



รายงานผลการจัดประชุม

โครงการจัดประชุมวิชาการโดยชุมชนมีส่วนร่วม
"มหกรรมฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น"
ระหว่างวันที่ 28 - 29 ตุลาคม 2551

โดย

ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ด้านมนุษยศาสตร์

คำนำ

ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต ในสังกัดของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล มีภารกิจในการดำเนินงานศึกษาวิจัยด้านภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต ซึ่งรวมถึงการให้คำปรึกษาและการสนับสนุนด้านวิชาการแก่ชุมชนเจ้าของภาษาที่อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการสูญตอมอง การฟื้นฟูการใช้ภาษาและธำรงรักษาวัฒนธรรมให้เกิดการสืบทอดสู่คนรุ่นถัดไป โดยศูนย์ฯ ได้เข้าไปให้คำปรึกษาและสนับสนุนการดำเนินงานฟื้นฟูภาษาแก่ชุมชนเหล่านั้น ในบริบทของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยความร่วมมือกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยครอบคลุมงานวิจัยในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ

เพื่อเป็นการต่อยอดจากงานวิจัยที่สนับสนุนโดย สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ศูนย์ฯ จึงจัดการประชุมนำเสนอผลงานวิจัย เพื่อให้ภาคีและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูภาษาในบริบทของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเวทีการประชุมที่จัดขึ้นในลักษณะ “มหกรรม” ที่ผู้เข้าร่วมประชุมจากเจ้าของภาษากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เป็นผู้นำเสนอความรู้จากมุมมองของตนมากกว่าจะเป็นการรับความรู้แต่อย่างเดียว และยังเป็นความร่วมมือในการเฉลิมฉลองปีภาษาสากลประกาศโดยองค์การสหประชาชาติ ในระหว่างวันที่ 28-29 ตุลาคม 2551 ณ ห้องประชุมอเนกประสงค์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

คณะผู้จัดการประชุมใคร่ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นและกลุ่มงานมนุษยศาสตร์ ตลอดจนกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่ให้การสนับสนุนการประชุมในครั้งนี้

ศาสตราจารย์ ดร. สุวิไล เปรมศรีรัตน์
ประธานศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมในภาวะวิกฤต

สารบัญ

1.	บทคัดย่อ	
2.	สรุปรายงานโครงการการจัดประชุมวิชาการโดยชุมชนมีส่วนร่วม “มหกรรมฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น	1
3.	คำกล่าวรายงานของผู้อำนวยการสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล (รศ.ดร.โสภณา ศรีจำปา)	26
4.	คำกล่าวเปิดงานของรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล (ศ.นภภัทร ชื่นบาน)	29
5.	ภาคผนวก	31
	ภาคผนวก ก ปาฐกถาพิเศษ“การฟื้นฟูภาษา การวิจัยเพื่อท้องถิ่น และการพัฒนาประเทศบนฐาน การวิจัย” โดย ศ.ดร.ปิยวดี บุญหลง	33
	ภาคผนวก ข การอภิปราย“การพัฒนาและฟื้นฟูภาษาในบริบทงาน วิจัยเพื่อท้องถิ่น”	38
	ภาคผนวก ค การอภิปราย “ภาษาและการศึกษากับชุมชน เพื่อพัฒนาท้องถิ่น	52
	ภาคผนวก ง การนำเสนอกรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ 12 กลุ่ม	69
	ภาคผนวก จ กิจกรรมระดมความคิดเห็น 4 กลุ่มย่อย	126
	ภาคผนวก ฉ การวางแผนทางปฏิบัติร่วมกันในระยะต่อไป	150
	ภาคผนวก ช ข้อมูลการจัดนิทรรศการและการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้ง 12 กลุ่ม และไฟล์ภาพ	166
	ภาคผนวก ซ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประชุม	205
	ภาคผนวก ฌ รวมบทความ “การพัฒนาและฟื้นฟูภาษาในประเทศไทย”	218
	ภาคผนวก ญ รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมวิชาการ	315

บทคัดย่อ

การประชุมวิชาการโดยชุมชนมีส่วนร่วม “มหกรรมฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” จัดขึ้นโดยความร่วมมือระหว่าง สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เมื่อวันที่ 28-29 ตุลาคม 2551 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างชุมชนเจ้าของภาษาที่มีงานวิจัยท้องถิ่นด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรม รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ ในขณะเดียวกันที่นักวิชาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ให้การสนับสนุนทุนวิจัยได้มีโอกาสทำความรู้จักกันซึ่งกันและกัน และเผยแพร่ผลงานให้เป็นที่ประจักษ์มากขึ้น

งานวิจัยท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรม รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เริ่มต้นจากกลุ่มของ จังหวัดจันทบุรีเป็นกลุ่มแรก ในปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา หลังจากนั้นกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มีปัญหาวิกฤตทางภาษาเช่นกัน ได้เข้าร่วมงานอีกหลายกลุ่ม จึงได้เกิดการวิจัยท้องถิ่นที่ดำเนินการโดยคนในชุมชนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เช่น กลุ่มญ้อบุรี จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มโซ่(ทะวืง) จังหวัดสกลนคร กลุ่มก่อง จังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มมอญ จังหวัดราชบุรี กลุ่มมลาบรี, อีมีปี่ และม้ง จังหวัดแพร่ และอื่นๆ ซึ่งปัจจุบันมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่สนใจทำงานวิจัยทำนองนี้เข้าร่วมโครงการมากกว่า 12 กลุ่ม

รูปแบบการจัดงาน มีทั้งการเสนอผลงานวิจัยท้องถิ่นของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์, อภิปรายเชิงวิชาการ และแบ่งกลุ่มย่อยในการระดมความคิดเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอแนะสำหรับเป็นแนวทางแก้ปัญหาที่ผ่านมาและที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ภายในงานยังมีการจัดแสดงนิทรรศการ, ผลงาน และการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ถึง 12 กลุ่มด้วยกัน

การประชุมวิชาการครั้งนี้ได้รับความร่วมมือและสนใจจากบุคคลภายในและภายนอกสถาบันฯ จำนวนกว่า 400 คน ผลจากการประชุมในครั้งนี้ทำให้ กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ (ทั้งกลุ่มที่กำลังทำงานวิจัยและกลุ่มที่ยังไม่ได้ทำงานวิจัย) มีความตื่นตัว และมีกำลังใจมากขึ้น ทั้งยังเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาของตนเองมากขึ้นด้วย เพราะได้เห็นตัวอย่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มาร่วมประชุม สำหรับกลุ่มที่ทำงานวิจัยแล้วก็ได้ฝึกปรือในการนำเสนอผลงานบนเวทีต่อหน้าผู้คนจำนวนมาก ทั้งยังกล้าแสดงความคิดเห็นในระหว่างการประชุมกลุ่มย่อยด้วย

ประโยชน์ที่ได้จากการประชุมในครั้งนี้ คือได้พัฒนาความสามารถส่วนบุคคล (พัฒนาคน), เรียนรู้งานวิจัยจากกลุ่มอื่น (พัฒนาความรู้) และได้ข้อเสนอแนะเพื่อใช้ปรับปรุงงานต่อไป อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนได้ในอนาคต

Abstract

A Conference on Language revival and community development was held by the Institute of Language and Culture for Rural Development on 28-29 October 2008 supported by the Thailand Research Fund and Ministry of Social Development and Human Security. The objective was to promote the exchange of knowledge and experience between the ethnic groups who work on community research. This conference provided a good opportunity for academics, supporting organizations, and other agencies to meet and publicize research results, at the same time.

The community based research of ethnic groups for revitalized language and culture was initiated with the Chong group in Chanthaburi province in 2002. Since then, other ethnic groups have become interested in similar programs for the revitalization of their languages. As a result, community based researches by other ethnic groups have been conducted, for example, the Nyahkur group in Chaiyaphum province, the So (Thaveung) group in Sakonnakorn province, the Gong in Suphanburi, Mon group in Ratchaburi province, Mlabri, Mpi, and Hmong in Phrae province. At present, there are more than twelve ethnic groups interested in this project and working on language revitalization.

Research results from each ethnic group were presented at the conference along with academic commentary as well as individual work. Also, exhibitions and displays of hand-made products of the twelve ethnic groups were also presented.

More than 400 people attended. This conference will encourage ethnic groups to be more aware of the importance of studying and preserving their heritage, language and culture. The conference provided an opportunity for ethnic group to experience and practice presentation and to exchange views among themselves.

The benefits obtained from this conference were to develop individual capacity, learn research knowledge from other groups, and receive suggestions for further improvement. Moreover, these outcomes will encourage stability in the communities in the future.

สรุปรายงานโครงการการจัดประชุม
วิชาการโดยชุมชนมีส่วนร่วม “มหกรรม
ฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

รายงาน

โครงการการจัดประชุมวิชาการโดยชุมชนมีส่วนร่วม

“มหกรรมฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น”

1. ความเป็นมา

ปี 2008 หรือ ปี 2551 เป็นปีแห่งการเฉลิมฉลองปีภาษาสากล (International Year of Languages) ประกาศโดยองค์การสหประชาชาติ เพื่อการธำรงรักษาความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของโลก ซึ่งกำลังอยู่ในภาวะวิกฤต อันเป็นนิมิตหมายสำคัญของชาวโลกที่จะช่วยกันธำรงรักษาความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของโลกให้ยั่งยืนสืบไป และเป็นการนำเอามรดกทางภูมิปัญญาของมนุษยชาติ อันได้แก่ภาษาที่มีอยู่มากกว่า 6,000 ภาษาทั่วโลก เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาและแก้ปัญหาของมนุษยชาติในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในการจัดการศึกษา การพัฒนาอย่างยั่งยืน การแก้ไขความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรม และปัญหาอื่นๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่ต้องบูรณาการความรู้ ความเข้าใจ และการให้ความสำคัญกับภาษาเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของทางออกด้วยทั้งสิ้น

ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต ในสังกัดของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล มีภารกิจในการดำเนินงานศึกษาวิจัยด้านภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต ซึ่งรวมถึงการให้คำปรึกษาและการสนับสนุนด้านวิชาการแก่ชุมชนเจ้าของภาษาที่มีการถดถอยของการใช้ภาษาแก่ชุมชนที่ต้องการ หรือมีความพยายามที่จะฟื้นฟูการใช้ภาษาและธำรงรักษาวัฒนธรรมให้เกิดการสืบทอดสู่คนรุ่นถัดไป ทางศูนย์ฯ ได้เข้าไปให้คำปรึกษาและสนับสนุนการดำเนินงานฟื้นฟูภาษาแก่ชุมชนเหล่านั้น ในบริบทของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

การบูรณาการภาษาและวัฒนธรรมเข้าในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นยังต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่จึงจะก่อให้เกิดความสำเร็จ ในปัจจุบันศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูฯ พบว่าประเด็นการศึกษากับชุมชน และการศึกษาภาษา-ประวัติศาสตร์-วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานและชุมชนได้เป็นอย่างดี ฉะนั้นหน่วยงานประเภทสถานศึกษา สวัสดิการสังคมและด้านวัฒนธรรม จึงถือเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (Strategic Partnership) ของชุมชนภาษาชาติพันธุ์ที่เปิดโอกาสให้มีการขยายผลการฟื้นฟูภาษาได้ในระดับพื้นที่

การพัฒนาองค์ความรู้ด้านการพัฒนาและฟื้นฟูภาษาในบริบทของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research) เป็นความจำเป็นร่วมกันของนักวิชาการและผู้ทำหน้าที่สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น นอกจากจะต้องสกัดองค์ความรู้เชิงวิชาการออกมาให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในระดับท้องถิ่นแล้ว รูปแบบและวิธีการของการหนุนคนชุมชนให้ลงมือหาความรู้

ผ่านปฏิบัติการในระดับชุมชน (Community-based Research Facilitation) โดยเฉพาะในประเด็นภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต ก็ถือเป็นองค์ความรู้ที่ต้องสังเคราะห์ขึ้นด้วยความร่วมมือของนักวิชาการในสถาบันการศึกษาและคณบดีวิจัย

2. วัตถุประสงค์

1. จัดการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ จากการดำเนินงานฟื้นฟูภาษาในแง่มุมต่างๆ ทั้งฝ่ายชุมชนเจ้าของภาษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ และผู้ทำหน้าที่สนับสนุน การวิจัยด้านการพัฒนาท้องถิ่น
2. จัดนิทรรศการและการแสดงโดยผู้เข้าร่วมประชุมด้วยตนเอง เพื่อสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย
3. เชิญผู้เชี่ยวชาญในแขนงความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภาษาศาสตร์และการพัฒนามาให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมประชุม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นแนวทางในการบูรณาการความรู้ด้านวิชาการ และการพัฒนาท้องถิ่นสู่การแก้ปัญหาภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต
4. เฉลิมฉลองปีภาษาสากลแห่งสหประชาชาติ (International Year of Languages)

3. ระยะเวลาดำเนินการ

วันอังคารที่ 28 และวันพุธที่ 29 ตุลาคม 2551 ระหว่างเวลา 8.30 - 17.30 น.

4. การดำเนินงาน

4.1 การดำเนินงานด้านการจัดการทั่วไป

1. ประชุมคณะกรรมการศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต เพื่อระดมความคิดเรื่องการจัดการประชุม โดยได้กำหนดจัดงานในวันที่ 28-29 ตุลาคม 2551 ใช้ชื่อว่าการประชุมวิชาการโดยชุมชนมีส่วนร่วม เรื่อง “มหกรรมฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” และแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ
2. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการประชุม ประกอบด้วยคณะกรรมการจากศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต หัวหน้างานฝ่ายต่างๆ ของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท
3. จัดทำกำหนดการและการออกหนังสือเชิญประชุม
4. ทำหนังสือเชิญวิทยากรและตัวแทนท้องถิ่นจากทุกภาคและกลุ่มชาติพันธุ์ทั่วประเทศที่ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤตเป็นผู้ประสานงานดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นภาษาในภาวะวิกฤต โดยออกค่าใช้จ่ายในการเดินทางและการจัดหาที่พักให้แก่ผู้ที่ได้รับคำเชิญตามความเหมาะสม

5. จัดเตรียมเงินค่าใช้จ่ายสำรองในการเตรียมงานการประชุมด้านต่างๆ เช่น การจ่ายค่าอาหารว่าง อาหารกลางวัน และเครื่องดื่มตลอดการประชุม การจ่ายค่าพาหนะเดินทางและที่พักของผู้เข้าประชุม และอื่นๆ
6. ติดต่อจองสถานที่ห้องประชุม ห้องจัดเลี้ยง ห้องพัก และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ที่พักที่อยู่ในอาณาบริเวณของมหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา ได้แก่ ศาลายาวิลเลียม ศาลายาเพรส ซิยู เป็นต้น
7. จัดเตรียมการประทับตกแต่งบนเวที และอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในห้องประชุมสำหรับผู้เข้าร่วม 300 คน
8. จัดเตรียมสถานที่สำหรับการประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 4 ห้อง สถานที่จัดแสดงนิทรรศการ แสดงสินค้า และเวทีการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์
9. จัดเตรียมสำรองที่พักสำหรับผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 300 คน
10. จัดทำป้ายประกาศและป้ายผ้าโฆษณา เพื่อประชาสัมพันธ์และต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุม
11. จัดทำแผ่นพับโฆษณา, ป้ายประกาศการจัดประชุม โดยมีรายละเอียดกำหนดการและจัดส่งไปพร้อมกับหนังสือเชิญประชุมและประชาสัมพันธ์ไปยังหน่วยงานและสื่อสารมวลชนต่างๆ เช่น สื่อโทรทัศน์ไทยพีบีเอส, NBT, สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น มติชน, the nation เป็นต้น
12. จัดเตรียมการประสานงานกับผู้เข้าร่วมประชุม วิทยากร ประธาน และแขกผู้มีเกียรติอื่นๆ รับรู้กำหนดการที่แน่นอน
13. ประสานงานกับประธานคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เพื่อจัดเตรียมความพร้อมสำหรับห้องประชุม ห้องพัก อุปกรณ์ที่จำเป็นและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น
14. เตรียมการในการลงทะเบียนของผู้เข้าร่วมประชุม และการกำหนดห้องพักสำหรับผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มต่างๆ
15. จัดเตรียมบุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ เพื่อใช้ในการจัดทำบันทึกการประชุมรวม และการแบ่งกลุ่ม
16. จัดเตรียมบุคลากรและอุปกรณ์ในการบันทึกภาพและเสียง
17. ประสานงานด้านการรักษาความปลอดภัยร่วมกับเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท และมหาวิทยาลัยมหิดล

4.2 การดำเนินงานด้านเนื้อหา

สถาบันวิจัยภาษาฯ ได้ดำเนินการโครงการจัดประชุมวิชาการโดยชุมชนมีส่วนร่วม “มหกรรมฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น การจัดประชุมครั้งนี้ มีระยะเวลาดำเนินการจัดประชุม 2 วัน รายละเอียดการจัดประชุมในวันแรก เริ่มต้นโดย ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “การฟื้นฟูภาษา การวิจัยเพื่อท้องถิ่น และการพัฒนาประเทศบนฐานการวิจัย” โดย ศ.ปิยะวัติ บุญ-หลง ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ซึ่งท่านได้กล่าวว่า งานวิจัยภาษาเกี่ยวข้องกับงานวิจัยท้องถิ่น

เพราะเป็นโจทย์ที่ชุมชนท้องถิ่นเลือกที่จะทำ เริ่มตั้งแต่ตั้งโจทย์วิจัย หาวิธีการหาข้อมูล นำมา
 ทดลองปฏิบัติ และร่วมกันวิเคราะห์ผล โดยชุมชนเป็นผู้ทำเอง แต่ถ้าหากโจทย์ซับซ้อนขึ้น ชุมชน
 ต้องหาผู้รู้เฉพาะด้านมาช่วย มาให้ความรู้ทางเทคนิค แต่ชุมชนไม่จำเป็นต้องเชื่อทั้งหมด เจ้าของ
 โจทย์วิจัยจะเป็นผู้ตัดสินว่า จะใช้ความรู้อะไรผสมกับอะไร ศ.ปิยะวัติ ยังเห็นด้วยว่า กลุ่มคนที่เข้า
 มาร่วมโครงการภาษา ส่วนหนึ่งมักพูดเสมอว่า เมื่อทำโครงการฟื้นฟูภาษาแล้วรู้สึกดี รู้สึกว่ามี
 อะไรดี ๆ ในชุมชน มีสิ่งดี ๆ ที่จะรอด และเป็นสิ่งที่จะถ่ายทอดสู่ลูกหลานของเขาได้ (ดูรายละเอียด
 เพิ่มในภาคผนวก ก) หลังจากนั้นเป็นการอภิปรายเชิงวิชาการช่วงแรกเรื่อง “การพัฒนาและฟื้นฟู
 ภาษาในบริบทงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” โดยนักวิชาการ 3 ท่าน ได้แก่ ศ.ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์
 ประธานศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรม ในภาวะวิกฤต รศ.ดร.อวรรณ โอภาสพัฒนกิจ ผู้
 ประสานงาน สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น นายศตวรรษ สถิตย์เพียรศิริ ผู้อำนวยการสำนักกิจการ
 ชาติพันธุ์ ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ ศ.ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ กล่าวถึงการฟื้นฟูภาษากับงานวิจัย
 ท้องถิ่นว่า เกิดจากชุมชนเจ้าของภาษาต้องการศึกษาภาษาของตนเอง แล้วมาพบงานวิจัยท้องถิ่น
 ของ สกว. ซึ่งให้ทุนสนับสนุนตรงสู่ชาวบ้าน จึงเกิดการฟื้นฟูภาษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ประกอบ
 กับกระแสโลกปัจจุบันที่มีการถดถอยของภาษา เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ รอบด้าน ทำให้ลูกหลานไม่
 เห็นคุณค่าของภาษา-วัฒนธรรมท้องถิ่นของตน รวมทั้งระบบการศึกษาที่ไม่เอื้อต่อการใช้ภาษาถิ่น
 ศ.ดร.สุวิไล ในฐานะนักภาษาศาสตร์จึงเห็นว่าปัญหาถดถอยของภาษานี้ สามารถร่วมมือกันแก้ไข
 ได้ เพราะชุมชนก็ต้องการเผยแพร่ภาษาของตนอยู่แล้ว การทำงานด้านฟื้นฟูภาษาอาศัยการ
 ผสมผสานความรู้ดั้งเดิมที่มีอยู่ในชุมชนกับความรู้ที่เป็นสากล ความรู้ทางด้านภาษาและบูรณาการ
 กับศาสตร์อื่นๆด้วย ไม่ว่าจะเป็น การศึกษา ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยาต่างๆ งานจึงต่างไปจาก
 งานวิชาการภาษาศาสตร์ทั่วไป และต่างจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอื่นๆ ต่อจากนั้น รศ.ดร.อวรรณ
 โอภาสพัฒนกิจ ได้กล่าวว่า การให้ทุนสนับสนุนของ สกว. ในระยะแรกจะให้กับนักวิชาการ ซึ่ง
 งานวิจัยบางเรื่องไม่สอดคล้องกับปัญหาของชุมชน ทางสกว.จึงมีดำริว่า น่าจะให้เจ้าของปัญหามา
 ทำงานวิจัยเอง จึงนำมาสู่การให้ทุนสนับสนุนแก่เจ้าของปัญหา คือชุมชนเองเป็นผู้ทำวิจัย หรือร่วม
 วิจัยเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาเหล่านั้น ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้เริ่มสนับสนุนตั้งแต่ปี 2541 ถึงปัจจุบัน
 และสุดท้าย นายศตวรรษ สถิตย์เพียรศิริ ในฐานะหน่วยงานราชการที่ให้การสนับสนุนอีกแหล่ง
 หนึ่ง มองในเรื่องของสิทธิมนุษยชน ซึ่งภารกิจหลักของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง
 ของมนุษย์ คือการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเสมอภาคและยุติธรรม ถือเป็นงานที่ยาก
 มาก ต้องใช้เวลา ค่อยๆทำ และสิ่งที่จำเป็นต้องทำคือ การรวบรวมองค์ความรู้ และการบริหารจัดการ
 จัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเหล่านั้น นอกจากเรื่ององค์ความรู้แล้ว ยังต้องสร้างความเข้มแข็ง
 ให้กับองค์กรท้องถิ่นหรือองค์กรชาติพันธุ์ทั้งหลายด้วย การสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรมองได้
 หลายมิติ ซึ่งมิติหนึ่งก็คือเรื่องของภาษานั้นเอง ซึ่งจะนำไปสู่นโยบายภาษาแห่งชาติ จากการ
 ช่วยเหลือสนับสนุนจากสังคมภายนอกและภาครัฐมีส่วนอย่างมากที่จะผลักดันให้เกิดนโยบายที่
 เป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศต่อไป (ดูรายละเอียดเพิ่มในภาคผนวก ข) การอภิปรายช่วงที่
 2 เรื่อง “ภาษาและการศึกษากับชุมชนเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” ผู้ร่วมอภิปราย 4 ท่าน เป็นตัวแทนจาก
 ชุมชนเจ้าของภาษา 1 ท่าน ตัวแทนผู้อำนวยการโรงเรียนในชุมชนที่มีการจัดการเรียนการสอน

ภาษาท้องถิ่น 2 ท่าน และตัวแทนผู้ประสานงาน สกว. 1 ท่าน ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้ คุณมณฑิยา พัฒนเสมา ได้เน้นให้เห็นว่าความร่วมมือระหว่าง ชุมชนกับสถานศึกษา ทำให้เกิดพลัง ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนากับโรงเรียนเรื่องการจัดการเรียนการสอนภาษาถิ่น ทำให้เกิด “นวัตกรรม” คือการสอนภาษาถิ่นในโรงเรียน โดยครูภูมิปัญญาเจ้าของภาษาเอง ทำให้เกิดผลดีทั้งสองฝ่าย คือชุมชนก็เกิดความเข้าใจในการจัดการสอนของสถานศึกษา ฝ่ายโรงเรียนก็มีความไว้วางใจในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษา เริ่มตั้งแต่ ทำหลักสูตรการสอนวิชาภาษาถิ่น ทำสื่อการสอน และทำหนังสือที่ใช้ภาษาของชุมชนเอง ให้ลูกหลานเขาศึกษาเล่าเรียน หลังจากนั้นแล้ว ก็มีการต่อยอดงานวิจัยได้ ได้แก่ ทางโรงเรียนนำหลักสูตรภาษาท้องถิ่นไปบูรณาการกับสาระการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาได้เป็นอย่างดี อ.สุรพล ไชยพงษ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดคลองพลู ได้กล่าวสนับสนุนว่า การจัดการเรียนการสอนที่มาจากชุมชนจะเกิดความยั่งยืน เพราะชุมชนจะให้ความร่วมมือ สนับสนุน เด็กๆก็มีความสุขจากการที่ได้เรียนรู้เรื่องใกล้ตัว เรื่องในชุมชน เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนมากขึ้น โรงเรียนได้หลักสูตรภาษาตามความต้องการของท้องถิ่น ได้ปฏิรูปการศึกษา ชุมชนก็ได้เรื่องการอนุรักษ์ สืบทอดศิลปะ วัฒนธรรม การเรียนการสอนไม่ใช่ เรื่องการสอนอย่างเดียว มีเรื่องของวัฒนธรรมในท้องถิ่นด้วย โรงเรียนกับชุมชนเป็นสิ่งที่คู่กันอยู่แล้ว เมื่อชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษาแล้ว ก็จะส่งผลกลับไปสู่การพัฒนาชุมชนเช่นกัน สิ่งที่เห็นชัดอีกอย่างหนึ่งคือ คนในชุมชนที่พูดภาษาถิ่นเกิดความภาคภูมิใจ พูดได้เต็มที่เป็นคนของ พูดภาษาของ ส่วนครูก็สามารถนำวิชาภาษาถิ่นไปเพิ่มเติมวิทยฐานะในลำดับที่สูงได้อีกด้วย ต่อมา ผศ.ปิยะ กิจถาวร ตัวแทนสถานศึกษาทางภาคใต้ ได้ชี้ให้เห็นว่า การฟื้นฟูศักดิ์ศรีและตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์มืองค์ประกอบ 3 สิ่ง คือ ความรู้ ความเชื่อ และความหวัง การฟื้นฟูภาษาที่กำลังพยายามทำกันอยู่นี้ เป็นการฟื้นคืนความเชื่อมั่น พร้อมกับสร้างความรู้ และความหวังว่า ภาษา การศึกษา และชุมชน จะสามารถสืบทอดต่อไปยังรุ่นลูกหลานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บริเวณชายแดนใต้ ซึ่งประสบปัญหาอยู่ในขณะนี้ ผศ.ปิยะ ยังกล่าวอีกว่า ภาษา การศึกษา และชุมชน ต้องนำมาประสานเชื่อมโยง จึงจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นได้ ซึ่งโรงเรียนนั้นแหละเป็นจุดประสาน โดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือ คือนำภาษาถิ่นเข้าไปสอน และเชื่อมโยงสู่ภาษาไทย และภาษาอื่นๆ ที่เป็นสากลต่อไป ผศ.ปิยะ ยังได้สรุปตอนท้ายอีกว่า ในเรื่องภาษา การศึกษา และชุมชน จะต้องมีการฐานหนักแน่นมาจากครอบครัว การสืบทอดภาษาก็ต้องเริ่มต้นจากครอบครัว ต่อมาการศึกษาก็ต้องอยู่บนพื้นฐานของชุมชน ต้องเรียนรู้บริบทสังคม ประวัติศาสตร์ สภาพภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรในชุมชน ท่านสุดท้ายคือ อาจารย์อภิสิทธิ์ แลหะ ผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 10 ถือเป็นตัวแทนผู้บริหารสถานศึกษาในภาคปฏิบัติ ได้ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ ระหว่างภาษา การศึกษา และชุมชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นว่า ต้องเริ่มจากความเข้าใจของคนทำงานในพื้นที่ เช่น ครูที่จะสอนภาษาถิ่น ว่าเขายอมรับหรือไม่ ทำได้หรือไม่ แล้วชุมชนเห็นด้วยหรือไม่ ต้องทำความเข้าใจกับผู้ปกครองดีกว่า จะนำภาษามลายูถิ่นไปสอนในโรงเรียนนะ ให้เขาเห็นประโยชน์ที่จะเกิดกับเด็กในอนาคต เมื่อเขาเข้าใจและยอมรับ จึงจะเกิดการพัฒนาในชุมชน (ดูรายละเอียดเพิ่มในภาคผนวก ค)

หลังจากนั้นแบ่งเนื้อหาการจัดประชุมออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่

- เป็นการนำเสนอกรณีศึกษา ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ได้ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำนวน 12 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มละเวือะ จ.แม่ฮ่องสอน (2) กลุ่มมอญ จ.ราชบุรี (3) กลุ่มญ้อ จ.ชัยภูมิ (4) กลุ่มม้ง จ.แพร่ (5) กลุ่มเขมรถิ่นไทย จ.สุรินทร์ (6) กลุ่มมลายู ปาตานีในสามจังหวัดชายแดนใต้ (7) กลุ่มมลาบรี จ.แพร่ เรื่อง (8) กลุ่มโซ (ทะวืง) จ.สกลนคร (9) กลุ่มอิมปี จ.แพร่ (10) กลุ่มก่อง จ.สุพรรณบุรี (11) กลุ่มของ จ.จันทบุรี และ (12) กลุ่มกะช่อง จ.ตราด ซึ่งทั้ง 12 กลุ่มได้ทำงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟู ภาษาท้องถิ่นทั้งสิ้น และบางกลุ่มได้นำหลักสูตรภาษาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนแล้ว เป็นการเปิดเวทีให้คนจากกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวฝึกพูดในที่ประชุม เพื่อเป็นการพัฒนา ความสามารถของตนเอง และถ่ายทอดผลงานที่ได้ทำมาให้แก่คนกลุ่มอื่นๆ ได้ทราบ (มี รายละเอียดของการนำเสนอแต่ละกลุ่มในภาคผนวก ง)
- กิจกรรมระดมความคิดเห็นรายกลุ่ม 4 กลุ่ม ได้แก่ ชุมชนเจ้าของภาษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คนหนุ่มวิจัยเพื่อท้องถิ่น และนักวิชาการ เพื่อถกประเด็นปัญหาและ เสนอแนะทางออกในการแก้ปัญหาดังกล่าว โดยมุ่งหวังให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือ ด้านวิชาการ และระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับหน่วยงานราชการในพื้นที่ เพื่อขยายงาน ต่อไป หรือแม้กระทั่งเกิดเครือข่ายระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เอง (ดูรายละเอียดเพิ่มใน ภาคผนวก จ)
- การวางแผนปฏิบัติร่วมกันในระยะต่อไป เพื่อให้เป้าหมายของการอนุรักษ์และฟื้นฟู ภาษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงได้จัดเวทีวางแผนปฏิบัติงาน ร่วมกันระหว่างทีมวิจัยชาวบ้าน ผู้สนับสนุนการวิจัย สถาบันการศึกษา ตลอดจน หน่วยงานต่างๆ สรุปได้ว่า องค์ประกอบของความสำเร็จที่จะผลักดันให้เดินหน้าต่อไป ได้แก่ 1) ความรู้ หรือข้อมูลเชิงนวัตกรรม เริ่มต้นด้วยงานวิจัย เพื่อสร้างความรู้ และ นวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้นมา โดยได้รับการสนับสนุนจากสังคม ชุมชน และการปกครองส่วน ท้องถิ่น 2) การสนับสนุนจากภาครัฐ และ 3) การสนับสนุนจากฝ่ายการเมือง ส่วน องค์ประกอบของเครือข่ายฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นนั้น ต้องประกอบด้วย นัก ปฏิบัติในพื้นที่ ผู้สนับสนุนด้านงบประมาณและนโยบาย และนักจัดการ เครือข่ายของ การฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ต้องทำงานในลักษณะเครือข่ายปลาฉลาม ไม่ใช่ เครือข่ายแบบใยแมงมุม คือถ้าส่วนไหนถูกตัดไป ก็สามารถงอกขึ้นเองใหม่ได้ งานก็จะ ดำเนินต่อไปได้ (ดูรายละเอียดเพิ่มในภาคผนวก ข)
- การแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 12 กลุ่ม ซึ่งแสดงออกถึงเอกลักษณ์ ประเพณี หรือ วัฒนธรรมที่เป็นตัวตนของแต่ละกลุ่ม เป็นการให้โอกาสแก่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ กล้า แสดงออกในเอกลักษณ์ของตัวเอง เพื่อถ่ายทอดให้ลูกหลานสืบไป เป็นการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ รายชื่อการแสดงมีดังต่อไปนี้ (1) กลุ่มญ้อ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ **“ปะเรเร”** (2) โซ (ทะวืง) อ.สองดาว จ.สกลนคร **“เพลง ดนตรี โซ (ทะวืง)”** (3) กลุ่มก่อง อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี **“รำแคนวิถี**

คนก้อง” (4) กลุ่มกะซอง อ.ป่อไร่ จ.ตราด “วิถีชีวิตชาวกะซอง” (5) กลุ่มมลาบรี อ.ร้องกวาง จ.แพร่ การแสดงเป่าแคนของชาวมลาบรี “ร้องไป บ่นไป” (6) กลุ่มอิมปี อ.เมือง จ.แพร่ “ขับขานตำนานอิมปี” (7) กลุ่มเขมรถิ่นไทย อ.ปราสาท จ.สุรินทร์ “กันตริ้ม” (8) กลุ่มม้ง อ.ร้องกวาง จ.แพร่ “รวมวัฒนธรรมม้ง” (9) กลุ่มซอง อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี “หงส์อ่อน” (10) กลุ่มมอญ อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี “เล่นผีมอญ” (11) กลุ่มละเวอะ จ.แม่ฮ่องสอน “เลอซอมแล” (12) กลุ่มมลายูถิ่นปาดานี “ปากาแย : เอกลักษณ์แพร่พรรณมลายูไทยมุสลิม” (ดูรายละเอียดเพิ่มในภาคผนวก ข)

- การจัดนิทรรศการแสดงผลงานของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้ง 12 กลุ่ม (ดูรายละเอียดเพิ่มในภาคผนวก ข) รวมทั้งมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ หัตถกรรม ทำมือของคนในหมู่บ้านจากกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆมาร่วมสังเกตการณ์ นำเสนองานในครั้งนี้ อาทิเช่น กลุ่มไทดำ จ.เลย จ.นครปฐม กลุ่มบรู จ.อุบลราชธานี กลุ่มบิซู จ.เชียงใหม่ กลุ่มจีนยูนนาน จ.เชียงใหม่ และนักวิชาการจากสถาบันการศึกษาอีกหลายแห่ง จำนวนผู้เข้าชมทั้งสิ้น 426 คน ดังรายชื่อที่แนบมานี้

5. ผลการจัดประชุมวิชาการโดยชุมชนมีส่วนร่วม “มหกรรมฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น”

การจัดประชุมวิชาการโดยชุมชนมีส่วนร่วม “มหกรรมฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” ครั้งนี้เกิดประโยชน์และสำเร็จตามผลที่คาดหวังไว้ ดังนี้

5.1. ผู้เข้าร่วมประชุมได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากการดำเนินงานฟื้นฟูภาษาในแง่มุมต่างๆ ทั้งฝ่ายชุมชนเจ้าของภาษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ และผู้ทำหน้าที่สนับสนุนการวิจัยด้านการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งได้จากการระดมความคิดและแลกเปลี่ยนทัศนคติต่อกันของแต่ละกลุ่มย่อย ซึ่งสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

ห้องย่อย “กลุ่มเจ้าของภาษา”

กลุ่มเจ้าของภาษา ประกอบด้วยทีมวิจัยจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เป็นเจ้าของภาษา จำนวน 12 กลุ่ม จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานและความคิดเห็น โดยแบ่งตามหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

เหตุที่ต้องมีการฟื้นฟูภาษาในกลุ่มชาติพันธุ์ จากอิทธิพลทางสังคมและเทคโนโลยี ในภาวะปัจจุบัน ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ที่มีเพียงภาษาพูด แต่ไม่มีภาษาเขียน มีการใช้ภาษาของตนเองลดน้อยลง และภาษากำลังสูญหายไปโดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นหลังที่ไม่คำนึงถึงความสำคัญของภาษาที่ผ่านการสืบทอดต่อ ๆ กันมาจากบรรพบุรุษ แม้ว่าบางกลุ่มภาษาจะมีตัวเขียน แต่ผู้ที่รู้ภาษาเขียนและสามารถอ่านออกเขียนได้นั้นมีจำนวนไม่มากทั้งยังเป็นผู้สูงอายุ ชุมชนหรือเจ้าของภาษาจึงมีความต้องการอนุรักษ์ภาษาของตนเองไว้ให้อยู่คู่กับชุมชน มีการใช้สื่อสารระหว่างกันชุมชน เพราะภาษาแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของตนเอง และยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงเรื่องวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ประเพณี การแต่งกาย ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ตลอดจนเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเข้าด้วยกัน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาชุมชนได้ จนเกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง กล้าที่จะบอกผู้อื่นได้ว่าตัวเองเป็นใครมาจากไหน

อย่างไรก็ตาม ชุมชนเจ้าของภาษาที่มีการฟื้นฟูภาษาในปัจจุบันยังมีเพียงส่วนน้อย เนื่องจากชุมชนเจ้าของภาษาส่วนใหญ่ยังไม่เห็นถึงความสำคัญของภาษาที่แสดงถึงความเป็นตัวตนและเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่ใส่ใจถึงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับภาษา ในขณะเดียวกันชุมชนและผู้นำชุมชนตลอดจนหน่วยงานในท้องถิ่นยังไม่เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการทำงานวิจัยเพื่อการฟื้นฟูภาษา หรือเห็นว่าเป็นเรื่องยาก เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เป็นเรื่องของนักวิชาการ จึงขาดความเชื่อมั่นที่จะทำงานวิจัยเพื่อฟื้นฟูภาษา

การฟื้นฟูภาษาจึงต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคลหลายกลุ่ม อันดับแรกที่สำคัญคือ เจ้าของภาษาหรือชุมชนเจ้าของภาษา อันดับสองคือ ผู้นำชุมชนที่เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการทำงานหรือแกนนำในการฟื้นฟูภาษา อันดับสาม คือ นักภาษาศาสตร์จากสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท คอยเติมความรู้ด้านวิชาการ อันดับสี่ คือ พี่เลี้ยงทีมวิจัย ที่เป็นผู้คอยหนุนเสริมการทำงานในด้านต่าง ๆ อันดับสุดท้ายคือหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่นที่คอยให้การสนับสนุนการดำเนินงานฟื้นฟูภาษา เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ที่สนับสนุนเรื่องงบประมาณ องค์กรการบริหารส่วนตำบล อำเภอ จังหวัด หน่วยงานสภาวัฒนธรรม สถาบันการศึกษาในชุมชนหรือในท้องถิ่น ตลอดจนผู้นำทางศาสนา

ปัญหาหรืออุปสรรคการทำงานฟื้นฟูภาษา คือ เงื่อนไขด้านศักยภาพของทีมวิจัย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องวัย การศึกษา อาชีพ เพศ งบประมาณ เหล่านี้ถ้าไม่พร้อมจะส่งผลทำให้ขาดความต่อเนื่องในการทำงาน

ข้อเสนอแนะต่องานฟื้นฟูภาษา คือ ควรมีการสร้างชุมชนต้นแบบการฟื้นฟูภาษา เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้แบบอย่างในการทำงานด้านการฟื้นฟูภาษา สำหรับเจ้าของภาษา หรือ

ชุมชนใดที่มีความต้องการฟื้นฟูภาษาสามารถศึกษาหรือดูเป็นตัวอย่างและนำมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่ของตนเองได้ ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายการทำงานฟื้นฟูภาษาที่สำคัญ

ห้องย่อย “ผู้ทำหน้าที่สนับสนุนการวิจัยด้านการพัฒนาท้องถิ่น”

การทำงานวิจัยด้านภาษากลุ่มชาติพันธุ์นั้นมีความแตกต่างในกระบวนการ เงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลให้การทำงานของพี่เลี้ยงที่มิวิจัยในประเด็นภาษามีความแตกต่างจากพี่เลี้ยงสายงานอื่น กล่าวคือ พี่เลี้ยงของศูนย์ประเด็นภาษา มี 2 กลุ่ม คือ

- 1) พี่เลี้ยงศูนย์ประเด็นภาษา กลุ่มวิกฤตทางภาษา ซึ่งแบ่งออกเป็นกลุ่มพี่เลี้ยงในระดับปฏิบัติงานประจำศูนย์ฯ ส่วนกลาง และกลุ่มพี่เลี้ยงในระดับพื้นที่
- 2) พี่เลี้ยงศูนย์ประเด็นภาษา กลุ่มวิกฤตอัตลักษณ์ภาคใต้และกลุ่มแนวตะเข็บชายแดน ด้วยเงื่อนไขในเรื่องของกลุ่มที่มิวิจัยที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากศูนย์ฯ ส่วนกลาง ดังนั้น ศูนย์ฯ จึงจำเป็นต้องมีการพยายามหาทางออกด้วยการสร้างหรือพัฒนาพี่เลี้ยงในพื้นที่ขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวกและสามารถปฏิบัติงานแทนพี่เลี้ยงจากส่วนกลางได้

จากการบอกเล่าประสบการณ์จากการปฏิบัติงานของพี่เลี้ยงในพื้นที่ได้พบเงื่อนไขในการทำงานประเด็นสำคัญ คือ พี่เลี้ยงในพื้นที่กับการเป็น “คนใน” ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) “คนใน” ที่มีบทบาทของการเป็นคนในชุมชน ที่เป็นลูกหลานและเคยทำงานวิจัยร่วมกันกับที่มิวิจัย และขยับมาเป็นพี่เลี้ยงส่วนกลาง 2) “คนใน” ที่มีบทบาทของการเป็นครูในโรงเรียนชุมชนและคอยให้คำแนะนำชาวบ้าน 3) “คนใน” ที่มีบทบาทเป็นลูกของมิชชันนารี ซึ่งมีลักษณะของการเป็นพี่เลี้ยงแบบดูแลเด็กมาเป็นพี่เลี้ยงที่คอยให้คำแนะนำในการวิจัย และท้ายที่สุดคือ ฟังจากพี่เลี้ยงที่อยู่ส่วนกลางด้วยตนเองโดยตรง และ 4) พี่เลี้ยงเครือข่ายในพื้นที่ ซึ่งไม่เคยมีฐานความรู้การทำงานด้านภาษามาก่อน มีเพียงฐานความรู้การทำงานแบบมีส่วนร่วม ซึ่งต้องอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่างพี่เลี้ยงเครือข่ายในพื้นที่และทีมพี่เลี้ยงศูนย์ส่วนกลาง

เงื่อนไขต่างๆ นั้น ส่งผลต่อความศรัทธาความเชื่อถือของที่มิวิจัยคือ มีการให้ความสำคัญที่แตกต่างกันคือที่มิวิจัยให้ความสำคัญกับพี่เลี้ยงที่อยู่ประจำศูนย์ส่วนกลางมากกว่าพี่เลี้ยงในพื้นที่ ทำให้บทบาทการเป็นพี่เลี้ยงในพื้นที่น้อยลงเป็นเพียงการช่วยเรื่องงานเอกสาร ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พี่เลี้ยงในพื้นที่ต้องมีการถอยห่างออกมาเป็นระยะๆ เพื่อรักษาความห่างและเพื่อให้ที่มิวิจัยสามารถทำงานเองได้มากที่สุด ในขณะที่เดียวกันทางศูนย์ส่วนกลางต้องหนุนให้พี่เลี้ยงในพื้นที่รู้วิธีและทำงานวิจัยประเด็นภาษาเป็นก่อน โดยอาศัยการทำไปเรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน (learning by doing) เพื่อสร้างความมั่นใจ ความเชื่อถือ ให้ที่มิวิจัยและพี่เลี้ยงในพื้นที่ให้มากขึ้น

การทำงานพี่เลี้ยงในสายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั่วไปมีหลายรูปแบบ คือ

1. พี่เลี้ยงอาศัยความเป็นผู้นำในชุมชนเป็นตัวกลางในการติดต่อกับที่มิวิจัย
2. พี่เลี้ยงเรียนรู้กันไปพร้อมๆ กับชาวบ้าน เนื่องจากนักพัฒนาเป็นคนในพื้นที่
3. พี่เลี้ยงวิจัยเพื่อท้องถิ่นเครือข่ายในพื้นที่ทำงานร่วมกับพี่เลี้ยงประเด็นภาษาเพื่อช่วยหนุนงานวิจัยประเด็นภาษาที่อยู่ในพื้นที่ของตนให้ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะจากคนที่อยู่สายงานพีเลียง เพื่อสานต่องานประเด็นภาษาในอนาคต คือ ทีมพีเลียงศูนย์ส่วนกลางต้องการความรู้ทักษะกระบวนการงาน CBR เพื่อนำไปใช้ในงานประเด็นภาษา เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของแหล่งทุนสกว. หรือวิธีการทำงานแบบ “CBR ในงานภาษา” โดยได้รับข้อเสนอแนะจากพีเลียงสายงานอื่นๆ คือ การเปิดรับการพัฒนากระบวนการงานวิจัยด้านอื่นๆ ก่อนที่จะมาเริ่มงานประเด็นภาษา เพื่อเรียนรู้กระบวนการทำงานแบบ CBR เช่น กรณีกลุ่มกะชอง เป็นต้น เพื่อช่วยสร้างสำนึกการเป็นเจ้าของภาษาร่วมกัน และควรเพิ่มความรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้พีเลียงก่อน

ห้องย่อย “หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง”

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะหน่วยงานรัฐนับเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่สำคัญในการทำงานฟื้นฟูภาษานั้น ได้แก่ โรงเรียน อบต. สภาวัฒนธรรม ฯลฯ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการยกระดับงานฟื้นฟูภาษาให้เป็นนโยบายของรัฐ สามารถทำได้โดยการรวมตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ทำงานฟื้นฟูภาษาและมีการนำเสนอหรือประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงาน เช่น การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการทำงานฟื้นฟูภาษา เป็นต้น จากนั้นควรนำเสนอขึ้นไปในระดับจังหวัด โดยผ่านผู้นำท้องถิ่นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ว่าราชการจังหวัด ฯลฯ เพื่อให้ผู้บริหารในพื้นที่เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของงานฟื้นฟูภาษา และเป็นการผลักดันให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูภาษา จะก่อให้เกิดนโยบายในระดับท้องถิ่นจากนั้นจึงจะสามารถไปสู่นโยบาย

ดังนั้น ในการผลักดันสู่การเป็นนโยบายการฟื้นฟูภาษาจึงควรให้ความสำคัญและความเสมอภาคต่อทุกกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งในระดับตัวบุคคลและกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงนโยบายที่ให้ความสำคัญของภาษา ในฐานะเครื่องมือที่ดำรงไว้ซึ่งเรื่องราวของชุมชน วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา สังคม เศรษฐกิจ ฯลฯ และที่สำคัญนโยบายนั้นต้องสามารถปฏิบัติได้จริง คือ มีแผนการทำงาน ระยะเวลา งบประมาณ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการฟื้นฟูภาษาเพื่อนำเข้าสู่ระบบการศึกษา

การฟื้นฟูภาษานั้นเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น คือ เป็นการแก้ปัญหาเรื่องของการถดถอยด้านประเพณีดั้งเดิม ภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น สมุนไพร อาหาร ฯลฯ เพราะการฟื้นฟูภาษาจะเข้าไปส่งเสริมและฟื้นฟูเรื่องเหล่านี้ขึ้นมา ภาษาที่มีตัวเขียนอยู่แล้ว เช่น มอญ ก็ได้มีการฟื้นฟูระบบตัวเขียนขึ้นมาด้วย เหล่านี้ล้วนเป็นกำลังใจให้กับคนในพื้นที่การทำงานฟื้นฟูภาษามีกำลังใจและเป็นการเปิดโอกาสใหม่ๆ อีกด้วย ในขณะเดียวกันการฟื้นฟูภาษานั้นส่งผลต่อการส่งเสริมเรื่องอื่นๆ ในชุมชนต่อไปด้วย เช่น การท่องเที่ยว การมีสิทธิ แสดงถึงความมีตัวตน กล้าที่จะติดต่อกับหน่วยงานเพื่อให้เข้ามาช่วยเหลือเรื่องต่างๆในพื้นที่

ในขณะเดียวกัน โรงเรียน สถาบันราชการ และเอกชน ควรมีบทบาทสนับสนุนความต้องการในการธำรงรักษาภาษาและวัฒนธรรมของชุมชนที่อยู่ในภาวะเสื่อมถอยด้วย เพราะ

สามารถกระตุ้นให้ชุมชนเกิดการตื่นตัวและเห็นคุณค่าของตนเอง ซึ่งจะส่งผลดีในการทำงานฟื้นฟูในระยะยาวต่อไป

ห้องย่อย “วิชาการ”

วิชาการ คือ การเรียนการสอน-งานวิจัย-บริการวิชาการ

การฟื้นฟูภาษาเป็นงานวิชาการที่มี 2 มิติ คือ

1. มิติของงานวิชาการที่มีกระบวนการเรียนการสอนที่ถูกส่งผ่านการสอนโดยมีระบบวิธีคิดแบบนักวิชาการตะวันตก

2. มิติของประสบการณ์ในแบบตะวันตกของนักวิชาการภาษาศาสตร์ผสมผสานกับสถานการณ์ในสังคมไทย “ภาษาหาย” แล้วเกิดการพลิกลักษณะงานวิจัยในภาพลักษณ์ใหม่ หรือเกิดงานวิชาการในศาสตร์ชาวบ้านที่มีนักวิชาการเข้ามาช่วย

ปรัชญาการสร้างความรู้ของมนุษย์ ที่ต้องวิงวาทวิชาการ ความรู้มีอยู่ทุกที่และมีหลายระดับ โดยเฉพาะ ณ ชายขอบ (ชาวบ้าน) ที่มีความรู้ในตัว อยู่ในชีวิตของชาวบ้าน แต่ไม่สมบูรณ์ และบางครั้งต้องได้รับการเติมเต็มจากวิชาการ ดังนั้น ความรู้มี 2 ด้าน คือ งานวิชาการและบริการวิชาการ โดยความรู้มีทั้งที่สามารถนำมาใช้ได้เลย และบางอย่างต้องนำมาผสมผสานกับอย่างอื่นเพื่อให้มีความสมบูรณ์ขึ้น และสามารถนำไปใช้ได้จริงในสังคม โดยเฉพาะความรู้วิชาการที่ต้องอาศัยการเติมเต็มความสมบูรณ์กับความรู้ของชาวบ้าน นั่นเป็นที่มาของนักภาษาศาสตร์ที่ต้องมีการทำงานภาคสนามเรียนรู้ระบบภาษากับเจ้าของภาษาจริง และบันทึกไว้เป็นความรู้จริงที่เกิดจากการศึกษาในพื้นที่จริงจากพื้นที่ต่าง ๆ เนื่องจากรากฐานความคิดความเชื่ออยู่ที่ตัวเจ้าของภาษาทำให้นักภาษาศาสตร์มีการใช้กระบวนการแบบเดิมในการเก็บข้อมูล คือ นักภาษาศาสตร์ใช้ความรู้วิชาการรูปแบบเดิมในการเก็บข้อมูลโดยตรงกับชาวบ้าน ต่อจากนั้นจึงมีการใช้ความรู้ทางวิชาการร่วมกับการปฏิบัติการร่วมของชุมชน ดังนั้น การฟื้นฟูภาษาในช่วงแรกจึงมีลักษณะเป็นวิชาการ เมื่อผ่านพ้นไปสักระยะหนึ่งจึงมีลักษณะของการบริการวิชาการ

กระบวนการสร้างความรู้มีหลายรูปแบบ คือ กระบวนการสร้างความรู้ในการฟื้นฟูภาษาถิ่น โดยอาศัยความรู้วิชาการ การฟื้นฟูภาษาในกลุ่มคนที่เป็ชาวบ้าน ที่ไม่เคยมีภาษาเขียนมาก่อน ต้องใช้อักษรไทยเข้ามาเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงการสื่อสารทางภาษา เพราะเป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ และทุกคนเข้าใจร่วมกันมากที่สุด และเอื้อต่อการฟื้นฟูภาษาในสังคมปัจจุบัน

เป้าหมายการฟื้นฟูภาษาและรูปแบบกระบวนการฟื้นฟูภาษามีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับบริบท

1. เป็นการฟื้นฟูสำนักทำให้ภาษาที่กำลังวิกฤตให้มีคุณค่าขึ้นมา
2. เป็นการฟื้นฟูทางวัฒนธรรมเพื่อเห็นค่าตัวเอง ซึ่งในชุมชนที่มีการฟื้นฟูภาษามีทั้งต้องการ ฟื้นฟูเพื่อการสื่อสารภายใน และต้องการฟื้นฟูเพื่อสื่อสารกับคนภายนอกชุมชน ซึ่งเป็นการเพิ่มตัวตนในสังคมอีกทางหนึ่ง
3. เป็นการฟื้นฟูเพื่อการสืบทอดเรียนรู้ในกลุ่มเด็ก

5.2. ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย

มีการนำเสนอกรณีศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ได้ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำนวน 12 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มละเวือะ จ.แม่ฮ่องสอน เรื่อง “เหลียวหลังแลหน้าภาษาละเวือะ บ้านป่าแป๋” (2) กลุ่มมอญ จ.ราชบุรี เรื่อง “ร่วมสร้างสรรค์ภูมิปัญญา พัฒนาเยาวชนมอญ” (3) กลุ่มญ้อ จ.ชัยภูมิ เรื่อง “การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กพิเศษผ่านภาษาแม่(ญ้อ)” (4) กลุ่มม้ง จ.แพร่ เรื่อง “สืบทอดเรื่องราวความเป็นม้ง (ด้วยตัวอักษรไทย)” (5) กลุ่มเขมรถิ่นไทย จ.สุรินทร์ เรื่อง “สัมผัสรักสู่งานวิจัยภาษาเขมรถิ่นไทยบ้านโพธิ์ทอง” (6) กลุ่มมลายูปาดานีในสามจังหวัดชายแดนใต้ เรื่อง “การพัฒนาภาษาในจังหวัดชายแดนใต้” (7) กลุ่มมลาบรี จ.แพร่ เรื่อง “เกิดอะไรขึ้นเมื่อคนต้องเหลือองค์ทำวิจัย” (8) กลุ่มโซ (ทะวืง) จ.สกลนคร เรื่อง “จากวันนั้นถึงวันนี้ของโซ (ทะวืง)” (9) กลุ่มอิมปี จ.แพร่ เรื่อง “สืบชะตาภาษาอิมปี พลิกฟื้นวัฒนธรรมโลโลโบราณ” (10) กลุ่มก่อง จ.สุพรรณบุรี เรื่อง “การฟื้นคืนภาษาท้องถิ่นวิถีชีวิต” (11) กลุ่มซอง จ.จันทบุรี เรื่อง “ซองเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้” และ (12) กลุ่มกะซอง จ.ตราด เรื่อง “ความพยายามเอื้อกสุดท้าย ในการพลิกฟื้นภาษากะซอง” ซึ่งทั้ง 12 กลุ่มได้ทำงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาท้องถิ่นทั้งสิ้น

การนำเสนองานวิจัยของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 12 กลุ่มนี้ แบ่งออกเป็น 1) การฟื้นฟูภาษาเพื่อนำเข้าสู่โรงเรียน โดยจัดทำหลักเป็นสูตรท้องถิ่นมีการบูรณาการเข้ากับระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวง ศึกษาธิการ ได้แก่ กลุ่มซอง กลุ่มญ้อ และกลุ่มโซ(ทะวืง) 2) การฟื้นฟูภาษาเพื่อนันทนาการเรื่องราวประวัติศาสตร์ของภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มตนเพื่อสืบทอดไปยังรุ่นต่อไป ได้แก่ กลุ่มละเวือะ กลุ่มม้ง กลุ่มมลาบรี กลุ่มอิมปี กลุ่มก่อง กลุ่มกะซอง กลุ่มเหล่านี้ยังมีความต้องการนำภาษาเข้าสู่โรงเรียนเมื่อมีโอกาส และจำนวนคนที่มากพอ 3) กลุ่มที่มีตัวอักษรอยู่เดิม แต่มีคนรู้น้อย จึงจำเป็นต้องฟื้นฟูภาษาเพื่อฟื้นสำนึกในความเป็นตัวตนที่มีอัตลักษณ์ดั้งเดิม ได้แก่ กลุ่มมอญ และเขมรถิ่นไทย และกลุ่มสุดท้าย 4) กลุ่มมลายูปาดานี เป็นการนำภาษาแม่มาเพิ่มศักยภาพในการเรียนรู้ภาษาราชการของเด็ก หวังผลในการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา คือการจัดการเรียนการสอนแบบทวิภาษา ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งใหม่ในวงการศึกษาไทย จะเห็นได้ว่าทุกกลุ่มที่ทำงานด้านฟื้นฟูภาษาต้องทำเหมือนกัน และเป็นพื้นฐานในการทำงานต่อไป คือ การสร้างระบบตัวเขียนโดยใช้อักษรไทย

ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ได้นำเสนอผลงาน เนื่องจากอยู่ระหว่างการเรียนรู้ เช่น กลุ่มไทดำ กลุ่มบรู กลุ่มบิซู และกลุ่มจีนยูนนานนั้น ก็ได้เห็นตัวอย่างงานวิจัยของ 12 กลุ่มดังกล่าว เป็นการปลุกความต้องการทำงานวิจัยด้านภาษาในกลุ่มของตน พร้อมทั้งได้พูดคุยซักถามกับทีมวิจัยชาวบ้านจริงๆ ซึ่งเป็นโอกาสที่ดีมาก

นอกจากการนำเสนอผลงานการวิจัยด้านภาษาแล้ว ทีมวิจัยยังได้แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมการแต่งกาย หัตถกรรม พิธีกรรม การละเล่นพื้นบ้านต่างๆ ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของผู้คนที่อยู่บนแผ่นดินไทย นับเป็นสีสันของงานนี้ด้วย

5.3 ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับความรู้จากการอภิปรายของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบูรณาการความรู้ด้านวิชาการและการพัฒนาท้องถิ่นสู่การแก้ปัญหาภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต เนื่องจากผู้อภิปรายล้วนมาจากคนที่มีปฏิบัติการจริงและเกาะติดกับพื้นที่ จึงสามารถอภิปรายให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้เข้าใจ และเข้าถึงข้อมูลอย่างแท้จริง อาทิ ชุดข้อมูลความรู้เรื่องแนวคิดการสนับสนุนของสกว. ซึ่งสนับสนุนงานวิจัย 3 ระดับ คือ ระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และยุทธศาสตร์ของประเทศ ทั้งนี้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต้องมาช่วยกันคิด ถึงแม้ว่าบางโจทย์จะเป็นโจทย์ระดับชาติ แต่ในการทำงานก็ต้องเชื่อมโยงกลับมาสู่ระดับท้องถิ่นทั้งสิ้น และเมื่อมีโจทย์และปัจจัยซับซ้อนมากขึ้น ก็ต้องใช้ความรู้จากข้างนอกเข้ามาเสริม ต้องหาผู้รู้เฉพาะด้านมาช่วย หานักวิชาการที่ได้รับการฝึกโดยเฉพาะเข้ามาให้ความรู้เชิงเทคนิค ซึ่งผู้วิจัยต้องใช้ แต่ไม่จำเป็นต้องเชื่อทั้งหมด ผู้ที่จะเป็นผู้ตัดสินใจจะใช้ความรู้อะไร หรือว่าจะเอาความรู้ไหนมาผสมกับอะไร คือเจ้าของโจทย์ ถ้าเป็นโครงการระดับท้องถิ่น เจ้าของโจทย์ก็คือ ชุมชนท้องถิ่น ถ้าเป็นระดับจังหวัดเจ้าของโจทย์ก็น่าจะเป็นภาคีหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในจังหวัด

นอกจากนี้ยังได้รับความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน ความเป็นมาของโครงการการศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต และการดำเนินงานที่สอดคล้องประสานระหว่างชุมชนกับนักวิชาการภาษาศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ปัจจัยสำคัญของการทำงานด้านการฟื้นฟูภาษาก็คือ จะต้องมีการทำงานโดยชุมชนมีส่วนร่วม ชุมชนเป็นเจ้าของโครงการ ต่อจากนั้นก็ต้องการสนับสนุนทางวิชาการทางด้านเทคนิควิธีการในกรอบกว้างๆ จากฝ่ายวิชาการ ส่วนในรายละเอียดที่เหมาะสมตามวัฒนธรรมชุมชนก็จะเป็นผู้ดำเนินการเอง และสิ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือ การสนับสนุนทางด้านงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ เช่น สกว. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวมทั้งการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ ในพื้นที่ เช่น วัด โรงเรียน อบต. หรือหน่วยงานต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมาก และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ กำลังใจจากทุกภาคส่วนในการให้กำลังใจ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการฟื้นฟูภาษาในบริบทของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

5.4 นักศึกษาได้รับความรู้ตรงจากชุมชนผู้ที่ทำงานด้านวิชาการและหนุนการวิจัยแก่ชุมชน

ในการประชุมวิชาการครั้งนี้ สามารถแบ่งนักศึกษาได้เป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 คือนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ที่สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท ได้มีโอกาสเข้ามาร่วมเรียนรู้กระบวนการจัดการประชุมตั้งแต่ก่อนและหลังการประชุม และได้ความรู้โดยตรงจากวิทยากรที่เป็นทีมวิจัยชาวบ้าน ได้เรียนรู้ภาษา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มาร่วมงาน

ส่วนที่ 2 คือ นักเรียน นักศึกษา ที่มาจากโรงเรียน คณะ หรือสถาบันอื่น เพื่อมาศึกษาหาความรู้เรื่องการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งบางคนไม่เคยได้ยินชื่อกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้มาก่อนเลย เพิ่งได้มารู้จักเมื่อมาร่วมงานประชุมในครั้งนี้ เช่น นักเรียนจากโรงเรียนวัดลาดเป้ง จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นต้น

6. แนวทาง/กระบวนการผลักดันผลงานวิจัยให้เกิดการใช้ประโยชน์

6.1 หวังให้เกิดเครือข่ายการทำงานด้านการฟื้นฟูภาษา โดยมีภาคีต่างๆ เข้าร่วม คือ หน่วยงานราชการทั้งในส่วนกลาง ท้องถิ่น รวมทั้งองค์กรสนับสนุนอื่นๆ

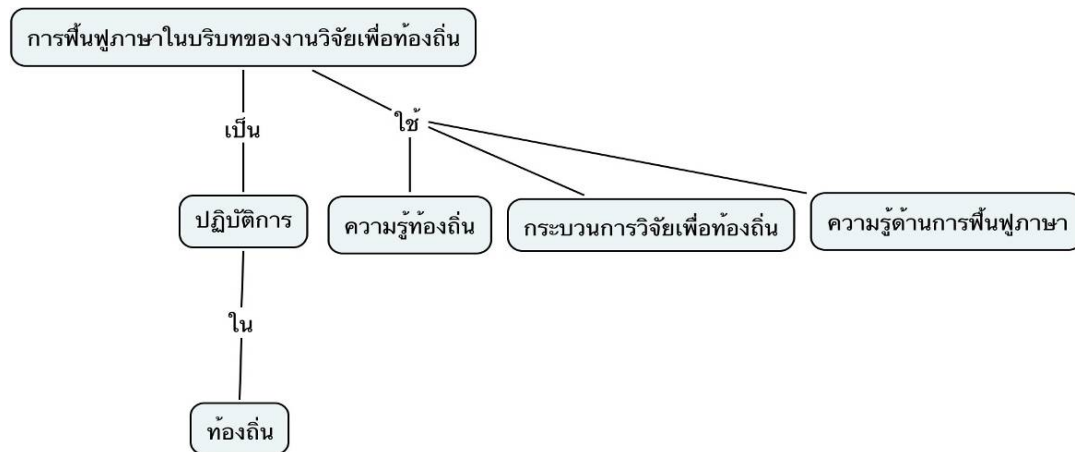
จากการประชุมครั้งนี้ เกิดเครือข่ายการทำงานด้านการฟื้นฟูภาษาแบบไม่เป็นทางการ อาทิ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ นักวิชาการ จากภาควิชาภาษา ตะวันตกและภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก, คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ, คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น ผู้ทำหน้าที่สนับสนุนการวิจัยด้านการพัฒนาท้องถิ่น อาทิ องค์การบริหารส่วนตำบลปทุมวาปี จังหวัดสกลนคร องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขมิ้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี เป็นต้น

6.2 เกิดแม่แบบของการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการพัฒนาและฟื้นฟูภาษาในบริบทของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยการสกัดความรู้เชิงวิชาการออกมาในรูปที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในระดับท้องถิ่น

แม่แบบของการฟื้นฟูภาษาในบริบทของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

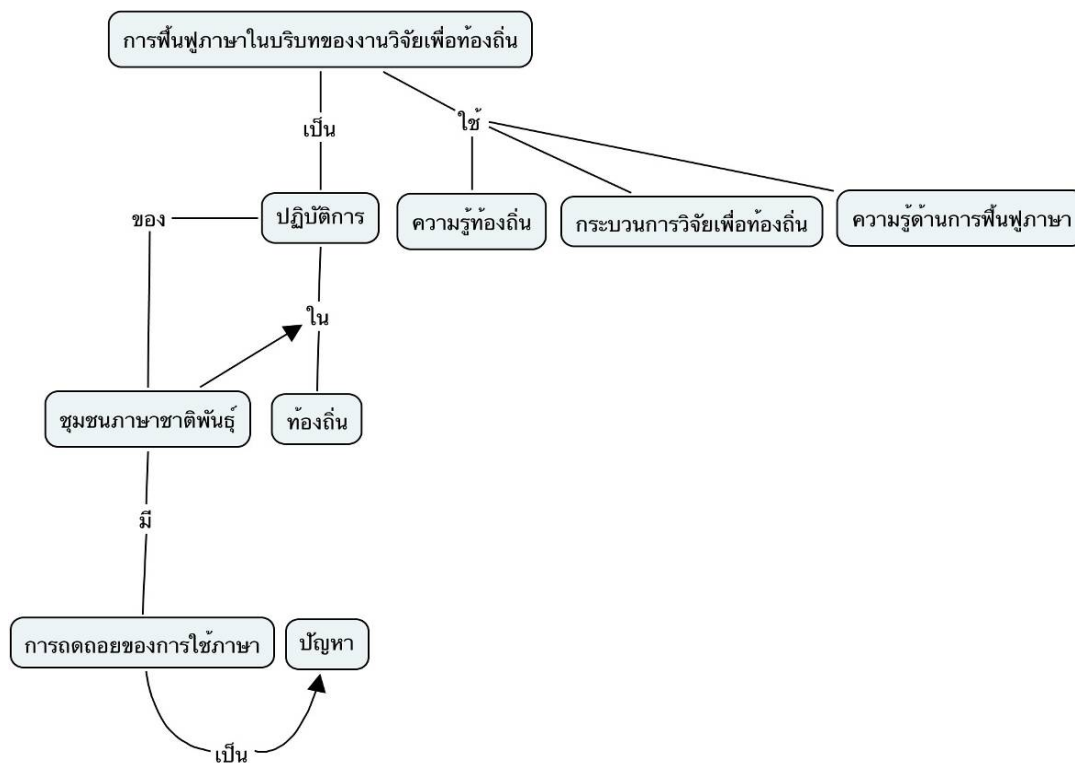
1. การฟื้นฟูภาษาในบริบทของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นคืออะไร?

การฟื้นฟูภาษาในบริบทของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น คือ ปฏิบัติการในท้องถิ่น ที่อาศัยฐานความรู้ในท้องถิ่น กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และความรู้ทางด้านการฟื้นฟูภาษา

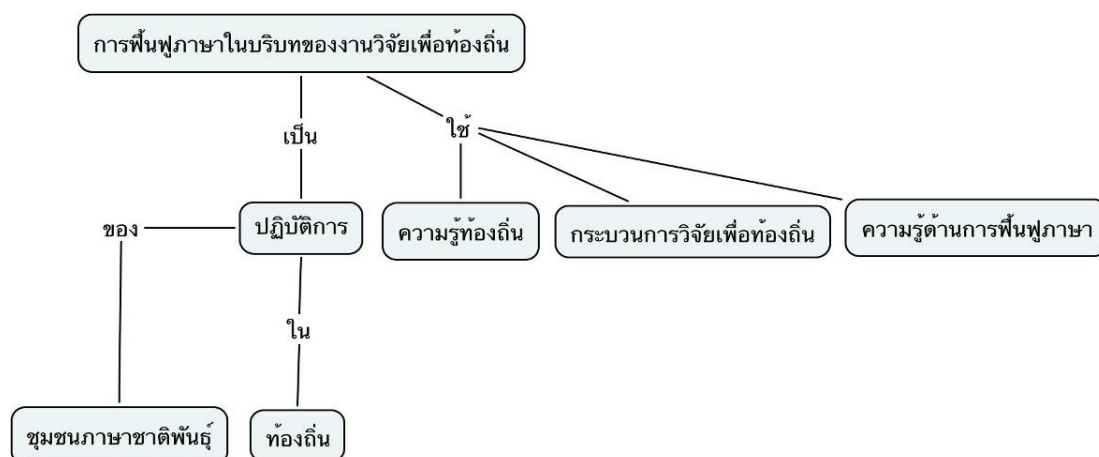


ภาพที่ 1

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ปฏิบัติการที่ชุมชนภาษาชาติพันธุ์เป็นผู้กระทำในบริบทของท้องถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนภาษาชาติพันธุ์ที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นต่างๆ ในประเทศไทยต่างก็มีปัญหาหนึ่งที่คล้ายคลึงกันได้แก่ ปัญหาการถดถอยของการใช้ภาษา



ภาพที่ 2



ภาพที่ 3

เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า การฟื้นฟูภาษาในบริบทของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดในท้องถิ่นของชุมชนภาษาชาติพันธุ์ที่มีปัญหาการถดถอยของการใช้ภาษา เพื่อแก้ปัญหานั้น โดยที่ปฏิบัติการดังกล่าวอาศัยฐานความรู้ที่มีในท้องถิ่น ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และความรู้ด้านการฟื้นฟูภาษา

ในกระบวนการแก้ปัญหานี้ มีผู้เกี่ยวข้องอย่างน้อยสามส่วน คือ (1) ผู้ปฏิบัติการในท้องถิ่น ซึ่งในที่นี้ได้แก่ “ทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่น” (2) ผู้สนับสนุนกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ติดตามดูแล การขอรับทุนและการใช้ทุน ซึ่งในที่นี้ได้แก่ “พี่เลี้ยงวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หรือ “ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” และ (3) ผู้มีความรู้เกี่ยวกับการฟื้นฟูภาษา ซึ่งที่ผ่านมาได้แก่ นักวิชาการด้านภาษาศาสตร์ที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับงานภาษาศาสตร์ในภาคสนามที่เกี่ยวข้องกับภาษาชาติพันธุ์ การพัฒนาระบบตัวเขียนและการพัฒนาวรรณกรรมสำหรับภาษาที่ไม่เคยมีระบบตัวเขียนมาก่อน รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเรียนการสอนภาษาชาติพันธุ์ในโรงเรียน

จะพบว่ามี ความคล้ายคลึงกันประการหนึ่งระหว่างกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการฟื้นฟูภาษา ได้แก่ การเน้นที่ความเป็นปฏิบัติการ การต้องอาศัยความรู้ในท้องถิ่นเป็นฐานสำหรับการแก้ปัญหาที่ท้องถิ่นเห็นว่าเป็นปัญหาของตัวเอง และการที่ผู้ลงมือปฏิบัติการเป็นชุมชนผู้เป็นเจ้าของปัญหา

ทั้งนี้ การส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การค้นหามุมปัญญาที่มีอยู่เดิมมาแก้ปัญหาปัจจุบันเป็นจุดแข็งที่ช่วยทำให้การฟื้นฟูภาษาสามารถเป็นประโยชน์แก่การปฏิบัติอย่างได้ผลในท้องถิ่นได้ ทั้งนี้เพราะการฟื้นฟูภาษามองปัญหาการถดถอยของภาษาว่าเป็นปัญหาในระดับมหภาคและความคล้ายคลึงกันปัจจัยและเงื่อนไขของปัญหาไม่

ท้องถิ่นจึงจะเกิดความเหมาะสม และก่อให้เกิดการสร้างความรู้ใหม่จากความรู้เดิม ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัย ความรู้เกี่ยวกับการฟื้นฟูภาษา ที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นเองได้ในที่สุด

2. การฟื้นฟูภาษาในบริบทของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทำอย่างไร?

โดยทั่วไปการที่สมาชิกของชุมชนชาติพันธุ์ภาษาในท้องถิ่นหนึ่งตัดสินใจปฏิบัติการฟื้นฟูภาษาในลักษณะหนึ่งลักษณะใด ก็เนื่องจากความวิตกกังวลต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน เพื่อหาแนวทางอนุรักษ์ ฟื้นฟูภาษาท้องถิ่นอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้แก่ชนรุ่นหลังสืบไป

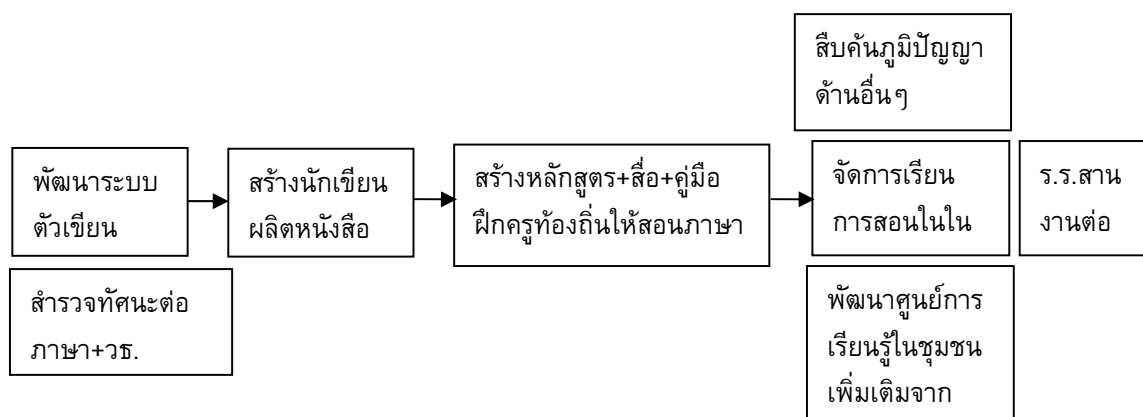
ความวิตกกังวลถึงสภาวะถดถอยของภาษาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทั่วไปในชุมชนชาติพันธุ์ เนื่องจากปัญหาการตายของภาษาต่างๆ ในโลกกำลังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในอัตราที่ไม่ปกติ และก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการสูญเสียองค์ความรู้และ ภูมิปัญญาที่กลุ่มชนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปราชญ์ การดำรงชีวิต ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร ความรู้เชิงช่าง ศิลปะพื้นบ้านฯ ที่บันทึกอยู่ในภาษา

ฉะนั้น ขั้นตอนแรกของการฟื้นฟูภาษาในภาวะวิกฤตในบริบทของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นก็คือการสร้างให้เกิดความตระหนักรู้ว่า “ภาษา” ก็เป็นหนึ่งในปัญหาที่ท้องถิ่นสามารถศึกษาและแก้ไขได้ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และบูรณาการมุมมองเกี่ยวกับปัญหาด้านภาษาเข้ากับบริบทของชุมชน และเติมความรู้ด้านการพัฒนาภาษาควบคู่ไปกับการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

กระบวนการเติมความรู้ด้านการพัฒนาและฟื้นฟูภาษานี้เองที่เป็นความแตกต่างระหว่างการทำงานวิจัยท้องถิ่นโดยทั่วไป และการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเด็นภาษา ซึ่งต่อจากนี้ไปจะกล่าวถึงเฉพาะกระบวนการเติมความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาและฟื้นฟูภาษาในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นภาษา อันเป็นส่วนต่างสำคัญระหว่างงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นภาษาและงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยทั่วไป ซึ่งได้มีการกล่าวถึงในที่อื่นๆ แล้วพอสมควร ทั้งในแง่วิธีการและขั้นตอน ตลอดจนคุณประโยชน์ในแง่ต่างๆ

การเติมความรู้ผ่านการจัดประชุม มอบรมเชิงปฏิบัติการในหัวข้อต่างๆ เช่น การพัฒนาภาษาด้านต่างๆ ได้แก่ การสร้างระบบเขียน การลงบันทึกความทรงจำ ภูมิปัญญา ด้านต่างๆ คติ คำสอนพื้นบ้าน เพลง เรื่องเล่าต่างๆ รวมถึงการสร้างสื่อ การเรียนการสอนด้วยภาษาท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการใช้ความรู้ในท้องถิ่นเป็นตัวตั้งของการทำกิจกรรมในชุมชน

อย่างไรก็ตาม การนำความรู้ท้องถิ่นทางด้าน “ภาษา” มาใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะในด้านการวิจัย มีความจำเป็นไม่มากนักที่ต้องพัฒนาให้ภาษานั้นอยู่ในรูปที่เหมาะสมสำหรับการบันทึก สื่อสาร และผลิตซ้ำได้ จึงเป็นเหตุผลว่าทำไม “การพัฒนาระบบตัวเขียน” ได้กลายเป็นขั้นตอนแรกๆ เสมอสำหรับการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นฟูภาษาผ่านระบบโรงเรียน (ดูภาพที่ 7)



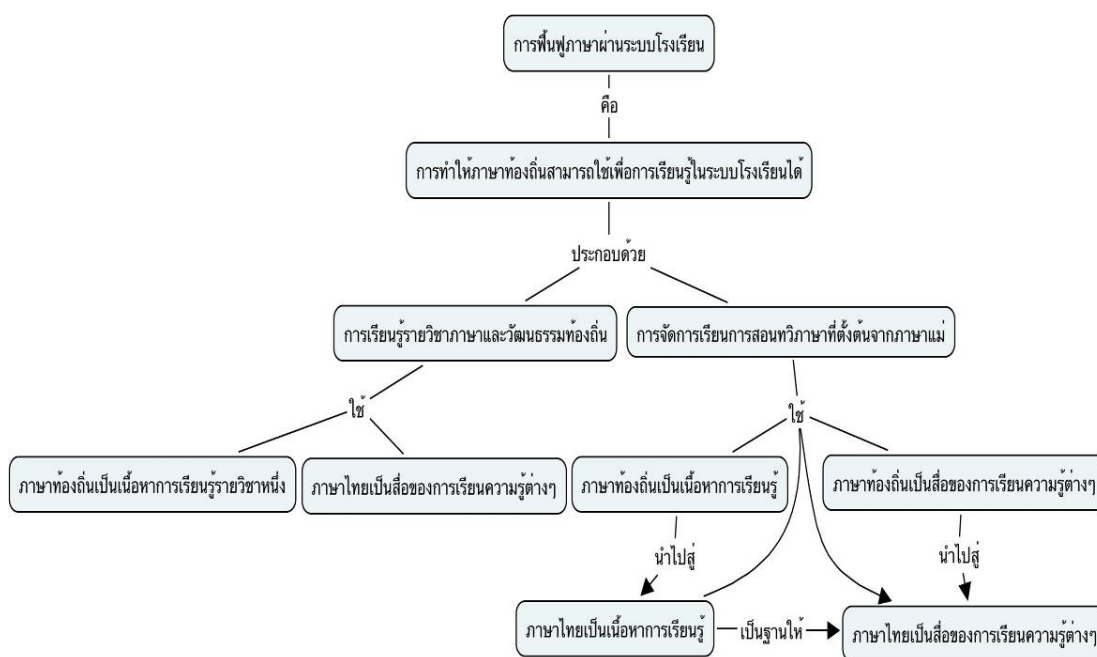
ภาพที่ 7

3. การฟื้นฟูภาษาผ่านระบบโรงเรียนได้อย่างไร?

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาการนำภาษาท้องถิ่นหรือภาษาชาติพันธุ์เข้าสู่ห้องเรียนสามารถทำได้ในสองลักษณะ คือ

ประการแรก การจัดการเรียนการสอนเป็นรายวิชาหนึ่งในโรงเรียน ซึ่งเป็นการประยุกต์แนวคิดของการฟื้นฟูภาษาที่ให้ขยายแวงวงการใช้ภาษาในภาวะวิกฤต มีการใช้ภาษาของเพื่อการอ่านเขียน และมุ่งที่จะให้ภาษาชาติพันธุ์เข้าไปมีบทบาทในระบบการศึกษาที่จัดให้แก่เยาวชนในกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ ซึ่งนอกจากจะทำให้เยาวชนในกลุ่มชาติพันธุ์ได้มีโอกาสเรียนรู้ภาษาของตนเองแล้ว ยังเป็นการเพิ่มความเข้มแข็งให้แก่ภาษาชาติพันธุ์ตามหลักการที่ได้กล่าวถึงไปแล้วข้างต้น ยิ่งกว่านั้นยังจะเป็นการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาให้ส่งผลบวกต่อการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนในชุมชนชาติพันธุ์ ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้จากเรื่องใกล้ตัวไปหาเรื่องไกลตัว การเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ของนักเรียนโดยให้ความยอมรับแก่วัฒนธรรมท้องถิ่นที่อยู่ล้อมรอบตัวเด็กเพื่อสร้างสะพานเชื่อมสู่การเรียนรู้วัฒนธรรมอื่นๆ นอกจากนั้นการจะส่งผลต่อการพัฒนาการรู้หนังสือโดยสร้างอุปนิสัยในการอ่านเขียน เพราะโครงการสอนภาษาชาติพันธุ์ในโรงเรียนมีการพัฒนาสื่อการอ่านที่น่าสนใจเพิ่มเติมขึ้นไปจากในหลักสูตรปกติ

ประการที่สอง การนำภาษาท้องถิ่นเข้าสู่ห้องเรียนในฐานะเครื่องมือของการเรียนการสอนแบบ “ทวิภาษา” ที่เริ่มต้นจากภาษาแม่ก่อนเพื่อปูพื้นฐานเข้าสู่การเรียนรู้เป็นภาษาไทย และการเรียนภาษาไทย ความแตกต่างระหว่างการเรียนการสอนภาษาท้องถิ่นเป็นรายวิชาและการศึกษาแบบทวิภาษาที่ตั้งต้นจากภาษาท้องถิ่นอยู่ที่ขอบเขตและสถานะของภาษาท้องถิ่นและภาษาไทย กล่าวคือ ภาษาท้องถิ่นในระบบทวิภาษาจะไม่ใช่เป็นเพียงหนึ่งในหลายวิชาที่นักเรียนต้องเรียนรู้ แต่ภาษาท้องถิ่นจะถูกใช้เป็นสื่อในการเล่าเรียนความรู้ด้วย ขณะเดียวกันภาษาไทยจะเริ่มต้นจากการเป็นความรู้หนึ่งที่นักเรียนต้องเรียน แล้วจึงขยับบทบาทเป็นสื่อในการเล่าเรียนความรู้ ในขณะที่ภาษาท้องถิ่นและความรู้ท้องถิ่นก็ยังสามารถมีการเล่าเรียนต่อไปได้ในระยะยาวในฐานะของรายวิชาหนึ่งของหลักสูตร อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนการสอนแบบทวิภาษามุ่งเน้นที่พัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนในกลุ่มชาติพันธุ์เป็นเหตุผลแรก และการธำรงรักษาหรือการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมเป็นเหตุผลรอง ฉะนั้นจึงจะไม่กล่าวถึงในรายละเอียดในที่นี้



ภาพที่ 8

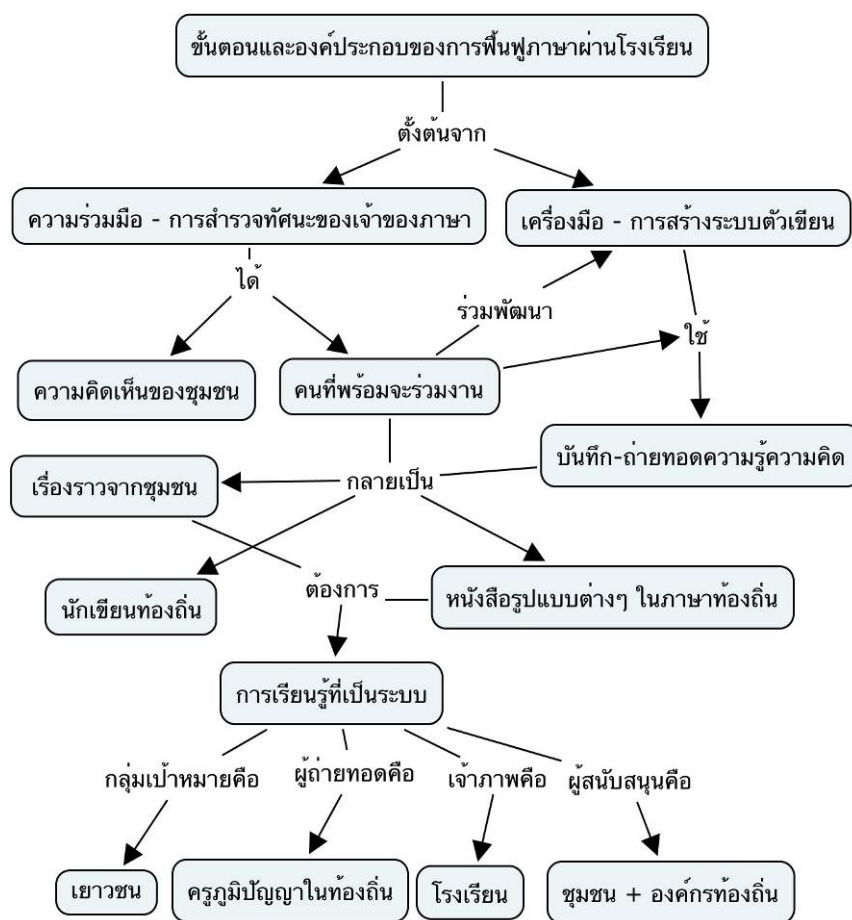
4. ขั้นตอนและองค์ประกอบของการฟื้นฟูภาษาผ่านระบบโรงเรียนเป็นอย่างไร?

ในกระบวนการพัฒนาระบบตัวเขียนนั้น แม้จะต้องประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางภาษาศาสตร์จากภายนอก แต่ก็ต้องอาศัยความรู้ในตัวภาษา ซึ่งเป็นความรู้ในตัวเจ้าของภาษาเอง เมื่อมีประเด็นที่ต้องตัดสินใจเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของภาษา ความรู้ในตัวเจ้าของภาษานี้เองที่ถูกหยิบยกมาใช้ในการตัดสินใจสร้างระบบตัวเขียน โดยมีการประยุกต์ความรู้เชิงวิชาการเฉพาะในการวิเคราะห์ระบบภาษาและภาพรวมของระบบตัวเขียน และการใช้สัญลักษณ์แทนเสียงที่มีมาตรฐาน ความรู้เหล่านี้ไม่สามารถเกิดได้จากการปฏิบัติเพียงอย่างเดียว แต่เป็นความรู้ที่อิงอาศัยแนวคิดทฤษฎีอันเป็นนามธรรมด้วย แต่เมื่อถูกใช้ในบริบทชุมชนก็ถูกปรับให้เป็นความรู้ที่ชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นของตนเองเช่นกัน

สำหรับการเขียนเรื่องราวในภาษาท้องถิ่นและผลิตหนังสือประเภทต่างๆ ยิ่งมองเห็นได้ชัดเจนขึ้นว่าจะต้องมีการนำเอาความรู้สึกนึกคิดจากภายในตัวผู้เขียน แปรออกมาเป็น “ภาษาเขียน” ที่ผู้อ่านสามารถรับต่อไปได้ แม้เทคนิคในการเขียนจะเป็นการฝึกปรือในสิ่งที่นักเขียนของไม่เคยทำมาก่อน แต่เรื่องราวที่ถูกเขียนออกมานั้นเป็นสิ่งที่อยู่ภายในตัวนักเขียนเอง ซึ่งเดิมไม่เคยถูกนำออกมาถ่ายทอดในรูปแบบของภาษาเขียนและหนังสือ

สำหรับการพัฒนาหลักสูตรภาษาท้องถิ่น และการฝึกครูชุมชนให้สามารถสอนภาษาท้องถิ่นได้ จะเป็นได้ว่ากระบวนการที่ใช้กันนั้นจะมีความเป็นวิชาการและเทคนิคเฉพาะในลักษณะเดียวกับการพัฒนาระบบตัวเขียน ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการจัดหน่วยการเรียนรู้เป็นรายคาบ การจัดเนื้อหาภาษาท้องถิ่นให้เป็นส่วนๆ เพื่อการเรียนรู้เป็นลำดับจากยากไปหาง่าย การสร้าง

แบบเรียนภาษาท้องถิ่น ตลอดจนถึงการฝึกครูชุมชน ทั้งหมดนี้มิใช่ความรู้ที่ทีมวิจัยสามารถจัดการเรียนรู้ขึ้นเองได้ แต่ต้องอาศัยผู้มีความรู้และประสบการณ์เป็นผู้แนะนำให้ก่อนจึงจะทำได้



ภาพที่ 9

5. การฟื้นฟูภาษาผ่านระบบโรงเรียนจะมีการพัฒนาต่อยอดไปได้อย่างไร?

ในแง่เนื้อหาของโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นภาษา พบว่ามีแนวโน้มที่จะเป็นการขยายพื้นที่ มากกว่าจะเป็นการเปิดประเด็นใหม่ที่ไม่เคยมีการดำเนินงานมาก่อน แม้เนื้อหาของโครงการจะมีความแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด แต่ในแง่ขององค์ความรู้ที่ใช้ในการสนับสนุนโครงการวิจัยยังคงเป็นฐานความรู้เดิม

ทั้งนี้เป็นเพราะทางศูนย์ยังเห็นว่าแนวทางที่เหมาะสมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตกอยู่ในภาวะวิกฤตขั้นรุนแรงทั้ง 14 กลุ่ม นอกจากจะเน้นที่การสร้างสัมพันธภาพระหว่างกลุ่มต่างๆ และศูนย์แล้ว ยังได้แก่การผลักดันให้ “โรงเรียน” ในท้องถิ่นเปิดการเรียนการสอนภาษาเหล่านี้ เนื่องจากจะเป็นการยกระดับสถานะภาษาเหล่านี้ได้อย่างเป็นรูปธรรมได้ในระยะเวลาสั้นที่สุด เว้นแต่ว่าการนำภาษาเข้าสู่โรงเรียนจะไม่มีเงื่อนไขที่เหมาะสม การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ที่เน้นเนื้อหาทางภาษา-วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ก็เป็นทางเลือกเพิ่มเติมได้อีกทางหนึ่ง

ในส่วนของการนำความรู้และบทเรียนที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการทำงานกับกลุ่มชาติพันธุ์ แนวชายแดนและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ แม้จะมีเงื่อนไขแตกต่างกันใน แต่การนำภาษาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนนอกจากจะเป็นการยกสถานะทางสังคมของภาษาเหล่านี้แล้ว หากได้มีการจัดอย่างเหมาะสมยังจะส่งผลดีต่อการเรียนรู้ภาษาไทย ซึ่งเป็นปัญหาหลักของของภาษาชาติพันธุ์หลายภาษาตามแนวชายแดนของประเทศ

สำหรับแนวทางในการอนุรักษ์และการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมที่จะเชื่อมโยงและต่อยอดไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอื่นๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ การสืบค้นและใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาด้านต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านของภูมิปัญญาเกี่ยวกับสมุนไพร และพืชท้องถิ่นอื่นๆ เป็นต้น โดยมีการนำประสบการณ์ที่ได้รับจากการดำเนินงานด้านภาษาไปประยุกต์ใช้ด้วย เนื่องจากจะช่วยให้ทีมวิจัยจากชุมชนชาติพันธุ์ภาษามีทักษะในการคิดวิเคราะห์และเรียบเรียงผลการศึกษาค้นคว้าได้ดียิ่งขึ้น เพราะการพัฒนาตัวระบบตัวเขียนและการพัฒนาวรรณกรรมของชุมชนภาษาชาติพันธุ์ต่างๆ ช่วยปูพื้นฐานความสามารถในการเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นและการถ่ายทอดความรู้ของท้องถิ่นซึ่งในอนาคตอันใกล้ทางศูนย์ฯ คาดว่า โครงการวิจัยท้องถิ่นในประเด็นคล้ายคลึงกันนี้จะเกิดขึ้นในอีกหลายชุมชนชาติพันธุ์ ที่เคยมีการดำเนินโครงการพัฒนาภาษารวมทั้งโครงการสอนภาษาถิ่นในโรงเรียน

บทส่งท้าย

การประชุมในครั้งนี้ได้รับความร่วมมืออย่างดีจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มาเสนองาน และกลุ่มที่มาสังเกตการณ์ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีความตื่นตัว และให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาของตนเองมากขึ้น เพราะได้เห็นผู้ที่มีอุดมการณ์เดียวกันมาประชุมและถ่ายทอดประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทั้งยังได้พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สร้างเครือข่ายร่วมกัน กลุ่มที่ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมานานแล้วยังคงต่อยอดขยายงานวิจัยต่อไป กลุ่มที่เพิ่งเริ่มงานวิจัยก็มีกำลังใจมากขึ้น ทั้งๆ ที่รู้ว่าภาษาอยู่ในภาวะวิกฤตก็ตาม เช่น กลุ่มกะซอง จ.ตราด เป็นต้น ฝ่ายคนหนุ่มวิจัย ซึ่งได้แก่แหล่งทุนที่ให้การสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้พบปะ พูดคุยกับเจ้าของภาษา ทำให้รู้จักคุ้นเคยกันมากขึ้น นักวิชาการได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติงานร่วมกันในระยะต่อไป ผลจากการแสดงความคิดเห็นกลุ่มย่อย สามารถนำมาเป็นสิ่งที่สะท้อนงานที่กำลังทำอยู่ หรือใช้ปรับปรุงงานต่อไป การประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นให้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ขยายต่อไปยังหน่วยงานต่างๆ ในอนาคต และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะช่วยพัฒนาคน สร้างคนให้มีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การความมั่นคงและยั่งยืนในชุมชนที่ไม่ใช่สังคมเมืองได้ต่อไป

คำกล่าวรายงานของ
ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม
เพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล
(รศ.ดร.โสภณา ศรีจำปา)

คำกล่าวรายงาน

ของผู้อำนวยการสถาบันฯ (รองศาสตราจารย์ ดร. โสภนา ศรีจำปา)
ในการประชุมวิชาการโดยชุมชนมีส่วนร่วม เรื่อง “มหกรรมฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น”
วันที่ 28-29 ตุลาคม 2551
ณ ห้องประชุมอเนกประสงค์ อาคารภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราชกุมารี
มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา

• ท่านรองอธิการบดี • ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย • ผู้อำนวยการสำนัก
กิจการชาติพันธุ์ • ประธานศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต • วิทยากร •
ตัวแทนชุมชนภาษาละเวอะ มอญ ญ้อกูร ม้ง เขมรถิ่นไทย มลายูถิ่น มลาบรี โซ(ทะเวียง) อิมปี ก่อง
ชอง กะชอง และท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน

ในปี ค.ศ 2008 หรือปี พ.ศ 2551 นี้ ทางองค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็นปีแห่ง
การเฉลิมฉลองปีภาษาสากล (International Year of Languages) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้น
เตือนให้เราทั้งหลายตระหนักถึงความสำคัญของความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของ
โลก และเพื่อเปิดโอกาสให้นำเอามรดกทางภูมิปัญญาของมนุษยชาติ อันได้แก่ภาษาที่มีอยู่
มากกว่า 6,000 ภาษาทั่วโลก เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาและแก้ปัญหาของมนุษยชาติใน
ด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในการจัดการศึกษา การพัฒนาอย่างยั่งยืน การแก้ไขความ
ขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรม และปัญหาอื่นๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่ต้องบูรณาการความรู้ ความเข้าใจและ
การให้ความสำคัญกับภาษาเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของทางออกด้วยทั้งสิ้น

ประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่มีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมอย่างยิ่ง เรา
มีประชากรที่ใช้ภาษาต่างๆ กว่า 60 กลุ่มภาษา ซึ่งส่วนใหญ่กำลังประสบปัญหาการเสื่อมถอยของ
การใช้ภาษาอยู่ในปัจจุบัน ภาวะถดถอยของการใช้ภาษาดำเนินไปพร้อมกันกับปัญหาชุมชน
อ่อนแอและการสูญเสียความมั่นคงในชีวิต

ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม
เพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล มีภารกิจในการดำเนินงานศึกษาวิจัยด้านภาษาและ
วัฒนธรรมในภาวะวิกฤต ซึ่งรวมถึงการให้คำปรึกษาและการสนับสนุนด้านวิชาการแก่ชุมชน
เจ้าของภาษาที่มีการถดถอยของการใช้ภาษา จนเกิดวิกฤตด้านอัตลักษณ์วัฒนธรรมและภาษาอยู่
ในภาวะเสี่ยงต่อการสูญหายไป

สำหรับชุมชนที่ต้องการหรือมีความพร้อมที่จะฟื้นฟูการใช้ภาษาและธำรงรักษาวัฒนธรรม
ให้เกิดการสืบต่อสู่คนรุ่นถัดไป ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤตได้เข้าไปให้
คำปรึกษาและสนับสนุนการดำเนินงานฟื้นฟูภาษาแก่ชุมชนเหล่านั้น ในบริบทของงานวิจัยเพื่อ

ท้องถิ่น โดยการสนับสนุนของฝ่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้แก่ การดำเนินงานวิจัยที่มีฐานอยู่ที่ชุมชน ทั้งในด้านการตั้งโจทย์วิจัย การพัฒนาโครงการ การเป็นเจ้าของโครงการวิจัยบริหารจัดการด้วยตนเองและการดำเนินงานวิจัยในลักษณะของการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน

การประชุมวิชาการโดยชุมชนมีส่วนร่วม เรื่อง “มหกรรมฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” นี้ จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากการดำเนินงานฟื้นฟูภาษาในแง่มุมต่างๆ ทั้งฝ่ายชุมชนเจ้าของภาษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ และผู้ทำหน้าที่สนับสนุนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

2. เพื่อให้ทราบเกี่ยวกับความหลากหลายทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย

3. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นแนวทางในการบูรณาการความรู้ด้านวิชาการและการพัฒนาท้องถิ่นสู่การแก้ปัญหาภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต

4. เพื่อเฉลิมฉลองปีภาษาสากลแห่งสหประชาชาติ (International Year of Languages)

ในการประชุมครั้งนี้จะมีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายทุกภาคส่วน มีการแสดงปาฐกถา การอภิปราย การประชุมกลุ่มย่อย การนำเสนอกรณีศึกษาของชุมชนเจ้าของภาษา การจัดนิทรรศการ และการแสดงโดยตัวแทนชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งการร่วมกันหารือถึงแนวทางในการดำเนินงานฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นร่วมกันในโอกาสต่อไป

ในโอกาสนี้ ดิฉันขอกราบเรียนเชิญท่านรองอธิการบดี กล่าวเปิดงานมหกรรมฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

ขอบคุณค่ะ

คำกล่าวเปิดงานของรองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหิดล (ศ.นภาพร ชื่นบาน)

คำกล่าวเปิดงาน

ของรองอธิการบดี (ศ.นภาพร บานชื่น)

ในการประชุมวิชาการโดยชุมชนมีส่วนร่วม เรื่อง “มหกรรมฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น”

วันที่ 28-29 ตุลาคม 2551

ณ ห้องประชุมอเนกประสงค์ อาคารภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราชกุมารี

มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา

- ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- ผู้อำนวยการสำนักกิจการชาติพันธุ์
- ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท
- ประธานศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต
- วิทยากร
- ตัวแทนชุมชนภาษาละเวือะ มอญ ญ้อ กูร ม้ง เขมรถิ่นไทย มลายูถิ่น มลาบรี โซ (ทะวืง) อีมีปี้ ก่อง ชอง กะชอง และท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน

ประเทศไทยถือเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมแห่งหนึ่งของโลก อาจจะกล่าวได้ว่าประเทศไทยเป็นสังคมแบบพหุภาษาและพหุวัฒนธรรม ทั้งนี้ เนื่องจากประเทศไทยมีชนเผ่าหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ โดยกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้นับได้ว่าเป็นผู้ที่มีภาษา วัฒนธรรม อัตลักษณ์ และบริบททางสังคมแวดล้อมที่แตกต่างกัน เช่น ภาคเหนือมีกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ปะหล่อง มลาบรี ม้ง เมี่ยน ลื้อ ลีซูละหู่ (มุเซอ) ลัวะ อะข่า อีมีปี้ เป็นต้น ภาคกลางมีกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง มอญ ไชย พวน ก่อง ลาว กลุ่มต่างๆ เป็นต้น ภาคตะวันออกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีกลุ่มชาติพันธุ์ ขมุ ชอง ส่วย โซ ญ้อ กะเลิง เป็นต้น ภาคใต้มีกลุ่มชาติพันธุ์มอแกน/มอเกลิน อูรักละไว เป็นต้น

ในอดีต กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้มีวิถีการดำเนินชีวิตใกล้ชิดและผูกพันกับธรรมชาติอย่างแนบแน่นและลงตัว ทั้งการหาเลี้ยงชีพ การตั้งถิ่นฐาน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการยังชีพ การถ่ายทอดภาษาและวัฒนธรรมสู่ชนรุ่นหลัง ลักษณะดังกล่าวได้รับการปลูกฝังและกลายเป็นอัตลักษณ์ แบบแผนการดำเนินชีวิตของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ภาษาวัฒนธรรมและอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์เริ่มลดทอนลง ทำให้ภาษา วัฒนธรรม คุณค่าความเชื่อที่ถือปฏิบัติมาในอดีตเริ่มลดความสำคัญ เพื่อที่จะให้กลุ่มชาติพันธุ์ธำรงและคงความเป็นอัตลักษณ์ของตนไว้ได้ในกระแสสังคมปัจจุบัน นอกจากความพยายามของกลุ่มชาติพันธุ์เองที่ต้องการจะแก้ไขปัญหาของตนเองแล้ว รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น สถาบันการศึกษา กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ต้องเข้ามาสนับสนุน ป้องกัน และชะลอการสูญสิ้นของภาษา วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ด้วย โดยการยกประเด็นปัญหา ความสำคัญและความจำเป็นในการดำรงอยู่ของความหลากหลายทางภาษาและ

วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ให้เป็นวาระหนึ่งของชาติ และต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาคมทุกภาคส่วนตระหนักถึงความสำคัญ และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการเสื่อมถอยของอัตลักษณ์ดังกล่าว ตลอดจนสร้างและประชาสัมพันธ์ให้สังคมไทยได้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ อันนำไปสู่การอยู่ร่วมกันโดยปราศจากอคติทางชาติพันธุ์ ก่อให้เกิดความสามัคคีของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ดังเช่นที่องค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้วันที่ 9 สิงหาคมของทุกปีเป็น “วันชนเผ่าพื้นเมืองโลก” เพื่อให้ประชาคมโลกตระหนักถึงปัญหาและข้อกังวลต่างๆ ของชนเผ่าพื้นเมืองที่ประสบอยู่ และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ดังกล่าวร่วมกันอย่างจริงจัง ทั้งนี้การสูญเสียความหลากหลายของภาษาและวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความสูญเสียมากเท่าๆ กับการสูญเสียพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ทางชีววิทยา

ดิฉันมีความยินดี และชื่นชม ที่ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งมีการกิจในการดำเนินงานศึกษาวิจัยด้านภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต และการให้คำปรึกษาและการสนับสนุนด้านวิชาการแก่ชุมชนเจ้าของภาษา ที่มีการถดถอยของการใช้ภาษาจนเกิดวิกฤตด้านอัตลักษณ์วัฒนธรรมและภาษา อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการสูญหายไป อย่างไรก็ตาม การตระหนักถึงปัญหาการถดถอยของการใช้ภาษา และการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีมาจากภาคส่วนภายนอกนั้น ยังไม่ใช่แนวทางที่นำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างแท้จริง ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์เองนับเป็นตัวจักรสำคัญในกระบวนการส่งเสริมและสร้างฐานอันมั่นคง ให้อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ได้คงอยู่ และสืบทอดไปยังชนรุ่นต่อไป

ดังนั้น อาจจะสามารถกล่าวได้ว่า ภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์เป็นส่วนหนึ่งของการจัดองค์กรชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีผลต่อการเสริมสร้างกลไกความเข้มแข็งของชุมชน การพัฒนาศักยภาพความมั่นคงในการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ และเป็นปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาสังคมสมดุลที่ยั่งยืน และส่งเสริมความมั่นคงของมนุษย์

ดิฉันหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ทุกภาคส่วนที่ดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ นักวิชาการ รวมทั้งชุมชนเจ้าของภาษากลุ่มชาติพันธุ์ทุกท่าน จะได้รับประโยชน์จากมหกรรมฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น และร่วมกับนานาชาติในการเฉลิมฉลองปีแห่งภาษาในครั้งนี้

บัดนี้ถึงเวลาอันเป็นมงคล ดิฉันขอเปิดการประชุมวิชาการโดยชุมชนมีส่วนร่วม เรื่อง “มหกรรมฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” ขอขอบคุณ

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ปาฐกถาพิเศษ“การฟื้นฟูภาษา การวิจัยเพื่อท้องถิ่น
และการพัฒนาประเทศบนฐานการวิจัย”

โดย ศ.ดร.ปิยวัติ บุญ-หลง

ปาฐกถาพิเศษ

“การฟื้นฟูภาษา การวิจัยเพื่อท้องถิ่น และการพัฒนาประเทศ บนฐานการวิจัย”

โดย ศ.ดร.ปิยวุฒิ บุญ-หลง

ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ก็คงจะได้เรียนถึงเรียกว่าแก่นของเรื่องนี้ในวิดิทัศน์ที่เพิ่งฉายไปเมื่อคืนนี้ ซึ่งผมคิดได้แบบปัจจุบันทันด่วน ตอนที่คณะผู้ทำวิดิทัศน์ไปสัมภาษณ์ก็ออกมาจากความรู้สึกเบื้องต้นจริงๆ ว่าแก่นของเรื่องนี้ในแง่การวิจัย ประเด็นเรื่องภาษา การอนุรักษ์ภาษา การฟื้นฟูภาษา เป็นเรื่องหนึ่งในจำนวนน้อยที่จุใจในชุมชนได้ เรื่องที่คนรู้สึกว่าเป็นเรื่องน่าทำ เรื่องที่ยากทำ เรื่องที่น่าจะมาช่วยกันทำ ถ้าพูดถึงว่างานวิจัยภาษาเกี่ยวข้องกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอย่างไร งานวิจัยภาษา การอนุรักษ์ภาษา การฟื้นฟูภาษานี้ เป็นโจทย์หนึ่งที่ชุมชนท้องถิ่นเลือกที่จะใช้เพื่อที่จะรวมคนที่เข้ามาช่วยคิดว่าจะทำอะไรกับชุมชนตนเอง งานวิจัยท้องถิ่นสำหรับท่านที่ยังไม่ค่อยคุ้นเคย ผมจะเรียนว่า เป็นงานวิจัยรูปแบบค่อนข้างใหม่ ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นได้มาร่วมกันเลือกตั้งแต่ว่าจะทำอะไร โจทย์วิจัยหรือคำถามวิจัยคืออะไร และก็เลือกที่จะหาวิธีการ การหาข้อมูลว่าจะใช้ข้อมูลแบบไหน เลือกที่จะนำมาทดลองปฏิบัติการว่า จะทำอย่างไรที่จะทำให้ปัญหาหรือสถานการณ์ที่เราไม่ค่อยชอบได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ร่วมกันวิเคราะห์ผล ร่วมกันตัดสินใจ ชุมชนทำเอง ก็เป็นงานวิจัยรูปแบบใหม่ ที่ตอนนี้เรามีอยู่จำนวน 1000 แห่งทั่วประเทศ ก็มีชุมชนเข้าร่วมเป็นหมื่นคน ทำมา 10 ปี จะมีงานรวมๆ สรุป สังเคราะห์ ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในเดือนมีนาคม ปีหน้า (2552) ใครสนใจก็คอยฟังข่าวนะครับ

ทีนี้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวันนี้ ได้รับหัวข้อมาว่าเป็นเรื่องของ การฟื้นฟูภาษา การวิจัยเพื่อท้องถิ่น และการพัฒนาประเทศ ผมว่า 3 เรื่องนี้โยงกันอย่างแน่นแฟ้น แต่เราอาจจะยังไม่เห็นการเชื่อมโยงเท่าไร คือถ้ามองจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เราเป็นการทำงานในระดับเล็ก เป็นงานระดับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีคำสำคัญที่มักจะใช้กับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มันเป็นงานเล็ก มันเป็นงานเล็ก และมันเป็นงานซ้ำ ท่านที่ร่วมอยู่ในกระบวนการก็จะเข้าใจว่า กว่าที่จะคุยกันได้ กว่าที่จะขยับได้ ใช้เวลาเป็นปี แต่เมื่อขยับได้แล้ว จะมีพลังสูงมาก เนื่องจากว่าก่อนที่จะเริ่มทำอะไรสักอย่างหนึ่ง มันต้องได้ฉันทามติจากคนในกลุ่ม ดังนั้นพอได้แล้ว การทำงานก็จะมีแรงช่วยกันทำ ไม่มีใครเกี่ยงใคร ทีนี้เนื่องจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมันเป็นงานเล็ก และมันก็เล็ก มันก็เป็นจุดหนึ่งในประเทศไทย ในสังคมไทยเยอะเยอะ ถ้าเรานับจำนวนหมู่บ้านประเทศไทยมีประมาณ 80000 หมู่บ้าน งานวิจัยท้องถิ่นขณะนี้มียุ่ประมาณ 1000 แห่ง ก็เรียกว่าเป็น 1 ใน 80 หรือประมาณ 1% กว่าๆ ของหมู่บ้านในตอนนี้ มันก็ยังไม่พอ ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำให้เกิดการพัฒนาประเทศบนฐานความรู้ได้ ที่เราจะต้องทำก็คือ ต้องขยับขึ้นมาอีก คืออย่างไรให้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น หรืองานวิจัยแบบประเด็นภาษาเพื่อสร้างพลังของชุมชนท้องถิ่นได้ มีเสียงมากขึ้น มี

บทบาทของการวางแผน ในการพัฒนาเอาแค่ตำบลก็ได้ หรือจังหวัดเอาที่ใกล้ๆ ก่อน แล้วงานแบบนี้ก็จะค่อยๆ ขยาย มีผลกระทบมากขึ้น ในการจัดการภาพใหญ่ของประเทศได้ในระยะต่อไป ในขณะนี้นักท. ได้สนับสนุนงานวิจัย 3 ระดับโดยใช้แนวคิดดังนี้

ระดับแรก คืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ระดับที่ 2 เป็นงานวิจัยระดับจังหวัด เพราะการทำงานที่จะใช้โจทย์ของจังหวัด เป็นจุดเริ่มต้น เรื่องที่สำคัญของจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำมาหากิน เรื่องอาชีพเกษตร เรื่องสิ่งแวดล้อม การจัดการน้ำ ภัยแล้ง น้ำเสีย เรื่องคุณภาพของการศึกษา เด็ก เรื่องหนี้สิน เรื่องการท่องเที่ยว เป็นต้น เอาโจทย์สำคัญของจังหวัดมา แตกต่างจากงานวิจัยท้องถิ่นเป็นงานแบบ ประเด็นภาษาที่เราคุ้นเคยกันอยู่ ซึ่งในการทำงานกับจังหวัด โจทย์จังหวัดนี้ มันจะต้องมี โครงสร้างที่เป็นทางการเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น เรื่องระบบบริหารราชการ เรื่องขององค์การบริหาร การปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่องของกฎระเบียบราชการ เงินงบประมาณราชการ ซึ่งนักวิจัยจะต้อง เข้าใจเงื่อนไขใหม่ๆ เพิ่มขึ้น อันนี้เป็นเรื่องสำคัญและหลีกเลี่ยงไม่ได้ คือเมื่อไรที่เราทำงานที่ใหญ่ ขึ้น ต้องการจะเห็นพลังที่มีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น เราก็ต้องสัมผัสกับเงื่อนไขหรือโครงสร้าง ประเภทต่างๆ ที่เราไม่อาจจะคุ้นเคย เราทำงานในชุมชนท้องถิ่นเรายุ่งกันด้วยความที่ไม่เป็น ทางการ ตกลงกันได้เมื่อไหร่ ก็ลงมือทำกันได้เลย เวลาทำงานกับจังหวัด นอกจากตกลงกันได้แล้ว ต้องไปเช็คความถูกต้อง กฎหมาย เขาให้ทำไหม งบประมาณมาตามกำหนดที่เราจะทำหรือเปล่า คนที่จังหวัดมีพอที่จะทำไหม คือมันเป็นเรื่องที่จะต้องเรียนรู้ขึ้นไปอีกระดับหนึ่งว่าจะทำงานกับ ภาครัฐที่มีกติกากำกับต่างกับเรานี้จะอย่างไร เป็นโจทย์ระดับที่ 2 คือทำงานกับจังหวัด

ระดับที่ 3 คือการทำงานกับเรื่องใหญ่ๆ ของประเทศ ตัวอย่างเช่น เรื่องน้ำ ซึ่งเป็น เรื่องที่มองได้ตั้งแต่ระดับเล็กที่สุด คือแหล่งน้ำในชุมชน ไปจนถึงระดับใหญ่ที่สุดคือแม่น้ำระหว่าง ประเทศ เช่น แม่น้ำโขง มันเป็นโจทย์ที่เรียกว่า สายป่านยาวมาก ตั้งแต่เล็กไปจนถึงระดับ นานาชาติ เป็นโจทย์ที่ต้องมีความรู้ ต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับนานาชาติ เช่นเดียวกัน คือเป็นเรื่องที่ไม่มีใครสามารถจะทำได้โดยลำพัง ไม่ใช่รัฐบาลประกาศนโยบายน้ำ จะสูบน้ำจากแม่น้ำนี้ไปให้แม่น้ำโน้น โดยไม่ได้ปรึกษา ไม่ควรทำ และไม่น่าจะทำ เพราะในที่สุด แล้วก็จะเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ทำอย่างไรไม่ให้เกิดความขัดแย้ง ก็ต้องเริ่ม จากการมีข้อมูล ข้อเท็จจริงที่แม่นยำ เพราะจริงๆ แล้ว อันนี้ยกตัวอย่างเรื่องน้ำ ใครใช้เท่าไร ใน อนาคตสภาพการใช้ที่จะมีน้ำเพิ่ม น้ำท่วม หรือน้ำแล้ง มีมากน้อยแค่ไหน คือดูทั้งด้าน demand และ supply แล้วคาดการณ์ไปในอนาคตแล้วมาตกลงกันบนฐานของข้อมูล ข้อเท็จจริงที่มีอยู่ ใคร ควรจะใช้เท่าไร ใครจะประหยัดอย่างไร โดยหลักการแล้วเรื่องนี้ทุกคนน่าจะเห็นด้วย แต่ว่าเวลา ทำมีรายละเอียดมากมายที่จะต้องมีการบวนการ เพื่อให้คนหันหน้ามาคุยกัน แล้วก็อย่างที่ใช้ หลักการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนะครับ คือไม่มีใครมาช่วยแก้ได้ นอกจากคนที่เกี่ยวข้อง คนที่มี ส่วนได้ส่วนเสียจะต้องมาช่วยกันคิด ดังนั้นโจทย์ระดับชาติ จริงๆ แล้วก็เรียกว่าเชื่อมโยงกลับมาสู่ ระดับท้องถิ่น ในการทำงานทั้งหมด มีหลักหนึ่งที่ผมเรียนในวิชิตศน์ว่า เมื่อโจทย์ซับซ้อนขึ้น เมื่อ บั๊จจัยมีมากขึ้นเราต้องใช้ความรู้จากข้างนอกเข้ามาเสริม เราต้องหาผู้รู้เฉพาะด้านมาช่วย หา

นักวิชาการที่ได้รับการฝึกมาโดยเฉพาะ เข้ามาให้ความรู้เชิงเทคนิคซึ่งเราต้องใช้ เราไม่จำเป็นต้องเชื่อทั้งหมด ผู้ที่จะเป็นผู้ตัดสินว่าจะใช้ความรู้อะไร หรือว่าจะเอาความรู้ไหนมาผสมกับอะไร คือเจ้าของโจทย์ ถ้าเป็นโครงการระดับท้องถิ่นเจ้าของโจทย์ก็คือชุมชนท้องถิ่น ถ้าเป็นระดับจังหวัดเจ้าของโจทย์ก็จะเป็นภาคีหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในจังหวัด

นี่เป็นหลักการ 3 ประการที่เรายึดถือในการสนับสนุนการวิจัยทั้ง 3 ระดับคือ ระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับยุทธศาสตร์ของประเทศ

โดยสรุปแล้ว ผมจะขออย่าเพียง 2 ข้อในเรื่องการวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศบนฐานความรู้นี้ ก็คือว่า

ประการที่ 1 เราต้องเลือกโจทย์ที่เป็นโจทย์ที่เกี่ยวข้องกับเราซึ่งเป็นผู้ทำเอง ไม่มีใครมาทำให้ได้ ไม่มีใครมาทำแทนได้ ต้องทำเอง ในการทำเอง และทำได้ สิ่งที่จะได้สำคัญนอกจากการคลี่คลายปัญหาแล้วก็คือสร้างความมั่นใจในตนเองขึ้นมา ท่านจะเห็นว่ากลุ่มคนที่ได้เข้ามาร่วมโครงการภาษา ส่วนหนึ่งมักจะพูดเสมอว่า เมื่อทำแล้วรู้สึกดี รู้สึกว่ากลุ่มของเราก็มีอะไรดีๆ มีของดีอยู่ในชุมชน เป็นเรื่องที่ทำให้ชุมชนรู้สึกว่ในกลุ่มตนเองก็มีอะไรที่จะอวดคนเขาได้ มีอะไรที่เป็นของดีที่จะถ่ายทอดให้กับลูกหลานของเราได้ ขณะเดียวกันก็ไม่ควรมั่นใจสูงเกินไปจนไม่ฟังคนอื่น ไม่เชื่อมโยงกับกลุ่มอื่น

ประเด็นที่ 2 ที่ผมอยากจะเรียนไว้ว่า การพัฒนาบนฐานความรู้ นอกจากจะสร้างความมั่นใจในความเป็นตัวเอง ในความพิเศษหรือของดีของตัวเองแล้ว อีกส่วนหนึ่งก็ต้องเปิดกว้างรับความรู้ รับของดีจากข้างนอกมาใช้ด้วย เพื่อจะได้ผสมผสานให้เหมาะสม อันนี้เป็นเรื่องที่จะต้องจัดการให้สมดุล คือทำอย่างไรให้ตนเองมีความมั่นใจในตนเองสูง พอที่จะรู้ว่าจุดยืนของตนเองอยู่ที่ไหน จุดเด่นอยู่ที่ไหน เวลาเมื่อมีผลกระทบจากข้างนอก มีวิกฤตขึ้นมาเราจะเดินกันอย่างไร อันนี้สำคัญมาก แต่ความสำคัญประการที่ 2 ที่คู่กัน คือต้องรู้ว่า เราไม่ได้รู้ทั้งหมด สิ่งที่เราไม่รู้และมีประโยชน์กับเราอยู่ข้างนอกมีเยอะแยะที่จะต้องไปเอามา เพราะฉะนั้นก็ต้องมีการคบค้าสมาคมกับชุมชนอื่น ต้องเข้าใจว่าเขาคิดอย่างไร ต้องเห็นข้อดีข้อเสียของเรา เพื่อนำมาใช้ให้เหมาะสม

ทั้งหมดนี้ก็เป็นหลักการที่เราคิดว่าจะใช้ได้ในทุกข้อใหญ่ที่เรียกว่า การพัฒนาประเทศบนฐานความรู้ โดยหลักสำคัญสุดท้าย ผมอยากจะเน้นว่า ทุกอย่างนี้จะเกิดขึ้นได้ต้องเริ่มจากภายในก่อน คือไม่สามารถรออยู่ให้คนอื่นมาแก้ปัญหาให้ได้ ต้องเริ่มจากภายใน ต้องเริ่มทำเอง ต่อเมื่อทำเองไปสักพักหนึ่งแล้วก็นำฟังพาดคนอื่นได้เหมือนกันภายใต้เงื่อนไขที่เรากำหนดเอง ขอขอบคุณมากครับ และขอแสดงความยินดีกับทุกกลุ่มที่ได้มาร่วมในงานนี้ ผมรู้สึกชื่นใจมากที่เห็นพลังในการมาแลกเปลี่ยนกันในระดับใหญ่ขนาดนี้ และผมเชื่อคงจะเป็นก้าวต่อไปที่จะนำไปสู่การขยายวงใหญ่ขึ้นในอนาคต ก็คงจะเป็นฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศบนฐานความรู้ในระยะยาวต่อไป ขอขอบพระคุณครับ

ภาคผนวก ข

การอธิบาย“การพัฒนาและฟื้นฟูภาษาในบริบท
งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น”

การอภิปราย

“การพัฒนาและฟื้นฟูภาษาในบริบทงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น”

ผู้ร่วมอภิปราย

- ศ.ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ ประธานศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรม ในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล
- รศ.ดร.อวรรณ โอภาสพัฒนกิจ ผู้ประสานงาน สกว. สำนักงานภาค
- นายศตวรรษ สถิตย์เพียรศิริ ผู้อำนวยการสำนักกิจการชาติพันธุ์
- ดำเนินการอภิปรายโดย ดร.สินธุ์ สโรบล

ผู้ดำเนินการอภิปราย: สวัสดีทุกท่านครับ ท่านผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนการสนับสนุนการวิจัย ท่านผู้อำนวยการสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท นักมานุษยวิทยาชาวต่างประเทศได้กล่าวไว้นานพอสมควรแล้ว จุดสำคัญของความเข้าใจมนุษย์ จุดสำคัญของความเข้าใจโลกก็คือ ภาษา ด้วยเหตุนี้ หลายเรื่องที่เป็นกระบวนการที่ผ่านมาก่อตั้งขึ้นกับเรื่องของภาษาเกือบทั้งหมด วันนี้เราได้รับเกียรติจากวิทยากร 3 ท่านร่วมอภิปรายเรื่องการฟื้นฟูภาษาในบริบทงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ท่านแรกก็คือ ศ.ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ ซึ่งเป็นประธานศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต ท่านที่สองคือ รศ.ดร.อวรรณ โอภาสพัฒนกิจ ผู้ประสานงาน สกว. สำนักงานภาค ซึ่งดูแลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ท่านสุดท้ายคือ ท่านอาจารย์ศตวรรษ สถิตย์เพียรศิริ ผู้อำนวยการสำนักกิจการชาติพันธุ์ ประเด็นที่เราจะพูดคุยกันวันนี้ก็คือ เรื่องของการพัฒนาและฟื้นฟูภาษาในบริบทของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีที่มาที่ไปอย่างไร ทางท่านผู้อำนวยการสำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัยคงได้ฉายภาพให้เราเห็นว่า จุดสำคัญที่เน้นมาๆ ก็คือ ชุมชนท้องถิ่นจะตั้งรับเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร คำถามแรกก็คือว่า ในเรื่องของฐานคิดเกี่ยวกับงานฟื้นฟูภาษาและกิจการท้องถิ่น ทางท่านอาจารย์สุวิไล เปรมศรีรัตน์ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มงานนี้ขึ้นมาเริ่มแรก ท่านมีฐานคิดอย่างไร ต้นเหตุหรือสาเหตุมาอย่างไร รวมถึงท่านจะฉายภาพเรื่องของการเชื่อมโยงกับนานาชาติว่า ปัจจุบันนานาชาติกำลังให้ความสนใจเรื่องนี้อย่างไร ขอเรียนเชิญอาจารย์

ศ.ดร.สุวิไล : ขอบคุณค่ะ สวัสดีค่ะท่านพี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ยินดีที่มีโอกาสได้พบพวกท่านอีกครั้งหนึ่ง อันที่จริงแล้วดิฉันก็มีความภูมิใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้มาพบพวกเรา จึงจะขอพูดเรื่องที่จะต้องคุยกันในวันนี้ คุยกัน เล่าให้กันฟังสักนิดหนึ่ง สิ่งที่ได้ถามถึงเรื่องฐานคิดว่าเป็นอย่างไรมาอย่างไร ที่ทำให้เกิดการฟื้นฟูทางด้านภาษาขึ้น จริงๆ แล้ว ดิฉันก็เป็นคนทำงานในกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาต่างๆ เป็นนักภาษาศาสตร์ทั่วไปที่ทำงานในพื้นที่ การที่ทำงานในพื้นที่ก็ทำให้รู้จักผู้คนกลุ่มต่างๆ ได้เห็นความน่าสนใจ และความตั้งใจหลายอย่าง และเข้าใจความรู้สึกนึกคิดหลาย

ประการ และก็ในขณะเดียวกัน ก็ได้รับความเมตตาปราชญ์เป็นอย่างมากจากชุมชนต่างๆ เพราะเนื่องจากว่าสอนภาษาศาสตร์ภาคสนาม ก็ให้นักศึกษาไปสู่ชุมชนต่างๆ ให้ไปเรียนภาษา ชาวบ้านก็ช่วยดูแล ช่วยสอนในเรื่องต่างๆ แต่ในขณะเดียวกันสิ่งหนึ่งที่อยู่ในใจดิฉันตลอดเวลา ก็คือชาวบ้านเองมีความรู้สึกอยากทำงานเช่นเดียวกับนักศึกษาทำคือ อยากจะเป็นผู้ที่ศึกษาเรื่องของตัวเอง อยากศึกษาภาษาของตนเอง อยากจะเขียน บันทึก และบอกเล่าด้วยเรื่องของตนเอง สิ่งนี้ที่อยู่ในใจของดิฉันมาเป็นเวลานานเพราะว่าสอนภาษาศาสตร์ภาคสนามหลายปี แล้วก็มักอยู่เสมอเมื่อไหร่จะมีโอกาสสักทีหนึ่ง เพราะว่าปกติจะให้ชาวบ้านทำ ชาวบ้านของเราไม่ได้เข้ามหาวิทยาลัย แต่อย่างไรก็ตามก็เก็บเอาไว้ในใจ บังเอิญว่ามาพบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของ สกว. เป็นงานที่รู้สึกว่าจะตรงใจและสอดคล้องเป็นอย่างมาก เพราะว่าให้ทุนตรงสู่ชาวบ้าน เพราะฉะนั้นชาวบ้านจึงสามารถทำงานด้วยตนเองได้ อันนี้ก็นำมาสู่เรื่องการฟื้นฟูภาษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในงานนี้ก็จะมีความแตกต่างไปจากงานวิชาการด้านภาษาศาสตร์ทั่วไปบางประการ คือถ้าเป็นภาษาศาสตร์ทั่วไปเราใช้หลักวิชาการในการศึกษาภาษาในชุมชน นักภาษาศาสตร์ลงไปศึกษาหาความรู้ต่างๆ ด้านภาษา วัฒนธรรม ความคิดต่างๆ หลังจากที่ศึกษาแล้วก็นำมาวิเคราะห์ จัดสร้างองค์ความรู้ไว้เพื่อการศึกษาต่อไป หรือเชื่อมโยงต่อไปในด้านต่างๆ แล้วก็เผยแพร่ซึ่งก็เป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญที่สุด ในโอกาสของการทำงานร่วมกับชุมชน ชุมชนสามารถเข้ามาร่วมในการศึกษาได้ ต่อจากนั้นก็ศึกษาด้วยตนเองได้ เพราะฉะนั้นงานทางด้านการศึกษาฟื้นฟูภาษาก็เลยสอดคล้องกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สาเหตุที่ได้มีการฟื้นฟูภาษาจริงๆ แล้ว เกิดจากช่วงระยะหลังมานี้ มันเป็นปัญหาทั่วโลกที่มีการถดถอยของภาษา การที่คนรุ่นใหม่หรือคนรุ่นปัจจุบันมองไม่เห็นคุณค่าของภาษาและความสำคัญของภาษา-วัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง หรือเห็นคุณค่าน้อยลง ทั้งนี้เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ หรือว่าโลกแคบลงสิ่งต่างๆ ติดต่อกันหมด วัฒนธรรมตะวันตกหรือวัฒนธรรมใหญ่ๆ ที่มีการเผยแพร่ผ่านสื่อสารมวลชนก็เข้าถึงทุกที่ เป็นเหตุให้วัฒนธรรมท้องถิ่นถูกลดทอนความสำคัญลงไป นอกจากนี้ในเรื่องภาษาเพื่อการใช้งาน ก็ต้องใช้แต่ภาษาใหญ่ๆ ความสัมพันธ์ข้ามกลุ่มต่างๆ ทำให้ภาษาท้องถิ่นมีการใช้น้อยลง ตลอดจนระบบการศึกษาก็ไม่เอื้อต่อการใช้ภาษาถิ่น เพราะระบบการศึกษาของเราที่เน้นแต่ภาษาใหญ่ ภาษาราชการ นโยบายภาษาก็เน้นแต่ภาษาใหญ่ ภาษาราชการเช่นเดียวกัน ดังนั้นเรื่องของภาษาท้องถิ่นก็จะอยู่ในลำดับรอง สิ่งเหล่านี้ก็จะทำให้ภาษาถดถอยไปเป็นอย่างมาก จนกระทั่งหลายภาษาก็จะหายไปเรื่อยๆ อันเป็นปัญหาระดับโลกนะ ไม่ใช่เฉพาะแต่ในเมืองไทย ซึ่งเมืองไทยก็เกิดเช่นเดียวกัน จนถึงขนาดมีผู้ทำนายว่าถ้าไม่มีการทำอะไรเลย 90 กว่าเปอร์เซ็นต์ของภาษาในโลกนี้จะสูญสิ้นไปภายในศตวรรษนี้ หรือร้อยปีนี่ ซึ่งเราก็มองเห็นอยู่ว่า เมืองไทยของเราก็มี ที่อยู่ในภาวะแบบนั้น ในกลุ่มต่างๆ ที่เราทำงานอยู่ด้วย ดังเช่น กลุ่มกะชองซึ่งดูเหมือนจะไม่มีควมหวังในการฟื้นคืนภาษา มีคนพูดได้นับได้แค่สิบ แต่ชาวกะชองก็มีความพยายามในการฟื้นฟู อย่างไรก็ตามปัญหาเกิดขึ้น ในฐานะที่เราทำงานด้านภาษาและมองเห็นว่ามันมีปัญหาเกิดขึ้น ก็คิดว่าเราสามารถที่จะร่วมมือกันได้ เราเห็นความพยายามของคนที่เป็นเจ้าของภาษา หรือกลุ่มชนต่างๆ ซึ่งมีความต้องการอยู่แล้ว มีความต้องการที่จะเผยแพร่ภาษาของตนเอง มีความต้องการอยู่เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ก็ไม่ยากที่จะเริ่มต้น

ทำงานฟื้นฟู เมื่อมีโอกาส มีผู้สนับสนุน มีสกว. เข้ามาสนับสนุน มีแนวคิดสอดคล้องกันว่า ชุมชนต้องทำงานเอง เป็นเจ้าของโครงการเอง ดังนั้นจึงทำงานร่วมกันได้ไม่ยากนัก เริ่มต้นจากกลุ่มที่เรา มีการทำงานอยู่ ช่วยสอน ช่วยดูนักศึกษามาแต่เดิม และงานก็ขยายต่อไปเรื่อยๆ จนกระทั่ง ปัจจุบันเราทำงานไปถึง 10 กว่ากลุ่ม รวมทั้งกลุ่มชายแดนมีมลาญถิ่น และเขมรถิ่นไทย ซึ่งมี ลักษณะซับซ้อนมากยิ่งขึ้น แต่ในงานฟื้นฟูภาษาแบบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะมีความแตกต่างจากงานอื่นๆ เพราะนอกจากชาวบ้านจะเป็นผู้ทำงานเองแล้ว ก็ต้องการความรู้จากภายนอก มันจะเป็นการเสียเวลามากหากว่าเราจะต้องคิดตั้งแต่เริ่มต้น เพราะฉะนั้นการใช้ความรู้ที่มีผู้ได้คิดเอาไว้แล้วบ้าง มาผสมผสานกับความรู้ดั้งเดิมของตนเอง แล้วก็นำมาปฏิบัติเพื่อที่จะใช้ในการฟื้นฟูภาษาของตนเองก็เป็นเรื่องหนึ่งที่ต่างออกไป ดังนั้นในบทบาทของนักวิชาการด้านภาษาในการทำงานฟื้นฟูภาษาก็ถือว่า ต้องนำความรู้ด้านภาษาศาสตร์เข้ามาเพื่อจะช่วยเหลือชุมชนในการฟื้นฟูภาษา ช่วยชุมชนในด้านต่างๆ เช่น ในด้านตัวเขียน ถ้าชุมชนนั้นไม่มีระบบเขียน

ระบบเขียนเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาภาษาในลักษณะอื่นๆ ต่อไป ไม่ว่าจะ เป็นการบันทึก การถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการระบบศึกษาต่อไป อันนี้ก็ต้องใช้หลักวิชาการ เพราะระบบเขียนต้องเป็นมาตรฐาน เพื่อให้ทำงานได้ ดังนั้นงานภาษาศาสตร์ก็เริ่มต้นขึ้นมาในแง่ของการฟื้นฟูภาษาในลักษณะประยุกต์ เริ่มจากฐานความรู้ที่มีอยู่ มาประยุกต์ใช้กับงานระดับชุมชน คือชุมชนก็จะต้องเป็นผู้ออกความคิดทุกอย่าง เลือกระบบ เลือกตัวอักษรต่างๆ จากนั้นก็นำไปสู่สร้างหนังสือ หรือหลักสูตรต่างๆ การเข้าสู่ระบบโรงเรียน ล้วนแต่เป็นเรื่องของชุมชนทั้งสิ้น คือเริ่มจากทำงานแรกๆ ง่ายๆ เพราะฉะนั้นการทำงานนี้จึงเป็นการผสมผสานความรู้ดั้งเดิมที่มีอยู่ในชุมชนกับความรู้ที่เป็นสากล ความรู้ทางด้านภาษา และนอกจากนี้ยังต้องมีการบูรณาการศาสตร์อื่นๆ ด้วย เนื่องจากการทำงานแบบนี้เป็นการทำงานที่ใช้ปัญหาเป็นตัวตั้งว่า ภาษาถดถอย ภาษาอยู่ในภาวะเสื่อม ต้องการฟื้นฟูขึ้นมา ดังนั้นศาสตร์อื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นศาสตร์ทางการศึกษา ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยาต่างๆ ที่จะเขามาเกี่ยวข้องได้ ก็จะต้องนำมาบูรณาการทั้งสิ้น งานนี้จึงต่างไปจากงานวิชาการภาษาศาสตร์ทั่วไป และอาจจะต่างจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งอาจจะไม่ใช่มาจากชุมชนทั้งหมด แต่มีการผสมผสานระหว่างวิชาการและความรู้ดั้งเดิมของชุมชน

ดังนั้น ปัจจัยสำคัญของการทำงานด้านการฟื้นฟูภาษาก็ถือว่า จะต้องมีการทำงานโดยชุมชนมีส่วนร่วม ชุมชนเป็นเจ้าของโครงการ ต่อจากนั้นก็จะต้องมีการสนับสนุนทางวิชาการทางด้านเทคนิควิธีการในกรอบกว้างๆ จากฝ่ายวิชาการ ส่วนในรายละเอียดที่เหมาะสมตามวัฒนธรรมก็จะเป็นของชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเอง และก็จะต้องมีการสนับสนุนทางด้านงบประมาณซึ่งก็มีความจำเป็น จากหน่วยงานเช่น สกว. เข้ามาสนับสนุน และก็จะต้องมีความสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ องค์กรต่างๆ อาทิ โรงเรียน วัด องค์กรบริหารส่วนตำบล องค์กรบริหารส่วนจังหวัด หรือหน่วยงานต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และสุดท้ายก็คือ กำลังใจจากทุกภาคส่วนในการให้กำลังใจ สิ่งเหล่านี้ก็เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการฟื้นฟูภาษาในบริบทของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ผู้ดำเนินการอภิปราย : ขอบคุณครับ ท่านอาจารย์สุวิไล กำลังอธิบายให้เราฟังว่า สังคมปัจจุบันมันอยู่ท่ามกลาง 2 วัฒนธรรม และก็ถ้าเราไม่ใช้งานวิจัยซึ่งเป็นงานค่อนข้างลึก ซึ่งท่านผู้อำนวยการสกว. บอกว่าเป็นงานเล็กและก๊ลิ๊ก และถ้าไม่ช่วยภาษาต่างๆ ก็อาจจะสูญหายไป งานแบบนี้มีความแตกต่างจากงานเดิมๆ คือ เดิมๆ เป็นงานวิชาการที่มุ่งหาคำตอบจากโจทย์ของนักวิจัยเอง พอพูดถึงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแล้วปรากฏว่าเป็นงานที่ต้องอาศัยกระบวนการ อาศัยขั้นตอนและการมีส่วนร่วมของชุมชนค่อนข้างมาก จุดสำคัญอันหนึ่งก็คือว่า ในการทำงานลักษณะนี้ก็คือ นักวิชาการเองอาจจะทำงานได้ไม่ตลอด คำถามก็คือว่า ส่วนการสนับสนุนขององค์กร หรือของหน่วยงานที่เป็นเรื่องของทุนวิจัยเข้ามามีบทบาทอย่างไรบ้าง จะขอให้ รศ.ดร.อวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ ผู้ประสานงาน สกว. สำนักงานภาค ได้ฉายภาพให้พวกเราเห็นว่า หน่วยงานของ สกว. มองประเด็นนี้และให้การสนับสนุนอย่างไร เรียบเชิญอาจารย์

รศ.ดร.อวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ: บทบาทของ สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการเข้ามาหนุนงานที่ท่านอาจารย์สุวิไล ได้เล่าให้ฟังประเด็นภาษาและวัฒนธรรม เป็นประเด็นหนึ่งในหลายๆ เรื่องที่ชาวบ้านเลือกขึ้นมาทำ ถ้าเป็นชาวบ้านที่อยู่ใกล้เมือง เกี่ยวข้องกับการทำมาหากินค่อนข้างมาก เรื่องการทำมาหากินก็จะเป็นเรื่องที่พวกเขาเลือกขึ้นมา เช่น ชาวบ้านที่อยู่ในสถานการณ์ที่ชุมชนกำลังมีความเสี่ยงในเรื่องของการล่มสลายของภาษาและวัฒนธรรม ชาวบ้านก็จะเลือกเรื่องเหล่านี้ขึ้นมาทำงานวิจัย การหนุนเสริมกันระหว่างศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมในภาวะวิกฤต ทีมมหาวิทยาลัยมหิดล ทำงานร่วมกันมาหลายปีแล้ว และบทบาทหลักของ สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นก็เริ่มจากแนวทางที่ท่านอาจารย์ปิยวดีได้เล่าให้ฟังแล้ว ก็คือว่า เรื่องอะไรที่ชาวบ้านสนใจที่จะนำมาเป็นเรื่องที่จะเรียนรู้ร่วมกันก็สามารถสนับสนุนเรื่องนั้นได้ เพราะการเริ่มทำงานของฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น เริ่มตั้งแต่ปี 2541

ทำไม สกว. จึงเริ่มสนใจสนับสนุนงานลักษณะที่เป็นงานวิจัยทางเลือกก็เพราะว่า ในช่วงแรกของการสนับสนุนการวิจัย นักวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นนักวิชาการ ที่มาจากมหาวิทยาลัย เรื่องที่เลือกทำวิจัยก็จะเป็นเรื่องที่อาจารย์หรือนักศึกษาสนใจ อาจจะไม่สอดคล้องกับปัญหาหรือข้อปริวิตกของเจ้าของปัญหาเช่น ชาวบ้านที่อยู่ในชุมชน โอกาสที่จะทำให้ผลงานของนักวิชาการหรือนักศึกษาในช่วงนั้นไปแก้ไขปัญหของชาวบ้านก็จะมีค่อนข้างน้อย ในปี 2541 ทางสกว. ก็ได้มีดำริว่า น่าจะให้เจ้าของปัญหาเป็นผู้ที่มาทำวิจัย ในช่วงนั้นก็เริ่มมีแนวทางอยู่ 3 แนวทางก็คือ งานวิจัยน่าจะเป็นเครื่องมือที่หนุนให้เจ้าของปัญหาได้เป็นคนบอกเรื่องที่เจ้าของปัญหายากจะทำ เจ้าของปัญหาเอง หรือชาวบ้านจะต้องเข้ามาร่วมเป็นนักวิจัยด้วย และจะต้องมีปฏิบัติการของการแก้ไข ปัญหา แนวทาง 3 ข้อนี้ ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้เริ่มสนับสนุนตั้งแต่ปี 2541 จนถึงปัจจุบันนี้ มีชุมชนทั่วประเทศที่ได้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้มากกว่า 1000 โครงการ

เรื่องที่ชุมชนสนใจในแง่ภาษาและวัฒนธรรมก็สนับสนุนและได้ร่วมมือกับท่านอาจารย์สุวิไลมา และแนวทางที่ได้ทดลองมาตั้งแต่ปี 2541 ก็ยังใช้ได้จนถึงปัจจุบัน

● **ผู้ดำเนินการอภิปราย :** ถ้าเรามองการสนับสนุนของ สกว. ซึ่งเป็นองค์กรภาครัฐ เราจะพบว่าทิศทางการทำงานแบบนี้เป็นการทำงานเริ่มแรกค่อนข้างยาก แต่พอหลังจากที่ทีมนักวิชาการเข้าช่วย เราจะพบว่างานแบบนี้ค่อยๆ เปลี่ยนกระบวนการทัศนหรือเปลี่ยนวิธีคิดของนักวิชาการไปพอสมควร ก็เป็นแนวที่พัฒนา อีกส่วนหนึ่งก็เป็นหน่วยงานภาครัฐเหมือนกันท่านอาจารย์ศตวรรษ สติธยัเพียรศิริ ผู้อำนวยการสำนักกิจการชาติพันธุ์ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จริงๆ แล้วกระทรวงนี้รับผิดชอบในหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เรื่องหนึ่งก็คือเรื่องของชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ก็อยากจะเรียนถามท่านผู้อำนวยการว่า ในเรื่องนี้กระทรวงมองอย่างไร และถ้าตอนนี้เรามองเชิงภาษาในชั้นวิกฤตในสังคมไทยกำลังเผชิญอยู่สักกี่เรื่อง ขอเชิญครับ

นายศตวรรษ สติธยัเพียรศิริ : ปกติผมทราบมาว่า ท่านทั้งหลายไม่ถนัดกับการนั่งฟังอะไรเป็นเวลานานๆ ก็อยากจะให้มีส่วนร่วมในการโต้ตอบกันบ้างทุกๆ คนนะครับ ผมขอให้ทำง่ายๆ คือขอให้ท่านยกมือ ถ้าท่านคิดว่าท่านทำสิ่งนั้นอยู่ให้ยกมือ เอาเรื่องง่ายๆ เรื่อง ทวี ทุกท่านก็คงได้ดูทีวีกันเป็นส่วนใหญ่ อยากจะทราบว่าใครคิดว่า ดูทีวีช่อง 3 แล้วสนุกที่สุด ช่วยยกมือด้วยครับ โอ้! มีเยอะพอสมควรเลยนะครับ ต่อไปนะครับ ท่านใดชอบดูช่อง 7 ช่วยยกมือด้วยครับ โอ้! เยอะเลยครับ มีท่านใดชอบดูช่อง 5 โอ้! มีมาพอสมควรเลยทีเดียว มีใครชอบดูช่อง 9 โอ้! มีเยอะพอสมควรเลยนะครับ ต่อไปครับ ช่อง itv ก็มีแต่ไม่ค่อยมาก ช่อง ไทยpbs ครับ โอ้! สู้กันนะครับ รู้สึกว่าเฉลี่ยก็ใกล้เคียงกันพอสมควร มีช่องพันธมิตร มีใครชอบดูช่องนี้ไหมครับ พอที่บ้านผมไม่ได้ติดเคเบิล เลยไม่ได้ดู แล้วใครดู ยูบีซี มีไหมครับ มีนะครับ สรุปว่าใกล้เคียงกันทุกช่อง

เมื่อคืนนี้ผมดูช่อง 9 รายการทีวีซีรีส์ เรื่อง “สุวรรณภูมิ” เขาบอกว่า ตัวอักษรที่ใช้อยู่ในสุวรรณภูมิ ไม่ว่าจะเป็นตัวของเขมร หรือกัมพูชาก็ดี ของมอญ ของภาษาเมืองก็ดี ตัวอักษรเมืองตัวอักษรมอญ กะเหรี่ยงโบราณ ตัวอักษรไทยสมัยสุโขทัย ตัวอักษรเหล่านี้เพิ่งเข้ามาในสุวรรณภูมิประมาณไม่เกิน 2000 ปี ผมจำมาจากทีวี อาจจะถูกบ้างผิดบ้าง ประเทศไทยก็มีสมัยสุโขทัยประมาณ 700-800 ปี ตัวอักษรไทยปัจจุบันก็สืบเชื้อสายมาจากต้นตอซึ่งเป็นแหล่งเดียวกัน ถ้าจำไม่ผิดเป็นสมัยราชวงศ์ปาละของอินเดีย ซึ่งทางอินเดียเขามาติดต่อค้าขายกับสุวรรณภูมิ ประมาณ 700-800 ปีมาแล้ว ก็นำตัวหนังสือเข้ามาด้วย ซึ่งก็ปรากฏในศิลาจารึกที่เกี่ยวกับทางพุทธศาสนาของศาสนาและศาสนาพราหมณ์ คนในสุวรรณภูมิก็รับเอาตัวอักษรนั้นมาใช้ ภาษาไทยก็มาจากที่เดียวกัน ก็เหมือนกับตัวมอญ ตัวเขมร ตัวลาว พี่น้องกันหมดครับ ในสมัยที่ยังเป็นดินแดนสุวรรณภูมิก็คือว่า คนก็มีหลายกลุ่มหลายพวกอาศัยอยู่ปนๆ กัน ตอนหลังๆ มามันเกิดเป็นประเทศก็เลยมารวมกันสร้างเป็นวัฒนธรรมไทยขึ้นมา สร้างระบบการศึกษาขึ้นมา ให้เรียนภาษาไทยภาคกลางก็ทำให้ภาษาพูด-ภาษาเขียนของภาษาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ก็ถูกกด ไม่ได้รับการส่งเสริมก็ค่อยๆ หายไป ณ ปัจจุบันพวกเราจึงได้มารวมตัวกัน ณ ที่นี้

ที่ถามผมว่าแล้วกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มองอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น สำนักกิจการชาติพันธุ์ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานหนึ่งของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มองอย่างนี้ว่า ฐานของการรวมตัวกันเป็น

องค์กรชุมชนจะมีอยู่เพียง 2 ฐานเท่านั้น ฐานหนึ่งก็เป็นเรื่องของท้องถิ่นก็คือเรื่องพื้นที่ จะเห็นคนพูดติดปากว่า “คนบ้านเดียวกัน” มีความสัมพันธ์กันแล้ว ความเป็นพี่เป็นน้องกัน กับอีกอย่างหนึ่งก็คือฐานทางด้านชาติพันธุ์ เราพูดภาษาเดียวกัน เราสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมมาจากปู่ย่าตายาย ดังนั้น 2 ฐานนี้จะเป็นฐานที่สร้างองค์กรตามธรรมชาติในท้องถิ่นหรือชุมชน แต่อื่นๆ ที่ทำให้เกิดองค์กรจากภายในก็ดี จากภายนอกก็ดี อาจจะไม่ใช้ฐานธรรมชาติ 2 ฐานนี้ อาจจะเป็นฐานเรื่องเศรษฐกิจ หรืออื่นๆ ที่ทำให้เกิดการรวมตัวกัน แต่ที่ 2 ฐานนี้สำคัญก็เพราะว่า 2 ฐานนี้ทำให้เกิดการรวมตัวที่เป็นทุนทางสังคม อยู่บนพื้นฐานของความเอื้ออาทรต่อกัน ในเรื่องความเข้าใจที่ไม่สร้างความขัดแย้ง เช่น เรื่องการเมือง เพราะฉะนั้นการส่งเสริมให้มีการรวมตัวกันในลักษณะองค์กรจะเป็นท้องถิ่นที่ดี จะเป็นชาติพันธุ์ที่ดี ทางกระทรวงก็ให้ความสำคัญมาก เมื่อองค์กรที่จะเติบโตเข้มแข็ง เขาจะสร้างระบบสวัสดิการของเขาขึ้นมาเองเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สังเกตได้จากตัวอย่างมากมาย เช่น ทางภาคเหนือ เมื่อองค์กรของกลุ่มชาติพันธุ์รวมตัวกันแล้ว จะช่วยเหลือเด็กๆ ในเรื่องทุนการศึกษา จะมีการสร้างเป็นหอพัก และนำเด็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลมาเรียนเขตเมือง ให้มาอยู่ที่หอพักโดยผู้ปกครองก็มีส่วนร่วมด้วย เด็กก็จะอยู่ในความดูแลของตัวแทนผู้ปกครองซึ่งเป็นคนชาติพันธุ์เดียวกัน เด็กก็จะไม่หลงระเหิรไปกับวัฒนธรรมในเมือง ยังมีสิ่งที่ยึดโยงอยู่กับวัฒนธรรมของตนเองโดยตลอด ก็ไม่ทำให้เด็กไม่เสีย แต่ถ้าเป็นทั่วๆ ไป จะเห็นว่าในเมืองเวลาผู้ปกครองอยู่ต่างจังหวัดหรืออยู่ในพื้นที่ห่างไกล และส่งเด็กมาเรียน แล้วมาอยู่ในหอพัก จะเป็นอันตรายมาก เราจะเห็นว่ามีปัญหาตรงนี้มากที่สุด อันนี้เป็นในรายละเอียด สิ่งที่กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ มองว่า เดียวนี้โลกมันเล็กลงอย่างที่อาจารย์สุวิไลว่าเป็นโลกโลกาภิวัตน์นี้ เราต้องรับผิดชอบโลกร่วมกัน ท่านอาจจะคิดว่าโลกเป็นเรื่องไกลตัว เดียวนี้มันไม่ไกลอีกต่อไป เช่น คนบางคนในโลกก็ทำให้โลกร้อนขึ้น เวลาโลกร้อนขึ้น มันก็ทำให้ฤดูกาลเกิดการสับสน ภัยพิบัติทางธรรมชาติ

รายละเอียดเรื่องนี้ก็มีอยู่ ถ้าถามว่า คนทั้งโลกอยู่ร่วมกันมันต้องมี อยู่ร่วมกันกันได้อย่างไร ถ้าคนเรายังฆ่ากันอยู่ ทางสหประชาชาติกำหนดกติกาขึ้นมาอย่างหนึ่ง เพื่อมาใช้ร่วมกันสำหรับประชาชนเขาเรียกว่า สิทธิมนุษยชน พื้นฐานของสิทธิมนุษยชนบอกว่า ทุกคนยอมสิทธิเท่าเทียมกัน อีกคำหนึ่งที่สำคัญก็คือว่า ทุกคนมีสิทธิในการเลือกใช้ชีวิตตามเจตจำนงของตนเอง คือไปที่ไหนอยากจะใช้ชีวิตแบบไหน โดยไม่ไปละเมิดสิทธิคนอื่นก็สามารถทำได้ ท่านมีอิสระในการเลือกทางเดินชีวิตของตนเอง ในรายละเอียดมีอยู่เรื่องหนึ่งคือ เรื่องกติกาโลก หรือสิ่งที่เรียกว่าอนุสัญญา ซึ่งประเทศไทยลงนามไป 7 ฉบับ ในอนุสัญญา 7 ฉบับ ในแต่ละฉบับถ้าจำไปไม่ผิดส่วนใหญ่จะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและชาติพันธุ์ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิทธิเด็ก สตรี เรื่องความหลากหลายทางชีวภาพ เหล่านี้เกี่ยวข้องกับทั้งสิ้น ที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ การมองเรื่องคำมนุษย์ เรื่องสิทธิเด็กและสตรี แล้วเรายังมองเรื่องการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติอีกด้วย ดังจะเห็นว่าในสังคมไทยปัจจุบันนี้ ยังมีอคติอยู่ และมีการเลือกปฏิบัติอยู่กับคนต่างเชื้อชาติ หรือต่างชาติพันธุ์ก็ดี เลยจะเห็นว่า 2-3 ปีที่ผ่านมา ละครโทรทัศน์บางรายการก็ถูกประเทศลาวประท้วง การสร้างภาพยนตร์ขึ้นมาก็จะไปดูถูกดูหมิ่นประเทศเพื่อนบ้าน หรือบางคนบอกว่า แม้แต่ในละครโทรทัศน์ทำไมต้องเอาคนไข้เป็นคนอีสาน บางทีเราก็เจอปัญหากรณีกัมพูชา

เผาสถานทูต เป็นต้น ก็เกี่ยวข้องกับเรื่องอคติ นอกจากอนุสัญญาเรื่องขจัดเลือกปฏิบัติกับคนที่มีเชื้อชาติต่างไป ก็ยังมีอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่อง "ปฏิญาณสากล" หรือว่า "คำแถลงการณ์" ซึ่งประเทศไทยก็ลงนามซึ่งเกี่ยวข้องกับลัทธิชาตินิยม เรื่องการหวาดกลัวเกี่ยวกับเชื้อชาติ และเรื่องการขาดความอดกลั้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่สังคมไทยต้องยอมทำความเข้าใจและเรียนรู้ ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องทำไมทางภาคใต้จึงไม่สงบ ทำไมถึงมีปัญหา ก็เพราะพื้นฐานทางด้านสิทธิมนุษยชน พวกเขารู้สึกไม่เสมอภาค ก็เกิดลัทธิการก่อการร้าย เช่น คนในตะวันออกกลาง ที่เขาเป็นแหล่งของลัทธิการก่อการร้าย เพราะเขารู้สึกว่าไม่ได้รับความเสมอภาค ก็จำเป็นต้องจับอาวุธขึ้นมาสู้ ไม่มีทางอื่น แล้วทำอย่างไรให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเสมอภาคและยุติธรรม คำว่า สร้างสังคมที่เสมอภาคและยุติธรรมเป็นภารกิจหลักของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แต่ถามว่าทำงานไหม คงไม่ง่าย ผมเสียชีวิตไปแล้ว ท่านเสียชีวิตไปแล้ว อันนี้ก็เป็นสิ่งที่ต้องค่อยๆ ทำ แล้วทำอย่างไร ดังนั้นสิ่งที่จำเป็นต้องทำจริงๆ ก็คือการรวบรวมองค์ความรู้ และการบริหารจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ จะมีหลายๆ หน่วยงานที่ทำ เช่น ของอาจารย์โคทม ของอาจารย์อัมรา พงษ์สาพิตร ทั้งสองท่านก็ทำแบบสันติวิธี ซึ่งก็เกี่ยวข้องกับเรื่องการขาดความอดกลั้น และเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเมือง มีคนบางกลุ่มยึดเอาทำเนียบรัฐบาลเป็นประกัน ในเดือนธันวาคม ๒๕-๒๕ ธันวาคม กระทรวงจะจัดงาน ซึ่งให้ทางคณะสังคม ม.เชียงใหม่ทำ เป็นเรื่องเกี่ยวกับ เราจะหาความรู้ในเรื่องที่ว่า ชาตินิยมเกี่ยวข้องอย่างไรกับสังคมพหุวัฒนธรรม ประเด็นสัมมนาทางวิชาการว่า ค่านิยมกับพหุวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงประเทศไทยนี้เอง เราจะค้นหาในเรื่องความรู้สึกถึงความเป็นไทย กับค้นไปรายละเอียดไปดูในเรื่องของพหุลักษณะ พหุวัฒนธรรมในประเทศ ก็มีอาจารย์ระดับแนวหน้า 4 ท่านมาเขียนบทความให้และจะมาพูดในวันนั้น นอกจากเรื่ององค์ความรู้แล้ว เรายังต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรท้องถิ่นหรือองค์กรชาติพันธุ์ทั้งหลาย ดังเรียนให้ทราบแล้วว่า เราถือว่าองค์กรที่เกิดมาจากท้องถิ่นเป็นองค์กรธรรมชาติ เป็นองค์กรที่แท้จริงของประชาชน นอกจากนั้นเรายังต้องเฝ้าระวังว่า บางเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เป็นเรื่องของการเลือกปฏิบัติทางวัฒนธรรม ทำให้เกิดผลกระทบรุนแรง ผู้ว่าราชการบางจังหวัดบอกว่า แรงงานพม่าที่ตั้งท้องในเมืองไทย ต้องไปคลอดลูกที่ประเทศพม่า ดังนั้นผู้หญิงพม่าจึงไม่ต้องการที่กลับไปคลอดที่ประเทศพม่า จึงทำแท้ง ก็เป็นอย่าง

นอกจากเฝ้าระวังแล้ว สิ่งที่ทำอีกอย่างหนึ่งก็คือ เรื่องนโยบาย ยกตัวอย่างตรงๆ เลยก็คือเรื่อง นโยบายภาษาแห่งชาติ ของราชบัณฑิตยสถาน จะมีคณะกรรมการนโยบายภาษาแห่งชาติ ดูแลซึ่งมี ศ.ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ เป็นรองประธานคณะกรรมการ ผมเองเป็นกรรมการก็จะดูแลเกี่ยวกับเรื่องนโยบายภาษาท้องถิ่น ภาษาชาติพันธุ์ เศรษฐกิจ ล่ามและการแปล ดูแลเกือบทุกเรื่อง ดังนั้นสิ่งที่ท่านทำนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำนโยบายภาษาแห่งชาติ ในส่วนที่คณะกรรมการนโยบายแห่งชาติ ราชบัณฑิตยสถาน สามารถสนับสนุนได้ สนับสนุนให้พวกเราทุกๆ คนมีโอกาสในการทำงาน เพื่อองค์กรของตัวเองต่อไป ก็เป็นสิ่งที่ผมตอบว่า ทำไมกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จึงสนใจเกี่ยวกับเรื่องการฟื้นฟูภาษา

ผู้ดำเนินรายการ : ขอบคุณ ครับ จริงๆ แล้ว ท่านศตวรรษ ซึ่งเป็นตัวแทนของกระทรวง การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พยายามฉายภาพให้เราเห็นว่า ภาษาเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามที่ทำตามกรอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามกรอบของสิทธิมนุษยชนโดยองค์กร สหประชาชาติว่า ทำอย่างไรให้ภาษาสามารถอยู่กับสังคมไทยได้ และจุดสำคัญก็คือการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับองค์กร จริงๆ แล้วองค์กรอาจจะมองได้หลายมิติ แต่ส่วนหนึ่งก็คือเรื่องของภาษา ภาษาเป็นตัวแทนหนึ่งขององค์กรที่เกิดขึ้น อันนี้เป็นแนวที่กระทรวงที่กำลังดำเนินการ

ท่านผู้มีเกียรติครับ ตอนนี้เรามีเวลาอีกไม่มากนัก จึงขออนุญาตท่านผู้ร่วมอภิปราย เป็นรอบที่ ๒ อยากจะเรียนถามอ.สุวิไลต่อว่า งานที่เรา กำลังทำอยู่ตอนนี้ ผมมองว่าเราเดินมาค่อนข้าง ถูกทาง เป็นความพยายามที่ทำให้ภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤตสามารถฟื้นคืน และสามารถดำรงอยู่ได้ ในทิศทางอนาคตเราจะเดินต่อไปอย่างไร

ศ.ดร.สุวิไล : ตั้งแต่เปิดรายการมานี้ ก็ดีใจที่ทางด้านภาษา แรกๆ ก็ทำงานกันอยู่น้อยๆ คนเฉพาะนักภาษาศาสตร์และคนที่อยู่ในสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบทเท่านั้น ต่อมาก็สามารถที่จะขยายแนวร่วมหลายคน ท่านอ.ปิยวุฒิ ก็สนับสนุนเต็มที่ ท่านอ.อวรณ์ก็ให้การ สนับสนุนเต็มที่ ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องภาษา และก็ให้การสนับสนุน แม้แต่กระทรวงการ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ราชบัณฑิตยสถานก็เข้าร่วมกับเรา ที่นี้พูดถึงในทิศทาง ต่อไปเรื่องของภาษาจริงๆ แล้วมันถูกใจคน จีบจิต จีบใจคน ตั้งแต่ประสบการณ์ในวันการทำงาน มา พอเวลาที่เราใช้เรื่องภาษาเข้าไปเกี่ยวข้องกับหัดเรียนภาษา หัดพูดภาษา ก็รู้สึกว่าจะไม่เคยมีใคร ปฏิเสธ ดังนั้นมันเป็นพลังจริงๆ สำหรับการนำไปสู่การรวมกลุ่มคน หรือการแก้ไขอะไรหลายๆ อย่าง สิ่งที่เป็นปัญหาต่างๆ ก็พูดกันไม่รู้เรื่อง หรือไม่อยากจะพูด หรือว่าเกิดจากกำแพงทางด้าน ภาษา ซึ่งเป็นเรื่องทางเทคนิค และมีความพยายามในการที่จะและมีความคิดบางอย่าง อุดมการณ์ วิธีคิดบางอย่างก็อาจจะพูดกันไม่รู้เรื่อง เพราะทางพูดกันคนละภาษา กัน อย่างไรก็ตามเรื่องภาษาเป็น เรื่องที่ใหญ่ที่สุด ซึ่งกันเป็นเรื่องทางเทคนิค ถ้าเราผ่านพ้นเรื่องเทคนิคไปได้ แล้วก็มีความพยายาม ที่จะทลายความคิดบางอย่าง อุดมการณ์ วิธีคิดบางอย่าง ก็คงจะพูดกันรู้เรื่อง คือว่านอกเหนือ เทคนิคที่พูดกันนอกเหนือเรื่องภาษาต่างตระกูลไปแล้ว ก็ยังมีอีกหลายเรื่อง แต่อย่างไรก็ตามเรื่อง ของภาษาเป็นเรื่องที่ใหญ่ที่สุด ดังนั้นคงจะหนีเรื่องภาษาไปไม่พ้น ดิฉันจะพูดถึงสักนิดหนึ่งว่า เมื่อ ก็ลืมนึกถึงระดับโลก ในระดับโลกก็เห็นความสำคัญของภาษา มีการประกาศอะไรออกมามากมาย ขององค์กรนานาชาติ มีอันหนึ่งที่สำคัญก็คือว่า มีการพูดถึงการพัฒนาเรียกว่า สหสวรรค์แห่งการ พัฒนา คือเป้าหมายในการพัฒนา ๑๐๐๐ ปี ภาษาเป็นตัวหลักในการดำเนินงาน ซึ่งมีเป้าหมายอยู่ ถึง ๘ ประการ เพื่อที่จะพัฒนามนุษย์ในโลกนี้ในรุ่นถัดไปถึง 1,000 ปีให้คงอยู่ได้ เช่น เรื่องขจัด ความยากจน เรื่องการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความเสมอภาคทางเพศ ปัญหาการตาย สุขภาพ ปัญหา เรื่องโรคภัยไข้เจ็บ ก็ต้องมีการขจัดหรือการพัฒนาคนในเรื่องเหล่านี้ ในเรื่องเหล่านี้วิธีการหนึ่ง ก็คือการ “ภาษา” การให้ความรู้ความเข้าใจ การติดต่อสัมพันธ์ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความสามารถที่จะที่อยู่ด้วยกัน..... ความสามารถที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อที่จะสามารถ

ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองให้สามารถทันกับยุคสมัย.....ซึ่งใช้ภาษาทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นภาษาใดก็ตาม ภาษาท้องถิ่นหรือภาษาราชการ ภาษานานาชาติก็มีความสำคัญทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นเรื่องของภาษาก็เป็นเรื่องสำคัญในระยะ 1,000 ปีตามที่เขาวางเรื่องเอาไว้ พวกเราซึ่งทำงานในด้านภาษา ก็น่าจะเข้าใจได้ว่า เราจะมีเรื่องที่จะทำงานต่อไปเรื่อย ๆ หมดยุคเราก็จะเป็นยุคต่อไป.....การสร้างฐานในวันนี้ ก็จะเป็นฐานสำหรับลูกหลานของเราต่อไปในวันข้างหน้า เอาง่าย ๆ ว่าของเราจะดำเนินการต่อไปอย่างไร

การสงวนรักษาก็ต้องทำไป งานที่เราทำมาไม่ว่าจะเป็นวิกฤตใกล้สูญ หรือการสร้างองค์ความรู้ต่าง ๆ การนำไปสู่ระดับโรงเรียนซึ่งหนทางหนึ่งทำให้ภาษาเป็นมาตรฐาน มีสถานะ และสามารถทำให้คงอยู่ได้ ซึ่งนำไปสู่ภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้เราก็คงจะทำต่อไป เพราะเราเพิ่งเริ่มทำงานกันเท่านั้นเอง ก็จะมีเรื่องที่จะทำต่อไป เพราะเพิ่งเริ่มทำเท่านั้นเอง มันก็มีเรื่องที่จะต้องทำต่อไปให้เห็นผล และที่สำคัญก็คือมันจะต้องกลับไปสู่ชุมชน กลับไปสู่ครอบครัว การฟื้นฟูภาษาไม่สามารถจะทำในระบบโรงเรียนเฉย ๆ ได้ แต่จริง ๆ แล้วต้องอยู่ในระบบครอบครัว ก็ทำเท่าที่ทำได้ในส่วนที่เราทำได้ ในชุมชนแน่นอนต้องเป็นผู้ที่ทำเรื่องเหล่านี้ ซึ่งมีโครงการต่าง ๆ ของเราหลายโครงการซึ่งพอจะมองเห็นแนวทาง ที่เห็นว่าสิ่งหนึ่งที่จะทำได้คือ เนื่องจากว่าการใช้ภาษาเป็นเครื่องมือเป็นกุญแจที่จะไขไปสู่พลังของชุมชนต่าง ๆ แล้ว การติดต่อสื่อสาร การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ คิดว่าคงจะต้องมีการเผยแพร่และขยายความรู้และความคิดเหล่านี้ออกไปให้มากขึ้น เพราะลำพังพวกเราทำงานเพียงเท่านี้ ก็คงจะน้อยเกินไป เพราะฉะนั้นก็มีความคิดว่าในด้านวิชาการก็คิดว่าอยากจะเผยแพร่ต่อไปสู่สถาบันวิชาการต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อจะมาช่วยเราทำงานร่วมมือกับชุมชนทำงานในพื้นที่ของท่าน ทำงานให้มากขึ้น มีการกระจายมากขึ้น ซึ่งสามารถทำได้ไม่ยากนัก เพราะงานที่ทำไม่ได้ต้องการความฉลาดเฉลียวปราดเปรื่องเป็นอัจฉริยะอะไร เพียงแต่เป็นผู้ที่มีความสนใจ หรือใจรักเท่านั้นเองก็สามารถที่จะทำได้ และสำหรับการศึกษาในแง่เชิงลึก ติงภูมิปัญญาต่าง ๆ ของคนออกมาให้ได้มากที่สุด ดิฉันคิดว่าเรื่องนี้ก็จะเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ และก็ในเรื่องผลักดันนโยบายภาษาแห่งชาติซึ่งคุณศตวรรษพุดถึงอยู่ที่นี่ เราก็มีความพยายามอยู่ เพราะถือว่าเรื่องของนโยบายภาษาแห่งชาติถึงแม้ว่าการนักวิชาการจะมีความพยายามอย่างไรก็ตาม หน่วยสนับสนุนวิจัยต่าง ๆ จะมีความพยายามอย่างไรก็ตาม มันก็อาจจะไม่ยั่งยืนมากนัก ถ้าหากว่าไม่มีการช่วยเหลือจากสังคมภายนอกหรือจากภาครัฐซึ่งเป็นหน่วยงานด้านที่จะทำให้มีผลทางกฎหมาย เพราะฉะนั้นก็จะมีส่วนช่วยด้วย ซึ่งเราก็จะมีส่วนผลักดันอยู่ และทางราชบัณฑิตก็มีความสนใจ เพราะฉะนั้นก็จะเป็นเรื่องที่มีการทำงานกันในระยะต่อไป และเราก็จะร่วมกับนานาชาติ ในการที่จะใช้ภาษาเป็นฐานในการทำงานต่อไปเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไปในการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในระยะต่อจากนี้ไปอีก 1,000 ปี เราก็จะทำงานในลักษณะนั้น และกลุ่มของเราไม่ว่าจะเป็นกลุ่มวิกฤตใกล้สูญหรือในยุคต่อไป กลุ่มวิกฤตใกล้สูญของเรา จะไม่สูญ ที่ทำท้าวว่าจะสูญก็ได้มาเข้าโครงการแล้ว เพราะฉะนั้นก็ไม่น่าที่จะสูญ กลุ่มวิกฤตชายแดนก็คงจะไม่วิกฤตชายแดนกันมากมายอีกต่อไป เพราะเรามีโครงการทวิภาษาที่จะทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างภาษาท้องถิ่นกับภาษาราชการ สู่ภาษานานาชาติต่อไป เพราะฉะนั้นเราก็คงจะเกิดสังคมพหุภาษาจริง ๆ ดังนั้นในแนวทางต่อไปที่เห็นก็คือว่า ในระดับ

เล็กๆ อย่างนี้ช่วยสร้างสังคมพหุภาษาขึ้นได้อย่างแท้จริง จะทำให้เรามีความเข้าใจกัน รักใคร่กัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงของโลกซึ่งจะเกิดขึ้นหลายรูปแบบต่อไปข้างหน้า ได้ ที่นี้ที่เห็นก็คือว่า หากเราจะรู้จักกัน ทำงานร่วมกัน เราก็จะไม่กลัว เราจะกลัวสิ่งที่เราไม่รู้จัก หลายคนกลัวกลุ่มมลายูมาก แต่เมื่อเรารู้จัก เราก็จะเห็นความดีและความน่ารัก มีความคิดความอ่านต่างๆ ที่น่าสนใจ กลุ่มมลายูบางคนก็คิดว่าเป็นผีตองเหลือง ดูนากลัวหรือเปล่า แต่ที่จริงก็ไม่ใช่ ก็เกิดจากการใช้ภาษาเป็นสื่อก็จะมีประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง เพราะฉะนั้นก็ช่วยกันสร้างสังคมพหุภาษา ไม่ว่าจะเป็นวิชาการสืบเนื่องต่อไป หรือว่าชุมชนเองซึ่งก็มีความพยายามต่อไป ในงานในฝ่ายข้างนอก ซึ่งก็คงจะเป็นความร่วมมือที่เราพยายามที่จะทำงานต่อไป

ผู้ดำเนินการอภิปราย : ขอบคุณท่านอ.สุวิไล ฟังดูน่าจะมีทิศทางค่อนข้างเยอะในอนาคต เผลอๆ อาจจะต้องไปกลุ่มพี่น้องประเทศลาวหรือเปล่าครับ หลายภาษาที่ลาวก็เริ่มวิกฤตมากขึ้น

ศ.ดร.สุวิไล : คือจริงๆ แล้วนอกเหนือจากที่เราพูดถึงว่าสำนักวิชาการต่างๆ ในประเทศแล้ว เราก็สนใจและก็มีเครือข่ายสำหรับประเทศรอบบ้านเรา ก็คือมีผู้ใจที่จะทำงานต่อไปและเราก็จะมีเครือข่ายต่อไปไม่ว่าจะเป็นลาว เขมร เวียดนาม จีน หรือทางมาเลเซีย ก็จะมีเครือข่ายที่ทำงานต่อไป ในปัจจุบันนี้ผู้ที่มีความสนใจจะเป็นประเทศใกล้เคียง เช่น ญี่ปุ่น ยุโรป อเมริกานี้มีความสนใจ ประเทศเพื่อนบ้านก็เริ่มมีความสนใจแล้วเช่นกัน เพราะฉะนั้นก็เป็นแนวทางอีกแนวทางหนึ่งซึ่งพี่น้องพวกเราจะเป็นผู้ช่วยเหลือได้ เพราะเราจะมีเครือข่ายที่สายสัมพันธ์ทางด้านภาษาและวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกัน เพราะฉะนั้นก็จะเป็นตัวที่นำออกไป อีกทิศทางหนึ่งซึ่งจะทำในระยะเวลาอีกไม่ไกลนัก

ผู้ดำเนินการอภิปราย : อาจารย์กำลังจะพาพวกเรา go inter นะครับ จะขออนุญาตคำถามเดียวกันนะครับ มาที่ผู้แทนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ถ้ามองทิศทางอย่างที่อาจารย์สุวิไลเสนอ เราคิดว่าเราจะติดตามการ go inter ได้ไหมครับ

อ.อวรณ์ : อาจารย์คะ ขอไปด้วย ทิศทางในอนาคตถ้าอ.สุวิไลกับทีมงานจะขยับ อย่างไรเราก็ต้องตามไปหนุนอาจารย์ต่อ เราจะขอตามไปเมืองลาวด้วยคะ อย่างที่เล่าให้ฟังเมื่อกี้คะว่า เราเริ่มสนับสนุนโดยงานวิจัยชาวบ้านเป็นนักวิจัยเอง ใช้ประเด็นปัญหาใช้โจทย์ของตนเองมาเป็นประเด็นในการเรียนรู้ สามารถแก้ไขปัญหาของตนเองได้ตั้งแต่ปี 51 พอถึงปี 2551 เกือบจะ 10 ปีแล้ว ทิศทางการทำงานของเราในอนาคต ก็ช่วงนี้ของเรากำลังอยู่ช่วงของการประมวลองค์ความรู้ สังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อที่จะจัดงาน 10 ปีในเดือนมีนาคม 2552 ชุมชนเดิมที่ได้รับการสนับสนุนได้ใช้เครื่องมือวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปแก้ปัญา เราก็มีแนวทางที่จะสนับสนุนต่อ สำหรับชุมชนใหม่ข้อจำกัดของเราในขณะนี้ก็คือ พี่เลี้ยงที่จะคอยอำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านในชุมชนใหม่ได้ทดลองใช้เครื่องมือนี้ เพราะฉะนั้นเราก็ต้องระดมสรรพกำลังในการสร้างพี่เลี้ยงก่อน ซึ่ง

แนวทางที่จะทำงานต่อไปก็คือ ร่วมมือกับสถาบันทางการศึกษากับทางมหาวิทยาลัยเพื่อที่จะสนับสนุนนักศึกษาปริญญาโท ให้เข้ามาร่วมเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ใช้เครื่องมือนี้ไปหนุนการทำงานของคนบ้าน เราเชื่อว่าอาจจะช่วยเพิ่มพูนได้มากขึ้น สำหรับชุมชนที่ผ่านงานวิจัยมาแล้ว เราก็คาดหวังว่า นักวิจัยที่ได้ทำงานมาแล้วมีโอกาสที่จะได้ร่วมงานกันต่อไปในอนาคต ถ้าในแวดวงภาษาและวัฒนธรรมที่ อ.สุวิไล ได้เรียนให้ทราบแล้ว ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นก็พร้อมที่จะทำงานร่วมกันต่อไป เพื่อที่จะขยายงาน อาจจะเข้าไปสู่ในระบบโรงเรียนมากขึ้น ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปแก้ปัญหาในประเด็นอื่นๆ ที่ต่อยอดจากภาษาและวัฒนธรรมมากขึ้น ส่วนงานนานาชาติ ยังไม่มีแนวทางชัดเจนตามที่อ.สุวิไลเล่าไปว่า ถ้าอาจารย์เคลื่อนงานไปประเทศเพื่อนบ้าน ก็อาจจะได้ร่วมมือกันในอนาคต

ผู้ดำเนินการอภิปราย : คงมาทำนุสุดท้ายก็คือ คุณศตวรรษ ทางกระทรวงคิดว่ามีทิศทางในการมองนโยบายเรื่องของภาษากับการพัฒนาเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอย่างไรบ้างครับ

คุณศตวรรษ : ก่อนที่จะมองไปในอนาคต เรื่องปัจจุบันที่สนใจ เราสนใจเรื่องการเมืองในประเทศเป็นเรื่องที่หนักใจของทุกๆ ฝ่าย มีแนวคิดวิเคราะห์ทางการเมืองด้านหนึ่ง เขาวิเคราะห์ว่ามันเป็นวิวาทะระหว่างรูปแบบกับเนื้อหา ฝ่ายรูปแบบก็จะบอกว่าก็ในเมื่อทำตามกติกาทุกอย่างแล้ว เลือกตั้งมาก็ได้เสียงส่วนใหญ่แล้ว ผิดยังไง ฝ่ายถูกมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะได้ปกครองประเทศนี้ เรียกว่าเป็นฝ่ายรูปแบบ ฝ่ายเนื้อหาก็จะแย้งว่า ที่เลือกมาก็เห็นเข้ามาโกงมากิน มาบิดเบือนอำนาจในระบบราชการ แสวงหาผลประโยชน์ใส่ตน ถ้าขึ้นพลอยให้เป็นอย่างนี้ต่อไปในอนาคตเรื่อยๆ ตลอดไป แล้วเมื่อไหร่ประเทศไทยจะมีความเจริญสักที ก็มีแต่โกงกันอยู่ตลอดเวลา ก็เป็นการวิเคราะห์แบบหนึ่งในเรื่องรูปแบบและเนื้อหา แต่ในท้ายที่สุดผมคุยกับเพื่อนๆ ที่เป็นคนขับสามล้อ คนขับแท็กซี่ ผมก็บอกว่าในระดับประเทศเราคงจะเข้าไปทำอะไรไม่ได้มาก แต่ถ้ากลับไปดูในหมู่บ้าน ในตำบล เราทำอะไรได้มากมายเลย คนขับแท็กซี่บางคนบอกว่า เขาเคยไปทักท้วง อบต.ว่า ทำไมทำวาท่อน้ำประปาจุดเดียว คือปล่อยจากแท็งก์มาแล้วก็เลี้ยงทั้งหมู่บ้าน เวลาบ้านใดบ้านหนึ่งทำท่อแตก เขาก็ปิดทั้งระบบ ทั้งหมู่บ้านไม่ได้ใช้น้ำ เอ! อย่างนี้ไม่ถูก มันน่าจะทำวาทัวหลายๆ ตัว เป็นส่วนๆ ไป ถ้าบ้านไหนฟังก์ก็ปิดเฉพาะบ้านนั้น แล้วก็ซ่อมกันเอง บ้านอื่นจะได้ไม่เดือดร้อน ผมก็บอกว่า ไหนว่าอยู่ฝ่ายเสื้อแดงไง คุณบอกว่าคุณเลือกตั้งเข้ามาคุณถึงจะมีสิทธิในการที่จะทักท้วง ถ้าไม่ได้เลือกตั้งเข้ามาคุณไม่มีสิทธิในการพูด เป็นการเมืองนอก ระบบ แล้วที่คุณนั้นแหละคือการเมืองนอกระบบ เพราะคุณไม่ได้เป็นสมาชิก อบต. สักหน่อย แต่คุณก็ไปทักท้วงเขา ไปแสดงความคิดเห็น คนขับแท็กซี่ก็เข้าใจนะว่า ประชาธิปไตยจริงๆ และนอกระบบมันมี ก็เป็นประชาธิปไตยในแบบเนื้อหา มิใช่รูปแบบ

สิ่งที่โครงการฟื้นฟูภาษาและทุกทำอยู่นี้ ก็เป็นพื้นฐานของประชาธิปไตยในแบบที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยอะไรกับใคร มีแต่สร้างสรรค์ สร้างคุณประโยชน์ ซึ่งพื้นฐานตรงนี้ถ้ามีทั่วประเทศ

พื้นฐานองค์กรท้องถิ่น พื้นฐานชาติพันธุ์มีทั่วประเทศ ผมมั่นใจว่า จะไม่เกิดปัญหาทางการเมืองเหมือนในปัจจุบันนี้ เพราะถ้าพื้นฐานดี ในส่วนกลางมันก็จะดีด้วย มันจะเสียไปไม่ได้

เออ! แนวโน้มในอนาคต อยากจะให้มองกว้างๆ มองในระดับโลกเลย เพราะว่าปัจจุบันโลกมันเล็กลง และเรื่องวิกฤตสถานการณ์ภาคใต้ในอนาคตผมคิดว่าคลี่คลายลง ถ้าเมื่อใดที่เกิดความเสมอภาค ปัญหาเหล่านี้คงจะหมด ไม่เหลืออยู่แน่นอน ก็ต้องพยายามทำกันต่อไป สิ่งที่เป็นปัญหาของโลกก็จะมองในเรื่องของภาวะโลกร้อน เรื่องของเศรษฐกิจถดถอย ก็จะเกิดการว่างงาน ภาวะตกงาน ซึ่งในปี 40 ตอนที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ต้มยำกุ้ง ก็ส่วนหนึ่งชุมชนท้องถิ่นได้ดูซับปัญหาในขณะนั้นไปได้ คือประชาชนที่ใช้แรงงานส่วนหนึ่งได้กลับสู่ท้องถิ่นและได้อาศัยวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงในชนบท ก็รอดไป สมัยนั้นคนที่ตกงานไม่มีบ้านในชนบทให้กลับไปใช้ชีวิตก็จะเดือดร้อน ส่วนหนึ่งภาคเศรษฐกิจการเกษตรของประเทศไทยก็เป็นแหล่งที่รองรับเศรษฐกิจ ที่เกิดวิกฤตก็คือ เวลาเกิดปัญหาเรื่องวิกฤต เนื่องจากประเทศไทยมีความเข้มแข็งทางด้านเกษตรกรรม ทรัพยากรเป็นแหล่งที่รองรับปัญหาเรื่องเศรษฐกิจของประเทศได้ ทำให้เรารอดมา เราแก้ไขปัญหาก็ดีกว่าคนอื่นเขา แต่ทั้งหมดมันไปติดอยู่นิดหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันมองเห็นปัญหาก็คือเรื่อง สิทธิในการจัดการทรัพยากรของท้องถิ่น ตรงนี้เป็นปัญหาที่เห็นชัด ไม่ว่าจะเป็นภาคไหนๆ ในประเทศไทย โดยเฉพาะที่ภาคใต้ ที่สงขลา ประมงชายฝั่งที่มีปัญหากับประมงเรือใหญ่ เขาพยายามสร้างและทำนุบำรุงสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดลูกปลาขึ้นมา แต่พอเกิดขึ้นมาแล้วก็ถูกทำลายโดยประมงขนาดใหญ่ ประมงชายฝั่งที่เขาเลี้ยงชีพ หากินเก็บหาของป่าก็เดือดร้อน ในอนาคตถ้าประเทศไทยสามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ คือให้ท้องถิ่นมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรของตนเองได้ในระดับหนึ่งโดยมีเงื่อนไขให้มีละเมิดสิทธิซึ่งกันและกัน เราจะเป็นประเทศที่เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของโลก เราจะใช้ระบบเศรษฐกิจพอเพียงต่อสู้กับระบบเศรษฐกิจที่เป็นทุนนิยมของโลกที่กำลังเสื่อมสลายได้เป็นอย่างดี เราจะมีความมั่นคงในเรื่องวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศได้ ถ้าเมื่อไหร่เราแก้ปัญหาในเรื่องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นได้

ผู้ดำเนินการอภิปราย: จริงแล้วทั้ง 3 ท่านก็นำเสนอในทิศทางที่เป็นแนวเดียวกันก็คือว่า ทิศทางในอนาคตของงานฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นก็คือว่า ความพยายามที่เอาสิ่งที่เป็นองค์ความรู้ย้อนกลับไปสู่กลุ่มที่เราทำงานกันไม่ว่าจะเป็นของครอบครัว ชุมชน สถาบัน การศึกษา ในส่วนขององค์กรทุนก็คือ สนับสนุนทิศทางในมิติของการใช้เครื่องมือวิจัยท้องถิ่นเข้าไปเสริมหรือหาแนวทางในการพัฒนาในกลุ่มที่วิกฤตได้มากขึ้นเรื่อยๆ อันสุดท้ายทางกระทรวงเองก็พยายามที่จะทำอะไรให้สิทธิชุมชนสามารถจัดการตนเองได้มากขึ้น อันนี้ก็เป็นแนวที่คิดว่าน่าจะเป็นไปได้ในอนาคต เราใช้เวลาเลยมาจากเวลาที่กำหนดไว้ประมาณ 10 นาที ในนามของผู้ดำเนินรายการ ก็ขออนุญาตยุติการอภิปรายการพัฒนาภาษาในบริบทของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไว้ ณ โอกาสนี้ คิดว่าประเด็นอะไรต่างๆ มันคงอยู่ข้อคำถามหรือมีสิ่งที่ต้องการจะหาคำตอบเพิ่มกัน หลังจากนั้นก็คงจะมีโอกาสคุยกันในช่วงบ่าย ขออนุญาตยุติรายการเพียงเท่านี้ขอบคุณครับ

ภาคผนวก ค

การอภิปราย “ภาษาและการศึกษากับชุมชน
เพื่อพัฒนาท้องถิ่น

การอภิปราย

“ภาษาและการศึกษากับชุมชน เพื่อพัฒนาท้องถิ่น”

ผู้ร่วมอภิปราย

- นายมณฑิร พัฒเสมา (กลุ่มชาติพันธุ์ของ จ.จันทบุรี)
- นายสุรพล ไชยพงษ์ (ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดคลองพลู จ.จันทบุรี)
- นายอภิสิทธิ์ แลสะ (ผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 10 จ.นราธิวาส)
- ผศ.ปิยะ กิจถาวร (คณบดีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี)
- ดำเนินการอภิปรายโดย ดร.อิสระ ชูศรี

ผู้ดำเนินการอภิปราย : สวัสดีผู้เข้าร่วมทุกท่านครับ อยากจะบอกว่าหัวข้อการอภิปรายนี้ เราคัดผู้อภิปรายมาอย่างดี คำนึงถึงการที่ จะพลาดกาแฟและของว่างอย่างยิ่ง ที่นั่งอยู่บนนี้ก็จะมีคุณมณฑิร จริงๆ แล้ว มิใช่เป็นเพียงแค่เจ้าของภาษา ยังเป็นผู้บริหารด้วย เป็นรองนายกอบต. เป็นครูภูมิปัญญาสอนภาษาของอยู่ในโรงเรียนวัดคลองพลู 2 ท่านที่ติดกันนี้เป็นผู้บริหารโรงเรียนด้วยกันทั้งคู่ จากนั้นก็เป็นผู้บริหารใหญ่คือเป็นคณบดีคณะรัฐศาสตร์ เราจะรอบเดี๋ยวจบ ก็คือว่าจะให้อภิปรายต่อเนื่องกัน โดยเริ่มจากคุณมณฑิร ผอ.สุรพล แล้วก็อาจารย์ปิยะ แล้วมาจบที่ผอ.อภิสิทธิ์ ที่เป็นอย่างนี้ก็เพราะว่า คู่แรกเราอยากจะให้เห็นถึงความร่วมมือระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาในการที่จะนำภาษาเข้าสู่โรงเรียน แล้วก็เกิดประโยชน์ด้วยกันทั้ง 2 ฝ่าย แล้วก็อีก 2 ท่านถัดจากนั้นก็คงจะเป็นผู้ที่มีความพิเศษหน่อย คือผู้ที่เห็นบริบทของการศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็คงจะมีความพิเศษ ขอบเขตของชุมชน ผู้ใช้ภาษามลายูถิ่นก็มีความกว้างขวางกว่าขอบเขตของภาษาของซึ่งจะพูดในคู่แรก ฉะนั้นเพื่อไม่ให้เป็นการเสียเวลาก็เชิญคุณมณฑิร 15 นาที ไม่เกิน 20 นาที นะครับ

มณฑิร: เรียนท่านผู้อำนวยการสกว. ดร.ปิยะวัตร บุญหลง และผู้อำนวยการสถาบันวิจัยภาษาฯ ม.มหิดล และกล่าวสวัสดิ์ชนเผ่าที่ร่วมงานในวันนี้ทุกท่าน ในนามของตัวแทนของ จังหวัดจันทบุรี วันนี้ผมจะพูดถึงประเด็นเรื่องภาษา และการศึกษากับชุมชนท้องถิ่น เพราะว่าส่วนใหญ่แล้วการวิจัยของกลุ่มชาติพันธุ์ก็จะเชื่อมโยงกับการศึกษา ดังนั้นผมอยากจะนำเสนอบทบาทของผผมเองในส่วนของประสบการณ์มากกว่า เพราะส่วนใหญ่แล้วเราก็ทำงานในเชิงพื้นที่ ประสบการณ์ที่ทำงานกับชุมชน จึงเป็นการเล่าเรื่องราวมากกว่าที่จะนำเรื่องของวิชาการมากล่าว แต่อาจจะมีบ้างในบางประเด็น บทบาทของชุมชนที่มีต่อการศึกษา ผมอยากจะพูดถึงบทบาทเริ่มแรกของชุมชนของผมเอง ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนากับโรงเรียนในแง่การพัฒนาขั้นพื้นฐาน เสริมเรื่องอาคารเรียนพอใหม่.....การสะสมประสบการณ์ตรงนี้ทำให้เห็นว่า โรงเรียนใน

ชนบทมันดูขาดแคลนในเรื่องงบประมาณก็จริง แต่เมื่อชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการแก้ไขปัญหาก็ทำให้สามารถจัดการเรียนการสอนไปได้ ก็มีสถานที่เพียงพอสำหรับการศึกษาในโรงเรียนชนบทซึ่งขาดงบประมาณ และการมีส่วนร่วมในระยะแรกๆ ก็จะเป็นการมีส่วนร่วมในสถานศึกษาเท่านั้นเอง เขาจัดการเรียนการสอนอย่างไร ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างไรได้บ้าง ซึ่งยังไม่เข้าใจกระบวนการเรียนการสอนอย่างลึกซึ้งนี่คือในส่วนแรก ก็คือเข้าไปแบบมีส่วนร่วม และในส่วนต่อมาก็คือเข้าไปเป็นกรรมการสถานศึกษา ช่วงนี้เราเริ่มที่จะได้รับรู้สิ่งใหม่ๆ ว่าการศึกษามันคืออะไร ทำไมจึงจะต้องมีการศึกษาในชุมชน และในส่วนนี้เองทำให้บทบาทของชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างไว้วางใจสถานศึกษาว่า เราจะไว้วางใจโรงเรียนให้จัดการศึกษาให้แก่เด็กของเราได้อย่างไร ช่วงแรกการหนุนเสริมกับโรงเรียน ตัวอย่างเช่น โรงเรียนของผมมีการแข่งขันตะกร้อไปชิงแชมป์ประเทศไทยที่จังหวัดขอนแก่น ผมบอกว่างานใหญ่นะ เพราะเราไม่มีงบประมาณ เนื่องจากเป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ตอนนั้นยังไม่เท่านี้ ก็มีการระดมความคิดในคณะกรรมการสถานศึกษาว่าจะทำอย่างไร เองงบประมาณที่ไหน ซึ่งตอนนั้นผลงานของเราก็โดดเด่นเป็นแชมป์ของภาคอยู่แล้ว บางครั้งเราก็มีการระดมบอกว่า กรรมการสถานศึกษาทุกคนจะต้องสร้างกิจกรรม...เองงบประมาณส่วนหนึ่งไปสนับสนุนการแข่งขัน ซึ่งตอนนั้นพูดถึงเรื่องนี้ทางคณะกรรมการศึกษาก็บอกว่าเราต้องระดมเงินทุนในส่วนที่จะเข้าไปหนุนเสริมการศึกษาในท้องถิ่น ซึ่งจุดนี้เองทำให้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมานั้นสำเร็จเกินคาด นักเซปักตะกร้อของโรงเรียนวัดคลองพลูได้เป็นแชมป์ประเทศไทย ซึ่งตรงนี้ในฐานะที่ผมอยู่ในคณะกรรมการสถานศึกษาเกิดความเชื่อมั่นว่า ทำไมในเมื่อโรงเรียนของเราเป็นโรงเรียนขนาดเล็กแต่ชุมชนให้ความพร้อมเพียงขนาดนี้ แล้วเราก็ประสบความสำเร็จระดับประเทศได้ เมื่อเห็นผลงานขนาดนี้เราเกิดความเชื่อใจว่าสถานศึกษามีความยิ่งใหญ่ที่จะสร้างเยาวชนของเราให้เด่นของการพัฒนาอะไรสักอย่างก็แล้วแต่ ถ้าหากเกิดความร่วมมือกับชุมชน อันนี้ในส่วนของคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งบทบาทของเราก็จะหนุนเสริม แล้วอีกเรื่องหนึ่งที่จะขาดไม่ได้ ก็คือในเรื่องบทบาทของโรงเรียน มีการประเมินของสมศ. ซึ่งโรงเรียนก็จะบอกกับคณะกรรมการว่า นี่ะยังต้องมีการพัฒนาสิ่งโน้นสิ่งนี้ ไม่เช่นนั้นโรงเรียนก็จะไม่ผ่านเกณฑ์ ซึ่งทำให้เราเห็นการเชื่อมโยงของการศึกษาเข้าไปทุกที่ๆ โดยที่การศึกษานี้เป็นตัวกำหนด การศึกษาในพื้นที่นั้นๆ เราจะสอบผ่านเกณฑ์ไหม แล้วมาสะกิดใจว่า ถ้าตอนนี้ไม่เกณฑ์โรงเรียนไม่ผ่านเกณฑ์ของสมศ. โรงเรียนของคุณจะถูกยุบนะ ซึ่งมันเป็นคำสะท้อนความรู้สึก เพื่อชุมชนของเราได้มีส่วนร่วมของการจัดการศึกษา สนับสนุน ส่งเสริมทุกอย่างแล้ว เราก็อยากเห็นชุมชนจัดการศึกษาในรูปแบบของการมีส่วนร่วมกับโรงเรียนต่อไปให้ได้ ซึ่งตอนนั้นหลังจากที่ได้ทำงานร่วมกันกับโรงเรียนกับชุมชน ทุกอย่างเราก็ไม่วิตก

และบทบาทที่หนักก็คือ เมื่อเราได้เข้ามาทำวิจัย การวิจัยคืออะไร หลังจากที่เราได้ทำวิจัยเรื่องภาษา วัฒนธรรมทางภาษาซึ่งเราคิดว่า การที่เราได้มีการวิจัย มีการทำสื่อ มีการผลิตหนังสือ การต่อยอดของเราจะทำอย่างไร ขณะที่พวกเราคิดเสมอว่า อยากเห็นสถานศึกษารักงานของเรา การวิจัยของเราก็คือการส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาถิ่น เมื่อเรามีการส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาถิ่นแล้ว ชุมชนก็ต้องเป็นผู้ร่วมใช้นวัตกรรมตัวนั้นด้วย นวัตกรรมคือภาษา ทำอย่างไร

ที่จะนำภาษาถิ่นเข้าไปในโรงเรียนและชุมชน จะต้องจัดการเองด้วย ตอนนั้นเรากลับเป็นผู้ร่วมคิดร่วมทำ เมื่อภาษาของเขามาครั้งแรก ผมก็คิดเสมอว่า มันจะเกิดมรรคเกิดผลอะไรระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ในครั้งแรกผมยังมองไม่เห็น เมื่อเรามีกระบวนการนำภาษาเข้าสู่โรงเรียนเข้าไปประจวบความคิดกับโรงเรียน ในตอนแรกเราก็ต้องยอมรับว่า ยังไม่ค่อยประสบความสำเร็จ หาข้อสรุปกับตัววิชาการกับชุมชน ซึ่งทางวิชาการก็พยายามที่จะเน้นให้เราได้กระบวนการเรียนการสอน ไปสอนแล้วเด็กเขาได้อะไร ซึ่งทางชุมชนเราก็บอกเอาภาษาเข้าไปสอนเถอะ เขาก็จะรู้ภาษา แต่ในความเป็นจริงแล้ว โรงเรียนก็มีกรอบของเขาอยู่ว่า คุณไปสอนแล้ว เด็กเขาได้อะไร เกิดพัฒนาการอะไรขึ้น ตรงนี้ก็เป็นส่วนหนึ่ง และขณะที่เราทำงานไป เราได้ทำงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ในเมื่อมันเป็นความตั้งใจจริงของชุมชน เมื่อภาษาถิ่นจะถูกจัดเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนในโรงเรียน ทางโรงเรียนก็เปิดโอกาส เพราะที่ผ่านมาทางโรงเรียนเห็นว่า ชุมชนก็ทุ่มเทให้กับโรงเรียนในทุกๆ ด้านแล้ว แต่ด้านหนึ่งที่มองเห็นเป็นด้านวิชาการ โรงเรียนก็ต้องรับไว้ และขณะเดียวกันโรงเรียนก็ต้องได้ผลลัพธ์ในการที่นำภาษาเข้าไปสอนด้วย ถ้าไม่อย่างนั้นก็จะไม่เกิดผลทั้งสองฝ่าย โรงเรียนก็รับภาษาถิ่นเข้าไปสอนในโรงเรียน แต่กระบวนการที่จะเข้าไป มันก็เป็นเรื่องของชุมชนที่จะต้องสร้างความไว้วางใจให้กับทางโรงเรียนว่า เชื่อใจไหมว่าจะเข้าไปสอนโดยใช้ครูภูมิปัญญา แน่ใจไหมว่าคุณจะสามารถทำตามขอบเขตวิชาการที่ทางโรงเรียนเป็นผู้กำหนดได้ ก็มีข้อตกลงกันหลายอย่าง ในส่วนของการเรียนการสอนภาษาถิ่นในโรงเรียน และขณะเดียวกัน ทางโรงเรียนก็ต้องขยายผลเข้าสู่ท้องถิ่นด้วย ว่าการเรียนการสอนภาษาถิ่น เด็กจะได้อะไร ซึ่งเป็นการคุยกันในลักษณะของการมุ่งหวังให้เด็กของเราได้เรียนภาษาถิ่น แล้วได้อะไรอย่างนี้เป็นต้น ตลอดระยะเวลาที่เราทำงานร่วมกับสถานศึกษาเราก็จะเห็นว่า สถานศึกษาเริ่มไว้วางใจเรามากขึ้น และสิ่งหนึ่งที่ผมอยากจะบอกว่า ไม่ใช่เฉพาะนักเรียนของเราเท่านั้นที่เข้าได้ผลประโยชน์จากศึกษาในชุมชน ตัวชุมชนเองก็ได้ ผมจะขอทำความเข้าใจหนึ่งว่ามีรัฐบาลชุดหนึ่งให้กองทุนขึ้นมา เกิดปัญหาขึ้นมากมายในบริเวณรอบๆ ของตำบล นับว่าเป็นการจัดการที่ไม่ประสบความสำเร็จ ในฐานะที่ผมอยู่ตรงนั้น คิดว่าอย่างไรแล้วก็ต้องฟังนักวิชาการที่อยู่ในชุมชนก็คือครู เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งตรงนี้จะเห็นว่าชุมชนกับสถานศึกษาสามารถทำงานร่วมกันได้ ไม่ใช่เฉพาะเยาวชนเท่านั้น จะเห็นว่าบทบาทตรงนี้สถานศึกษาก็ไว้วางใจชุมชน และก็สามารถทำงานร่วมกันกับสถานศึกษาได้ แล้วก็นำมาซึ่งบทบาทต่อไปก็คือ หน้าที่ของการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งนโยบายก็คือว่า ท้องถิ่น จะต้องศึกษาในชุมชนนั้นๆ ซึ่งบทบาทนี้เองที่ทำให้นักวิจัยหลายท่าน ซึ่งอยู่ในที่นี้ด้วย ได้ร่วมกันคิด ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างการปกครองส่วนท้องถิ่น มีการหนุนเสริมเรื่องของงบประมาณ มีการหนุนเสริมสิ่งต่างๆ เข้าไป ขณะเดียวกันที่มิวิจัยชุดเดิมที่ทำงานเกี่ยวกับภาษาของ ก็ได้ขอบเขตการทำงานที่กว้างขึ้น มีเครือข่าย เพราะขณะนี้การเกิดเครือข่ายของเรา นอกจากเราจะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรท้องถิ่นแล้ว โรงเรียนในสังกัดของเราก็เห็นความสำเร็จในการจัดการศึกษาในการนำภาษาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบโรงเรียน แล้วมันก็เกิดความมั่นใจ ณ วันนี้ก็อยากจะบอกว่า ในส่วนของโรงเรียนในสังกัดที่ดี และโรงเรียนที่ภาษาถิ่นของเราเข้าไปสอนก็ดี ทั้งโรงเรียนและชุมชนเกิดความไว้วางใจเชื่อ

ใจกัน ที่จะช่วยกันจัดการศึกษาที่ใช้ภาษาถิ่นเข้าไปในการเรียนการสอน และสามารถเข้าไปสู่กระบวนการอื่นๆ ได้ด้วย ตรงนี้เป็นบทสรุปของความสำเร็จที่ผมได้รับ

ผู้ดำเนินการอภิปราย : คุณมณฑิรก็คงให้ภาพที่ค่อนข้างชัดเจนจากการทำงาน เริ่มจากชุมชนจากการฟื้นฟูภาษาและเมื่อมาประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาในพื้นที่ มันจะเป็นมากกว่า $1+1 > 2$ พอ 2 คนร่วมกัน ไม่ว่าจะไปเจรจากับทาง อบต. หรือว่าไปขอการสนับสนุนจากใครก็จะเห็นความเข้มแข็งของทั้งชุมชนและโรงเรียนทำงานด้วยกัน และหลังจากนั้นมาทำให้โรงเรียนมีพัฒนาการที่ก้าวกระโดด ปัจจุบันก็มีการขยายการเรียนการสอนไปถึง 4 โรงเรียนแล้ว ต่อไปก็อยากจะให้ผู้อำนวยการสรุปพล ได้ลองย้อนทำความเข้าใจให้เราเห็น อาจจะให้มุมมองกับเราเพิ่มเติม ถ้าหากว่าในทีอื่นๆ ที่จะผสานความร่วมมือในลักษณะของสถานศึกษาชุมชนแบบนี้ จะทำอย่างไรได้บ้าง

ผอ.สรุปพล : กราบเรียนท่าน ดร.อิสระ ดร.สุวิไล และผู้เข้าร่วม สำหรับภาษา การศึกษากับชุมชนเป็นของคู่กัน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๔๒ กล่าวไว้ว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน สำหรับชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน มิใช่เรื่องภาษาถิ่นอย่างเดียว เป็นเรื่องของงานอาชีพก็ได้ และชุมชนมีเรื่องอะไรที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ในโรงเรียนภาษาก็เป็นส่วนหนึ่ง เราก็ไม่ได้คาดคิดมาก่อนว่า ภาษาถิ่นจะนำมาสู่ในระบบโรงเรียน เป็นเรื่องของการเรียนการสอน ตอนที่แนะนำภาษาถิ่นเข้ามาสู่โรงเรียน เราก็ได้ดำเนินการโดยชุมชน กล่าวคือชุมชนได้รวมกลุ่มกัน จัดทำในเรื่องของภาษาถิ่น เมื่อจัดทำไปแล้ว ก็จะต้องหาคนสืบทอดก็มาบอกกับทางโรงเรียนว่าจะต้องเอานักเรียนเป็นผู้สืบทอดภาษาถิ่น ถ้าไม่มีคนสืบทอดภาษาถิ่นก็จะหายไป จะเห็นว่าชุมชนเขามองมาที่โรงเรียน โรงเรียนในชุมชนนั้นมีหลายโรงเรียน ครั้งแรกไม่ได้มองที่โรงเรียนวัดคลองพลู แต่มองที่โรงเรียนคลองพลูวิทยาซึ่งเป็นระดับมัธยม แต่ด้วยข้อกำหนดที่มีมากมายจึงไม่สามารถนำเข้าสู่โรงเรียนระดับมัธยมได้ เมื่อมองมาที่โรงเรียนระดับประถม ก็เห็นว่า ความต้องการของชุมชน เมื่อเป็นดังนั้นก็รับเข้าสู่ระบบโรงเรียน แต่ครูหลายคนก็เห็นว่า ไม่น่าจะเป็นผลดีสักเท่าไร จะทำให้เด็กเสียเวลาเรียน เป็นต้น แต่หลังจากที่นำเข้าสู่ระบบโรงเรียนแล้ว สิ่งที่เราได้ตรงตามเป้าหมาย เพราะว่าโรงเรียนแค่ผู้รับ แต่ชุมชนผู้ให้โรงเรียนเป็นผู้รับอย่างไรครับ ก็คือ เป็นผู้รับจากสิ่งต่างๆ ที่ชุมชนต้องการ และทางโรงเรียนก็จะเป็นผู้เสนอแนะทางวิชาการ เขาก็ต้องสรรหามาให้ ยกตัวอย่างเช่น ตัวหนังสือ ตัวเขียน หรือว่าจะเป็นหนังสือเรียน หนังสือเอกสาร สื่อการเรียนต่างๆ ซึ่งทางโรงเรียนจะต้องใช้ในการเรียนการสอนชุมชนก็จะเป็นผู้ผลิตให้ เป็นผู้จัดทำ และอีกอย่างหนึ่ง ถ้าใครมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เขาจะมีความภาคภูมิใจและขยายผลออกไปได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งทางโรงเรียน ผมอยู่โรงเรียนนี้มาก็ได้หลาย ๑๐ ปี และจะทำให้โรงเรียนนี้อยู่ในใจของชุมชน ก็ทำมาหลายปีถึงจะได้ ใช้เทคนิควิธีการต่างๆ กระบวนการเทคนิคการบริหารต่างๆ เพื่อจะเข้าไปสู่ในใจของชุมชนได้ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ค่อยเป็นค่อยไป แต่เมื่อเราทำภาษาถิ่นเข้าสู่ระบบโรงเรียน ทุกคนมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วม

แสดงความคิดเห็นอะไรต่างๆ เขาก็ต้องเกิดความภาคภูมิใจ และสนับสนุนไม่ว่าจะทำร่างกาย กำลังทรัพย์ หรือกำลังความคิด ชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ดังนั้นภาษาถิ่นจึงไม่ใช่เรื่องนอกเหนือ มันเป็นเรื่องปกติธรรมดา เพราะว่าการเรียนการสอนก็ต้องควบคู่กับโรงเรียนอยู่แล้ว ไม่ได้ผิดแผกอะไร ไม่ได้เป็นเรื่องที่หนักสาหัสอะไรเลย เป็นเรื่องที่เรากำลังทำอยู่แล้ว แต่ใช้โครงสร้างของหลักสูตรเป็นโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม ชุมชนทำหนังสือ ชุมชนเป็นผู้สอน แล้วก็สิ่งที่เราเห็นได้ชัดเจนก็คือภูมิปัญญา คนที่เป็นเจ้าของภาษาเองได้นำภาษาถิ่นเข้ามาสอน ก็ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพราะเขาารู้เรื่องดีนำมาสอน เป็นเรื่องที่ใกล้ตัวเด็ก นักเรียนรู้เรื่องในชุมชนแล้ว แต่ยังไม่ชัดเจน เราได้ครูเป็นพ่อ เป็นแม่ เป็นญาติพี่น้อง มานำกิจกรรมการเรียนการสอน แล้วก็เรื่องใกล้ตัวเห็นชัดเจน นักเรียนก็มีความสุข สนุกในการเรียน ถ้าสนุกแล้วทุกอย่างไปได้สวย เพราะว่าคนเราปรารถนาที่จะมีความสุข เมื่อนักเรียนเรียนภาษาของ เขามีความสุข มีความสุขมากกว่าสาระต่างๆ ที่เข้มงวด กวดขัน ในขณะที่ครูทุกท่านก็นำกระบวนการของการสอนภาษาถิ่นภาษาของเขามาใช้ในการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน เมื่อเรานำภาษาถิ่นเข้าไปแล้ว เราจะเกิดความร่วมมือหลายฝ่าย เช่น ชุมชน เขาให้ความร่วมมือในด้านการผลิตสื่อต่างๆ การสร้างหนังสือ สร้างนิทาน ตำนานเรื่องเล่า หรือจะเป็นพจนานุกรมอะไรต่างๆ ก็มาจากชุมชนได้เลย เราจะเห็นว่าชุมชนเขาต้องการ เมื่อเขาต้องการเขาต้องช่วยเรา แล้วมันจะยั่งยืน แต่ถ้าเราเป็นความต้องการของโรงเรียนอย่างเดียว มันก็ไม่ยั่งยืน ต่อไปเขาก็ถอย แต่เมื่อชุมชนเขาต้องการ เขาต้องทำตรงนี้ให้สืบทอดไปไม่ได้สูญหาย แล้วก็ยังยั่งยืนจนถึงปัจจุบันนี้ นอกจากชุมชนแล้วยังมีวัด วัดก็ให้การสนับสนุนในเรื่องทุน และสื่อต่างๆ ตลอดจนงบประมาณในเรื่องของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น เราก็สามารถที่จะจัดการเรียนการสอนได้จนถึงปัจจุบันนี้ สำหรับโรงเรียน เราก็ขยายโรงเรียนเครือข่าย ไปอีก ๓-๔ โรงเรียน โรงเรียนเครือข่ายนี้เป็นโรงเรียนที่อยู่ในแถบชุมชนใกล้เคียงกัน มีบริบทเรื่องของภาษาถิ่นก็ใกล้เคียงกัน เราก็ร่วมมือร่วมแรง ร่วมใจกันพัฒนาการเรียนการสอน หลักสูตร ปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของแต่ละโรงเรียน ก็ได้รับความร่วมมือจากทุกโรงเรียนเป็นอย่างดี ความคาดหวังอีกอย่างหนึ่งจากที่นักเรียนได้รับความภาคภูมิใจ โรงเรียนได้หลักสูตรภาษาตามความต้องการของท้องถิ่น ได้จัดกระบวนการเรียนการสอน ปฏิรูปการศึกษา ชุมชนก็ได้เรื่องของอนุรักษ์ สืบทอดศิลปวัฒนธรรม เพราะว่าเรื่องเรียนการสอนไม่ใช่เรื่องสอนอย่างเดียว เรื่องของวัฒนธรรมในท้องถิ่น ดังนั้นเมื่อเราจัดการเรียนการสอนไปสัก ๒-๓ ปี โรงเรียนเราก็เกิดความเห็นพ้องต้องกันว่า การสอนภาษาถิ่นมีประโยชน์อย่างไร ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างไร เมื่อชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษาแล้ว มันจะกลับไปพัฒนาสู่ชุมชน เพราะว่าชุมชนมาช่วยเรา เราก็ต้องไปช่วยชุมชน เป็นผู้ให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เมื่อชุมชนเห็นเราเป็นผู้ให้แล้ว ต่อไปเราขอร้องอะไร ชุมชนก็ต้องให้เรา ดังนั้นโรงเรียนกับชุมชนต้องเป็นของคู่กัน ตัวอย่างเช่น ได้พูดคุยกับท่านนายกองค์การบริหารส่วนตำบลว่า โรงเรียนของเรามีความต้องการจะให้พัฒนาเรื่องถนนคอนกรีต เรื่องของอาคารอเนกประสงค์ ท่านก็บอกให้ไปร่วมประชุมกับหมู่บ้าน ผมก็เตรียมเรื่องไปพูดเพื่อไปขอความเห็นใจจากชุมชน ซึ่งไม่ใช่หมู่ที่โรงเรียนตั้งอยู่ เมื่อไปถึงนายกได้เกริ่นว่า โรงเรียนมีความต้องการแบบนี้จะช่วยชุมชนอย่างนั้นอย่างนี้ ก็พูดเกริ่น ผมไม่ได้พูดอะไรเลย ก็ใช้เป็นโครงการอันดับ ๑ อนุมัติเลย ๔๐๐,๐๐๐ บาท (สี่แสนบาท)

เพื่อทำสิ่งนี้ วันต่อไปไปอีกหมู่บ้านหนึ่งก็ตั้งใจจะไปพูดอีก เพราะไม่ได้เป็นหมู่บ้านที่โรงเรียนตั้งอยู่ ต้องพูดให้เขาค่อยตาม แต่เมื่อนายเกริ่นขึ้นไปจบ คนในชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้านก็ยกมือให้เป็นอันดับ ๑ เลย ก็ได้รับความอนุเคราะห์ตรงนี้ จากที่เราได้ตรงนี้ เราจะต้องเป็นผู้ให้ก่อน ต้องให้ชุมชนก่อน อยู่ๆ เราจะไปขอเขาก็ยาก เขาก็ต้องใช้พื้นฐานของหมู่บ้าน เมื่อเขาขอเขาก็ให้ และก็บอกถึงความจำเป็น เป็นการเปิดโอกาสให้มีโอกาสร่วมกันพัฒนาในชุมชน ฉะนั้นจากที่เราไม่เคยคาดคิดเลยว่า ชุมชนจะให้ความร่วมมือกับเรา เราก็ได้รับเกินความคาดหมาย เพราะว่าจากภาษาถิ่นที่ลงไป ชุมชนมีความรักสามัคคี สมัคสมาน ไม่เฉพาะเรื่องของโรงเรียนอย่างเดียว เป็นเรื่องวัด การพัฒนาหมู่บ้านต่างๆ ของเป็นเหมือนจุดรวมศูนย์กลางของคนในชุมชนว่า เราเป็นคนเดียวกัน ภาษาเดียวกัน เป็นคนของเหมือนกัน เมื่อก่อนใครบอกว่าเป็นคนของรู้สึกอับอายขายหน้า ไม่อยากจะพูด แต่เดี๋ยวนี้ ยึดถือ มีความภาคภูมิใจว่า ได้เป็นคนของ เราได้ให้สิ่งที่เขามีติดอยู่แล้ว ให้ดียิ่งขึ้น นำภาษากลับมาใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะนักเรียนเกิดประโยชน์มากที่ชุมชนมีส่วนร่วมและร่วมกับโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น ได้พัฒนาการเรียนการสอนภาษาถิ่น ผลสัมฤทธิ์ของที่โรงเรียนโดยเฉพาะภาษาไทยและสาระอื่นๆ ก็สูงขึ้นทุกปี จากการที่เด็กได้เรียนภาษาถิ่นแล้ว ได้พัฒนากระบวนการเรียนการสอนนำไปสู่สาระอื่นๆ ด้วย

นอกจากนักเรียนแล้ว ครูก็ยังได้ ครูก็สามารถนำภาษาถิ่นที่เราทำนี้ นำไปเพิ่มเติมขอวิทยฐานะ ในลำดับที่สูงขึ้น เพราะแต่ละถิ่นมีภาษาของตัวเอง ไม่มีใครที่จะลอกเลียนแบบได้ เพราะฉะนั้นคนที่ทำภาษาถิ่นไปแล้ว ถ้าไปขอคนที่เขาอ่านวิจัยต่างๆ เราไม่ได้ลอกเลียนแบบใคร เพราะว่า ภาษาถิ่นมันไม่มีทั่วประเทศ เพราะคนทำหลายหมื่นหลายแสนคน แต่ภาษาถิ่นมันต้องลงมือทำเอง มันจึงจะเขียนออกมาได้ ดังนั้นครูหลายท่านที่เข้าร่วมงานก็ได้ตรงนี้มา

นอกจากนั้นโรงเรียนก็จะได้ในสิ่งที่อยากจะได้ ก็คือโรงเรียนได้เผยแพร่ มีชื่อเสียงในเรื่องของภาษาถิ่น ซึ่งตอนนี้รัฐบาลกำลังรณรงค์ ปีการศึกษา ๒๕๕๒ ให้สอนภาษาถิ่นในโรงเรียนทุกโรงเรียนที่มีภาษาถิ่น เพราะถือว่าภาษาถิ่นเป็นภาษาแม่ เป็นภาษาที่นักเรียนได้รับรู้ก่อนที่จะเป็นภาษาไทย เพราะฉะนั้นทุกโรงเรียนก็ต้องนำภาษาถิ่นที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มต่างๆ ทั่วประเทศ ก็จะต้องนำมาใช้ในการเรียนการสอน ได้ทดลองและก็เห็นผลว่า สิ่งที่นักเรียนได้เรียนจากสิ่งที่ใกล้ตัว สิ่งที่เป็นภาษาแม่และก็นำมาสู่ในระบบโรงเรียน เป็นสิ่งที่ดี เป็นสิ่งที่จะอยู่คู่ชุมชนนั้นตลอดไป

ผู้ดำเนินรายการ: ถ้าหากท่านยังไม่มีเชื่อมั่นในสินค้านี้ ก็ขอเชิญสอบถามเพิ่มเติมได้ที่ชุมนุมิทรศการของกลุ่มของ ที่จริงไม่ได้เตรียมกันก่อนนะครับ ที่ท่านมานำเสนอแบบนี้มิได้เป็นการโฆษณาการฟื้นฟูภาษาผ่านระบบโรงเรียนแต่อย่างใด เพียงแต่ได้คุยกันว่า ให้ลองนำเสนอประสบการณ์ออกมา ก็คิดว่าหลายท่านที่อยู่ในสถานศึกษา คงอยากจะทราบวิธีการคิด วิธีการทำแผนของอาจารย์สุพล ก็คิดว่าสอบถามกับอาจารย์ได้โดยตรง ยินดีตอบคำถาม

จากจันทบุรี เราพาข้ามอ่าวไทยไปใต้ไปปัตตานี อยากจะเชิญท่านอาจารย์ปิยะ กิจถาวร อาจารย์ก็คงจะพูดในขอบเขตที่ต่างไปจาก ๒ ท่านแรก จะพูดถึงบริบทของการศึกษาใน ๓ จังหวัด ซึ่งเป็นขอบเขตของชุมชนที่กว้างกว่าระดับตำบล หมู่บ้าน ก็ขอเชิญอาจารย์ปิยะเลยครับ

ผศ.ปิยะ : เรียนท่านผู้ดำเนินรายการ และท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน สำหรับหัวข้อที่จะพูดไม่ว่าภาษา การศึกษา ชุมชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ผมคิดว่ามีคำอยู่คำหนึ่งที่พูดกันมากคือคำว่า ชนเผ่า ก่อนอื่นผมขอสร้างความเข้าใจก่อนเพื่อจะเปิดทัศนะในการมองพื้นที่ชายแดนใต้ ก็เริ่มจากตัวผมเอง จริงๆ ก็เป็นชนเผ่าหนึ่ง บรรพบุรุษ กงอพยพหนีภัยสงครามมาจากเมืองจีน มาเป็นก๊วยชู่ที่อ. สายบุรี จ.ปัตตานี พอรุ่นพ่อก็ปลูกผักบึงขาย ทำมาหากิน พอรุ่นผมก็มีโอกาสได้เรียนหนังสือ ได้มีการศึกษา และก็มีโอกาสทำงานมีหน้าที่การงานอยู่ในสังคมได้ในระดับหนึ่ง ก็เป็นชนเผ่าหนึ่งในสมัยก่อนเขาเรียกว่า “เจ๊ก” ก็ถูกดูถูกเหยียดหยามเยาะที่เดียว ขณะเดียวกันก็เป็นชนเผ่าหนึ่งที่อยู่ร่วมกับพี่น้องมุสลิม พี่น้องชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่อย่างเป็นพี่เป็นน้อง และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มาเป็นเวลายาวนานมาก ๓ ชั่วอายุคน พี่น้องชาวมลายูมุสลิมก็เป็นอีกชนเผ่าหนึ่งในสังคมใหญ่ของประเทศไทย นี่ก็เป็นคำอธิบายคำหนึ่งที่อยากจะให้ท่านมอง ได้เข้าใจอย่างชัดเจนขึ้น ที่นี้คำถามก็คือว่า การศึกษาภาษารวมทั้งชุมชนนี้ มันเข้ามาเกี่ยวข้องกับชนเผ่าหรือที่เรามักเรียกกันว่าชาติพันธุ์ทั้งหลายได้อย่างไร อันนี้เป็นประเด็นที่เราน่าจะได้อะไร มากๆ มาแลกเปลี่ยนกัน สำหรับผมเอง ผมมองว่า เมื่อเรามองถึงการศึกษา มองเรื่องของภาษา หรือมองเรื่องของชุมชนนั้น เราน่าจะมีฐานคิดอะไรบางอย่าง ที่เราน่าจะคิดร่วมกัน ฐานคิดที่ผมอยากจะเรียนพวกท่าน น่าจะเป็นประโยชน์ ไม่ว่าเราจะพูดถึงเรื่องภาษา การศึกษา หรือชุมชน ผมไม่เชื่อว่า เราจะมองในมิติของความรู้เพียงอย่างเดียว และจะสามารถทำให้สิ่งเหล่านี้เติบโต ยั่งยืน และคงอยู่ได้ ไม่ว่าจะเป็นความรู้เกี่ยวกับการศึกษา หรือความรู้เกี่ยวกับชุมชน แต่ผมเชื่อว่ามันน่าจะมียอดประกอบอื่น ซึ่งเป็นประเด็นที่จะขออนุญาตนำเสนอ ถามว่าความเชื่อนั้นคืออะไร ผมมองว่า ถ้าเราต้องการให้ ภาษา การศึกษา และชุมชน เป็นเสาหลักที่มั่นคงสำหรับตัวของเราเอง สำหรับครอบครัวของเรา สำหรับชุมชนของเรา หรือสำหรับชาติบ้านเมืองของเรานั้น ผมมองว่ามันน่าจะมียอดประกอบที่เชื่อมโยงกัน ๓ ตัว ตัวที่หนึ่งคือ **ความรู้** แน่นอนเรายอมรับ เป็นทั้งความรู้ในบริบทที่เป็นจริงในพื้นที่ต่างๆ และเป็นความรู้ที่เราแลกเปลี่ยนเชื่อมโยง และก็นำมาดัดแปลงใช้กับความรู้สากลต่างๆ ที่ดำรงอยู่ในโลกปัจจุบัน ความรู้อย่างเดียวผมตอบท่านได้เลยว่า ไม่พอ ท่านจะเห็นปัญหาความขัดแย้ง ความวิกฤตต่างๆ ถามว่าความรู้ตอบปัญหาเหล่านั้นได้หรือไม่ คำตอบคือ ได้ไม่หมด แต่มันมีอีก ๒ ตัวที่ผมคิดว่าสำคัญมาก คือ **ความเชื่อ** และ **ความหวัง** นี่คือน้องประกอบ ๓ ตัวที่อยากจะเรียนกับท่าน ความรู้ ความเชื่อ และความหวัง ผมว่ามันจะเป็นแก่นแกนของการขับเคลื่อนของสิ่งที่เราเรียกว่าเราต้องการฟื้นฟูศักดิ์ศรี และตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ เราต้องการฟื้นฟูคุณค่าของภาษาที่มีความหลากหลายและกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ของประเทศไทยรวมทั้งชายแดนใต้ด้วย เราต้องการฟื้นฟูและรักษาไว้ซึ่งทำให้การศึกษาเป็นสิ่งที่ดีงาม และเป็นสิ่งที่สร้างความองอาจ ความเติบโต เป็นสิ่งที่ดีงามของสังคม ไม่ใช่ให้การศึกษาเป็นเรื่องของความขัดแย้งและสูญเสีย เหมือนเช่นที่เราเห็นอยู่ในชายแดนภาคใต้ ผมคิดว่าเราต้องมีความเชื่อ และอีกอันหนึ่งคือความหวัง เราอยู่ในชายแดนใต้เราตอบท่านได้เลยว่า เรามีความหวัง เรามั่นใจ ๑๐๐๐ เปอร์เซนต์ หรือเกิน ๑๐๐๐ เปอร์เซนต์ว่า สันติสุขกลับมาแน่นอน ไม่ว่าจะด้วยเงื่อนไขเวลา อะไรต่างๆ ความสงบสุขกลับมาอย่างแน่นอนเพราะเรามีความหวังอย่างชัดเจน นี่ก็ประเด็นแรกอยากจะฝากท่าน

ว่า ผมเชื่อว่าหลายท่านที่อยู่ในเวทีแห่งนี้ อาจจะเป็นพี่น้องชาวบ้านที่มีโอกาสมาได้เรียนรู้ แลกเปลี่ยน จะเป็นหมู่ผู้รู้ นักวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ก็ฝากท่านนะครับเมื่อเราพูดถึง ภาษาศาสตร์ การศึกษา และชุมชน เราคงมี ๓ สิ่งที่จะต้องช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันแลกเปลี่ยน เพื่อที่จะทำให้มันชัดขึ้นคือ เรื่อง ความรู้ ความเชื่อ และความหวัง นั่นคือส่วนแรกที่ยากจะแลกเปลี่ยนกับท่าน

ส่วนที่สอง ก็อยากจะชวนท่านมาดูว่า เอ๊ะ! ชายแดนใต้มันเป็นอย่างไร เหมือนช่อง เหมือนอะไรต่างของกลุ่มต่างๆ ที่เราได้รับรู้หรือไม่ ผมตอบว่า ยืนยันได้เลยว่า เหมือนกัน แต่อยู่ในบริบทสถานการณ์ และเงื่อนไขบางอย่างที่ต่างกัน แต่แก่นแกนเหมือนกันแน่นอน เช่นเรื่องภาษา ผมเชื่อว่า ทุกคนรักและผูกพันในภาษาของตนเอง ขณะเดียวกันระบบการศึกษาก็ทำให้เรารู้สึกไม่มั่นใจ รู้สึกว่าสิ่งเหล่านั้นมันด้อยค่า หรือไม่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ การฟื้นฟูภาษาต่าง ๆ ที่เราพยายามทำก็คือ การฟื้นคืนความเชื่อมั่น พร้อมกับการสร้างความรู้ พร้อมกับการสร้าง ความหวังว่า สิ่งเหล่านี้ได้สืบทอดต่อไปสำหรับรุ่นลูกรุ่นหลานของเราในเรื่องของภาษา และยิ่งชายแดนใต้ นั้น ผมเรียนว่ามีความหลากหลายของภาษาสูง ผมมีเพื่อนที่เป็นมุสลิมเขาจะต้อง switch ภาษาอยู่ตลอดเวลา พูดภาษาไทยกลับบ้านพูดมลายู พอเรียนหนังสือต้องเรียนอาหรับ เข้าไปในห้องเรียนเรียนภาษาอังกฤษ นี่คือลักษณะของความหลากหลายและเป็นความหลากหลายที่ดำรงอยู่ในตัวตนของคนๆ หนึ่ง ท่านก็จะเห็นว่ามันเป็นอีกบริบทหนึ่ง นั่นคือเรื่องของ ภาษา

ส่วนเรื่อง “การศึกษา” เราเคยพูดกันเล่นๆ ว่า ชายแดนใต้มี ๑ ประเทศ ๒ ระบบ พูดให้มันโก้และสื่อความหมายได้ง่ายขึ้น ที่พูดเช่นนี้ก็พยายามจะบอกว่า ระบบการศึกษาในชายแดนใต้ นั้น มันไม่ได้มีระบบการศึกษาสามัญเช่นที่กรุงเทพ เหมือนเช่นที่แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่เท่านั้น แต่จะมีระบบการศึกษาของชุมชนอยู่ด้วย ที่เขาเรียกว่าเป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้เด็ก และเยาวชน หรือลูกหลานของชาวบ้านในพื้นที่นั้น สามารถดำรงตนอยู่ในวิถีทางของศาสนาที่ถูกต้องและดีงามให้ได้ ก็จะมีสิ่งที่เราเรียกว่า อิสลามศึกษา หรือการศึกษาทางด้านศาสนา ที่จริงทางศาสนาพุทธก็คือ มีพุทธศาสนามีการบวชลูกเณร เป็นต้น ที่จริงมันอยู่ในบริบทเดียวกัน เพียงแต่ว่าในพื้นที่ชายแดนใต้การจัดการด้านการศึกษาด้านศาสนาโดยชุมชนนั้น เป็นสิ่งที่เขาทำอย่างต่อเนื่องและหนักแน่น เพราะถือว่าเป็นภารกิจหนึ่งในการศรัทธาศาสนาที่เขานับถือ พอพูดถึงการศึกษาตรงนี้ ผมว่าเราต้องเข้าใจบริบทตรงนี้อาจชัดเจน ว่าไม่ได้มีเฉพาะแต่สามัญเท่านั้น ยังต้องมีศาสนา ที่เราเรียกว่าอิสลามศึกษาด้วย ถ้ามีตรงนั้นการจัดการความเข้าใจ การพัฒนาการในแง่มุมต่างๆ ก็จะเป็นด้วยความสอดคล้องและเหมาะสม ก็อยากจะยืนยันกับทุกท่านให้เกิดความเชื่อมั่นว่า จริงๆ แล้วระบบการศึกษาในส่วนนี้ ในชายแดนใต้มีงานศึกษาวิจัยต่างๆ รองรับ แม้กระทั่งหลักสูตรการศึกษาของคณะกรรมการที่เราเรียกว่า การพัฒนาเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งเป็นอนุกรรมการหนึ่งในคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ ซึ่งตอนนี้ทุกคนลืมนึกไปหมดแล้ว ได้ยืนยันอย่างชัดเจนว่า การจัดการศึกษาด้านอิสลามศึกษาในพื้นที่ที่มีแนวโน้มจะพัฒนาได้ดี เหมาะสม และเกิดประโยชน์จริงต่อประชาชน มีการปรับตัว มีการยืดหยุ่นที่สูงคืออยู่แล้ว นี่ก็คือมิติของการศึกษา

ส่วนมิติอีกอันหนึ่งในเรื่องของชุมชน เรื่องของชุมชนก็อยากจะเรียนว่า ผมคิดว่าในความเป็นจริง ชุมชนในชายแดนใต้ก็เป็นชุมชนที่ไม่ต่างจากภูมิภาคหรือเพื่อน ๆ ในพื้นที่อื่น ๆ ถ้าถามว่าไม่ต่างกันตรงกัน ก็คือ ดำรงอยู่ในสถานะที่ประสบกับปัญหาในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ปัญหาการเสื่อมถอยของสถาบัน กลไก องค์กรต่าง ๆ ที่เป็นสถาบันหลักในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสถาบันทางศาสนา สถาบันผู้นำ สถาบันครอบครัวต่าง ๆ ขณะเดียวกันก็อยู่ในสถานะที่กำลังดิ้นรน แสวงหาและหาทางออกที่จะฟื้นฟูคืนความภูมิใจ ความมั่นใจ ความเข้มแข็ง ความสามารถในการจัดการตนเอง ปัญหาและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของชุมชนด้วย เพียงแต่ด้านหนึ่งนั้นไม่มีทางออก เมื่อติดตัน เมื่อกระทบด้านอื่น ๆ สูง ก็อาจจะหันไปหาความรุนแรง แต่อีกด้านหนึ่งถ้าเราพยายามที่จะใช้ความรู้ ใช้กระบวนการที่เหมาะสม ใช้ความรู้ใช้เข้าใจ ความเชื่อถือ และการให้เกียรติซึ่งกันและกัน เราก็อาจจะแสวงหาหนทางอื่น ๆ ในการฟื้นฟูคืนความเข้มแข็ง และการอยู่รอดของชุมชนเหล่านั้นให้กลับคืนมาได้ด้วยแนวทางที่เหมาะสมถูกต้อง เกิดสันติ และเกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย

นี่คือ การฉายภาพให้ท่านเห็นแง่มุมของภาษา การศึกษา และชุมชนต่าง ๆ ในชายแดนใต้ ที่นี้คำถามต่อไปก็คือว่า เอ๊ะ! เราจะทำอะไร ให้ภาษา การศึกษา และชุมชน ได้มาประสานเชื่อมโยงกันและนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นได้ ผมก็เชื่อมั่นว่าจะมีหลายวิธีคิด ผมเชื่อว่า คำตอบอยู่ที่โรงเรียนฯ ใช้โรงเรียนเป็นจุดเชื่อมเป็นจุดประสาน อันนี้ก็เป็นความพยายาม ในชายแดนใต้ก็มีความพยายามอยู่ว่า ทำอย่างไรที่จะใช้ภาษาถิ่นเข้าไปสอนในโรงเรียน และค่อย ๆ เชื่อมโยงสู่ภาษาไทย และภาษาอื่น ๆ ที่เป็นสากลต่อไป ให้ความเชื่อมั่นกับเด็กก่อน ให้ความคุ้นเคย หาวิธีการที่เหมาะสม อันนั้นก็มองว่า คำตอบอยู่ที่โรงเรียน เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือ ผมเองในฐานะที่เฝ้ามองและก็มีส่วนบ้าง อาจจะไปดูบ้าง ไปร่วมบ้าง บางครั้งบางครั้ง เห็นการขับเคลื่อนตัวของความพยายามอย่างนี้ตลอด ๔-๕ ปีที่ผ่านมา จะเห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น แต่ก็ต้องเผชิญกับเรื่องความซับซ้อนของระบบ ความพยายามอย่างมากที่ต้องทุ่มเทพลังกายพล้งใจอย่างสูงในการสร้างความเข้าใจกับฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้เขาเกิดความเชื่อถือว่าการดำเนินงานในลักษณะเช่นนี้จะนำไปสู่การพัฒนาและสร้างคุณภาพทางการศึกษาอย่างแท้จริงได้ ซึ่งเป็นโจทย์ที่ท้าทายมาก แต่ในขณะนี้เราก็เริ่มเห็นคำตอบ และเริ่มเห็นความหวัง และเห็นโอกาสที่จะพัฒนาต่อไปได้ไม่น้อยทีเดียว

แต่อีกมิติหนึ่งที่ผมอยากจะเรียน เมื่อที่ผมได้ฟังอาจารย์สุวิไล พูดว่า สุดท้ายไม่ว่าเราจะทำอะไร อย่างไร มันกลับไปที่ครอบครัว ผมเห็นด้วยกับประเด็นนี้มาก ก็อยากจะฝากท่านว่า ในเรื่องของภาษา การศึกษา หรือชุมชน เพื่อจะพัฒนาท้องถิ่นนั้น สุดท้ายก็มีรากฐานหนักแน่นและมั่นคงอย่างยิ่งในมิติของครอบครัว หมายความว่าถ้าท่านต้องการฟื้นฟูภาษา ต้องการสืบทอดภาษา ครอบครัวคือคำตอบ เริ่มต้นจากครอบครัวของเราเอง ผมเองอาจจะเป็นคนใต้ แต่ก็นึกเสียใจที่โอกาสที่เราจะเรียนรู้ภาษามลายูยังมีน้อย เพราะระบบการศึกษาไม่เอื้ออำนวย ชีวิตการทำงานมันไม่ได้สร้างโอกาสให้เราเท่าที่ควร แต่อันหนึ่งพอหันไปมองอีกมุมหนึ่งได้มีโอกาสสัมผัสพี่น้องชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่ ก็จะพบว่า การสืบทอดภาษาของเราที่สามารถดำรงอยู่ได้ ณ ปัจจุบัน และก็มี ความเข้มแข็ง รวมทั้งมีโอกาที่จะพัฒนาต่อไปได้มาก ๆ ก็คือการสืบทอดภาษาในระบบของครอบครัว ในครัวเรือนก็จะมีการใช้ภาษามลายูถิ่นกันอย่างเข้มแข็งและก็เป็นความภาคภูมิใจ นี่ก็คือ

คำตอบหนึ่งรวมทั้งระบบการศึกษาเหมือนกัน คุณอาจจะฝากความหวังไว้ที่โรงเรียน แต่ผมคิดว่าคำตอบหนึ่งคือ ครอบครัวของเรา การดูแลลูกๆ หลานๆ ทำอย่างไรที่จะให้การศึกษาของเรา มิได้เป็นการศึกษาที่ขาดลอยจากฐานของชุมชน เรียนอยู่ในพื้นที่ของตนเองแต่ไม่รู้สภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ บริบทสังคม สภาพแวดล้อม ทรัพยากรทั้งหลายในบ้านของเราเลย คือทางได้ถ้าเป็นลูกชาวสวน แล้วตัดยางไม่เป็น เห็นว่าอาชีพการทำไร่ ทำนา กรีดยาง ออกเรือประมง เป็นอาชีพที่ต่ำต้อย นั่นคือสัญญาณที่บอกว่าการศึกษาของเรามีปัญหา การศึกษาของเราขาดลอยจากชุมชน การศึกษาของเราไม่สามารถทำให้แต่ละฐานครอบครัวเกิดความภาคภูมิใจ สุดท้ายก็คือทำให้ระบบการศึกษาอ่อนแอ นั่นเอง

ในชุมชนก็เหมือนกัน ถ้าท่านมองย้อนกลับไป ถ้าเรายังเรียนหนังสือแล้วเรายังรู้เรื่องของชุมชนของเรามันไม่ดี มันต่ำต้อย มันไม่มีค่า ผมคิดว่า นี่คือสัญญาณหรือตัววัดที่บ่งบอกว่า ตัวเราเองเริ่มมีปัญหาอะไรบางอย่าง และชุมชนของเราก็มามีปัญหาอะไรบางอย่าง แง่มุมเหล่านี้ก็เพื่อจะอธิบายหรือนำเสนอให้ท่านได้เห็น ว่า ภาษา การศึกษา หรือชุมชนนั้น จริงๆ แล้วมันจะต้องมีตัวยึดโยงอยู่ ผมเองเชื่อว่าตัวยึดโยงที่สำคัญที่สุดคือ ครอบครัว แต่ทั้งหมดนั้นก็ขึ้นอยู่กับหลักคิด ๓ ประการ ดังที่เรียนไปข้างต้น ก็คือจะต้องมีความรู้ ความเชื่อ และความหวัง ก็เป็นประเด็นที่จะฝากท่านไว้ใน การนำเสนอครั้งนี้ ขอขอบคุณครับ

ผู้ดำเนินการอภิปราย: ท่านอาจารย์ปิยะ ก็ได้ให้กรอบแนวคิดในการพิจารณาการเชื่อมโยงระหว่างภาษา การศึกษาและชุมชนได้อย่างค่อนข้างชัดเจน และจะขอ นำท่านไปสู่ผู้อภิปรายท่านสุดท้าย ผอ.อภิสิทธิ์ แลอะ ซึ่งก็อยู่ในพื้นที่ ๓ จังหวัดเช่นกัน แต่อันนี้จะเป็นภาคปฏิบัติ เพราะอาจารย์ก็เป็นผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัด เชื่อมันว่าอาจารย์เป็นคนที่ชุมชนรัก และยอมรับ และก็เป็น ๑ ใน ๔ ของผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเข้าร่วมในโครงการวิจัย “ทวิภาษา ภาษามลายูถิ่น-ภาษาไทย” อยากจะให้อาจารย์ให้ประสบการณ์หรือว่าความคิดเห็นแก่พวกเราในที่นี้ด้วย

ผอ.อภิสิทธิ์ : เรียนท่านผู้มีเกียรติ บรรดาสมาชิกทุกท่าน รอดมาได้อย่างไรจาก ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ วันนี้ได้มาเจอกับท่านมีความรู้สึกยินดีอย่างยิ่ง ก่อนอื่นต้องขออนุญาตทักทายพี่น้องของผมที่มาจากทางใต้ “สมามาเลกุม.....” นี่คือวัฒนธรรมที่หลากหลายที่อยู่บนพื้นแผ่นดินด้ามขวานของประเทศไทย หนึ่ง ประเภท สองอัตลักษณ์ สามวัฒนธรรม ผมเป็นคนหนึ่งที่เป็นคนใต้โดยกำเนิด อาจารย์เมื่อก็บอกว่าท่านไม่สบายใจเมื่อถูกเรียก “เจ๊ก” ผมก็ไม่สบายใจเมื่อถูกเรียกว่า “แขก” เพราะผมเป็นเจ้าของแผ่นดินไทย แต่บางกลุ่มบางพวกจะเรียกผมว่า “แขก” ที่จริงไม่ใช่ นี่คือความด้อยค่า ต้อยต่ำของกระผมซึ่งเป็นปัญหา ณ วันนี้ พอมาที่นี้นามสกุลผมก็พิมพ์ผิด พอขึ้นมabanเวทียิ่งผิดใหญ่ ทั้งนามสกุล ทั้งชื่อ ทั้งจังหวัดที่ผมอยู่ อะไรกันรอดมาได้ อย่างไรก็ตาม ท่านพี่น้องครับ การพูดคนสุดท้ายลำบากมาก เพราะเวลามันไล่เที่ยง ดังนั้นผมขอใช้เวลาตรงนี้ให้มันคุ้มค้ำกับค่าเครื่องบินที่เดินทางมาวานนี้ ผมเป็นตัวแทนของพี่น้องจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง ๔ จังหวัด ทั้ง ยะลา นราธิวาส สตูล และปัตตานี ซึ่งทุกท่านพอพูดถึง ๓ จังหวัดทางใต้

หรือบางส่วนของสงขลา น่าเห็นใจ ผมขอบคุณมากที่ท่านช่วยเหลือน้ำตาแสดงความรู้สึกให้พวก
กระผมทางใต้ คำถามที่เพื่อนต่างจังหวัดถามผมตลอดเวลา เมื่อมาเจอกันในกรุงเทพฯ หรือเจอกัน
ที่ไหนเมื่อมีการอบรมสัมมนา คุณรอดมาได้ยังไง ด้วยอำนาจและพลังบารมีของพระผู้เป็นเจ้า
ผมนับถือศาสนาอิสลาม เป็นมุสลิมโดยกำเนิด ๑๐๐ เปอร์เซนต์ ไม่มีเชื้ออะไรมาผสม ท่านพี่น้องที่
เคารพครับ ด้วยจิตวิญญาณของความเป็นมุสลิม ด้วยจิตวิญญาณของความเป็นคนใต้ ผมมี
ความรู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่โครงการทวิภาษาได้เข้ามาสู่แผ่นดินของกระผม สมัยก่อนผมเรียน
๕๐ ปีที่แล้ว ครูจะเขียนถ้าพูดภาษามลายูในโรงเรียน ครูตี ครูเก็บเงิน ครูทำโทษยี่สิบหาเดียว ให้
กวาดห้อง ล้างส้วม ต่างๆ นานา ครูสมัยนั้น แต่ครูสมัยนี้เข้าใจแล้ว แม้แต่ทางการเอง ขอโทษ
เถอะครับ พี่น้องมุสลิมทางบ้านผมที่ชื่อภาษายาวี ให้เปลี่ยนเป็นภาษาไทย ชื่อหมู่บ้านที่เป็นภาษา
มลายูก็ให้เขียนเป็นภาษาไทย อะไรมันเกิดขึ้นในพื้นที่แผ่นดินไทย ความเสมอภาคตามระบอบ
ประชาธิปไตยที่ว่านั้น เกิดขึ้นหรือยัง ขอโทษไม่ใช่พวกพันธุ์มิตรนะครับ พี่น้องที่เคารพครับ วันนี้
ผมได้มีโอกาส ถึงเวลาแล้วที่ผมจะใช้ประโยชน์ตรงนี้ เมื่อก็บอกไว้ว่าชื่อผมก็ผิด นามสกุลก็ผิด ขอ
อนุญาตแนะนำ อภิสิตี แลหะ ครับ สถานที่ทำงานโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๑๐ บ้านใหม่ อ.เมือง จ.
นราธิวาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาสเขต ๑

เมื่อก็อาจารย์ปิยะ พูดไว้ว่า ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ นราธิวาส ยะลา ปัตตานี ทาง
ราชการประกาศเป็นพื้นที่พิเศษเพราะอะไร เพราะตรงนั้นมันหลากหลายด้วยขนบธรรมเนียม
ประเพณี วัฒนธรรม ภาษา และอีกหลายๆ อย่าง การแต่งกาย อาหารการกิน การดำรงชีวิตในแต่ละ
เวลา ก็แปลก ภาษาพูดก็แปลก ถึงแม้ว่าจะอยู่ในประเทศไทย แต่หลายๆ คน ก็ไม่เข้าใจ และ
เรียกเราว่า แขก อยู่กันแหละ พี่น้องที่เคารพครับ พี่น้องทั้ง ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ๘๐
เปอร์เซนต์เป็นชาวไทยมุสลิม ที่ใช้ภาษามลายูในการติดต่อสื่อสารประจำวัน อีก ๒๐ เปอร์เซนต์
เป็นพี่น้องชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ ใช้ภาษาไทยและภาษากลางนิดหน่อย วัฒนธรรมถามว่า
เป็นปัญหาไหมครับ ตอบว่า ไม่เป็นปัญหา ท่านก็เป็นคนสายบุรี ผมก็เป็นคนนราธิวาสแต่กำเนิด
เราอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข เวลาเราจัดงานอะไรเราจะเชิญทั้งไทยพุทธ มุสลิมไปอยู่ด้วยกัน
ตลอด ภาษาพูดบางที่พี่น้องคนไทยทางโน้นก็จะพูดภาษามลายูได้ หลากหลายวัฒนธรรม การให้
เกียรติซึ่งกันและกันนั้นมีสูง ณ วันนี้ปัญหาเกิดขึ้น ทางราชการเป็นพื้นที่พิเศษเฉพาะกิจ ใน
พื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยะลา ปัตตานี นราธิวาส และบางพื้นที่บางส่วนของจังหวัดสงขลา
แต่โครงการทวิภาษานั้นเป็นโครงการอนุรักษ์
อัตลักษณ์ทางภาษา ก็มีโรงเรียนที่ปัตตานี สตูล นราธิวาส และยะลา จังหวัดละ ๑ โรงเรียน
นั้นโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๑๐ ดำเนินโครงการทวิภาษา ทำไมโรงเรียนของผมไทยรัฐวิทยา ๑๐
แปลกเพื่อนเลย เป็นโรงเรียนเอกชนหรือไม่ ไม่ใช่ครับ เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้น
พื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาสเขต ๑ อำเภอเมือง แต่ว่าได้รับการ
อนุเคราะห์การก่อสร้างอาคารเรียนจากมูลนิธิไทยรัฐ จำนวน ๑๐๑ โรงทั่วประเทศ นั่นคือลักษณะ
เด่นที่ชื่อของโรงเรียนบางคนอาจจะเข้าใจว่าเป็นโรงเรียนเอกชน ไม่ใช่ครับ แต่เราได้รับการ
สนับสนุนด้านงบประมาณและพัฒนางานวิชาการจากมูลนิธิหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ จุดเด่นอันที่สอง
ก่อนที่ผมจะคุยว่า ผมบริหารงานอย่างไรเพื่อให้สัมพันธ์กับชุมชน แต่ยังไม่ถึงจุดนั้น จะขออนุญาต

พาทำนลงใต้โดยที่ไม่ต้องเสียตัง ในเวลาอันจำกัด จุดเด่นประการที่ ๒ ของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๑๐ ที่กระผมบริหารอยู่นั้นเป็นโครงการในดำริของสมเด็จพระเทพรัตนบรมราชกุมารี ที่จะต้องดำเนินกิจการของพระองค์ท่านประมาณ ๗ โครงการเป็นโครงการต่อเนื่องระยะยาว ไม่มีวันสิ้นสุด ถึงจะเปลี่ยนผู้บริหารก็ตาม จุดเด่นอันที่ ๓ ที่ผมบริหารโรงเรียนนี้คือ เป็นโรงเรียนที่ดำเนินการเพื่อนเด็กที่เป็นอนุสัญญาป้องกันสิทธิเด็กของยูนิเซฟ มีเจ้าภาพและโครงการเด่นที่เราภาคภูมิใจที่สุดก็คือ โครงการทวิภาษานี้แหละ และโครงการย่อยๆ อีกเยอะแยะ ไม่ต้องมาพูดตรงนี้ให้เสียเวลา

สภาพภูมิศาสตร์ ภูมิทัศน์ของหมู่บ้าน อยู่ใกล้กับพระตำหนักทักษิณราชนิเวศ ประมาณ ๔ กิโลเมตร ติดกับถนนใหญ่ ติดกับชายแดนมาเลเซียประมาณ ๒๔ กิโลเมตร ขอแนะนำให้รู้จัก เพื่อท่านมีโอกาสได้ไปเยี่ยมชมนะนี้ ยินดีต้อนรับ ถ้าท่านกล้าไป

ทำไมที่ผมรับโครงการนี้ อันแรก ได้รับโทรศัพท์จากผู้บังคับบัญชาในสำนักเขตพื้นที่การศึกษาขอให้โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๑๐ รับโครงการใหม่เป็นโครงการทวิภาษาเป็นโครงการที่นำเสนอของมหาวิทยาลัยมหิดล ผมตอบว่า เดี่ยวก่อนผมรับปากไม่ได้ เพราะประการสำคัญในการทำงานในพื้นที่สามจังหวัดนั้น ประการแรกที่จะต้องน้อมนำคือ กระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นั่นก็คือ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ดังนั้นผมบอกกับผู้บังคับบัญชาว่าเดี๋ยวก่อน ผมจะต้องสร้างความเข้าใจกับครูที่จะสอนอนุบาล ๑ เขาจะเอาด้วยหรือเปล่า ทั้งๆ ที่เขาเป็นมุสลิม พูดภาษามลายู เขาไม่เคยสอนภาษามลายู เขาสอนภาษาไทยตลอด เขาจะเอาไหม จะต้องเข้าใจ หนสุดท้ายติดต่อทางโทรศัพท์กับครูก่อน อธิบายให้ครูเข้าใจ ครูเขาบอกคำเดียวว่า หนูอายุมากแล้วผอ. ไหวไหม ไหวแน่ ผมจะอยู่เคียงข้างท่าน ไหวไหม ผอ.ไม่ทิ้งพวกเราหรอกเสร็จแล้วรับปาก โอเค ก็ติดต่อไปยังเขตพื้นที่ว่า เอา ไม่รู้เรื่องเลยว่า ทวิภาษาเขาทำอะไร รับไปอย่างนั้นแหละ บังเอิญทางมหาวิทยาลัยมหิดลเรียกเชิญมาที่นี้อาคารด้านหน้านี้อย่างนั้นแหละ มาทำความเข้าใจได้รู้จักดร.สุวิไล ก็วันนั้น รู้จักกับดร.อิสระก็วันนั้น ได้รู้จักน้องๆ ทีมงาน มารับทราบว่เค้าโครงของทวิภาษาเขาทำกันอย่างไร ต้องเข้าใจก่อน ตัวผู้บริหารสำคัญที่สุด เพราะว่าผมถือว่าผมเป็นผู้บริหารผมยึดหลักการทำงานแบบ งานดิน งานฟ้า งานชีช้า และงานราชา ผมต้องทำให้ได้

งานดิน คืองานที่ผู้ปกครองจะต้องสร้างที่การเอาเด็กที่ไม่รู้เรื่องอะไรเลยมาให้เราปั้น เราต้องปั้นให้ได้ เป็นงานที่ลำบากยากเข็ญเท่าไรก็ต้องทำให้ได้ นั่นคืองานดิน

งานฟ้า คือ งานที่ทำทายงาน งานที่คิดสร้างสรรค์ ทวิภาษาคืองานฟ้า งานที่คิดสร้างสรรค์งานใหม่ๆ ที่จะหลอมเด็กให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง นั่นคืองานฟ้า

งานชีช้า ใครที่เอางานมาให้ ทำได้หมด ไม่ว่า กระทรวงเกษตร กระทรวงสาธารณสุข งานโน้น งานนี้ แม้แต่งาน สพท.ของเราเอง เขาเอามาให้ต้องทำ

งานสุดท้ายคือ งานราชา งานนโยบาย งานมติ ครม. งานอะไรก็ตามแต่ งานนโยบาย ใครปฏิเสธโดยเด็ด งานนโยบาย งานที่ถูกบังคับ

ดังนั้น งานดิน งานฟ้า งานชีช้า และงานราชา เป็นงานที่กระผมจะต้องจดจำไว้ตลอดชีวิต รับราชการ เมื่อตัวผมเองเข้าใจ กลับไปที่โรงเรียนคุยกับครูอนุบาล ๑ ครูอนุบาล ๑ ก็เข้าใจ เขาก็

เชิญครูอนุบาล ๑ มาประชุมกันที่หาดใหญ่ มากันที่มืดดล หลายครั้งหลายครา เมื่อผู้บริหารเข้าใจ ครูอนุบาลเข้าใจ ครูในโรงเรียนต้องเข้าใจด้วย เพราะทางโน้นเขาเน้นหนักให้สอนภาษาไทย บางโรงเรียนมีบทลงโทษ ห้ามใช้ภาษามลายูในโรงเรียน พื้นที่ของโรงเรียนทั้งหมด ห้ามครูพูดภาษามลายู ครูมุสลิมเวลาสอนห้ามพูดภาษามลายูกับเด็ก แย่ไหมครับ ในขณะที่ทวิภาษาลงไป เอ๊ะ! อะไรกันแน่ ในขณะที่เขารณรงค์ให้ใช้ภาษาไทย เขาบอกว่าผลสัมฤทธิ์ของเด็กได้ต่ำสุดเพราะอะไร เพราะไม่รู้เรื่องภาษาไทย เพราะพูดแต่ภาษามลายู ผลสัมฤทธิ์ก็ต่ำ มันไม่ใช่ ไม่มีใครเคยทำวิจัยเลย ทำให้พวกผมน้อยใจ นอกจากความน้อยใจที่เขาเรียกว่า “แขก” แล้ว ยังน้อยใจที่เขาเรียกว่า “โง่” อย่างลืมนว่าพวกกระผมทางบ้านไม่โง่นะครับ ดร. นายแพทย์ วิสวะ อะไรเยอะเยอะ เป็นใหญ่เป็นโต แต่การยอมรับในสังคมไม่ค่อยจะมีการยอมรับพี่น้องทางโน้น ขอภัยด้วยที่ตรงใจใครเสียตาย พี่น้องของผมทางโน้นเก่งเยอะ ฉลาดเยอะ แต่วงการศึกษานักการศึกษาบางคนกล่าวว่า เพราะพูดภาษาไทยไม่ได้ ในโรงเรียนต้องบังคับ ๑๐๐ ปีบังคับแล้ว มาจนวันนี้ยังไม่ครบ ๑๐๐ เปอร์เซนต์ เมื่อทวิภาษาลงไป เมื่อคุณครูเข้าใจ นักเรียนจำนวน ๒๔๐ คนต้องเข้าใจ หน้าเสาธงครูระดับประถมศึกษาต้องบอกนักเรียน เมื่อผู้บริหาร ครูในโรงเรียน และนักเรียนทั้งหมดเข้าใจ ผู้นำชุมชนสำคัญมาก ไม่ว่าผู้นำชุมชนที่ได้มาโดยตำแหน่ง หรือผู้นำชุมชนที่ได้มาโดยธรรมชาติ คงจะต้องเข้าใจ ต้องเชิญมาคุย ทางโครงการทวิภาษาเชิญโรงเรียน ผู้นำชุมชน มาประชุมกันที่หาดใหญ่ ผมเชิญมา มานอนที่หาดใหญ่คืนหนึ่ง มาให้เข้าใจ ส่วนที่โรงเรียนต้องทำความเข้าใจ ส่วนผู้นำทุกประเภท ทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นอบต. ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกรรมการโรงเรียน หรือผู้นำโดยธรรมชาติ ต้องรู้เรื่องทวิภาษา มิฉะนั้นเราจะถูกโจมตี เพราะว่าเขากำลังรณรงค์ให้ใช้ภาษาไทยอยู่ ยากไหมครับ ยากแล้วเรามันรอดได้อย่างไร เสร็จแล้วเมื่อชุมชนและผู้นำชุมชนเข้าใจ ผู้ปกครองนักเรียนต้องเข้าใจด้วย เขาเคยอยู่แบบพูดภาษาไทยมาตลอด เอ๊ะ! ทำไมผอ.มาใช้ภาษามลายู บอกตรงๆ แบบไม่อายเลยนะ ผมใช้ภาษามลายูไม่เท่ากับเด็กหน้าเสาธง พูดคุยกับนักเรียนเวลาขึ้นหน้าเสาธง ก็ใช้ภาษามลายูทักทายกับเด็กทุกวัน ผู้ปกครองนักเรียนต้องเข้าใจ มีการประชุมมีการบอกว่า โครงการทวิภาษามันดีอย่างไร เมื่อลูกของท่านมาเรียนที่นี่แล้วได้อะไร ต้องให้ความมั่นใจกับเขา เสร็จแล้วผู้ปกครองที่ไม่ได้อยู่ในหมู่บ้านก็มี ผมก็จะใช้โอกาสดอนที่ไปละหมาดวันศุกร์ นั่นคือกำไรชีวิตของผม เมื่อประกอบพิธีฮัจญ์เสร็จแล้ว ขออนุญาตผู้นำศาสนาที่เรียกทางโน้นว่า อิหม่าม ใช้เวลาประมาณครึ่งชั่วโมงคุย ทุกคนต้องเข้าใจ เมื่อเข้าใจแล้วต้องเข้าถึง ต้องพัฒนา

เข้าถึง และพัฒนาอย่างไร เรื่องแรกคือจะต้องห้องเรียน ให้ผู้ปกครองศรัทธาก่อน เรื่องทวิภาษา เอาเงินมาหาเงินมาจัดห้องให้ดี มีเงินอยู่เท่าไร พัฒนาห้องให้ดี ทุบกกำแพง สร้างส้วม เอาเลยครับไทยรัฐวิทยา สร้างส้วมข้างห้องเรียนอนุบาลเลย เพื่อสร้างเสร็จ พัฒนาเสร็จ เชิญชาวบ้านมาดู เข้าๆ มาส่งลูกไปดูซิ นี่ห้องเรียนทวิภาษา เพื่อเราจะสร้างศรัทธาให้กับเขา

อันที่สอง ต้องพัฒนาตัวเองด้วย ทุกครั้งที่ทางทวิภาษาเชิญมาประชุม อ.สุวิไลโทรศัพท์มาเกือบเดือนแล้ว ต้องทำตัวให้ว่างนะอ.อภิสิทธิ์ ขึ้นมากรุงเทพฯ บ้าง ครับๆ ผมจะพยายามทำตัวให้ว่าง เมื่อเข้าเจออาจารย์ที่บรรทัด ก็เลยบอกอาจารย์ว่านี่แหละครับผมพยายามทำตัวว่างแล้ว จึงได้มา ตัวเองต้องเข้าใจ ผู้บริหารต้องเข้าใจ โครงสร้าง ระบบ วัตถุประสงค์ของทวิภาษาและครู

ทุกๆ คนในโรงเรียนต้องเข้าใจตรงนั้น พี่น้องครับอันที่สองพัฒนาครู พัฒนาห้องเรียน พัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ดูดี สร้างสวนหย่อม พัฒนาโรงเรียนให้ดูสะอาด มิเช่นนั้นผู้ปกครองไม่ศรัทธา ต้องสร้างศรัทธาให้ได้ เพราะถ้าเขาไม่ศรัทธา พาลูกไปเรียนที่อื่น เราแย่นั่น ตอนนี้องค์การยูเนสโก สวดกมลสมาธิสมาธิ บุกมาหาทุกคนต้องได้รับการพัฒนาทางด้านวิชาการ ผลสัมฤทธิ์ต้องดีขึ้น และกิจกรรมต่างๆ โครงการต่างๆ ไม่ว่าโครงการพระราชดำริ โครงการของยูนิเซฟ โครงการทวิภาษา โครงการที่ขึ้นอื่นๆ ต้องดีตามไปด้วย

ผู้ดำเนินการอภิปราย: ขอเวลาแลกเปลี่ยนกับที่ประชุม ๑๐ นาที จะไม่ให้โอกาสท่านอภิปรายรอบ ๒ แต่จะให้ท่านตอบคำถาม ไมโครโฟนอยู่ตรงกลาง ขอให้ท่านแนะนำตนเองก่อน ถามได้ทุกคนนะครับ อีก ๓๐ วินาที ถ้าไม่มีใครถาม จะให้ผู้อภิปรายพูดเพิ่มเติมในประเด็นที่ค้างอยู่ ขึ้นเก็บคำถามไว้ก่อน ผู้อภิปรายคงจะมีประเด็นค้างอยู่ จะมีข้อสังเกตถึงผู้อภิปรายท่านอื่นๆ ด้วย ไม่ทราบว่าจะมีใครอภิปรายเพิ่มเติมไหมครับ

ผอ.อภิสิทธิ์ : ต้องขอขอบคุณทุกท่านที่ตั้งใจฟังเรื่องทางใต้ ขอขอบคุณพี่น้องคนไทยทั่วประเทศที่ส่งกำลังใจ ไม่ว่าส่งทาง...หรืออักษรวิ้ง ให้กำลังใจพวกเราผมทั้ง ๔ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ว่ายะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล และส่วนหนึ่งของสงขลา เราเป็นเพื่อนกัน เพราะเราเป็นคนไทย ไม่ว่าเราจะหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาษาพูด ขนบธรรมเนียมประเพณี เราทุกคนก็ยอมตายได้เพื่อแผ่นดินไทย แผ่นดินที่พวกเรารักและหวงแหน ผมคนหนึ่งในฐานะที่เป็นคนไทยโดยกำเนิด รักชาติยิ่งชีวิต ดังนั้นวันนี้ที่พวกเราได้มาหลายภาค หลายกลุ่ม หลายชาติพันธุ์ ถือว่าเรามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน หากมีสิ่งใดที่กระผมพูดไปกระทบกระเทือนต่อความรู้สึกของท่านผู้ฟัง และอะไรที่เป็นสารประโยชน์นั้นก็ขอขอบคุณ มีอะไรที่จะซักถามพวกเราผม พวกเรายินดี วันนี้เราจะอยู่ด้วยกัน ๒ วัน ยินดี นอกจากตัวกระผมเองแล้ว เป็นตัวแทนจากนราธิวาส ก็มีพี่น้องมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ทางสตูล ทางยะลาที่มีอยู่ มีสุภาพสตรีที่คุมผม นั่นคืออัตลักษณ์ทางการแต่งกาย หรือสำเนียงพูดที่ไม่เหมือน คนไทยด้วยกันครับ ขอสวัสดิ์อีกครั้งครับ

ผศ.ปิยะ: ผมขอเติมประเด็น ภาษา การศึกษา และชุมชน ที่จะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นใน ๓ จังหวัดภาคใต้ ไม่ว่าขณะนี้ยังมีความไม่สงบ มีความรุนแรง มีความขัดแย้งอยู่ แต่เรียนทุกท่านว่ากระบวนการ การขับเคลื่อน และการทำงานไม่ว่าในมิติของโครงการทวิภาษา **หลักคิดพื้นฐานที่สำคัญก็คือว่า พยายามทำให้เกิดคุณภาพของการศึกษา คุณภาพของการดำรงรักษาไว้ซึ่งภาษาและอัตลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นของพื้นที่** แม้กระทั่งอีกด้านหนึ่งของการศึกษาอยากจะเรียนทุกท่านว่า เป็นการศึกษาทางด้านศาสนาอิสลามศึกษา ศาสนาอื่นๆ หรือการศึกษาสามัญ ต้องมุ่งและยึดหลักเดียวกันก็คือว่า เรื่องของคุณภาพ ไม่ควรอย่างยิ่งที่จะมองว่าเป็นอิสลามศึกษา การศึกษาของเอกชนไม่มีคุณภาพ ภาคการศึกษาของรัฐดีกว่า อีกด้านหนึ่งก็มองว่าการศึกษาของ

ภาครัฐไม่มีคุณภาพ เหล่านี้เป็นต้น เพราะประเด็นที่สำคัญ ไม่ว่าจะสร้างโดยใคร และในประเด็นเรื่องใดนั้น ทุกส่วนกำลังพยายามทำให้เกิดคุณภาพที่ดีที่สุด แต่ว่าเป็นคุณภาพในความเห็นในบริบทของตัวเอง อันนี้เป็นประเด็นสำคัญที่ทุกฝ่ายจะต้องเปิดใจให้กว้าง และสุดท้ายก็คือเรื่องของพัฒนาท้องถิ่น ขณะนี้ ๔-๕ ปีที่ผ่านมา มีการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ ลงในพื้นที่มากมายทีเดียว แต่ตัวหนึ่งซึ่งหลายๆ ฝ่ายจะต้องตระหนักคือ ทบทวน แม้กระทั่งโครงการ การพัฒนาโครงการทั้งหลายที่ลงไป คงจะต้องให้ความสำคัญกับคำว่า “คุณภาพ” ให้มากขึ้น โดยสรุปประเด็นที่ผมอยากฝากในช่วงสุดท้าย ภาษา การศึกษา ชุมชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในบริบทของชายแดนภาคใต้ จะต้องให้ความสำคัญในเรื่องของคุณภาพ และในขณะเดียวกันก็คงและเห็นคุณค่าของความหลากหลายที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ ขอขอบคุณครับ

ผู้ดำเนินการอภิปราย: ขอให้โอกาสผู้ร่วมอภิปรายอีก ๒ ท่าน กล่าวส่งท้าย และอาจจะมีประเด็นอะไรที่ตกหล่นไปจากการอภิปรายตอนต้น ขอเชิญทั้ง ๒ ท่าน ครับ

ผอ.สุรพล: สำหรับภาษาถิ่น มันไม่ใช่เรื่องใหม่ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในสถานศึกษา เมื่อเราจัดการเรียนการสอน ในหลักสูตรแล้ว เราก็สามารถจะบูรณาการสอดแทรกในเรื่องของวัฒนธรรมภาษาเข้าไป เรื่องที่สอดแทรกเข้าไปมีมากมาย ครูภูมิปัญญาไม่ใช่เป็นผู้สอน แต่เป็นผู้ทดลองแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน มีศูนย์การเรียนรู้ มีป่าชุมชน มีอาหารพื้นบ้าน ก็สามารถพาเด็กไปเรียนและก็ได้รับประสบการณ์ตรง ชุมชนให้ความร่วมมือกับโรงเรียน ก็เลยทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งเมื่อชุมชนมีความเข้มแข็งแล้วและก็สามารถกลับมาพัฒนาได้ สรุปอีกทีว่าโรงเรียนจะต้องสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ดึงชุมชนให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนและให้เขาคิดว่า เขาเป็นเจ้าของโรงเรียน การบริหารจัดการให้เขามีส่วนร่วม ทุกคนถ้ามีส่วนร่วมแล้วก็จะเกิดพลัง พลังนี้ก็จะทำให้เกิดความสามัคคี และทำให้ท้องถิ่น ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

คุณมณเฑียร: ตัวกระผมเองก็ต้องขอขอบคุณในส่วนของมหาวิทยาลัยและสกว. ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้ทำงานและพัฒนาศักยภาพตัวเองมาจนถึงบัดนี้ วันนี้จะเห็นได้ว่า ถ้าไม่มีงานวิจัย คงจะไปเป็นที่ยอมรับ และเป็นงานวิชาการ การเพาะบ่มตัวเองก็มีขึ้น และ ณ วันนี้ผมเชื่อว่า งานวิจัยสร้างผมและสร้างชุมชนได้

ผู้ดำเนินการอภิปราย: การอภิปรายของเราก็คงจะจบลงด้วยเวลาเท่านี้ ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความสนใจฟังอย่างอุ่หนาฝาดครั้ง ขอเสียงปรบมือให้กับผู้อภิปรายด้วยครับ

ภาคผนวก ง

การนำเสนอกรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ 12 กลุ่ม

การนำเสนอกรณีศึกษากลุ่มมอญ จ.ราชบุรี “ร่วมสร้างสรรค์ภูมิปัญญา พัฒนาเยาวชนมอญ”

วันที่ 28 ตุลาคม 2551

โดย

1. นายเตรียมชัย อุทัยวัฒน์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านม่วง
2. นางสาวอำไพ มัชฌมาน และ
3. นางบุญเรือน พิณเนียม

ผู้ดำเนินรายการ: วันนี้ทั้ง 3 ท่านจะนำเสนอในหัวข้อ **“ร่วมสร้างสรรค์ภูมิปัญญา พัฒนาเยาวชนมอญ”** เรื่องราวจะเป็นอย่างไร ขอเชิญฟังจากผู้นำเสนอค่ะ

อ.อำไพ : เมื่อยะเอย ะอาว แปลว่า “สวัสดิ์” ผู้ดำเนินรายการ และชาติพันธุ์ทุกกลุ่มค่ะ เมื่อที่อาจารย์บอกว่าเรามาจากบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เรามาจาก 3 ตำบลเป็นคนไทยเชื้อสายมอญ ตำบลนครชุมม์ ตำบลคังพยอม และตำบลบ้านม่วง งานที่เราทำมาจากโครงการการสร้างวรรณกรรมมอญสำหรับเยาวชนมอญ เนื่องจากมีผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง คนได้รับผลกระทบจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทางด้านสื่อสาร เด็กของเราเลยไม่ค่อยพูดภาษามอญ เด็กปัจจุบันไม่มีความสามารถในการพูดภาษามอญ เรามีความเป็นห่วง ก็เลยทำโครงการขึ้นมาและผลสืบเนื่องที่เราทำโครงการนี้ก็จะนำเสนอให้ท่านทราบ มอญมีขนบธรรมเนียมประเพณีทุกๆ ด้านเป็นของตนเองในชุมชนเราอยู่ในเมืองไทยมาไม่ต่ำกว่า 300 ปี แล้วเราก็ใช้ภาษาของเรา เราไม่คิดว่าภาษาของเราจะวิกฤตไป เพราะว่าเรามีการเรียนการสอนภาษามอญในวัด และในชุมชนของเราก็พูดสื่อสารกันด้วยภาษามอญมาเป็นระยะเวลายาวนาน และช่วงหลังนี้ภาษาก็เริ่มวิกฤต พวกเราก็เป็นห่วง ไม่อยากให้ภาษาสูญสลายไปจากชุมชนของเรา ก็มีความเป็นห่วงเราก็รวมตัวกันเพื่อแก้ปัญหาวิกฤตนี้ แต่ก่อนเขาสอนกันที่วัด เด็กผู้ชายจะเป็นลูกศิษย์วัด ทุกครอบครัวจะส่งเด็กเข้าไปบวชเรียนในวัดได้เรียนภาษามอญ เนื้อหาที่เรียนก็ได้มาจากตำนาน หรือหลักพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นเด็กจะมีความรู้ทางด้านศาสนา มีคุณธรรม และก็มีความรู้ทางด้านภาษามอญ ยกเว้นเด็กผู้หญิงเป็นลูกศิษย์วัดไม่ได้ ถ้าใครอยากรู้ก็ต้องเรียนในชุมชน แต่โอกาสมีน้อย เพราะฉะนั้นผู้หญิงจะได้แต่ทักษะการพูดและการฟัง ส่วนทักษะด้านการเขียนและการอ่านไม่ได้ ดังนั้นผู้หญิงที่จะต้องสวดมนต์ก็ใช้อักษรไทยเขียน ด้วยจุดนี้จึงมีการรวมตัวกันสอนภาษามอญให้เด็กหลังเลิกเรียน เราคุยกันในชุมชนของเราแล้วทั้ง 3 ตำบล ก็เลยคุยกันที่โรงเรียนของอาจารย์เตรียมชัย เป็นโรงเรียนขยายโอกาส เด็กทั้ง 3 ตำบลจะมาเรียนที่นี่ สอนที่โรงเรียนนี้หลังเลิกเรียน ต่อมาก็มีปัญหาอีก เพราะว่าหลังเลิกเรียนครูและเด็กก็จะมีกิจกรรมพิเศษของเขากิจกรรมทางด้านดนตรี กีฬา และกิจกรรมด้านอื่นๆ มีตลอด ก็เลยทำให้เราพบปัญหาว่าเด็กไม่สามารถจะมาเรียนกับเราได้ ก็เกิดปัญหาขึ้นมาแต่เราก็พยายามจะต่อสู้ จนแทบจะหมดฤทธิ์

เหมือนกัน แต่ตอนหลังก็มาคุยกันว่าจะทำอย่างไรดี เราต้องอาศัยนักวิชาการ ก็พอดีโอกาสดีของพวกเราก็คือว่า มีนักวิชาการคนหนึ่งที่มีเชื้อสายมอญทำงานอยู่ที่กระทรวงศึกษาธิการ เขาแนะนำให้รู้จักสถาบันแห่งนี้ เขาก็พามาเลยทำให้เรามีโอกาสพบแสงสว่าง ก็ได้มารู้จักที่นี่ ได้พบอาจารย์ที่คอยให้ความรู้ และให้คำแนะนำก็เลยได้จัดทำโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษามอญด้วยการสร้างวรรณกรรมสำหรับเยาวชนมอญ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เป้าหมายของการสร้างวรรณกรรมของเราก็คือ 100 เล่ม แต่ใน 100 เล่มก็มาจากส่วนร่วมของเรา 3 ตำบล ระหว่างทำเราก็มีปัญหาอุปสรรค แต่เกรงเวลาจะไม่พอ เอาไว้พูดทีหลังละกัน เราได้รับความร่วมมืออย่างดี แต่เราก็มีปัญหา และเราก็สามารถแก้ได้ เราได้รับความร่วมมือดี ในการทำงานก็มีอุปสรรคบ้าง ก็ทำให้เราประสบผลสำเร็จได้อย่างงดงาม ได้เรื่องครบตามเป้าหมาย ขณะเดียวกันพี่เลี้ยงที่เป็นนักวิชาการจากสถาบันแห่งนี้ ให้เราเขียนเป็นสองแบบใน 1 เรื่อง คือ เขียนด้วย อักษรมอญ กับเขียนภาษามอญด้วยอักษรไทย เพราะฉะนั้นเราต้องมาสร้างระบบว่า ทำอย่างไรระบบการเขียนภาษามอญด้วยอักษรไทย อย่างไรจึงจะเขียนได้ง่ายและเสี่ยงใกล้เคียงที่สุด ระยะเวลาประมาณ 4 เดือนที่ทำงานและทะเลาะกัน และในที่สุดก็หนึ่ง ก็ได้วรรณกรรมมา 100 เรื่อง จำนวน 200 เล่ม ทะลุเป้าด้วย ก็ยังมีคนส่งเรื่องมาเรื่อยๆ ตอนนี้เราก็กำเนินการไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการแล้ว

จากนี้ไป พอเราสร้างสื่อการเรียนการสอนเสร็จแล้ว ชุมชนก็เห็นความร่วมมือกันใจ และเห็นคุณค่าของเรา วัฒนธรรมของเรา อยากให้คงอยู่ เขาก็ร่วมแรงร่วมใจกัน เยาวชนก็สนใจ และตอนนี้เราจะเข้าโรงเรียนแล้ว มีโครงการที่ต่อยอด เดี่ยวให้ผอ.เตรียมชัย เป็นคนบอกว่าโครงการที่ต่อยอดจากพวกเราคืออะไร ขณะที่รอกว่าภาษามอญจะเข้าไปจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนได้ เรามีกิจกรรมอะไรอยู่ ขอเชิญอาจารย์เตรียมชัยค่ะ

ผอ.เตรียมชัย : ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพครับ ความจริงภาษามอญเป็นภาษาของตัวเอง แต่ในการเขียนนั้น เราจะใช้ภาษามอญซึ่งต่างจากภาษาอื่น ๆ ในประเทศไทยของเรา ที่กำลังทำอยู่ในตอนนี้ โครงการแรกเป็นโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษามอญซึ่งจากการสอบถามชาวบ้าน จากชุมชนบอกว่าควรอนุรักษ์ ๙๙ เปอร์เซ็นต์ และบอกว่าการอนุรักษ์ควรจะเข้าสอนในระบบโรงเรียนอีก 92 เปอร์เซ็นต์ เพราะฉะนั้นโครงการที่ 2 ซึ่งเป็นโครงการอนุรักษ์ภาษามอญผ่านการเรียนการสอนโดยชุมชนมีส่วนร่วม ขณะนี้โรงเรียนวัดบ้านม่วงกำลังรอกการอนุมัติจากสกว. ช่วงที่รอกการอนุมัตินั้นทางโรงเรียนก็มีกิจกรรมต่างๆ เพื่อจะรองรับโครงการเข้าสู่ระบบโรงเรียน การอนุรักษ์และฟื้นฟู โดยเฉพาะอาจารย์อำไพ อาจารย์บุญเรือน และคณะกรรมการทุกท่านนั้นได้จัดทำภาษามอญไว้หลากหลาย ไว้อย่างเป็นหมวดหมู่ ทุกวันหน้าเสาธงตอนเช้า ด้วยการนำเสนอภาษามอญวันละคำ ซึ่งจากหมวดง่าย ๆ จากง่ายไปหายาก จากวิถีชีวิตความเป็นอยู่นั้นนำเสนอหน้าเสาธงเพื่อให้ นักเรียนได้ซึมซับ และก็รู้ตัวภาษามอญก่อนที่จะนำเสนอในระบบซึ่งมีตั้งแต่ชั้น ป.4 ถึงชั้น ม.3 คิดว่าระยะเวลา 6 ปีนั้น การอนุรักษ์ภาษามอญก็ควรจะประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง นักเรียนก็จะรู้จะเรียนแล้วก็รักษาไว้ซึ่งภาษาของตนเอง กิจกรรมต่างๆ นอกจากภาษามอญวันละคำหน้าเสาธงแล้ว ในโอกาสต่างๆ เช่น วันเด็ก วันปีใหม่ วันประชุมผู้ปกครองมีการแข่งขันโต้วาที พูด เล่าเรื่อง คำศัพท์ต่างๆ พวกนี้ โดยให้นักเรียนพูดภาษามอญ เล่นเกมส์ต่างๆ เช่น เกมส์สมองไว และ

ที่โรงเรียนวัดม่วงคิดว่าครูภูมิปัญญาและครูในโรงเรียน ก็เป็นคนในชุมชนมีครูที่พูดภาษามอญได้ถึง 5 คน ก็ลักษณะคล้ายทวิภาษาซึ่งทางนราธิวาส ว่าระดับอนุบาลต้องมีครูที่รู้ภาษามลายูถิ่นของโรงเรียนวัดม่วงก็เหมือนกันก็นำครูที่อยู่ระดับอนุบาลที่รู้เรื่องภาษามอญมาสอนเกี่ยวกับภาษามอญโดยตรง คิดว่ากิจกรรมเหล่านี้ก็คงจะไปได้ดี เพราะว่าเป็นครูจริงที่ผ่านการเรียนการสอนขั้นต่ำระดับปริญญาตรี และก็มีความรู้ความสามารถด้านวิชาการ ด้านครู ด้านจิตวิทยาต่างๆ อย่างดี ทุกวันนี้ทางโรงเรียนก็สืบสานวัฒนธรรมโดยให้นักเรียนสวมชุดเป็นภาษามอญ ในบทสวดเสริญพระธรรม สวดเอวอง เป็นต้น ถ้าจะฟังดูเสนาะเพราะพริ้งเพียงใด คุณจิตละมุนจะสวดให้ฟัง แต่วันนี้เวลาจำกัด และก็ได้มีการนำไปสวดแข่งขันที่จังหวัดสุพรรณบุรี ได้รับคำชมเชย ทำให้คนมอญต่างถิ่นคิดรักและภาคภูมิใจในภาษามอญอย่างยิ่ง ติดต่อมาที่โรงเรียนวัดม่วง หรือชุมชนบ้านม่วงตลอดมา

นอกจากนั้นมีนาฏศิลป์ของมอญ รำอะไรต่างๆ ของมอญ ทางโรงเรียนได้จับกลุ่มตั้งวงปีพาทย์มอญขึ้น และนำเสนอในงานต่างๆ เมื่อวันเสาร์ที่ผ่านมารายการทีวีช่อง 5 ก็มาถ่ายทำที่โรงเรียนวัดม่วงเกี่ยวกับวงปีพาทย์ ยังไม่ทราบว่าเขาจะออกอากาศวันไหน ทางช่อง 5 ประมาณ 5 ทุ่มครึ่ง คนมอญรักและหวงแหน เพราะถือว่าเป็นมันสมองของประเทศก็ว่าได้ ทุกวงการคนมอญก็มีส่วนในทุกวงการคนมอญนั้นจะมีส่วนเป็นนายทหาร นายตำรวจ นายแพทย์ เพราะฉะนั้นพอพูดถึงการอนุรักษ์ทุกคนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษามอญผ่านโรงเรียนโดยชุมชนมีส่วนร่วม ตอนนั้นก็ได้รับความร่วมมือจากอบต. และชาวบ้าน วัด เจ้าอาวาสก็ให้การสนับสนุนการสอนที่โรงเรียนด้วย ซึ่งเป็นการเรียนการสอนตามระบบ สารระท้องถิ่น สารระเพิ่มเติมเราจัดสอนตั้งแต่ ป. 4 เป็นหลักสูตรท้องถิ่น เพราะว่าคนมอญมีความภาคภูมิใจ ท่านทราบไหมว่า คนมอญนั้นมีบทบาทหน้าที่มากมายในประเทศไทย ทหารก็ดั่งๆ คชเสนี คุณหมอกก็มีดั่งๆ คือ ศาสตราจารย์นายแพทย์สุเชษ คชเสนี อดีตนายกรัฐมนตรีก็มี ท่านทราบไหมว่าเป็นใครเป็นนายกพระราชนานถึง 2 ครั้ง แสดงว่าไม่ธรรมดา มีคุณธรรมเปี่ยมล้น ท่านนายกอนันต์ ปันยารชุน ก็คนมอญเหมือนกัน เป็นคนมอญที่ช่องพราน อ.โพธาราม จังหวัดราชบุรี และก็อีกท่านหนึ่งอดีต รมว. ศึกษาธิการ วิจิตร ศรีสะอาด ก็มีเชื้อสายมอญ เพราะฉะนั้นคนมอญมีทุกสาขา ทุกอาชีพ เป็นมันสมองของประเทศไทยจริงๆ เพราะฉะนั้นโครงการอนุรักษ์ภาษามอญคิดว่า ทางสกว.ให้การสนับสนุนนั้นถูกทางแล้วครับ

อ.อำไพ: ขอเติมอีกนิดหนึ่งนะคะว่า เด็กๆ ที่เรียนภาษามอญ เรามีแรงจูงใจให้เขา เขาจะได้เกิดพลังก้าวต่อไป เรียนภาษามอญและพูดภาษามอญได้ ชุมชนของเราก็จะมีพิพิธภัณฑ์หน้าวัดม่วง เด็กที่พูดภาษามอญได้จะให้เขาเป็นมัคคุเทศก์ นำชมพิพิธภัณฑ์ นอกจากนำชมพิพิธภัณฑ์แล้ว ก็จะนำชมวิถีชีวิตของคนมอญที่บ้านม่วง เขาก็ได้รับคำชม บางทีก็ได้รับรางวัลตอบแทนสูงสุดต่างชนิดหน่อย ผู้ที่เข้าชมก็ชื่นชมเด็กที่นำชม ทำให้เด็กเกิดกำลังใจ และบางที่พวกเราก็พาเด็กที่สามารถสวดสรรเสริญพระธรรม (สวดเอวอง) ก็จะพาเด็กไปตามชุมชนต่างๆ ในจังหวัดต่างๆ ทำให้เขาเห็นโลกภายนอก เห็นคนมอญในจังหวัดอื่นๆ เป็นการนำเที่ยวด้วย และเขาก็ได้รับรางวัลด้วย นี่ก็เป็นแรงจูงใจอีกด้านหนึ่งของเด็กๆ ที่จริงมีหลายด้านๆ แต่เวลานี้น้อย นอกจากเรื่อง

ภาษาของเรา....ก็นำไปสู่วัฒนธรรมต่างๆ เวลาที่เราอยู่ในชุมชนเราจะรวมพลังกัน พัฒนาเยาวชน มอญของเราด้านใดบ้าง ขอเชิญอาจารย์บุญเรือน

อ.บุญเรือน : เมื่อยะเจอ ระอาว สวัสดิ์ค๊ะ ท่านคณาจารย์ ท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน ดิฉันชื่อนางบุญเรือน พิณเนียม จะมาพูดต่อยอด การที่เราทำวิจัยเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมของมอญ ทำให้เกิดการต่อยอด ทำให้ชุมชนและเยาวชนได้เห็นผลจากงานวิจัยของเรา ทำให้เกิดความตระหนักและเล็งเห็นคุณค่าของภาษา วัฒนธรรม ตลอดจนประเพณีของชุมชนเพิ่มมากขึ้น ชุมชนเกิดการตื่นตัว และก็ให้ความร่วมมือกับเราเกือบทุกด้าน เราก็ก็นึกถึงแนวคิดที่จะสืบค้นเรื่องราวภูมิปัญญาท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้าน มาจัดทำเป็นทำเนียบและเราก็ก็นึกถึงทำเรื่องเรียบร้อยแล้ว เดี๋ยวเราจะแจกให้เป็นของที่ระลึกสำหรับทุกคนเผ่า ตอนนี้อย่าได้อะไรขึ้นมา และผูกไว้เรียบร้อยแล้ว เราก็นำภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้มาพัฒนาเยาวชนในเรื่องต่างๆ คู่กับภาษามอญ ทุกคนในการไปสืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาทุกท่านรู้สึกภาคภูมิใจ สังเกตได้ว่าท่านเห็นคุณค่าของตัวเอง ทำให้เกียรติท่าน ท่านก็ยินดีต้อนรับเรา ท่านก็สนับสนุนและให้ข้อเสนอแนะด้วยความเต็มใจ ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ปราชญ์ชาวบ้านทุกคนจะบอกว่าจะพยายามถ่ายทอดความรู้ความสามารถให้เยาวชน และเยาวชนจะได้ศึกษาและรักษาไว้ ความรู้เหล่านั้นมันคู่กับภาษาและวัฒนธรรม โดยให้เยาวชนเป็นผู้รักษาไว้ต่อไป ที่นี้ในการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ เราก็นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเยาวชนในด้านศาสนาเป็นข้อแรก เรื่องศาสนาที่ถือ.อำไพ และอ.เตรียมชัยว่า มีการสวดเอวอง ภาษาบาลีมอญ จากการเอาระบบการใช้ภาษามอญด้วยอักษรไทยไปสอนให้นักเรียนอ่านท่อง บทสวดเสริญพระธรรม ที่เรียกว่า สวดเอวอง บทสวดทำวัตรเช้า ซึ่งชุมชนก็นำไปใช้ โดยใช้เยาวชนเป็นสื่อ ไปเผยแพร่ตามสถานที่ต่างๆ เช่นมีงานเทศน์มหาชาติ อย่างที่อาจารย์ทั้งสองท่านได้กล่าวไว้แล้ว หรืองานสำคัญทางศาสนาซึ่งชุมชนส่วนใหญ่ของเราชื่นชอบ รู้สึกภาคภูมิใจในเยาวชนของเรา ที่นั้นนอกจากด้านศาสนาแล้ว ก็มีด้านประเพณีวัฒนธรรม โดยเฉพาะการแต่งกาย โดยที่พวกเราจะเป็นแบบอย่าง ทำให้เห็นความเหมาะสม ปลุกจิตสำนึกในความเป็นมอญ ท่านจะเห็นว่าการแต่งกายเดี่ยวยังมีคนชมว่า คนมอญสวย สวยไปหมด ผู้นำและคณะก็ชื่นชม ยินดีปรีดา เราก็นำเอาความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นไปทอเป็นผ้าลวดลายแบบมอญและเราก็นำมารวบรวมทุนเพื่อจะจัดซื้อเครื่องแต่งกายเก็บไว้เป็นส่วนของกลางเพื่อให้เยาวชนหรือคนมอญทั้งหลายที่จะไปงานพิธีต่างๆ เราก็นำไปให้หยิบยืม สวมใส่ในโอกาสต่างๆ และเมื่อแต่งกายในงานบำเพ็ญกุศลถวายพระศพสมเด็จพระพี่นาง แห่งตัวกันพร้อมพริบ ทำให้มองดูเป็นระเบียบงดงาม เยาวชนก็เล็งเห็นคุณค่า อยากแต่งตาม อนุรักษ์ด้วยความเต็มใจและอีกอย่างหนึ่งทางโรงเรียนก็สนับสนุน โดยให้นักเรียนแต่งกายชุดไทย-มอญในวันศุกร์ทุกๆ สัปดาห์ อันนี้ก็เป็นการอนุรักษ์และพัฒนาอีกทางหนึ่ง แต่ตอนนี้รู้สึกว่ามีผ้าทอของมอญ ทอเป็นผ้าถุง ผ้าซิ่น ขายดี ชุมชนใกล้เคียงเห็นพวกเราแต่งกันก็ชอบ ก็มาขอซื้อทำให้เศรษฐกิจของชุมชนก็ดีขึ้นด้วย นี่ก็เป็นอีกส่วนหนึ่ง จากการที่เราฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น

นอกจากนี้ก็มีด้านอาหาร อาหารของมอญเป็นอาหารพื้นบ้าน เราใช้พืชผักพื้นบ้าน เราใช้สมุนไพร พืชที่มีอยู่ตามฤดูกาล ปลอดภัยปลอดสารพิษ อย่างเช่น ในฤดูฝนก็จะมีมะรุ้ม ตำลึง ลูกชาน

กระเจียบแดง เป็นอาหารที่มีคุณค่าทางสมุนไพร แล้วก็ประหยัด ปลอดภัย ไร้สารพิษ อันนี้เป็นการสอนเยาวชนให้รู้จักเลือกรับประทานอาหาร และก็มีวิถีชีวิตที่พอเพียง

อ.อำไพ : ก็ขอสรุป ที่จริงแล้วประเพณีวัฒนธรรมมอญมากมายที่จะนำเสนอแต่เวลาเราไม่พอ เพราะฉะนั้นก็เชิญท่านไปเยี่ยมชมวิถีชีวิตของชาวมอญ พิพิธภัณฑ์ของคนมอญ ที่วัดม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เราจะเลี้ยงอาหารท่านด้วยอาหารมอญ เป็นอาหารจานเอก ซึ่งใครๆ ก็ชื่นชม แกงส้มขุ่นอ่อน อร่อยมาก ใครๆ ก็ชื่นชม อีกนิดหนึ่ง อักษรมอญกับอักษรไทยเรียนง่ายไปด้วยกันได้ เพราะว่าตามวรรค ก ก ข ค ฃ ง ภาษามอญ ก็ ก ข ค ฃ ง และเราก็มีพยัญชนะ 35 ตัว ส่วนภาษาไทยมี 44 ตัวที่มากกว่าเรา เพราะว่า ภาษาไทยหลาย ค เช่น ค ฃ แต่ภาษามอญมี ค เดียว

ผู้ดำเนินรายการ: ถ้าเราฟังเรื่องของมอญ 3 วัน 3 คืน คงจะไม่จบ ในช่วงท้ายขอเป็นคำถามจากผู้เข้าร่วมประชุมได้สัก 2 คำถาม เรียนเชิญค่ะ

ผู้เข้าร่วมประชุม : อ.สมเกียรติ ภู่วัฒน์วิบูลย์ มาจากมหาสารคาม ที่ได้ฟังมากก็มีประโยชน์มากๆ เลย เดี่ยวทางมหาสารคามก็จะกลับไปพิจารณาภาษาผู้ไทย แต่คำถามมีอยู่ว่า เท่าที่เรานำเข้าสู่โปรแกรมของการเรียนการสอน อย่างที่บรรยายมาจะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมสูงมาก แต่ตอนนั้นมีความสนใจว่า ถ้าเราสอนไประดับนักเรียนแล้วเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านการรณรงค์ในด้านการใช้ภาษามอญในชุมชนเหล่านั้นเพิ่มขึ้นหรือเปล่า หมายความว่าคนที่ไม่เคยพูดภาษามอญ หรือคนที่เป็นพ่อแม่หรือวัยรุ่นซึ่งอาจจะเข้าใจวัฒนธรรมมอญเขาได้เกิดกระบวนการที่จะอยากใช้ภาษามอญ หมายความว่า อีกวันหนึ่งเมื่อเราเดินเข้าไปในชุมชนนี้ ซึ่งเป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยว คนพูดภาษามอญทั้งหมดบ้านเลย

คำถามข้อที่ 2 ก็คือ เนื่องจากว่า ภาษามอญมีตัวเขียนอยู่แล้ว ที่นี้กลไกที่เราสร้างขึ้นมาก็คือเขียน phonetic เป็นภาษาไทย เอาเข้าไปแล้วทำให้เกิดภาษาเขียนที่ใช้ตัวอักษรไทยขึ้นมา จะเป็นตัวการที่ทำให้คนในชุมชนเหล่านี้ไม่สนใจตัวจริงๆ ที่เป็นภาษามอญ แล้วตัวเขียนภาษามอญจะหายไปหรือเปล่า คิดว่าทางคณะผู้วิจัยได้คิดแนวทางแก้ไขเอาไว้แล้ว ที่จริงยังไม่ต้องการคำตอบก็ได้ แต่อยากฝากไว้ว่า อาจจะต้องมีแนวทางแก้ไขในอนาคต มิเช่นนั้นเดี๋ยวทำไปทำมาภาษามอญซึ่งเขียนแล้วยากมากมายนักก็หายไปหมด เหลือแต่ภาษามอญที่เขียนด้วยอักษรไทย

อ.อำไพ: ขอบขอบคุณสำหรับคำถาม คือที่แรกที่เรจัดการเรียนการสอน เรามุ่งไปที่ภาษามอญเลย โดยไม่ต้องใช้สะพานเชื่อมเลย เพราะตั้ง 100 ปีเราสอนในวัดแบบนี้แต่เมื่อเรามาทำวิจัย อาจารย์ที่นี่เขาก็เสนอว่า ยุคนี้มันต่างจากในสมัยก่อน มันมีตัวแปรหลายอย่าง จะทำให้ภาษามอญของเราโผล่ขึ้นมายาก แล้วเราก็คำนถอย พออาจารย์พี่เลี้ยงและอาจารย์ดร.สุวิไล อาจารย์พี่เลี้ยงของเรา ดร.มยุรี พูดถึงว่า ควรจะมีการเขียนภาษามอญด้วยอักษรไทย คนนั้นะยืนยันขึ้นเลยบอกว่า ทำอย่างนี้ไม่เอา ภาษามอญอย่างที่อาจารย์บอกนั้นแหละ ทำไมเรียนภาษามอญเลยไม่ได้หรือ ทำไมต้องผ่านตัวผ่านตัวอักษรไทย และเราสอนกันมาเป็นร้อยๆ ปี ไม่เห็นต้องผ่านภาษาไทยเลย และยัง

ยกตัวอย่างภาษาอังกฤษด้วยว่า ทำไม a b c d เขาก็เรียนไปเลย วันนั้นยังจำได้ อาจารย์สองคน เห็นอาการว่า หน้าแดงขึ้นมา ทั้งกริยา ทั้งสำเนียง คงจะไม่สุภาพ ไม่ต้องการให้เกิดแบบนั้นขึ้นมา เลย ท่านก็อยู่ตรงนั้นแล้วค่อยๆ พูดถึงประโยชน์ของการเขียนภาษามอญด้วยอักษรไทย พูดอยู่สักพัก ถึงจะเย็นลง ก็พูดถึงยุคนี้สมัยนี้ แล้วกับบทบาทของภาษามอญกับภาษาอังกฤษก็แตกต่างกัน ตรงนี้เราจะไปเทียบกับภาษาอังกฤษเขาไม่ได้ ภาษาอังกฤษ power มันแตกต่างกัน โอกาสของเด็กในทางการเรียนการสอนที่เรียนได้แต่เฉพาะเด็กผู้ชาย ผู้หญิงที่เขาไม่ได้เรียนภาษามอญถ้าใช้ภาษาไทยแล้วทำให้ยากกว่า เวลาเขาสวดมนต์เข้าวัด เขาใช้ภาษาไทย บทสวดมนต์ทั้งหลายที่ผู้หญิงที่สวดอยู่ เพราะคนมอญเข้าวัดเป็นประจำ ภาษามอญเขาร่านไม่ออก เขาต้องโอกาสทางการเรียน เลยใช้อักษรไทย

ดูแวง : ก่อนอื่นขอชื่นชม ภาษามอญที่ทำได้ดี แล้วก็เห็นอาจารย์นำเสนอถึงสิ่งที่ทำวรรณกรรมนั้น ได้กว่า 100 เรื่อง ที่นี้เอาวรรณกรรมที่ทำร้อยละร้อยกว่าเรื่องนี้ อาจารย์ใส่ในเรื่องว่ามีเป้าหมายของจริยธรรมไว้ด้วย ที่นี้อยากจะทราบว่าในกระบวนการของการทำให้เด็กได้จริยธรรมในกระบวนการสร้างวรรณกรรมเหล่านี้ อาจารย์ทำอย่างไรคะ คือเด็กได้ ในขณะที่เดียวกันวรรณกรรมก็ได้ ขอขอบคุณค่ะ

อ.อำไพ: วรรณกรรมที่สร้างขึ้นนี้สำหรับใช้ในโรงเรียน เพราะฉะนั้นต่อไปก็จะนำวรรณกรรมเหล่านี้ไปใช้สอนในโรงเรียน ถึงตอนนั้นผลก็จะเกิดขึ้นชัดเจน ในขณะที่สร้างวรรณกรรมชุมชนก็ได้ เข้ามามีส่วนร่วม และเด็กก็มีโอกาสเข้ามาร่วมเขียน วาดรูป และได้อ่าน เด็กก็เริ่มพูด เริ่มอ่าน เริ่มเข้าใจภาษา.....

ภาคผนวก จ

กิจกรรมระดมความคิดเห็น 4 กลุ่มย่อย

การนำเสนอกรณีศึกษากลุ่มผู้สูงวัย จ.ชัยภูมิ

“การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กพิเศษผ่านภาษาแม่ (ผู้สูงวัย)”

โดย นางศิริพร หมั่นงาน และ นายพนม จิตรจำนงค์

วันที่ 28 ตุลาคม 2551

อ.ศิริพร : เราแยกเพราะอะไรคะ เพราะความแตกต่างทางด้านจิตวิทยาวิจัย ทางโรงเรียนบ้านวังอ้ายคงมีผอ.ประวิทย์ หมั่นงาน เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน อีกโรงเรียนหนึ่งซึ่งเป็นพื้นที่วิจัยร่วมกันคือโรงเรียนวังโพธิ์สว่างศิลป์ มีท่านผอ.บุญประกอบ เป็นผู้บริหาร หลังจากทำวิจัยร่วมกันมา 1 ปี พบปัญหาที่แตกต่างกัน ทำให้ต้องแยกโครงการออกจากกัน แต่การนำเสนอานก็ยังคงทำร่วมกันอยู่ เป็นหนึ่งเดียวกัน ในเรื่องของกรวิจัยโรงเรียนของเราจะเน้นหนักเรื่องกระบวนการดูแลเด็กพิเศษ จากการที่สอนมาแล้ว 1 ปี พบเด็กพิเศษที่มาจากครอบครัวผู้สูงวัยมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวของไทยหรืออีสาน เด็กที่นั่นจะพูดหลายภาษาทั้งภาษาผู้สูงวัย ภาษาไทย ภาษาอีสาน ภาษาไทยโคราช เพราะฉะนั้นเด็กที่มาจากผู้สูงวัย มีอัตราส่วนที่เป็นเด็กพิเศษด้านการเรียนรู้ คือประเภทที่ 5 มากกว่าเด็กไทย เพราะฉะนั้นจึงตั้งข้อสังเกตว่าเด็กเกิดความสับสนทางด้านภาษาหรือเกิดจากความบกพร่องของสมอง จิตวิทยาของเรา คือเราจะแยกเด็กสองกลุ่มนี้ออกจากกัน เพราะว่ากรคัดกรองของครูผลออกมาเหมือนกันคือเป็นเด็กLD คือเด็กมีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ความแตกต่างก็คือ เด็กปกติไอคิวสูง ลาด เรียนเก่ง ส่วนเด็ก LD คือไอคิวอาจจะสูง ฉลาด แต่เรียนไม่เก่ง ทำอะไรก็ได้ขออย่างเดียวอย่าให้เรียน แต่ถ้าให้ทำงานหรือทำกิจกรรมอย่างอื่น เขาจะโดดเด่นมาก นี่คือนิสัยของเด็ก เราดูแลลูกๆของเราเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะเด็ก LD เราจะมีความเมตตาสงสารเขามากขึ้นเพราะเขาเป็นมาโดยธรรมชาติที่ไม่สามารถเลือกได้ แล้วครูนี้แหละที่เป็นผู้ค้นพบก่อนผู้ปกครอง ครูจะต้องช่วยแก้ปัญหา ดังนั้นการเรียนการสอนผ่านภาษาแม่เป็นสิ่งที่จุดประกายให้เราคิดว่า เมื่อเด็กเรียนจากสิ่งที่ใกล้ตัว สิ่งที่เขาได้รู้แล้วไปสู่สิ่งที่เขาไม่รู้ เด็กที่รู้ภาษาของตนเองมาจากบ้านแล้ว เพียงแต่ว่าความเปลี่ยนแปลง ธรรมชาติ ความเป็นอยู่ สังคม ทำให้พูดภาษากันน้อยลง ในภาษาผู้สูงวัย แต่เขารู้ภาษากันอยู่แล้ว เราพูดอะไรกันเขารู้ เพราะฉะนั้นเราจะเอาสิ่งที่เขารู้เป็นแสงเทียนนำทางไปสู่สิ่งที่เขาไม่รู้โดยอาศัยครูภูมิปัญญา ซึ่งเป็นเจ้าของภาษาที่เก่ง มีความสามารถในการดูแลเด็กควบคู่กับครูไทย กรอบของงานคือ กลุ่มเป้าหมายจะมุ่งพัฒนาเด็กพิเศษควบคู่กับดูแลเด็กทั่วไปแต่จะสอดแทรกกิจกรรมที่ตรงกับความต้องการของเด็กพิเศษ ของผู้เรียนหรืออาศัยระบบกลุ่ม โดยมีเด็กที่เก่ง ปกติ เป็นคนช่วยดูแลเด็กพิเศษอีกต่อหนึ่งที่ผ่านมาครูภูมิปัญญาสอนเพียงหนึ่งท่าน แต่ในแผนใหม่จะใช้กรอบกระบวนการของม.มหิดลที่สอนมา ในการสอนถ่ายโอนภาษาและแทรกครูภูมิปัญญาและครูการศึกษาพิเศษเข้าไปอยู่ในห้องด้วย จะช่วยดูแลเด็กพิเศษอีกกลุ่มที่อยู่ในห้องด้วย และกิจกรรมก็จะเลือกกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจของเด็ก เพราะธรรมชาติของเด็กพิเศษจะสนใจเฉพาะสิ่งที่เขาอยากเรียนรู้ สนใจ เพราะฉะนั้นกิจกรรมจะหลากหลายนอกจากTPRแล้วก็จะแทรกกิจกรรมสำหรับเด็กพิเศษ คือ การเข้ากลุ่มตามความสนใจ ตรงนั้นครูจะต้องเพิ่มสื่อ อุปกรณ์ สถานที่ แหล่งเรียนรู้ สิ่งแวดล้อม และ

เวลามากขึ้น อันนี้เป็นกิจกรรมภาระที่ที่ทีมวิจัยทุกคนพร้อมที่จะทำหน้าที่เพื่อพัฒนาเด็กให้ไปสู่เป้าหมายและอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข เรียนอย่างมีความสุข ไม่เรียนแบบหลบๆหนีๆ นั่นคือเขาไม่มีความสุข ไม่มีความมั่นใจในตนเอง คิดว่าสู้เพื่อนไม่ได้ อะไรเพื่อนคนเก่งก็ตอบหมด เอาคนเก่งไปแข่งขัน แต่เด็กพิเศษจะเป็นเด็กที่ถูกกลืนไว้ เพราะฉะนั้นจะดึงความสามารถของเด็กกลุ่มนี้ในเด็กพิเศษก็จะเป็นความเป็นเลิศ พรสวรรค์ชัดเจนไม่ด้านใดก็ด้านหนึ่ง ที่โรงเรียนจะมีถ้วยรางวัลของเด็กพิเศษเยอะ ทางด้านกีฬา ศิลปะ การดนตรี

ผลจากการดำเนินงานที่ผ่านมา เราแยกประเมินเป็นสองส่วน เด็กปกติผลการเรียนดีขึ้น ทักษะทางด้านภาษาดีเยี่ยม เป็นหน้าต่างให้กับอำเภอ ท่านนายอำเภอและหัวหน้าอุทยานแห่งชาติ ป่าหินงามได้นำเด็กที่พูดภาษาญ้อกรไปเป็นยุวมัคคุเทศก์ พานักท่องเที่ยวขึ้นชมทุ่งดอกกระเจียว ซึ่งเป็นเสน่ห์ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้หลงไหลเข้าไปเที่ยวทุ่งดอกกระเจียวเป็นอย่างมาก เพราะเราให้เด็กได้แสดงความสามารถทางด้านภาษาญ้อกร

ส่วนเด็กพิเศษจะได้ทำงานที่เขาสนใจ การเย็บปักถักร้อย การสร้างงานฝีมือ และพูดแนะนำเรื่องธรรมชาติวิทยาได้อย่างเหลือเชื่อ เช่น การอธิบายเรื่องจุดสูงสุดแผ่นดิน การเกิด ทำไม้ถึงเรียกว่าจุดสูงสุดแผ่นดิน เด็กจะอธิบายได้แต่อ่านเขียนลำบากมาก แต่สามารถพูดให้นักท่องเที่ยวเข้าใจได้

โรงเรียนตอนนี้เป็นที่ต้อนรับแขกมากมาย หลายคนสนใจจะเข้าศึกษาดูงานเพราะไม่เชื่อว่าที่ชัยภูมิจะมีกลุ่มชาติพันธุ์ ที่แตกต่างไปจากไทย เพราะเขาไม่เคยคิดว่าจะมีแต่พอไปเห็นจริงๆ แล้ว เด็กๆสร้างความประทับใจให้กับแขกที่ไปเยือนด้วยความใสๆของเด็ก เด็กเป็นอย่างไรแสดงออกไปอย่างนั้นเลย

คุณพนม : ขอบคุณอาจารย์ศิริพรมากน่ะครับ จริงๆแล้วผมเป็นลูกครึ่งญ้อกรน่ะครับ พ่อเป็นไทย แม่เป็นญ้อกร ผมดีใจมากครับที่ได้ให้เด็กๆได้พูดภาษาญ้อกร เพราะการพูดภาษาญ้อกรของเด็กนี้ สำเนียงจะไม่ค่อยได้ และก็ตั้งใจที่ทางมหาลัย และท่านศาสตราจารย์ ที่ได้แนะนำความรู้ทุกอย่างให้ญ้อกรได้มีตัวเขียน และทีมวิจัยทุกท่าน เด็กๆอยากเรียนภาษาญ้อกรมาก มีความสนุกกับการเรียน บางคนเวลาเข้าเรียนก็จะไปนั่งรอ บางครั้งครูก็เตรียมการสอนไม่ทันเพราะติดภารกิจ เป็นชาวไร่ชาวนา ที่ต้องทำงานและบางวันต้องมาสอน การมาสอนผมก็ได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ และพี่เลี้ยงทุกท่าน เด็กตั้งใจเรียนแต่เด็กผู้ชายบางคนทีความรู้อยังไม่ทันกับเพื่อน เพราะเราจะสอนปนกันไปก่อนทั้งป.4-6 และเด็กทุกคนก็ตั้งใจเรียนและยังถามผมอีกว่าเมื่อไหร่จะได้ไปสอน เด็กกระตือรือร้นอยากเรียนภาษาญ้อกร

อ.ศิริพร : ก็ขอบคุณคุณครูพนม มีความสามารถมาก ท่านศาสตราจารย์สุวิไล ทางมหาวิทยาลัยมหิดล นำภาคภูมิใจที่ท่านอบรมให้ครูพนม ซึ่งไม่มีปริญญาติดตัวแต่สามารถสอนให้บัณฑิต ป.โท จากอุบลและระยองที่มาศึกษาดูงานได้ชมเป็นที่ประทับใจมาก ท่านจะมีเทคนิคในการสอนเด็ก การดึงเด็ก เชื่อมโยงระหว่างเด็กพิเศษและเด็กทั่วไปซึ่งปกติจะแยกตัวกันอยู่แล้วตาม

ธรรมชาติตามสำนึก รู้ แต่ตอนนี้เขาหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวสามารถที่จะช่วยเหลือกันในระบบกลุ่มได้เป็นอย่างดี โรงเรียนก็จะเสริมสร้างอำนวยความสะดวกให้กับครูภูมิปัญญาทุกด้าน ตอนนี้ก็กำลังหาทุนให้เพื่อเป็นค่าตอบแทนในช่วงที่งบประมาณยังไม่พร้อม

ส่วนในด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นสิ่งที่โดดเด่นมากที่เกิดขึ้นในเด็กญ้อกร เด็กพิเศษจะขาดความรับผิดชอบ ไม่มีการจัดระเบียบ มีความยุ่งยากในการที่จะจำว่าเวลานั้นทำอะไร เวลานี้ทำอะไร แต่พอถึงเวลาที่ครูภูมิปัญญามาสอน เด็กจะวิ่งกรูมาหา มาช่วยถืออุปกรณ์ ไปที่ห้องเรียน อันนี้คือสิ่งที่เปลี่ยนแปลง เป็นสิ่งที่เราภูมิใจและมีกำลังที่จะทำต่อ ว่าเด็กมีความสุข และอยากจะทำกิจกรรมนั้นๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ ไม่ว่าจะมากหรือน้อยหรือด้านใด ขอให้ทักษะชีวิตของเขามีความสุขและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นชนชาติไหน ภาษาอะไร

คุณตาที่เป็นภูมิปัญญาของชาวญ้อกรเล่าให้ฟังว่า คนญ้อกรเวลาที่จะแข่งใครหรือบอกรักใครไม่จำเป็นต้องฝากข้อความหรือจดหมายใดๆ เขาจะหักกิ่งไม้ทำสัญญาณไว้ตามทางเดินตามสี่แยก คนญ้อกรจะมีความละเอียดอ่อนในการสังเกต การรับรู้ มีความไวต่อเสียงมากเพราะเขาอยู่บนที่สูง อยู่ในป่า ซึ่งเราสามารถนำมาสอนเด็กให้สังเกตได้

จากนั้นเป็นการแสดงของเด็กนักเรียนชาวญ้อกร

คุณศกรินทร์ : ทำไมอาจารย์ถึงเลือกทำหลักสูตรนี้กับเด็ก LD เพราะทวิภาษานั้นมันดูสูงยิ่งอยากให้อาจารย์คุยถึงความพิเศษ เพราะอะไรถึงมาเลือกทำกับเด็กกลุ่ม LD มันคงมีนัยสำคัญบางอย่างกับโรงเรียนอื่นๆที่จะนำทวิภาษาไปใช้ เพราะทวิภาษาไม่มีความสำคัญกับเด็กกลุ่มอื่นแต่มีความสำคัญกับเด็กกลุ่มนี้มาก มันคงจะเป็นโครงการต่อสำหรับที่ใครจะนำทวิภาษาไปใช้ วิชาอื่นใช้ภาษาไทยแต่ทำไมภาษาถิ่นจึงมีความสำคัญกับเด็ก LD

อ.ศิริพร : การคัดกรองเด็ก หลังจากที่เด็กเข้ามาอยู่กับครูประมาณ 1 เดือน ให้ครูได้รู้จัก มีปฏิสัมพันธ์ ดูผลงานเด็ก เรียนรู้สอนกันไปประมาณ 1 เดือน ก็จะให้แบบคัดกรองไปว่าเด็กคนไหนมีภาวะที่แตกต่างจากเพื่อนเพื่อที่จะให้การช่วยเหลือได้ทันเวลา ที่ผ่านมาก็โรงเรียนใช้แบบคัดกรองกฤษซี ของดร.ดารานี ในระดับชั้นประถมศึกษา ส่วนในระดับมัธยมศึกษาใช้แบบคัดกรองของกระทรวงศึกษาธิการ ใช้แยกกันเพราะฉะนั้นแบบคัดกรองนี้จะเป็นแบบคัดกรองที่เชื่อถือได้ ในการประเมินค่าเด็กออกมา เพื่อหาแนวทางช่วยเหลือ จากนั้นจะพาเด็กไปพบจิตแพทย์ตามแนวทางที่เลือกภาษาแม่มาทำ เพราะเด็กพิเศษที่พบในแต่ละปีส่วนใหญ่จะเป็นเด็กญ้อกร 7 ในสิบ 10 คน จึงตั้งข้อสังเกตว่า ทำไมเด็กญ้อกรเป็นเด็กพิเศษ เกิดจากความสับสนทางด้านภาษาหรือเป็นเพราะภาวะทางด้านสมองจริงๆ เราต้องการจะแยกออกจากกันว่าคนไหนเป็นอะไร เพราะภาษาก็แตกต่างกันอยู่แล้ว เช่นคำว่าช้างในภาษาไทย คือช้าง แต่ในภาษาญ้อกรหมายถึงไก่ เด็กเกิดความสับสน เบื่อหน่ายห้องเรียน แต่พอมาเจอครูภูมิปัญญาเด็กได้เรียนในสิ่งที่ชอบ ได้วาดรูป ได้บอกเล่า ได้อิสระเต็มที่ตามจินตนาการ แต่เด็กเขียนไม่ได้เพราะมีความบกพร่อง จึงได้ให้เด็กได้สื่อ

ความหมายโดยทางอื่น นำไปสู่โจทย์การวิจัย ส่วนเหตุผลที่เลือกภาษาถิ่นคือให้เด็กได้เรียนรู้จากสิ่งที่รู้ไปสู่สิ่งที่ไม่รู้ จากง่ายไปสู่ยาก เอาความรู้เดิมเชื่อมสู่ประสบการณ์ใหม่ เป็นการถ่ายโอนภาษา

ผู้ดำเนินรายการ : กระบวนการทำงานเพื่อการฟื้นฟูภาษาได้ถูกนำไปใช้เพื่อการเรียนรู้และการศึกษาของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ งานของกลุ่มนี้น่าสนใจมากที่สามารถประยุกต์ใช้งานทางด้านภาษาศาสตร์เข้าไปสู่เรื่องการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนได้เป็นอย่างดีและเห็นผลเป็นรูปธรรม

การนำเสนอกรณีศึกษากลุ่มม้ง จ.แพร่ “สืบทอดเรื่องราวความเป็นม้ง (ด้วยตัวอักษรไทย)”

โดย นางจันทนา บัสปงษ์ และคณะ

วันที่ 28 ตุลาคม 2551

คุณอุดม สุขเสน่ห์ พี่เลี้ยงในพื้นที่ แนะนำทีมวิจัย ได้แก่ นายก่อเกียรติ แสนจาง นางจันทนา บัสปงษ์ นางสาวศิริพร อรรถพลภูษิต นางสาวเพ็ญนภา แสนท้าว นายละมั่ง แสนกือ นายเล่าไข่ แสนจาง

ประวัติความเป็นมาชาวม้ง

ชาวม้งนี้ยังไม่มีใครสามารถสรุปได้ว่าชาวม้งอพยพมาจากที่ไหนแน่ แต่สันนิษฐานว่าอพยพมาจากที่ราบสูงทิเบต และไซบีเรีย มองโกลเลียและเข้าสู่ประเทศจีน ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศจีนเป็นเวลาหลายศตวรรษ อยู่แถบแม่น้ำเหลืองหรือแม่น้ำฮวงโห ม้งอาศัยอยู่ในประเทศจีนมาหลายศตวรรษ จนถึงศตวรรษที่ 17 ราชวงศ์แมนจู ซึ่งมีอำนาจปกครองในประเทศจีน ได้มีนโยบายในการปราบปรามม้งเพราะเห็นว่าชาวม้งมีผู้ขายเป็นส่วนใหญ่และหน้าตาคล้ายคนรัสเซีย คนม้งและคนจีนได้ต่อสู้กันหลายครั้ง เช่น ปี2009 สู้รบกันที่เมืองหังหยุน 2276-2278 สู้รบกันที่มณฑลกวางยว และ2306-2318 สู้รบกันที่เมืองเสฉวน จากการต่อสู้กันครั้งนี้คนจีนได้ชัยชนะในการสู้รบ ถ้าคนที่ยอมรับในวัฒนธรรมของจีน คนจีนก็จะให้อยู่ ส่วนคนที่ไม่ยอมรับในวัฒนธรรมของจีนคนจีนก็จะฆ่าหมด ผลสุดท้าย มีบางกลุ่มไม่ยอมรับ ถอยร่นลงมากระจัดกระจายเป็นกลุ่มย่อยๆและถอยร่นลงมาทางใต้ในแขวง12ปันนา อีกกลุ่มถอยลงมาจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือของลาว และบางส่วนเข้ามาทางตอนเหนือของประเทศไทยทางเชียงราย เชียงใหม่ พะเยา น่าน และกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในภาคเหนือ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี

พ่อละมั่งกับพ่อเล่าไข่ เล่าตำนานตัวอักษรม้ง โดยมีผู้ช่วยแปล

พ่อละมั่ง : สมัยก่อนที่ม้งอพยพมาจากจีน ม้งยังมีตัวหนังสืออยู่ แต่พออพยพตัวหนังสือก็แตกกระจัดกระจายและอยู่ไปอยู่มามีกลุ่มหนึ่งกินตัวหนังสือม้งไปหมด และต่อมามีม้งอีกกลุ่มหนึ่งถามว่าตัวหนังสือม้งอยู่ไหน ก็ตอบว่ากินไปหมดแล้ว คนเฒ่าคนแก่บอกว่าถึงแม้ว่าจะไม่มีตัวอักษรม้ง แต่ก็ยังมีการพูดภาษาม้งกันอยู่ โดยการคิดในใจแล้วมาปักเป็นลายผ้าม้ง มาทำเป็นเสื้อเป็นกางเกง

พ่อเล่าไข่ : เมื่อก่อนม้งอพยพมาจากทางทิเบต และอพยพข้ามทางทะเล ระหว่างข้ามทะเลน้ำได้พัดเข้าสู่เรือทำให้ตัวหนังสือม้งเปียก เมื่อข้ามได้แล้วก็นำตัวหนังสือไปตาก เนื่องจากสมัยก่อนมีการเลี้ยงวัวเลี้ยงควายเยอะ วัวควายจึงมากินตัวหนังสือม้งหมด ปัจจุบันจึงไม่มีตัวหนังสือม้ง

ตัวหนังสือม้งมีหลายตำนานแล้วแต่ใครจะเล่า บางคนก็เล่าว่าหนูกินหมด วัวควายกินหมด คนกิน ปลากิน ปัจจุบันจึงไม่มีตัวหนังสือม้งเราจึงต้องทำตัวหนังสือขึ้นมาแทน

คุณจันทนา : เริ่มแรกที่คิดว่าอยากจะทำ คือเห็นอาจารย์สุวิไลและคุณเจียบขึ้นไปหมู่บ้านตองเหลือง ไปทำของชนเผ่าตองเหลืองก่อน คุณอุดมบอกว่าถ้าทำของตองเหลืองกับม้งน่าจะทำแบบเดียวกันเพราะตองเหลืองก็มาเรียนอยู่ในโรงเรียนเดียวกันกับม้ง ถ้าเด็กตองเหลืองเรียนภาษาตองเหลืองแล้วก็เหลือแต่เด็กม้งก็ไม่ค่อยดีเท่าไร คุณอุดมก็มาถามว่าสนใจมั๊ย เดือนหน้าอาจารย์จะขึ้นมา ก็น่าสนใจเพราะตัวหนังสือม้งที่เป็นภาษาไทยก็มีมาแล้วเมื่อปี 2523 มีอาจารย์สอนศาสนาคริสต์คิดว่าไม่มีตัวอักษรม้ง เลยไปขอตัวหนังสือม้งที่เป็นอักษรไทยจากกระทรวงมหาดไทย แล้วมาสร้างและใช้ถึงปัจจุบันซึ่งใช้อยู่ในโบสถ์อยู่ในพระคัมภีร์เท่านั้น ส่วนพี่น้องชาวม้งที่อยู่ข้างนอกที่ไม่ได้นับถือศาสนาคริสต์ก็จะไม่รู้และไม่เคยเห็นมาก่อน โดยส่วนตัวที่เป็นคริสต์อยู่แล้วก็คิดว่าน่าจะนำมาพัฒนาและทำการเรียนการสอนในโรงเรียนน่าจะใช้ได้ พออาจารย์มาก็เลยเข้าไปคุยกับอาจารย์ชวนเพื่อนรวมกลุ่มกันไป ซึ่งอาจารย์ก็ได้ให้โอกาสในการนำตัวหนังสือม้งที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้นอนาคตข้างหน้า.....ถ้าสมมติถ้าเรียนอยู่ในโรงเรียนด้วยก็ยิ่งดีเพราะเด็กม้งตอนนี้ก็เหมือนเด็กเผ่าอื่นที่พูดไทยไม่ชัด สับสนกับการพูดเหตุผลที่เราอยากทำในตรงนี้ก็คือ เด็กม้งถึงแม้ว่าจะมีอยู่ทั่วทุกจังหวัดในภาคเหนือ ถ้ามองในภาพกว้างๆก็จะไม่ค่อยเห็นแต่ถ้ามองในระดับหมู่บ้านก็จะเห็นว่าเด็กพูดภาษาม้งไม่ชัดเจน พูดภาษาม้งใส่พ่อแม่ แม่ พ่อแม่เป็นภาษาไทย

เวลาเล่นปีใหม่มแต่ก่อนสนุกมากเล่นแบบเปิดในกันเล่น ไม่ว่าจะหล่อหรือไม่หล่อ แก่หรือหนุ่ม ถ้าเขาพอใจที่จะมาเล่นกับเราเราก็เล่น และก็เล่นอย่างมีที่ทำ มีการโยนลูกช่วง ตกแล้วก็เอาของ ของเธอตกก็เอาของมา 1 อย่าง ตอนเย็นก็มาร้องเพลงเอาของคืน มีก็อย่างก็ร้องเพลง ถ้าเยอะเกินไม่มีเพลงก็แลกคืนหรือให้เพื่อนช่วย แต่เดี๋ยวนี้ เด็กม้งเดี๋ยวนี้ไม่มีแบบนี้แล้ว เขามีปีใหม่มเหมือนกันแต่เล่นปีใหม่มแบบประเพณีบังคับ แต่ก่อนมีลีลาทำที่ที่น่าดู แต่เดี๋ยวนี้ไปยืนเข้าแถวตรงขาไม่กระดิก มือไม่กระดิก ไม่มีท่าที่ ประเพณีบังคับให้เขาทำ แล้วก็ไม่มีลีลา

นิทานเดี๋ยวนี้อีกก็ไม่ฟังไปดูละครกันหมด เพลงภาษาม้งที่ร้องแบบสมัยเก่าก็ไม่ฟังไม่รู้ร้องอะไรไม่เข้าใจ หรือภาษาม้งที่มีเสียงอีกหลายอย่างเขาก็ไม่ฟัง ไปร้องเพลงแบบสมัยใหม่หมด เราก็เลยอยากคิดว่าเพลงภาษาม้ง ภาษาไทยบอกว่าการโต้ว่าที่ มีการร้องไปเธอก็ร้องตอบ มีการร้องเพลงหลายแบบ หมู่สาวรักกันก็ร้องกันแบบหนึ่ง มีพ่อหรือไม่มีแม่ก็จะร้องอีกแบบหนึ่ง แต่เดี๋ยวนี้นี้เด็กร้องไม่เป็นก็จะร้องแบบรักๆอยู่อย่างเดียวที่มีดนตรี อย่างเก่าไม่มีแล้ว

มีตัวหนังสืออีกแบบหนึ่งที่เขาใช้กันเยอะมาก คือตัวหนังสือภาษาอังกฤษ ใช้เยอะมากในหมู่บ้านม้ง เขาเคยทำกันเมื่อสามสิบปีที่แล้ว ประเทศจีน ประเทศไทยและฝรั่ง เคยรวมตัวกันและไปทำที่ประเทศจีน ก็สามารรถนำมาใช้ได้ แต่ไม่ได้มีการสอนในโรงเรียน ใครสนใจก็มาเรียนเป็นพิเศษส่วนตัว ต้องมาจ้างครูสอนส่วนตัว ถ้าไม่สนใจก็จะได้ไม่ได้ แต่ถ้าตัวอักษรภาษาไทยเข้าอยู่ใน

ระบบโรงเรียน เราก็จะค้นคว้าประวัติมัน ศึกษาทุกอย่างของมันเอาเข้าไปอยู่ในระบบการเรียนการสอน เด็กของเราก็จะรู้

ตั้งแต่ทำงานมาได้ 7 -8 เดือนน้องเขาก็สามารถอ่านเขียนได้ แค่ออนินดน้อยเขาก็รู้ เพราะคล้ายกับภาษาไทย ถ้าเอาเข้าไปอยู่ในระบบการเรียนการสอนคิดว่านักเรียนน่าจะเข้าใจภาษาไทยได้ดีขึ้น คนมันเวลาเรียนหนังสือภาษาไทยจะไม่มีตัวสะกด บ ม ด มีแต่สระ อะ กับ ัง เขาจะพูดไม่ชัดเจน เขาก็ว่าของเขาไป กว่าเด็กจะรู้ภาษาไทยต้องใช้เวลานิดหน่อย ส่วนครูก็ส่วนใหญ่เป็นคนไทย พูดภาษาม้งไม่ได้ เวลาเด็กไม่รู้ก็ต้องวิ่งมาถาม ภาษาไทยว่าอย่างนี้ภาษาม้งว่าอย่างไร หรือเวลาที่ครูพูดเด็กไม่รู้เรื่องครูก็เขียนเป็นภาษาไทยมา แล้วเราก็แปลให้เด็กก็วิ่งกลับมาที่โรงเรียนอีก ถ้ามีหนังสือภาษาม้งที่เป็นตัวอักษรไทยก็จะง่ายขึ้น

คุณศิริพร : กล่าววัตถุประสงค์ที่ทำตัวเขียนภาษาม้งด้วยตัวอักษรไทย

1. เพื่อสร้างระบบตัวเขียนภาษาม้งด้วยตัวอักษรไทยให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของโรงเรียน เพื่อว่าในอนาคตเราจะใช้กันในโรงเรียน
2. เพื่อสร้างหนังสือบันทึกเรื่องราวของชาวม้งที่เขียนด้วยตัวอักษรไทย หรือที่ร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อบันทึกประวัติความเป็นมาของชาวม้ง

คุณจันทนา : ตัวหนังสือของเราประกอบด้วย พยัญชนะเดี่ยว 27 ตัว พยัญชนะคู่ 20 ตัว พยัญชนะควบมี 3 ตัว สระ 14 ตัว วรรณยุกต์มี 8 รูป 7 เสียง

จากนั้นได้ยกตัวอย่างคำศัพท์ที่เป็นภาษาม้ง ซึ่งในบางคำจะออกเสียงเหมือนคำในภาษาไทยแต่มีความหมายที่ต่างกัน

การนำเสนอกรณีศึกษากลุ่มละเวอะ จ.แม่ฮ่องสอน

“เหลียวหลังแลหน้าภาษาละเวอะ บ้านป่าแป๋”

โดย นายป้อ ขจรศักดิ์ศรี

วันที่ 28 ตุลาคม 2551

ดิฉันที่ได้มาร่วม ผมเป็นคนละวะ เป็นคนที่มีอาชีพทำไร่ ส่วนมากในหมู่บ้านที่ผมอยู่จะเป็นคนที่ทำอาชีพทำไร่ข้าว อาศัยน้ำฝน บนไหล่เขา ที่ผ่านมาก็มีโครงการที่กลุ่มสนับสนุนการวิจัยของชาวเขา ของบ้านป่าแป๋ เป็นการวิจัยพันธุ์กรรมพืช ข้าว พันธุ์กรรมพืชพื้นบ้าน พวกเขามารวบรวมแล้ว พวกเขาเห็นว่า แต่ละอย่างก็มีความสำคัญมาก ผมก็มีส่วนร่วมกับทีมวิจัยพันธุ์กรรมพืชพื้นบ้านในหมู่บ้านของผม เขาวิจัยข้าวอย่างเดียวก็มี เขาศึกษาวิจัยข้าวเขารู้ว่า มันมีประโยชน์หลายๆ อย่าง มันจะเป็นข้าวที่เรากินประจำ นอกจากกินแล้ว ก็จะเป็นสมุนไพรสำหรับผู้ที่ยังมีคุณค่าหลายอย่าง แล้วก็เป็นแซมพูสระผม น้ำที่เขาล้างข้าวสารแล้ว เขาจะหมักไว้เพื่อใช้แทนแชมพูสระผม จะทำให้ผมดก และยังใช้เป็นยาแก้เด็กตัวร้อน เป็นยาแก้แพ้พิษต่างๆ สมัยผมเป็นเด็ก คนที่โดนหนูกัด เขาก็เคี้ยวข้าวสารแล้วพ่นใส่ที่เป็นรอยเขี้ยวของสัตว์ แก้พิษ เขาก็ใช้อย่างนั้น เวลาเด็กตัวร้อน เขาก็ใช้น้ำนั้นเป็นยาแก้ตัวร้อน เมื่อมีการวิจัยพันธุ์พืชพื้นบ้านและพันธุ์กรรมข้าว เขาก็เห็นว่ามีคุณค่าหลายอย่าง เขาก็บอกว่าน่าจะมีการเขียนเป็นภาษาละวะ ให้ลูกหลานเข้าใจวิธีการใช้ข้าว บางคนจะใช้เป็นยา บางคนจะใช้เป็นแซมพูสระผม บางคนก็ใช้เป็นอาหาร เป็นยาแก้พิษ ยาแก้แพ้ เป็นต้น เราอยากจะมีการบันทึกพืชผักที่เป็นยาด้วย เพื่อทำไปแล้ว เขาก็อยากมีตัวหนังสือสำหรับเขียนในภาษา มีเรื่องเล่าว่า สมัยก่อนเขาบอกว่า คนละวะเคยมีเทวดามามอบหนังสือให้ไว้เขียนอะไรต่างๆ คนละวะเป็นคนขยัน ทำไร่ข้าวที่ไหล่เขา เขาก็เอาตัวหนังสือที่เขียนไว้บนแผ่นหนัง แล้วสุนัขก็คาบไปกิน คนละวะก็ไม่ได้รักษาหนังสือที่เทวดาให้มาตอนนั้น ไม่ได้สนใจตัวหนังสือที่เทวดาให้ คนละวะก็เลยไม่มีตัวหนังสือมาจนถึงทุกวันนี้

ตอนนี้ลูกหลานของละวะก็อยากจะมีตัวหนังสือเขียน เขียนเรื่องราวต่างๆ นี่ก็เป็นเรื่องตัวหนังสือบนแผ่นหนัง ที่หมากัดไป ตอนหลังคนละวะก็เลยเอามาทำพิธีกรรมต่างๆ เวลาไหวผีก็จะใช้หมา ขึ้นบ้านใหม่ ทำให้บ้านใหม่ปราศจากสิ่งเป็นมลทิน สิ่งไม่ดี ก็จะใช้หมา เวลาทำไร่ข้าว ก็จะใช้หมา ไล่สิ่งที่ไม่ดีออกไป ว่าอย่างนั้น

ผมจะพูดถึงโครงการของผมที่ว่า เป็นการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมของละเวอะ โครงการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมละเวอะนั้น เกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการมีการจดบันทึกเรื่องราวให้รุ่นลูกหลาน เรื่องสมุนไพร คำสั่งสอนลูกหลาน วัฒนธรรม ประเพณี ก็อยากจะมีตัวหนังสือ ตัวเขียนให้ลูกหลาน เนื่องจากลูกหลานขณะนี้ไม่อยู่บ้านเท่าไร ออกนอกบ้านไปรับจ้าง อาจจะไปเรียนหนังสือ ไม่มีโอกาสที่จะอยู่กับปู่ย่าตายาย ได้ฟังนิทาน คำสอน เหมือนกับเด็กที่ไม่เคยได้ออกนอกบ้าน เมื่อก่อนเขาอยู่ที่บ้านตลอด มีโอกาสที่จะได้ฟังเรื่องเก่าๆ ต่างคนเฒ่าคนแก่ในบ้าน เนื่องจากมีความอยากได้ ก็มีผู้ประสานงานของสกว. แม่ฮ่องสอน เขาก็มาติดตามงานวิจัยพันธุ์พืชพื้นบ้านและพันธุ์กรรมข้าว ผมก็มีส่วนในกลุ่มนั้นด้วย และผมก็เสนอว่าถ้ามี

โครงการอันนี้จะดีไหม พัฒนาตัวหนังสือ หาตัวหนังสือ ให้กับภาษาบ้านป่าแป๋ จะได้มีตัวหนังสือ เขียนเพราะว่า ที่มียูนิโคดไม่สามารถที่จะเขียนภาษาของบ้านผมได้หมด เพราะตัวหนังสือต้องใช้ ภาษาไทยนี่แหละ เป็นพยัญชนะที่จะใช้ ปรีक्षाกัน และได้เสนอโครงการ และขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และชาวบ้านก็ได้มีโอกาสสนับสนุน และทางอาจารย์มยุราก็เป็น ที่ปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาตัวอักษรว่าเห็นสมควรหรือไม่ ไปๆ มาๆ จากกรุงเทพฯ-แม่ฮ่องสอน จากตัวเมืองต้องขึ้นเขาสูง ขึ้นดอยที่บ้าน ตอนนั้นก็มีการช่วยกันหาทีมวิจัย ช่วยกันพัฒนาตัวเขียน คนที่ช่วยกันมีหลากหลาย มีทั้งคนเฒ่า นักเรียน และนักศึกษาที่มาจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มา ช่วยพัฒนาตัวอักษรเกี่ยวกับเรื่องสระ หลากๆ ฝ่ายมารวมกันไม่ว่าจะเป็นนักเรียน นักศึกษา คน เฒ่า มาช่วยตรวจดู ตอนนั้นก็มาใช้ตัวหนังสือไทย จริงๆ แล้ว ตัวหนังสือไทย บอกพยัญชนะก็จะใช้ ไม่มาก ถ้าจะใช้ ๒๔ ตัว นอกจากนั้นก็ยังมีเป็นคู่ที่คนไทยเรียกว่า พยัญชนะควบกล้ำ ซึ่งก็มีประมาณ ๒๐ กว่าตัว ๒๕ ตัว นอกจากนั้นจะเป็นพยัญชนะที่มีจุดจะเป็นพยัญชนะที่ออกเสียงต่างจาก น ธรรมชาติ จะมีเสียง อ ก่อน หรือมี จุดไขปลา หรือฟันหนู จะยืมตัวนั้นมาแทน อ ตอนนั้นก็กำลัง ทดลองนำตัวอักษรมาเขียน เมื่อมีโอกาสได้ทดลองเขียนว่าเพียพหรือยัง หรือยังขาดตัว พยัญชนะ ตัวสระ หรือตัวสะกดอะไรอีก เราเขียนมาหลายครั้ง บางครั้งก็มีการตัดสินใจว่าบางตัว ต้องตัดออกบ้าง ทดลองโดยการเขียนเรื่องสั้นๆ และก็รู้สึกเสียดายตัวหนังสือที่มีอยู่เดิม บางครั้ง ตัวหนังสือไทยที่ใช้ก็ออกเสียงก็เหมือนกัน ออกเสียงเหมือนกับสระของไทย เสียงก็เหมือนกัน แต่ก็ มีบางครั้งที่เราใช้สระประสม สองสระออกเสียงพร้อมกัน ก็มีหลายคำ ก็มาปรึกษากับอาจารย์ที่ กรุงเทพฯ ผมมาที่กรุงเทพฯ แล้วก็ปรึกษากับอาจารย์ ถ้าสระที่เราประสมให้เป็นระบบเลยดีไหม บางครั้งที่เราใช้พยัญชนะ เราก็ทำการทดลองใช้กัน จะได้ใช้เป็นระบบ และสระประสมตัวไหนต้องใช้ ตัวไหน ตอนนั้นก็มีคนทดลองเขียนเรื่อง เขียนคำหยอก เขียนนิทานให้เด็ก แล้วก็ลองให้เด็ก เขียนเองบ้าง โดยให้มาที่โรงเรียนอาทิตย์ละ ๑ วันเพื่อทดลองก่อน เด็กก็ชอบ เขาจะเขียนนิทาน เรื่องสั้นๆ แล้วก็ให้นักเรียนเขียนเอง เขียนกลับบ้าน นักเรียนจะได้ไปอ่านที่บ้านด้วย และก็จะได้ หนังสือด้วย บางครั้งผมจะเขียนคำขอให้สั้นๆ ไม่ต้องยาว เขาก็เอากลับไปอ่านที่บ้าน เขาก็ได้ไป เล่าให้พ่อแม่ฟัง พ่อแม่ของเขาก็เห็นด้วย เขาก็ชอบเป็นคำขอ เป็นนิทาน บางครั้งนิทานเตือนให้ เป็นคนดีก็มี เป็นนิทานไม่ให้เลว.....ก็มี พ่อแม่มีโอกาสดูอยู่กับลูกหลาน อยากจะหาแนวทางที่ จะเขียนเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ให้เด็กอ่าน บางครั้งถ้าเขาอยู่บ้านมีความสุข ได้อ่านหนังสือ ที่ได้เรียน ถ้าเขาออกนอกบ้านมีโอกาสดูหนังสือเล็กๆ น้อยๆ ที่เราเขียน ได้แนะนำเด็กให้เขาเป็นคนดี บางครั้งอาจจะแนะนำนิทาน คำแนะนำในทางคำขอ ประโยชน์ในการแนะนำสั่งสอนเด็ก

ตอนนี้ผมก็ได้มีการพัฒนาระบบตัวเขียน แต่บางครั้งการพัฒนาระบบตัวเขียนก็มีปัญหา คนที่ทำงานร่วมกันบางครั้งเขาอาจจะไปทำงานต่างจังหวัด บางครั้งเขาอาจจะไปทำงานต่าง หมู่บ้าน พวกเราก็ไม่ใช่คนที่มั่งงานประจำ เขาจำเป็นต้องไปรับจ้าง บางครั้งก็ไม่มีโอกาสอยู่บ้าน ตลอด ทำให้ต้องหาทีมงานหลายๆ คน บางครั้งคนที่ไม่ทำก็ไม่มีอะไร ก็จะมีคนทำงานแทนอยู่ ก็ เป็นปัญหาสำหรับทีมงาน ทีมวิจัยก็มีปัญหาเรื่องพัฒนาระบบตัวเขียนเป็นสิ่งที่ล่าช้า ตอนแรกผมก็ ไม่เข้าใจ ต้องมีคนที่บ้านเป็นคนที่ไม่ได้เรียนสูง ผมก็เรียนแค่ป. ๔ รุ่นหลังนี้จะมี ป. ๖ นอกนั้นก็ จะมีลูกมีหลานที่ไปเรียนข้างนอก ก็เลยไม่มีเวลา จำเป็นต้องใช้เวลาหลายครั้ง หลายหนที่เราหา

สระ และหาพยัญชนะ และตอนนี้ก็คิดว่าเราลองเขียนเรื่องต่างๆ แล้วคิดว่าพอจะใช้ได้ และคิดว่าจะพักการพัฒนา ก่อน ถ้าหากว่ามีสิ่งที่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง คิดว่าในอนาคตจะมีการเปลี่ยนแปลงต่อไป

ผู้ดำเนินรายการ : คิดว่า พ่อก้านคงจะเล่ามาได้สักระยะหนึ่งแล้ว ถ้าใครสงสัยหรือมีคำถามอะไร เราก็ใช้เวลาที่เหลือ เพราะว่าพ่อก้านทำงานมาเองมาได้ระยะเวลา ๑ ปีแล้ว เล่าได้ทุกเรื่องใครมีอะไรสงสัยเชิญคะ

ผอ.ศตวรรษ : ทางกระทรวงการพัฒนาสวัสดิการและความมั่นคงของมนุษย์เขาจะมองเรื่องสวัสดิการด้วย และความมั่นคง สังคม ชุมชนด้วย เพราะฉะนั้นเรื่องภาษา ซึ่งเป็นเรื่องพื้นฐานทางด้านวัฒนธรรม ก็เป็นจุดเริ่มต้น อยากจะให้มองว่า เมื่อคนในชุมชนได้มารวมตัวกันและมาช่วยกันทำงานในเรื่องภาษาซึ่งเป็นเรื่องของตัวเองแล้ว มองโลกอย่างอื่นอีกหรือเปล่า อยากจะทำอย่างอื่นอีกหรือเปล่า อยากจะถามอย่างนี้ว่า มีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องนี้

ก้านบือ : ตามที่โครงการได้รับการอนุมัติให้ทำงาน ก็อยากจะทำให้มีการสืบทอดจะเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านหรือว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับงานต่างๆ งานที่เป็นประเพณี วัฒนธรรม หรืออาจจะไม่มีคนเฒ่าคนแก่คอยอธิบายให้ เช่นพิธีแต่งงาน ว่ามีขั้นตอนเป็นอย่างไร เวลาจะมีงานขึ้นบ้านใหม่ เขาจะอย่างไร มีพิธีกรรมอย่างไร ถ้าไม่มีคนเฒ่าก็จะทำไม่ได้ มีบางบ้านที่เป็นคนละเวือะและไปอยู่ในเมือง บางครั้งอาจจะอยากทำพิธีกรรมแบบละเวือะเหมือนกัน แต่เขาจำได้แต่ขั้นตอน ไม่มีใครจดบันทึกไว้ให้ ถ้ามีคนเขียนให้เขา เขาอาจจะทำได้

ผู้ดำเนินรายการ : เมื่อกี้ที่พ่อก้านพูดว่า ระบบตัวเขียนสามารถจะบันทึกเรื่องราว ภูมิปัญญาของคนละเวือะได้ ทราบจากทางพี่เลี้ยงแม่ฮ้องสอนว่า ทางทีมละเวือะทำตัวหนังสือแล้วอธิบายเรื่องพันธุกรรมข้าว ให้พ่อก้านเล่าให้ฟังนิดหนึ่งได้ไหมว่า ทำอย่างไร ในส่วนที่เอาภาษาไปอธิบายเรื่องข้าว

ก้านบือ : ในต้นข้าวแต่ละต้นก็มีหลายอย่าง เช่น ราก ก็จะมีชื่อเรียก ขั้ว ก็จะมีชื่อเรียก แล้วก็มีชื่อของปล้อง แล้วก็มิใบ มีรวง และมีแขนง แต่ละรวงก็จะมีหลายแขนง ก็จะมีชื่อเรียก

ผู้ดำเนินรายการ : เพราะฉะนั้นตัวหนังสือ นอกจากจะใช้เขียนเรื่องนิทาน คำบอกเล่าของบรรพบุรุษแล้ว ก็ยังสามารถใช้บันทึกเรื่องราวในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งกลุ่มละเวือะเขาสามารถทะลุงานไปถึงเรื่องสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านด้วย แล้วก็คอยดูนะว่า สุดท้ายแล้วการพัฒนาตัวเขียนซึ่งเห็นเป็น ก ค ง ซึ่งภาษานี้มีพยัญชนะต้นถึง ๓๗ หน่วยเสียง และเป็นภาษาที่นักภาษาศาสตร์คงจะสนใจมากเพราะเป็นภาษาหนึ่งที่ดีถือว่าเป็นภาษาปราบเซียนได้เลย เพราะว่ามีความพยัญชนะเยอะมาก

พยัญชนะท้ายมีประมาณ ๗-๘ ตัว ส่วนสระมีทั้งสระประสมปกติ และสระเรียง ซึ่งตอนที่ทำรู้สึกว่ายากมาก ไม่รู้จะใช้ภาษาไทยตัวไหนเข้าไปแทน แต่สุดท้ายแล้วทางทีมวิจัยได้ช่วยกันคิด ช่วยกันทดลอง ช่วยกันทดสอบ จนกระทั่งระบบตัวเขียนออกมานี้ในระดับหนึ่ง และสามารถใช้งานบันทึกเรื่องราวที่ประสงค์จะบันทึกได้ทั้งหมด

ผู้เข้าร่วมการประชุม : กระผมนายคารม จากม.ราชภัฏสกลนคร ประเด็นที่ทางโครงการทำนับว่าน่าสนใจ แต่ผมอยากจะคิดในมุมกลับนิดหนึ่ง ในการสร้างตัวเขียนให้กับภาษาที่ไม่มีตัวเขียนก็เป็นความพยายามที่ดีเยี่ยม แต่ตัวเขียนก็สามารถบันทึกเรื่องราวต่างๆ ไว้ได้ ทีนี้ผมขอถามในมุมกลับว่า ภาษาไทยใช้บันทึกเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นภาษาละเวือะไม่ได้ ใช่ไหมครับ จึงต้องคิดตัวอักษรนี้ขึ้นมา เพราะว่าอาจจะจะมีเฉพาะแต่คำศัพท์ที่มีความหมายแตกต่างกัน คำศัพท์นั้นไม่สามารถแปลเป็นภาษาไทยได้ใช่ไหม แต่คนรุ่นใหม่ที่จะมาทำการศึกษาภาษาละเวือะ ใช้ภาษาไทยอาจจะง่ายกว่าภาษาละเวือะ ก็คงไม่ต้องใช้อักษรใหม่ทั้งหมดเลยใช่ไหมครับ เห็นว่ามันมีตั้ง 35-26 ตัว

กำหนดบื้อ : ภาษาไทยก็มีหลายคำ หลายตัว สระด้วย ก็จะมีบางคำที่ยากๆ แต่ภาษาที่เราเขียนปัจจุบัน คิดว่าเด็กรุ่นหลังที่อยู่ในเมืองจะอ่านได้ คนไทยก็อ่านได้ เพราะว่าง่ายกว่าที่เราทำสมัยก่อน เขียนตามมิชชันนารีที่มาเผยแพร่ศาสนา แต่ไม่สามารถจะเขียนภาษาทางบ้านผมได้หมด เขียนได้เป็นบางคำ หลายคำยังเขียนไม่ได้

ผู้ดำเนินรายการ : คือว่าภาษาละเวือะไม่ได้ประดิษฐ์อักษรใหม่ แต่ใช้ฐานจากภาษาไทยเข้าไปประยุกต์ใช้ในภาษาละเวือะ ใช้ตัวพยัญชนะเหมือนภาษาไทย แต่ว่ามีระบบ

ผู้เข้าร่วมการประชุม : วลัย โสมอินทร์ จากคณะมนุษยศาสตร์ ม.มหาสารคาม จริงๆ ก็เป็นลูกหม้อที่นี่ เป็นนักภาษาศาสตร์คนหนึ่ง แต่สิ่งที่จะถามอาจจะไม่เกี่ยวกับภาษาศาสตร์โดยตรง แต่เป็นเรื่องของกระบวนการการทำวิจัยแบบมีส่วนร่วมแบบนี้ เพราะตอนนี้ก็ทำอยู่โครงการหนึ่งเหมือนกัน อ่านดูตามข้อมูลที่ให้มาบอกว่า คือไม่แน่ใจว่าคำถามนี้จะเป็น sensitive issue หรือเปล่า มันเปราะบางหรือเปล่า คือว่า มีอยู่ ๒ ศาสนาก็คือ คริสต์ กับพุทธ ที่นี่ยากจะถามว่า ในกระบวนการเข้าไปทำงานตรงนี้ เรามีปัญหาไหมระหว่างความแตกต่างระหว่างศาสนาซึ่งเป็นคนละเวือะด้วยกัน มีปัญหาอะไรไหม และจัดการกับปัญหานั้นอย่างไร

กำหนดบื้อ : ที่หมู่บ้านมี ๒ ศาสนา คือ พุทธและคริสต์ คริสต์มี ๒ นิกาย คือ คาทอลิก และโปแตสแตนต์ และคนที่ถือพุทธก็เป็นพี่น้องกับคนที่ถือคริสต์ ทำงานด้วยกันได้

ผู้ดำเนินรายการ : อ.วัลยาคะ นอกจากมีคริสต์ ๒ นิกาย มีพุทธ และยังมีผู้นับถือผีอีกด้วย และอยู่ร่วมกันหมด อันนี้ก็คือข้อเด่นของที่นี่ มีคำถามอีกไหมคะ เชิญคะ

นายสักรินทร์: ผมสักรินทร์ จากเชียงใหม่ครับ ไม่ทราบว่าทางละเวอะมีความคาดหวัง อยากจะทำบทเรียนท้องถิ่นเข้าไปอยู่ในโรงเรียนไหมครับ เข้าไปอยู่ในระบบของโรงเรียนไหม หรือจะทำผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหรืออย่างไรครับ หลังจากโครงการนี้ หรืออนาคตของโครงการ

กำนันป้อ : ผมต้องการให้เข้าไปในโรงเรียนบ้าง อยากจะให้หลักสูตรท้องถิ่นบ้าง เท่าที่จะทำได้ แต่ตอนนี้ยังไม่ได้ทำ เพราะว่าตัวหนังสือยังไม่นิ่ง ถ้าตัวหนังสือนิ่งแล้ว ก็จะลองทำหลักสูตรนิดหน่อยให้นักเรียนก่อนที่จะออกไปเรียนในเมือง เพราะโรงเรียนมีถึงชั้นม. ๓ อยากจะให้มันนักเรียนอ่านบ้างก่อนจะออกนอกบ้าน

คุณสักรินทร์ : ก็เลยโยงมาสู่ประเด็นนี้เลยว่า คำศัพท์บางคำ หรือ concept มันไม่มีในวัฒนธรรมไทย หรือในบาง concept ก็ไม่มีในวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาเอง เช่น คำว่า ความสุข หรือ ครอบครัว หากเราพยายามที่จะใช้ภาษาไทยเข้าไปเทียบเคียง มันก็มีบางคำที่เราใช้ไม่ได้ในภาษาไทย ผมว่าโครงการนี้จำเป็นมากที่จะคงคำศัพท์ของเจ้าของภาษาไว้ ต่อจากประเด็นของอาจารย์จากราชภัฏ ขอโทษที่ผมจำชื่อไม่ได้

กำนันป้อ: ก็มีอาจารย์ที่นี่เขาทำพจนานุกรมล่ะ ผมเองบอกภาษาลัวะไม่ได้หมด เพราะว่าแปลเป็นภาษาไทยก็ไม่ได้เป็นด้วยและบางคำก็ไม่มีในภาษาไทย มันเป็นเรื่องที่อยู่ในพื้นที่ อย่างเช่นคนที่อยู่กับการเกษตร อยู่กับไร่ข้าว คนที่อยู่กับนา ไม่ได้อยู่ในเมือง อาจจะไม่เห็นเหมือนกับคนที่อยู่ในไร่นาดอย คนที่อยู่ในเมืองจะไม่เข้าใจเกี่ยวกับนาหมด เวลาอาจารย์เขาทำพจนานุกรม หลายคำที่ผมแปลไม่ได้ จะได้เป็นภาษาของเขา

ผู้ดำเนินรายการ: เนื่องจากกลุ่มละเวอะมีพี่เลี้ยงในพื้นที่ช่วยดูแล และช่วยเชื่อมโยงระหว่างโครงการเดิมกับโครงการอนุรักษ์ภาษาละเวอะ ขอเชิญคุณแก้ง หรือคุณธนัญชัย แลกเปลี่ยนกับพวกเราสักนิด เกี่ยวกับการเชื่อมโยงระหว่าง ๒ โครงการว่า มีการเชื่อมโยงกันอย่างไร

คุณธนัญชัย: สำหรับโครงการละเวอะก่อเกิดมาได้จากฐานอันแรกก็คือ การอนุรักษ์ พื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืชพื้นบ้าน พี่น้องชาวละเวอะป่าแป๋มีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องประโยชน์ทั้งในแง่การใช้ประโยชน์ด้านภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ที่มันเกี่ยวเนื่อง นอกจากในเรื่องของพันธุ์กรรม ที่นี้ในกระบวนการสืบทอด ในเรื่องของการสืบทอดเห็นว่าการถ่ายทอดผ่านภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่เขาน่าจะดึงมาใช้ประโยชน์ทั้งแง่ของการถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อไป และเพื่อยืนยันในความเป็นพี่น้องละเวอะของเขา สิ่งที่เป็นจุดเด่นของบ้านป่าแป๋ก็คือ ทุกคนยังพูดภาษาละเวอะได้เกือบหมด ไม่ว่าจะเป็นรุ่นเด็ก ถึงแม้ว่าจะออกมาเรียนในเมืองแล้ว แต่ก็ยังใช้ภาษาได้ดีอยู่ จริงๆ ในเรื่องของการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษา พ่อกำนันเองก็มีวิธีคิดหรือมีความ

อยากที่จะทำเรื่องนี้มาก่อนหน้านั้นอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าอาจจะยังไม่รู้ว่าจะใช้เครื่องมือไหน วิธีการไหน มาช่วย พอมีประสบการณ์ได้ทำงานร่วมกับโครงการพัฒนาระบบการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมเข้ามาใช้กับเลยมองว่าน่าจะเป็นเครื่องมือตัวหนึ่งในการใช้กระบวนการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมเข้ามาใช้กับการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษา ก็เลยได้บทเรียนการเรียนรู้จากโครงการเดิม ส่วนหนึ่งมันก็มีคำจากโครงการแรกมันก็มีคำศัพท์ มีพจนานุกรม มีเรื่องเล่าต่างๆ ที่มันเกี่ยวกับเรื่องพัฒนาระบบการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วม และก็ต้องมีการสืบทอดเพื่อให้ภูมิปัญญาเหล่านี้มันคงอยู่ เพราะว่าวิถีชีวิตของชาวละโว้ที่เขาอยู่ได้นี้ อยู่ได้ด้วยการพึ่งตัวเองเป็นหลักในเรื่องของระบบการทำไร่ ระบบการเกษตร และการทำนา ใช้วัฒนธรรมภูมิปัญญาเข้าไปผนวกกับเรื่องการทำเกษตรในการดำเนินวิถีชีวิตของเขา เขาก็อยากให้สิ่งต่างๆ เหล่านี้มันคงอยู่ และต้องการสืบทอด และวิธีการที่ดีวิธีหนึ่งก็คือถ่ายทอดผ่านระบบภาษาไปสู่รุ่นต่อไป เพราะว่าเขาก็บอกว่าบางเรื่องบางราวมันก็แทบจะสูญหายไปเพราะว่ามันไม่มีการบันทึกไว้อย่างดี ฉะนั้นระหว่างการทำงานก็จะมีสืบทอด และก็บันทึกระบบภาษาในโครงการของเขาที่กำลังปรับปรุงอยู่

ผู้ดำเนินรายการ: ขอบคุณมากค่ะ ชัดเจนขึ้นว่ามันมีการเชื่อมโยงกันอย่างไร ขอเป็นท่านสุดท้าย ขอเป็นท่านอ.สุวิไล ขอเป็นท่านสุดท้าย จะเป็นคำถามหรือข้อเสนอแนะอะไรก็ได้ เรียนเชิญค่ะ

ศ.ดร.สุวิไล: ต่อเนื่องจากคำถามที่ถามมาก็แล้วกัน ที่อ.วัลยาพูดถึงว่า ในการทำงานที่มีคนหลายกลุ่ม ศาสนาหลายศาสนาจะมีปัญหาหรือไม่ คือจริงๆ เราได้พบว่า ถ้าเราเข้าไปในเรื่องของภาษา อย่างอื่นมันจะเบาบางลง เพราะทุกคนมีภาษาร่วมกัน มีสิ่งร่วมกัน ก็ทำงานเรื่องเดียวกัน เพราะฉะนั้นศาสนาอะไรก็ไม่ค่อยเป็นปัญหาเท่าไร อย่างที่ก้านันบ๊อว่า เขาก็ทำงานไปได้ด้วยจุดประสงค์ที่จะมีการสร้างและบันทึกวัฒนธรรมที่ผ่านภาษาไว้ คิดว่าไม่ sensitive ไม่เปราะบางอะไร ที่นี้ที่อาจารย์คารมพูดถึงว่า ที่เราใช้ภาษาไทยไม่ดีกว่าหรือ จะเสียเวลาทำไมกับการทำเรื่องตัวเขียนภาษาท้องถิ่น คือคิดมุกกลับนะ โครงการทั้งหมดของเราฟังเลย ถ้าคิดตามนี้ เพราะเนื่องจากว่า ความคิดคนละอย่าง โครงสร้างคนละแบบ ภาษาเป็นระบบความคิด วิธีระบบความคิดของใครของมัน แต่ละวัฒนธรรมก็มีของตัวเอง เพราะฉะนั้นมันก็จะทดแทนกันไม่ได้ ที่นี้ถ้าหากเราใช้ภาษาไทย มันก็จะอยู่ในกรอบของภาษาไทย มันก็ไม่สามารถที่จะนำเสนอความคิดแนวความคิด ระบบความคิด คิดได้ตรงได้ จากการอธิบายของคุณแก้ง (ธัญชัย) ก็ชัดเจน ของพ่อก้านันก็ชัดเจน ที่ว่ามันจะทดแทนกันไม่ได้ ถ้าเราเอาภาษาอังกฤษมาพูดแทนภาษาไทยมันก็ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษทั้งหมดมันก็จะไม่ได้ธรรมชาติ จะไม่ได้ความลึกซึ้ง พวกคำศัพท์ต่างๆ นี่เราห่วงแทนกัน ไม่ให้สูญหายไป เนื่องจากว่าตัวภาษามันเป็นแหล่งที่เก็บความรู้หรืออะไรต่างๆ ไปใช้ภาษาอื่นมันก็ทดแทนกันไม่ได้ ความหมายมันไม่ตรงกัน นี่ก็เป็นความคิดเรื่องว่า ทำไมจึงมีการรักษาภาษาต้องไม่ได้ภาษาสูญหายไป ถ้าภาษาสูญหายไป concept วิธีคิด ความรู้ต่างๆ มันก็จะหายไปพร้อมกัน เช่น ตอนนี้อยู่ที่อีสานและทางใต้ก็บ่นๆ ว่า ลูกหลานพูดภาษาเมือง พูดด้วยสำเนียงเมืองแต่ใช้ศัพท์ภาษาไทยกลาง เพราะฉะนั้นความคิดก็จะไม่ใช่เป็นแบบคนเมืองแล้ว หรือทางลาว

อีสานก็จะบอกว่าลูกหลานพูดภาษากลางด้วยสำเนียงลาว อะไรแบบนี้ เพราะฉะนั้นความคิดมันจะไม่ได้ มันก็ยังคงอยู่ แต่ความคิดมันไม่หลงเหลืออยู่สักเท่าไร อันนี้เป็นระบบความคิด อาจจะค่อยๆ นึกไป ยังไม่ต้องเปลี่ยนความคิดตอนนี้ก็ได้คิดไปเรื่อยๆ ขอขอบคุณค่ะ

ผู้ดำเนินรายการ: ขอขอบคุณค่ะอาจารย์ และเราขอขอบคุณก้านันบ๊อที่ใช้ความรู้แก่พวกเราเรื่อง เหลียวหลัง แลหน้า ภาษาละเวีอะบ้านป่าแป๋ ขอเสียงปรบมือให้ก้านันมืออีกครั้งค่ะ ถ้าท่านใด สนใจตัวอักษรภาษาละเวีอะเป็นพิเศษก็เชิญได้ที่ซุ้มด้านล่าง ต่อไปก็มีอีกกลุ่มหนึ่งที่นำเสนอและก็ ไม่ได้อยู่ไกลจากเรสักเท่าไร อยู่จังหวัดใกล้ๆ กับเรา อยู่จังหวัดราชบุรี ก็จะเป็นกลุ่มมอญ บ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี วันนี้จะนำเสนอในหัวข้อเรื่อง “ร่วมสร้างสรรค์ปัญญา พัฒนาเยาวชนมอญ”



การนำเสนอกรณีศึกษากลุ่มเขมรถิ่นไทย จ.สุรินทร์
“สัมผัสรักสู่งานวิจัยภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านโพธิ์ทอง จังหวัดสุรินทร์”

โดย ทีมวิจัยกลุ่มเขมรถิ่นไทย จ.สุรินทร์

วันที่ 28 ตุลาคม 2551

ทีมวิจัยแนะนำตัวเริ่มด้วย อาจารย์ประชุมพร สังข์น้อย หัวหน้าทีมวิจัย นางสุตารัตน์ สายกลืน เลขาทีมวิจัย และ นางปจรรย์ ดนเสมอ ทีมวิจัย

“สุรินทร์ถิ่นช้างใหญ่ ผ้าไหมงาม ประคำสวย ร่ำรวยปราสาท ผักกาดหวาน ข้าวสารหอม งามพร้อมวัฒนธรรม”

จากจุดกำเนิดงานวิจัยของเราเริ่มที่การสัมผัสรัก สัมผัสรัก คือ การโอบกอด การสัมผัสที่ฝ่ามือ มีพลังแห่งความรัก พลังแห่งความรักได้มาซึ่งความผูกพัน ได้มาซึ่งความร่วมมือร่วมใจ ความเป็นพี่เป็นน้อง เป็นแนวทางในการดำเนินงานวิจัยสู่การพัฒนาภาษาถิ่น

ก่อนการนำเสนองาน ทีมได้ให้บรรยายภาคพื้นคลาด้วยเพลงสั้นๆที่ฮิตกันในสมัยก่อน โดยให้ผู้อยู่ในห้องประชุมว่าตาม

“คะสวัสดีคะ ฉันชื่อยินดีไม่มีปัญหา

คะสวัสดีคะ ฉันชื่อยินดีไม่มีปัญหา

ตา หู จมูก ปาก ตา ตา หู จมูก ปาก ตา

ตา หู จมูก ปาก ตา ตา หู จมูก ปาก ตา”

แล้วร้องเป็นภาษาเขมร พร้อมทั้งทำท่าทางประกอบ

ทีมวิจัยของเรานั้นครั้งแรกก็มีทางมหาวิทยาลัยมหิดลนำโดย ท่านอาจารย์สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และสพฐ. โดยคุณบุศบา และกศน. ได้ไปสำรวจความพร้อมของชุมชนว่าทางอีสานตอนใต้บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ มีความพร้อมที่จะรับงานวิจัยด้านนี้หรือเปล่า ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของดิฉัน ซึ่งเป็นคนแรกที่ได้รับการพิจารณาเนื่องจากผู้บริหารและครูมีทักษะในด้านเขมรถิ่นไทย ได้อย่างชัดเจน ก็เลยได้มีการสำรวจและคงเป็นบุญที่เคยสร้างร่วมกันมาในปางก่อนกับมหิดลและหลายท่านที่ได้ไปเยี่ยม เราก็เลยได้โจทย์วิจัยและหัวข้อวิจัยที่ยาวพอสมควร “การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ภาษาเขมรถิ่นไทยเพื่อการอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่นและเสริมสร้างการเรียนรู้ภาษาไทยโรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ต.เชื้อเพลิง อ.ปราสาท จ.สุรินทร์” ซึ่งบริเวณโรงเรียนของเราอยู่ห่างจากเขาพระวิหารไม่ถึง 100 กิโลเมตร งานนี้เริ่มมีการสำรวจเมื่อเดือนมีนาคม เสร็จแล้วมาชมงานที่ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต โดยมีการพัฒนาโจทย์สู่งานวิจัยจากนั้นมีการรวบรวม ครั้งแรกได้เชิญชุมชน 4 หมู่บ้านในเขตบริการ ได้แก่

1. บ้านโพธิ์ทอง คำว่า โพธิ์ คือ ต้นโพธิ์ กอง คือ ต้นโพธิ์ที่แก่มาแล้วหลังโก่งขึ้นมา มันเอนลง

2. หมู่บ้านผยอง ซึ่งแปลว่า หอย

3. บ้านปราสาท มีปราสาทโบราณ อยู่ 3 หลัง เป็นปราสาทที่เก่าแก่ที่สุด อยู่ใกล้โรงเรียนไม่ถึงหนึ่งกิโลกว่าๆ

4. อีกหมู่บ้านคือบ้านปรือรุ่ง คำว่า ปรือ แต่ก่อน คือ ปील ภาษาเขมรคือลูกเห็บ สมัยก่อนอาจมีลูกเห็บตกบ่อยในบริเวณหมู่บ้านตรงนั้น ส่วนคำว่า รุ่ง เป็นโพง เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์แต่ก่อน

ซึ่งมีการรวบรวมข้อมูล โดยเวลาที่มีการประชุมหมู่บ้านก็จะเข้าไปเยี่ยมในชุมชนทั้ง 4 หมู่บ้าน และร่วมประชุมประจำเดือนกับชาวบ้าน โดยจัดโครงการเยี่ยมบ้านร้อยเปอร์เซ็นต์ เพื่อเป็นการให้ความคุ้นเคยและเป็นการไปศึกษาข้อมูล ชุมชนก็มีการขานรับตอบว่าต้องการงานนี้ลงในโรงเรียนเพื่อให้รุ่นลูกรุ่นหลานได้ช่วยกันอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่นเอาไว้ โดยการเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยด้วยตัวอักษรไทย บางคนบอกว่าเป็นการอนุรักษ์ภาษาเขมรถิ่นไทยเพื่อเสริมสร้างภาษาไทย บางคนบอกว่ามันไปด้วยกันได้ยังไง ซึ่งไปด้วยกันได้แน่นอน ซึ่งจะคล้ายกันกับภาษาม้งที่มีคำศัพท์เหมือนกันแต่แปลไม่เหมือนกัน เช่น คำว่า ใจ ในภาษาเขมร หมายถึง เหา เด็กนักเรียนมาฟ้อง คุณครูว่าเด็กคนนี้เวลานั่งใกล้หนูเขาจะติดใจหนู ถ้าครูเป็นคนภาคอื่นก็จะเข้าใจกันผิดได้ เด็กเวลานอนด้วยกันจะมีใจให้กันคือหาติดกัน เด็กบางที่พูดทับศัพท์เกิดความสับสน ผลจากการประเมินของสมส.พบว่า วิชาภาษาไทยเป็นวิชาที่เด็กมีผลสัมฤทธิ์ทางภาษาต่ำ เพราะเด็กสับสนทางภาษา กระทั่งครูเองก็สับสน ซึ่งโชคดีที่โรงเรียนได้ทำโครงการนี้ ตอนนี้โครงการดำเนินการไปได้ 5-6 เดือน ยังไม่แล้วเสร็จ

จากนั้นนำเสนอกิจกรรมโดยมีภาพประกอบพร้อมทั้งการอธิบาย

- อาจารย์สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะจากมหิดล จากสพฐ.และกศน. มาเยี่ยมที่โรงเรียน
- การสำรวจจากปราชญ์ชาวบ้าน ว่าพร้อมที่จะทำงานนี้หรือไม่ จากนั้นสรุปร่วมกันว่าควรจะมีการพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรม

- ต่อไปก็มีการไปชี้แจงโครงการหลังจากทำโจทย์ก็มีการดูงาน พัฒนาโจทย์เสร็จแล้วก็มี การเชนต์สัญญาว่าจะเริ่มโครงการตั้งแต่ปี 50 ก็มีผู้ใหญ่ประนม หอมจันทร์ ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นกรรมการสถานศึกษา มีการชี้แจงกับตัวแทนที่ไป จากนั้นก็มีการแสดงความคิดเห็น อย่างคุณตาเลียง มีพลังในการขับเคลื่อนงานพอสมควร มีการช่วยเหลือโรงเรียนเป็นอย่างดี ก็มีการแสดงความคิดเห็น ภูมิปัญญาที่มีตั้งแต่อายุ 10 กว่าปี จนถึง 80 ปี ที่มาแสดงความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจ หลังจากที่เราสำรวจความต้องการเสร็จแล้วก็มีการอบรมให้ความรู้ในการพัฒนาระบบตัวเขียนอักษรไทยมีทั้งหมด 44 ตัว เขียนเป็นตัวเขมรได้ 22 ตัว อักษรสูงเราตัดออกหมด จากนั้นแบ่งกลุ่มออกเป็น 4 กลุ่มทั้ง 4 หมู่บ้านแล้วก็ชี้แจง มีการเขียน สืบค้น เขียนเป็นหมวดหมู่ นี่คือนวัตกรรม สัมผัสรัก การไปสัมผัสขอความร่วมมือร่วมใจ ความอนุเคราะห์ จากชุมชน ความเป็นพี่เป็นน้อง ซึ่งชุมชนให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี

- อาจารย์สุวิไล ช่วยตรวจสอบและชี้แนะ
- คุณพ่อทองเหลืองบุญพร้อม และดร.สุวิไล เคยเขียนงานด้านนี้เป็นภาษาเขมรถิ่นไทย เขียนเป็นไทยอ่านเป็นเขมร เป็นเวลามาแล้วกว่า 20 ปี แต่ยังไม่เคยมีการนำไปใช้ในโรงเรียน แต่

เขียนไว้เป็นพจนานุกรม 4 ภาษา คือ เป็นภาษาไทย ภาษาเขมรถิ่นไทย ภาษาเขมรกำพูชา และภาษาอังกฤษ

- หลังจากนั้นก็มีการไปแลกเปลี่ยนกันที่โรงแรมขอนแก่นโฮเต็ล ร่วมกับทีมวิจัยในพื้นที่ภาคอีสานประมาณ 4-5 ภาษา

- มีการเขียนออกมาเป็นเพลง ตำนาน เพื่อให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดกันต่อ โดยทำหมู่ละ 1 วันเต็มๆ ซึ่งก่อนหน้านั้นได้ไปร่วมประชุมประจำเดือนในแต่ละหมู่บ้านและให้ชุมชนคัดสรรปราชญ์มาช่วยกันเขียน ปราชญ์แต่ละท่านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

- ขณะที่ทำงานเราก็มีความสุขสนุกสนาน ขณะที่แต่งเพลงคนแต่งเพลงก็แต่งกันไป คนบรรเลงก็บรรเลงไป มีการไปเอาเครื่องดนตรีจากบ้านมา มีการร้องรำทำเพลงอย่างสนุกสนาน

- คุณยายสุขกับคุณยายสะอาด สามารถร้องเพลงกลอนสด พรรณนาการเกิดของมนุษย์ ตั้งแต่การปฏิสนธิจนถึงการคลอดออกมาเป็นตัวคน พรรณนาออกมาเป็นภาษาถิ่นได้อย่างไพเราะเพราะพริ้ง

ณ จุดนี้ เราดำเนินงานมาถึงการเก็บข้อมูลพร้อมสู่การพัฒนาเป็นหลักสูตร ซึ่งจะต้องไปดูงานต่อที่กลุ่มของ หลังจากดูงานแล้วเราก็จะต้องมาวางแผนการสร้างเป็นหลักสูตร มีการจัดทำคำอธิบายรายวิชา มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง แผนการเรียนรู้ ประสิทธิภาพ และการสร้างสื่อ ซึ่งจะต้องได้รับคำแนะนำและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากพี่เลี้ยง และทีมวิจัยรุ่นพี่จากนั้นก็จะมีกิจกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียนในปีหน้า โครงการนี้มีกำหนดแล้วเสร็จในเดือนมีนาคม 2552

เพลงกันตรึม ซึ่งจะร้องเป็นภาษาเขมรถิ่นไทย หรือเพลงลำตัด เพื่อให้เข้าถึงความรู้สึกที่แท้ เพื่อให้สะใจ มันจะมีเพลงที่ออกมาในแง่สองงามสามงาม เพื่อความต่อเนื่องของงานนี้ ทางมหิดลจึงจัดโครงการสารเสนา เป็นโครงการลดความขัดแย้งโดยสันติวิธี ที่โรงแรมทองเพกา โดยดิฉันประสานกลุ่มอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น นักแต่งเพลงภาษาท้องถิ่นในจังหวัดสุรินทร์ นักอนุรักษ์ภาษา มาช่วยกันวิพากษ์กันว่า เราช่วยกันลดภาษาถิ่นเพื่อให้เด็กได้เห็นภาษาท้องถิ่นไม่ได้มีเฉพาะคำหยาบโลนเพียงอย่างเดียว มันมีคำที่สวยงามเยอะเยอะ แต่เด็กไม่ค่อยพูดคำเหล่านั้น เด็กมักจะซึมซับเอาเฉพาะคำที่ไม่สุภาพ หากเด็กฟังโดยที่ไม่มีผู้ใหญ่อธิบายก็จะทำให้เด็กเกิดความเข้าใจว่า เอ๊ะภาษาเราจะเต็มไปด้วยคำศัพท์ที่ไม่สุภาพรึป่าว เพราะฉะนั้นดิฉันจึงมีความคิดว่าเยาวชนไทยหรือคนไทยทุกคน หรือคนที่มานั่งอยู่ตรงนี้ เป็นคนที่มีจิตสูง จิตสาธารณะ ถ้าไม่มีจิตสาธารณะ มาทำงานนี้ไม่ได้แน่นอน เป็นงานสร้างกุศล ถ้าทำเพื่อผลตอบแทนทำไม่ได้แน่นอน เพราะงานนี้มีแต่ให้กับให้โดยไม่คิดถึงค่าตอบแทนและอยากอนุรักษ์สิ่งนี้ไว้ในช่วงที่เรามีลมหายใจอยู่ ว่าอยากสร้างวัฒนธรรมที่ดีงามด้านภาษาให้คงอยู่ต่อไป เพราะฉะนั้นทุกท่านมีแต่ให้กับให้ อยากให้ทุกท่านช่วยกันเดินต่อไป และอยากให้สร้างวิจัยลักษณะนี้ให้มีอยู่ทุกพื้นที่ในประเทศไทย เพราะทักษะเด็กที่พูดภาษาถิ่นได้หลายภาษาจะมีทั้งไอคิวและอีคิวสูง

คนที่ทำอะไรแล้วใช้ความรุนแรงในการตัดสินปัญหาคือคนไม่มีอีคิวเลย จะควบคุมตัวเองไม่ได้ คนที่ทำงานตรงนี้จะไม่มีทั้งไอคิวและอีคิว สูงสามารถรู้เขารู้เรา เหมือนกับที่ทางใต้พูด “ถ้าทุกอย่างเข้าใจกัน ความเป็นพี่เป็นน้อง ความเป็นไทย ความเป็นหนึ่งเดียว เราก็คงจะมีการ

พัฒนา”และสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในภาษามากกว่านั้น วัฒนธรรม ประเพณี ศิลปะ อาหาร การแต่งกาย ทุกอย่างมันจะซ่อนเร้นอยู่ในภาษาทั้งหมด เด็กไทยในปัจจุบัน ใช้ประโยคไม่เป็น อ้อหรือ ประมาณนี้ แบบว่า แต่งประโยคไม่เป็น ไม่ทราวยุทธศาสตร์ กิริยา กรรม เพราะฉะนั้นก่อนที่จะเราจะ ตายไปจากโลกนี้ ช่วยกันสร้างกุศลทางด้านภาษาและอนุรักษ์วัฒนธรรม

จากนั้น สุดารัตน์ ทิมวิชัยซึ่งเป็นครูโรงเรียนบ้านโพธิ์ทองได้เล่าเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี

ทิมวิชัยบ้านโพธิ์ทองนั้น มีความยินดีมากเลยเพราะแถบบ้านโพธิ์ทองจะมีวัฒนธรรม ประเพณีที่ต้องรักษาไว้ และอยากถ่ายทอดให้สังคมได้รับรู้ว่าเรามีประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม อะไรบ้าง อย่างเช่นเมื่อเดือนที่แล้ว มีประเพณีแซนโฎนตา เป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่ของชาวจังหวัด สุรินทร์ ถ้าทางไทยก็จะเรียกว่าวันสารทใหญ่ เป็นประเพณีที่ระลึกถึงบรรพบุรุษ ลูกหลานที่อยู่ไกลๆ ต้องกลับมาที่บ้าน มีการเซ่นไหว้บรรพบุรุษในตอนเย็น และเดินเวียนกันในทุกหลังคา ทำกันทุก หลังคา เป็นการบูชาบรรพบุรุษ นอกจากนั้นยังมีพิธีอย่างอื่น เช่นการกวนข้าวทิพย์ เป็นประเพณี ในการออกพรรษา พิธีทำบุญป่าช้า เป็นประเพณีที่ไม่เหมือนกับบ้านอื่น จะทำกันในช่วงเดือน มกราคมช่วงเช้าใหม่ออก ทุกหลังคาจะเผาข้าวหลาม แล้วไปตักบาตร ทำบุญที่ป่าช้า การละเล่น ดนตรีพื้นบ้านยังมีอยู่อย่างเข้มแข็ง อาหารพื้นบ้านที่มีชื่อ คือ แกงเลียงและแกงกล้วยและน้ำพริก ทั้งหลาย ตำมะพร้าว ตำข้าวโพด อาหารที่ขาดไม่ได้คือ กบยัดไส้ นอกจากนั้นการละเล่นอย่างอื่น ก็มีมากมาย

✍

การนำเสนอกรณีศึกษากลุ่มมลายูปาตานีสามจังหวัดชายแดนใต้ “ การพัฒนาภาษาในจังหวัดชายแดนใต้ ”

โดย ทีมวิจัยจากสามจังหวัดชายแดนใต้

วันที่ 28 ตุลาคม 2551

ทักทายด้วยภาษามลายูถิ่น**ซาลามัต ปากี สวัสดีตอนเช้า** ขอขอบคุณพิธีกร คณาจารย์ทุกท่าน และผู้มีเกียรติในห้องประชุมนี้ รวมทั้งพี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย ผมนายอับดุลเลาะ ซลีดาโอ๊ะ นักวิจัยของศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต โดยทำงานอยู่ในพื้นที่ภาคใต้ ณ เวลานี้จะเป็นเชิงเสวนา ถาม-ตอบงานที่ผ่านมาในพื้นที่ภาคใต้ ก็ จะขอแนะนำคณาจารย์ทั้ง ๓ ท่าน ตามสุภาษิตมลายูที่ว่า (เสียงภาษามลายูถิ่น) “ถ้าหากไม่ รู้จักกัน ก็ไม่รักกัน” อาจารย์ที่อยู่ทางซ้ายมือของผมคือ อาจารย์จารุวัฒน์ สองเมือง จากวิทยาลัย อิสลามยะลา อาจารย์ท่านที่ ๒ คือ อาจารย์สาเหะอับดุลเลาะ อัลยูฟรี เป็นผู้ประสานงานของศูนย์ ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นภาษา จังหวัดปัตตานี และอาจารย์ท่านสุดท้ายก็คือ อาจารย์แวมายี ปารามัล จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี หัวข้อการนำเสนอ กลุ่มมลายูก็คือ การพัฒนาภาษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ฉันผมจะขอเริ่มเลยนะครับ จะใช้เวลา พูดคุย ถาม-ตอบกับอาจารย์ประมาณ ๒๐ นาที ให้เวลาพิเศษอีก ๑๐ นาทีให้ผู้เข้าร่วมประชุมใน ห้องนี้ถาม-ตอบ ๓๐ นาทีผมจะไม่ให้ขาดไม่ให้เกินเลยนะครับ

ทุกท่านก็จะทราบแล้วจะครับว่า พื้นที่ภาคใต้เป็นพื้นที่พิเศษ พิเศษอย่างไรเดี่ยวเรามาดู กันอีกทีนะครับ คงจะทราบกันแล้วว่าสถานการณ์ปัจจุบันในพื้นที่ภาคใต้ มีความไม่สงบเกิดขึ้น ซึ่ง ถ้าทำความเข้าใจไปแล้ว มันมีหลายสาเหตุด้วยกัน แต่สาเหตุใหญ่ๆน่าจะเกิดจากความไม่เข้าใจในความ แตกต่าง ถ้าคิดอย่างนี้คงจะไม่ใช้พื้นที่ภาคใต้อย่างเดียว พื้นที่ภาคอื่นๆ ก็เหมือนกัน คือการไม่ ยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรมและในความเป็นชนชาติพันธุ์ โครงการพัฒนาภาษาที่ เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในระยะเวลาที่ผ่านมา มีด้วยกันหลายโครงการ โครงการ ใหญ่ๆ ที่เกิดขึ้นมีทั้งหมด ๕ โครงการ โครงการแรกสุดที่ลงไปในพื้นที่ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ สิ้นสุดใน ปี ๒๕๕๐ ก็คือ โครงการการพัฒนาภาษาและการวางแผนการใช้ภาษามลายูถิ่น มลายูปาตานี เพื่อจัดการศึกษาและพัฒนาชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงการนี้เป็นโครงการกลาง เปรียบเสมือนกับร่ม คือมีโครงการอื่นที่อยู่ภายใต้ร่มคันนี้ โครงการที่ ๒ คือ โครงการฟื้นฟูภาษา ท้องถิ่นจังหวัดชายแดนใต้ โครงการนี้เป็นโครงการที่ต่อยอดจากโครงการแรก โดยจัดดำเนินการ เป็นระยะๆ ระยะละ ๑ ปี เริ่มตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๓ ต่อไปก็เป็นโครงการภาษามลายูถิ่นใน ประเทศไทย การศึกษาสถานการณ์ทางภาษา การพัฒนาและการวางแผนภาษาเพื่อการศึกษาและ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงการนี้เป็นโครงการทางวิชาการ ล้วนๆ โดยไม่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โครงการที่ ๔ คือ โครงการวิจัยเรื่อง การใช้ภาษา

เพื่อการสื่อสารของคนไทยเชื้อสายมลายู ในสื่อท้องถิ่น ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงการนี้ก็เป็โครงการที่ต่อยอดจากโครงการที่ ๓ เป็นงานวิจัยเชิงวิชาการล้วนๆ โครงการที่ ๕ คือโครงการวิจัยปฏิบัติการเรื่อง การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาท้องถิ่นและภาษาไทยเป็นสื่อ การจัดการศึกษาแบบทวิภาษา ภาษามลายูถิ่น ในโรงเรียน ๔ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงการนี้เป็นโครงการที่ใหญ่ที่สุด ใช้งบประมาณมากที่สุด ใช้บุคลากรมากที่สุด และก็ใช้ระยะเวลาดำเนินงานมากที่สุดด้วย และได้รับงบประมาณสนับสนุนจากแหล่งต่างๆ มากที่สุด และเป็นพื้นที่ที่พิเศษที่สุด

ก็จะเริ่มถามอาจารย์แวมายีก่อน ว่า สาเหตุของการเกิดโครงการการพัฒนาภาษาและการวางแผนการใช้ภาษามลายูถิ่น มลายูปัตตานี เพื่อจัดการศึกษาและพัฒนาชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เราลงไปเมื่อปี ๒๕๔๘ มีสาเหตุมาจากไหนครับ

อ.แวมายี : สวัสดิ์ ก่อนอื่นผมอยากจะบอกว่า ผมมีความรู้สึกดีขึ้น ที่มานำเสนอในช่วงเช้าวันนี้ เพราะของเราอันสุดท้าย ช่วงบ่าย ซึ่งต่างคนต่างกินเวลากันมา สุดท้ายก็ของเขมร ผู้นำเสนอคงจะทราบกันดีนะว่า ผู้ฟังคงจะง่วงเต็มที่แล้ว ก็เลยมีมุขอะไรต่างๆ ออกมาเพื่อคลายง่วง จะเป็นหู ตาคอ จมูก อะไรก็แล้วแต่ สุดท้ายไปชี้ตาอยู่ตรงนี้ เออ ผมมาคิดดู ถ้าตาอยู่ตรงนี้ แล้วยายจะไปอยู่ที่ไหน สำหรับที่ถามถึงสาเหตุของการเกิดโครงการการพัฒนาภาษาและการวางแผนการใช้ภาษามลายูถิ่น มลายูปัตตานี เพื่อจัดการศึกษาและพัฒนาชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การจะฟื้นฟูภาษาขึ้นมาได้ ไม่ใช่อยู่ดีๆ แล้วภาษาจะฟื้นฟู ถ้าใช้คำว่า “ฟื้นฟู” นั้นแสดงว่า ภาษาอยู่ในภาวะที่ถดถอยแล้ว อย่างไรก็ตาม เพราะว่าถดถอยของภาษามลายูถิ่นปัตตานีก็คงจะไม่ถึงขั้นวิกฤตเหมือนญอกรู ของเราก็อาจจะเหมือนเขมร เพราะว่าอีกฝั่งหนึ่งก็จะเป็นอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งใช้ภาษามลายูเป็นภาษาราชการ เหมือนกับเขมรซึ่งอีกฝั่งหนึ่งเป็นประเทศกัมพูชาใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาทางการ เมื่อภาษามลายูถดถอย เด็กรุ่นใหม่ มีการใช้ภาษาที่อาจจะไม่ถูกต้อง และก็มีการยืมคำในภาษาอื่นมาใช้ โดยเฉพาะภาษาไทยมาใช้โดยไม่จำเป็น โครงสร้างประโยคก็อาจจะเปลี่ยนไป ที่นี้ไอ้ลักษณะอย่างนี้ มันก็ยิ่งจะทำให้ภาษาที่เขาใช้ในชีวิตประจำวัน แตกต่างไปจากภาษาที่ใช้ในประเทศมาเลเซีย ก่อนอื่นเพื่อให้เห็นถึงว่า มันถดถอยอย่างไร อยากจะย้อนอดีตและก็มาดูปัจจุบัน เพื่อจะได้ให้เราเห็นความเปลี่ยนแปลงของสภาพการใช้ภาษา ก็เป็นที่ทราบกันดีว่าสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีอัตลักษณ์พิเศษทั้งทางด้านภาษาและวัฒนธรรม และก็มีการพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างจากส่วนอื่นของประเทศ คือมีความเป็นรัฐปัตตานีมาก่อน เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในสมัยก่อน ในยุคลังกาสุกะสมัยโน้น ต่อมาเมื่อปัตตานีมาอยู่ภายใต้การปกครองของไทยอย่างสิ้นเชิง เขาก็ต้องมารับระบบการศึกษาอะไรต่างๆ แบบของกระแสหลักในประเทศไทย คือการเรียนแบบสามัญทั่วไปในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ ก็เช่นเดียวกันระบบการศึกษาของไทยก็จะพึ่งพาอาศัยวัดก่อน ที่นี้เมื่อรัฐไทยซึ่งกำลังขยับตัวมาเป็นประเทศสมัยใหม่ จะจัดให้มีระบบการศึกษา แล้วก็ประกาศใช้ไปทั่ว รวมทั้งจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งช่วงแรกๆ นั้น แนนอนอาศัยวัด วัดก็ถือเป็นสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนา ในขณะที่คนส่วนใหญ่

นับถือศาสนาอิสลาม เห็นไหมครับ ก็จะเกิดความรู้สึกที่ต่อต้าน ไม่เห็นด้วยอยู่แล้วตรงนั้น สมัยก่อน คนรุ่นก่อนหนังสือเรียนภาษาไทยสมัยรุ่นพ่อผม เขาก็ไม่พากลับไปบ้าน ไปเก็บไว้ หรือไปฝากไว้กับร้านน้ำชาก็มี เขามีความเชื่อที่ผิดๆ เรียนไทยแล้วบาป เขามีความเชื่อที่ผิดๆ จริงๆ แล้วไม่ใช่แบบนั้น เป็นความเชื่อของคนสมัยก่อน และเขาก็มีความภักดีต่อภาษามลายูมาก สมัยก่อนใช้ตัวเขียนเป็นอักษรยาวี ซึ่งมันก็เป็นตัวอักษรอาหรับ นำมาประยุกต์ใช้ในภาษามลายู ซึ่งอักษรอันนี้เป็นอักษรในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานด้วย เพราะฉะนั้นชาวมลายูมุสลิมใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงมีความรู้สึกผูกพันและมีความภักดีต่อตัวเขียนอันนั้นมาก ถ้าเห็นว่าตัวเขียนยาวีตกหล่น กระดาษที่มีอักษรยาวีตกหล่น เขาจะไม่ข้าม ตรงนี้จะเห็นว่าเขามีความภักดีต่อภาษาต่อตัวเขียนของเขา พอมาถึงช่วงหลัง ในช่วงหลังๆ เนี่ย เขาจะเห็นว่าภาษาไทยเป็นภาษาของคนส่วนใหญ่ในกระแสหลักของประเทศไทย เป็นภาษาราชการ ดังนั้นภาษาจึงมีบทบาทสำคัญมาก เป็นภาษาของการศึกษา ซึ่งเป็นสื่อสำคัญที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นในขณะที่อยู่ในประเทศไทย ฉะนั้นช่วงหลังเขาก็เลยไม่มีอคติต่อภาษาไทย ส่งให้เรียนทางสามัญมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ช่วงหลังๆ นี้ หลังจากไฟฟ้าเข้าไปถึงทุกตำบล ทุกหมู่บ้าน มีโทรทัศน์ มีละครทีวี ตรงนี้ถือว่าเป็นจุดหักเหที่สำคัญ เป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้ภาษามลายูถิ่นของเยาวชนใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้เริ่มถดถอย เพราะว่าเขาก็จะเริ่มไปอยู่หน้าจอทีวี ซึมซับเอาภาษาไทยเข้าไปมากยิ่งขึ้น ในขณะที่ภาษาของตนเองนั้นก็ยิ่งถดถอย โดยเฉพาะเยาวชนที่อยู่ในเขตเมือง ในเขตเทศบาล มันก็ยิ่งจะถดถอย ถึงแม้ว่าจะถดถอยอย่างไรก็ยังไม่เท่ากับสถานการณ์ทางภาษามลายูในจังหวัดสตูล ซึ่งมีอาการสาหัสกว่าปัตตานีเยอะ เพราะว่าตอนนี้เหลือชุมชนที่พูดภาษามลายูเพียง ๑๒ หมู่บ้านเองจากทั้งหมดเมื่อก่อนจังหวัดสตูลมีคนเป็นคนมุสลิมส่วนใหญ่ ก็พูดภาษามลายูเหมือนกัน แต่ตอนนี้ก็เหลือแค่ในเขตอำเภอเมืองเพียง ๑๒ หมู่บ้านเท่านั้น และก็มีแนวโน้มว่ารุ่นเด็กๆ ก็จะพูดภาษามลายูไม่ได้ เพราะเราตระหนักตรงที่ว่า ภาษามลายูถิ่นถดถอยแล้ว เราไม่อยากให้เป็นเหมือนแบบสตูล ตอนนี้สตูลเองก็ต้องเร่งฟื้นฟูอีกเหมือนกัน เมื่อเป็นอย่างนั้นในภาวะที่ภาษาเริ่มถดถอย เริ่มเห็นชัดแล้ว มีการยืมคำภาษาไทยเข้าไปใช้มาก ทั้งๆ ที่ภาษามลายูถิ่นก็มีคำๆ นั้นใช้อยู่ แต่ว่าเด็กรุ่นใหม่ไม่รู้จักแล้ว ต้องเรียกศัพท์เป็นภาษาไทยถึงจะโก้ นี่ก็เป็นประเด็นหนึ่งที่ทำให้เกิดโครงการนี้ขึ้นมา

อีกประเด็นหนึ่งก็คือ จากผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของเยาวชนไทยใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อ ๒ ปีที่ผ่านมาปัตตานีอยู่อันดับสุดท้าย ๗๖ เลย คือมันจะเป็นอย่างนี้มาตลอด จากนั้นนักการศึกษาเขาก็บอกว่าสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งก็คือ การที่ไม่เข้าใจภาษาไทย ผู้ฟังอาจจะคิดว่ามันขัดๆ อยู่ เมื่อก็บอกว่าภาษามลายูถดถอย เพราะว่าเด็กซึมซับเอาภาษาไทยมากยิ่งขึ้น แต่ที่นี้มาบอกว่าเพราะว่าเด็กไม่รู้ภาษาไทย คือสถานการณ์ทางภาษาของ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้มันซับซ้อนนะครับ มันจะมีภาษามาเกี่ยวข้องอยู่หลายตัว ภาษามาเลเซียด้วย คิดว่า ภาษาไทยนี่ก็พอจะสื่อกัน ซึมซับยืมคำศัพท์ภาษาไทยไปใช้ในภาษามลายูถิ่นส่วนหนึ่ง แต่ไม่ใช่ว่าเมื่อซึมซับเอาภาษาไทยไปใช้ในภาษามลายูแล้ว ภาษาไทยของเขาจะดีเลิศ ไม่ใช่อย่างนั้น ขณะเดียวกันก็มีพูดกันบ่อยๆ ว่า ภาษาไทยไม่แข็งแรง ภาษามลายูถิ่นที่เป็นภาษาของตัวเองก็ถดถอย แต่ในขณะเดียวกันภาษาไทยไม่แข็งแรง รู้ไม่ลึกซึ้ง อันนี้ก็เป็นการอย่างหนึ่งที่ทำให้ภาษาไทยไม่

แข็งแรง ไม่ลึกซึ้ง และก็ไม่สามารถที่จะไปเข้าใจเนื้อหาบทเรียนที่คุณครูสอนด้วยภาษาไทยล้วนๆ โดยเฉพาะสมัยก่อน ครูจะใช้ภาษาไทยทั้งหมดเลย ในขณะที่นักเรียนเข้าไปใช้ภาษามลายูถิ่น ที่นี้เมื่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาต่ำ สันนิษฐานว่าไม่เข้าใจภาษาไทย เพราะฉะนั้นจึงแก้ปัญหาตัวนี้ให้สอนด้วยภาษามลายูถิ่นก่อน เน้นที่เนื้อหา เน้นที่ concept แล้วค่อยๆ ไปต่อยอดด้วยภาษาไทย แล้วก้าวไปสู่ภาษามลายูถิ่นอีกทอดหนึ่ง ที่นี้เราก็เลือกเรียนภาษามลายูถิ่นด้วยอักษรไทยก่อน เพื่อที่จะให้คุ้นเคยอักขระวิธีการสะกดแบบไทย เข้าไปเชื่อมโยงในการเรียนภาษาไทยในชั้นสูงขึ้น

ไป

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดการวิจัยประเด็นภาษาและวัฒนธรรมในพื้นที่ และเพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาผ่านภาษามลายูท้องถิ่น โดยนักวิชาการในพื้นที่ และโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของนักวิจัยชาวบ้าน ก็จะมีหลายโครงการเหมือนกัน ตั้งแต่โครงการสมุนไพรร ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน นอกจากนั้นวัตถุประสงค์อีกอย่างหนึ่งก็คือ เพื่อเผยแพร่และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์และวิธีการนำภาษามลายูถิ่นมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการศึกษาและพัฒนาชุมชน

ผู้ดำเนินรายการ : สรุปแล้ว โครงการที่ขึ้นในการวางแผนการใช้ภาษามลายูถิ่นก็คือ เนื่องจากสภาวะโลกาภิวัตน์ พลเมืองของโลกต่างก็ใช้ภาษาใหญ่ๆ ทำให้เกิดการละทิ้งภาษาท้องถิ่น ภาษาเล็กๆ และนโยบายของรัฐที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ภาษาท้องถิ่นไม่สามารถที่จะมีพื้นที่ในการดำรงอยู่ในสังคมได้ ต่อไปก็จะถามอาจารย์จรรุวัฒน์ ว่า การเกิดขึ้นของโครงการนี้ รูปแบบของโครงการพัฒนาภาษา สามารถที่จะเชื่อมโยง ต่อยอดทำให้เกิดโครงการใหม่ โดยมีรูปแบบ

นายจรรุวัฒน์ : สวัสดีครับ ถ้าเราดูวัตถุประสงค์ของโครงการหลักที่ลงไปในพื้นที่ ๓ จังหวัด ๔ จังหวัด รวมสตูลด้วย เป้าหมายของการศึกษาภาษาถิ่นและการวางแผนการใช้ภาษาถิ่น ในเบื้องต้นผมก็เชื่อว่า ในระยะเวลาที่ผ่านมาอย่างน้อย การกระตุ้นของการนึกถึงภาษา เรื่องการสร้างมิติใหม่เริ่มขึ้นแล้ว แต่เดิมผมเชื่อว่าหลายคนในพื้นที่หลายคนมองว่าภาษามลายูไม่มีทางวิบัติ ไม่มีทางที่จะเปลี่ยนแปลงได้ เรามีความสมบูรณ์ในตัวภาษาอยู่มาก แต่เมื่อโครงการของทางสถาบันฯ ลงไป ทำให้นักวิชาการซึ่งเป็นเจ้าของภาษา และเจ้าของภาษาได้มีโอกาสมานั่งคุย มานั่งสำรวจ ปัจจุบันมันก็เกิดโครงการต่อเนื่องที่เริ่มต้นไว้ในหลายมิติ สิ่งที่น่าภูมิใจก็คือว่า ในการเดินไปข้างหน้าของภาษามลายู ไม่ได้เดินไปในแง่ของนักวิชาการอย่างเดียว แต่ว่าจะไปพร้อมกันทั้งนักวิชาการและเจ้าของภาษาด้วย ดังนั้นโครงการที่เกิดขึ้นในปัจจุบันก็จะมีทั้งกลุ่มนักวิชาการ ซึ่งเป็นที่น่ายินดีที่ภาษามลายูมีการจัดการเรียนการสอนในระดับมหาวิทยาลัย และการที่นักวิชาการให้ความสนใจ นอกจากที่จะเป็นมัลยูกลางที่สอนในมหาวิทยาลัยแล้ว แต่เดิมเราก็มีการสอนมัลยูถิ่นในมหาวิทยาลัยเป็นรายวิชาเลือกสำหรับนักศึกษาอยู่แล้ว โอกาสที่ได้รับการกระตุ้นจากทางสถาบันฯ ที่นี้ ก็นำไปสู่การที่ออกมาสร้างมาตรฐานในระบบการเรียนการสอน การบันทึกของภาษามลายูถิ่นทั้งในรูปแบบของอักษรไทยและอักษรยาวี และมีการรวบรวมคำศัพท์

ต่าง ๆ ออกมาเป็นพจนานุกรม อันนี้คือภาคที่นักวิชาการทำเป็นส่วนใหญ่ แต่การทำงานของนักวิชาการก็มีได้นั่งทำงานอยู่ในห้องอย่างเดียว ลงไปพื้นที่เพื่อจะเรียนรู้สภาพจริงของปัญหาในพื้นที่ด้วย ขณะเดียวกันอีกมิติหนึ่งของงานอันเป็นผลเนื่องมาจากโครงการที่สถาบันได้ลงไปคือ การศึกษาภาษามลายูถิ่นและการใช้ภาษา ก็เกิดกลไกของกลุ่มก้อนของเจ้าของภาษาที่แท้จริงใน การที่จะทำงาน โครงการออกมาก่อนข้างจะหลากหลายมิติ เช่น กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการค้าขาย ตามแนวชายแดน ก็สร้างบทบาทของภาษามลายูถิ่นในการที่จะใช้ในการสื่อสารกับประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มสมุนไพรก็ทำการศึกษารวบรวมสมุนไพรโดยการใช้ภาษาถิ่น ในกลุ่มโรงเรียนก็จะมีการ ทำศัพทานุกรม ๔ ภาษา เพื่อใช้ในการเรียนก็คือ มลายูถิ่น-มลายูกลาง-ภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ- ภาษาอาหรับ ก็ทำให้เกิดมิติ ผมเชื่อว่าอันนี้เป็นสิ่งทางสถาบันฯ ได้เริ่มโครงการขึ้นและไปจุด ประกายให้กับท้องถิ่น ก็ได้เห็นภาพของการทำงานร่วมกันหลายฝ่ายทั้งกลุ่มนักวิชาการส่วนกลาง กลุ่มนักวิชาการในพื้นที่ กลุ่มผู้สนับสนุนอย่าง สกว. ภาค และกลุ่มชุมชนเอง ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ ที่จะสร้างการเดินทางไปที่ค่อนข้างมั่นคงในอนาคต โอกาสนี้ก็ฝากขอบคุณทุกฝ่ายที่ร่วมกันทำให้ ภาษามลายูถิ่นได้เข้าสู่ระบบการวิจัยที่ชัดเจนขึ้น

ผู้ดำเนินรายการ: เมื่อโครงการพัฒนาภาษาในพื้นที่ภาคใต้ มีการผสมผสานกันระหว่างงาน วิชาการและงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งแน่นอนที่จะทำให้เกิดสิ่งใหม่ๆ หรือที่เรียกว่านวัตกรรมใหม่ ที่ นี้จะขอเรียนถามอาจารย์สาเหว่า อะไรคือนวัตกรรมใหม่ที่เด่นที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนาภาษา ซึ่งรวมกันระหว่างงานวิชาการและงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

อาจารย์สาเห: สวัสดีครับท่านผู้ดำเนินรายการ ผู้มีเกียรติทุกท่าน เมื่อที่ท่านได้ถามเกี่ยวกับ นวัตกรรม ตอนนี้ก็มีนวัตกรรมหลายอย่างด้วยกัน แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ ที่เด่นและเป็นที่น่าสนใจมากที่สุดก็คือ การเรียนการสอนแบบทวิภาษา (bilingual education) ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่ทำให้หลายๆ ฝ่ายในพื้นที่รู้สึกตื่นตัวและให้ความสนใจอยู่ และต่างคนต่างตั้งใจที่จะดูว่า นวัตกรรมอันนี้จะ สามารถพิสูจน์ว่า สามารถที่จะนำความสำเร็จมาสู่การเรียนการสอนหรือไม่ อันนี้เป็นสิ่งที่จะต้อง พิสูจน์ ซึ่งต้องใช้เวลา แต่เวลาการพิสูจน์ค่อนข้างจะนาน คือเราเริ่มตั้งแต่อนุบาล ๑ ไปจนถึงชั้น ป. ๖ แต่ว่าจะมีการประเมินอยู่เป็นช่วงๆ อันนั้นพอจะเห็นว่า เราจะประสบความสำเร็จอะไรแค่ ไหน

นวัตกรรมอันที่ ๒ ก็คือ ระบบตัวเขียน ก็เป็นสิ่งที่ฟังๆ ดูแล้ว คล้ายๆ กับของมอญ คือมี การต่อต้านนิดหน่อย ในการใช้ภาษาไทย แต่ของเราพื้นที่ที่มันกว้างมาก ๓-๔ จังหวัด คนก็เยอะ เป็นชุมชนใหญ่ ดังนั้นกระแสที่บอกว่าการเอาตัวไทยขึ้นมาจะทำให้ตัวยาวิหายไป เป็นกระแสที่ ค่อนข้างจะแรง ซึ่งเราจะต้องช่วยกันพิสูจน์ว่า สิ่งนี้เป็นผลดีต่อสังคมของเราระยะยาว แต่ว่าโอกาส ที่เราจะเห็นชัดๆ ก็อีกหลายปี แต่การประเมินเป็นช่วงๆ พอจะพิสูจน์ให้เขาเห็นได้ว่า เกิดอะไรที่ ให้ประโยชน์แก่สังคม ที่ว่ามันเป็นผลงานระหว่างทางวิชาการกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอันนี้ก็เห็นชัด เริ่มต้นจากมหิดล มหิดลก็ลงไป มหิดลก็ระดมทีมงานบางส่วนจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

และตั้งนักวิชาการในพื้นที่มาร่วมกันทำงาน นอกจากนั้นก็ขอให้คนในพื้นที่มาทดสอบ เก็บข้อมูลมาให้ ในส่วนของนวัตกรรมที่เป็นระบบตัวเขียน อาจารย์แวมายีเป็นนักวิชาการหลักที่จะมา กำหนดว่าใช้ตัวอะไร เพราะอาจารย์ก็เป็นผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับภาษาศาสตร์และก็มีความชำนาญในเรื่องของระบบเสียง สามารถอธิบายได้ว่าใช้ตัวนี้เพราะอะไร ไม่เช่นนั้นโดนมาหลายด้าน มีเสียงมาว่า ทำไมต้องใช้ตัวนี้ มีเสียงทะเลาะกันพอสมควร กว่าจะได้อันนี้ขึ้นมา

ส่วนในเรื่องของความจำเป็น ระบบเขียนเป็นเรื่องจำเป็นคือว่า เพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาท้องถิ่นเป็นสื่อ ที่นี้นอกจากการเรียนการสอนทวิภาษาแล้ว กศน. ก็จะเอาไปใช้ในการเรียนการสอนในพื้นที่ การฝึกอบรมต่างๆ ทั้งของทางภาครัฐและเอกชนก็มีการไปขออบรมภาษาถิ่น ทางด้านเอกชนก็เหมือนกัน ทางด้านบริษัท รัฐวิสาหกิจ ตลอดจนอุตสาหกรรมแปรรูป ก็มาขอพวกเราให้ไปอบรมให้เขา

ดังนั้นความจำเป็นต่อไปก็คือ เพื่อเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเกี่ยวกับภาษา ต้องบันทึกในลักษณะนี้เช่น ชื่อหมู่บ้านมีเยอะเลยที่ต้องใช้ตัวนี้ ชื่อสมุนไพร ชื่อขนม อาหารการกิน แม้แต่บันทึกเรื่องนิทานก็ต้องใช้ตัวนี้ใส่เข้าไป ต่อไปก็จะเกิดงานวิจัยใหม่

ความจำเป็นอันต่อไปก็คือ เพื่ออนุรักษ์ พื้นฟู และสืบทอดภาษาอย่างยั่งยืน ถ้าเราจะมีวางแผนในเรื่องภาษาต่อไปก็ต้องมาหาข้อยุติในเรื่องของภาษาเสียก่อน และก็มาวางแผนกันต่อไป

ความจำเป็นต่อไปก็คือ ใช้วางแผนการด้านการสื่อสาร ตอนนี้ก็มีโครงการใหม่เกิดขึ้น ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร ก็คือ โครงการการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารของคนเชื้อสายมลายูในสื่อท้องถิ่น

ความจำเป็นต่อไปก็คือ เพื่อให้ผู้สนใจและนิยมใช้ภาษามลายู เขาสามารถที่ให้ความสนใจทางราชการก็ให้ความสนใจ คนทั่วไปก็ให้ความสนใจ พอมีตัวไทยขึ้นมา คนที่ไม่มีพื้นฐานการศึกษาเขาก็มีความสนใจที่จะเข้ามาเรียนภาษานี้ เราดีใจ ยังมีคนอยากจะมาเรียนภาษามลายู ถิ่นมากเท่าไร เราก็ตีใจ เราก็ตอบที่จะให้ทุกคนได้เรียนโดยใช้ภาษาไทย ซึ่งเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนมากขึ้น

ผู้ดำเนินรายการ: สรุปแล้วภาษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะไม่เหมือนกับพื้นที่อื่น เนื่องจากว่าภาษามลายูถิ่นมีคนใช้เป็นจำนวนมาก เป็นล้านคน ยิ่งไงก็สัก ๑๐ หรือ ๒๐ ปีก็ยังไม่สูญหาย เหมือนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มีประชากรใช้ภาษาอยู่บางภาษาไม่ถึง ๑๐๐ คน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเป็นปัญหาที่ไม่เหมือนกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น คือไม่เป็นภาษาในภาวะวิกฤต แต่เป็นภาษาในภาวะถดถอย คือในขณะที่ภาษาตนเองก็ไม่แข็งแรง ภาษาราชการคือภาษาไทยก็ไม่แข็งแรงเช่นกัน ดังที่ผอ.อภิสิทธิ์พูดไว้เมื่อวาน กำลังจะหลงลืมในความเป็นมลายูของตนเอง ไม่มีพื้นฐานที่มั่นคง จะก้าวไปสู่งานวิชาการหรือการศึกษาระดับสูงก็ไม่ได้ ทำให้เกิดโครงการพิเศษขึ้น ก็คือ โครงการทวิภาษา ซึ่งถ้านำไปใช้กับพื้นที่อื่นก็คงจะไม่เหมือนกับในพื้นที่ภาคใต้ เพราะในพื้นที่ภาคใต้นอกจากจะช่วยฟื้นฟูภาษามลายูถิ่นแล้ว ยังเป็นการแก้ไขผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของเด็กให้ดีขึ้น

ผู้เข้าร่วมการประชุม: รศ.โสภณา ศรีจำปา ขออนุญาตเรียนถามว่า โครงการที่บอกว่าใช้ภาษาในการสื่อสาร ขอทราบรายละเอียดเล็กน้อย ว่าทำอะไร โครงการเป็นอย่างไร ขอขอบคุณค่ะ

อาจารย์สาเหะ: โครงการนี้กำลังเริ่มต้นดำเนินการ เป็นโครงการที่เราจะต้องไปสำรวจสื่อต่างๆ เช่น สื่อวิทยุ ตอนนี้เราเน้นสื่อที่เป็นสิ่งพิมพ์ หรือสื่อที่บันทึกเป็นตัวเขียน ส่วนสื่อทางวิทยุ หรือสื่อทางเสียงนี้ยังได้ทำ ที่มงานตอนนี้ก็มีผู้ทิ้งไปเป็นแกนนำท่านหนึ่งก็คือ คุณยุเนี่ยน วิธีการคือการสำรวจสภาพภาพของการใช้ภาษาจริงๆ นั้น ในสื่อนี้เป็นอย่างไร ถ้าพบเห็นป้าย สื่อในพื้นที่ประเภทที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ที่เป็นภาษาถิ่นก็รวบรวมหมดและเอามาดูว่าเขาใช้ภาษากันอย่างไร ก็มีรายละเอียดอยู่เยอะ คงจะได้แลกเปลี่ยนกันในโอกาสต่อไป ก็อาจจะคุยเรื่องนี้ได้เพิ่มเติม ขอขอบคุณครับ



การนำเสนอกรณีศึกษากลุ่มกะช่อง จ.ตราด

“ความพยายามเอื๊อกสุดท้าย ในการพลิกฟื้นภาษากะช่อง”

โดย ทีมวิจัยกลุ่มกะช่อง จ.ตราด

วันที่ 29 ตุลาคม 2551

กลุ่มกะช่อง ลมหายใจเอื๊อกสุดท้าย

นักวิชาการบอกว่าไม่มีโอกาสฟื้นอีกแล้ว มีคนพูดได้สามคน

ประวัติกลุ่มกะช่อง

ภาษาก็คล้ายๆกับของความเป็นมายังไม่ระบุชัดเจน

ในช่วงประมาณ 50 ปีที่แล้วหลังจากที่ได้พูดคุยกับผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ในช่วงนั้นการพูดคุยยังมีอยู่ในหมู่บ้าน ประเพณียังมีอยู่ ประมาณ 2510 เกิดวิกฤตที่เขมร เกิดการแบ่งการปกครองของกัมพูชา มีคอมมิวนิสต์กับเสรี คอมฯได้อำนาจเหนือกว่า ชมชู่เสรี ชาวกัมพูชาออกมาอยู่แนวชายแดนของไทย มีผลต่อการสืบทอดของภาษากับเขมร สองภาษานี้ใกล้เคียงกันมาก เจ้าหน้าที่แยกไม่ออก ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นกะช่องหรือกัมพูชา ส่งผลให้ถูกระงับใช้ภาษากะช่อง พูดเฉพาะในครัวเรือน เป็นสถานการณ์หนึ่งที่ทำให้ไม่มีผู้สืบทอด เป็นต้นเหตุให้ไม่มีการสืบทอด มีผลตามมาอีก ในยุคปัจจุบันคนที่พูดได้ก็เหลือน้อยเต็มที การยอมรับของสังคมภายนอกแค่บางส่วน ลูกหลานยังขาดความมั่นใจที่จะสืบทอดประเพณีวัฒนธรรม ไม่รู้จะสืบทอดไปทำไม

ทีมงานเพิ่งได้เข้า สัมผัสที่นี่ ครั้งแรกเมื่อวันที่ 15 ส.ค.ที่ผ่านมา ก็คือชาวบ้านธรรมดาจริง ไม่ได้เป็นอบต.หรือหน่วยงาน พวกเราเป็นตัวแทนของชาวกะช่อง จะเก็บเกี่ยวความรู้ จะค่อยศึกษาหาความรู้จากตรงนี้ และจะใช้ความพยายาม

จากการพยายามของเรา เรามองตัวตนของเรา เรามองไปในทุกพื้นที่ เขมรมาจากศรีสะเกษ คำพูดภาษาได้ ทำไม่เราพูดภาษาของเราไม่ได้ คนที่เป็นลูกหลานกะช่องทำไมไม่พูดภาษากะช่อง เราจะต้องร่วมกันเพื่อศึกษา เพราะมันเป็นขั้นวิกฤตแล้วที่เราจะต้องเอาภาษาของเราคืนมา

กะช่องมีดีหลายอย่าง มีความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมหลายอย่าง แต่ไม่ได้รับการสืบทอด พิธีแต่งงาน เล่นประเพณีพื้นที่บ้าน แม่ดหมอผี เขาก็ไม่ทำ มันก็เกิดความพยายามในใจ ต้องคิด ต้องทำ จะอยู่เฉยไม่ได้ เราอายุมากแล้วเรายังไม่รู้อะไรเลย แล้วลูกหลานละ ในความพยายาม มันจะดำเนินการไปมากน้อยแค่ไหน ต้องขอกำลังใจ และเอาใจช่วยเราด้วย เราเพิ่งเดิน ถ้าเกิดอาจารย์ถอดอ็อกซิเจน เราก็ต้องขาดใจ การทำงานยังลำบากเยอะลูกหลานกะช่องเองก็ยังไม่เห็นคุณค่า

การทำงานที่ผ่านมา เราได้ทำตัวอักษรเบื้องต้นแล้ว เรามีทำอะไรบ้าง เราทำมาได้สองสามเดือน ยังไม่ได้รับการอนุมัติโครงการ เดี่ยวให้ป้าสมศรีช่วยชี้แจงการทำงาน

ป้าสมศรี : เราเริ่มลุกขึ้นใหม่อีกครั้งเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม ตั้งแต่ได้พบอาจารย์ที่มหิดล เราได้เข้าอบรม

จากการจัดเวทีศึกษาสถานการณ์ของภาษากะซอง พบว่าภาษาอยู่ในภาวะถดถอย มีคนพูดได้ประมาณ 10 คน บางคนฟังไม่ออก พูดไม่ได้ พูดได้เขียนไม่ได้ เราเป็นคนหนึ่งที่เฝ้าค้นหา จึงจะอนุรักษ์ไว้ เรามีความสนใจ เข้ามาอบรม หลังจากการอบรมเราได้สร้างระบบตัวเขียน สร้างคนร่วมงาน คนถ่ายทอด ได้ตัวเขียน 21 ตัว มีแกนนำของชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ ตัวอักษรจะแยกเป็นหมวดหมู่ เช่น อักษรเดี่ยว อักษรควบ ทำภาพประกอบตัวอักษร เพื่อให้เด็กและคนอื่นๆ เข้าใจได้ง่าย

มีคนสูงอายุเป็นแรงใจในการถ่ายทอด มีเยาวชนที่สนใจ มีพี่เลี้ยง และหวังว่าทีมวิจัยจะไม่ทิ้งเรา มาวันนี้ได้เห็นรุ่นพี่ที่เป็นทีมวิจัย รุ่นพี่กรุณาชี้แนะแนวทางและเปิดใจให้เรารุ่นน้อง

ขอบคุณทุกท่านที่สนับสนุนชาวกะซอง ถึงจะเป็นเฮือกสุดท้ายเราก็จะสู้



การนำเสนอกรณีศึกษากลุ่มมลาบรี จ.แพร่ “เกิดอะไรขึ้นเมื่อคนต้องเหลือองทำวิจัย”

โดย ทีมวิจัยกลุ่มมลาบรี จ.แพร่

วันที่ 29 ตุลาคม 2551

กลุ่มนี้จะนำเสนอด้วยภาษามลาบรี โดยมีคุณอุดม สุขเสน่ห์เป็นผู้สรุปความเป็นภาษาไทย ดังนี้ ลุงสมคิดได้เล่าให้ฟังว่า พี่น้องทั้งหลายครับคงจะเข้าใจเบื้องหลังของผม ดั้งเดิมอยู่ในป่า ขุดมัน ขุดเผือก ล่าสัตว์ อยู่ในป่า ได้อะไรมาก็นำมาฆ่ากิน แบ่งกับญาติพี่น้องด้วยกัน สร้างบ้าน บ้านก็แบบเรียบง่ายนอนกับดิน ล่าสัตว์ในบริเวณนั้นหมดแล้วก็จะต่อไปอีกที่หนึ่ง แล้วก็ล่าสัตว์จนหมด แล้วก็ย้ายไปเรื่อย ๆ ผู้ชายก็ทำหน้าที่ของผู้ชายก็คือ ล่าสัตว์ ขุดมัน ขุดเผือก หาของป่ามา กิน ผู้หญิงก็ทำหน้าที่ของผู้หญิงสร้างบ้าน ดูแลลูก ๆ (เนื่องจากบ้านเรียบง่ายผู้หญิงจึงสร้างบ้านได้) ใช้ชีวิตอยู่ในป่าเรื่อย ๆ ไปอย่างนั้น ที่พูดมานี้เป็นแบบสรุป ลุงสมคิดพยายามพูดเพื่อให้เห็นวาทอนที่อยู่ในป่าไม่มีอะไรเลย คืออยู่อย่างเรียบง่าย แม้แต่บ้านก็เป็นเพิงเล็กๆ นอนอยู่กับดิน

สวัสดิ์ครับ อาจารย์และทุกๆ เผ่า ผมชื่อนายวีระ ศรีชาวป่า เป็นหัวหน้าโครงการพัฒนาระบบตัวเขียนเพื่อบันทึกความทรงจำทั้งชีวิตของพ่อแม่ มีพยัญชนะต้น 22 ตัว สระ 18 ตัว ตัวท้าย 14 ตัว ตัวควบกล้ำ 21 ตัว

ผมชื่อนายสุนทร เป็นรองหัวหน้าโครงการสำรวจชนเผ่ามลาบรี

ซูวิทย์ ขอสวัสดิ์ดีคะอาจารย์และผู้มีเกียรติทุกท่าน รวมถึงตัวแทนของทีมวิจัยแต่ละทีม ผมก็รู้สึกดีใจที่ได้มีโอกาสมาร่วมงานในครั้งนี้ ผมก็เป็นหัวหน้าโครงการสำรวจชนเผ่ามลาบรี ไปนับเครือข่ายติดคนมลาบรีด้วยกันในประเทศไทยนี่มีกี่คน พวกผมก็ถูกขนานนามว่าเป็น ผีต้องเหลืออง แต่ไม่ใช่ผีนะครับ ถ้าเป็นผีคงจะกินพวกท่านไปหมดแล้ว ซึ่งที่จริงแล้วพวกผมก็เป็นคนเหมือนกัน มาครั้งนี้ก็ได้รับความรู้กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่สามารถนำไปบอกเล่ากับพี่น้องมลาบรีทางบ้านได้ด้วย ผมก็มีความรู้บางอย่างที่อาจจะเป็นประโยชน์กับพวกท่าน ซึ่งผมก็ขอขอบคุณอาจารย์สุวิไล เปรมศรีรัตน์ที่เปิดโอกาสให้พวกเราได้สร้างตัวเขียนขึ้นมา เพื่อที่เราจะได้อนุรักษ์ภาษา เรื่องภาษาของเรามากขึ้น เท่านั้นก่อนครับ

สวัสดิ์คะ ดิฉัน อัมพร ศรีชาวป่า เป็นทีมวิจัย ระบบตัวเขียนคะ

สวัสดิ์คะ พิณซึ่งเป็นการบัญชีโครงการการสำรวจ และเป็นทีมวิจัยระบบตัวเขียน วันนี้ทั้งใจหายและดีใจที่ได้มาพบปะทุกคนที่นี่ ดีใจที่ได้มีโอกาสเข้ามาร่วมงานที่นี่ ขอขอบคุณคะ และขอบคุณทุกๆ ท่านที่ให้มีวันนี้ได้ ถ้าไม่มีอาจารย์คงจะไม่ได้มาพบปะกัน ทั้งใจหายและดีใจที่ได้มาพบทุกๆ คนก็หวังว่าทุกๆ คน คงจะใช้เวลาหรือมีโอกาสก็ไปเที่ยวบ้านตองเหลืออง ที่แพร่ ถ้ามีอะไรที่พูดออกไปผิดพลาดก็ขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย ขอขอบคุณคะ

สวัสดิ์คะ ชื่อนางนริการ ชำนาญไพร เป็นการบัญชีของโครงการสร้างระบบตัวเขียน และเป็นทีมวิจัยของโครงการสำรวจ และดีใจที่ได้มาพบปะกับคณะอาจารย์และพี่ๆ ทุกคน ขอขอบคุณคะ

สวัสดีค่ะ หนูชื่อเด็กหญิงใหม่ ชานาญไพร เรียนอยู่ที่โรงเรียนบ้านห้วยฮ่อม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หนูตั้งใจที่เกิดมาเป็นมลาบรี ซึ่งปัจจุบันภาษาของหนูถูกใช้น้อยลง และเรื่องราวความเป็นมลาบรีหนูก็มีความรู้น้อย ซึ่งต้องอาศัยการบันทึกที่พี่ๆ ทีมวิจัยได้ทำเอาไว้ หนูคงไม่มีโอกาสใช้ชีวิตในป่าอีกต่อไป แต่หนูมั่นใจว่า ยังอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมของเผ่ามลาบรีได้ขอบคุณค่ะ

สวัสดีค่ะ หนูชื่อ เด็กหญิงลดาวัลย์ ศิริไพรพนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ จังหวัดแพร่ ภาษาชนเผ่ามลาบรีได้ถูกนำมาใช้น้อยลง และเรื่องราวความเป็นมา หนูมีความรู้ต้องอาศัยจากพี่ๆ ทีมวิจัยที่ได้บันทึกให้หนูได้ศึกษาต่อไป ขอขอบคุณค่ะ

ซูวิทย์บอกว่า ผมขอต่อเกี่ยวกับรายละเอียดของตัวหนังสือของผมอีกสักนิดนะครับ ที่เราได้สร้างขึ้นมา แต่ต้องเข้าใจนะครับว่า ก่อนหน้านี้พี่น้องมลาบรีของเราไม่เคยได้เขียนมาก่อน จะมีแค่มาทำลวดลายกับกลองยาสูบ แต่ตัวหนังสือไม่เคยมีมาก่อน หลังจากที่ได้ไปได้หมดสภาพไป พี่น้องมลาบรีของเราก็ต้องย้ายออกจากป่าไป เริ่มอยู่ด้วยกันเป็นกลุ่มก้อน และก็เริ่มเขียนหนังสือตั้งแต่ ก-ฮ ภาษาไทย แม้ว่าตัวผมเองจะไม่ถนัดในการอ่านการเขียนจริงๆ แต่ผมก็ได้เข้ามาหนุนเสริม ให้กำลังใจ และก็พาพี่น้องมลาบรีที่อ่านออก-เขียนได้ ไปสำรวจนับเครือข่ายพี่น้องมลาบรีว่ามีกี่คน ไปดูว่ายังหลงเหลืออยู่ในป่าหรือเปล่า ไปถึงอำเภอสันติสุขก็มี แล้วก็ออกไปหาตามหมู่บ้านที่รู้ว่ายังมีพี่น้องมลาบรีอยู่

ในช่วงนี้จะมีอีก 2 ท่านที่ได้คลุกคลีกับคนมลาบรี ท่านอยากจะร่วมเสวนาหรือร่วมอภิปราย คือ คุณศักรินทร์ ณ น่าน นักศึกษาปริญญาเอก จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และหัวหน้าบริหารทรัพยากร ผู้ประสานงานหน่วยพัฒนาสังคมที่ 39 จังหวัดแพร่

คุณศักรินทร์ : ตอนทำวิทยานิพนธ์ป.โท ที่เชียงใหม่ ที่ผมศึกษาอยู่เป็นการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จุดสนใจก็คือว่า คนที่อยู่ในป่าและถูกปิดล้อมทางทรัพยากรจะมีการต่อสู้ดิ้นรนอย่างไรบ้าง ก็ศึกษาเรื่องความทุกข์ทนของชาวบ้านว่าอย่างนั้นแหละ และมันเป็นเสน่ห์หรือเปล่า ที่เกี่ยวข้องกับภาษาและการพัฒนาชาติพันธุ์ ก็เลยอยากจะเอางานมาคุยกัน เพื่อที่ว่า ถ้าจะไปกันจริงๆ จะมีกระบวนการหรือบทแวดล้อมชุมชนนี้อย่างไร

ก็คงจะเรื่องของมลาบรีที่น่าน ก่อนที่จะทำวิจัยผมสำรวจอยู่ 3 ที่ด้วยกัน คือมลาบรีในพื้นที่ปิดล้อม แต่จะปิดล้อมอย่างไร แต่ก่อนถึงการปิดล้อมอยากจะคุยว่า ตกลงมลาบรีเป็นใครกันแน่ การปิดล้อมมันเกิดขึ้นได้ทั้งทางพื้นที่ หรือทางวัฒนธรรม สัญลักษณ์ก็ได้ อะไรบางอย่างก็ได้ ซึ่งผมเอามาคุยคือการปิดล้อมตัวอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ เมื่อก่อนเวลาพูดถึงมลาบรีคนจะถึงแค่เรื่องการแต่งกายกับบ้าน และการล่าสัตว์ ปัจจุบันนี้ถ้าหากมองจริงๆ วิถีชีวิตของพวกเขาเปลี่ยนไปมากแล้ว แต่การท่องเทียวก็พยายามแซ่แข็งให้ความเป็นมลาบรีมันมีเพียงเท่านี้ ทุกครั้งที่ผมไปที่ไหนผมก็พยายามที่จะรูปภาพนี้ออกให้ได้ ว่าจริงๆ แล้ว สังคมมลาบรีเป็นสังคมที่ซับซ้อนเปลี่ยนแปลงไปได้ในยุคเปลี่ยนผ่านนี้ การจะมองชุมชนแบบมนุษย์ยุคหิน ก็ยังมีอยู่ในการ

ทองเที่ยว ถ้าผมมีโอกาสผมก็จะรื้อถอนภาพนี้ให้ได้ เพื่อทำให้เห็นว่าความเป็นมลสารมีมันมีอยู่หลากหลายมาก อย่างที่เราเห็นวันนี้ เวลาเราพูดถึงภาษาท้องถิ่น เรากำลังทำอะไรบางอย่างให้มันแข็งแรง ซึ่งเป็นกระบวนการที่ท้องถิ่นก็โดนกันมาอยู่แล้ว หากเราไม่รู้กระบวนการเหล่านี้เลย เราเองก็กำลังไปสนับสนุนกระบวนการอย่างนี้อยู่เช่นเดียวกันหรือเปล่า

พื้นที่วิจัยก็คือ จังหวัดน่าน แต่พบอยู่ 3 ที่คือ ที่บ้านท่าวะ และบ้านห้วยฮ่อม จังหวัดแพร่ ซึ่งที่จังหวัดน่าน เมื่อก่อนเป็นเขตงาน 7 ของพรรคคอมมิวนิสต์ และที่ทุกขัฏฐรามามากที่สุดเพราะไม่มีหมู่บ้านอยู่ เป็นแหล่งงานรับจ้างอยู่ในไร่ คือบ้านท่าวะ ซึ่งการปิดล้อมจริงๆ ที่ทุกคนรับรู้ร่วมกันคือ การเกิดสงคราม ไม่ว่าจะเป็นสงครามตามชายแดนไทย สงครามในรัฐไทยเอง ทำให้เกิดกลุ่มที่เรียกว่าอยู่ในป่าเดือดร้อนกันมาก แลวภาคเหนือเยอะตอนที่ต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ มลสารหลายคนตายเพราะกับระเบิด แต่ว่าในวงวิชาการจริงๆ ภาพที่เห็นว่าเป็นปัญหาอยู่ในขณะนี้ คือมลสารเป็นมนุษย์ยุคหิน ก็เลยกลายเป็นทำให้มลสารถูกมองว่ามีอารยธรรมเป็นศูนย์คือ ไม่มีประวัติศาสตร์ ไม่มีภาษา-วัฒนธรรมเป็นของตนเองเลย ทุกสิ่งทุกอย่างลืมหืมหมด แคนนี้ก็ยืมมาอารยธรรมเป็นศูนย์ เพราะคุณกำลังมองว่าเขาเป็นมนุษย์ยุคหิน แข็งแข็งเขาไว้ แต่อีกแบบหนึ่งก็มองว่า มามองว่าสังคมนี้มีการปรับเปลี่ยนกับสิ่งแวดล้อม แต่ของผมเองใช้แนวคิดที่ 3 คือ เป็นผู้ด้วยอำนาจภายใต้โครงสร้างอันยุติธรรมของการจัดการทรัพยากรในประเทศนี้ ก็เลยปรากฏเป็นปัญหาในกระบวนการสร้างประวัติศาสตร์ของรัฐเอง ซึ่งหลายฝ่ายกลุ่มเจอมาดูด้วยกัน แต่ปัจจุบันนอกจากถูกปิดล้อมในเชิงสัญลักษณ์ ประวัติศาสตร์แล้ว ยังเกิดการปิดล้อมในเชิงพื้นที่ด้วย ก็เป็นพื้นที่ป่า มีการประกาศเขตป่าสงวน ไม่ว่าสงวนโดยรัฐหรือชุมชนพื้นราบ หรือบนพื้นที่สูงก็มีการใช้พื้นที่โดยชุมชนบนพื้นที่สูงเองด้วย ตอนนั้นมลสารก็เป็นแรงงานรับจ้าง การหาอยู่หากินมันเปลี่ยนไปแล้ว นอกจากการเก็บของป่า ล่าสัตว์แล้ว เขาก็ยังเป็นแรงงานรับจ้างด้วย จึงมีการทำตลอดปี ไม่ว่าจะเป็นทำงานอยู่กับคนไทยวน คนเมือง ม้ง เมี่ยน ซึ่งเวลาคิดถึงมลสารก็จะคิดถึงแต่เรื่องนี้ แต่จริงๆ คนไม่พยายามมองมลสารในเชิงการเปลี่ยนแปลงภายใต้รัฐชาติ หรือชุมชนที่มีกระบวนการหลายๆ อย่างๆ ไม่ได้ถูกตัดขาดออกมาจากรัฐ ดังนั้นชุมชนต้องต่อสู้ ดิ้นรนภายใต้กระบวนการนี้ยังไง ผมสนใจอย่างนั้นครับ

นอกจากนี้เป็นพื้นที่ทองเที่ยว มลสารที่ห้วยหยวกที่ผมศึกษาอยู่ ก็จะเป็นถิ่นที่มีกลุ่มชาติพันธุ์อยู่สูงมาก การทองเที่ยวก็มาดู ก็จะมีฝรั่งเข้ามาดู และอาศัยการมีวิถีชีวิตแบบนี้ การสนองตอบต่อชุมชนในพื้นที่ปิดล้อม เราพบว่ามลสารก็ขึ้นมาทำพื้นที่การเกษตรเองแล้ว แม้ว่าจะเป็นกลุ่มชาวกู ในพื้นที่ได้ก็ดี ความรู้ในการเกษตรแทบจะหาได้ยาก แต่ปัจจุบันการรับเอาความรู้เรื่องของการเกษตรกรรมจากสังคมภายนอกเข้ามา อาจจะทำให้ชุมชนที่เรียกว่า ไม่มีจะกินสามารถผลิตพอกินได้ทั้งปี และไม่เป็นแรงงานรับจ้างของคนอื่น ต้องอยู่ภายใต้กระบวนการนำแรงงานของตนเองไปใช้ให้คนอื่นมีกิน แต่ตัวเองไม่มีกิน ปัจจุบันคือการรับวิถีชีวิต รับแบบแผนการผลิตใหม่เข้ามา เพื่อที่จะเสริมอำนาจตัวเองให้มีกิน

ผมอยากจะต่อประเด็นเมื่อเช้าด้วยว่า ตกลงการพัฒนาท้องถิ่นมันอยู่ตรงไหน พัฒนาท้องถิ่นมันบริสุทธิ์จริงหรือเปล่า ก็มีกาย บางครั้งก็ต้องทำไปแบบนี้ เพราะเจ้านายเขาอยากจะเห็น

ก็เพื่อที่จะรับกับของที่จะมาจากการบริจาคเองด้วย บางครั้งคือคุณเล่าเรื่องอะไรบางอย่าง นอกจากคุณเล่าเรื่องให้ลูกหลานคุณฟังแล้ว เรื่องเล่าของผู้อยู่มาก่อนในแถบนั้นเอง ผู้เฒ่ามลาบรีก็จะเล่าว่า เราอยู่ที่นี้มาก่อน ก่อนคนอื่น ๆ อีก เรื่องเล่านี้ผลิตขึ้นมาภายใต้คุณอยู่กับใคร คนที่เข้ามารุกพื้นที่ป่าเต็มไปหมดเลย ไม่ว่าจะเป็นโดยรัฐเองก็ดี คนพื้นราบ หรือชาติพันธุ์อื่นๆ ที่อยู่บนพื้นที่สูงที่รุกเข้ามาจัดการป่า ดังนั้นเรื่องเล่าของผู้อยู่มาก่อน นอกจากจะสื่อสารภายในกลุ่มเอง ผมคิดว่าน่าจะผ่าช่องทางด้านสื่อ เพื่อที่จะให้เกิดช่องทางในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่สูงร่วมกันอยู่

นอกจากนี้แม้ว่าป่าในพื้นที่สูงจะเสื่อมโทรมมาก ผมพบว่า คนพยายามที่จะพึ่งตนเองให้ได้ แต่ป่าเสื่อมโทรมไปแล้วจะอย่างไร

สรุปก็คือว่า มลาบรีเป็นใคร ความหลากหลายเหล่านี้ เราจะทำเรื่องภาษาและการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชาติพันธุ์มลาบรี เรากำลังทำเพื่อใครอยู่คงจะเป็นหลายๆ ภาพที่เราเห็นว่าบางส่วนเข้าโรงเรียนแล้ว บางส่วนเป็นแรงงานรับจ้าง บางส่วนก็อยู่กับคณะมิชชันนารี เรียนรู้ภาษาไทย อันนี้เป็นปรากฏการณ์ที่น่า แต่ของคุณอุดมก็อยู่ที่แพร่ ก็เป็นอีกโครงการลักษณะคล้ายกันแต่มีติดเลือกทำที่แพร่ หากว่าคุณจะเอาวัฒนธรรมท้องถิ่นขึ้นมาพัฒนา อนุรักษ์ไว้ซึ่งหมายถึงกีดกันคนบางกลุ่มไม่ให้พัฒนาหรือเปล่า กระบวนการเหล่านี้จำเป็นที่จะต้องให้คนเข้ามานิยามของการพัฒนาที่เขาต้องการ ไม่ใช่เราอยากเอาโครงการอะไรเข้าไปใส่มือ มันคงจะต้องเปิดช่องทางให้เขามีโอกาสได้พูดบ้าง เปรียบเหมือนการปั้นดินเหนียวต้องปั้นให้ถูกใจเราเหมือนกัน มันก็จะใช้ได้ ภาษาก็เป็นทรัพยากรอย่างหนึ่ง และเป็นทรัพยากรส่วนร่วม ใครจะมาทำโครงการเรื่องภาษา เราจำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อจัดการทรัพยากรของเราบ้าง นอกเหนือจากทรัพยากรจริงๆ จาก ดิน น้ำ ป่า ที่คนพยายามเข้ามาจัดการ ภาษามันก็เกี่ยวข้องกับตัวเราเหมือนกัน มันเป็นเรื่องที่เราจะสื่อสารกับคนอื่นว่าเราต้องการอะไร

คุณนิรันดร์ หาญฤทธิกุลชัย: ปฏิบัติงานรับราชการในหน้าที่ผู้ประสานงานอำเภอ สังเกตพัฒนาสังคม หน่วยที่ 39 จังหวัดแพร่ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เข้าไปพัฒนาชนกลุ่มมลาบรีเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดที่สุด ก่อนหน้านั้นมลาบรีเขาไม่มีอาชีพรับจ้าง ขออาศัยกินจากชาวบ้าน ทางราชการได้ไปพัฒนาให้มลาบรีมีอาชีพ มีการส่งเสริมให้รู้จักทำการเกษตร และฟื้นฟูภูมิปัญญาดั้งเดิมของชนเผ่ามลาบรีด้วยการถักเปลายวนซึ่งเป็นเศรษฐกิจอีกตัวหนึ่ง ด้วยกรอบอันจำกัดของส่วนราชการ ไม่สามารถที่จะทำบางสิ่งบางอย่างได้ ทำให้ชนเผ่ามลาบรี มีการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีบางสิ่งบางอย่างที่ไม่สามารถพูดภาษามลาบรีล้วนๆ จนกระทั่งเรื่องนั้นจบ มีภาษาชนเผ่าม้ง ภาษาส่วนใหญ่ของสิ่งแวดล้อมเหล่านั้นมาผสมอยู่ด้วย และครั้งนี้ต้องขอขอบคุณทางมหาวิทยาลัยมหิดลเป็นอย่างยิ่ง ที่มีความสำคัญและก็ได้ทำการวิจัยจนทำให้ชนเผ่ามลาบรีมีการเขียนหนังสือขึ้นมาเป็นภาษาของตนเอง มีการนับเครือข่ายของตัวเองขึ้นมา เมื่อก่อนไม่รู้ว่าเป็นใครเป็นญาติมาจากไหน นามสกุลไม่มี ทางราชการได้ไปสำรวจและออกสัญชาติไทยให้ จึงมีการนับเครือข่ายใกล้เคียงๆ ให้นามสกุลเขาไป เมื่อก่อนไม่มีนามสกุล เดียวนี้ถามผู้เฒ่าผู้แก่ว่านามสกุลอะไร ก็ยังจำไม่ได้ อันนี้คือตัวปัญหาที่ทำ

ให้ชนเผ่ามลาปรีรุ่นใหม่ๆ ที่จะต้องทำตามเราที่ขึ้นไปพัฒนา เมื่อทางมหาวิทยาลัยมหิดลขึ้นไป ผมติดอกติดใจเลยว่า ยินดีเสมอที่ทางศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 39 จังหวัดแพร่ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เรายินดีเสมอที่จะให้ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยมหิดล ทำอย่างไรให้ชนเผ่ามลาปรีรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของตนเองไว้ตลอดไป และได้สืบทอดแก่ลูกหลานได้ใช้ต่อไปด้วย ที่จริงแล้วชาวมลาปรีมีสิ่งที่ผมต้องพูดอีกหลายอย่าง แต่ว่าด้วยเวลาอันจำกัด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าครั้งหน้าคงจะได้พูดในสิ่งต่อไปด้วย ครั้งนี้ขอขอบคุณมากครับ



การนำเสนอกรณีศึกษากลุ่มโซ่ (ทะวืง) จ.สกลนคร

“จากวันนั้นถึงวันนี้ของโซ่ (ทะวืง)”

โดย ทีมวิจัยกลุ่มโซ่ (ทะวืง) จ.สกลนคร

วันที่ 29 ตุลาคม 2551

“จากวันนั้นถึงวันนี้ของกลุ่มโซ่ (ทะวืง)” นำเสนอโดย ผอ.ประมงค์ สุขชิน นายเทวี โคตรสระ เป็นประธานโซ่ (ทะวืง) และนายศาลา คำเรืองโคตร

ผอ.ประมงค์ สุขชิน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองม่วง ต.วาปีปทุม อ.ส่องดาว จ.สกลนคร

คุณพี่เทวีมีลักษณะพิเศษคือ เป็นคนที่มีความคิดระดับชาวบ้านแต่ทำระดับโลก ส่วนคุณศาลาเป็นคิดระดับโลก แต่ทำระดับชาวบ้าน

ความเป็นมาของโซ่ (ทะวืง) คุณพี่ศาลาโครงการที่ 1 ที่ชาวโซ่ (ทะวืง) ได้ทำคือ โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวโซ่ (ทะวืง) ผมทราบว่า คนโซ่ (ทะวืง) มาจากประเทศลาว คุณพี่ศาลามีความคิดเห็นอย่างไรบ้าง อยู่ส่วนไหนบ้าง

คุณศาลา : ผมขอพูดถึงหัวข้อก่อนนะครับว่า จากวันนั้นถึงวันนี้ ห้าปีกว่า ที่ได้มาพบปะสนทนา ได้มาพบแว่วหวานในดวงตา ของพ่อแม่พี่น้องทุกเผ่าพันธุ์ ท่านศาสตราจารย์ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ เหมือนกับดวงตาแม่ให้กับลูก พวกผมเลยตั้งฉายาว่า อาจารย์แม่ และก็เลยติดปากทุกๆ เผ่าพันธุ์เรียกตามโซ่ (ทะวืง) ว่า อาจารย์แม่

จากคำถามที่ว่า อยู่เขตใดของประเทศลาว ชาวโซ่ (ทะวืง) อยู่แถวคำเกิดคำม่วน ได้อยู่เขตที่เรียกว่า บ้านสร้างเหล็ก บ้านทะวืงได้อพยพมาสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ฝรั่งเศสได้มาปกครองประเทศลาว ทางเขาได้เกณฑ์ผู้ชายหรือทหารออกไปรบ และเป็นเชลยศึกของสงคราม และพวกกระผมปู่ย่าตายาย ก็ทนอยู่ไม่ไหว ก็ได้พากันอพยพหนีภัยจากประเทศลาว มาอยู่ที่ประเทศไทยครั้งแรก โซ่นี้ชอบอยู่ในป่าดงดิบ มีไม้ยาง มีที่อุดมสมบูรณ์ มาอยู่ครั้งแรกที่จังหวัดกาฬสินธุ์

คุณเทวี : พ่อของผมอยู่ที่บ้านห้วยยางดง อ.ยางตลาดกาฬสินธุ์ แม่เป็นคนสกลนคร และที่กาฬสินธุ์มีโซ่ (ทะวืง) ปะปนอยู่ซึ่งไม่มากเท่าไร ที่สามารถพูดโซ่ได้มีอยู่แค่ ๒-๓ คน จากบ้านห้วยยางดง ก็มาอยู่ที่บ้านจำปาทุ่ง อ.คำตากล้า จ.สกลนคร หลังจากนั้นก็อพยพมาอยู่ที่บ้านหนองแวง ช่วงนั้นก็เกิดโรคระบาดอย่างหนัก ทำให้กลุ่มโซ่ (ทะวืง) ล้มตายกันมาก เนื่องจากการแพทย์ในสมัยนั้นไม่เจริญรุ่งเรืองเท่าที่ควรเกิดโรคฝีดาษระบาด คนตายวันละ 2-3 คน บรรพบุรุษ พ่อแม่ของผมก็ย้ายจากบ้านหนองแวงขึ้นมาอยู่ที่บ้านหนองม่วงซึ่งเป็นที่อยู่ปัจจุบัน เห็นทำเลที่อุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยป่า ต้นไม้ใหญ่ และก็มีหนองน้ำ จึงตั้งหมู่บ้าน

โซ่ (ทะวืง) มีทั้งหมด ๓ หมู่บ้านด้วยกันคือ หนองแวง หนองม่วง ดงสร้างคำ และหนองเจริญ มีประชากรคิดเป็น 80 เปอร์เซนต์ ญ้อ 10 เปอร์เซนต์ ลาว 5 เปอร์เซนต์ ไทย 5 เปอร์เซนต์ จะมีโซ่มากที่สุด

เริ่มต้นทำโครงการได้อย่างไร?

คุณศาลา : ครั้งแรกผมได้เป็นวิทยากรคน.ไปสอนจักสานไม้ไผ่ลายขีด อยู่ที่บ้านดงสร้างคำวันนั้น อาจารย์แม่ (อ.สุวิไล) เดินทางผ่านไปหาแม่มณฑา ท่านอาจารย์แม่ก็เอาตัวอักษรและรูปภาพไปทดสอบ พวกผมก็นั่งจักสานอยู่ใต้ถุนบ้าน เห็นอาจารย์แม่เดินทางผ่าน ท่านก็ถามว่า รู้ภาษาโซ่ไหม พวกผมก็ตอบว่า พอรู้อยู่ และจับคู่ตัวอักษรกับรูปภาพถูกไหม แฟนผมชื่อครูเนตร ก็จับคู่ถูก แต่ผมก็ไม่ได้สนใจในขณะนั้น เพราะว่าผมเป็นครูจักสาน ผมชอบเครื่องไม้ไผ่ อยู่มาเช้าวันใหม่ ท่านอาจารย์แม่ก็ว่าจะไปเล่นที่บ้านหนองม่วงด้วยนะ จากนั้นไปไกลไหม ผมก็ว่า ไม่ไกล เช้าวันรุ่งขึ้นอาจารย์แม่ก็ได้เดินทางกลับบ้านหนองม่วง กับแม่ไ้อ่ แม่มณฑา แม่วงศ์ และน้องเจนจิรา อาจารย์นเรศฤทธิ์ และอาจารย์มยุรี และจงกลณี ที่เดินทางร่วมไปกับอาจารย์ พวกผมก็พาอาจารย์ไปนั่งที่ใต้ถุนบ้านผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้านเขาก็กำลังประชุมกันเรื่องกองทุนหมู่บ้าน อยู่ใต้ถุนบ้านผู้ใหญ่บ้าน อาจารย์แม่ก็ได้ไปทดสอบระบบตัวเขียนกับผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เขาก็สามารถทำได้ เนื่องจากคนที่บ้านหนองม่วงยังมีความรู้ในเรื่องภาษาโซ่ดีอยู่ อาจารย์แม่เห็นก็เลยชักชวนผมให้ไปอบรมที่มิดลไหม ผมมันเป็นคนอยากลอง อยากดู อยากเห็น ว่าเป็นอย่างไร ผมก็เลยไปหาเพื่อนๆ มาร่วมงาน ซึ่งขณะนั้นเป็นปีพ.ศ 2547 ผมก็ได้มา มาครั้งแรกก็ไม่รู้ว่า ทำอะไร ก็เดินทางมาที่มิดล ผมพูดลัดไปหน่อยหนึ่ง

ผอ.ประมงค์ : เอาละ ทุกทีมที่ทำเรื่องภาษาก็จะต้องมาเริ่มที่มิดล ลุงทองซึ่งเป็นปรมาจารย์ กลุ่มญ้อกูร สรุปว่าทุกทีมที่ทำเรื่องภาษาก็ต้องเดินทางมาที่นี่ หลังจากมาที่นี่แสดงว่าเราตกลงปลงใจที่จะทำงานร่วมกับท่านอาจารย์ดร. สุวิไล ที่นี้ชาวบ้านรู้สึกอย่างไรกับการที่จะเข้าร่วมโครงการ

คุณเทวี : ตอนแรกชาวบ้านก็ยังไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร เนื่องจากเขายังไม่เข้าใจ หลังจากที่ผมได้มาอบรมที่มหาวิทยาลัยมิดล พอกลับไปก็ไปชักชวน ทำความเข้าใจกับชาวบ้าน เขาก็ว่าจะดีหรือ จะเอาภาษาไปขายกินหรือ เขาไม่อยากจะเปิดเผยให้คนรู้จัก แต่พวกผมก็ดี๊ดี ทำไป ทำไป เขาก็ยอมตกลงให้ความร่วมมือกับพวกเรา เราก็ออกไปสำรวจความคิดเห็น เสร็จแล้วก็มาประชุมวางแผน ตอนนั้นเราจะทำโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมโซ่ (ทะวืง) ไปสำรวจความเห็นก็ตกลงกันได้ ประชากรคนโซ่ (ทะวืง) มีเท่าไร ก็นำมาประชุมวางแผนกัน แล้วก็เสนอขอทำโครงการกับสกว. เพื่อจะอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาโซ่

ผอ.ประมงค์ : พอมาถึงตรงนี้ ชาวโซ่ (ทะวืง) ก็มาร่วมงานกันมากขึ้นโซ่ไหมครับ สิ่งที่เป็นผลผลิตที่เราได้อะไร ที่เห็นเป็นรูปธรรม

คุณเทวี : ได้ตัวเขียน ได้ความร่วมมือ ได้ผลงาน ได้สื่อใบเตย

คุณศาลา : วิธีทำสื่อใบเตย พวกเราจะไปเอาใบเตยตอนหน้าแล้ง แล้วนำไปตากให้แห้ง ขูดหลังเอาหนามออก ตากแห้งเก็บไว้ พอถึงฤดูฝนก็เอามาผึ่งในบ้านให้เตยใบอ่อนตัว แล้วเอามาสาน คนที่สานส่วนมากจะเป็นผู้หญิงอายุ 50 ปีขึ้นไป พวกเราสานไม่เป็น ไปตัดเตยมาให้คนแก่

ผอ.ประมวงค์ : ก็เหมือนกับเผ่าอื่นๆ ส่วนมากก็ใช้แรงงานผู้หญิง ตามซุ้มต่างๆที่ผมไปเยี่ยม โซ่ก็เหมือนกันส่วนมากให้ผู้หญิงทำงาน ผู้ชายเป็นฝ่ายสนับสนุน จากผลงานสื่อใบเตยก็เป็นโครงการเข้าสู่โรงเรียน

คุณเทวี : ที่แรกพี่เลี้ยงพาไปศึกษาดูงานกลุ่มของ ขออนุญาตเรียกว่าเป็นพี่ใหญ่ ก็เกิดความประทับใจว่าเขานำภาษาของเขาเข้าสู่ระบบโรงเรียนได้อย่างไร ก็ได้เรียนรู้จากของ ที่นี้เราก็คูณกันในที่วิจัยทำอย่างไรจะนำภาษาของเราเข้าสู่โรงเรียนได้ คุณศาลาก็มีความคิดแปลกๆ ที่แรกก็ขออนุญาตจากอาจารย์แม่ก่อน จะนำภาษาไปสอนเด็กได้ไหม อาจารย์แม่บอกว่าสอนอย่างไร ทำอย่างไร ไม่รู้ขั้นตอน คุณศาลาบอกว่าจะนำไปสอนที่ศาลากลางบ้าน เรียกเด็กที่สนใจที่จะเรียนภาษาโซ (ทะวืง) เด็กๆ ก็ชอบอยู่แล้ว เพราะมันเคยได้ยิน ไม่ค่อยมีคนพูด อาย ศาลาก็เลยบอกว่าอยากจะสอนที่ศาลากลางบ้าน อาจารย์แม่บอกว่า เอาอย่างนี้ถ้าอยากจะสอนจริง ไปดูกลุ่มของเขาก่อน เขาเอาภาษาเข้าสู่โรงเรียน ไปดูที่นั่นแล้วเกิดความประทับใจ เกิดอยากจะนำภาษาเข้าสู่โรงเรียน พี่เลี้ยงก็เลยช่วยหนุนให้เกิดโครงการเพื่อเสนอขอการสนับสนุนจากสกว. แล้วทางสกว.ก็มีความเมตตาแก่พวกเราให้การสนับสนุน กระผมต้องขอขอบคุณมากเหลือเกิน พร้อมทั้งให้กำลังใจแก่พวกกระผมได้ทำงานกันมาตลอด

ผอ.ประมวงค์ : ตอนที่จะเข้าสู่โรงเรียนได้ทราบว่าย่างกันเป็นหัวหน้าโครงการโซใหม่

คุณเทวี : ไม่ได้แย่งครับ

คุณศาลา : ไม่ได้แย่งครับ

ผอ.ประมวงค์ : ไปทำงานโครงการที่ ๑ มาแล้ว ก็อยากทำโครงการที่ ๒ นำภาษาเข้าสู่โรงเรียน ทั้งคุณเวทีและคุณศาลาแย่งกันเป็นหัวหน้าโครงการ อาจารย์สุวิไลบอกว่าถ้าแย่งกันนั้นให้อาจารย์ประมวงค์เป็นหัวหน้าโครงการดีกว่า (พูดปนเสียงหัวเราะ) ผมก็เลยได้เป็นหัวหน้าโครงการโดยอัตโนมัติในฐานะที่เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน ก็ได้อำนวยความสะดวกทั้ง ๒ ท่าน หลังจากนำภาษาเข้าสู่โรงเรียน ได้พาทีมมาทำอะไรบ้าง

คุณศาลา : ได้พาทีมมาทำหนังสือ และพาเด็กมาเรียนภาษา อบรมครูภูมิปัญญาจำนวน 4 คน ดังนี้ 1. ครูเนตร 2. พี่สมปอง 3. กรรณิการ์ 4. พี่สุภี

ผอ.ประมวงค์ : และก็เป็นที่น่าเสียดายที่ครูสมปองซึ่งเป็นครูภูมิปัญญาจริง ไม่สามารถเดินทางมาร่วมงานได้ เนื่องจากเกิดอุบัติเหตุ

ผอ.ประมวงค์ : ครูสมปอง แกเป็นดีใจประจำเผ่าโซ (ทะวืง) จะเปิดเพลงภาษาโซ (ทะวืง) และพูดภาษาโซวัน 1-2 คำ และเป็นคนที่ชอบร้องเพลงภาษาโซ

ผอ.ประมณฑ์ : นอกจากอบรมครูภูมิปัญญาแล้ว เห็นบอกว่าผลิตสื่อการสอนด้วย ทำอย่างไร

คุณศาลา : ได้มาเรียนผลิตสื่อการสอนที่มหาวิทยาลัยมหิดลเป็นครั้งแรกครับ เพราะว่าได้มาทำหนังสือ big book หรือว่าภาษาชาวบ้านเรียกว่า หนังสือเล่มใหญ่ครับ ตอนนั้นมีอาจารย์จากประเทศนอก คือ อาจารย์เดนิส มาเป็นครูสอน เป็นพี่เลี้ยง สอนเด็ก ท่านก็สอนภาษาฝรั่ง ผมมาฟังแม้แต่ภาษาไทยผมก็ยังไม่รู้

อ.ประมณฑ์ : แต่สามารถพูดกับอาจารย์เดนิสได้รู้เรื่อง เราทำหนังสือเล่มใหญ่แล้วก็ทำหนังสือเล่มเล็ก ด้วยใช่ไหม ทราบว่าคุณพี่ศาลาทำหนังสือเล่มยักษ์ได้ประณีตสวยงามมีโชว์อยู่ด้านนอก

ผอ.ประมณฑ์ : ท่านบอกว่าต้องทำดัมมี่ก่อน ตอนนี้อยู่ลืบทาก็ทำได้ ท่านว่าทำดัมมี่ ผมคิดว่าต้องเอาไฟมา แต่ว่าท่านบอกว่าไม่ใช่ ดัมมี่คือหนังสือเล่มเล็ก ต้องรู้หน้ารู้ตากัน ว่าหน้านี้ต้องคู่กับหน้านี้

ผอ.ประมณฑ์ : ท่านครั้งแรกก็ทำดัมมี่ ต่อๆ มาร้าคาญตัวเองก็เลยไม่ทำ ได้รื้อหมดเลยครับ 5 เล่ม ก็หลาบจำตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา ก็เลยทำดัมมี่ ที่นี้พอเรามีหนังสือเล่มเล็กและเล่มใหญ่ และก็มีแบบเรียนถ่ายโอนด้วยใช่ไหมครับ

คุณเทวี : ใช่ครับ เรามีแบบเรียนถ่ายโอนที่โชว์อยู่ข้างนอกครับ

ผอ.ประมณฑ์ : ท่านแบบเรียนถ่ายโอนก็จะเป็นการสอนที่ประกอบด้วยการสอนแบบที่ พี อาร์ สำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์โซ่ ที่นี้เรามีแบบเรียนถ่ายโอน หนังสือเล่มเล็ก หนังสือเล่มยักษ์ เราขาดพจนานุกรม แล้วเราทำอะไรครับ

คุณเทวี : แล้วเราก็ทำพจนานุกรม หลังจากทำพจนานุกรมเสร็จแล้ว ก็ทำสื่อการสอนแต่ยังทำไม่ได้มากเท่ากลุ่มญ้อกูร์ แต่ก็ทำไปเรื่อยๆ และก็มีการสอน สัปดาห์ละ ๓ วันคือ วันจันทร์ อังคาร และพฤหัสบดี และสอน ๒ โรงเรียนคือ โรงเรียนบ้านหนองแวง และโรงเรียนบ้านหนองม่วง เด็กชอบมากครับ วันไหนครูเนตรไม่ลงไปเด็กเรียกร้องถามหาว่า ครูเนตรไม่สบายใช่ไหมหรือเปล่า เด็กเขาชอบภาษาโซ่ เนื่องจากว่าคนโซ่ (ทะวืง) นำภาษาเข้าสู่โรงเรียน จบโครงการนี้แล้ว ก็ทำโครงการที่ 3 โครงการแนวทางอนุรักษ์ภูมิปัญญาเพื่อการรักษาดูแลสุขภาพของคนโซ่ (ทะวืง) คือเรื่องเกี่ยวกับสมุนไพร ตอนนี้นำกำลังทำคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ได้ประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์

ผอ.ประมณฑ์ : ท่านอาจารย์ท่านบอกว่าเราเรื่องภาษาอยู่ดีๆ ทำไมคุณพี่ศาลานักคิดระดับโลก แต่ทำระดับชาวบ้านจึงคิดมาทำเรื่องสมุนไพร

คุณศาลา : เพราะท่านพี่เลี้ยง อาจารย์เจี๊ยบอยากให้เราทำโรงพิมพ์โซ่ (ทะวืง) เพราะว่าจะได้หนังสือเข้าสอนในระบบโรงเรียน แต่ผมคิดว่ามันไม่ได้ในชุมชนของเรา เราไม่ชอบ อาจารย์เจี๊ยบก็เลยพาไป

ศึกษาดูงานสมุนไพรลุ่มน้ำโขงครับ อยู่ที่จังหวัดเชียงราย ยิ่งไปยิ่งชอบใจ ยิ่งยากเท่าไร ยิ่งอยากเห็น เพราะไปดูแล้ว อยากจะทำ อยากจะเห็น สมุนไพรของเราก็มีคุณประโยชน์มากมาย เช่น กองก้อยลด خون เป็นยาแก้ไอของโซ่ (ทะวืง) หญ้าดอกขาว เป็นยาห้ามเลือด ผมคิดว่าถ้าเราทำวิจัยตรงนี้ได้ ถ้าเรามี โรงพิมพ์ โรงกลั่น ในโรงพยาบาลของประเทศไทยคงจะต้องสั่งตัวยาห้ามเลือดจากต่างประเทศเข้ามาใช้ กับพวกเราที่ถูกรถชน ถูกมีดบาด ผ่าตัดไส้ติ่ง หรือโรคตับ คงจะไม่ได้ใช้เพราะเรามียาห้ามเลือดของชาว โซ่ (ทะวืง) แต่คงจะไกลจากความฝันไป

คุณเทวี: ตอนนี้พวกผมก็ได้ไปสำรวจสมุนไพรและเก็บข้อมูลเชิงลึกจากคนเฒ่าคนแก่ จากภูมิปัญญา ชาวบ้านสมัยก่อนได้ 200 กว่าชนิด เมื่อไปสัมภาษณ์เสร็จแล้วก็ได้ข้อมูลมา และได้หอมมา 8 ประเภท มี หอมสมุนไพร หอมนาว หอมเป่า หอมตำแย หอมผี หอมฝั่มเข็ม หอมงู และหอมสุ่วัวญ โดยขณะนี้เป็นที่ นิยมไม่ว่าจะเป็นเผ่าญ้อ เผ่าโซ่ เผ่าลาว และเผ่าไทย เมื่อถูกงูกัดจะไม่ไปโรงพยาบาล แต่จะไปหาหอม เป่าแทน อันนี้เป็นการรักษาที่ดีเห็นผลทันตา สามารถทดสอบได้

ผอ.ประมงค์ : ท่านพอเราออกไปสัมภาษณ์เชิงลึก สำรวจหอมภูมิปัญญาที่เลี้ยงแนะนำให้เราทำอะไร

คุณเทวี: พี่เลี้ยงแนะนำให้ทำแผนที่หอม แผนผังหมู่บ้าน ซึ่งมี 4 หมู่บ้าน สัญลักษณ์ที่มีต้นไม้ใหญ่จะเป็นสัญลักษณ์ของหอมสมุนไพร

ผอ.ประมงค์ : ท่านที่เข้าไป พี่เลี้ยงแนะนำว่าบ้านไหนมีบ้านเลขที่อยู่มากก็ทำเป็นแผนผัง ถ้าบ้านไหนเป็น หอมก็เอาสัญลักษณ์ไปติดไว้ที่บ้านเลขที่หลังนั้น

คุณศาลา: เพราะว่าถ้าคนเดินทางผ่าน หรือคนต้องการอยากได้สมุนไพร หรือว่าคนที่ถูกงูกัดจะได้รู้ว่า คนนี้เป็นหอมอะไร อยู่จุดไหนของหมู่บ้าน จะได้ไม่ลำบากในการถาม บางทีถามคนโซ่ (ทะวืง) ก็เป็นคน ข่า คนองๆ คนใหญ่ๆ เหมือนกับช้าง ถ้าคนเข้าไม่ถึงก็จะทำยังไง เกรงขาม แต่ปกติแล้วใจดี ใจดี ถ้าคน ไม่มีที่พักอาศัยก็เชิญครับศาลาริมทาง

ผอ.ประมงค์ : มีกลุ่มเขมรถิ่นไทยเขาดูแผนที่แล้วบอกว่า หอมนาวทำไม้มือเหมือนกับภูตแม่น้ำโขง อัน นี้ใครเป็นคนวาดนะ พี่ศาลา

คุณศาลา: อันนี้ผมก็วาดรูปไม่เป็น ท่านผอ.ประมงค์ ก็ช่วยเสริม ไม่รู้เล็บบเป็นยังไงทำไมเหมือนแม่นาคก็ ไม่รู้

คุณเทวี: ภาพที่เห็นอยู่นี้เป็นภาพการฝั่มเข็มจริงๆ ในหมู่บ้าน หอมคนนี่เก่งมากไปเรียนมาจากประเทศ จีน ตอนสมัยเขาเป็นคอมมิวนิสต์อยู่ เขาเข้าไปเรียนในประเทศจีน 5 ปี ก่อนที่จะมาที่นี่ผมก็ลองให้เขา ฝั่มเข็มที่ชาผม

ผอ.ประมงค์ : ท่านคือว่าป้าคนนี้ พ่อแม่ของเขาเข้าป่าในยุคคอมมิวนิสต์ เขาก็เลยเข้าไปอยู่กับพ่อกับแม่ ตอนอายุ ๑๓ ขวบ เขาก็ไปอยู่ที่เมืองจีน เรียนฝั่งเข้ม เรียนจริงๆ และก็ฝีมือจริง ฝั่งให้เห็นกันจะๆ

คุณเทวี: ฝั่งเองจริงๆ คนแถวนั้นปวดหลัง ปวดเอว ปวดท้อง ปวดตรงไหนตรงไหน

ผอ.ประมงค์ : ถ้าปวดใจ ก็แทง

คุณเทวี: ถ้าปวดใจ ก็ต้องแทงที่หัวใจพอดีครับ แต่ไม่ตายครับ

ผอ.ประมงค์ : ถ้าปวดตา แทะตรงไหน

คุณศาลา: ก็แทงที่ริมตา ไม่ได้แทงที่ดวงตา บนคิ้ว

คุณเทวี: ภาพที่เห็นพวกผมไปเดินสำรวจสมุนไพรร ตามภูเขา ภาพที่เห็นคือคุณปริญญา และหมอบุญมี

ผอ.ประมงค์ : ไปเดินที่ไหนกับบอกลีน่าไปซิ ว่าเดินที่ไหน

คุณเทวี: ภูเขาเหล็กใกล้ๆ บ้านผมครับ บ้านผมมันติดภูเขา มีสมุนไพรรเยอะ

ผอ.ประมงค์ : เนื่องจากหมดเวลา สวัสดีครับ

ผู้ดำเนินรายการ: เนื่องจากว่าโครงการนี้มีอะไรที่น่าสนใจมากมาย พื้นที่บ้านหนองม่วง บ้านหนองแวง จังหวัดสกลนคร เป็นพื้นที่ที่น่าสนใจมาก อากาศก็ดี ไม่จำเป็นต้องใช้แอร์ บรรยากาศดีมาก ถ้าพี่น้องของเราท่านใดสนใจจะไปเที่ยวที่บ้านหนองแวง หรือบ้านหนองม่วงติดต่อกับพ่อศาลา พี่เทวี และอาจารย์ประมงค์ ทำยนี้ขอเสียงปรบมือให้กับทีมโซ่ (ทะวืง) จากวันนั้นถึงวันนี้ และต่อไปจะมีวันพรุ่งนี้ในโอกาสต่อไปของโซ่ (ทะวืง)

คุณศาลา: สุดท้ายผมขออวยพรให้พ่อแม่พี่น้อง ทุกเผ่าพันธุ์ทุกคนและท่านอาจารย์ทุกระดับ และท่านศาสตราจารย์ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ ขอให้อายุ วรรณะ สุข พลั่ง สาธุ ขอให้มีความสุขยืนยาว เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของนักวิจัยทุกคนนะครับ

ผู้ดำเนินรายการ: กลุ่มต่อไปเป็นกลุ่มอิมปี จังหวัดแพร่ วันนี้จะนำเสนอในหัวข้อ “สืบชะตาภาษาอิมปี พลิกฟื้นวัฒนธรรมโลโลโบราณ”

การนำเสนอกรณีศึกษากลุ่มอิมปี จ.แพร่ “สืบชะตาภาษาอิมปี พลิกฟื้นวัฒนธรรมโลโลโบราณ”

โดย ทีมวิจัยกลุ่มอิมปี จ.แพร่

วันที่ 29 ตุลาคม 2551

คุณธีรภพ: ผมชาวอิมปี จากจังหวัดแพร่ ขอแนะนำท่านแรก คุณสัญญาชัย เยียดยอด จะพูดภาษาอิมปี ท่านที่สองก็คือคุณเสน่ห์ สีต้อ จะได้มาแปลเป็นภาษาไทย ส่วนผมธีรภพ เชื้อนสี หัวหน้าโครงการสืบชะตาภาษาอิมปีพลิกฟื้นวัฒนธรรมโลโลโบราณ เพื่อไม่ให้เป็นการเสียเวลา ท่านแรกขอเรียนเชิญคุณสัญญาชัย เยียดยอดครับ

คุณสัญญาชัย: กล่าวถึงประวัติความเป็นมาเป็นภาษาอิมปี

คุณเสน่ห์: ประวัติของชาวอิมปี ชาวอิมปีอพยพมาจากสิบสองปันนามณฑลยูนนานของจีน เพราะว่าถูกรุกรานจึงได้อพยพเข้ามาสู่ที่เมืองพรม ประเทศลาว ภายหลังเจ้าเมืองแพร่ เจ้าเมืองน่านไปได้รับที่ลาวจนชนะ เลยก่อนชนอิมปีมาไว้ที่จังหวัดน่าน และอิมปีแห่งบ้านดง ตำบลสวนเขื่อน จังหวัดแพร่ ในปัจจุบันก็ผ่านมาได้ 369 ปี ก็คงประมาณ 2182 ตามที่ประวัติของวัดดงใต้ซึ่งเป็นวัดแรกของชาวอิมปี นับถือศาสนาพุทธ และนับถือเทวดา จึงได้มีการขอขมาเทวดา ก็มีอยู่เดือน 7 เดือน 12 และเดือน 4 และการบวงสรวงดำหัวเทวดาในวันที่ 16 เมษายนของทุกปี มีพิธีกรรมประเพณีอยู่ 6 อย่าง (1) การทำสะเดาะเคราะห์ 7 ค่ำ เดือน 8 (2) การบวงสรวงแม่โพสพหลังดำนาได้ 1 เดือน (3) การขอฝนพระอุปคุต (4) การตานเรือนน้อย (5) การสะเดาะเคราะห์ และ (6) การสืบชะตา

คุณธีรภพ: นั่นคือประวัติโดยย่อของชนเผ่าอิมปี ซึ่งก็ได้พูดในแนวของประวัติความเป็นมา จึงได้ตั้งหัวข้อการนำเสนอในครั้งนี้ว่า การสืบชะตาภาษาอิมปีพลิกฟื้นวัฒนธรรมโลโลโบราณ

โลโลโบราณ หมายถึงว่า เป็นเชื้อสายของโลโล จากทิเบตกับจีนซึ่งเป็นภาษาแม่ ซึ่งได้อพยพมาจากทิเบตและมาถึงสิบสองปันนา จากคำพูดเมื่อก็เป็นประวัติเดิม ก็อ้างอิงจากหลักของสถาบันสแกนดิเนเวีย ซึ่งเข้ามาศึกษาภาษาอิมปีเมื่อปี 2515 ซึ่งเป็นชาวฝรั่งเศสชื่อเดวิส ริชาร์ด ถ้าจำไปผิดนะครับ โจทย์วิจัยในการสืบชะตาภาษาอิมปี คือว่าภาษาอิมปีก็เหมือนกับภาษาต่างๆ ไปกับชาติพันธุ์ทุกท่าน ขณะนี้ภาษาอิมปีกำลังถดถอย เลือนรางหายไปจากเผ่าอิมปีเหมือนกัน ที่บ้านดง ตำบลสวนเขื่อนตอนนี้ มีชุมชนอยู่ประมาณ 600 กว่าหลังคาเรือน แต่คนที่พูดภาษาอิมปีได้มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป และชนเผ่าอิมปีเหมือนกันอยู่ที่บ้านสะเก็น จังหวัดน่าน มีอยู่ประมาณ 80 หลังคาเรือน คนที่พูดได้คืออายุ 50 ปีขึ้นไป เพราะฉะนั้นที่จังหวัดน่านกึ่งอำเภอสองแคว ตำบลยอด ตอนนี้รู้สึกว่าการนี้น่าเป็นห่วงและกลุ่มของผมก็น่าเป็นห่วงพอๆ กัน เพราะว่าเด็กที่มีอายุ 25 ลงไปไม่สามารถพูดภาษานี้ได้เลย แต่ฟังรู้เรื่อง อยู่ในภาวะวิกฤต น่าเป็นห่วงมาก ก็มี

โครงการของการมหิดลเข้าไป ซึ่งตอนแรกดร.มยุรี และดร.ศิริเพ็ญได้มาหาที่วัดตงเหนือ มีท่านพระครูศิลปาอาคม ซึ่งเป็นเจ้าคณะตำบลอยู่ พบปะปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับโครงการที่จะเกิดขึ้นพอดีเมื่อดีตนายกอบต. ฟังสิ่งเหล่านี้ก็เลยเรียกผมขึ้นไป คือสมาชิกที่ม่วิจัยเขาจะมีกันหมดแล้ว แต่ขาดหัวหน้า พอผมขึ้นไปปุ๊บ ท่านพระครูถามผมว่า จะรับเป็นหัวหน้าไหมโครงการนี้ ผมก็นั่งคิดอยู่ ด้วยความเป็นคนขี้ใจอ่อน พอเขาพูดมาว่าเกี่ยวกับตัวหนังสือของภาษาอิมปี เขียนให้เป็นตัวหนังสือขึ้นมา จากเดิมที่ไม่มีตัวหนังสือ ซึ่งตรงกับความตั้งใจเดิมของผมที่คิดจะตั้งชมรมอนุรักษ์ภาษาอิมปี ซึ่งคณะของผมเคยทำหนังสือเล่มเล็กๆ อยู่ แต่ยังไม่กระจายทั่ว แต่ว่าในตอนนั้นกับตอนนี้ไม่เหมือนกัน เพราะว่าไม่ได้อาศัยหลักของภาษาศาสตร์เลย ตอนนี้อย่างที่ม่วิจัยในพื้นที่ก็มีผมเป็นหัวหน้า และมีทีมที่ปรึกษาทางด้านวิชาการภาษาศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยมหิดลได้มาช่วยกันสร้างระบบตัวเขียนเพื่อสืบทอดภาษา เป้าหมายก็คือ การสร้างระบบตัวเขียนนี้ต้องเป็นที่ยอมรับของชุมชนทั้งภายในและภายนอก และอีกอย่างต้องง่ายแก่ผู้ใช้ ไม่ซับซ้อนเกินไป และลักษณะของภาษาที่ใช้ดูง่ายและใช้สัญลักษณ์ที่สม่ำเสมอ สามารถบันทึกเข้าคอมพิวเตอร์ และเข้าสู่ระบบของราชการได้

และโจทย์อีกข้อหนึ่งคือ จะสร้างนักวิจัยเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูภาษา ตอนนี้นักวิจัยท้องถิ่น คือทีมงานของผม ที่เข้าร่วมตอนนี้ก็มีภูมิปัญญาท้องถิ่น มีพระครู พ่อใหญ่ แม่ใหญ่ ผู้นำเทวดา เยาวชน และก็มีที่ปรึกษาด้านวิชาการจากมหาวิทยาลัยมหิดล

สรุปว่า พยัญชนะภาษา 44 ตัวที่ใช้ในภาษาไทย เหลืออยู่เพียง 19 ตัวในภาษาอังกฤษนี้ ก็จะเป็น ก กี่ ค ฦ ง โง่ เป็นต้น สระพื้นฐานคล้ายภาษาไทย แต่มีแตกต่างจากภาษาไทยคือ มีสระนาสิก และสระบีบลงคอ ส่วนวรรณยุกต์ภาษาไทยมี 5 เสียง แต่อังกฤษมี 6 เสียง สามัญ เอก โท ตรี จัตวา และมีเสียงพิเศษ เช่น ทา ท่า ท้า ท๊า ท๋า ทา ท่านผู้มีเกียรติและคณาจารย์ฟังแล้วอาจจะคิดว่า เป็นเสียงเดียวกัน แต่จริง ๆ ไม่ใช่ สังเกตดูให้ดี ซอ ซ่อ ซ้อ ซ้อ ซ้อ ซอ้อ เป็นเสียงที่ยากพอสมควร เรียกว่าเป็นสระธรรมดา และจะมีสระเสียงนาสิก คือจะขึ้นจมูก และจะมีเสียงที่บีบลงคอ และก็เป็นเสียงที่บีบลงคอและขึ้นนาสิกด้วยสองอย่าง

ตัวอย่างเช่น สรรพมดา ปุ “ปุณ” เสียงนาสิก ปฺร “ ” เสียงบีบลงคอ ปุ๋ “ ” เสียงบีบลงคอ+นาสิก ปฺร๋ “ ” ฟังแล้วไม่ง่าย แต่จุดที่ง่ายก็มีอยู่คือ ภาษาอิมปีจะเป็นคำโดดเยอะ จะไม่มีตัวสะกดหรือตัวควบกล้ำสามสี่ตัว อย่างที่ผมเขียน เพียว เล งา บี เป็นคำโดดๆ เยอะ และไม่มีตัวสะกดในภาษาอิมปี

เวลาพูดธรรมจะอยู่ตรงกลาง และกริยาจะอยู่ท้าย เช่น ภาษาไทย จีนกินข้าว แต่อิมปี่จะบอกว่า จีนข้าวกิน ไปไหนมา ภาษาจะอิมปี่จะพูดว่า ไหนไปมา

รูปวรรณยุกต์ สามัญ เอก โท ตรี จัตวา และก็มีเสียงพิเศษ พอดีทางมหาวิทยาลัยมหิดล อาจารย์มยุรี และอาจารย์ศิริเพ็ญขึ้นมาที่แพร่หลายครั้ง เพื่อจะหาตัวพิเศษตัวที่หก มันหายากนะ ภาษาไทยเขาไม่มี เราจะเติมอย่างไรละ กลายเป็นว่า ห้ายสุดเลือกใช้สัญลักษณ์ที่มีลักษณะคล้าย นกบินหนี หรือเลขเก้าอยู่ข้างบน สรุปแล้วจะให้หนึ่งตรงนี้แล้วครับ เอาตามนี้ นี่คือนววรรณยุกต์ และ สระประสม สระกรรมดา สระนาสิก สระบีบลงคอ

ในด้านการทำงาน หลังจากศึกษาพัญชนะ พอดีมีเด็ก ถึงแม้จะพูดไม่ได้แต่เขาก็มีความสนใจมาก เด็กจะมารวมประมาณ 30-40 คน ที่วัด ตอนแรกจะให้เขียน แต่ภาษายังไม่นิ่ง พวกผมต้องหัดเขียนให้เก่งก่อน พอชำนาญแล้วค่อยถ่ายทอดให้เด็ก เช่น การให้คำศัพท์กับเด็ก เมื่อเด็กกลับไปบ้านก็ไปถามพ่อแม่ ออกเสียง ทำให้มีการสื่อสารกันภายในบ้าน เด็กจะมีความคล่องในการใช้ภาษา เช่น การใช้วรรณยุกต์

มีการให้เด็กเล่นเกมต่าง ๆ และให้เด็กร้องเพลงภาษาอิมปีเพื่อให้จำ ปลุกระดมให้รักภาษาของตนเอง ในส่วนของชุมชน ได้พบประพุดจาปราคัยกับชาวบ้านในวันพระ (เป็นวันยาวัจกร) เด็กจะถามมีอะไรจะถ่ายทอดให้มัย ชาวบ้านให้การตอบรับดีมาก เวลาไปประชุมที่ต่าง ๆ มา เขาก็จะถามว่ามีอะไรจะถ่ายทอดให้มัย อันไหนจะไปด้วยได้บ้าง สิ่งนี้ทำให้มีกำลังใจในการทำงาน

หลังจากที่ไปอบรมที่เชียงใหม่ก็มาบันทึกเทป ถอดออกมาเป็นคำของภาษาไทย มีประวัติของวัด เทวดา การทำงานถือว่าทำได้ 80 % ติดที่ตัวหนังสือ เพราะยังไม่นิ่ง คิดว่าอีกไม่นานจะสำเร็จ อุปสรรค คือเด็กอนุบาลส่วนใหญ่จะไปเรียนในตัวเมือง เราไม่มีโอกาสสอน จะสอนได้เฉพาะเด็ก ป.5 ขึ้น โดยสอนที่วัด



การนำเสนอกรณีศึกษากลุ่มก่อง จ.สุพรรณบุรี

“การฟื้นคืนภาษาก่องผ่านวิถีชีวิต”

โดย ทีมวิจัยกลุ่มก่อง จ.สุพรรณบุรี

วันที่ 29 ตุลาคม 2551

ผู้นำเสนอได้แก่ นายมนัส ขุนณรงค์ นางฉวีวรรณ ศิริปีมา หัวหน้าโครงการการพัฒนา ศูนย์ละว้าเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรม

ประวัติความเป็นมาของชนกลุ่ม

เดิมชาวก่อง หรือละว้า มีถิ่นฐานตั้งอยู่หมู่ที่ 10 ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนาไม่ได้เพราะเป็นที่ราบสูง ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำไร่และรับจ้างทั่วไป เดิมย้ายถิ่นฐานมาจากบ้านละว้าวังควาย โดยมีนายเปเป็นหัวหน้าพามาในระยะแรก โดยมาอยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน เพราะเป็นที่ราบเหมาะสมกับการสร้างที่อยู่อาศัย ต่อมาเกิดโรคระบาดท้องร่วง ไม่มีแพทย์ หมอ ไม่มีโรงเรียน ไม่มีสถานศึกษา มีความรู้จากการเป็นเด็กวัด เข้าอบรม เกิดโรคระบาด มีการล้มตายก็เลยต้องย้ายที่อยู่ใหม่ สภาพทางสังคม มีการพูดกันหลายภาษามีคนอพยพเข้ามามาก มีประชากร 500 กว่าคน มีชาวก่องคนลาว คนไทยปะปนอยู่ มีชาวก่องอยู่ 190 คน แต่ไม่พูดภาษาก่อง ทำให้ภาษาเริ่มหายไป ก็เลยทำให้เกิดปัญหาเรื่องภาษาและวัฒนธรรม อาจารย์มยุรี เข้ามาศึกษาข้อมูล

ก่อนขึ้นโครงการ เมื่อสิบปีที่ผ่านมา ในชุมชนมีการพูดภาษาเยอะ ต่อมาคนพูดเหมือนภายนอกมากขึ้น เกิดการถดถอยมากขึ้น อาจารย์มยุรีที่แรกเข้าไปศึกษาภาษาที่บ้าน ในการเรียนปริญญาโท อาจารย์เห็นว่าภาษาเริ่มหายไป อายุสามสิบสี่สิบ จะเขียนหนังสือไม่ได้ รุ่นเด็กเขียนได้ แต่พูดภาษาไม่ได้ ทำงานไปได้ระยะหนึ่ง มรดตัวอักษร แต่ก็พบว่าภาษายากมาก เขียนด้วยอักษรไทยไม่ได้ต้องมีสัญลักษณ์ อักษรกำกับ ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนวิธี คิดว่าถ้าทำด้วยตัวหนังสือเก็บภาษาได้ไม่หมดแน่ ประกอบกับ ภาวะทางสังคมของภาษา เช่นที่สุพรรณบุรี มีชนกลุ่มน้อยน้อยมาก ก่อนข้างจะยากสำหรับการยอมรับกับคนอื่น

เมื่อจบโครงการแรก ก็มาทำโครงการพัฒนาศูนย์ละว้าเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรม เป็นการศึกษาภาษาผ่านชีวิต ให้คนแก่พูดกับเด็กที่มาเรียนทอผ้า พูดเป็นภาษาก่อง ไม่จำกัดคนเรียนว่าจะเป็นเฉพาะคนก่อง ในหมู่บ้านมีทั้งลาว ไทย ก่อง มีคนต่างภาษามาเรียน สามารถเรียกอุปกรณ์ทอผ้าเป็นภาษาก่องได้ ได้ภาษาในระดับหนึ่ง ได้การทอผ้า

ต่อไปที่วางแผนว่าจะทำ คือ การสร้างเครือข่ายที่บ้านคอกควาย จ.อุทัยธานี พูดภาษาเดียวกัน เรียนหนังสือมากกว่า เราจะให้ช่วยในเรื่องการทำหนังสือ ได้มีการพูดคุยกันบ้างแล้ว แต่ยังไม่ได้รับคำตอบที่แน่นอน ถ้าเชื่อมโยงกับที่อุทัย จะทำให้กลุ่มเราใหญ่ขึ้น ประกาศให้คนในชุมชนรู้ว่าเรารักภาษา เราก็คือคนไทยนี้แหละแต่เรารักภาษาเรา

อ.มยุรีในสังคมไทยยังมีจริงที่คนรุ่นนี้ไม่ได้เรียนหนังสือ เวลาทำการฟื้นฟูภาษาจะเป็นอุปสรรคมาก คนที่เขียนได้มีเพียงหนึ่งคนเท่านั้น จะทำอะไรให้ภาษาอยู่ได้ ก็ต้องหาพันธมิตร ก็ต้องไปที่บ้านคอกควาย แล้วจะอย่างไรภาษาจึงจะฟื้นฟูขึ้นมาได้ ภาษานี้คนพูดได้ไม่มี แล้วก็เกิดเป็นอีกโครงการขึ้นมา คือ โครงการพัฒนาศูนย์ละว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรม

คำถามแลกเปลี่ยน ประชากรมีกี่คน

ตอบ มี 190 คน แต่พูดได้ไม่ถึง 20 เพราะรับสังคมภายนอก อารยธรรมจากภายนอกเกินไป



การนำเสนอกรณีศึกษาของกลุ่มของ จ.จันทบุรี

“ของเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้”

โดย ทีมวิจัยกลุ่มของ จ.จันทบุรี

วันที่ 29 ตุลาคม 2551

กลุ่มของ สังคมแห่งการเรียนรู้

คุณมณฑิยา: ไหนๆ ของก็อยู่กลุ่มสุดท้ายแล้ว เป็นได้ทั้งบวกและลบ แต่สัญญาว่าจะไม่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ผิดหวังในผลงานที่เราทำ และจะเสนอดังต่อไปนี้

วันนี้เราจะโยงเรื่องของเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ กราบเรียนเชิญท่านกำนันเงิน ท่านจะอยู่ในส่วนของการเกริ่นนำของเข้าสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอน

ต่อไปก็ท่านจารึก ท่านเป็นผู้ผลิตสื่อการเรียนการสอน และก็ท่านผอ.สุรพล ท่านก็เป็นผู้หนึ่งที่ทำให้เกิดการเรียนการสอนภาษาถิ่นหรือภาษาของ และครูรุ่งเพชร และผมสัญญาว่าทุกคนจะรักษาเวลาเป็นอย่างดี ทั้งนี้ต้องขอทำความเข้าใจกับผู้ร่วมสัมมนาทุกท่าน ของจะนำเสนอในหัวข้อ ของ: สังคมแห่งการเรียนรู้ได้อย่างไร วันนี้ผมก็จะโยงบทบาทของเราจากจุดเริ่มต้นและสถานการณ์การทำงานของเราจนถึงปัจจุบัน เพื่อไม่ให้เสียเวลาผมก็อยากจะเชิญกำนันเงินท่านได้เกริ่นนำโครงการของตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

กำนันเงิน: ขอสวัสดิ์ทางสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล โดยเฉพาะอาจารย์สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และหน่วยงานในสถาบันฯ

ความเป็นมาการฟื้นฟูภาษาของ ครั้งแรกเมื่อปีพ.ศ. 2542-2543 ตอนนั้นยังไม่มีมีการวิจัยภาษา ผมเป็นอาสาสมัครสอนภาษาของที่สถาบันฯ แห่งนี้อยู่หลายเดือนจนนักศึกษาพูดภาษาของได้ และภาษาของที่เรียนนั้น นักภาษาศาสตร์ที่เรียนแล้วพอทราบภาษาของมีก็เสียง เสียงอะไรบ้าง เขาทั้งหมด เขาเขียนด้วยตัวโฟเนติกส์ จึงทำให้ภาษาของมีตัวหนังสือขึ้นมาเป็นเอกลักษณ์เรื่องระบบของของ ฉะนั้นเพื่อให้เสียเวลา เหตุที่มีการวิจัยภาษาท้องถิ่นประเด็นภาษานี้ โดยอ.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ ท่านได้คุยกับผม ว่า ทำอย่างไรจะให้เด็กพูดภาษาของได้ ผมตอบว่า ไม่มีโอกาส ไม่มีเงิน จะจ้างใครสอน และหลักสูตรไม่รู้จะทำอย่างไร แล้วผมก็บอกว่า ลองทำดู อ.สุวิไลก็บอกว่า จันทบุรีจกกับ อ.พรทิพย์เจ้าหน้าที่ สกว. เขามีทุนที่จะช่วยเหลือด้านทำโครงการ ดังนั้นอ.สุวิไลก็เลยเชิญ อ.พรทิพย์มาคุยที่สถาบันฯ เมื่อ อ.พรทิพย์เห็นผมก็ถามว่าต้องการทำจริงหรือ ผมไม่อยากจะให้ภาษาของสูญหายไปจากโลก เพราะเป็นภาษาที่มีการใช้มากกว่า 1,000 ปี เพราะฉะนั้นจังหวัดจันทบุรี ภาษาของเป็นของคนพื้นเมือง โดยเฉพาะภาคตะวันออก 3จังหวัด ระยอง จันทบุรี ตราด และติดแถบไฟริน เป็นภาษาของ ของนั้นจะเป็นเผ่าหนึ่งที่เป็นบรรพบุรุษและเป็นอาณาจักรใหญ่ในภาคตะวันออก ฉะนั้นผมก็เป็นห่วง กลัวภาษาของสูญ อ.พรทิพย์จึงให้ผมไปหาคนของประชุมกัน และตั้งโจทย์ ทำโครงการมา เขาจะให้เงินมาทำหลักสูตร เพื่อการเรียนการสอนในโรงเรียน ผมก็ไปเอาพวกพี่น้อง นายเจียน นายหนู เป็นต้น มาที่มหิดล ชั้นแรกก็ทำหนังสือเล่มเล็ก ยังมีปัญหาว่าภาษาของจะเอาภาษาไหนเขียน ใช้ภาษาไทยก็ไม่ถูกเสียงของ เช่น จะฮ ปะฮ จะใส่ไม้ตรี จัตวา

ไม่ได้ ภาษาศาสตร์เขามันไม่เป็นเสียงของ เลยกากันมากำหนดกันที่มหิดล ก็มาประชุมกันวิจัย เหมือนกันว่า จะเอาตัวอะไรกันแน่ ต้องหาสมัครร่วมกัน ชาวของมาทั้งหมดประมาณ 20 คน เมื่อตกลงกันแล้วจึงทำหลักสูตรเป็นต้นฉบับ กว่าจะทำเสร็จก็ต้องไปประชุมวิชาการที่คลองพลูอีกหลาย ครั้งกว่าจะทำหลักสูตรเสร็จ ฉะนั้นสกว.ก็อนุมัติโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมของ ต.ตะเคียนทองและคลองพลู เริ่มวันที่ 1 มีนาคม 2544 เป็นต้นมา ผมภูมิใจว่า เรามีเงินแล้ว คงจะสำเร็จแน่ หกหมื่นกว่าบาทครั้งแรก ผมดีใจก็เที่ยวตามหาผู้ที่เป็นของ ได้ทั้งหมด 29 คน ทำไปทำมาบางคนก็ลา ผมไม่เอาแล้วภาษาของ ทำไม่ไหว งานยุ่ง ไม่มีเวลาทำงานบ้าน คนโน้นออกไป ผมเอาคนนี้ใส่มา หมุนเวียนแบบนี้ภายในปี 44 จนเหลือคนที่ทำจริง ๆ ก็เห็นอยู่ในปัจจุบัน ที่มาที่นี้

จะขอสรุปคร่าว ๆ ว่า การทำโครงการวิจัยภาษาของ ในระหว่างที่ทำเดือนแรกกิจกรรมที่ทำนั้นก็มี 1) การทำโจทย์ ปัญหาโครงการ ชื่อโครงการ 2) การประชุมเชิงปฏิบัติการ 3) การค้นหาตัวรูปอักษร ตัวสระ ตัวพยัญชนะของของ เสียงของของ 4) การทดลองทำหนังสือเล่มเล็ก เล่มใหญ่ จะเป็นผลอย่างไรไม่ทราบ ต้องทดลองไปก่อน 5) ทำพจนานุกรม และไวยากรณ์ของ-ไทย พจนานุกรมเอามาจากไหน ก็เอามาจากสมาชิกทั้งหมด แบ่งหมวดกันรับผิดชอบ เช่น หมวดสัตว์ หมวดต้นไม้ 6) การฝึกครูภูมิปัญญาของ 7) การตั้งศูนย์การเรียนรู้ภาษาของ 8) การรายงานผล ฉบับก้าวหน้าและฉบับสมบูรณ์ โครงการของมี 2 ระยะ ครั้งแรก 6 เดือนตั้งแต่เดือนมีนาคม - 31 สิงหาคม ครั้งที่ 2 ต่อมาจนถึงปี 2547 เป็น 2 ระยะ ซึ่งทำให้มีการสอนในโรงเรียนขึ้นมาจนติดต่อกันมาถึงปัจจุบัน นอกนั้นผมเองก็ดูแลในเรื่องการฟื้นฟูภาษาของ พร้อมกับตั้งคณะกรรมการ ฉะนั้นเมื่อเกิดการเรียนรู้ภาษาของขึ้นมา สถาบันต่างๆ ก็เข้าไปในศูนย์ของตลอด พวกคนของหรือนักวิจัยก็ไม่มีเวลาที่จะทำมาหากิน แต่ก็ใจสู้ รักษาของ ต้องการให้ทำต่อไปไม่ล่า ต่อมาก็มีหน่วยงานของพี่น้องวางแผนงานต่อเนื่องมาอีก จนถึงเข้าโรงเรียนและมีครูสอนจนถึงขยายเครือข่ายในปัจจุบันนี้หลายโรงเรียน

คุณมณฑิยา: ในส่วนของกำหนดเงิน ท่านก็ได้เกริ่นทำในส่วนของโครงการของ ว่ามีกระบวนการอย่างไร ในการนำภาษาของเข้าสู่โรงเรียนโดยการร่วมมือกับนักวิชาการกับชุมชน และที่ขาดเสียไม่ได้ก็คือ ผู้ร่วมงานก็คือ ทีมวิจัย ต่อไปจะให้ท่านจาริก ท่านก็เป็นนักเขียน และเป็นวิทยากรให้กับกลุ่มต่างๆ ให้ท่านเล่านิดหนึ่งว่า มีแรงบันดาลใจอะไร ทำให้เป็นนักเขียน และเราได้ถ่ายทอดความรู้ของเราให้กับกลุ่มอื่นๆ อย่างไร

คุณจาริก: (พักหายใจด้วยภาษาของ) มดตะนอยตัวนิดๆ มันคุยกับลูกมันว่า พ่อเนะกินข้าววันหนึ่ง 10 ตัวกับ 1 ชิก บอกกับลูกว่ายังไม่เต็มท้องเลยลูก ให้ 20 ตัว นี่คือบทกลอนครั้งแรกที่ผมได้เขียนลงกระดาษ ครั้งที่ทางมหาวิทยาลัยมหิดลไปที่คลองพลูวิทยา ผมก็ได้รับเชิญเป็นครั้งแรก ตั้งแต่นั้นมาผมก็รู้สึกตัวว่า เริ่มที่จะเป็นนักเขียน ทางคณะของมหา'ลัยไปในปีนั้นมีนักศึกษาปริญญาโทไปมากทีเดียว ทุกวันนี้คงจบตร.หมดแล้ว ดังนั้นเมื่อเป็นนักเขียน ผมก็พยายามเก็บเกี่ยวความรู้ต่างๆ ที่ได้รับมาจากผู้เฒ่าผู้แก่ เนื่องจากผมเป็นคนมีโอกาอย่างหนึ่ง นั่นก็คือ หน้าตาคล้ายๆ คนแก่ ก็เลยเข้าไปอยู่ใกล้กับคนแก่ได้มากกว่าคนอื่น ก็คนรุ่นเดียวกัน ผมนะแก่ที่สุดเลย ก็เลยมี

โอกาสเก็บความรู้ต่าง ๆ จากผู้เฒ่าผู้แก่ได้มากที่สุด ด้วยเหตุนี้ผมจึงถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ที่ได้จากผู้เฒ่าผู้แก่ลงไปในหนังสือ และผมก็มีพรสวรรค์อยู่อย่างหนึ่งตรงที่ว่า ไม่ได้เคยมาฝึกเขียนหนังสือที่นี้เลย รุ่นอื่นๆ เขาได้มาฝึกเขียนบ้าง แต่ผมถูกจับเขียนเลยครับ เขียนได้ครับ เล่มแรกผมได้แพงมากเลยได้เล่มละ 100 บาท ดีใจเหลือเกินภาษาของขายได้แล้ว ตั้ง 100 บาทดีใจมากเลย อาจารย์บอกว่านี่ค่าเขียนนะ ผมก็ตอบว่า ขอบคุณครับ คนของบางคนบอกว่า เราจะเอาภาษาของไปขายไม่ได้ ไม่ดี ผมบอกว่ายิงขายได้ยิ่งดี แล้วถ้าคนในโลกนี้พูดภาษาของได้หมดก็ยิ่งดี ของจะได้ดังทั้งโลกเลย คนอื่นอาจจะคิดอย่างอื่น แต่ผมมีแนวคิดอีกอย่างหนึ่ง กับหัวข้อจะพูดนี้ก็คือของสังคมแห่งการเรียนรู้ อาจจะพูดผิดประเด็นไปบ้างก็ต้องขอภัย การเรียนรู้ของเราที่ผมพยายามถ่ายทอดให้ทางศูนย์ฯ ก็คือการทำหนังสือต่าง ๆ เป็นเรื่องเล่า เป็นนิทานอะไรสารพัด แม้แต่เรื่องไสยศาสตร์และเรื่องที่เกิดขึ้นจริง สารพัดเรื่องที่ผมเขียน อาจจะเขียนเก่งกว่านักเขียนคนอื่นนิดหน่อย จนได้รับเชิญไปหลายที่ และก็ประทับใจว่า ภาษาของของเราถ้าเราเอาจริง ๆ จัง ๆ เราก็มีโอกาสที่จะนำความรู้ตรงนี้ไปเผยแพร่ให้กับคนอื่น หรือเป็นหลักยืนให้กับคนของด้วยกันให้ได้ศึกษาเข้าใจในมรดกของคนของที่เคยมีมาตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน อันนี้จะทำให้คนของตื่นขึ้นมาและพร้อมที่จะรับรู้ และพร้อมที่จะรับหรือส่งในสิ่งที่เราจะมอบให้ในทางด้านการศึกษา

คุณมณฑิยา: ในส่วนของคุณจารึกท่านก็เป็นนักเขียนภาษาของ และก็เป็นผู้ถ่ายทอดให้กับทางกลุ่มโซ่ (ทะวืง) ญฮูกร เป็นต้น ในส่วนนี้คิดว่าเป็นส่วนสำคัญ เราข้ามขั้นตอนมาอยู่ในส่วนของนักเขียนแล้ว ตอนนี้ผมก็คงจะให้โอกาสผอ.สุรพลซึ่งเป็นโรงเรียนแรกที่เอาภาษาของเข้าไปสู่กระบวนการเรียนการสอน แล้วมีอะไรเกิดขึ้นบ้าง ในส่วนของโรงเรียนและโรงเรียนได้รับอันಿಸงอะไรบ้างจากการทำวิจัยภาษาของ เรียนเชิญท่านผอ.สุรพล ครับ

ผอ.สุรพล: สำหรับท่านก้านันเงินและทางนักปราชญ์ ท่านได้รวบรวมเอกสารเกี่ยวกับการเรียนการสอนไว้มากมาย เราก็เดินทางมาให้โรงเรียน โรงเรียนเป็นผู้รับ ไม่ได้ทำเองเลย ชุมชนเป็นผู้ทำทั้งสิ้น เมื่อมาถึงโรงเรียนก็เอาเอกสารทุกอย่างทั้งหลักสูตรและสื่อต่างๆ มาให้โรงเรียน จากที่ได้ศึกษาเรียนรู้ร่วมกับนักวิจัย เราก็พอจะมีความรู้ว่าเขาทำอย่างไร เพื่อที่เราจะนำมาสู่โรงเรียน เริ่มจากการสอนชั้นป.3 เขามีความตั้งใจตั้งใจในเรื่องของชุมชน มันก็น่าที่จะสนับสนุนด้านวิชาการให้นักเรียนได้ศึกษา ได้เรียน เมื่อนำมาการเรียนได้มา 2 ปี เราก็มาปรับให้เป็นหลักสูตรสาระเพิ่มเติมเรียกว่าสาระเพิ่มเติมภาษาของ เพื่อให้เข้ามาตรฐานการเรียนรู้ เนื่องจากกระทรวงได้กำหนดไว้ว่าแต่เราทำก่อนที่กระทรวงจะกำหนด พอมาถึงที่กระทรวงเขากำหนดให้โรงเรียนจัดหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น 30 เปอร์เซ็นต์ มีหลักสูตรแกนกลาง 70 และได้นำหลักสูตรของเข้าไปเป็นหลักสูตรสถานศึกษา สาระเพิ่มเติม ในช่วงชั้นที่ 2 คือ ป.4-ป.6 เมื่อนำมาเข้าโรงเรียนแล้ว เราก็เห็นผลว่า นักเรียนกระตือรือร้นในการเรียน มีความสนุกสนาน สนใจที่จะเรียน เพราะว่าไม่ได้เป็นภาระอะไรมากนักกับนักเรียน เราก็เห็นว่าเป็นประโยชน์ ผลการสอบก็พัฒนาดีขึ้น เด็กมีความสนใจในการเรียน นักเรียนมีความสุข ผลการเรียนสูงขึ้น เราก็เลยทำการขยายผล เครือข่ายอีก 3 โรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียง อีกช่วงหนึ่งก็คือ โรงเรียนสามารถที่จะเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้โดยปริยาย

เป็นสถานที่โรงเรียนเครือข่ายมาศึกษาหาความรู้ เป็นแหล่งการเรียนรู้ ชุมชนก็เข้ามาใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ภาษาของ นักเรียนก็ได้การเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาของ ตลอดจนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ภาษากำลัง ถดถอยไป ก็ได้มาศึกษาดูงาน และนำวิธีการต่างๆ ของของไปปรับใช้ ถือว่าของเป็นผู้จุดประกาย ให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ นำในเรื่องการเรียนการสอนภาษาถิ่นของตนเอง ก็คือว่าเราทำก่อน เมื่อมา ดูวิธีการ แล้วก็ไปปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของตัวเอง อีกอันหนึ่งที่สมศ.มาประเมิน รอบที่ 2 เขาให้ โรงเรียนจัดการเรียนการสอนภาษาของให้ดู 1 ชั่วโมง ว่าที่เรารายงานผลการประเมินจริงไหม อย่างที่เขาว่า นักเรียนมีความสุข สนุกสนาน พอให้รุ่งเพชรได้ทำการสอนอีก 10 กว่านาที เขาก็ บอกว่า “สุดยอด” เพราะว่า นักเรียนได้ เด็กได้ โรงเรียนได้ นักเรียนก็มีความสุข ผลการเรียนรู้ก็ เพิ่มขึ้น ตรงข้ามกับวิชาหลัก เช่น ภาษาอังกฤษ เขาบอกว่าภาษาอังกฤษสอนให้ได้แบบของซี ถ้า สอนได้แบบของรับรองว่าไปได้ไกล เพราะผลการเรียนภาษาอังกฤษมันตกต่ำ เมื่อผลการประเมิน เกี่ยวกับเรื่องของชุมชน ทั้ง 3 มาตรฐาน ได้ระดับดีมากหมด เพราะชุมชนมีความต้องการที่จะให้ ได้อนุรักษ์และทำการสอน การประเมินของสมศ.กรรมการมีทั้งหมด 15 คน ไม่มีใครขาดแม้แต่คน เดียว สมศ.บอกว่าเพิ่งเจอที่นี้เป็นโรงเรียนแรกที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ไม่มีใครขาดเลยเพราะผม บอกว่า ถ้าขาดแล้วโรงเรียนจะเสียประโยชน์ตรงไหน ถ้าไม่มาช่วยกัน ผมอาจจะต้องถูกย้าย หรือ โรงเรียนถูกยุบไปขึ้นกับโรงเรียนอื่น ไม่รู้ว่าไปขูเขาหรือเปล่า แต่ก็สรุปได้ว่า โรงเรียนเป็นสังคม แห่งการเรียนรู้ทั้งในชุมชน ทั้งโรงเรียนเครือข่าย และโรงเรียนที่ภาษาชาติพันธุ์จะสูญหายไป

คุณมณเฑียร: ท่านก็ได้รับฟังจากท่านผอ.ที่บอกว่า โรงเรียนของท่านทำงานร่วมกับชุมชน และ เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าไปเปิดการเรียนการสอนภาษาถิ่น โดยมีการเชื่อมโยงกับชุมชนอย่างแน่น แพน ยังมีอีกท่านหนึ่งที่สำคัญ เพราะท่านเป็นผู้บุกเบิกงานการเรียนการสอนให้กับภาษาถิ่น ถึงแม้ว่าจะมีสถานที่แล้ว มีหลักสูตรแล้ว แต่ไม่มีครู การเรียนการสอนก็คงจะเกิดขึ้นไม่ได้ วันนี้ อยากให้ครูรุ่งเพชร ซึ่งเป็นครูภูมิปัญญาได้พูดถึงแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนในชุมชนว่ามีอะไรบ้าง เมื่อเรานำกระบวนการเรียนการสอนภาษาถิ่นเข้าไปใช้ เข้าไปสู่ในกระบวนการของโรงเรียนแล้ว

คุณรุ่งเพชร: จริงๆ ผมก็เป็นครูสอนในโรงเรียน และต้องรับผิดชอบเรื่องศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งมี กำนันเงินเป็นผู้ริเริ่ม โครงการที่ 2 ผมก็ดูแลในเรื่องของศูนย์ฯ ซึ่งศูนย์ฯ นี้มีความสำคัญดังนี้ 1) เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล โดยเฉพาะข้อมูลประวัติศาสตร์ของบ้านเรา 2 ตำบลมารวมกัน คือตำบล ตะเคียนทอง คลองพลู ช่วยกันเก็บรวบรวมข้อมูล และได้นำไปเป็นสื่อการเรียนการสอน เชื่อมโยง ไปชุมชน ซึ่งทางศูนย์ฯก็รับผิดชอบดูแลห้องเรียนนอกสถานที่เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากป้า ธรรมชาติจริง ๆ ซึ่งคณะกรรมการทั้งหมดก็ช่วยกันดูแล เป็นหน้าที่โดยตรงของศูนย์ฯ รับช่วงต่อ จากกำนันเงิน และผมก็มีความภาคภูมิใจที่รับหน้าที่นี้ โครงการศูนย์ฯนี้ เชื่อมโยงกับโครงการพืช คลุ้มคล้านำมาทำเครื่องจักสานซึ่งชุมชนของเราทำมาตั้งแต่ดั้งเดิม นำพืชคลุ้มคล้านำมาใช้ใน ชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องมือจับสัตว์น้ำ เป็นต้น

คุณมณเฑียร: สรุปว่าของเป็นศูนย์การเรียนรู้อย่างไร ทางของได้ทำโครงการคืนภาษาถิ่นสู่ชุมชน ที่จริงของก็ยังไม่ขยับเคลื่อนงานออกไปเรื่อยๆ ก็ยังไม่รู้ว่าจะจบที่ไหน ยังหาจุดหมายปลายทางไม่ได้ สำหรับวันนี้ผมถือว่าของได้มาทำหน้าที่ในฐานะนักวิจัยรุ่นพี่ เป็นแหล่งศึกษาดูงานให้กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ก่อนจะพ้นเวทีก็ฝากให้ความหวัง ให้ความเชื่อมั่นกับกลุ่มอื่นว่า เรามาร่วมกันเถอะ ชุมชนที่มีบุคลากรที่มีศักยภาพพอ ขยับเคลื่อนงานวิจัยให้ไปถึงเป้าหมายได้



ภาคผนวก จ

กิจกรรมระดมความคิดเห็น 4 กลุ่มย่อย

การนำเสนอรายงานผลจากการระดมความคิดเห็นรายการกลุ่ม

29 ตุลาคม 2551 เวลา 10.00-12.00 น.

- ชุมชนเจ้าของภาษา เสนอโดย อ.อัมไพ มัชฌมาน
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- คนหนุ่มน้อยเพื่อท้องถิ่น
- นักวิชาการ
- ดำเนินรายการโดย ดร.โสพล ศิริไสย์

ผู้ดำเนินรายการ : สวัสดีตอนเช้า เมื่อวานคงจำกันได้เราได้แยกไปพูดคุยเป็นการเฉพาะ ชุมชนเจ้าของภาษา กลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กลุ่มคนหนุ่มน้อยเพื่อท้องถิ่น และกลุ่มนักวิชาการ นักวิจัย ซึ่งมีกรอบคำถามให้กว้างๆ และวันนี้เราจะกลับมาเล่าสู่กันฟังในวงใหญ่กว่า เราไปคุยเรื่องอะไรกันมาแล้วมันมีอะไรที่น่าสนใจที่เราจะบอกและเล่าสู่กันฟังต่อ เพื่อเอาไปขยายเป็นความคิดที่เป็นประโยชน์ เรามีตัวแทนจากทั้ง 4 กลุ่ม ซึ่งท่านคงจะแนะนำตัวเองว่าเป็นใคร ทำอะไรอยู่ที่ไหน มีหลายประเด็นที่เราต้องการจะถาม และฟังกัน เพื่อความมั่นใจว่า สิ่งที่เรากำลังทำกันอยู่นี้ มันก็ไม่ใช่เรื่องเล็กๆ ไม่ใช่เรื่องเล่นๆ มันต้องใช้พลังงาน มันเหนื่อย มันก็ใช้ความรู้ ความสามารถอีกมากมายอย่างรอบด้าน เมื่อทำแล้วได้ประโยชน์อะไรจริงหรือเปล่า หลายท่านก็คงจะมีคำตอบ แต่เราก็คอยจะฟังคำยืนยันจากท่านจริงๆ ซะก่อน ขอเริ่มจากตัวแทนจากชุมชนว่า การฟื้นฟูภาษามีประโยชน์จริงหรือเปล่า เล่าตามสบายเลย

ตัวแทนกลุ่มชุมชนเจ้าของภาษา : สวัสดีทุกๆ ท่านคะ ก็ขึ้นเวทีเป็นครั้งที่ 2 ชื่ออัมไพ มัชฌมาน เป็นข้าราชการบำนาญ และอยู่ในกลุ่มมอญและเป็นตัวแทนของกลุ่มเจ้าของภาษา เมื่อวานเจ้าของภาษาทุกกลุ่มเราพบกัน ก่อนที่เราจะมีการพูดถึงการฟื้นฟูภาษา ก็มีการแนะนำตัวให้รู้จักกันโดยการเล่นเกมสก็เขียน ผู้นำการประชุมก็แจกกระดาษให้เราเขียนสิ่งที่เราจะเขียนเป็นภาษาของตัวเองหรือภาษาอะไรก็ได้ แล้วก็มาพูดคุยกันอย่างสนุกสนานเฮฮา จนพวกเรารู้จักกันดีก็ลงมือคุยกัน มีคำถามอยู่ ๓ คำถามคือ 1) ทำไมจึงต้องมีการฟื้นฟูภาษาขึ้นมา 2) ทำไมคนบางกลุ่มไม่เข้ามาทำงานวิจัยและฟื้นฟูภาษา และ 3) การฟื้นฟูภาษาเป็นงานของใคร แล้วใครบ้างที่จะเข้ามาช่วยงานฟื้นฟูภาษาของเรา

- 1) ทำไมจึงต้องมีการฟื้นฟูภาษาขึ้นมา กลุ่มชาติพันธุ์ที่ร่วมคุยทั้งหมด ๑๒ กลุ่มชาติพันธุ์ก็ได้คำตอบมาว่า ภาษาของบรรพชน โดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่มีตัวอักษร กำลังจะสูญหาย จึงต้องมีการฟื้นฟูขึ้นมา
- 2) สังคมมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะความเจริญเทคโนโลยีทางการสื่อสารเข้ามาหาตัวเราในทุกครอบครัว เยาวชนหรือเด็กรุ่นใหม่ได้ซึมซับภาษาจากสื่อที่เข้ามาใน

ครอบครัวของเรา เกิดอิทธิพลหรือมีผลกระทบต่อภาษาของชนเผ่า หรือภาษาของชาติพันธุ์ตนเอง

- 3) ที่ต้องฟื้นฟูภาษา ทำให้ชาติพันธุ์รู้จักรากเหง้าของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองมากขึ้น ภาษาของบรรพชนมีการใช้ลดลงๆ จึงอยากให้อนุรักษ์ไว้ให้อยู่คู่กับท้องถิ่นหรือชนเผ่าของตัวเอง
- 4) ถ้ามีภาษาของตนเองในแต่ละชนเผ่า ก็จะมีหลากหลายในประเทศของเรา เปรียบเสมือนดอกไม้หลากสีในประเทศของเรา ก็เป็นความสวยงามอีกอย่างหนึ่งของประเทศของเรา เป็นสิ่งที่มีค่าและเป็นสิ่งที่สวยงามอีกอย่างหนึ่งในทางภาษา
- 5) จะได้เรียนรู้ ภาษาจะเป็นสื่อสืบทอดความรู้ด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะทางด้านประวัติศาสตร์ หรือด้านอื่นๆ ให้ชนรุ่นใหม่ได้รับรู้สืบทอดต่อกันมา
- 6) ภาษาและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกัน ถ้าภาษาก็มีวัฒนธรรมดำรงอยู่ต่อไปได้
- 7) เกิดการพัฒนา ชุมชน เยาวชนในท้องถิ่น ถ้ามีภาษาเป็นตัวสื่อสาร แต่ถ้าไม่มีภาษาเป็นตัวสื่อ ตรงนี้ก็จะขาดหายไปหรือด้อยไป
- 8) ทำไมจึงต้องมีการฟื้นฟูภาษา ก็เพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของแต่ละชนเผ่าให้ดำรงอยู่ต่อไป

นั่นคือ ทำไมเราต้องมีการฟื้นฟูภาษาขึ้นมา

ผู้ดำเนินรายการ : คือฟังคำตอบจากชุมชนเจ้าของภาษาทำให้เราเข้าใจได้หลายๆ อย่าง ว่าจริงๆ แล้วภาษาเป็นกุญแจที่จะไขไปสู่โลกของความเป็นจริงที่บรรพบุรุษเราสร้างไว้ ที่นี้กุญแจดอกนี้นั้นต้องการกุญแจพิเศษ เราจะใช้กุญแจภาษาอื่นไขเข้าไปไม่ได้ มันต้องใช้ภาษาเรา เพราะภาษามันอยู่ข้างในตัวเราเอง เราก็ต้องมีรหัสเพื่อไปไขมันออกมา เพื่อให้พลังแบบนี้นั้นมันแสดงตัวตนออกมา ก่อนจะไปถามคำถาม ผมขอไปหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เราฟื้นฟูมาได้แล้วเอาไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้ไหม หรือว่าเราฟื้นฟูมาแล้วอนุรักษ์หรือกอดไว้เฉยๆ แสดงอัตลักษณ์เฉยๆ เอาไปใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง ขอเชิญโรงเรียน ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้เล่าให้เราฟังว่า ภาษาที่เราฟื้นฟูขึ้นมานำไปใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง

ตัวแทนกลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : เรียนท่านผู้อำนวยการสถาบันฯ คนที่ได้เข้าร่วมงานมหกรรมที่เคารพทุกท่านผมไพรวลัย เกตพันธ์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลปทุมวาปี อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร วันนี้มาในนามตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ที่จริงแล้วในยุคปัจจุบันนี้ ในเรื่องของภาษาซึ่งบางพื้นที่ บางจังหวัดก็มีภาษา วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ยกตัวอย่าง สกลนคร ในเรื่องของภาษาที่เข้าสู่ภาวะวิกฤต ก็คือภาษาที่ถูกลืมเลือน โดยเฉพาะตัวกระผมเองซึ่งเป็นภาษาโซ่ (ทะวืง) ที่สกลนคร มีโซ่หลายเผ่า ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ผมได้มีโอกาสได้มาร่วมในการรับฟังและมาพูดคุยด้วยตนเอง เห็นกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งมีความแตกต่างกันในเรื่องของภาษา วัฒนธรรม ประเพณี อันนี้เป็นสิ่งที่ผมได้พบเห็น ซึ่งครั้งนี้ก็เป็นครั้งแรก

แรกที่มีโอกาสมาร่วมและก็จะนำไปคิดในฐานะที่เป็นองค์กรส่วนท้องถิ่น ไม่ทราบว่าคุณที่นั่งอยู่ตรงนี้ในส่วนขององค์กรส่วนท้องถิ่นมีไหมครับ ไม่ว่าจะเป็น อบต. เทศบาล คงจะเป็นผมคนเดียวเมื่อวานนี้ในกลุ่มที่เกี่ยวข้องก็มีหลายส่วน โดยเฉพาะทางคณะครู โรงเรียน ผู้บริหาร ตลอดทั้งเขตพื้นที่สำนักงาน โดยเฉพาะท่านที่อยู่ข้างๆ ผมมาร่วมเสวนาในเรื่องการฟื้นฟูภาษา ทางด้านศึกษานิเทศก์โซเฟีย คณานุรักษ์ ซึ่งท่านที่ได้วิเคราะห์ในเรื่องต่างๆ นำภาษาเพื่อการพัฒนา ก็จะทำให้ท่านนำเรียนในฐานะที่เป็นตัวแทนกลุ่ม ขอเรียนเชิญครับ

ศน. โซเฟีย : ขอขอบคุณค่ะ ท่านนายก ท่านผอ.คะ ผอ.ชองนะค่ะ เด็กๆ ของท่านก็เสนอให้ ศน. ขึ้นก็เราออกความคิดเห็นกันทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย ให้ดิฉันมาพูดแต่ที่นี้รู้สึกเหงาถ้าขึ้นมาคนเดียว เห็นนายกมีแวว และท่านนายกสามารถปกป้องคุ้มครองดิฉันในขณะที่ได้ขึ้นเวทีได้อย่างดี ว่าท่านคะเราขึ้นเวทีด้วยกันเถอะค่ะ ดูบรรยากาศแล้วเป็นใจคะ อบอุ่น ความสันติสุขและความสมมานฉันท์ สโลแกนภาคใต้เรา เราพร้อมขยายผลสู่ทั่วประเทศไทย จริงๆ แล้วอยากเรียนเชิญอีกท่านหนึ่งคือ ผอ.สุรินทร์ เขมรถิ่นไทย แต่เขาเตรียมเก้าอี้มาไม่พอ ก็เลยบอกพี่คะพี่รออยู่ด้านหน้าสุดละกันอะไรประมาณนี้

เมื่อก็ขอคำถามใหม่ได้ไหมคะ ภาษาถิ่นมีแล้วเอาไปใช้ประโยชน์ต่อคนรุ่นใหม่อย่างไรบ้าง มีคุณค่าอย่างไร

พอนึกถึงภาษาถิ่นของตนเอง เราสามารถใช้ไปหากินในมาเลเซียได้ ทำรายได้ เศรษฐกิจดีแน่นอน ถ้าวันนี้ภาคใต้ไม่มีสถานการณ์ ป่านนี้เราขายไปแล้ว ตอนที่ราคาขายขึ้น ๘๐ แต่ว่าเรากรีดขายได้สัปดาห์ละไม่กี่วัน วันนี้มาในนามตัวแทนกลุ่มมีทั้งเขมรถิ่นไทย มอญ ชอง ทุกคนที่เกิดในผืนแผ่นดินไทย ไม่ว่าเราจะมีเชื้อชาติใด ภาษาใด เรามีภาษาที่ต่างกัน แต่ทุกคนก็รักในความเป็นตัวของตัวเอง ถ้าเราได้รับรู้ถึงการอนุรักษ์ภาษาถิ่นเหล่านี้ให้คงอยู่กับประเทศไทยตลอดไป ก็คิดว่าภาษาถิ่นอาจจะเป็นช่องทางหนึ่งในการสร้างเงิน สร้างรายได้ในการท่องเที่ยวได้ เห็นได้จากพี่ๆ น้องๆ เราหลายกลุ่มชาติพันธุ์มีการเอาภาษาถิ่นไปนำเสนอที่มีถิ่นดอกไม้งามๆ นักท่องเที่ยวมาก็ถ่ายรูป ถือว่าเป็นนิติหมายอันดี ถ้าเราสามารถทำให้บรรลุได้ถึงขั้นเป็นนโยบายของรัฐบาลในการอนุรักษ์ภาษาถิ่นเหล่านี้

ผู้ดำเนินรายการ : ไหนๆ เจ้าของภาษาก็ยืนยันแล้วว่า การอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษามีประโยชน์เราในฐานะที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเป็นนักวิชาการหรือเป็นครูอาจารย์ที่อยู่ในสถานศึกษาหรือในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษา เราสนับสนุนเขาอย่างไรบ้าง

ก็ขอนำเรียนในเรื่องการสนับสนุน ที่จริงแล้วในหน้าที่ของอบต. ก็มีหน้าที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ประเพณีอยู่แล้ว ในส่วนนี้เองซึ่งบางกลุ่ม ยกตัวอย่างเช่น เขมรเป็นคนส่วนมากเกือบทั้งจังหวัด แต่ว่าในส่วนหนึ่งอย่างกลุ่มชาติพันธุ์ของโซ ก็เป็นกลุ่มเล็กๆ กลุ่มหนึ่ง ในส่วนขององค์กรส่วนท้องถิ่นเอง ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาในเรื่องการสืบทอดขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมเราก็

ได้จัดกันทุกปี โดยจะมีกลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มในตำบลมาร่วมกันแสดงถึงวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มต่างๆ ยกตัวอย่างของตำบลปทุมวาปี ท่านจะเห็นชาติพันธุ์ของกลุ่มผู้ไทย ไช่ ผู้ลาวเป็นยังงี้ ญ้อ มีหลายเผ่าพันธุ์ ตำบลผมมี ๔ กลุ่ม ก็จัดให้มีการละเล่นต่างๆ การแสดงออกต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง ๔ กลุ่ม อันนี้ก็เหมือนกัน อย่างที่เรามาววันนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทมากในการที่จะเข้าไปสนับสนุนพี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อย่างของผมก็ดูอยู่ว่า ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ผมได้มาที่นี่ แล้วก็เห็นกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งแตกต่างกันออกไป ผมก็จะนำประสบการณ์ที่มาในครั้งนี่ ไปนำเสนอกลุ่มชาติพันธุ์ในตำบลของผม อย่างกลุ่มโซ่ ทำอย่างไรจะประสบผลสำเร็จ ก็จะช่วยอีกครึ่งหนึ่ง เรื่องงบประมาณ องค์กรส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการช่วยสนับสนุนทุกท้องถิ่น

ผู้ดำเนินรายการ: ปีนี้นายกจะสนับสนุนงบประมาณสักเท่าไรดีครับ

นายกอบต.: ในเรื่องของการส่งเสริมสนับสนุนประเพณีต่างๆ เขาใช้เป็นสแนะครับ

ผู้ดำเนินรายการ: คือผมเข้าใจว่ากิจกรรมทางวัฒนธรรมคงไม่ใช่ว่า ปีหนึ่งเอามาแต่งตัว เอามาโชว์ในเทศกาลครั้งเดียว ผมว่ามันน่าจะมีกิจกรรมอะไรบางอย่างที่มันเกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรม เช่น การส่งเสริมการทอผ้า หรือการทำอะไรที่มันเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ปลูกต้นคราม หรือต้นไม้อะไรบางอย่างที่มันเป็นสัญลักษณ์ อย่างนี้ทางอบต.มีแผนอะไรนึกไว้มั้ยครับ

นายกอบต.: คำว่า วัฒนธรรม ประเพณี มันมีอยู่หลายอย่าง เช่น ทอผ้า ทอเสื่อ ทอสาต อย่างของผมได้สนับสนุนงบประมาณไปกลุ่มละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อให้กลุ่มไปดำเนินการในการทอผ้า แล้วก็ยังสนับสนุนด้วย เวลารวันผู้สูงอายุก็จะซื้อผ้าจากกลุ่มมาแจกผู้สูงอายุ

ผู้ดำเนินรายการ: นายกได้แสดงให้เห็นว่า การรื้อฟื้นความเป็นชาติพันธุ์ขึ้นมาแล้ว มีหลายสิ่งหลายอย่างตามมา เช่น มีการสร้างอาชีพ การสร้างรายได้ และการสร้างจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นให้รักท้องถิ่น ซึ่งอันนี้ก็เป็ประจักษ์พยานในคุณค่าของภาษาถิ่นของเราได้อย่างชัดเจน ที่นี้ทางโรงเรียน หรือเขตพื้นที่การศึกษา มีนโยบายสนับสนุนอย่างไรบ้าง

ศน.โซเฟีย: ขอบคุนสำหรับคำถาม จริงๆ แล้วภารกิจหลักของเรา โรงเรียนทุกโรงก็เป็นนิติบุคคล ท่านผู้บริหารโรงเรียนสามารถ design งานได้ภายในกรอบของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตอนนีก็ออกมาใหม่ ที่ประกาศใช้แล้ว ๒๕๕๐ ประกาศใช้เมื่อเดือนสิงหาคม ตามพรบ.หรือรัฐธรรมนูญก็เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะภาคของการอนุรักษ์ต่างๆ เพราะว่าวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยเฉพาะวัฒนธรรมในชายแดนภาคใต้ คือมีศอบต. และสโลแกนของ ศอบต. คือ วัฒนธรรมที่หลากหลาย พยายามจะอยู่ร่วมกับวัฒนธรรมที่หลากหลาย ได้อย่างสันติสุขและสมานฉันท์ ก็เช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทยเรา

เขตพื้นที่ที่มีหน้าที่ที่จะต้องสนับสนุนโรงเรียนในการดำเนินงานจัดทำสารท่งถิ่นตามที่ชุมชนต้องการ และให้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียนเอง และผู้ปกครองเอง ส่วนงบประมาณอาจจะไม่มีให้ ผู้บริหารโรงเรียนก็ต้องบริหารจัดการงบประมาณรายหัวที่ท่านได้รับ หรือไม่ก็ต้องระดมสรรพกำลังจากท่านนายกก็จะต้องไปจีบนายกเข้าเย็น เพื่อของบประมาณเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นนายกอบต.ก็ดี ซึ่งที่ทราบว่า อบต.ทุกที่ เขาให้การสนับสนุนการศึกษาของโรงเรียนเป็นอย่างดี ตอนนี้ได้ข่าวว่ากำลังส่งปลัดไปศึกษาต่อด้านการศึกษาในระดับปริญญาโทเพื่อรับมอบภารกิจจากกระทรวงศึกษาธิการในโอกาสข้างหน้า จะมีการทำงานร่วมกัน ในการพัฒนาการศึกษา และต้องพึ่งพาอาศัยอบต. ถ้าจะให้ดีทางเขตพื้นที่ก็พยายามประสานไปยัง อบจ. ซึ่งจะทำงานในภาพรวมของจังหวัด ศึกษาวิเคราะห์สามารถจะขอริเริ่มทำโครงการไปของงบประมาณตามที่อบจ. กำหนด เขาก็จะจัดสรรงบประมาณให้เราดำเนินการได้ ตอนนี้ดิฉันก็ได้การทาบทามจากอบจ. ยะลา คือว่าเขามีโครงการลักษณะจัดค่ายคุณธรรม เขาได้เชิญให้เป็นผู้ดำเนินงานในงบประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ บาท เหล่านี้เป็นต้น ที่นี้ก็มีอีกงานหนึ่ง คือดิฉันได้การประสานงานจากเทศบาลตำบลแต่ระดับตำบลประกวดได้รับรางวัลชนะเลิศเรียกว่า พดด ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รางวัลที่ ๑ ได้ ๖๐๐,๐๐๐ บาท เขาก็ให้ดิฉันจัดการกับเงิน ๖๐๐,๐๐๐ บาท จะทำอะไรดี ก็จะนำกลุ่มของเขาไปศึกษาดูงาน ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนประสานงานที่จะไปทัศนศึกษาต่างประเทศมาเลเซีย เหล่านี้คือสิ่งที่ดีที่เห็นความร่วมมือ โรงเรียนก็ดี อบต.ก็ดี อบจ.ก็ดีพยายามที่จะประสานความร่วมมือเพื่อการศึกษาของเราได้พัฒนาก้าวหน้า

ผู้ดำเนินรายการ: เท่าที่ฟังมาก ทุกอย่างมันเปิดหมดแล้ว ฟ้าเปิดหมดแล้ว อบต.ก็มีนโยบายสนับสนุน ทางเขตพื้นที่การศึกษา ทางกระทรวงศึกษาธิการ ก็ไม่ได้ขัดข้องอะไร สนับสนุนเต็มที่มันเหลือแต่คนทำงานเท่านั้นเอง ว่าจะสามารถขยายคนที่ทำงานได้มากกว่านี้ไหม ผมอยากจะกลับไปฟังที่เสียงที่ทำงานกับคนในชุมชนในพื้นที่ว่า เราไปคุยกันแล้วเจออะไรบ้าง มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง แล้วเจออะไรดี ๆ บ้างที่จะมาเล่าสู่กันฟัง

กลุ่มพี่เลี้ยง: เรียนท่านผู้อำนวยการ คณาจารย์ และสวัสดิ์เพื่อนๆ ทุกคนที่มาประชุมในที่นี้ ผมประมข สุขชิน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองม่วง ตำบลทุมวารี อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร มากับทีมโซ่ (ทะวี่ง) มากับท่านนายกอบต.ปทุมวารี ความจริงที่ถามเกี่ยวกับโรงเรียนก็อยากจะตอบ แต่ว่าขึ้นมาในฐานะพี่เลี้ยงก็เลยไม่กล้าตอบ

ความจริงแล้วโรงเรียนก็ทำงานกับชุมชน เราอยู่กับชุมชน เราจะทิ้งชุมชนไม่ได้ หากเราไม่ดูแลชุมชนเขาก็ไม่ส่งลูกมาเรียนเหมือนกับท่านที่อยู่โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๑๐ นั้นแหละ เด็กคือหัวใจ ส่วนครูก็คือผู้หนุนผู้แนะนำเท่านั้น งบประมาณก็สนับสนุนเต็มที่ โดยเฉพาะสกว.ให้เงินไปโรงเรียนก็บริหารจัดการในลักษณะของโครงการที่ได้รับ ไม่ได้หมายความว่าเอาไปใช้ในโรงเรียนทำเฉพาะใช้ในโครงการ

เมื่อวานคนหนุ่มวิจัยได้นั่งคุยกันประมาณ ๑ ชั่วโมงครึ่ง ครั้งแรกก็พี่เลี้ยงก็ทะเลาะกัน วุ่นวาย ความจริงผมก็ไม่ใช่ว่าพี่เลี้ยงเป็นคนรับช่วงพี่เลี้ยง ผมรับจากคุณเจียบนาธา บุตรพลอย ครั้งแรกที่มาทำงานมาช่วยเหลือเป็นการกรอข้อมูลก่อนที่จะส่งให้มหิตล ที่นั่นท่านดร.สุวิไล ก็ให้โอกาสคือ ให้เข้ามาช่วยงานเต็มที่ ครั้งแรกก็เข้ามาเป็นลูกทีมของชาวบ้านก่อน ต่อมาโครงการที่สองก็มาเป็นหัวหน้าโครงการ โครงการที่สามก็ขยับมาเป็นพี่เลี้ยงในพื้นที่ สำหรับเมื่อวานห้องคนหนุ่มวิจัยก็ได้พูดคุยกันถึงกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนกระบวนการคิดเห็นที่จะทำให้งานวิจัยในห้องถิ่นสำเร็จและมีประสิทธิภาพ พี่เลี้ยงมาจากหลายพื้นที่ มีเงื่อนไข ประเด็นที่ไม่เหมือนกัน มีปัจจัยที่ต่างกัน คนไหนขาดตรงกัน คนไหนมีมากก็มาแบ่งให้เพื่อน การแบ่งความคิดในการทำงาน เพื่อที่จะทำให้ทีมวิจัยในห้องถิ่นเข้มแข็งขึ้น ซึ่งเราก็ได้รูปแบบในการหนุนเสริมวิจัยท้องถิ่น ๕ รูปแบบ สำหรับคนหนุ่มนักก็เหมือนไม้หนุ่ย ไม้หมอนรถไฟ หนักนะครับหนักมาก แต่ในความหนักก็มีคนที่แบ่งเบาภาระเรา ไม้หมอนรถไฟคงจะอยู่อย่างนั้น ถ้ารถไฟวิ่งผ่านก็คงสบาย แต่ถ้ารถไฟนิ่งอยู่กับที่คงจะหนักเอาการ เราได้รูปแบบอยู่ ๕ แบบ ซึ่งในแต่ละพื้นที่จะไม่เหมือนกัน ผมเองก็ถนัดในพื้นที่สกลนคร

รูปแบบที่ ๑ เป็นรูปแบบที่มหิตลลงไปพื้นที่พบคนที่เป็เจ้าของภาษาโดยตรง แต่ก่อนที่บ้านหนองม่วง และบ้านหนองแวง อาจารย์ก็ไปติดต่อด้วยตนเอง นำโดยคุณแม่สุวิไล โดยตรงเลยพอนานไปท่านก็เหนื่อยมาคิดวิธีที่สองก็คือ

รูปแบบที่ ๒ ก็มีคุณนารา บุตรพลอย กับคณะอื่นๆ ออกไป ที่นี้พอมมีพี่เลี้ยงลงไป กลุ่มอื่นก็จะมียางต้องทำเหมือนกัน ไม่ได้รับผิดชอบเฉพาะโซ่ (ทะวืง) มลาบริกรับผิดชอบก็เหนื่อย ก็คิดว่าน่าจะมมีพี่เลี้ยงในพื้นที่ ซึ่งดูแลช่วยเหลือให้ทำงานได้ตามขั้นตอนที่กำหนดของโครงการ มันก็เกิดรูปแบบที่สองขึ้นมา ก็คือมีพี่เลี้ยงดูแล แล้วส่งต่อให้พี่เลี้ยงในพื้นที่ทำงานร่วมกับทีมวิจัยอีกต่อหนึ่ง คนในพื้นที่เขาชอบจะทำงานแบบนั้น อย่างเช่นแม่ฮ้องสอนเขาชอบทำงานเรื่องพืช เรื่องผัก พอทำไปๆ ก็มีประเด็นภาษาเข้ามาเกี่ยวข้อง มารู้ตัวเองว่า เราน่าจะทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องภาษา ซึ่งที่แม่ฮ้องสอนก็มีพี่เลี้ยงอยู่แล้ว ซึ่งพี่เลี้ยงก็ร่วมมือกับมหิตล และช่วยผลักดันให้ทีมวิจัยได้ทำงานอย่างเต็มประสิทธิภาพ

รูปแบบที่ ๔ เอาตัวอย่างมาจากอยุธยา ก็มีพี่เลี้ยงของสกว. อยู่ที่อยุธยา พี่เลี้ยงจะเป็นคนตั้งหัวหน้าชุดขึ้นมาทำงาน พอมมีหลายโครงการก็แบ่งหน้าที่ให้พี่เลี้ยงแต่ละคน ดูแลแต่ละโครงการ ซึ่งมีอยู่ประมาณ ๔-๕ โครงการ เป็นลักษณะคล้ายธุรกิจขายส่งให้ดูแลใกล้ชิดมากขึ้น และการทำงานก็จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

รูปแบบที่ ๕ ก็คือ สกว.ทำงานกับพี่เลี้ยงในพื้นที่โดยตรง ซึ่งรูปแบบการทำงานผมก็ไม่ทราบว่าได้ผลมากน้อยแค่ไหน

ส่วนผมรับผิดชอบในเขตสกลนคร รู้สึกว่าเราทำได้ดีในระดับหนึ่ง แต่คนทำวิจัยที่เป็นชาวบ้านก็เชื่อถือเราในระดับหนึ่ง ในขณะที่เราพาเขาทำงาน เขาทำเต็มที่ แต่ถ้าเขาเห็นพี่เลี้ยงที่ไปจากมหิตล ประสิทธิภาพการทำงานของเขาจะสูงขึ้น อันนี้เป็นความจริงนะครับ อย่างเช่น คุณนารา บุตรพลอยไปเดือนละครั้ง ส่วนผมทำงานกับเขาสัปดาห์ละครั้ง แต่ถ้าคุณนาราไปเขาจะได้งานเท่ากับผมทำงานกับเขา ๔ ครั้ง เป็นศักยภาพของมหิตล

ผู้ดำเนินรายการ: ถ้าเป็นพี่เลี้ยง จะต้องมีทักษะอย่างไรบ้าง มีความชำนาญอะไรบ้าง จึงจะทำงานได้ดี เมื่อก็บอกว่า บางคนก็ทำงานได้ช้า บางคนก็ทำงานได้เร็ว ต้องมีความรู้อะไร จึงจะไปช่วยกันเติมได้ เดี่ยวท่านที่อยู่คงจะร่วมกันอภิปราย คงใช้เวลาไม่นาน คงจะเปิดให้เป็นเวทีใหญ่

พี่เลี้ยงกลุ่มย่อย: ทักษะของพี่เลี้ยงผมคิดว่า เอาความเป็นตัวคุณดึงออกมาก็พอ อย่างผมสามารถเข้าได้กับคนทุกคน ทุกระดับก็คือ

- ๑ มีเวลา
- ๒ มีความเต็มใจที่จะทำงาน
- ๓ เสียสละ
- ๔ สามารถชักนำให้คนมาทำงานได้

คนที่พี่เลี้ยงไม่จำเป็นต้องเข้าใจภาษาทั้งหมด เราเอากระบวนการ หรือวิธีการทำงานของพี่เลี้ยงของมหิตลมอบหมายให้เราไปทำงานให้เสร็จตามขั้นตอน ก็คิดว่าสมบูรณ์แล้ว

ผู้ดำเนินรายการ : ผมสงสัยว่าอยู่ข้อหนึ่งว่า ทำไมกระบวนการอนุรักษ์ภาษาจึงเกิดขึ้นเฉพาะจุด ทำไมมันขยายออกไปที่อื่นไม่ได้ ตามประสบการณ์ของพี่เลี้ยงในพื้นที่เห็นอะไร แล้วทำไมชุมชนอื่นจึงไม่ให้ความสนใจในสิ่งที่พวกเราทำอยู่ ความเห็นที่ระดมความคิดมา

พี่เลี้ยงกลุ่มย่อย: คนที่อยู่รอบข้างเขาเห็นกลุ่มโซ่ (ทะวืง) เป็นตัวตลก คุณสมปองที่อยู่บ้านหนองแขงก็เป็นถึงเจ้าของสถานีวิทย์เขาก็เปิดโซ่ ให้ชาวบ้านฟัง เขาก็ฟัง แล้วก็บอกว่ามันตลกดี แต่จะให้เขาสนใจเต็มทีคงจะเป็นไปไม่ได้ ว่าแต่คนที่อยู่ในชุมชนคนเฒ่าคนแก่ก็แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ๔ กลุ่ม กลุ่มที่ ๑ บอกว่าต้องอนุรักษ์ไว้ คือไม่พูดไม่คุยกับใคร จะปล่อยให้มันตายไปกับตัวเอง กลุ่มที่ ๒ ก็บอกว่าเราจะสอนให้ลูกให้หลาน กลุ่มที่ ๓ ก็จะเผยแพร่ภาษาซึ่งก็มีเพียง ๔-๕ คนที่อยากจะเผยแพร่ภาษา มันก็เลยไม่เกิดศักยภาพเท่าที่ควร อีกอย่างหนึ่งการยอมรับกันในสังคมที่คนรักภาษายังไม่มีเท่าไร

ผู้ดำเนินรายการ: เลยต้องการคนเพื่อไปช่วยปรับทัศนคติ

พี่เลี้ยงกลุ่มย่อย: ครับผม แม้กระทั่งนายกก็เป็นคนโซ่ (ทะวืง) แม้ว่าท่านจะให้การสนับสนุนเรื่องงบประมาณก็จริง และท่านก็ไม่สามารถดึงคนให้มายอมรับในจุดนี้ได้

นายกอบต. ที่จริงแล้วในเรื่องของภาษา โดยเฉพาะพี่น้องชาวสองดาว ชนเผ่าโซ่ ถือว่าเป็นคนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่ง ที่จริงแล้วดังที่ได้นำเสนอไปแล้ว ในการอนุรักษ์ไว้จนหาย ก็คือเอาเก็บไว้ ซึ่ง

แต่ก่อนพูดแล้วอาย คือไม่กล้าแสดงออกเรียกว่า เป็นชาติพันธุ์กลุ่มน้อย เวลาแสดงออกแล้วทำให้คนอื่นเห็นเป็นเรื่องตลกไป ก็ทำให้ในการรักษา ในการสืบทอดธรรมเนียมภาษานี้เข้าสู่ภาษาวิกฤต ก็คือเริ่มเลือนรางไป เริ่มหายไป ก็พอดีมีท่านอาจารย์ประมงหรือว่าเป็นพระเอกขึ้นมาช่วย แต่วันนี้ก็ได้มาเห็นพี่น้องหลายกลุ่มหลายชาติพันธุ์ด้วยกัน กลับไปก็จะพยายามช่วยพี่น้องไทยโซ่ ซึ่งตัวผมเองก็อยู่บ้านโซ่ พ่อแม่ก็เป็นคนลาว พอมาพูดลาวอีสาน ก็จะเป็นระดับผู้มีอายุ สำหรับกลุ่มโซ่ ส่วนมากจะเป็นคนระดับกลาง ถ้าเป็นกลุ่มผู้พูดที่มีอายุจะสามารถสื่อสารภาษาได้ดีกว่าเรา ในส่วนนี้จะเป็นมุมมองที่เกิดปัญหา ที่จะทำให้การฟื้นฟูภาษาที่มันวิกฤตอยู่ในปัจจุบันนี้ ไม่ยาก แต่เราต้องเข้าไปช่วยคิด ช่วยนำ ช่วยบอกพี่น้องๆ ลูกๆ ให้หันมาพูดภาษาโซ่ (ทะวืง) แต่ก่อนตอนที่ผมยังเล็กๆ ถ้าใครมาว่าเป็นโซ่ไม่ได้ ต้องต่อยกันเลย เดี่ยวนี้ก็ต้องทำความเข้าใจคนโซ่ จริงๆ แล้วไม่ใช่สิ่งที่น่าอาย เราต้องสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเวลาเราพูดภาษาโซ่ แต่ว่าชนเผ่าอื่น อย่างเช่น เผ่าภูไท ไท-ลาว เวลาคนโซ่พูดเขาก็เห็นว่าพูดนินทา เพราะเขาฟังไม่รู้เรื่อง แต่คนโซ่ฟังคนอื่นเขาได้หมด เขาก็เลยได้เปรียบ ไม่เหมือนทางเขมร ที่อยู่ในเขตกว้างๆ แต่คนโซ่อยู่ในพื้นที่แคบๆ เวลาพูดมันเป็นตัวตลก และก็เป็นสิ่งที่ลูกหลานเกิดมาในปัจจุบัน ก็ไม่ไปหัดเวลาพูดก็จะพูดเป็นภาษาอีสานกัน ไม่เหมือนเขมร ไม่เหมือนภูไท ถ้าภูไทเขาก็จะพูดภาษาภูไทล้วนๆ ผมเคยจัดงานอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวตำบลพุมวปี ซึ่งมีถึง ๔ เผ่า คือ ญ้อ ภูไทไทยโซ่ (ทะวืง) และไทย-ลาว ลูกหลานภูไทสามารถพูดภาษาภูไทได้ตลอดจนจบถึงแม้ว่าจะเป็นตัวเล็กๆ แต่ถามว่าโซ่พูดไม่ได้ อันนี้เป็นสิ่งที่เราจะต้องนำไปคิด และผมเองในฐานะที่เป็นผู้บริหารจะกลับไปฟื้นฟูภาษาของตนเองให้ขึ้นมาทัดเทียมกับกลุ่มอื่นที่อยู่ร่วมกันในตำบล อันนี้ก็ขอนำเรียนกับผู้ที่เป็ชาติพันธุ์ต่างภาษาต่างถิ่นกันให้เข้าใจ ขอขอบคุณครับ

ผู้ดำเนินรายการ: ผมเข้าใจว่า ทศนคติของเจ้าของภาษาเอง ที่ทำให้ภาษาเกิดความวิกฤต เพราะถ้าเราไม่สามารถปลดล๊อค หรือแก้ไขปัญหาดังนี้ ยากที่จะภาษาจะฟื้นขึ้นมา เพราะตัวนี้เป็นตัวที่สำคัญมาก ผมว่าพวกเราเองจะช่วยกันปลดล๊อคสิ่งนี้กันอย่างไร เป็นเรื่องที่เราจะต้องมาพิจารณา อนาคตอาจจะไม่ได้ทำแค่ส่งเสริมอาชีพ อาจจะต้องมาส่งเสริมให้คนโซ่ (ทะวืง) กล้าพูดภาษาของตนเองมากขึ้น พูดในที่สาธารณะมากขึ้น ในสมัยก่อนก็มีคนอีสานเองที่เข้ามากรุงเทพฯ เวลาจะพูดกันก็ต้องไปแอบมุม เพราะว่าไม่กล้าพูด อาย แต่ตอนหลังภาษาอีสานมาแพร่หลายมากขึ้น เพราะไม่รู้สีกว่ามันแปลก มันอยู่ที่ทัศนคติ มันอยู่ที่ความกล้า ยิ่งถ้าห้อมมากเท่าไร เขาก็ยิ่งข่มเรามากเท่านั้น ผมก็ไม่ทราบว่ามันเสียหายอะไรกับการที่เราจะพูดภาษาของเราเองในที่สาธารณะ

อ.อำไพ: พูดแบบนี้ทุกชนเผ่าอายุที่จะพูดภาษาของตนเอง ถ้าเราพูดภาษาเรา เขาก็คิดว่าพูดนินทาเขา ทางกลุ่มมอญของเราก็ขอฝากไว้กับโรงเรียนนิดหน่อยว่า เด็กที่พูดภาษาท้องถิ่นหรือภาษาประจำกลุ่มของตนเอง ขออย่าให้คุณครูอาจารย์ติเตียนว่า พูดอะไร ฟังไม่รู้เรื่อง คำพูดอย่างนี้ขอว่าอย่าพูด ขออภัยไว้เลย แต่อยากจะให้ชมเชยเด็กๆ ว่า เก่งจังเลย พูดได้หลายภาษา เพราะว่า

ในโลกปัจจุบันอย่างน้อย ๓ ภาษา ต้องพูดได้คือ ๑. ภาษาแม่ (mother language) ๒. ภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติ ๓. ภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษาสากลหรือภาษาโลก ก็ขอฝากกับทางโรงเรียนไว้ถ้าเด็กพูดภาษาถิ่นหรือภาษาของชนเผ่าตนเองให้ชมเชยเด็กว่า เป็นคนเก่ง

ผู้ดำเนินรายการ: สรุปแล้วเราก็ต้องสอนลูกหลานว่า อย่าไปอายที่จะพูดภาษาของพ่อแม่ แต่ขณะเดียวกันเราก็ต้องเรียนรู้ภาษากลาง ภาษาโลก เป็นภาษาของการทำมาหากิน ส่วนภาษาของเราซึ่งเป็นภาษาของบรรพบุรุษทำให้เรารู้สึกรัก รู้สึกผูกพัน และใกล้ชิดกับรากเหง้าของบรรพบุรุษมากขึ้น ซึ่งมีหลายมิติของความสัมพันธ์ ซึ่งต้องจัดเหมือนกัน เราไม่ได้ปฏิเสธ บางคนอาจจะเข้าใจผิดว่าภาษาท้องถิ่นเรียนไปทำไม เรียนภาษาอังกฤษ ภาษาไทยเลยไม่ดีหรือ เพราะมันทำมาหากินได้ง่าย ทศนคติแบบนี้หนักล้นมาก ถ้าเรามองข้ามภาษาของเราไป เราก็จะไม่เหลืออะไรเลย เราก็จะไปเอาอำนาจ หรือความรู้ของคนอื่นมาเสพ เราไม่มีความรู้ของเราเองเลย ก็เป็นประเด็นที่น่าสนใจมาก

ตอนนี้ผมอยากจะกลับมาที่ฝ่ายวิชาการบ้าง เมื่อวานเห็นไปคุยกันอย่างสนุกสนานมาก มีเนื้อหาที่น่าสนใจเต็มไปหมด แต่ปัญหาอย่างหนึ่งที่นักอนุรักษ์ภาษาเจอก็คือว่า เราจะอธิบายให้คนที่รู้มาก ๆ และให้เข้าใจง่าย ๆ เข้าใจได้อย่างไร ว่างานอนุรักษ์ภาษาเป็นเรื่องที่มีประโยชน์ เป็นเรื่องที่มีวิชาการรองรับ เป็นเรื่องที่สามารถอธิบายให้โลกรู้ได้ เป็นภาษาสากลด้วย ลองอธิบายให้พวกเราฟังหน่อยได้ไหมครับว่า ไปคุยอะไรกันมาบ้าง

กลุ่มนักวิชาการ: กราบสวัสดิ์ผู้เข้าร่วมทุกท่าน ก็ขอแนะนำตัวเองก่อน ชื่อ วราลักษณ์ ไชยทัพ เป็นเจ้าหน้าที่บริหารโครงการของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ก็ค่อนข้างลำบากใจ พอพูดว่า วิชาการ ก็รู้สึกเบื่อแล้ว ไม่อยากจะฟังเลย แล้วมาพูดตอนใกล้ๆ จะหิวแล้ว ทนฟังอีกนิดหนึ่ง ที่จริงในห้องของเราคุยเรื่องวิชาการ แต่เป็นวิชาการที่ไม่น่าเบื่อ

ประเด็นแรกที่เราคุยกันคือ เราตั้งคำถามกันเองกับคำว่า “วิชาการ” หมายถึงอะไรกันแน่ การฟื้นฟูภาษาที่คนกำลังทำกันอยู่ ซึ่งมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายตั้งแต่ชุมชนเจ้าของภาษา คนหนุ่มวิจัย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนักวิชาการมามือกัน มันเป็นวิชาการหรือไม่ อันนี้เป็นประเด็นแรกที่เราคุยกัน

ประเด็นที่สอง ที่เราคุยกันก็คือ นักวิชาการหรือนักภาษาศาสตร์ที่ทำเรื่องภาษา มาทำเรื่องการฟื้นฟูภาษา มันเป็นวิชาการหรือเปล่า

ประเด็นที่สาม เราก็มาคุยกันว่า ทิศทางต่อไป แนวทางต่อไปในเรื่องการฟื้นฟูภาษาที่เกิดจากความร่วมมือของหลายฝ่ายนี้ จะเป็นวิชาการแบบชุมชนขึ้นได้อย่างไร

สำหรับประเด็นแรก คำว่า “วิชาการ” ในกลุ่มคุยกันว่า คำว่า “วิชาการ” ใครเป็นคนตั้ง แล้วเอาอะไรมาวัด ท่านอ.สินธุ์ยกตัวอย่างว่า เหมือนนักเกษตรลงไปในพื้นที่แล้วถามเกษตรกรว่าบำรุงดินอย่างไร เกษตรกรก็บอกว่า ไม่ได้ทำอะไร ก็แค่ใส่ขี้วัวขี้ควาย นักวิชาการก็ได้รับรวบรวมข้อมูล พอถึงเวลานำเสนอนักวิชาการบอกว่า การบำรุงดินที่ดีก็คือ การใส่ปุ๋ยคอกหรือมูลสัตว์ อันนี้ก็มี

เรียกว่า วิชาการแล้วหรือยัง ก็เป็นตัวอย่างที่ค่อนข้างจะเลียดสี จริงๆ แล้ววิชาการก็มาจากชาวบ้านมันเป็นแค่การเปลี่ยนคำเท่านั้นเองหรือเปล่า อันนี้เป็นคำถามซึ่งพวกเราคุยกันว่า จริงๆ แล้วพวกเราต้องรื้อถอนความคิดว่าด้วยเรื่องวิชาการกันใหม่ ว่าจริงๆ แล้ว วิชาการมันอาจจะไม่จำเป็นต้องเป็นมาตรฐานสากล หรือใช้ภาษาเดียว ภาษาสากลเท่านั้น ก็มีหลายคนที่พูดถึงความหลากหลายของการใช้ภาษาในโรงเรียน มันเริ่มต้นมาจากตรงนั้นเลย บางคนพูดเหนือ บางคนพูดอีสาน บางคนพูดเขมร ก็ถูกห้ามเพราะว่าไม่ใช่ภาษาสากล ไม่สามารถรับรู้โดยทั่วไป อันนี้ก็เป็นประเด็นสำคัญที่เรามองว่า จริงๆ แล้ว วิชาการไม่จำเป็นว่า ต้องเป็นหนึ่งเดียว เป็นมาตรฐานสากล โดยเฉพาะเรื่อง “ภาษา” และในประเทศไทยหรือสังคมไทยมีความหลากหลายมากไม่เป็นอย่างเดียว เพราะฉะนั้นภาษาศาสตร์ก็ไม่จำเป็นต้องเป็นมาตรฐานหรือเป็นหนึ่งเดียว มันควรจะเป็นวิชาการที่เน้นว่า ชุมชนชาวบ้านและท้องถิ่นสามารถสร้างทฤษฎีและองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองด้วย เราควรจะพูดถึงวิชาการแบบใหม่ เป็นสิ่งที่เรายกกันว่า ความรู้หรือวิชาการไม่ได้จำกัดอยู่ที่สถาบันหรือมหาวิทยาลัยเท่านั้น ประชาชนหรือชุมชนสามารถสร้างทฤษฎีหรือองค์ความรู้ได้ โดยเฉพาะเรื่องภาษา เพราะมันอยู่ท้องถิ่น อยู่ที่เจ้าของภาษาเป็นผู้มีความรู้

ผู้ดำเนินรายการ: ผมขอแลกเปลี่ยนตรงนี้เลยกับคำว่า “วิชาการ” ที่ว่ามันเป็นหรือไม่เป็น มันไม่ใช่สาระ ไม่ใช่คำถามด้วยซ้ำไป บางทีวิชาการเป็นเรื่องเป็นเหตุเป็นผล แต่ใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้ อันนี้ในสิ่งที่ชาวบ้านได้สร้างความรู้ สร้างวิชาการขึ้นมาเองได้ไหม มันมีศาสตร์อันหนึ่งที่ตะวันตกเองก็ยอมรับว่ามันเป็น Ethno Science ซึ่งมันเป็นศาสตร์แห่งชีวิต ศาสตร์แห่งการดำรงชีวิต ซึ่งเขายอมรับกันมากขึ้น

กลุ่มนักวิชาการ: คิดว่าประเด็นเดียวกัน เพียงแต่ผู้ดำเนินรายการในกลุ่มย่อยเปิดประเด็นนี้เพื่อให้เกิดการถกเถียงกันอย่างที่อาจารย์พูดมา ก็คิดว่าน่าจะเป็นประเด็นเดียวกันสำหรับคำถามนี้

ส่วนประเด็นที่สอง เรายกกันว่า แล้วคนที่ทำเป็นนักภาษาศาสตร์จะสร้างองค์ความรู้ว่าด้วยการฟื้นฟูภาษาร่วมกับประชาชนเจ้าของภาษาได้อย่างไร มีการคุยกันว่า จริงๆ แล้ว นักภาษาศาสตร์สายชุมชนก็มีความตระหนักในเรื่องนี้ เพราะเราเชื่อว่าชาวบ้านเป็นผู้รู้ เป็นเจ้าของภาษา เพราะเป็นผู้รู้ภาษานั้นๆ ไม่มีนักศึกษาในมหาวิทยาลัยจะศึกษาภาษาศาสตร์โดยที่ไม่ลงไปหาชุมชน เจ้าของภาษาก็คือผู้รู้ อันนี้เป็นหลักการของนักภาษาศาสตร์ที่อยู่ในสายของชุมชน เชื่อเรื่องนี้ว่าความรู้อยู่ที่ภาคประชาชน แต่ว่ากระบวนการฟื้นฟูภาษาที่เป็นกระบวนการที่ทางสถาบันฯ วิจัยภาษาได้ทำ เป็นกระบวนการศึกษาหรือสร้างวิชาการในแบบที่ปฏิบัติการร่วม เป็นปฏิบัติการสร้างความรู้ร่วมกัน ระหว่างนักวิชาการกับเจ้าของภาษา เป็นการทำงานร่วมกัน ซึ่งกระบวนการนี้เองเป็นการสร้างความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นความรู้ร่วมที่เกิดจากนักวิชาการด้านภาษากับเจ้าของภาษา ทำให้เกิดกระบวนการฟื้นฟูและกระบวนการสร้างความรู้ร่วมกัน อันนี้มีการแลกเปลี่ยนในกลุ่มว่า มีความจำเป็นที่จะต้องสกัดหรือสังเคราะห์ความรู้เหล่านี้ออกมา ให้เป็นความรู้ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ ว่ากระบวนการฟื้นฟูภาษามีแบบ

ประเด็นที่สาม คอยต่อว่า กระบวนการฟื้นฟูภาษาที่เราทำอาจจะไม่จำเป็นว่าต้องมีมาตรฐานหนึ่งเดียว เพราะว่าต่างที่ ต่างบริบทกัน ก็จะมีวิกฤตทางภาษาที่แตกต่างกันด้วย ดังนั้นกระบวนการมันไม่ได้เป็นหนึ่งเดียว มันอาจจะมีหลายแบบขึ้นอยู่กับบริบทและความต้องการของชุมชน ที่ทางอาจารย์เล่าให้ฟังที่ผ่านมาก็มีประมาณ ๓ รูปแบบ คือ ๑) **ฟื้นฟูภาษาพูด** เป็นกรณีที่บางชนเผ่าไม่มีภาษาเขียน ก็ฟื้นฟูภาษาพูดผ่านภาษาเขียนโดยใช้อักษรไทยเป็นฐาน ๒) เป็นการ **ฟื้นฟูภาษาพูดและภาษาเขียนด้วย** เช่น กลุ่มมอญ มีภาษาพูดและมีอักษรเดิมแต่จะใช้วิธีได้เป็นขั้นๆ เพื่อให้เยาวชนที่อ่านออก-เขียนได้ในภาษาไทย สามารถเข้าถึงภาษามอญได้ ๓) **ฟื้นฟูตัวอักษรเดิม** อันนี้ก็ขึ้นอยู่กับบริบทและความต้องการของชุมชนซึ่งกระบวนการฟื้นฟูอักษรดั้งเดิมต้องใช้เวลาและความสนใจ ต้องสืบค้น เพราะว่าคนที่รู้ตัวอักษรเดิมเหลืออยู่น้อยมาก ต้องใช้กระบวนการที่ค่อนข้างมากและเป็นการทำงานร่วมกันทุกฝ่าย กระบวนการที่สำคัญคือเราเน้น **การฟื้นฟูสำนึก** ซึ่งหมายถึงความรู้สึกถึงคุณค่าที่ได้เกิดมาเป็นชนเผ่า นั้น เราไม่ได้เน้นแค่เพียงได้ตัวอักษรขึ้นมา สิ่งสำคัญของเราคือ การฟื้นฟูภาษาคือการฟื้นฟูสำนึกตัวตน ฟื้นฟูคุณค่าของชนชาติพันธุ์นั้นๆ ขึ้นมา เพราะฉะนั้นอักษรเป็นเพียงเครื่องมือหนึ่งที่ทำขึ้นมาให้เราารู้สึกว่า ตนเองมีคุณค่า ดังนั้นกระบวนการนี้จึงต้องเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย คงไม่ใช่แค่เอาคนที่รู้ตัวอักษรหรือรู้ภาษาเท่านั้นมาทำงาน เราพยายามที่จะให้ลูกหลานของเราทุกคนในกลุ่มในชุมชนได้เข้ามาส่วนในงานต่างๆ โรงเรียนหรือครู อาจารย์ต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วม อันนี้ก็คือสิ่งที่เราบอกว่า การฟื้นฟูภาษาเป็นการทำงานร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญที่พึงระวังก็คือ การฟื้นฟูภาษาเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน อาจจะถูกโยงให้ไปเกี่ยวข้องกับประเด็นการเมือง และประเด็นทางวัฒนธรรมและศาสนา ดังนั้นจึงต้องพึงระวังในเรื่องเหล่านี้ ซึ่งเราก็ค่อยกันต่อไปว่า เราอาจจะจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจกับเรื่องนี้ให้ชัดๆ ว่า แท้จริงแล้ว เป้าหมายการฟื้นฟูภาษาของเรา ไม่ได้เกี่ยวข้องกับประเด็นการเมืองอย่างที่ว่าได้อย่างไร หัวใจสำคัญก็คือว่า ๑) **เป้าหมายเพื่อการฟื้นฟูภาษาของเราเพื่อสร้างสำนึก** อันนี้คือหัวใจสำคัญ เราไม่ได้ฟื้นฟูเพื่อให้ได้ตัวอักษร ไปบรรจุในห้องหนังสือเท่านั้น เราฟื้นฟูเพื่อที่จะฟื้นฟูสำนึกทางวัฒนธรรม ฟื้นฟูคุณค่า และตัวตนของชาติพันธุ์ของตนเอง ๒) **บางพื้นที่ฟื้นฟูเพื่อสื่อสารด้วย** การฟื้นฟูภาษาหรือตัวอักษรก็เพื่อให้เกิดการสื่อสารบางระดับ บางพื้นที่ต้องการสื่อสารภายใน คือคนในชุมชนเผ่าเดียวกันอย่างน้อยลูกหลานได้สื่อสาร สามารถพูดภาษาเราได้ต่อความกันรู้เรื่อง ค่อยกับพ่อแม่ได้ อันนี้บางระดับเน้นแค่สื่อสารภายใน บางพื้นที่พูดไปถึงภายนอก คืออยากจะสื่อสารกับภายนอกด้วย ซึ่งสามารถที่จะทำให้คนภายนอกเข้าถึงเรา เข้าถึงความเป็นมอญ เข้าถึงความเป็นโซ (ทะวืง) เข้าถึงความเป็นไทย-มลายู ก็สามารถทำให้เรามีตัวตนในสังคมได้ คือไม่อายุที่จะบอกว่าตนเองเป็นใคร อันนี้ก็เป็นเป้าหมายอีกระดับหนึ่งที่มีการคุยกัน ๓) **เป้าหมายเพื่อการสืบทอดด้วย** บางพื้นที่คิดไปถึงเด็ก ลูกหลานและเยาวชน อยากให้ภาษา-วัฒนธรรมของเราสืบทอดต่อไป ไม่ตาย มีคนมาสืบทอด เพราะฉะนั้นมันจึงจำเป็นที่จะต้องให้เด็กและเยาวชน ลูกหลานของเราเข้าถึงได้ด้วย ๔) **ฟื้นฟูเพื่อการศึกษาและเรียนรู้กันต่อๆ ไป** ศึกษาในระดับที่รู้จัก อ้อ! รู้แล้วชนเผ่านี้เป็นใคร อยู่ที่ไหน อาจจะพูดภาษาของเขาไม่ได้ แต่ก็รู้ว่าเขาเป็น

ใคร จนถึงการเข้าใจด้วยว่า เขามีวัฒนธรรมแบบไหน เขามีความเชื่อเรื่องอะไร หรือชั้นที่บางคนอยากจะศึกษา เช่น บางคนอยากจะศึกษาภาษา วัฒนธรรม ประเพณีอย่างลึกซึ้งของพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งก็สามารถเข้าถึงได้ ก็สามารถศึกษาและเข้าถึงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ของชนเผ่านั้นๆ ได้ด้วย เหล่านี้คือ เป้าหมายของการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมที่เราคุยกัน

อย่างไรก็ตาม เราคิดว่า เราจะต้องเผชิญกับแรงเสียดทาน หรือการต่อต้านกับวิธีคิดอันหลากหลาย อันดับแรกเลยเราจะต้องปะทะกับความคิดเรื่อง การอนุรักษ์แบบที่อาจารย์ว่า คือจะต้องอนุรักษ์ให้เป็นแบบของแท้และดั้งเดิมเท่านั้น ที่เราจะเอา ใ้ไปเปลี่ยนอักษรเราไปเปลี่ยนภาษา อันนี้ไม่เอา อย่างนี้ต้องอธิบายว่าเราฟื้นฟูภาษาเพื่ออะไร ไม่ใช่ฟื้นฟูเพื่อให้ได้ตัวอักษรแต่เราฟื้นฟูเพื่อ ๔-๕ ข้อที่กล่าวมา สิ่งที่จะต้องปะทะประการที่สองคือ ทำไปทำไม ไร้ประโยชน์ คือคำว่า วิชาการหรือเปล่า อันนี้ก็มีคนตั้งคำถามจริงๆ ว่ามันเป็นวิชาการหรือ อันนี้ก็จำเป็นที่จะต้องอธิบายดังที่เราคุยกันไปแล้ว สิ่งสุดท้ายที่เราจะต้องปะทะ คือ กระแสการเมือง กระแสการพัฒนาที่มุ่งการทำให้เป็นหนึ่งเดียว ภาษาต้องเป็นภาษาเดียว จะไปพูดหลายภาษาทำไม ไม่เข้าใจ ต้องเป็นมาตรฐานสากลเพื่อที่จะครอบงำ ครอบครองได้ ควบคุมได้ ถ้าเจอกระแสแบบนี้ เขาก็จะมองว่ามันเกี่ยวข้องกับการเมืองหรือเปล่า เป็นไปได้ที่อาจจะถูกตั้งคำถามแบบนี้

ผู้ดำเนินรายการ: ผมเองก็เห็นด้วยในประเด็นเรื่องภาษาทำให้คนเข้าใจและเข้าถึงกันได้ง่ายเท่าที่ผมทำงานกับชุมชนมา ๒๐ กว่าปี ผมก็เห็นว่า เรื่องอาหารกับเรื่องภาษาที่คุยกันแล้วไม่ทะเลาะกัน ถ้าเรื่องอื่นก็จะสงสัยหรือระแวงกันไปหมด พูดเรื่องสิ่งแวดล้อมก็เอ๊ะ จะมาทำอะไร คำถามเต็มไปหมดเลย ในที่สุดผมก็มาตกผลึกที่ ภาษากับอาหารเป็นเรื่องที่คนไม่ทะเลาะกัน ถ้าเราสามารถที่จะยืนอยู่ก้ำ และจับประเด็นตรงนี้ได้ และขยายออกไป ผมคิดว่าสัมพันธภาพมันจะเกิดขึ้น ความเข้าใจมันจะเกิดขึ้นได้ง่าย เพราะภาษาทำให้คนระดับนักวิจัยกลายเป็นผู้เรียน ต้องไปให้ชาวบ้านสอน เราไม่ได้เป็นครูสอน เราไม่ได้เป็นผู้รู้แล้ว เราเป็นคนที่ไม่รู้เข้าไปในชุมชน ถ้าเราเปลี่ยนทัศนคติจากคนที่รู้ เป็นคนไม่รู้ แล้วไปเรียนรู้กับชาวบ้าน ผมว่าอะไรๆ มันคงจะเกิดขึ้นอีกเยอะเลย จะทำให้การทำงานระหว่างคน ๒ กลุ่ม ๒ ฝ่าย ทำงานร่วมกันได้ดีขึ้น ชาวบ้านก็จะมีความสุขที่คนมาถาม มีคนไปเรียนภาษา ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน อีกอันหนึ่งที่อยากพูดถึงก็คือคำว่า “ตัวตน” การอนุรักษ์ภาษาทำให้เรารู้สึกว่า เรามีตัวมีตน ตัวตนในที่นี้ไม่ใช่อัตตาที่เป็นตัวกู ของกูนะ แต่หมายถึงอะไรบางอย่างที่เป็นตัวเรา เป็นตัวเราที่คนอื่นต้องเคารพเรา ในสังคมถ้าเรามีตัวตนเมื่อไหร่เราก็มีสิทธิ มีอำนาจ ใครจะมาทำอะไรก็ต้องเห็นหัวเห็นหางเราก่อน เราไม่มีตัวตนคนอื่นก็มองไม่เห็นเรา เขาอยากจะทำอะไรก็ได้ ซึ่งทำให้เรารู้สึกคับแค้น แต่ถ้าเรามีภาษาและวัฒนธรรมขึ้นมาเมื่อไหร่ เป็นกลุ่มเป็นก้อนเมื่อไหร่ มีสิทธิ มีอำนาจ คนอื่นก็จะมองเห็นเรา อันนี้เป็นประเด็นหนึ่งที่ผมขออนุญาตขยาย

เราไม่พูดกันแล้วนะว่า วิชาการหรือไม่วิชาการ มันก็ต้องเป็นแน่นอน จะเป็นหรือไม่เป็นก็ตามแต่ผมก็มีปรัชญาของมหาวิทยาลัยมหิดลข้อหนึ่งที่ผมอยากจะนำมากล่าวในที่นี้ ซึ่งสมเด็จพระราชบิดาได้ประทานไว้ “ความสำเร็จที่แท้จริงอยู่ที่การนำความรู้ไปใช้เพื่อประโยชน์แก่มวล

มนุษยชาติ” เราจะก้าวพ้นตรงนี้ไปแล้ว ถ้าอะไรก็ตามที่ทำแล้ว สังคมได้ประโยชน์ ชุมชนได้ประโยชน์ ชาวบ้านได้ประโยชน์ จะเป็นวิชาการหรือไม่วิชาการไม่ใช่เรื่องสำคัญ

ที่นี้ยังมีอีกหลายข้อที่ผมอยากจะถามแต่ละท่านนิดหนึ่งว่า การฟื้นฟูภาษาในที่สุดแล้วมันจะไปจบลงที่ไหน? หรือมันไม่มีที่สิ้นสุด หรือมันไปได้เรื่อย ๆ มันเป็นชีวิตหรืออะไร หรือมันไม่จำเป็นต้องจบ มันเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ผมอยากฟังความคิดเห็นของเจ้าของภาษาก่อน

ตัวแทนเจ้าของภาษา: เมื่อวานยังมีอีก ๒ เรื่อง ขอนำเรียนเรื่องนี้ก่อน แล้วค่อยตอบคำถามข้อ ๒ ถามว่า ในกลุ่มเจ้าของภาษา ทำไมบางกลุ่มจึงไม่เข้ามาทำงานฟื้นฟูภาษา ทำไมไม่มาทำการวิจัยหรือฟื้นฟูภาษา ที่มานี้ก็ประมาณ ๑๒ กลุ่ม คำตอบก็คือว่า การสื่อสารเข้าไปไม่ถึง คือชุมชนเขาไม่รู้ว่ามีการฟื้นฟูภาษาที่มหาวิทยาลัยมหิดล มีการฟื้นฟูภาษาได้ หรือที่แหล่งอื่นๆ มีเขาไม่ทราบ เขาก็คงอยากจะฟื้นฟู คำถามก็คือว่า ภาษาของเขายังไม่วิกฤต คำตอบต่อไปก็คือขาดโอกาสที่จะเข้าถึงงานวิจัย ติดต่อที่ไหน ต่อไปก็คืออายุ ไม่กล้าที่จะเข้าร่วมกับชุมชนที่ทำงานวิจัย ชุมชนขาดความเชื่อมั่นในการทำวิจัย ผู้นำชุมชนไม่ให้ความสำคัญ และทัศนคติที่มีต่อภาษาของตนเอง มองว่าภาษาของตนเองด้อยต่ำ ควรจะใช้ภาษาที่ใหญ่ๆ ที่มีคนพูดกันมากๆ

คำถามที่ ๓ ที่ถามว่า การฟื้นฟูภาษาเป็นงานของใคร? แล้วใครบ้างที่จะต้องมาฟื้นฟูให้เกิดความสำเร็จ

คำตอบก็คือ เจ้าของภาษานั้นแหละ คนอื่นใครเขาจะทำให้เรา ชุมชนเจ้าของภาษาต้องเป็นคนฟื้นฟู สถาบันวิจัย ใครก็ได้ที่เห็นความสนใจของภาษานั้นๆ

แล้วใครบ้างที่มาช่วยให้งานฟื้นฟูภาษาสำเร็จ งบประมาณก็ขอพึ่งสกว. ความรู้ก็ขอพึ่งสถาบันวิจัยภาษาฯ สภาวัฒนธรรมจังหวัด สถาบันการศึกษาในจังหวัดนั้นๆ ที่เป็นผู้มาช่วยงานฟื้นฟูภาษาเช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏประจำจังหวัดนั้นๆ องค์กรทางศาสนา พระก็ควรมีส่วนด้วย เพราะใช้ภาษาในการสวด และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

ผู้ดำเนินรายการ: สรุปแล้ว ก็เป็นปัญหาเรื่องทัศนคติ อย่างไรก็ตามถ้าเราไม่รักภาษาของตนเองไม่ให้เกียรติภาษาของตนเอง แล้วใครจะมาให้ความสำคัญ แม้ว่ามหาวิทยาลัยเองหรือสถานศึกษาจะพยายามช่วยกันทำ แต่ถ้าเจ้าของภาษาไม่เอาด้วย มันก็คงจะทำได้ไม่นานอน เจ้าของภาษาต้องเป็นพระเอก ต้องเป็นตัวจักรสำคัญในการเดินและต้องดึงเอาประสบการณ์และความรู้จากที่อื่นมาช่วยแบบหนุนเสริมกัน ผมก็ไม่เชื่อหรอกว่า ชาวบ้านจะทำได้เองโดยลำพัง เพราะต้องมีคนหลายฝ่ายไปหนุนเสริมช่วยเหลือกัน มีทั้งสปอนเซอร์ มีทั้งพี่เลี้ยง ครู อาจารย์ไปช่วยกัน และที่สำคัญคือมีคนเอาไปใช้ประโยชน์ ถ้าอนุรักษ์แล้วไม่มีคนนำไปใช้ประโยชน์มันก็คงนอนนิ่งอยู่ที่ไหนสักแห่ง อบต.อาจจะนำไปใช้ในเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยว การส่งเสริมอาชีพ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคน โรงเรียนอาจจะนำไปช่วยส่งเสริมในการนำไปเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ของเด็ก สร้างจิตสำนึกรักตนเองให้กับเด็ก แต่ละรุ่น แต่ละวัย ได้ใกล้ชิดกัน

ผู้แทนเจ้าของภาษา: อย่างนี้ต้องใช้การประชาสัมพันธ์ในชุมชนนั้นๆ วิทยุชุมชน เรามีภาษาของชาติแล้ว ก็แทรกภาษาท้องถิ่นเข้าไป และป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์ ใช้ทั้งภาษาของชาติและภาษาท้องถิ่น เพื่อเป็นการรักษาภาษาท้องถิ่นมิให้สูญหายไป ภาษาของชุมชนนั้นๆ ก็จะมีชีวิต

ผู้ดำเนินรายการ: ผมเห็นด้วย บางคนอาจจะคิดว่าเรียนภาษาถิ่นแล้วจะทำให้ลืมภาษาไทยหรือเปล่า ไม่ใช่ครับ สองอย่างเป็นสิ่งที่หนุนเสริมกัน อ.สุวิไลจะตอบได้ดีกว่าผมว่า การเรียนภาษาท้องถิ่นจะทำให้การเรียนภาษาไทยดีขึ้น ผมอยากจะเปิดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้จากผู้เข้าร่วมประชุมเพื่อเพิ่มเติม หรือแสดงความคิดเห็น ขอเชิญครับใครมีประเด็นอะไร ที่พวกเราจะได้พูด แต่คิดว่ามีความสำคัญเพื่อให้พวกเราได้รับรู้ร่วมกัน

ผู้เข้าร่วมประชุม (อ.ทรงจิต พูนลาก): สวัสดีครับ สำหรับผู้ดำเนินการอภิปราย ชอบมาก ผมเพิ่งอ้อ เตือนตัวเองว่า ถ้าพูดเรื่องภาษาและอาหาร ไม่มีทะเลาะกัน ไม่มีข้อขัดแย้ง มีแต่ว่าอ้อมอ้อยไปเพราะเพราะพริ้งร่วมกัน แต่ก่อนไปถึงจุดนั้น ขอชื่นชมยินดีสถาบันฯ แห่งนี้ว่า คิดได้ยังไง ทำได้ยังไง อีกหลายภาษาที่ผมไม่เคยได้รู้ได้เห็น มีชาติพันธุ์ มีชนเผ่า ยังมีในประเทศไทยหรือ ใต้รู้หรือครับ ยอดเยี่ยมมาก ก็เลยอยากจะบันทึกลงใจสั้นๆ ว่า ภาษาคือสื่อรัก จักผูกพัน อูบายผูกมัดวิถี สืบทอดวัฒนธรรม เกิดสังสมองค์ความรู้สู่พิธีกรรม ได้น้อมนำสู่วิถีชีวิตพอเพียง วันนี้เห็นชนเผ่าเห็นชาติพันธุ์ต่างๆ เหมือนกับญาติมาแต่ชาติปางก่อน ไม่ว่าจะนั่งกินข้าวด้วยกันรู้จักกันไม่รู้จักกันมันยอดเยี่ยมจริงครับ

ผู้ดำเนินรายการ: ความจริงก็มาจากน้ำเต้าลูกเดียวกัน

ผู้เข้าร่วมประชุม: อีกนิดหนึ่ง เมื่อวานตอนเย็นผมไม่ได้อยู่ด้วย เลยไม่ได้ชื่นชมการแสดงต่างๆ เรื่องของภาษา มีภาษาชาติหนึ่งมีตัวอักษรแห่งแรกในโลกเมื่อ ๕๐๐๐ ปีที่แล้วคือ ภาษาอิบรูหายไปจากโลกนี้ ๒,๐๐๐ ปี เขาใช้เวลาฟื้นฟูอยู่ ๘๐ ปี กว่าที่จะฟื้นขึ้นมาได้ มันมีอยู่ในแค่คัมภีร์โตล่าเท่านั้น ๘๐ ปี ประเทศอิสราเอลเป็นประเทศที่แตกเป็นเสี่ยงๆ กลับมาตั้งประเทศใหม่ได้ไม่ถึง ๑๐๐ ปี เขาใช้ภาษาเป็นตัวบูรณาการของคนของวัฒนธรรมต่างๆ เข้ามาด้วยกัน ตอนที่รัสเซียแตกเข้าไปในอิสราเอล ๓๐๐,๐๐๐ คน เอธิโอเปียเข้าไป ๒๐๐,๐๐๐ คน เรียกว่า ดำก็มี ขาวก็มี แต่สิ่งหนึ่งที่เขาใช้ก็คือให้เข้าค่ายเรียนภาษา พอเข้าค่ายเรียนภาษาแล้ว เขาให้เรียนทุกอย่าง เรียนวัฒนธรรม เรียนความเป็นอยู่ ทำให้คนรักคน ทำให้คนเข้าใจคน ชื่นชมยินดีอย่างยิ่งกับกิจกรรมของศูนย์เหล่านี้ ศูนย์ภาษาที่ได้ทำตรงนี้ และคาดว่าจะขยายต่อไป กระผมทรงจิต พูนลาก จากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เกษียณแล้ว แต่ยังไม่เกษียณใจ ยังทำงานอยู่ เรียนคณิตศาสตร์ แต่ตอนนี้หลงใหลวัฒนธรรม หลงใหลชาติพันธุ์ ขอบคุณมากครับ

ผู้ดำเนินรายการ: ขอเชิญท่านอื่น มีอะไรบ้างที่เราจะเพิ่มเติมให้กัน เรายังมีเวลา

ผู้เข้าร่วมประชุม (ศักรินทร์ ฒ น่าน): สวัสดีครับ ผมศักรินทร์ จากเชียงใหม่ ผมจะขอเสริมเรื่องสำนึก ภาษา จริงๆ ว่าบอกว่าผมเป็นคนเมืองเนาะ ถ้าฟังก็ป๋อง อ้อว่ากลุ่มไต่ยวนจากเหนือ ถ้าสำนึกมาจากภาษา จำเป็นไหมที่คนเราจะต้องมีภาษาเดียวภาษาถิ่น ต้องมีสำนึกเดียวไหม ถ้าอย่างของผมอยู่กับฝรั่งเศสภาษาอังกฤษก็ได้ ฝรั่งเศสภาษาเมืองได้ คนหลายสำนึกเป็นคนมีปัญหาไหม หรือจริงๆ คนมีสำนึกเดียวมีปัญหาไหม อันนี้เป็นประเด็นที่ ๑ เราพูดกันเหลือเกินว่าเราจะไปพื้นภาษาถิ่น พื้นสำนึก จริงๆ แล้วสำนึกมันจำเป็นต้องมี ๑ เดียวไหม หรือว่ามีสำนึกหลายอันก็ได้จริงๆ แล้วมันเป็นสำนึกที่อยู่ในความสัมพันธ์ คนที่พูดภาษานั้น ภาษามีใช้เพียงแค่อ้อยคำที่เปล่งออกเท่านั้น แต่มันเปล่งออกมาในความสัมพันธ์ว่าพูดอยู่กับใคร ในสถานการณ์นั้นๆ เวลาคุณพูดออกไปเขาให้เกียรติคุณไหม เขาต้อนรับคุณไหม ขณะเดียวกันคุณจะรักษาภาษาถิ่น แต่ว่าคุณปิดกั้นตัวเองออกจากการเรียนรู้ภาษาอื่นๆ หรือความรู้ชุดอื่นๆ ผมก็ไม่แน่ใจเหมือนกันว่า ตกลงคุณกำลังจะสร้างการครอบงำแบบใหม่อยู่หรือเปล่า ก็ศูนย์กลางอันใหม่ คือ เมื่อเข้าพูดอยู่กับคนมอญ อาจารย์ (อ.อ่ำไผ่) ก็เปรียบเทียบความหลากหลายเป็นดอกไม้อันสวยงามในประเทศนี้ เติบโตไปด้วยดอกไม้หลากสีที่สวยงาม และในดอกไม้เดียวกันอาจจะมีหลากสี หลากกลีบก็ได้ แตกต่างกันไปอีก เรากำลังฟื้นฟูภาษาถิ่นผ่านคนรุ่นปู่ รุ่นย่า ที่กำลังจะสร้างศูนย์กลางอันใหม่ไปครอบงำเยาวชนอยู่หรือเปล่า แล้วแซ่แข็งภาษาของเราไม่ให้เปลี่ยนแปลง เป็นภาษาศักดิ์สิทธิ์ที่แตะต้องอะไรไม่ได้เลย มันเปลี่ยนแปลงไม่ได้ มันศักดิ์สิทธิ์เหลือเกิน แล้วกลุ่มเยาวชนก็กลายเป็นกลุ่มที่เรียกว่า นำเอาความเสื่อมทางภาษากลับมา ที่จริงเยาวชนคือผู้สร้างสรรค์ภาษาให้สวยงามขึ้นไปอีก อันนี้ไม่แน่ใจ อาจจะเป็นโจทย์ร่วมกันว่า ท้องถิ่นกำลังถูกกลืนจากส่วนกลาง จริงๆ ท้องถิ่นเองนั้นแหละ กำลังสร้างความครอบงำในท้องถิ่นด้วยตัวเอง ท้องถิ่นเป็นเพื่อนาบุญเสียเหลือเกินเวลาพูดภาษาถิ่น แต่จริงๆ ถ้าผมไปต่างประเทศผมก็บอกว่า ผมเป็นคนไทย ผมไปเชียงใหม่ผมก็บอกว่า ผมเป็นคนน่าน พอไปจังหวัดน่านผมก็บอกว่าผมเป็นคนหมู่บ้านบ้องตีด ตกลงว่า มันเป็นเรื่องที่คุณกำลังพูดอยู่กับใคร เราต้องไม่ลืมประเด็นเหล่านี้ แล้วตกลงว่า สำนึกมันต้องมี ๑ เดียวไหม สำนึกบริสุทธิ์ไหม สำนึกเรามาขึ้นจากภาษาอันบริสุทธิ์ จริงๆ ภาษาไทยก็ไม่ได้บริสุทธิ์อะไร เรากลับภาษาไทยกันเหลือเกิน หรือว่าภาษาถิ่นนั้นบริสุทธิ์จริงๆ หรือ ก็อยากจะกระทุ้งมุมนี้หน่อย

ผู้ดำเนินรายการ: ขอบคุณมาก บางทีเราก็กต้องการคนมาตั้งคำถาม เราคงไม่ต้องการสำนึกอะไรแบบเดียวๆ ไหม จริงๆ แล้วเราก็กพลเมืองของโลก ในกระเป๋ารวมกันก็มีตัวตนหลายประเภท มีสัมพันธ์กับคนแบบหนึ่ง เราก็กต้องมีตัวตนแบบหนึ่ง จริงๆ แล้วสิ่งที่เราก็กต้องการคือ ตัวตนแบบที่เราไปสัมพันธ์กับญาติพี่น้อง รากเหง้า กับบรรพบุรุษของเราเท่านั้นเอง ซึ่งก็มิได้แปลว่า เรามีอันนี้แล้ว เราจะมีอันอื่นไม่ได้ เราต้องการเป็นพลเมืองของบรรพบุรุษ เป็นลูกหลานของบรรพบุรุษ แต่ในขณะที่เดียวกันเราก็กต้องเป็นพลเมืองของโลกด้วย เราต้องมีหลายภาษา แต่สิ่งที่เราไม่ควรจะลืมก็คือภาษาแม่ของเรา

ผู้เข้าร่วมประชุม (ดร.สมเกียรติ ภู่วัฒน์วิบูลย์) : ไม่ได้ถามคำถามนะครับ อยากจะรู้ว่า ที่จริงแล้วความพอดีของการฟื้นฟูเราจะลงลึกไปถึงระดับไหน เพราะว่าภาษามีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ถ้าในใจส่วนตัว การฟื้นฟูภาษาที่เยาวชนกำลังใช้กันอยู่ก็คือ ฟื้นฟูให้นำภาษาเหล่านั้นกลับมาใช้ได้ แต่การฟื้นฟูอีกลักษณะหนึ่งคือ การฟื้นฟูไปถึงรากเหง้าของภาษาจริงๆ อย่างเมื่อวานนี้ทางเขมรก็บอกว่า เขมรเปลี่ยนแปลงไปเยอะแล้ว มีการยืมภาษาอื่นๆ เข้ามา และหลายภาษาก็บอกว่ายืมภาษาไทยเข้าไปใช้ค่อนข้างมาก ก็เลยมีว่า ในลักษณะของมหาวิทยาลัยมหิดลจะสนับสนุนการฟื้นฟูจะลงลึกถึงตรงไหน ความพอดีจะเป็นอย่างไร คงเหมือนเดิมว่า ยังไม่มีคำตอบ แต่เป็นคำถามที่เราอาจจะนำมาปรึกษาหารือกันในอนาคตอีกทีว่า ระดับความพอดีจะอยู่แค่ไหน ขอขอบคุณครับ

ผู้ดำเนินรายการ : บางที่ตั้งคำถามไว้ อีก ๓ เดือนอาจจะมีคนมาตอบก็ได้ จริงๆ แล้วผมก็เห็นด้วยว่า จักรวาลมีการสร้างสรรค์ใหม่อยู่ตลอดเวลา มันแซ่แข็งอะไรไว้ไม่ได้หรอก แต่สิ่งที่เราต้องการก็คือการนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตของเรา สร้างความสัมพันธ์กับคนรอบข้าง

ผู้เข้าร่วมประชุม : (รศ.ดร.โสภณา ศรีจำปา): คงไม่ใช่คำถาม อาจจะเป็นข้อเสนอแนะ อาจจะทำหรือไม่ทำก็ไม่ใช่ไร อย่างที่ท่านอาจารย์พูดว่ามันเป็นความมั่งคั่งที่ชนเผ่าต่างๆ ได้มาร่วมกัน แล้วเราเห็นสีสัน ความลุ่มลึกของเนื้อหา ก็ยังเสียดายว่า ถ้ากลุ่มกลับไป น่าจะมีการจัดตั้งสมาคมของกลุ่ม หรือจะเป็นเครือข่ายของกลุ่มเอง ที่จะสามารถติดต่อเชื่อมโยงกัน อาจจะไม่ต้องผ่านพี่เลี้ยงหรือนักวิจัย อาจจะถูกกันในบรรดากลุ่มชนเผ่าเอง ก็น่าจะเป็นประโยชน์ในการที่จะทำสมาคมเล็กๆ ขึ้นมา เป็นจุดเริ่มต้นและขยายผลต่อไป ก็มียุคใหม่ที่มาดูงาน จะเข้ามาร่วมงานกับเราต่อไป ก็เรียนเสนอไว้ ถ้ามีแล้วก็ขอประทานโทษ แต่ถ้าไม่มีก็ฝากไว้เป็นความคิด

ผู้ดำเนินรายการ : ยังแสดงความเห็นได้อีกนะครับ ถ้าอย่างนั้นผมขอกลับมาที่เวทีว่า ท่านผู้อภิปรายท่านใดยังมีจะบอกเพิ่มเติม ขอเชิญนะครับ

ผู้แทนกลุ่มนักวิชาการ : อาจจะแลกเปลี่ยนประเด็นที่อาจารย์ตั้งไว้ว่า ฟื้นฟูไปถึงไหน กับประเด็นที่น้องพูดถึงเรื่องสำนักทางชนเผ่า บังเอิญมีประสบการณ์การทำงานกับกลุ่มปกากะญอหรือกะเหรี่ยงบนพื้นที่สูงของภาคเหนือ เคยถามเขาเหมือนกันว่า “ทำงานหรือสืบทอดงานของหมู่บ้านหรือของตนเองไปถึงไหน” เขาใช้ภาษาของเขาสองคำ คำแรกพูดว่า **ตอลอโจลล่อฮ** ซึ่งอธิบายถึงสำนักของเขาได้เลย คือว่า อยากจะดำรงความเป็นชนเผ่าที่เขาอยู่ได้ทุกวันนี้ไปจนถึงลูกถึงหลาน อยากให้มีข้าวกิน อยากให้มีพันธุ์พืชพื้นบ้าน อยากให้มีอาหารท้องถิ่น อยากให้มีเมล็ดพันธุ์ อยากให้มีอะไรเนี่ยะ ไปจนถึงลูกถึงหลาน ให้ดำรงอยู่ได้ไปเรื่อยๆ อันนี้ไม่รู้ใช้ศัพท์ว่าอะไร แต่เขาบอกว่านี่คือความหวังของเขา อีกคำหนึ่งก็คือ **ตะชะเบ** แปลว่า เขาต้องการที่จะให้ลูกหลานและชนเผ่าทั้งหลายในประเทศไทย สามารถดำรงอยู่ได้โดยไม่ถูกกดขี่ ชี้นำหรือกำหนดมาจากข้าง

นอก เขาอยากเลือกได้ด้วยตัวของเขาเองว่า เขาจะดำรงชีวิตแบบไหน เขาจะใช้ภาษาอะไร เขาจะใส่เสื้ออะไร เขาจะเรียนอะไร เขาอยากกำหนดได้ด้วยตัวของเขาเอง สองคำนี้จึงคิดว่าลึกซึ้งมาก จึงก็ยึดมั่นไว้และจำมั่นได้แม่นเลย และก็ป็นภาษาที่สะท้อนสำนึกและสะท้อนสิ่งที่มัน อาจจะเป็นความหวังของมนุษยชาติโดยรวมที่จะอยู่ด้วยกันได้แบบสันติ ถ้ามีสองคำนี้ ก็ขอบคุณค่ะ

ผู้ดำเนินรายการ : ภาษากะเหรี่ยงภาคตะวันตกเขามีคำที่ผมชอบมากคือ ซัว หมายถึงวังปลา ที่ทำให้ปลาสามารถอยู่ในน้ำได้โดยไม่ต้องฝืนว่ายทวนน้ำอยู่ตลอดเวลา หรือไม่โดนพัดไปในแอ่งน้ำใหญ่จนเป็นเหยื่อของปลาใหญ่ ทุกอย่างมันต้องมีที่มืทางของมัน

สรุปรายงานผลจากการระดมความคิดเห็นรายการกลุ่ม จากการประชุม 4 ห้องย่อย

1.ห้องย่อย “กลุ่มเจ้าของภาษา”

กลุ่มเจ้าของภาษา ประกอบด้วยทีมวิจัยจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เป็นเจ้าของภาษาจำนวน 12 กลุ่ม จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานและความคิดเห็น โดยแบ่งตามหัวข้อต่างๆ ดังนี้

เหตุที่ต้องมีการฟื้นฟูภาษาในกลุ่มชาติพันธุ์ จากอิทธิพลทางสังคมและเทคโนโลยีในภาวะปัจจุบัน ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ที่มีเพียงภาษาพูด แต่ไม่มีภาษาเขียน มีการใช้ภาษาของตนเองลดน้อยลง และภาษากำลังสูญหายไปโดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นหลังที่ไม่คำนึงถึงความสำคัญของภาษาที่ผ่านการสืบทอดต่อๆ กันมาจากบรรพบุรุษ แม้ว่าบางกลุ่มภาษาจะมีตัวเขียน แต่ผู้รู้ภาษาเขียนและสามารถอ่านออกเขียนได้นั้นมีจำนวนไม่มากทั้งยังเป็นผู้สูงอายุ ชุมชนหรือเจ้าของภาษาจึงมีความต้องการอนุรักษ์ภาษาของตนเองไว้ให้อยู่คู่กับชุมชน มีการใช้สื่อสารระหว่างกันในชุมชน เพราะภาษาแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของตนเอง และยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงเรื่องวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ประเพณี การแต่งกาย ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ตลอดจนเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเข้าด้วยกัน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาชุมชนได้ จนเกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง กล้าที่จะบอกผู้อื่นได้ว่าตัวเองเป็นใครมาจากไหน

อย่างไรก็ตาม ชุมชนเจ้าของภาษาที่มีการฟื้นฟูภาษาในปัจจุบันยังมีเพียงส่วนน้อย เนื่องจากชุมชนเจ้าของภาษาส่วนใหญ่ยังไม่เห็นถึงความสำคัญของภาษาที่แสดงถึงความเป็นตัวตนและเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่ใส่ใจถึงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับภาษา ในขณะเดียวกันชุมชนและผู้นำชุมชน ตลอดจนหน่วยงานในท้องถิ่นยังไม่เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการทำงานวิจัยเพื่อการฟื้นฟูภาษา หรือเห็นว่าเป็นเรื่องยาก เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เป็นเรื่องของนักวิชาการ จึงขาดความเชื่อมั่นที่จะทำงานวิจัยเพื่อฟื้นฟูภาษา

การฟื้นฟูภาษาจึงต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคลหลายกลุ่ม อันดับแรกที่สำคัญคือ เจ้าของภาษาหรือชุมชนเจ้าของภาษา อันดับสองคือ ผู้นำชุมชนที่เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการทำงานหรือแกนนำในการฟื้นฟูภาษา อันดับสาม คือ นักภาษาศาสตร์จากสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท คอยเติมความรู้ด้านวิชาการ อันดับสี่ คือ พี่เลี้ยงทีมวิจัย ที่เป็นผู้คอยหนุนเสริมการทำงานในด้านต่างๆ อันดับสุดท้ายคือหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่นที่คอยให้การสนับสนุนการดำเนินงานฟื้นฟูภาษา เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ที่สนับสนุนเรื่องงบประมาณ องค์กรการบริหารส่วนตำบล อำเภอ จังหวัด หน่วยงานสภาวัฒนธรรม สถาบันการศึกษาในชุมชนหรือในท้องถิ่น ตลอดจนผู้นำทางศาสนา

ปัญหาหรืออุปสรรคการทำงานฟื้นฟูภาษา คือ เงื่อนไขด้านศักยภาพของทีมวิจัย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องวัย การศึกษา อาชีพ เพศ งบประมาณ เหล่านี้ถ้าไม่พร้อมจะส่งผลทำให้ขาดความต่อเนื่องในการทำงาน

ข้อเสนอแนะต่องานฟื้นฟูภาษา คือ ควรมีการสร้างชุมชนต้นแบบการฟื้นฟูภาษา เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้แบบอย่างในการทำงานด้านการฟื้นฟูภาษา สำหรับเจ้าของภาษา หรือชุมชนที่มีความต้องการฟื้นฟูภาษาสามารถศึกษาหรือดูเป็นตัวอย่างและสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่ของตนเองได้ ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายการทำงานฟื้นฟูภาษาที่สำคัญ

2. ห้องย่อย “คนหน่ววิจัย”

การทำงานวิจัยด้านภาษากลุ่มชาติพันธุ์นั้นมีความแตกต่างในกระบวนการ เงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลให้การทำงานของพี่เลี้ยงทีมวิจัยในประเด็นภาษามีความแตกต่างจากพี่เลี้ยงสายงานอื่น กล่าวคือ พี่เลี้ยงของศูนย์ประเด็นภาษาฯ มี 2 กลุ่ม คือ

- 1) พี่เลี้ยงศูนย์ประเด็นภาษาฯ กลุ่มวิกฤตทางภาษา ซึ่งแบ่งออกเป็นกลุ่มพี่เลี้ยงในระดับปฏิบัติงานประจำศูนย์ฯ ส่วนกลาง และกลุ่มพี่เลี้ยงในระดับพื้นที่
- 2) พี่เลี้ยงศูนย์ประเด็นภาษาฯ กลุ่มวิกฤตอัตลักษณ์ภาคใต้และกลุ่มแนวตะเข็บชายแดน

ด้วยเงื่อนไขในเรื่องของกลุ่มทีมวิจัยที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากศูนย์ฯ ส่วนกลาง ดังนั้น ศูนย์ฯ จึงจำเป็นต้องมีการพยายามหาทางออกด้วยการสร้างหรือพัฒนาพี่เลี้ยงในพื้นที่ขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวกและสามารถปฏิบัติงานแทนพี่เลี้ยงจากส่วนกลางได้

จากการบอกเล่าประสบการณ์จากการปฏิบัติงานของพี่เลี้ยงในพื้นที่ได้พบเงื่อนไขในการทำงานประเด็นสำคัญ คือ พี่เลี้ยงในพื้นที่กับการเป็น “คนใน” ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) “คนใน” ที่มีบทบาทของการเป็นคนในชุมชน ที่เป็นลูกหลานและเคยทำงานวิจัยร่วมกันกับทีมวิจัย และขยับมาเป็นพี่เลี้ยงส่วนกลาง 2) “คนใน” ที่มีบทบาทของการเป็นครูในโรงเรียนชุมชนและคอยให้คำแนะนำชาวบ้าน 3) “คนใน” ที่มีบทบาทเป็นลูกของมิชชันนารี ซึ่งมีลักษณะของการเป็นพี่เลี้ยงแบบดูแลเด็กมาเป็นพี่เลี้ยงที่คอยให้คำแนะนำในการวิจัย และท้ายที่สุดคือ พังจากพี่เลี้ยงที่อยู่ส่วนกลางด้วยตนเองโดยตรง และ 4) พี่เลี้ยงเครือข่ายในพื้นที่ ซึ่งไม่เคยมีฐานความรู้การทำงานด้านภาษามาก่อน มีเพียงฐานความรู้การทำงานแบบมีส่วนร่วม ซึ่งต้องอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่างพี่เลี้ยงเครือข่ายในพื้นที่และทีมพี่เลี้ยงศูนย์ส่วนกลาง

เงื่อนไขต่างๆ นั้น ส่งผลต่อความศรัทธาความเชื่อถือของทีมวิจัยที่ คือ มีการให้ความสำคัญที่แตกต่างกันคือทีมวิจัยให้ความสำคัญกับพี่เลี้ยงที่อยู่ประจำศูนย์ส่วนกลางมากกว่าพี่เลี้ยงในพื้นที่ ทำให้บทบาทการเป็นพี่เลี้ยงในพื้นที่น้อยลงเป็นเพียงการช่วยเรื่องงานเอกสาร ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พี่เลี้ยงในพื้นที่ต้องมีการถอยห่างออกมาเป็นระยะๆ เพื่อรักษาความห่างและเพื่อให้ทีมวิจัยสามารถทำงานเองได้ในที่สุด ในขณะที่เดียวกันทางศูนย์ส่วนกลางต้องหนุนให้พี่เลี้ยงในพื้นที่รู้วิธีและทำงานวิจัยประเด็นภาษาเป็นก่อน โดยอาศัยการทำไปเรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน (learning by doing) เพื่อสร้างความมั่นใจ ความเชื่อถือ ให้ทีมวิจัยและพี่เลี้ยงในพื้นที่ให้มากขึ้น

การทำงานที่เสี่ยงในสายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั่วไปมีหลายรูปแบบ คือ

1. พี่เลี้ยงอาศัยความเป็นผู้นำในชุมชนเป็นตัวกลางในการติดต่อกับทีมวิจัย
2. พี่เลี้ยงเรียนรู้กันไปพร้อมๆ กับชาวบ้าน เนื่องจากนักพัฒนาเป็นคนในพื้นที่
3. พี่เลี้ยงวิจัยเพื่อท้องถิ่นเครือข่ายในพื้นที่ทำงานร่วมกับพี่เลี้ยงประเด็นภาษาเพื่อช่วย

หนุนงานวิจัยประเด็นภาษาที่อยู่ในพื้นที่ของตนให้ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะจากคนที่อยู่สายงานพี่เลี้ยง เพื่อสานต่องานประเด็นภาษาในอนาคต คือ ทีมพี่เลี้ยงศูนย์ส่วนกลางต้องการความรู้ทักษะกระบวนการงาน CBR เพื่อนำไปใช้ในงานประเด็นภาษาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของแหล่งทุนสกว. หรือวิธีการทำงานแบบ “CBR ในงานภาษา” โดยได้รับข้อเสนอแนะจากพี่เลี้ยงสายงานอื่นๆ คือ 1) การเปิดรับการพัฒนากระบวนการงานวิจัยด้านอื่นๆ ก่อนที่จะมาเริ่มงานประเด็นภาษา เพื่อเรียนรู้กระบวนการทำงานแบบ CBR เช่น กรณีกลุ่มกะชอง เป็นต้น เพื่อช่วยสร้างสำนึกการเป็นเจ้าของภาษาร่วมกัน และควรเติมความรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้พี่เลี้ยงก่อน

3. ห้องย่อย “หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง”

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะหน่วยงานรัฐนับเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่สำคัญในการทำงานฟื้นฟูภาษานั้น ได้แก่ โรงเรียน อบต. สภาวัฒนธรรม ฯลฯ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการยกระดับงานฟื้นฟูภาษาให้เป็นนโยบายของรัฐ สามารถทำได้โดยจากการรวมตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ทำงานฟื้นฟูภาษาและมีการนำเสนอหรือประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงาน เช่น การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการทำงานฟื้นฟูภาษา เป็นต้น จากนั้นควรนำเสนอขึ้นไปในระดับจังหวัด โดยผ่านผู้นำท้องถิ่นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ว่าราชการจังหวัด ฯลฯ เพื่อให้ผู้บริหารในพื้นที่เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของงานฟื้นฟูภาษา และเป็นการผลักดันให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูภาษาจะก่อให้เกิดนโยบายในระดับท้องถิ่นจากนั้นจึงจะสามารถไปสู่นโยบาย

ดังนั้น ในการผลักดันสู่การเป็นนโยบายการฟื้นฟูภาษาจึงควรให้ความสำคัญและความเสมอภาคต่อทุกกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งในระดับตัวบุคคลและกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงนโยบายที่ให้ความสำคัญของภาษา ในฐานะเครื่องมือที่ดำรงไว้ซึ่งเรื่องราวของชุมชน วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา สังคม เศรษฐกิจ ฯลฯ และที่สำคัญนโยบายนั้นต้องสามารถปฏิบัติได้จริง คือ มีแผนการทำงาน ระยะเวลา งบประมาณ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การฟื้นฟูภาษา กับระบบการศึกษา

การฟื้นฟูภาษานั้นเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น คือ เป็นการแก้ปัญหาเรื่องของการถดถอยด้านประเพณีดั้งเดิม ภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น สมุนไพร อาหาร ฯลฯ เพราะการฟื้นฟูภาษาจะเข้าไปส่งเสริมและฟื้นฟูเรื่องเหล่านี้ขึ้นมา ภาษาที่มีตัวเขียนอยู่แล้ว เช่น มอญ ก็ได้มีการฟื้นฟูระบบตัวเขียนขึ้นมาด้วย เหล่านี้ล้วนเป็นกำลังใจให้กับคนในพื้นที่การทำงานฟื้นฟูภาษามีกำลังใจและเป็นการเปิดโอกาสใหม่ๆ อีกด้วย ในขณะที่เดียวกันการฟื้นฟูภาษานั้นส่งผลต่อการส่งเสริมเรื่อง

อื่นๆ ในชุมชนต่อไปด้วย เช่น การท่องเที่ยว การมีสิทธิ แสดงถึงควมมีตัวตน กล้าที่จะติดต่อกับหน่วยงานเพื่อให้เข้ามาช่วยเหลือเรื่องต่างในพื้นที่

ในขณะเดียวกัน โรงเรียน สถาบันราชการ และเอกชน ควรมีบทบาทสนับสนุนความต้องการในการธำรงรักษาภาษาและวัฒนธรรมของชุมชนที่อยู่ในภาวะเสื่อมถอยด้วย เพราะสามารถกระตุ้นให้ชุมชนเกิดการตื่นตัวและเห็นคุณค่าของตนเอง ซึ่งจะส่งผลดีในการทำงานฟื้นฟูในระยะยาวต่อไป

4. สรุปห้อยย่อ “วิชาการ”

วิชาการ คือ การเรียนการสอน-งานวิจัย-บริการวิชาการ

การฟื้นฟูภาษาเป็นงานวิชาการที่มี 2 มิติ คือ

1. มิติของงานวิชาการที่มีกระบวนการเรียนการสอนที่ถูกส่งผ่านการสอนโดยมีระบบวิธีคิดแบบนักวิชาการตะวันตก

2. มิติของประสบการณ์ในแบบตะวันตกของนักวิชาการภาษาศาสตร์ผสมผสานกับสถานการณ์ในสังคมไทย “ภาษาหาย” แล้วเกิดการพลิกลักษณะงานวิจัยในภาพลักษณ์ใหม่ หรือเกิดงานวิชาการในศาสตร์ชาวบ้านที่มีนักวิชาการเข้ามาช่วย

ปรัชญาการสร้างความรู้ของมนุษย์ ที่ต้องวิงวาทวิชาการ ความรู้มีอยู่ทุกที่และมีหลายระดับ โดยเฉพาะ ณ ชายขอบ (ชาวบ้าน) ที่มีความรู้อยู่ในตัว อยู่ในชีวิตของชาวบ้าน แต่ไม่สมบูรณ์ และบางครั้งต้องได้รับการเติมเต็มจากวิชาการ ดังนั้น ความรู้มี 2 ด้าน คือ งานวิชาการและบริการวิชาการ โดยความรู้มีทั้งที่สามารถนำมาใช้ได้เลย และบางอย่างต้องนำมาผสมผสานกับอย่างอื่นเพื่อให้มีความสมบูรณ์ขึ้น และสามารถนำไปใช้ได้จริงในสังคม โดยเฉพาะความรู้วิชาการที่ต้องอาศัยการเติมเต็มความสมบูรณ์กับความรู้ของชาวบ้าน นั่นเป็นที่มาของนักภาษาศาสตร์ที่ต้องมีการทำงานภาคสนามเรียนรู้ระบบภาษากับเจ้าของภาษาจริง และบันทึกไว้เป็นความรู้จริงที่เกิดจากการศึกษาในพื้นที่จริงจากพื้นที่ต่างๆ เนื่องจากรากฐานความคิดความเชื่ออยู่ที่ตัวเจ้าของภาษาทำให้นักภาษาศาสตร์มีการใช้กระบวนการแบบเดิมในการเก็บข้อมูล คือ นักภาษาศาสตร์ใช้ความรู้วิชาการรูปแบบเดิมในการเก็บข้อมูลโดยตรงกับชาวบ้าน ต่อจากนั้นจึงมีการใช้ความรู้ทางวิชาการร่วมกับการปฏิบัติการร่วมของชุมชน ดังนั้น การฟื้นฟูภาษาในช่วงแรกจึงมีลักษณะเป็นวิชาการ เมื่อผ่านพ้นไปสักระยะหนึ่งจึงมีลักษณะของการบริการวิชาการ

กระบวนการสร้างความรู้มีหลายรูปแบบ คือ กระบวนการสร้างความรู้ในการฟื้นฟูภาษาถิ่น โดยอาศัยความรู้วิชาการ การฟื้นฟูภาษาในกลุ่มคนที่เป็ชาวบ้าน ที่ไม่เคยมีภาษาเขียนมาก่อน ต้องใช้อักษรไทยเข้ามาเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงการสื่อสารทางภาษา เพราะเป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ และทุกคนเข้าใจร่วมกันมากที่สุด และเอื้อต่อการฟื้นฟูภาษาในสังคมปัจจุบัน

เป้าหมายการฟื้นฟูภาษาและรูปแบบกระบวนการฟื้นฟูภาษามีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับบริบท

1. เป็นการฟื้นฟูสำนึกทำให้ภาษาที่กำลังวิกฤตให้มีคุณค่าขึ้นมา

2. เป็นการฟื้นฟูทางวัฒนธรรมเพื่อเห็นค่าตัวเอง ซึ่งในชุมชนที่มีการฟื้นฟูภาษามีทั้งต้องการ ฟื้นฟูเพื่อการสื่อสารภายใน และต้องการฟื้นฟูเพื่อสื่อสารกับคนภายนอกชุมชน ซึ่งเป็นการเพิ่มตัวตนในสังคมอีกทางหนึ่ง
3. เป็นการฟื้นฟูเพื่อการสืบทอดเรียนรู้ในกลุ่มเด็ก

ภาคผนวก จ

การวางแผนทางปฏิบัติร่วมกันในระยะต่อไป

การวางแผนทางปฏิบัติร่วมกันในระยะต่อไป

ดำเนินรายการโดย ดร. โสภส ศิริไสย์

เปิดอภิปราย

ครับ สวัสดิ์อีกครั้งนะคะครับ จะคล้ายๆ เป็นการสรุปแล้วก็ และก็มองหาแนวทางว่าข้างหน้าเราจะไปต่อกันอย่างไร เพราะว่าเราก็ได้ทำงานกันมาพอสมควร เราก็คงจะอยู่ที่เดิมไม่ได้ ถ้าเราอยู่ที่เดิมเมื่อไหร่ เราก็คงถอยหลัง เพราะฉะนั้นวันนี้เราก็มองย้อนหลังกันนิดหนึ่ง เพื่อกระโดดไปข้างหน้า อาจารย์ชวนดูสไลด์ และกล่าวต่อว่า ครั้งหนึ่งพวกเราชาวสถาบันวิจัยภาษาฯ ที่เป็นอาจารย์ นักวิจัยเคยฝันร่วมกันว่า ครั้งหนึ่งเราจะมีคนแต่งกายไม่เหมือนกัน พูดภาษาไม่เหมือนกันมาเดินเล่นพานอยู่ที่ตึกเรา มาเดินสวนกันไปสวนกันมาแล้วก็มาพูดคุยกันและก็มาเรียนรู้กัน ซึ่งเราก็ต้องขอขอบคุณทุกท่านที่ทำให้ความฝันของเราเป็นจริงขึ้นมาได้ เพราะว่าเราฝันมาเมื่อ ๑๐ ปีมาแล้ว เพราะสถาบันฯ เองก็ทำงานทางด้านความหลากหลายทางด้านภาษาและวัฒนธรรมมาเป็นเวลานาน เรามีความมุ่งมั่นที่จะทำนุบำรุงความหลากหลายทางวัฒนธรรม สร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันขึ้นมาใหม่ ให้คนเคารพศักดิ์ศรีซึ่งกันและกัน และวันนี้ก็เริ่มเป็นความจริงที่คนที่ทำเรื่องเป็นอาจารย์สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ หรือสถาบันฯ หรือมหาวิทยาลัยมหิดล เขาเชื่อเรื่องอะไร เขาเชื่อเรื่องอะไร เขาจึงได้ทำเรื่องภาษาและการฟื้นฟูภาษาขึ้นมา เดี่ยวผมจะขอทำความเข้าใจฟัง เรามีความเชื่อร่วมกันว่า “ภาษาเป็นพลังทางปัญญาของมนุษย์ การดึงพลังทางปัญญาของมนุษย์ออกมาใช้ประโยชน์ จะทำให้มนุษย์เรามีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ และมนุษย์ทุกชาติทุกภาษาจะมีเยื่อใยความสัมพันธ์กับรากเหง้ากับประวัติศาสตร์ของกลุ่มเสมอ ความสัมพันธ์ที่ขาดหายไปจะด้วยเหตุใดก็ตามแล้วแต่ มันทำให้เกิดความรู้สึกโหยหา ห่อเหี่ยว ขาดพลัง และขาดความสุข เหมือนกับหลายท่านที่เล่าให้ฟัง เราจึงได้ร่วมกันฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมขึ้นมา เพื่อจะเอาไปใช้ประโยชน์ ไม่ได้ฟื้นฟูขึ้นมาเพื่อแข่งหรือของเดิม หรือจะเอามาโชว์อะไรสักอย่าง เราฟื้นฟูขึ้นมาเพื่อจะเอากลับมาใช้ประโยชน์ และใช้ประโยชน์อย่างไร? ใช้ประโยชน์ในการเป็นฐานในการเรียนภาษาที่ 2 ที่ 3 โรงเรียนวัดคลองพลูได้พิสูจน์ให้เห็นว่า เด็กที่เรียนภาษาของได้ดี จะเรียนภาษาอื่นได้ดีด้วย และเรียนวิชาอื่นได้ดีด้วย เป็นการต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่ม สร้างผลผลิตเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ และก็เป็แหล่งเรียนรู้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอนาคต และพื้นที่นันทนาการ รักถิ่นฐานของพลเมือง และเสริมสร้างความสุขในครอบครัว ชุมชน คนพูดภาษาเดียวกันได้ คนมีความสุข

แล้วเราจะเดินหน้าต่อไปอย่างไร?

เราก็คงจะหยุดไม่ได้ เราก็ต้องสร้างงาน สร้างองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง และก็ถ่ายทอดความรู้เหล่านี้ไปสู่คนรุ่นใหม่ ถ่ายทอดไปสู่กลุ่มเดียวกันและกลุ่มอื่นๆ ของตำบลคลองพลูก็ถ่ายทอดไปสู่ของตำบลอื่น โซ่ (ทะวืง) ก็อาจจะชวนโซ่บ้านอื่นเข้ามาร่วมงาน มาสร้างความรู้ และก็ถ่ายทอดกันต่อไป ขยายเครือข่ายไปยังชุมชนที่สนใจ ให้ชุมชนที่ทำอยู่ก่อนแล้ว ช่วยเป็นพี่เลี้ยงให้

คำปรึกษาและก็ถ่ายทอดประสบการณ์กันเอง ในขณะที่เดียวกันเราก็ต้องพยายามผลักดันให้เกิดเป็นนโยบายสาธารณะให้ได้ ทั้งในระดับท้องถิ่น และในระดับกระทรวง และในระดับชาติขึ้นมาให้ได้

องค์ประกอบของความสำเร็จที่เราจะผลักดันให้เกิดแรงเหวี่ยงไปข้างหน้า มี 3 อย่าง ดังนี้

1. ความรู้ ข้อมูลเชิงนวัตกรรม ซึ่งเราคิดว่าเราเริ่มต้นที่ตรงนี้ เราเริ่มต้นด้วยงานวิจัย ด้วยการสร้างความรู้ สร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้นมา และก็ได้รับการสนับสนุนจากภาคประชาสังคม จากชุมชน จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. การสนับสนุนจากภาครัฐ
3. การสนับสนุนจากฝ่ายการเมือง

ซึ่งทั้ง 3 อย่างนี้จะขาดอย่างหนึ่งอย่างใดไม่ได้ ขออนุญาตใช้ทฤษฎีสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา ที่เสนอโดยอาจารย์ประเวศ วะสี ถ้าทำอะไรที่ยากๆ หนักๆ จะต้องอาศัยองค์ประกอบ 3 ส่วน ส่วนที่ 1 ก็คือ สร้างความรู้ เอาความรู้เผยแพร่ไปยังสังคม และกระทบซึ่งต่อไปยังนโยบาย และการเมือง มันต้องเริ่มต้นที่ความรู้เพื่อให้พื้นที่สีเขียวอ่อนมันเพิ่มขนาดและปริมาณขึ้นเรื่อยๆ เพิ่มความยาว ความสูงขึ้นไปเรื่อยๆ มันก็จะไปดันสิ่งที่ยากๆ หนักๆ ออกไปได้ ถ้าหากมีข้อมูลความรู้อย่างเดียว ขาดการยอมรับและสนับสนุนจากสังคม นโยบายระดับสูง หรือนโยบายทางการเมือง ไม่มีทางสำเร็จ ทำอะไรก็ทำไปเถอะ ทำวิจัยให้ตายก็ไม่มีทางทำได้ แต่ทุกวันนี้เราพอมีตัวอย่างเล็กๆ ให้เห็นหลายๆ แห่ง เช่น ชุมชนของจะเห็นได้ชัด สร้างความรู้โดยชุมชนมีส่วนร่วม อบต. เข้ามาร่วมด้วย มาอยู่ในนโยบาย มันก็เริ่มขยับไปเรื่อยๆ เดี่ยวพอมันเข้าไปอยู่ในบริบทที่มันใหญ่ขึ้น ระดับจังหวัด ระดับชาติ มันต้องสร้างความรู้เพิ่มขึ้นมากกว่านี้ และในขณะที่เดียวกัน แนวร่วมของเรา สังคม ที่จะมาเห็นดีเห็นงามกับการทำนองนี้จะต้องมีมากกว่านี้ เพื่อฝายนโยบาย และการเมืองมองเห็น

องค์ประกอบของเครือข่ายฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ตั้งคำถามว่า ถ้าจะทำงานให้สำเร็จ เครือข่ายจะต้องประกอบด้วยคนที่มีคุณสมบัติเป็นอะไรบ้าง?

ดร.โสพล ศิริไสย์ เสนอว่า จะต้อง มี

1. นักบู้/นักปฏิบัติ ในพื้นที่ เหมือนกับที่พวกเราทำกันอยู่ นักบู้อาจจะไม่ได้สนใจอะไรมากมาย คือ เชื่อแล้วก็ทำ **เชื่อในสิ่งที่เ็ด (ทำ) ทำในสิ่งที่เชื่อ** ทำแบบก้มหน้าก้มตาทำไป แล้วเราก็มีคนอื่นมาช่วยนักบู้/นักปฏิบัติ ซึ่งหมายถึง ชุมชนและโรงเรียน

2. ผู้สนับสนุน (sponser) จะต้องเป็นผู้สนับสนุนด้านงบประมาณและด้านนโยบาย เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ เพราะการทำงานไม่มีใครที่จะสามารถทำได้โดยปราศจากการสนับสนุนจากระดับนโยบาย นั่นก็หมายถึงนโยบายจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) โรงเรียน ทั้งเงิน ทั้งงบประมาณ คิดว่าองค์กรเหล่านี้จะต้องเข้าไปช่วยในส่วนนี้ ถ้าขาดการสนับสนุนจะทำให้การทำงานยากลำบากยิ่งขึ้น และในขณะที่เดียวกันจะต้องมีพี่เลี้ยง หรือโค้ชคอย

แนะนำอย่างใกล้ชิดในพื้นที่ ไม่ใช่โค้ชที่อยู่ไกลๆ อย่างมหิดล มหิดลถือเป็นนักคิด นักวิจัยที่จะช่วยกันสร้างความรู้ขึ้นมา โค้ชหรือพี่เลี้ยงจะต้องอยู่ติดพื้นที่ตลอดเวลา เพื่อช่วยกันแก้ปัญหาได้ทันที ดังนั้นจึงต้องมีนักคิด นักวิจัย ที่จะช่วยกันสร้างความรู้ มีการคิดสิ่งใหม่ขึ้นมาเพื่อจะช่วยกัน สุดท้ายจะต้องมีนักจัดการ (orchestrator) ที่เอาคนหลายกลุ่มมารวมกัน มาจัดการจะตั้งวงดนตรีอะไร จะต้องให้มันเล่นอย่างไร จึงจะไพเราะเป็นเพลงที่เสียงดังสนุกขึ้นมาได้ เป็นเครือข่าย ดร.โสพล เสนอว่า เครือข่ายของการฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นจะต้องทำงานในลักษณะที่เป็นเครือข่าย เมื่อพูดถึงเครือข่ายมันไม่ใช่องค์กรที่สั่งงานตามลำดับชั้น ไม่มีอำนาจสูงสุด ไม่มีคนที่มีอำนาจต่ำสุด ทุกคนมีอำนาจเท่ากันหมด มีความเชื่อมโยง โยงใยซึ่งกันและกัน เป็นเครือข่ายในระบบเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง แม้แต่มหิดลเองก็ต้องเป็นเครือข่าย อาจารย์สุวิไลเอง ก็ไม่สามารถที่จะอยู่เป็นศูนย์กลางให้พวกเราได้ตลอดไป ถึงเวลาอาจารย์ก็ต้องพัก เราต้องการคนที่จะมาทำงานขึ้นมา ต้องสร้างคนขึ้นมา แต่ละเครือข่ายมีใช้ลักษณะเครือข่ายใยแมงมุม ถ้าใยแมงมุมมันมีลักษณะเป็นเครือข่ายจริง แต่ทั้งเครือข่ายมันอยู่ที่แมงมุมเพียงตัวเดียว ถ้าเราไปเด็ดหัวแมงมุมตัวนั้นเมื่อไหร่ เครือข่ายจะพังเลย ดังนั้นมันจะต้องเป็นเครือข่ายคล้ายๆ ปลาตูดซึ่งถ้าอวัยวะส่วนไหนมันถูกตัดไป มันก็จะสามารถงอกขึ้นมาเองใหม่ได้ ถ้าเป็นเครือข่ายแบบใยแมงมุมเมื่อไหร่ก็จะลำบาก ซึ่งหมายถึงเครือข่ายแบบรวมศูนย์อำนาจ ซึ่งไม่ใช่เครือข่ายแบบที่เราต้องการ

เครือข่ายทำงานอย่างไร?

ช่วยกันจุดประกายไฟ สร้างความหมาย สื่อความหมายขึ้นมาเพื่อจะต่อสู้กับทัศนคติอะไรบางอย่างที่มันยังฝังหัวคนอยู่ในเรื่องภาษาท้องถิ่น คนหลายคนยังเชื่อว่าภาษาท้องถิ่นไม่มีประโยชน์อะไร ไม่เรียนก็พูดได้อยู่แล้ว ไปเรียนทำไม ไปเรียนภาษาอังกฤษ ภาษาไทย ให้มันหาเงินหาทองได้ดีกว่า มันไม่ใช่ ซึ่งเราพูดกันมา 2 วันนี้มันไม่ใช่ ถ้าหากเราจะเรียนภาษาไทย ภาษาอังกฤษให้ดี เราก็ต้องเรียนภาษาแม่ของเราก่อน ต้องมีกระบวนการสื่อสาร สร้างความรู้สึกร่วม แล้วก็แต่ละคนเล่นบทที่ตนเองถนัด หนุนเสริม ช่วยเหลือ เสร็จแล้วก็ถอยออกมา อย่าไปอยู่นานเดี่ยวจะมีปัญหา สลับบทบาทการนำ ไม่มีผู้นำเดี่ยวตลอดกาล และเป็นเจ้าของความสำเร็จร่วมกัน อันนี้แหละเป็นระบบการบริหารจัดการเครือข่ายที่มีชีวิต มีการกระทำความร่วมมือกัน ในที่นี้หมายถึง การอนุรักษ์ การฟื้นฟูภาษา เพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์และก็ต้องมีการสื่อสาร ทุกวันนี้การสื่อสารง่าย โทรศัพท์มือถือ ชิม 20 บาท การสื่อสารมีการปรับตัว มีการยืดหยุ่น มีการสร้างสรรค์ มีการเรียนรู้ ก็เกิดเป็นชุมชนนักปฏิบัติขึ้นมา ซึ่งประกอบเหล่านี้จะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ ต้องมีการสื่อสาร มีการปรับตัว มีการเรียนรู้ มีการสร้างสรรค์ และก็มีมีการยืดหยุ่น

เครือข่ายทำงานอย่างไร? ตัวอย่างเช่น การทำงานของห่านป่าที่อยู่ทางตอนเหนือของเนปาล เมื่อถึงฤดูหนาวมันจะบินลงทางใต้ เพื่อจะหนีหนาว ถ้ามันหนีไม่ทัน มันจะตาย โจทย์ของมันก็คือจะบินอย่างไรให้หนีหนาวได้ทัน ก็คือมันต้องบินเร็ว บินเป็นฝูงและบินให้สูงด้วย มันจึงจะเอาตัวรอดได้ การทำงานแบบเครือข่ายคือ การบินแบบฝูงห่าน เวลาฝูงห่านมันบินในระยะทาง

ไกลๆ เราจะสังเกตเห็นว่า มันจะบินเป็นหัวลูกศร หรือลูกธนู ตัวที่อยู่ข้างหน้าคือ ตัวที่ออกแรงกระเพื่อมมากที่สุด ตัวที่เหนื่อยที่สุด มันจะขยับปีกขึ้นลง ตัวที่อยู่ข้างหลังมันก็จะขยับปีกตาม การบินแบบนี้จะทำให้มันผ่อนแรง ไม่ต้องใช้แรงมาก มีคนไปตั้งข้อสังเกตว่า การบินแบบนี้ทำให้มันสามารถบินได้ไกลเพิ่มขึ้น 71% ก็หมายความว่า ถ้ามันบินตัวเดียว มันก็บินได้ 100 กิโลเมตร แต่ถ้ามันบินเป็นฝูง ออกแรงเท่ากันจะบินได้ 170 กิโลเมตร ถ้าเกิดห่านตัวใดตัวหนึ่งมันเกิดแตกฝูง มันจะรู้สึกทันทีว่า มันเหนื่อยมาก จนไม่อยากจะบินโดยลำพัง สัญชาตญาณของมันจะรู้ทันทีว่า มันเหนื่อยมาก มันบินลำพังไม่ได้ สิ่งที่มันจะต้องทำก็คือ จะต้องรีบตะเกียกตะกายกลับเข้าฝูงให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ ไม่อย่างนั้นตาย หลุดฝูงเมื่อไหร่ก็ไม่มีโอกาสรอด เมื่อห่านตัวที่อยู่ข้างหน้ามันเกิดเหนื่อยล้า มันจะถอยออกมาข้างหลัง เพื่อเปิดโอกาสให้ห่านตัวอื่นบินไปสลับตำแหน่งผู้นำ ผลัดกันเหนื่อย ไม่ต้องรอให้จนถึง 4 ปี หรือ 6 ปี จึงเปลี่ยน เมื่อหมดหน้าที่ของตัวเองเมื่อไหร่ ถอยออกมาเปิดโอกาสให้ห่านตัวอื่นไปอยู่ข้างหน้าแทน แล้วก็บินต่อไป ส่วนห่านที่อยู่ข้างหลังมัน ก็ไม่ได้ว่ามันกินแรงเพื่อนตลอดเวลา มันก็จะทำหน้าที่ของมันอย่างหนึ่งคือ ส่งเสียงร้องเชียร์ให้เพื่อนบินต่อไป เราจะสังเกตเห็นนะ ว่าเวลาพวกนกหรือห่านที่บินเป็นฝูงใหญ่มันจะมีเสียงร้องออกมา นี่เสียงของห่านที่อยู่ข้างหลังที่คอยส่งเสียงเชียร์ เอ้ย! รีบไป รีบไป ถ้าห่านตัวใดตัวหนึ่งเกิดบาดเจ็บบินไม่ทันเพื่อน ก็จะมีห่าน 2 ตัวบินตามเข้ามาประกบเพื่อคุ้มครองช่วยเหลือเพื่อนของมัน อยู่ด้วยกันจนกว่าห่านตัวที่บาดเจ็บนั้นจะตายหรือหาย แข็งแรง มันจึงจะสามารถบินได้เหมือนเดิมจึงจะบินขึ้นมาสวมทับกับกับฝูงที่มันบินตามมาข้างหลัง

ถ้าคนที่มีภารกิจร่วมกัน หากเข้าถึงความรู้สึก ความมีอันหนึ่งอันเดียวกัน เห็นความสำคัญ ของภาษาว่า ถ้าเราไม่ทำ มันจะเกิดปัญหา จะเกิดความทุกข์ เกิดความทรมานในอนาคต เราก็เกิด การรวมกลุ่มกันและก็เอาสัญชาตญาณของการทำงานเป็นทีมมาใช้ มันจะออกมาได้เองโดยอัตโนมัติ เมื่อไรก็ตามที่จะส่งหัวใจ ส่งความรู้สึกเข้าหากันได้ เหมือนกับห่าน ที่มันไม่ต้องพูดกันเลย ทุกตัวมันจะรู้สึกทราบดีว่า มันก็มารวมกลุ่มกัน แล้วมันก็บิน โดยไม่ต้องพูดคุยกะไรกันเลย สัญชาตญาณพวกนี้มันมีอยู่ในมนุษย์ทุกคน เมื่อไรก็ตามที่เราปิดกั้นตัวเองไว้ ไม่ยอมไปเรียนรู้คนอื่น จะรู้สึกได้ทันทีว่ามันเหนื่อย มันเหมือนแบกโลกอยู่โดยลำพัง ทำอะไรก็เหนื่อยไปหมด เหนื่อยมาก เรามิได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นผู้นำ และเป็นผู้ตามตลอดชีวิต แต่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อสับเปลี่ยนและ เติบโตเต็มในส่วนที่บกพร่อง และสุดท้ายทุกคนก็เป็นเจ้าของความสำเร็จร่วมกัน

ดังนั้น งานฟื้นฟูใช้ประโยชน์ทางภาษาท้องถิ่นหรือภาษาพื้นบ้าน ไม่ว่าใคร มันหยุดเดิน สถานที่ที่ปลอดภัยของมนุษย์คือสถานที่แบบใด ในเมืองที่เต็มไปด้วยซากปรักหักพัง เต็มไปด้วย คนที่บาดเจ็บล้มตาย และขวัญผวา หรือเป็นแบบทะเลที่มีทรัพยากรสมบูรณ์ เราไม่มีปัญญาจะเอา ขึ้นมากิน เพราะเราไม่รู้เรื่องทะเล เราไม่มีคนมอเก้น ไม่มีชาวทะเลอยู่ มีแต่พวกเราที่ไปเห็นเฉยๆ เราอยู่ได้ไหม เราก็อยู่ไม่ได้ หรือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยว ในน้ำมีปลาในนามีข้าว หัวไร่ปลายนา มีพืชผักอุดมสมบูรณ์ สถานที่แบบไหน และก็เป็นสถานที่ที่มีคนอยู่ร่วมกันมีความสุข ช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน สถานที่แบบไหนจะปลอดภัยสำหรับท่าน มีธรรมชาติที่สวยงาม น้ำสะอาด มี ป่า อากาศบริสุทธิ์ มีอาหารการกินอุดมสมบูรณ์ สถานที่แบบไหน ก ข ค ง ถ้าเป็นสถานที่แรกไม่มี ทางเป็นไปได้ใช่ไหม ในเมืองที่เต็มไปด้วยซากปรักหักพัง ถ้ามันจะเกิดขึ้นจริงยิ่งไม่มีทาง ยิ่งคน

เมืองช่วยตัวเองไม่ได้เลย เหมือนกับเหตุการณ์แผ่นดินไหวที่โกเบ คนญี่ปุ่นช่วยเหลือตัวเองไม่ได้เลย หุงข้าวกินไม่เป็น เนื่องจากไม่มีไฟฟ้า ต้องคอยความช่วยเหลือจากภายนอก เพราะไม่มีภูมิปัญญาหลงเหลืออยู่ แต่ชุมชนอย่างพวกเรา แม้แต่ชาวมลารี่ก็ตามเป็นคนที่เก่งเรื่องพืชและสมุนไพร สักวันหนึ่งเราก็จะต้องพึ่งความรู้ของพวกเขา คนโซ่ คนซอง หรือชาวประมงที่อยู่กับทะเล เราจะต้องพึ่งเขาไหม แล้วความรู้เหล่านี้มันอยู่ที่ไหน ถ้ามันไม่ถูกบันทึกไว้ในระบบภาษา ถ้าภาษาหายไปอะไรจะเกิดขึ้น ก็สูญเสียภูมิปัญญาที่จะเอาชีวิตรอด ถ้าเราไม่ทำสิ่งนี้แล้วใครจะทำ เราย่อมมองว่าเรากำลังจะทำเพื่อตัวเอง สิ่งที่เราทำขณะนี้ เป็นการรักษามรดกของชาวโลก เพื่อให้ชาวโลกได้พึ่งพาอาศัยเราในอนาคต เพราะถ้าหากว่าเกิดภัยพิบัติขึ้นมาจริงๆ เราจะรอดก่อนเพื่อนเพราะเรามีภูมิปัญญา ในเรื่องการทำมาหากิน ในการเอาชีวิตรอด และก็มีกรรวมกลุ่มกัน ขณะเดียวกันสังคมที่สูญเสียอะไรไปแล้วเอากลับมาไม่ได้

สิ่งสำคัญที่เราทำ ชาวโซ่ ชาวมลารี่ ชาวซอง หรือชาวอะไรก็ตาม ท่านมีความสำคัญ เพราะว่าท่านเป็นเจ้าของภูมิปัญญาในการทำมาหากิน เป็นเจ้าของภูมิปัญญาในการเอาชีวิตรอด ในเงื่อนไขของธรรมชาติที่แตกต่างกันไป ในขณะที่คนอย่างพวกเราจะต้องไปพึ่งพาอาศัยท่าน ผู้อภิปรายอยากจะฝากเรื่องนี้ไว้เพื่อยืนยันว่า สิ่งที่พวกเราทำ เราเชื่อมั่นในตัวท่านผู้ซึ่งเป็นเจ้าของภาษาและเจ้าของวัฒนธรรมเสมอ ท่านจะเป็นคนนำพาให้ชาวโลกอยู่รอดได้แน่

ท้ายนี้ก็ขอเปิดเวทีเสนอข้อคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุม ถ้าท่านมีรายละเอียดอะไรที่จะเพิ่มเติมก็ขอให้เสนอได้เลย เราจะมีองค์กรแบบไหน จำเป็นจะต้องมีสมาคมเหมือนคนไทยดำไหม หรือจะเป็นอย่างอื่น ก็แล้วแต่ความพึงพอใจของแต่ละกลุ่ม ก็ขอให้ไปช่วยกันคิด ช่วยกันทำ แต่สิ่งที่เราจะต้องทำก็คือ การสื่อสารและช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างต่อเนื่อง ผู้อภิปรายคิดว่ามหาวิทยาลัยมหิดลพร้อมที่จะสนับสนุนตามกำลังตามความสามารถ

ผู้ร่วมแสดงความคิดเห็นท่านที่ 1

กราบเรียน คณะอาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดลที่เคารพทุกท่าน และท่านสมาชิกผู้มีเกียรติในห้องนี้ทุกท่าน ก่อนอื่นผมขอแนะนำตัวเอง ผมนายสิริ ทองพรหมหาญ ข้าราชการครูชำนาญ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งนายกสมาคมไทยตำแห่งประเทศไทย มาวันนี้ในฐานะผู้สังเกตการณ์มาด้วยกัน 4 คนและมาสมทบกับกลุ่มพี่น้องไทดำ จังหวัดเลย ขณะนี้ผมและคณะได้ก่อตั้งสมาคมไทยดำขึ้น มีสำนักงานอยู่ที่วัดไผ่หูช้าง ต.ไผ่หูช้าง อ.บางเลน จ.นครปฐม มีสมาชิกกว่า 300 คน โดยมีวัตถุประสงค์ 5 ประการ เพื่อเป็นการประหยัดเวลา ในที่นี้จะนำเสนอเพียงข้อเดียวคือ ตั้งขึ้นเพื่อฟื้นฟู ส่งเสริม อนุรักษ์ และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของคนไทยดำไปทั่วไทยและต่างประเทศ ด้วยวัตถุประสงค์ข้อนี้ ทางสมาคมก็เอาเป็นจุดเน้น คือทางสมาคมได้ทำการฟื้นฟู ภาษา และหนังสือของชาวไทยดำ หรือไทยโซ่ง หรือผู้ลาว กระบวนการจัดทำโครงการ หลักสูตรการสอน ภาษาไทยดำภาษาท้องถิ่นของตนเองขึ้น ทำหลักสูตรการสอนขึ้น 3 เล่ม คู่มือการสอนภาษาไทยดำตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลาย เมื่อทำขึ้นแล้ว และได้วางแผนไว้ระยะ 3 ปี 5 ปี ระยะ 3 ปี พอให้อ่านออกเขียนได้ คือ 3 เล่ม ดังกล่าวแล้ว ถ้าเรียน 3 เล่มนี้ผู้เรียนจะอ่านออกเขียนได้ในภาษาไทยดำ หลังจากนั้นก็จะเข้าหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นแต่ละสาขา แต่ละอย่าง เช่น ประเพณี แสนเรือน ประเพณีแต่งงาน ชื่นบ้านใหม่ ฃาปนกิจ เป็นต้น เมื่อมีหลักสูตรขึ้นมาแล้วก็ทำการสอน โดยสัญจรการสอนตามโรงเรียนต่างๆ หนึ่งสัปดาห์ทำการสอน 5 วัน ปัจจุบันทำการสอนอยู่ 8 โรงเรียนกับ 1 ชุมชนในพื้นที่ 3 จังหวัดคือ นครปฐม ราชบุรี และสุพรรณบุรี ทั้งหมดมีผู้เรียน 300 กว่าคน สอนในระดับชั้นประถมปีที่ 4 ถึง มัธยมปีที่ 3 สอนให้ฟรี ซึ่งมีสมาคมเป็นผู้สนับสนุนค่าใช้จ่าย

อ.สีพัน เพชรคำดี

เรียนท่านผู้จัด และผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่าน ผมขอว่าทางสมาคมต้องการอะไรจากทางสถาบันฯ ปัจจุบันที่เราทำอยู่แล้ว ชาวไทยโซ่งทั้งหมด 17 จังหวัดกับ 170 หมู่บ้าน 1,500,000 คนทั่วประเทศ ยังไม่มีภาษาที่เป็นของเราเอง เราอยากจะได้ว่า ทางสถาบันฯ ช่วยเราให้สามารถบรรจุหลักสูตรภาษาไทยดำให้ลงได้ทุกโรงเรียนเหมือนกับภาษาของ แล้วรายละเอียดต่างๆ ทางสมาคมจะติดต่อกับทางสถาบันฯ อีกครั้งหนึ่ง เพื่อที่เราจะได้เจาะลงไปทุกโรงเรียนๆ ทางสมาคมฯ ขอเรียนผ่านศ.ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ว่า ทางสมาคมฯ ต้องการแบบนี้ ไม่อย่างนั้นของเราก็จะหมดไปเหมือนกับซอง หรือภาษาอื่นๆ ที่กำลังจะสูญหาย แต่ตอนนี้ของเราเด็กที่อายุ 20 ปีลงไปพูดไม่ได้แล้ว ได้เพียง 10 % แต่ภาษาเขียน 0.5% ที่เขาสามารถเรียนรู้ได้ ดังนั้นถ้ามาช่วยเราอย่างซอง หรือกลุ่มมลาปรี ผมก็จะตายก่อน ตอนนี้ผมปวดหัวตัวร้อนแล้ว และพวกเราจะมาขอคำปรึกษาว่าจะให้ให้ทำอะไรและให้ช่วยอย่างไร แล้วทางบ้านนาป่าหนาดและทางสมาคมก็จะร่วมกัน เพื่อที่จะออกมาเป็นรูปแบบของหนังสือเพื่อที่จะเรียน

ผู้ดำเนินรายการ : คงจะเป็นการคุยกันนอกรอบต่อไป

อ.สีพัน เพชรคำดี : ก็ฝากไว้ในที่ประชุมและเจ้าของโครงการไว้ ณ ที่นี้

ผู้ดำเนินรายการ : เราได้ยินพร้อมกันแล้ว ส่วนจะรับปากกันอย่างไรแล้วเราค่อยคุยกันอีกที
เออ...มีท่านอื่นไหมครับ เชิญครับอาจารย์

อาจารย์ทรงจิต: เมื่อวานนี้กับเช้านี้ผมนั่งข้างหลัง ตั้งใจจะกลับบ้าย เลยต้องมานั่งข้างหน้าแทน ภาควิชาใจอย่างยิ่งกับการจัดชุมนุมเสวนากันครั้งนี้ เมื่อเช้าผมพูดว่า ภาษาฮิบรู อิสราเอลหายไป 2000 ปี เขาใช้เวลาพื้น 80 ปี บัดนี้ผมมาศาลายา เจอะความยิ่งใหญ่ ยิ่งกว่าคือ มันไม่ใช่หายแล้ว พื้นฟูนะ มันไม่มี แต่กำลังสร้างให้มันมี สดุดีของการฟื้นฟู สดุดีของการอนุรักษ์คือ การมีเครื่องมือสำหรับที่จะไปอนุรักษ์ ไปฟื้นฟู ไปสืบค้น ไปดำรง ไปรักษา ขอปรบมือดังให้กับสถาบันฯ น้อยครับ

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมฯ แห่งมหิดล รวมผู้คนชาติพันธุ์ มั่นใจมนุษยชาติ
สานสืบค้นภูมิปัญญา บรรพชนสุดสามารถ ความองอาจมาดนักวิจัย รั้งใช้สังคม
สดุดีเลยครับ

ผู้ดำเนินรายการ : ขอบคำสุดท้ายครับ นักวิจัยรั้งใช้สังคม ขอบคุณมากครับ

อาจารย์ทรงจิต: ผมมีหนังสือเล่มหนึ่งจะมอบให้อาจารย์สุวิไล
ขอชื่นชมศาสตราจารย์ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์
ผู้ชี้ชัดความสำคัญของภาษา วัฒนธรรม
อนุรักษ์ พื้นฟู สู่หลาภมกรรม
เพื่อน้อมนำสู่วิถีชีวิต เศรษฐกิจพอเพียง
ครับ ขอบคุณมากครับ

ผู้ดำเนินรายการ : ขอบคุณมากครับ

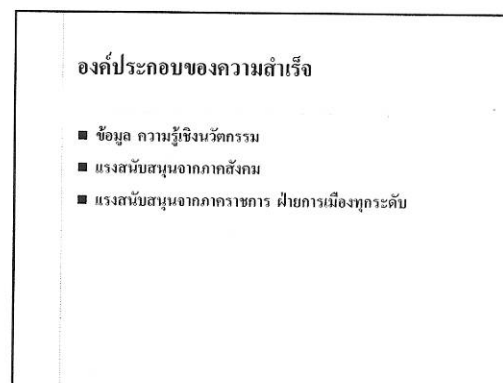
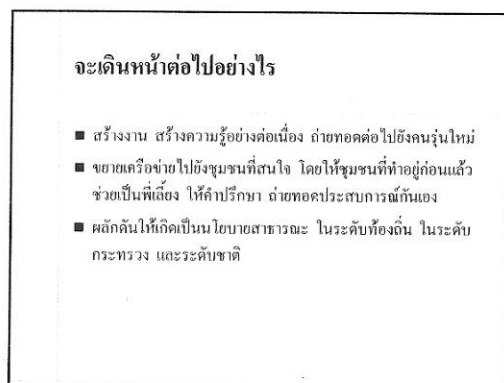
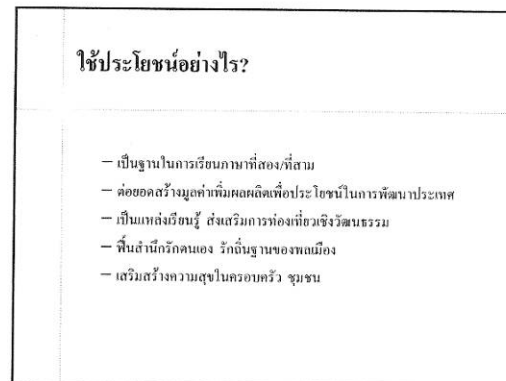
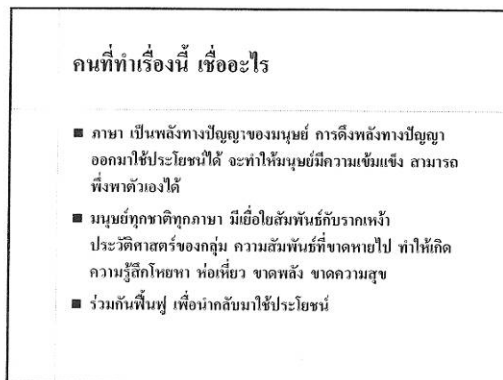
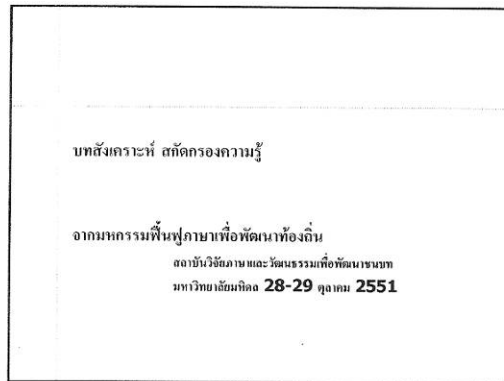
อาจารย์ทรงจิต : ขอให้ นักวิจัย นักวิชาการบินไปข้างหน้าต่อไป ผมจะถอยข้างหลังแล้วครับแล้ว
ตอนนี้ก็ใกล้จะ 70 แล้ว

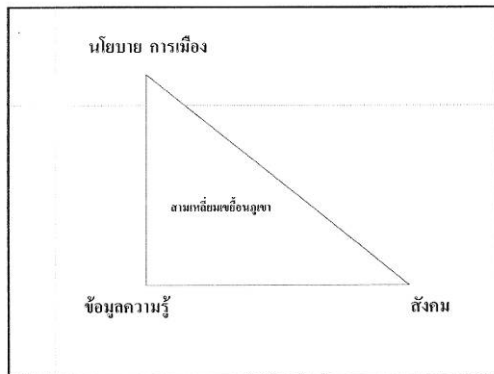
ผู้ดำเนินรายการ : เราต้องผลัดกันไปอยู่แถวหน้านะครับ มีท่านอื่นอีกไหมครับ ที่จะบอกว่าเรา
ควรจะทำอะไรต่อไป มีไหมครับ

ผู้ดำเนินรายการ : สงสัยจะไม่มีแล้วครับ อย่างไรก็ตามสิ่งที่เราร่วมกันวันนี้ ก็ยังไม่ใช่ว่าสรุป
สุดท้าย เรายังมีงานที่จะต้องทำร่วมกันอีกเยอะ ถ้าหากว่ามีอะไรก็ตามเราก็
สามารถส่งข่าวสารสื่อสารกันต่อไป

แล้วก็ขอเรียนเชิญ ศ.ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ ซึ่งเป็นแม่งานเป็นไม้ขีดก้านแรกที่จุดไฟนี้ ขึ้นมาจนลุกกันทั่วเมืองแล้วตอนนี้ แต่เป็นไฟแห่งปัญญาละ แล้วเราก็ช่วยกันเอาไปจุดต่อไป แล้วก็ขอเชิญอาจารย์ได้กล่าวและถือโอกาสปิดงานเลยนะครับ



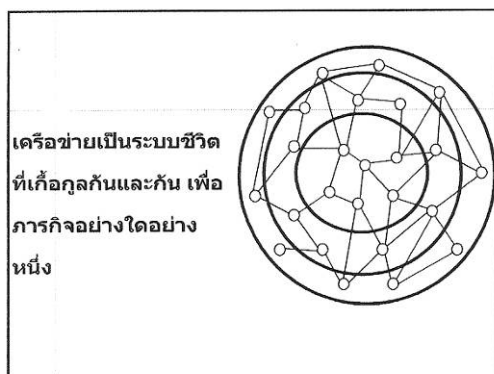




องค์ประกอบของเครือข่ายฟื้นฟูภาษาเพื่อการ ท้องถิ่น

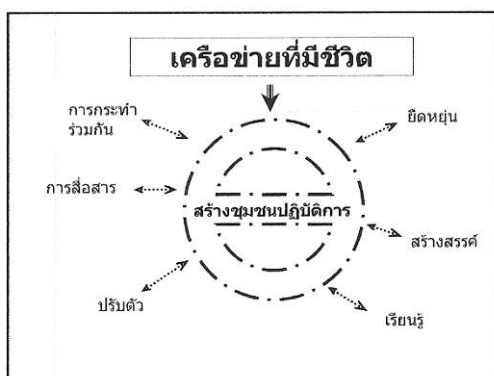
เครือข่ายต้องประกอบด้วยคนที่มีคุณสมบัติเป็น

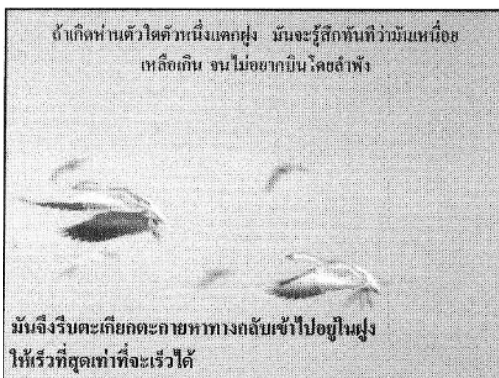
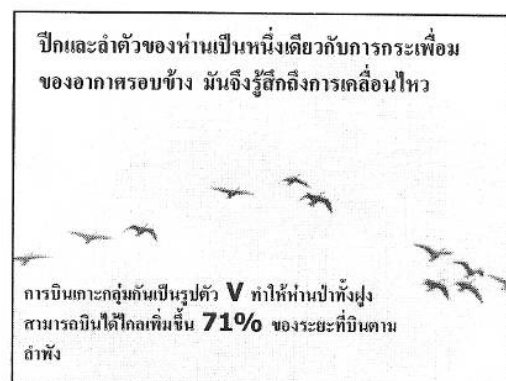
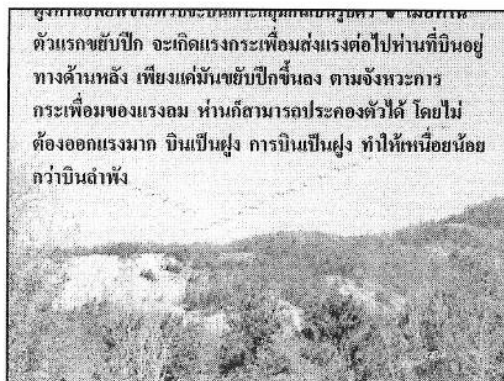
- นักบู๊ นักปฏิบัติ (ชุมชน โรงเรียน)
- ผู้สนับสนุนด้านนโยบาย งบประมาณ
- พี่เลี้ยง โค้ช
- นักคิด นักวิจัย
- นักจัดการ

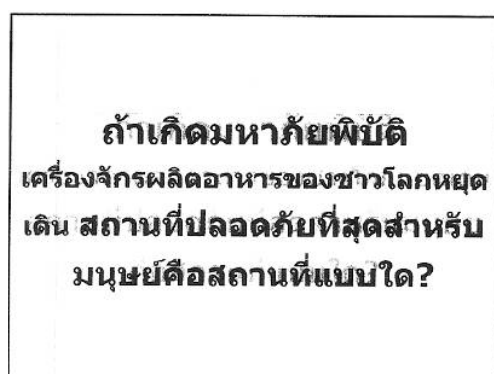
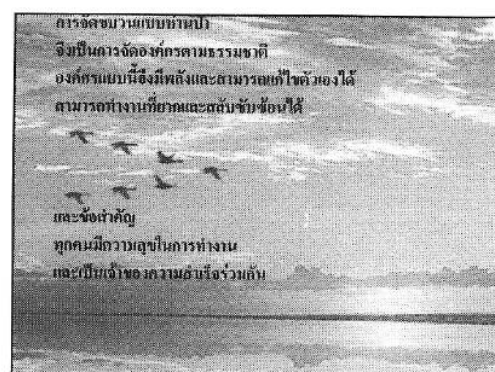
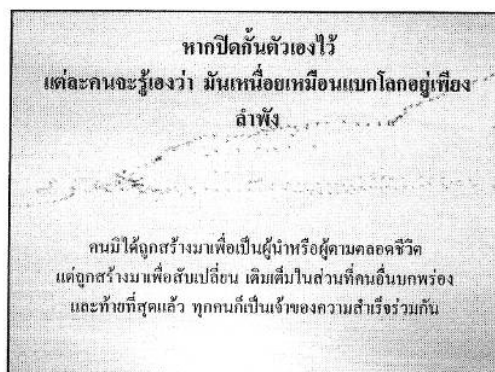
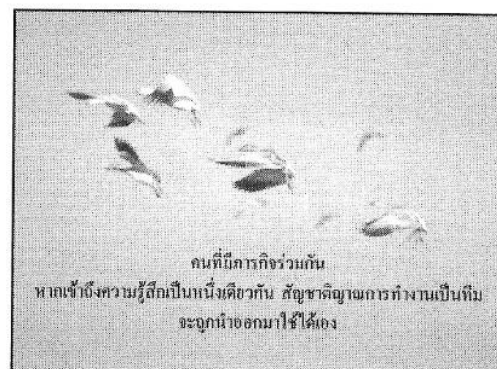
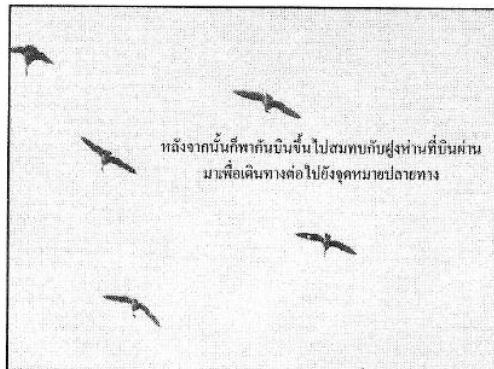


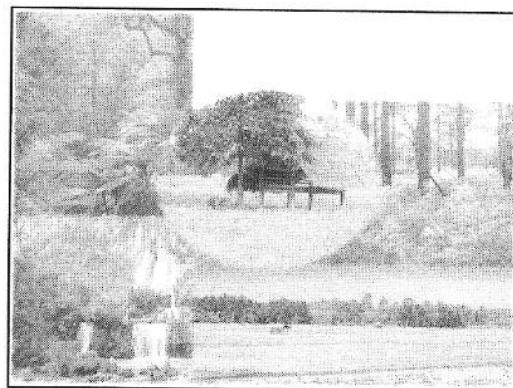
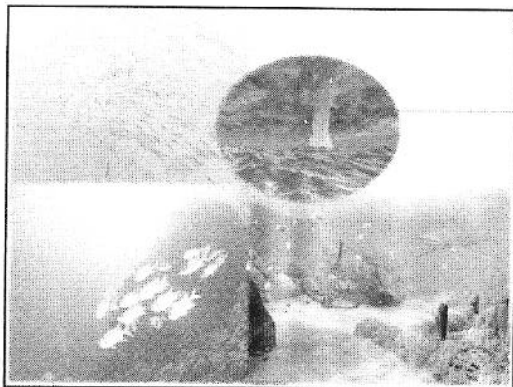
เครือข่ายทำงานอย่างไร

- ช่วยกันจุดไฟ สื่อความหมาย
- สื่อสาร สร้างความรู้สึกร่วม
- แต่ละส่วนเล่นบทที่ตัวเองถนัด
- หนุนเสริม ช่วยเหลือ แล้วย่อยออกมา
- สลับบทบาทการนำ (ไม่มีผู้นำเดี่ยวตลอดกาล)
- เป็นเจ้าของความสำเร็จร่วมกัน









การปิดประชุมวิชาการโดยชุมชนมีส่วนร่วม

โดย ศ.ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์

แหม! ดีจังเลย มีผู้เชียรต์ตลอดงาน จริง ๆ ไม่ได้รู้จักท่านอาจารย์ทรงจิตมาก่อนเลย แต่อย่างไรก็ตาม จริง ๆ แล้วงานที่จัดในครั้งนี้ดิฉันเหนื่อยน้อยที่สุด ดิฉันแอบหนีไปเที่ยวมาก่อนหน้างานนี้ประมาณหนึ่งสัปดาห์ ก็เปิดโอกาสให้น้อง ๆ เด็ก ๆ ได้มีโอกาสทำงาน ซึ่งปรากฏว่า ก็ทำงานกันได้อย่างดีมาก ทำให้มีการชื่นชมต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลมาจากการทำงานด้วยความตั้งใจ สิ่งที่ดิฉันมีความพอใจก็คือว่า ทุกคนมีความตั้งใจดี อยากเห็นครั้งนี้ออกมาดี แล้วพวกเราได้มีโอกาสมาพบกัน ในหลายกลุ่มที่มีงานในลักษณะเดียวกัน หรือมีความสนใจเหมือนกัน ต่อให้เกิดความผูกพันและความรักใคร่ต่อกัน เหมือนกับที่กลุ่มภาษามลายูพูดว่า รู้จักกันแล้วเราก็จะรักกัน ถ้าไม่รู้จักกันเราก็จะไม่ทำอะไรที่ผูกพันกัน เพราะฉะนั้นในวันนี้เราก็ได้มีการพบปะกัน ถึงแม้ว่าจะบางกลุ่ม กลุ่มไหนที่เพิ่งเข้ามาได้ไม่นาน ยังไม่เข้ามาเต็มตัว แต่ว่าได้พากันมาเพื่อที่จะมาร่วมงานกับเราด้วย ก็มีความยินดีที่จะสานงานกันต่อไป เท่าที่กำลังความสามารถจะเป็นได้ แต่ว่าการทำงานทุกอย่าง กลุ่มอื่นคือว่า เราเป็นเพียงแค่เหมือนคนจุดไฟให้ในชั้นแรกเท่านั้นอย่างที่ท่านอาจารย์โสภสว่า ไม่ขีดก้านแรกนี่ละนะ ต่อจากนั้นท่านก็ทำงานของท่าน ที่จริงท่านก็ทำงานของท่านมาโดยตลอด ดิฉันก็มีความชื่นชมมาก จริง ๆ แล้วแต่ละกลุ่มนี้เก่งมาก ส่วนมากแล้วดิฉันก็จะไปเริ่มต้นให้เท่านั้นเอง นิดเดียว จากนั้นก็ทำงานกันเอง ก็ทำได้อย่างดีออกมาเป็นผลสำเร็จ ดังนั้นทุกท่านก็มีความภูมิใจได้เลย สิ่งที่ได้รับคำชมนั้นเป็นผลงานของท่านทั้งนั้น ดิฉันก็เป็นเพียงจุดเริ่มต้นเท่านั้นเอง ก็ได้รับคำชมไปในส่วนของคุณเริ่มต้นแค่นั้น งานที่จะต้องทำก็มีอีกมากมาย อย่างที่ท่านอาจารย์โสภสพูดถึง งานที่เราจะมีการสร้างเครือข่ายต่อไปจึงมีความสำคัญเพราะว่า จะทำให้เป็นกำลังใจซึ่งกันและกัน อีกอย่างหนึ่งก็คือบรรยากาศโดยทั่วไป ในขณะนี้มันก็เปิดโอกาสให้พวกเราทำงานในลักษณะที่เป็นงานฟื้นฟูท้องถิ่นอย่างนี้ได้ เราก็หวังว่าบรรยากาศอย่างนี้คงจะมีอยู่ตลอดไป

เมื่อ 20 ปีที่แล้ว มันไม่มี ดิฉันเริ่มต้นทำงานครั้งแรกมันไม่มีโอกาสอย่างนี้ ก็รอมาจนกระทั่งมาหลัง 10 ปี มันเริ่มเป็นไปได้ 10 ปี ผ่านมา ในช่วงนี้รู้สึกว่าคุณมันค่อนข้างจะมีโอกาสเป็นไปได้มากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามมันก็ต้องมีความต่อเนื่อง และมีการสร้างเครือข่ายที่จะให้ทำงานต่อไปให้มากขึ้น ความหวังของดิฉันอย่างหนึ่งก็คือว่า อยากจะให้มันเครือข่ายไปในพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อยากจะให้มันหน่วยงานทางวิชาการมาช่วยกันทำงานประสานกับชุมชน เป็นผู้ปฏิบัติ อยากให้มีการทำงานในลักษณะแบบนี้ ซึ่งในบางจังหวัดเราก็พอมองเห็น ลูกศิษย์เก่าบ้าง ผู้ที่มีความสนใจบ้าง อีกเรื่องหนึ่งคือการผลักดันนโยบาย เราจะต้องมีความพยายามที่จะผลักดันนโยบายสาธารณะ เพื่อที่จะให้ภาษาท้องถิ่นเข้าไปอยู่ในระบบการศึกษา อยู่ในระบบนโยบายแห่งชาติ ซึ่งก็จะมีการทำงานร่วมกับราชบัณฑิตยสถาน และก็หวังว่าพวกเราจะเป็นแรงผลักดันงานของท่านไม่ว่าจะเป็นกลุ่มทวิภาษา รูปแบบอย่างทางใต้ หรือกลุ่มวิฤตต่างๆ จะเป็นเครื่องยืนยันว่า มีความจำเป็นที่ภาษาท้องถิ่นจะต้องเข้าไปอยู่ในนโยบายภาษาแห่งชาติ และก็มีความ

พยายามจากชุมชนต่างๆ ที่จะทำงานเหล่านี้ได้และก็จะไม่น่ากลัวอะไร จะทำให้เกิดความมั่นคง ยิ่งขึ้นสำหรับประเทศโดยภาพรวม อันนี้ก็เป็นความหวัง จะเป็นงานก้าวต่อไปที่เราจะทำ หรือการสร้างเครือข่ายที่จะออกไปสู่ต่างประเทศ ทางสกว. ก็รู้สึกว่าจะมีความสนใจ ก็เป็นสิ่งที่เราอยากจะทำต่อไป แล้วก็ขอเชิญชวนทุกท่านให้เข้าร่วมงานเหล่านี้ ซึ่งเราจะแจ้งไปเป็นระยะๆ หรือว่าท่านมีความคิดอย่างไร ข้อเสนอแนะก็ขอให้นำมาคุยกัน เร็วแรงเท่าที่มีอยู่ก็พอมีจะทำต่อไปได้ ไม่น่าวิตกอะไร เราก็จะมีหลายรุ่นเข้ามารับทำงาน หลายปีที่แล้วนายเจียนก็เคยบอกว่า อาจารย์สบายขึ้นนะ ครั้งแรกมาคนเดียว มีคนเพิ่มขึ้นอีกหลายคน ยิ่งตอนนี้ยังมีมากขึ้น ดังนั้นการทำงานก็ไม่ได้โดดเดี่ยว แล้วเราก็คงมีการทำงานกันต่อไป

ท้ายที่สุด อยากจะขอขอบคุณทุกท่านที่ได้เข้าร่วมงานในครั้งนี้ และผู้ที่สร้างงานต่างๆ ให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ว่าพวกเรามีความสามารถจริงๆ ความเชื่อมั่นมิใช่แบบเลื่อนลอย แต่เป็นไปได้อย่างจริงจัง แล้วก็ขอขอบคุณทีมงานที่จัดงานครั้งนี้ขึ้นด้วยความตั้งใจ และความปรารถนาที่ดี และขอขอบคุณสกว. ที่ได้สนับสนุนทั้งการเงิน แรง และความคิดที่จะมาช่วยผลักดันงานนี้ให้สำเร็จ กระทั่งความมั่นคงและสวัสดิการถึงแม้ว่าจะเป็นผู้ที่เริ่มก้าวเข้ามา แต่ก็ดูว่าจะเป็นพันธมิตรที่ดี และเหนียวแน่นต่อไปในอนาคตข้างหน้า และทุกท่านที่เข้าร่วมงาน และให้ความคิดเห็นต่างๆ คิดว่าความคิดเห็นนั้นมีค่าเป็นอย่างยิ่ง มีความสมบูรณ์เป็นอย่างยิ่ง วิทยากรทุกท่านก็ให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์และก็นุกสนาน ไม่มีอะไรที่ทำให้เราเบื่อหน่าย ทำให้เราอยู่ด้วยกันเต็มห้องได้ทั้งสองวัน ดูซิ 5 โมงเย็นเข้าไปแล้ว ดิฉันขอขอบคุณเป็นอย่างมากอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นไปเราก็คงจะมีการติดต่อกันไปเรื่อยๆ เป็นระยะๆ มาติดต่อกันกลุ่มก็ได้ และขอให้ทุกท่านเดินทางกลับบ้านโดยสวัสดิภาพ และขอให้มีความสุขต่อการที่จะทำงานเรื่องภาษา และก็มีติดต่อกันอย่างฉันทาติพีน้องต่อไปเรื่อยๆ ขอขอบคุณ และสวัสดิ์ค่ะ



ภาคผนวก ข

ข้อมูลการจัดนิทรรศการและการแสดงของ
กลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 12 กลุ่ม และไฟล์ภาพ



ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมในภาวะวิกฤต

การสร้างสื่่วรณกรรม ในภาษาท้องถิ่น

ผลงานเด่นชัดที่สุด สืบเนื่องจากการพัฒนาระบบตัวเขียน และการฝึกอบรมนักเขียนที่สนับสนุนโดยศูนย์ ได้แก่ งานวรรณกรรม ฝันบ้าน ในหลายกลุ่มชาติพันธุ์ โดยในแต่ละชุมชนภาษาได้สร้างนักเขียน นักวาดภาพ นักผลิตหนังสือ ผู้แสดงแปรความคิด และประสบการณ์ ถ่ายทอดออกมาเป็นเรื่องราว นิทานประกอบภาพ และผลิตออกมาในรูปแบบหนังสือจนถึงปัจจุบันนี้หนังสือที่อ่านระดับต้น ที่สนับสนุนโดยศูนย์ สำหรับการพัฒนาการรู้หนังสือในชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้แก่



หนังสือเล่มยักษ์

- เป็นหนังสือขนาดใหญ่มองเห็นได้ชัดเจน ซึ่งประกอบด้วย ตัวอักษรขนาดใหญ่ และภาพประกอบลงสี
- จุดประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านร่วมกัน ช่วยให้การอ่านง่ายขึ้นและผู้อ่านประสบความสำเร็จในการอ่าน ดังนั้นจึงทำให้ผู้ที่เริ่มอ่านไม่เครียดและอ่านง่าย
- เนื้อเรื่องสนุกสนานจะช่วยกระตุ้นความคิดเชิงสร้างสรรค์ และเชิญชวนให้ผู้ที่เริ่มอ่านอยากอ่านมากยิ่งขึ้น
- ใช้รูปแบบประโยคที่ง่ายและซ้ำๆ เพื่อให้จำง่ายต่อผู้อ่านที่จะเข้าใจความหมายจากเรื่องโดยดูภาพพร้อมกับอ่านออกเสียงตามตัวหนังสือ



หนังสือเล่มเล็ก

- เป็นหนังสือเล่มเล็กสำหรับอ่านส่วนตัว หรืออ่านเป็นคู่ เหมาะสำหรับ นำกลับไปอ่านที่บ้านหรือที่อื่นๆ (พกพาสะดวก)
- แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ตั้งแต่ระดับง่ายไปหายาก โดยที่ง่ายที่สุดจะมีภาพประกอบมากแต่ตัวหนังสือน้อย ขณะที่ระดับยากสุดอาจจะมีแต่ตัวหนังสือโดยไม่มีภาพประกอบ หรือมีภาพน้อยมาก
- หนังสือเล่มเล็กระดับต้นจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมในชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวส่วนระดับสูงขึ้นอาจเป็นเรื่องที่ไกลจากวัฒนธรรม ฝันบ้านก็ได้
- หนังสือเล่มเล็กที่ใช้อ่านประกอบหนังสือ-แบบเรียน (primer) ที่ใช้ในโรงเรียนจะใช้คำในแบบเรียนแต่ละบทเป็นส่วนประกอบ ในการแต่งเรื่อง



ในระยะแรก การพัฒนาวรรณกรรมและการผลิตหนังสือในภาษาท้องถิ่นจะมุ่งบันทึกถ้อยคำของผู้อาวุโส และการผลิตสื่อการอ่านในระดับต้น ต่อมานักเขียนจากหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ได้เรียนรู้ที่จะสร้างสรรค์งานเขียนขึ้นเอง โดยเรียบเรียงจากประสบการณ์ หรือเป็นเรื่องที่ผู้เขียนต้องการแสดงความรู้สึกนึกคิดด้วยภาษาของตนเอง และสิ่งนี้คือลำดับขั้นถัดไปของการสร้างสรรค์วรรณกรรม ฝันบ้านเพื่อถ่ายทอด ความรู้สึกนึกคิด ของคนท้องถิ่น และองค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่การรักษาและถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่มีค่าของมนุษยชาติอย่างยั่งยืน

บทบาทที่โดดเด่นของ ภาษาท้องถิ่นในโรงเรียนไทย



นอกจากโครงการพัฒนาภาษาในหลายกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว ศูนย์ฯ ยังได้ทำงานร่วมกับชุมชนในประเด็นของการใช้ภาษาท้องถิ่นในระบบการศึกษาอีกด้วย ถึงแม้ว่าในประเทศไทยจะมีการใช้ภาษาราชการและภาษาในระบบการศึกษาเป็นภาษาเดียวกัน กล่าวคือ ใช้ภาษาไทยเป็นสื่อในการเรียนการสอนเพื่อให้มีการเรียนรู้ภาษาประจำชาติอย่างกว้างขวางก็ตาม แต่ก็เห็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยลดลงอย่างเห็นได้ชัด การนำภาษาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบโรงเรียนในเบื้องต้น จึงมีส่วนช่วยแก้ปัญหาได้ส่วนหนึ่ง ซึ่งก็สอดคล้องกับความต้องการของเจ้าของภาษาในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ปัจจุบันนี้ ศูนย์ฯ ได้ดำเนินการเป็นที่ปรึกษาในโครงการ 2 รูปแบบที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาท้องถิ่นในโรงเรียนดังนี้

- การสอนวิชาภาษาท้องถิ่นเป็นวิชาหนึ่งในโรงเรียน
- โครงการทริภาษาโดยใช้ภาษาแม่เป็นสื่อสำหรับภาษามลายูถิ่น ใน 4 จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย



หลักที่ใช้ในการพัฒนาระบบตัวเขียนที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้นพอสรุปได้ดังนี้

1. ใช้ 1 สัญลักษณ์แทน 1 เสียง หรือ 1 เสียงต่อ 1 ตัวอักษร
2. ระบบตัวเขียนต้องเป็นที่ยอมรับของเจ้าของภาษา
3. ตัวอักษรที่ใช้ต้องเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป
4. ตัวอักษรต้องง่ายต่อการพิมพ์และสามารถถ่ายทอดไปยังผู้เรียนได้ กล่าวคือ ต้องพิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์ได้
5. ถูกต้องตามหลักภาษาศาสตร์

การพัฒนาระบบตัวเขียน
สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์

ไม่เพียงแต่เจ้าของภาษา

ไม่สูญเสียเรื่องราวหรือคำพูด

ของผู้เฒ่าผู้แก่แล้ว

ระบบตัวเขียนยังเป็นสิ่งกระตุ้น

ให้เยาวชนรุ่นเด็กสามารถเขียน

และสร้างสรรค์เรื่องของตัวเองได้ด้วย



การพัฒนาระบบตัวเขียน



เพื่อสร้าง ความหลากหลายของภาษาท่ามกลางสภาวะโลกาภิวัตน์ ในปัจจุบัน กลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่มีภาษาเขียนจำเป็นต้องมีระบบตัวเขียน ศูนย์สนับสนุนให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างนักภาษาศาสตร์กับเจ้าของภาษา โดยการพัฒนาระบบตัวเขียนนั้นเป็นไปตามหลักภาษาศาสตร์ และเป็นที่ยอมรับของเจ้าของภาษา ความมุ่งหมายแรกของความพยายามในการส่งเสริมการพัฒนาระบบตัวเขียนโดยศูนย์ ก็คือ เพื่อเป็นเครื่องมือที่อำนวยความสะดวกในการจดบันทึกภาษา เช่น เรื่องเล่า นิทาน เพลง หรือความรู้ท้องถิ่นต่างๆ



อย่างไรก็ตาม หลังจากที่มีการทำงานมาเป็นเวลาหลายปีในหลายกลุ่มภาษา เช่น ชอง, ญอกร, โข (กะเหรี่ยง), มลาบรี และ มลาญตัน ทางศูนย์ พบว่า ระบบตัวเขียนใหม่เหล่านั้นมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อผู้ที่เริ่มต้นเขียน ระบบตัวเขียนไม่ใช่เป็นเพียงเครื่องมือสำหรับจดบันทึกคำพูดของคนเผ่าคนแคว้นเท่านั้น แต่ยังมีส่วนกระตุ้นให้คนเหล่านั้นใช้ระบบตัวเขียนในการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ จากความรู้สึกนึกคิดของตนเอง หรือเขียนเล่าประสบการณ์ที่ผ่านมา ซึ่งสิ่งนี้สมาชิกของศูนย์ ไม่ได้คาดหวังไว้ในตอนแรก แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นหลังจาก มีโครงการพัฒนาระบบตัวเขียนแล้ว

การสอนวิชาภาษาท้องถิ่น เป็นวิชาหนึ่งในโรงเรียน



ในหลาย ชุมชนที่เป็นชุมชนสองภาษา คือ มีภาษาไทยกับภาษาท้องถิ่น สถานการณ์เช่นนี้ดูเหมือนว่าจะมีการใช้ภาษาไทยมากกว่าการใช้ภาษาท้องถิ่น ฉะนั้นความพยายาม แรกๆ ในการเปลี่ยนแนวโน้มนี้ก็คือ การสร้างเครื่องมือที่จะขยายแวดวงของการใช้ภาษาได้แก่ การพัฒนาระบบตัวเขียนและการสร้างนักเขียนท้องถิ่นขึ้น ในขณะที่ชุมชนชาติพันธุ์บางกลุ่มพยายามที่จะนำภาษาของพวกเขาเข้าเป็นรายวิชาหนึ่งในโรงเรียน ซึ่งโครงการแบบนี้จะเริ่มต้นด้วยการพัฒนาหลักสูตร, ผลิตสื่อการเรียนการสอน, ฝึกอบรมครูภูมิปัญญา, และการนำภาษาท้องถิ่นไปสอนในห้องเรียนโดยครูภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ จนถึงปัจจุบันนี้ กลุ่มชอง, ญอกร และโข (กะเหรี่ยง) ได้เริ่มนำภาษาของตนไปสอนเป็นวิชาหนึ่งในโรงเรียนประถมแล้ว ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น มอญ และเขมรถิ่นไทย อยู่ในระหว่างขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเพื่อที่จะนำภาษาท้องถิ่นเข้าสอนในโรงเรียน



การถ่ายทอดและการใช้ประโยชน์ จากองค์ความรู้ท้องถิ่น

การพัฒนา ตัวระบบตัวเขียนและการพัฒนารรณกรรมของชุมชนภาษาชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทำให้เกิด การเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นและการถ่ายทอดความรู้ของท้องถิ่นนั้นๆ เช่น ความเชื่อ, นิธิกรรมทาง ศาสนา รวมทั้งเพลงพื้นบ้าน โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ดำเนินการโดยคนในท้องถิ่นต่างๆ ได้รับการ สนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยมีศูนย์ฯ เป็นผู้ประสานงานและ จัดกระบวนการ

นอกเหนือจากงานในด้านการพัฒนาระบบตัวเขียน การผลิตวรรณกรรมพื้นบ้าน และการสอนภาษา ท้องถิ่นในโรงเรียนแล้ว ยังมีโครงการที่มีเนื้อหาหลากหลายออกไป ดังต่อไปนี้

- ❑ **ชุมชนช่อง** ในจังหวัดจันทบุรี ทำการวิจัยเกี่ยวกับ นิเวศวิทยาเรื่องพืชในท้องถิ่นที่ใช้ทำหัตถกรรม เช่น คลุ่ม-คล้า และยังมีโครงการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ ในชุมชนเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมของ อีกด้วย
- ❑ **ชุมชนภาษามลายูถิ่น** ในจังหวัดปัตตานี ได้ทำการศึกษา แบบชุมชนมีส่วนร่วมเกี่ยวกับข้อสมมุติที่เป็น ภาษามลายู และศึกษาเกี่ยวกับบทร้องรำทำ
- ❑ **ชาวมลาบรี** ในจังหวัดแพร่ ได้ทำการสำรวจจำนวน ประชากรในท้องมลาบรีและความสัมพันธ์ทางเครือญาติ รวมทั้งเริ่มโครงการบันทึกความทรงจำของชาวมลาบรี ด้วยระบบตัวเขียนอักษรไทย
- ❑ **กลุ่มโซ (ทะวีง)** ในจังหวัดสกลนครได้ทำการวิจัยสำรวจ หมอพื้นบ้านและหมอสมุนไพร

ในอนาคตอันใกล้นี้ ทางศูนย์ฯ คาดว่าโครงการวิจัยท้องถิ่น ในประเด็นคล้ายคลึงกันนี้จะเกิดขึ้นในอีกหลายชุมชนชาติพันธุ์ ที่เคยมีการดำเนินโครงการพัฒนาภาษา รวมทั้งโครงการสอน ภาษาท้องถิ่นในโรงเรียน



แรงบันดาลใจของพวกเขา

ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมในภาวะวิกฤต

ตั้งขึ้นบนความมุ่งมั่นที่จะธำรงรักษาและฟื้นฟู ภาษา-วัฒนธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งอยู่ใน ภาวะวิกฤตใกล้สูญ ศูนย์ฯ ดำเนินงานภายใต้หลักคิด ว่าภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีความ เท่าเทียมกัน และความหลากหลายทางภาษาและ วัฒนธรรมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติที่ ลมควรจะรักษาไว้ให้คนรุ่นลูกหลานสืบไป

ศูนย์ฯ ก่อตั้งขึ้นด้วยเงินทุนตั้งต้นจากมูลนิธิญี่ปุ่น (Japan Foundation) และดำเนินการอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2547 เป็นหน่วยหนึ่งของ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

ในระยะเริ่มต้น การกิจของศูนย์ฯ เน้นการศึกษา และ/หรือ ฟื้นฟู ภาษา 14 กลุ่มในประเทศไทย ที่อยู่ใน ภาวะวิกฤตขั้นรุนแรง ได้แก่ ของ, กะของ, ชัมเร, ช้าง (ชะอจ), มลาบรี, ซาไก, ญีฮู, โซ (ทะวีง), ละว้า (เกอ), อิมปี, บิซู, ละเวอะ, มอเกล็น, และอุรักลาโว้ย

จากงานเบื้องต้นที่กล่าวไปแล้ว ศูนย์ฯ ได้ขยาย การดำเนินงานสู่สิ่งใหม่ ทั้งในด้านเนื้อหาพื้นที่ของ การศึกษา และการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวเนื่อง ซึ่งก่อให้เกิด พัฒนาการทางด้านภาษาศาสตร์ประยุกต์ และ สร้างความท้าทายในการใช้สหวิทยาการ ในการศึกษา และฟื้นฟูภาษาในภาวะวิกฤตระดับต่างๆ ทั้งในประเทศไทย และอื่นๆ ฉะนั้น เป้าหมายและพันธกิจของศูนย์ฯ ในปัจจุบันจึงไม่ได้จำกัดเพียงการศึกษาและฟื้นฟูภาษา เท่านั้น

ในทางปฏิบัติแล้วสมาชิกของศูนย์ฯ ยังมีโอกาสฝึก อบรมคนในชุมชนท้องถิ่นให้เก็บข้อมูล สร้างสรรค์ และ บันทึกวรรณกรรมท้องถิ่น รวมทั้งความรู้ท้องถิ่นด้านต่างๆ ของชุมชนด้วย ดังจะเห็นได้จากความสำเร็จของกลุ่ม ชาติพันธุ์ของ ญีฮู และโซ (ทะวีง) ซึ่งได้นำภาษา ท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนเป็นรายวิชาหนึ่งของหลักสูตร การศึกษาในโรงเรียนประถม อีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มภาษามลายูถิ่น ซึ่งได้ใช้ภาษามลายูถิ่นเป็นสื่อใน การสอนในโรงเรียนประถม 4 แห่ง เป็นการริเริ่มนำ หลักสูตรภาษาเดิมรูปแบบที่ใช้นาแม่เป็นสื่อการสอน มาใช้ในประเทศไทย ผลลัพธ์ที่น่าภาคภูมิใจในการใช้ ภาษาท้องถิ่นในโรงเรียนนี้เอง เป็นสิ่งกระตุ้นให้ กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ตื่นตัวต้องการทำบ้าง กลายเป็น สิ่งใหม่ที่ยังไม่เคยมีมาก่อน

จุดมุ่งหมายระยะยาวอีกประการหนึ่งของศูนย์ฯ คือ การนำผลที่ได้จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ไปส่งเสริม ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายภาษา โดยเฉพาะ อย่างยิ่งนโยบายที่เกี่ยวข้องกับภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ และภาษาในระบบการศึกษาของประเทศไทย

ภาพการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2551
กลุ่มละเว้อะ อ.ป่าเป้า จ.แม่ฮ่องสอน
“เลอชอมแล”



ภาพการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2551

กลุ่มมลาบรี อ.ร้องกวาง จ.แพร่

“การแสดงเป่าแคนของชาวมลาบรี ร้องไป บ่นไป”



ภาพการประชุมกลุ่มย่อยของเจ้าของภาษาชาติพันธุ์



ภาพการประชุมกลุ่มย่อยของเจ้าของภาษาชาติพันธุ์



ภาพการประชุมกลุ่มย่อยของเครือข่ายการวิจัย



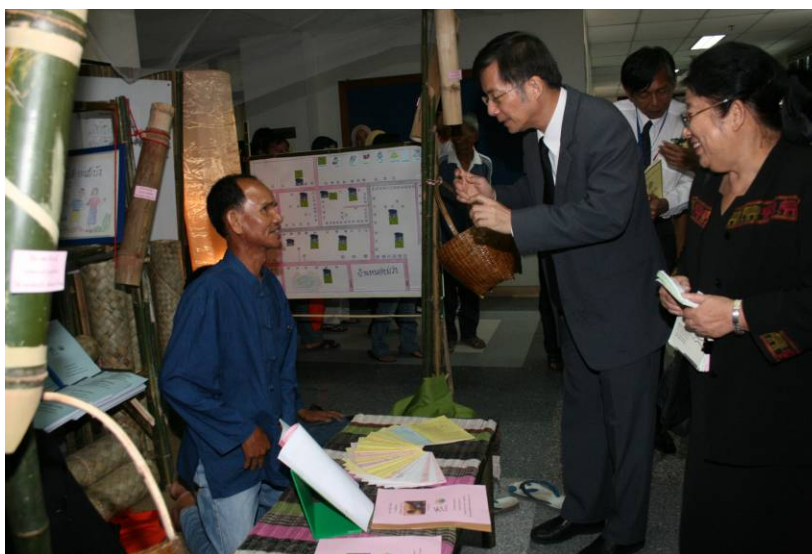
ภาพการประชุมกลุ่มย่อยของฝ่ายวิชาการ



ภาพการประชุมกลุ่มย่อยของคนหนุนาการการวิจัย



ภาพบรรยากาศการจัดนิทรรศการในการประชุม



ภาพบรรยากาศการจัดนิทรรศการในการประชุม



ภาพบรรยากาศการจัดนิทรรศการในการประชุม



ภาพบรรยากาศการจัดนิทรรศการในการประชุม



ภาพบรรยากาศการจัดนิทรรศการในการประชุม



ภาพบรรยากาศการจัดนิทรรศการในการประชุม



ภาพบรรยากาศการจัดนิทรรศการในการประชุม



ภาพบรรยากาศการจัดนิทรรศการในการประชุม



ภาพบรรยากาศการจัดนิทรรศการในการประชุม



ภาพบรรยากาศการจัดนิทรรศการในการประชุม



ภาพบรรยากาศการจัดนิทรรศการในการประชุม



ภาพการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2551
กลุ่มญัฮกุร อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ “ปะเรเว่”



ภาพการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2551
กลุ่มกะชอง อ.บ่อไร่ จ.ตราด “วิถีชีวิตชาวกะชอง”



ภาพการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2551
กลุ่มก๊อง อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี “รำแคนวิถีชาวก๊อง”



ภาพการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2551
กลุ่มอิมปี อ.เมือง จ.แพร่ “ขับขานตำนานอิมปี”



ภาพการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2551
กลุ่มโซ่ (ทะวืง) อ.สองดาว จ.สกลนคร “เพลง ดนตรี โซ่ (ทะวืง)”



ภาพการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2551
กลุ่มโซ่ (ทะวืง) อ.สองดาว จ.สกลนคร “เพลง ดนตรี โซ่ (ทะวืง)”



ภาพการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ วันที่ 29 พฤศจิกายน 2551
กลุ่มเขมรถิ่นไทย อ.ปราสาท จ.สุรินทร์ “กันตรึม, เรือมมะม้อจ”



ภาพการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ วันที่ 29 พฤศจิกายน 2551
กลุ่มม้ง อ.ร้องกวาง จ.แพร่ “รวมวัฒนธรรมม้ง”



ภาพการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ วันที่ 29 พฤศจิกายน 2551
กลุ่มของ อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี “หงส์อ่อน”



ภาพการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ วันที่ 29 พฤศจิกายน 2551
กลุ่มมอญ อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี “เล่นผีกระดังง์”



ภาพการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ วันที่ 29 พฤศจิกายน 2551
กลุ่มมลายูถิ่นปาดานีในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
“ปากาแย : เอกลักษณ์แพรวพรรณมลายูไทยมุสลิม”



ภาพการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ วันที่ 29 พฤศจิกายน 2551
กลุ่มมลายูถิ่นปาดานีในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
“ปากาแย : เอกลักษณ์แพรวพรรณมลายูไทยมุสลิม”



ภาพการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ วันที่ 29 พฤศจิกายน 2551
กลุ่มมลายูถิ่นปาตานีในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
“ปากาแย : เอกลักษณ์แพรรณมลายูไทยมุสลิม”



ภาคผนวก ช
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประชุม

โครงการจัดประชุมวิชาการโดยชุมชนมีส่วนร่วม "มหกรรมฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น" วันที่ 28 - 29 ตุลาคม 2551

ปี 2008 หรือ ปี 2551 เป็นปีแห่งการเฉลิมฉลองปีภาษาสากล (International Year of Languages) ประกาศโดยองค์การสหประชาชาติ เพื่อการธำรงรักษาความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของโลกซึ่งกำลังอยู่ในภาวะวิกฤต อันเป็นนิมิตหมายสำคัญของชาวโลกที่จะช่วยกันธำรงรักษาความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของโลกให้ยั่งยืนสืบไป และเป็นการนำเอามรดกทางภูมิปัญญาของมนุษยชาติ อันได้แก่ภาษาที่มีอยู่มากกว่า 6,000 ภาษาทั่วโลก เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาและแก้ปัญหาของมนุษยชาติในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในการจัดการศึกษา การพัฒนาอย่างยั่งยืน การแก้ไขความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรม และปัญหาอื่นๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่ต้องบูรณาการความรู้ ความเข้าใจและการให้ความสำคัญกับภาษาเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของทางออกด้วยทั้งสิ้น

ประเทศไทยมีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก มีภาษาจำนวนถึงกว่า 70 กลุ่มภาษา โดยแต่ละภาษามีความสัมพันธ์เชิงเชื้อสายจัดอยู่ใน 5 ตระกูลภาษาและมีหน้าที่ทางสังคมในระดับต่าง ๆ กัน ในปัจจุบันกำลังเกิดปัญหาภาวะวิกฤตทางภาษาในระดับโลก โดยภาษาท้องถิ่นชาติพันธุ์ต่าง ๆ อยู่ในภาวะถดถอย ทำให้ชุมชนอ่อนแอและเกิดการสูญเสียความมั่นคงในชีวิต (สวิลและคณะ 2547)

ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต ในสังกัดของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล มีภารกิจในการดำเนินงานศึกษาวิจัยด้านภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต ซึ่งรวมถึงการให้คำปรึกษาและการสนับสนุนด้านวิชาการแก่ชุมชนเจ้าของภาษาที่มีการถดถอยของการใช้ภาษา จนเกิดวิกฤตด้านอัตลักษณ์วัฒนธรรมและภาษาอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการสูญหายไป ในชุมชนที่ต้องการหรือมีความพยายามที่จะฟื้นฟูการใช้ภาษาและธำรงรักษาวัฒนธรรมให้เกิดการสืบทอดสู่คนรุ่นถัดไป ทางศูนย์ฯ ได้เข้าไปให้คำปรึกษาและสนับสนุนการดำเนินงานฟื้นฟูภาษาแก่ชุมชนเหล่านั้น ในบริบทของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยร่วมมือกับกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ฝายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น กล่าวคือ การดำเนินงานวิจัยที่มีฐานอยู่ที่ชุมชน ทั้งในด้านการตั้งโจทย์วิจัย การพัฒนาโครงการ การเป็นเจ้าของโครงการวิจัย บริหารจัดการด้วยตนเองและการดำเนินงานวิจัยในลักษณะของการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน การดำเนินงานในลักษณะนี้มีความต่างจากการวิจัยเชิงวิชาการ ต่างจากการพัฒนาท้องถิ่นโดยทั่วไป และต่างจากการแก้ไขปัญหาของชุมชนในภาวะปกติ(ที่ไม่ใช่บริบทของการวิจัยและพัฒนา)

การฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤตในบริบทของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ได้ดำเนินงานอยู่มีลักษณะผสมผสานของทั้งสามส่วน ได้แก่ การวิจัยเชิงวิชาการ การพัฒนา และการแก้ปัญหาโดยชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้ลงมือปฏิบัติการเอง ดังเหตุผล 3 ประการต่อไปนี้

(1) ในแง่การวิจัยเชิงวิชาการ การฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤตในบริบทของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นงานวิจัยประยุกต์อาศัยพื้นฐานจากนักวิชาการในมหาวิทยาลัย ที่นำความรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ในระดับสากล มาแปลงเป็นแนวทางปฏิบัติการแก้ปัญหาวิกฤตทางภาษา พร้อมกันนั้นก็พยายามแสวงหาคำตอบจากการปฏิบัติจริงว่า การธำรงรักษาความหลากหลายทางภาษาและภูมิปัญญาของประเทศควรจะต้องดำเนินไปในลักษณะใดจึงจะเกิดผลสำเร็จ

(2) ในแง่การพัฒนา การฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤตในบริบทของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีหลักการและแนวทางทั่วไปสำหรับปฏิบัติการที่แน่นอนระดับหนึ่ง โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนปรับเปลี่ยนแนวปฏิบัติได้บางส่วน

(3) ในแง่การแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง การฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤตในบริบทของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีสมาชิกของชุมชนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติการ และควบคุมแผนปฏิบัติการ ทักษะและบทเรียนที่ได้จากปฏิบัติการนั้นมีความชัดเจนเบ็ดเสร็จในตัวเองโดยไม่ต้องอาศัยคำอธิบายทางวิชาการมายกระดับให้เกิดความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติแต่อย่างใด ทักษะและบทเรียนเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้เข้าร่วมปฏิบัติการสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทของการแก้ไขปัญหาอื่นๆ อีกด้วย

จากข้อสังเกตข้างต้นทำให้ทางศูนย์ฯ เล็งเห็นว่าควรที่จะได้ดำเนินการจัดประชุมเพื่อให้ผู้ที่เป็นภาคีและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูภาษาในบริบทของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเวทีการประชุมที่จัดขึ้นในลักษณะ "มหกรรม" ที่ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่เป็นผู้นำเสนอความรู้จากมุมมองของตนมากกว่าจะเป็นการรับความรู้แต่ฝ่ายเดียว และยังเป็นการร่วมในการเฉลิมฉลองปีภาษาสากลประกาศโดยองค์การสหประชาชาติ

กรอบความคิด

การดำเนินงานฟื้นฟูการใช้ภาษาท้องถิ่นให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากจะเป็นการสร้างเชื่อมั่นและภาคภูมิใจให้กับชุมชนเจ้าของภาษาแล้ว ยังเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ตั้งต้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและสำนึกรักท้องถิ่น ทำให้คนต่างรุ่นในชุมชนชาติพันธุ์สามารถถ่ายทอดและรับสืบทอดภูมิปัญญาและสำนึกของความเป็นชุมชนได้โดยไม่มีการสะดุด

การบูรณาการภาษาและวัฒนธรรมเข้าในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นยังต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จ ในปัจจุบันศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูฯ พบว่า ประเด็นการศึกษากับชุมชน และการศึกษาภาษา-ประวัติศาสตร์-วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานและชุมชนได้เป็นอย่างดี ฉะนั้นหน่วยงานประเภทสถานศึกษา สวัสดิการสังคม และด้านวัฒนธรรม จึงถือเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (Strategic Partnership) ของชุมชนภาษาชาติพันธุ์ที่เปิดโอกาสให้มีการ

ขยายผลการฟื้นฟูภาษาได้ในระดับพื้นที่

การพัฒนาองค์ความรู้ด้านการพัฒนาและฟื้นฟูภาษาในบริบทของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research) เป็นความจำเป็นร่วมกันของนักวิชาการและผู้ทำหน้าที่สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น นอกจากจะต้องสกัดองค์ความรู้เชิงวิชาการออกมาให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในระดับท้องถิ่นแล้ว รูปแบบและวิธีการของการหนุนคนชุมชนให้ลงมือหาความรู้ผ่านปฏิบัติการในระดับชุมชน (Community-based Research Facilitation) โดยเฉพาะในประเด็นภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต ก็ถือเป็นองค์ความรู้ที่ต้องสังเคราะห์ขึ้นด้วยความร่วมมือของนักวิชาการในสถาบันการศึกษาและคนหนุนวิจัย

วัตถุประสงค์

1. จัดการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากการดำเนินงานฟื้นฟูภาษาในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งฝ่ายชุมชนเจ้าของภาษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ และผู้ทำหน้าที่สนับสนุนการวิจัยด้านการพัฒนาท้องถิ่น
2. จัดนิทรรศการและการแสดงโดยผู้เข้าร่วมประชุมด้วยตนเอง เพื่อสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย
3. เชิญผู้เชี่ยวชาญในแขนงความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภาษาศาสตร์และการพัฒนามาให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมประชุม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นแนวทางในการบูรณาการความรู้ด้านวิชาการและการพัฒนาท้องถิ่นสู่การแก้ปัญหาภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต
4. เฉลิมฉลองปีภาษาสากลแห่งสหประชาชาติ (International Year of Languages)

สิ่งที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เข้าร่วมประชุมได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากการดำเนินงานฟื้นฟูภาษาในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งฝ่ายชุมชนเจ้าของภาษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ และผู้ทำหน้าที่สนับสนุนการวิจัยด้านการพัฒนาท้องถิ่น
2. ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย
3. ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับความรู้จากการอภิปรายของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบูรณาการความรู้ด้านวิชาการและการพัฒนาท้องถิ่นสู่การแก้ปัญหาภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต
4. นักศึกษาได้รับความรู้ตรงจากชุมชนผู้ทำงานด้านวิชาการและหนุนการวิจัยแก่ชุมชน

ผู้รับผิดชอบ

คณะกรรมการกลุ่มวิจัยภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต และกรรมการศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

วัน-เวลา

วันอังคารที่ 28 และวันพุธที่ 29 ตุลาคม 2551 ระหว่างเวลา 08.30 - 16.30 น.

สถานที่

อาคารภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราชกุมารี สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม

ผู้เข้าร่วมการประชุม จำนวน 300 คน**งบประมาณ**

จากมหาวิทยาลัยมหิดล สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

กำหนดการ

วันอังคารที่ 28 ตุลาคม 2551

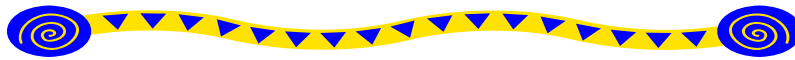
08.00-08.30 น.	ลงทะเบียน ชมวิดีโอทัศน์แนะนำศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต
08.30-08.40 น.	กล่าวรายงานโดย รองศาสตราจารย์โสภณา ศรีจำปา ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท
08.40-09.00 น.	กล่าวเปิดงานโดย รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล
09.00-09.20 น.	ปาฐกถาพิเศษ “การฟื้นฟูภาษา การวิจัยเพื่อท้องถิ่น และการพัฒนาประเทศบนฐานการวิจัย” โดย ศ.ดร.ปิยะวัติ บุญ-หลง ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
09.20-10.30 น.	การอภิปราย “การพัฒนาและฟื้นฟูภาษาในบริบทงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” ผู้ร่วมอภิปราย <ul style="list-style-type: none"> • ศ.ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ ประธานศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต มหาวิทยาลัยมหิดล • ร.ดร.อวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ ผู้ประสานงาน สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น • นายศตวรรษ สกิตเพียรศิริ ผู้อำนวยการสำนักกิจการชาติพันธุ์ ดำเนินการอภิปรายโดย ดร.สินธุ์ สโรบล
10.30-12.00 น.	การอภิปราย “ภาษาและการศึกษากับชุมชนเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” ผู้ร่วมอภิปราย <ul style="list-style-type: none"> • นายมนต์เฑียร พัฒเสมา กลุ่มชาติพันธุ์ของ จ.จันทบุรี • นายสุรพงษ์ ไชยพงษ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดคลองพลู จ.จันทบุรี • นายอภิสิทธิ์ แลฮะ ผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 10 • ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิยะ กิจถาวร คณบดีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ดำเนินการอภิปรายโดย ดร.อิสระ ชูศรี
12.00-13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 น.	เริ่มการนำเสนอกรณีศึกษา 6 กรณี

13.00-13.30 น.	กรณีศึกษากลุ่มละเวอะ จ.แม่ฮ่องสอน “เหลียวหลังแลหน้าภาษาละเวอะ บ้านป่าแป๋
13.30-14.00 น.	กรณีศึกษากลุ่มมอญ จ.ราชบุรี “ร่วมสร้างสรรค์ภูมิปัญญา พัฒนาเยาวชนมอญ”
14.00-14.30 น.	กรณีศึกษากลุ่มญัฮกุร จ.ชัยภูมิ “การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กพิเศษผ่านภาษาแม่(ญัฮกุร)”
14.30-15.00 น.	กรณีศึกษากลุ่มม้ง จ.แพร่ “สืบทอดเรื่องราวความเป็นม้ง (ด้วยตัวอักษรไทย)”
15.00-15.30 น.	กรณีศึกษากลุ่มเขมรถิ่นไทย จ.สุรินทร์ “สัมผัสรักสู่งานวิจัยภาษาเขมรถิ่นไทยบ้านโพธิ์ทอง”
15.30-16.00 น.	กรณีศึกษากลุ่มมลายูปาตานีสามจังหวัดชายแดนใต้ “การพัฒนาภาษาในจังหวัดชายแดนใต้”
16.00-17.30 น.	กิจกรรมระดมความคิดเห็นรายกลุ่ม <ul style="list-style-type: none"> ● ชุมชนเจ้าของภาษา (ห้องอเนกประสงค์) ● หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ห้องสนทนาการ) ● คนหนุ่มวิจัยเพื่อท้องถิ่น (ห้องสำนักงานวิจัยเดิม) ● นักวิชาการ (ห้องณัฐ ภมรประวัติ) รับประทานอาหารเย็นร่วมกัน
18.00-19.00 น.	การแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์
18.00-19.00 น.	<ul style="list-style-type: none"> ● กลุ่มญัฮกุร อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ “ปะเรเร่” ● กลุ่มโซ่ (ทะวืง) อ.สองดาว จ.สกลนคร “เพลง ดนตรี โซ่ (ทะวืง)” ● กลุ่มก่อง อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี “สายตระกูลก่อง” ● กลุ่มกะซอง อ.บ่อไร่ จ.ตราด “วิถีชีวิตชาวกะซอง” ● กลุ่มมลาบรี อ.ร้องกวาง จ.แพร่ การแสดงเป่าแคนของชาวมลาบรี “ร้องไป บ่นไป” ● กลุ่มอิมปี อ.เมือง จ.แพร่ “ฟ้อนแม่ปิง”

กำหนดการ วันพุธที่ 29 ตุลาคม 2551

08.30-09.00 น.	พิธีมอบวุฒิบัตรและเกียรติบัตร
09.00-09.30 น.	การแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ <ul style="list-style-type: none"> ● กลุ่มเขมรถิ่นไทย อ.ปราสาท จ.สุรินทร์ “กันตรึม” ● กลุ่มม้ง อ.ร้องกวาง จ.แพร่ “รวมวัฒนธรรมม้ง” ● กลุ่มซอง อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี “หงส์อ่อน”
09.30-10.00 น.	แลกเปลี่ยนของที่ระลึกระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์
10.00-12.00 น.	รายงานผลจากการระดมความคิดเห็นรายการกลุ่ม <ul style="list-style-type: none"> ● ชุมชนเจ้าของภาษา ● หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ● คนหนุ่มวัยเพื่อท้องถิ่น ● นักวิชาการ ดำเนินรายการโดย ดร.โสพล ศิริไสย์
12.00-13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00-13.20 น.	การแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ <ul style="list-style-type: none"> ● กลุ่มมอญ อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี “เล่นผีกระดังง์” ● กลุ่มมลายูถิ่นปาดานี “ปากาแย : เอกลักษณ์แพร่พรรณมลายูไทยมุสลิม”
13.20 น.	เริ่มการนำเสนอกรณีศึกษา 6 กรณี
13.20-13.50 น.	กรณีศึกษากลุ่มมลายู จ.แพร่ “เกิดอะไรขึ้นเมื่อคนต้องเหลือทิ้งทำวิจัย”
13.50-14.20 น.	กรณีศึกษากลุ่มโซ่ (ทะวืง) จ.สกลนคร “จากวันนั้นถึงวันนี้ของโซ่ (ทะวืง)”
14.20-14.50 น.	กรณีศึกษากลุ่มอิมปี จ.แพร่ “สืบชะตาภาษาอิมปี พลิกฟื้นวัฒนธรรมโลโลโบราณ”
14.50-15.20 น.	กรณีศึกษากลุ่มก่อง จ.สุพรรณบุรี “การฟื้นคืนภาษาท้องถิ่นผ่านวิถีชีวิต”
15.20-15.50 น.	กรณีศึกษากลุ่มซอง จ.จันทบุรี “ซองเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้”
15.50-16.20 น.	กรณีศึกษากลุ่มกะซอง จ.ตราด “ความพยายามเอื้อกสุดท้าย ในการพลิกฟื้นภาษากะซอง”
16.20-17.20 น.	การวางแผนทางปฏิบัติร่วมกันในระยะต่อไป
17.20-17.30 น.	ปิดการประชุมโดย ศ.ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์

ใบตอบรับเข้าร่วมงานมหกรรมฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น
วันพุธ-พฤหัสบดีที่ 28-29 ตุลาคม 2551
สถาบันวิจัยภาษาเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล



กลุ่ม.....

จังหวัด.....

ชื่อและเบอร์โทรศัพท์ของหัวหน้าทีมสำหรับใช้ในการติดต่อประสานงานกับทีมผู้จัดงาน

.....

1. จำนวนและรายชื่อผู้ร่วมเดินทาง (ให้ใส่คำนำหน้าด้วย)

จำนวนผู้นำเสนองาน.....คน

รายชื่อผู้ร่วมเดินทาง

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....
- 7.....
- 8.....
- 9.....
- 10.....

*หากจำนวนเกินกว่านี้ต้องแจ้งให้ทีมผู้จัดงานทราบล่วงหน้าด้วย เนื่องจากต้องมีการจัดห้องพักให้

*หากผู้ใดต้องการให้อัดอาหารเป็นพิเศษ เช่น อาหารมุสลิม, มังสวิรัต ช่วยใส่รายละเอียดไว้ท้ายรายชื่อ

2. รายละเอียดการเดินทาง

- เดินทางโดย.....
- ออกเดินทางตั้งแต่วันที่.....ถึงมหิดล ศาลายา วันที่.....
- เดินทางกลับวันที่.....

3. การนำเสนอผลงานบนเวที (30 นาที)

- ชื่อหัวข้อในการนำเสนอ.....
- จำนวนผู้นำเสนองาน.....คน
- รายชื่อผู้นำเสนองาน
 - 1.....
 - 2.....
 - 3.....

4.....

5.....

4. การจัดนิทรรศการ

- นัดติดตั้งวันอังคารที่ 27 ตุลาคม 2551 และเก็บนิทรรศการในช่วงเย็นของวันพฤหัสบดีที่ 29 ตุลาคม 2551
- มีนักศึกษาปริญญาโทช่วยจัดนิทรรศการ จำนวน 2 คน
- คู่มือและขนาดของขุมนิทรรศการตามเอกสารแนบ สำหรับเนื้อหา รูปแบบของการจัด และสิ่งของประกอบ แต่ละทีมต้องเป็นผู้จัดเตรียมเอง

5. การแสดงบนเวที (10 นาที)

- ชื่อการแสดง.....

- จำนวนผู้แสดง.....คน

- รายชื่อนักแสดง

1.....

2.....

3.....

4.....

5.....

- ข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงสำหรับพิธีกรกล่าวนำ

.....

.....

.....

การเตรียมของที่ระลึกเพื่อแลกเปลี่ยนกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 12 กลุ่ม

- ชื่อของที่ระลึก.....

- เหตุผลที่เลือกของสิ่งนี้เป็นที่ระลึก คือ.....

.....

.....

.....

.....

(.....)

ลงชื่อผู้ตอบรับ

วันที่.....

กรุณาส่งใบตอบรับนี้ที่พี่เลี้ยงของท่าน

ภาคผนวก ฅ
รวมบทความ “การพัฒนาและฟื้นฟูภาษา
ในประเทศไทย”



รวมบทความ การพัฒนาและฟื้นฟูภาษาในประเทศไทย

ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท
มหาวิทยาลัยมหิดล

ด. ศาลายา อ.พุทธรมณทล จ.นครปฐม

โทรศัพท์? 0-2800- 2308 ต่อ 3301, 3215

โทรสาร 0-2800- 2332

อีเมล lcspm@mahidol.ac.th

เว็บไซต์ www.lc.mahidol.ac.th และ www.langurevival.org

สารบัญ

	หน้า
คำสัมภาษณ์พิเศษ	1
ปาฐกถาพิเศษของนายกราชบัณฑิตยสถาน	3
เรื่อง “ความสำคัญของนโยบายภาษาแห่งชาติ” ในการประชุมทางวิชาการเรื่อง “ความหลากหลายและความสำคัญของภาษาท้องถิ่นที่นำไปสู่นโยบายภาษาแห่งชาติ”	
สถานการณ์ทางภาษาในสังคมไทยกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์	9
วิกฤตทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ : ปัญหาหรือโอกาส ?	20
การสร้างระบบเขียนสำหรับภาษาชาติพันธุ์ : เครื่องมือในการอนุรักษ์และ ฟื้นฟูภูมิปัญญาด้านภาษา	33
การพัฒนาระบบเขียนกุ่ม : กระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการ	49
ถอดบทเรียน...กระบวนการทำงานพัฒนาภาษาของศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษา และวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต	59
สรุปภาพรวมประสบการณ์การทำงานโครงการทวิภาษา ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้	69

บทสัมภาษณ์พิเศษ

ศ.ดร.ปิยะวัติ บุญหลง¹

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

คำถาม: สกว. เล็งเห็นถึงความสำคัญอย่างไรในการทำงานเชิงภาษาศาสตร์ถึงให้การสนับสนุนการทำงานเพื่อการฟื้นฟูภาษา

อ.ปิยะวัติ: ที่ สกว.เข้าไปสนับสนุนงานนี้ เริ่มมาจากฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งเป็นงานที่เราทำอยู่แล้วตั้งแต่ปี 2541 นะครับ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นงานที่ต้องการให้ชาวบ้านเป็นคนเลือกหัวข้อวิจัยเอง เป็นคนเก็บข้อมูลเอง แล้วทดลองปฏิบัติการแก้ไขปัญหาลองเองในเรื่องที่เขาสนใจอยากจะทำ ที่นี้มีชาวบ้านบางกลุ่มที่คิดว่าภาษาของเขาซึ่งอยู่เดิมนี่กำลังสูญหาย แล้วเขาต้องการที่จะหาวิธีอนุรักษ์และฟื้นฟูให้ลูกหลานของเขาให้มีภาษาได้ใช้พูดใช้อ่านต่อไป เขาก็ตั้งหัวข้อวิจัยว่าทำอย่างไรจะอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษาถิ่นของเขาให้อยู่ต่อไปได้ ทาง สกว. มีภารกิจที่จะต้องสนับสนุนสิ่งที่ชาวบ้านคิดว่าเป็นเรื่องสำคัญอยู่แล้ว เราก็เข้าไปสนับสนุน จึงเกิดเป็นงานวิจัยเรื่องภาษาถิ่นและภาษาของชุมชนในภาวะวิกฤตขึ้นมา

คำถาม: การทำงานเพื่อท้องถิ่นและการทำงานในเรื่องของการฟื้นฟูภาษา ทั้งสองงานนี้เชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาประเทศได้อย่างไร

อ.ปิยะวัติ: การวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีหลายเรื่องที่เราทำกันอยู่ มีตั้งแต่เรื่องของอาชีพ สิ่งแวดล้อม ทำให้เด็กไม่เรียนหนังสือ หรือเรื่องของหนี้สินในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นหัวข้อชาวบ้านทำเองได้ในชุมชน ที่นี้พอเป็นเรื่องของภาษา ก็พบว่าคนที่ชุมชนจะอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษาถิ่นของตัวเองนี้ ถ้าจะทำให้ดี ต้องมีความรู้ทางวิชาการเข้ามาเสริม ก็เป็นโจทย์ลักษณะพิเศษอีกแบบหนึ่ง ที่ต้องมีนักวิชาการเข้ามาช่วยจัดระบบให้ ให้ถูกต้องตามหลักภาษาศาสตร์ หลักการออกเสียง ของลิ้นของปาก เพราะฉะนั้นโจทย์แบบนี้เป็นโจทย์ที่เชื่อมโยงระหว่างหัวข้อในท้องถิ่นเข้ากับความรู้ที่เป็นสากล ซึ่งเป็นหลักการอันหนึ่งที่ สกว. พยายามที่จะสนับสนุนให้คนในชุมชนท้องถิ่นได้เปิดกว้างสู่โลกภายนอก ได้ใช้ความรู้สมัยใหม่เข้าไปแก้ปัญหาของตัวเอง แล้วก็รู้ทันโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงด้วย อันนี้ จะพูดได้ว่าเป็นฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศในอนาคต ชุมชนต้องเก่ง รู้ทันโลก แล้วก็มีความสามารถที่จะตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่จะเข้ามากระทบจากข้างนอก โดยใช้ข้อมูลที่ตัวเองมีอยู่ แล้วก็ใช้จุดเด่นของตัวเองที่จะต้องรู้จักตัวเองด้วย

คำถาม: สกว.มีแนวทางหรือทิศทางในการสนับสนุนงานแบบนี้อย่างไรบ้าง

¹ ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

อ.ปิยะวัติ: การสนับสนุนงานในด้านภาษา โดยเฉพาะภาษาถิ่น คงเป็นแบบเดียวกับที่เราสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น นั่นคือ เราเน้นการสร้างความรู้ที่ชัดเจนในจุดเล็กๆ ระดับชุมชนท้องถิ่น การขยายงานในอนาคตก็คือ การขยายจำนวนจุดเล็กๆ เหล่านี้ให้มากขึ้น เป็นการเข้าถึงชุมชนที่มีความต้องการที่จะอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษาถิ่นของตนเองให้มากขึ้น ซึ่งผมเห็นว่ายังมีอีกหลายแห่งในประเทศไทยที่เรายังไม่ได้ขยายไปถึง อันนี้น่าจะเป็นแนวทางในอนาคต คือทำอย่างไรให้มีชุมชนท้องถิ่นที่มีความภูมิใจที่มีความต้องการจะอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษาของตนเอง ได้มีโอกาสเข้าถึงประสบการณ์ของรุ่นก่อนๆ ที่ทำไปแล้ว ได้มีโอกาสเข้าถึงการสนับสนุนทางวิชาการจากนักวิชาการที่ยินดีจะช่วยเหลือแล้วก็ได้ใช้ทรัพยากรที่ สกว. มีอยู่ในการทดลองปฏิบัติการในสิ่งที่เขาอยากจะทำจริงๆ

คำถาม: แล้วหลังจากที่อาจารย์ได้เห็นตัวอย่างการทำงานเพื่อการฟื้นฟูภาษา ทั้ง 4 กลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นมลาปรี ซอง ละเวือะ และมลายูถิ่น อาจารย์มีความคิดเห็นอย่างไรบ้าง การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่ สกว.วางไว้หรือไม่

อ.ปิยะวัติ: ผมคิดว่าที่เราเห็นจากปฏิกิริยาและการตอบสนองจากชุมชนนี้ เกินความคาดหวังที่เราตั้งไว้ตั้งแต่ต้นมากที่สุด คือ เราค้นพบว่าเรื่องของภาษานี้เป็นเรื่องหนึ่งที่จะจุดประกายให้ชุมชนรู้สึกว่าจะต้องขึ้นมาช่วยกันจัดการอะไรบางอย่างที่เป็นเรื่องสำคัญๆ ของชุมชน ซึ่งคนอื่นมาจัดการให้ไม่ได้ คือ เป็นเรื่องที่ชุมชนต้องลุกขึ้นมาทำเอง อันนี้เป็นข้อค้นพบที่สำคัญมากนะครับ ว่าภาษาเป็นกุญแจไขพลังที่มีอยู่ในชุมชนให้ออกมาแสดงประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น ทั้งปัจจุบันและลูกหลานในอนาคตได้เป็นอย่างดี งานภาษาเป็นหัวข้อที่ดี มีพลัง แล้วก็มีเสน่ห์มาก สำหรับที่จะใช้ในการพัฒนาประเทศต่อไปได้



ปาฐกถาพิเศษ

เรื่อง “ความสำคัญของนโยบายภาษาแห่งชาติ”

ในการประชุมทางวิชาการเรื่อง

“ความหลากหลายและความสำคัญของภาษาท้องถิ่นที่นำไปสู่นโยบายภาษาแห่งชาติ”

ศ.ดร. ชัยอนันต์ สมุทรวานิช²

ราชบัณฑิตยสถาน

ความสำคัญของนโยบายภาษาแห่งชาติ

เป็นที่ทราบกันดีว่า รัฐชาติสมัยใหม่ เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มชนหลากหลาย ภาษา วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อ ต่างพึ่งพาอาศัยและสร้างจินตนาการแห่งความเป็นชาติร่วมกัน แม้ไม่เคยเห็นหน้าค่าตากัน แต่ด้วยพลังจินตนาการและความรู้สึกถึงความเป็นคนชาติเดียวกัน ได้ช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ให้คนต่างถิ่นเกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันได้แน่นอน การมีชาติต้องมีภาษากลางหรือภาษาประจำชาติ เพื่อเป็นสื่อกลางให้คนในชาติสามารถสื่อสารถึงกัน เข้าอกเข้าใจกัน แต่อีกด้านหนึ่งของความเป็นชาติที่มีอาจปฏิเสธได้เช่นเดียวกัน คือ ความเจริญงอกงามทางภาษาและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น ที่เปรียบเสมือนเสาเข็มที่หยั่งรากลึก ช่วยค้ำจุนประเทศชาติให้มั่นคง โดดเด่นและมีสีสันสวยงาม เป็นที่เชิดหน้าชูตาแก่ชาวโลกและเป็นความภาคภูมิใจของคนเล็กๆ ในสังคม

การดำรงอยู่ของภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นเครื่องช่วยพยุงจิตใจให้คนตัวเล็กตัวน้อยในสังคมมีความภาคภูมิใจ ทำให้รู้สึกว่าตนเองมีรากเหง้า มีตัวตน มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี สามารถทำหน้าที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติได้เช่นเดียวกัน สำหรับประเทศไทยของเราก็อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญใหม่โดยไม่มีข้อยกเว้น ราชอาณาจักรไทยประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีภูมิหลังทางภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย และทุกฝ่ายยอมรับว่ามีภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติเพียงภาษาราชการเท่านั้น ภาษาไทยกลางถูกใช้เป็นทั้งภาษาสื่อสารกลาง เชื่อมโยงคนในชาติให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นภาษาสำหรับการบริหารราชการแผ่นดิน เป็นภาษาสำหรับการสื่อสารมวลชน เป็นภาษาสำหรับการให้การศึกษาขั้นพื้นฐานแก่คนในชาติ และเป็นภาษาที่ใช้ในกิจการอื่นๆ อีกมากมายที่คนในประเทศเห็นว่าเป็นภารกิจสำคัญในระดับชาติ

ส่วนภาษาที่คนในแต่ละภูมิภาคและแต่ละท้องถิ่นใช้สื่อสารกันนั้นก็แตกต่างกันไปตามบริบท หลายคนอาจสังเกตเห็นเป็นเพียงความผิดเพี้ยนทางด้านสำเนียงและคำศัพท์ในรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น ความแตกต่างลักษณะนี้ บางคนก็เรียกว่าภาษาถิ่นบ้าง หรือสำเนียงถิ่นบ้าง ซึ่งโดยทั่วไปมักจะเอาชื่อภูมิภาคหรือชื่อจังหวัดมาบ่งชี้ตำแหน่งแห่งที่ที่พบสำเนียงภาษาเหล่านั้น ชื่อ“ภาษาถิ่น” ต่างๆ จึงถูกเรียกเป็นภาษาอีสานบ้าง ภาษาเหนือบ้าง ภาษาใต้บ้าง

² ปัจจุบันดำรงตำแหน่งนายกราชบัณฑิตยสถาน

สำเนียงสุพรรณบ้าง อย่างนี้เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีภาษาท้องถิ่นอื่นๆ อีกหลายภาษาที่ใช้พูดสื่อสารกันโดยพลเมืองไทยจำนวนหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากภาษาไทยอย่างสิ้นเชิง เช่น ภาษามอญ ภาษากะเหรี่ยง ภาษาเขมร ภาษาม้ง หรือแม้กระทั่งภาษามลายูถิ่นที่ใช้พูดกันทางภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย ซึ่งคนไทยจำนวนมากมักเรียกจนติดปากว่าภาษายาวี เป็นต้น

ภาษาเหล่านี้ก็เป็นภาษาที่ใช้สื่อสารกันประจำท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งด้วยเหมือนกัน แต่เรากลับไม่ยอมเรียกว่าภาษาถิ่น เพราะเราสงวนคำนั้นไว้สำหรับหมายถึงภาษาไทยสำเนียงถิ่นเท่านั้น บางคนก็อาจจะเรียกภาษาเหล่านี้ว่าเป็นภาษาชาติพันธุ์ หรือภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ หรือภาษาชาวเขา หรือภาษาชนเผ่า สุดแต่แต่ทัศนคติการมองของแต่ละคน

มันอาจดูแปลกอยู่สักหน่อยที่ในท้องถิ่นเดียวกันนี้อาจจะมีภาษาย่อยๆ ใช้กันอยู่หลายภาษา แต่มีเฉพาะบางภาษาเท่านั้นที่เราจะเรียกว่า ภาษาถิ่น ยกตัวอย่างเช่น ในแถบอีสานตอนใต้แถบสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี เรามีทั้งคนพูดภาษาอีสาน ภาษาเขมร ภาษาญ้อ อยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน แต่เฉพาะภาษาอีสานเท่านั้นที่เราเรียกว่าภาษาถิ่น มีบางคนพยายามจะสร้างคำใหม่เรียกว่า "ภาษาอีสานใต้" สำหรับใช้เรียกภาษาเขมรถิ่นไทยบริเวณนั้น แต่ภาษาอีสานใต้ไม่ได้ไม่ได้ไม่ได้ใช้หมายรวมถึงภาษาญ้อด้วยความลึกลับนี้เราสามารถพบได้ทั่วไปทุกภูมิภาคของประเทศ เพราะคนที่มาจากภาคใดก็อาจจะไม่ได้เป็นคนที่ใช้ "ภาษาใต้" และคนเหนือบางคนก็ไม่ได้เป็นคนที่ใช้ "ภาษาเหนือ" ก็ได้

ด้วยเหตุนี้จึงมีบางคนเลือกใช้คำว่า "ภาษาท้องถิ่น" ในบริบทเดียวกับการใช้คำว่า "ภาษาถิ่น" เพื่อให้มีความหมายรวมกันทั้งภาษาไทยถิ่นและภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วดำรงอยู่รวมในท้องถิ่นเดียวกัน และเป็นภาษาของประชากรไทยที่มีฐานะเสมอกันในด้านสิทธิเสรีภาพทุกประการ การใช้คำว่า "ภาษาท้องถิ่น" เพื่อแก้ปัญหาคำการ under-representation จึงไม่ได้ไปกระทบความหมายเดิมในภาษาไทยของคำว่าภาษาถิ่นที่สื่อถึงภาษาถิ่นของภาษาตระกูลไท-ลาวแต่อย่างใด แต่เป็นการมองให้ต่างมุมขึ้นอีกนิด คือ แทนที่จะมองที่ความคล้ายคลึงกันของภาษา ก็ไปมองที่ความคล้ายคลึงกันของความหลากหลายทางภาษาที่ดำรงอยู่รวมกันในพื้นที่เดียวกัน และเหล่าผู้พูดภาษาต่างถิ่นนั้นอาจมีลักษณะทางวัฒนธรรมบางอย่างร่วมกัน

แนวคิดเบื้องหลังการใช้คำ "ภาษาท้องถิ่น" จึงมิใช่เพื่อการจำแนกภาษา แต่เป็นการเสนอให้มอง "ท้องถิ่น" อย่างบูรณาการ เพื่อเปิดช่องให้เห็นความซับซ้อนทางภาษาและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งเป็นผลผลิตของปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมหลวงและวัฒนธรรมราษฎร์ กล่าวคือ วัฒนธรรมกระแสหลักที่สนับสนุนโดยรัฐ และวัฒนธรรมของสังคมแต่ละท้องถิ่นที่มีทั้งพลวัตในตัวเองและมีการแลกเปลี่ยนกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นอื่น

เพราะจะว่าไปแล้วความลึกลับที่เกิดจากการเอาชื่อภูมิภาคหรือชื่อทางภูมิศาสตร์ที่คนคุ้นเคยมาเป็นชื่อภาษานี้ ก็อาจจะไม่ได้เป็นปัญหาร้ายแรงอะไรในชีวิตประจำวันสำหรับคนไทย เพียงแต่อาจจะทำให้เกิดความคลุมเครือหรือสร้างความเข้าใจผิดในการสื่อสารได้ในบางครั้งเท่านั้น แต่สิ่งที่ควรให้ความสำคัญกว่านั้น คือ ปัญหาการธำรงรักษาและการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาที่มีอยู่อย่างหลากหลายในทุกภูมิภาคของประเทศ และการพัฒนาประเทศที่ประชาชนไทยทุกภาค

ส่วนสามารถมีส่วนร่วมได้ทั้งในฐานะผู้ร่วมกระทำและผู้รับประโยชน์ ฉะนั้น เมื่อเราจะพิจารณาถึงความสำคัญของภาษาท้องถิ่นจึงควรที่จะพิจารณาในบริบทที่กว้างกว่าการมองภาษาในฐานะเครื่องมือสื่อสารตามความจำเป็นของชีวิตประจำวันเท่านั้น ภาษาท้องถิ่น เป็นเครื่องมือการสร้างอัตลักษณ์ให้กับคนท้องถิ่น เพราะตัวภาษานั้น นอกเหนือจากจะเป็นเครื่องมือสื่อสารของคนในกลุ่มและระหว่างกลุ่มคนแล้ว ยังเป็นระบบสัญลักษณ์ที่คนในแต่ละกลุ่มใช้ทำความเข้าใจและสร้างความหมายให้แก่โลกทั้งที่อยู่ล้อมรอบตัวเองและภายในตัวเอง ภาษายังเป็นเครื่องบอกสมาชิกภาพของกลุ่ม การใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นพฤติกรรมและอุดมการณ์ทางสังคม เป็นปูมบันทึกภูมิปัญญา ประวัติของกลุ่มคน และยังเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาการเรียนรู้ทางสมองและจิตใจของปัจเจกบุคคลตั้งแต่วัยทารกสู่วัยผู้ใหญ่

ภาษาดำรงอยู่คู่กับชุมชนมนุษย์เสมอมา ตลอดวิวัฒนาการของการจัดระเบียบทางสังคมแบบต่างๆ จนกระทั่งถึงแบบที่เราคุ้นชินอยู่ในปัจจุบัน ได้ แก่การมีรัฐชาติและการเมืองคึกกรที่ทำหน้าที่จัดความสัมพันธ์ระหว่างชาติ แต่ภาษาของหน่วยทางสังคมที่ย่อยกว่ารัฐชาติก็ยังคงดำรงอยู่ต่อไป

การไม่สนับสนุนการชำระรักษาและการใช้ประโยชน์ของภาษาในท้องถิ่นต่างๆ ของประเทศไทย จึงเท่ากับการปฏิเสธมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สืบเนื่องกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน บางภาษานั้นมีระบบเขียนและวรรณคดีลายลักษณ์อักษรเป็นของตนเองมาก่อน มีการบันทึกภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ เอาไว้มากมาย ทว่าบัดนี้มิมีผู้ที่สามารถเข้าถึงภูมิปัญญาเหล่านี้ได้น้อยลงเรื่อย ๆ อย่างน่าใจหาย เพราะความสามารถในการเข้าใจภาษาท้องถิ่นของคนรุ่นใหม่ลดลง

ภาษาท้องถิ่นจำนวนมากในประเทศไทยเป็นภาษาที่ไม่มีระบบตัวเขียน แต่ก็ได้หมายความว่าภาษาเหล่านี้ไม่มีระบบบันทึกภูมิปัญญาของเจ้าของภาษาเอาไว้ วรรณคดีมุขปาฐะหลากหลายรูปแบบของกลุ่มชนต่างๆ ซึ่งกระจายอยู่ในหลายท้องถิ่นของประเทศไทย ถือเป็นคลังของภูมิปัญญาที่ยังไม่ได้มีการนำออกมาใช้ประโยชน์อย่างเป็นระบบ

ภาษาท้องถิ่นเป็นแผนที่นำทางการเข้าถึงคุณค่าของทรัพยากรในท้องถิ่น หากภาษาท้องถิ่นเสื่อมสลายไป คนอาจถูกตัดขาดจากทรัพยากรเพราะขาดแผนที่นำทางความรู้ด้านชื่อพรรณไม้ในภาษาท้องถิ่น รวมทั้งการใช้ประโยชน์กำลังจะสูญสลายไปเพราะผู้รู้วัยอาวุโสทั้งหลายมีสังขารร่วงโรยไปทุกวัน หากเราพิจารณาอัตราการค้นพบและตั้งชื่อพันธุ์พืชและสัตว์ของนักชีววิทยาในปัจจุบันและการเผยแพร่สู่สังคม เปรียบเทียบกับการสูญเสียชื่อท้องถิ่นผ่านการเสื่อมถอยของภาษาท้องถิ่น เราจะพบว่าช่องว่างของความรู้กำลังเกิดขึ้นอยู่ทั่วไป

ในอีกด้านหนึ่ง มีผู้มองเห็นว่าในบางพื้นที่มีการใช้ภาษาท้องถิ่นแตกต่างไปจากภาษาไทยมาตรฐานที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารราชการแผ่นดิน และเพื่อให้การศึกษาขั้นพื้นฐานแก่เยาวชนของชาติ ความยึดมั่นถือมั่นของการใช้ภาษาท้องถิ่นที่บางครั้งแตกต่างไปจากภาษาไทยอยู่มากนั้น ได้กลายเป็นอุปสรรคอันยุ่งยากในการพัฒนาให้พลเมืองของประเทศไทยมีความสามารถในการใช้ภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในด้านการฟัง-พูด-อ่าน-เขียน ส่งผลให้คนจำนวนหนึ่งไม่สามารถเข้าถึงภาษากลางของประเทศ ทำให้ขาดโอกาสในการแสวงหา

ความก้าวหน้าได้ทัดเทียมกับประชาชนไทยกลุ่มที่มีความสามารถด้านภาษาไทยเป็นอย่างดีทั้งสี่ทักษะที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ความพยายามในการลดทอนความเข้มข้นของการใช้ภาษาท้องถิ่น หรือการปฏิเสธการมีส่วนร่วมของภาษาท้องถิ่นในบริบทที่นอกเหนือจากครัวเรือนและชุมชนนั้นมีมาอย่างต่อเนื่องในประเทศไทย และในกรณีส่วนใหญ่ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี เพราะประชาชนผู้ถูกบังคับให้เปลี่ยนแปลงนั้นย่อมเกิดความหวาดระแวงสงสัยต่อภาครัฐว่ามีความลำเอียงและไม่ให้ความเท่าเทียมในการพัฒนาแก่คนในชาติที่มีความแตกต่างกันทางภาษาและวัฒนธรรม กล่าวคือ เป็นการพัฒนาที่บังคับให้คนต้องเลือกระหว่างความก้าวหน้าทางสังคมกับการทิ้งความเป็น "ตัวเอง" เพื่อเป็น "คนอื่น"

ประเด็นว่าด้วยความสัมพันธ์ของภาษาและอัตลักษณ์ทางสังคมนี้เป็นเรื่องที่พิจารณาได้สองด้านเป็นอย่างน้อย ในด้านหนึ่งคือข้อเท็จจริงทางสังคมที่เป็นพื้นฐานของภาวะ "พหุภาษา" (Multilingualism) ของประเทศไทย กล่าวคือ ภาวะที่คนในสังคมหนึ่งๆ มีการใช้ภาษามากกว่าหนึ่งภาษาในต่างบริบทกัน

ในอีกด้านหนึ่ง ภาวะที่มีการใช้ภาษาหลายภาษาในสังคมนั้นหากดำเนินไปโดยพัฒนาไปสู่การมีอัตลักษณ์เดี่ยวแล้ว ย่อมส่งผลให้เกิดสถานการณ์ที่มีลักษณะคล้ายกับเรือในอ่าวที่แล่นสวนกันไปมาในความมืด กล่าวคือ เหมือนกับประเทศที่มีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมแต่ต่างคนต่างดำรงอยู่แยกจากกัน (Plural Monolingualisms) ทั้งในระดับของทัศนคติที่มีต่อกันและในระดับข้อเท็จจริง

อย่างไรก็ตาม หากมองภาวะพหุภาษานี้ในบริบทของท้องถิ่น เราจะพบว่าภาวะพหุภาษาเป็นสิ่งที่สามารถดำรงอยู่ได้ และมีประโยชน์ต่อทุกฝ่ายด้วย แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าสังคมระดับชาติจะบูรณาการความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมเข้าด้วยกันอย่างประสานกลมกลืนได้อย่างไร การประสานกลมกลืนในลักษณะนี้มีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากกลืนทางวัฒนธรรม ซึ่งผลสุดท้ายเราเหลือความหลากหลายทางวัฒนธรรมน้อยลงแทนที่จะเท่าเดิมหรือมากขึ้น

เมื่อมองในภาพรวมของประเทศ เรามองเห็นความจำเป็นในการสร้างสังคมพหุภาษาที่มีความหลากหลายมากกว่าการธำรงรักษาภาษาที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น แต่ละภูมิภาค และการสร้างความสามารถในการใช้ภาษาไทยที่เป็นสื่อกลางระหว่างคนในชาติ เรายังมีความจำเป็นต้องพัฒนาความสามารถทางภาษาอื่นๆ ทั้งที่เป็นภาษาหลักของประเทศเพื่อนบ้าน และภาษาต่างประเทศที่นิยมใช้เป็นสื่อกลางของการติดต่อสื่อสารในระดับนานาชาติ ความจำเป็นเหล่านี้ยิ่งทำให้เราต้องมีนโยบายที่ดีที่สามารถให้แนวทางที่จะจัดการกับความหลากหลายของภาษาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งขณะนี้เรายังไปไม่ถึงจุดนั้น แต่เราก็พอจะคาดคะเนได้ว่านโยบายภาษาที่เราอยากเห็นนั้นมีลักษณะอย่างไร

เค้าโครงของนโยบายภาษาที่น่าจะเกิดขึ้นในประเทศของเรานั้นน่าจะได้แก่ การที่รัฐบาลมีนโยบายทำนุบำรุงภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาประจำชาติ รวมทั้งภาษาท้องถิ่นของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และภาษาไทถิ่น เพื่อสงวนรักษาความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมซึ่งเป็น

ทรัพยากรสำคัญของประเทศ และเพื่อสร้างพื้นฐานทางการศึกษา เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคง การสร้างสันติสุขแก่ชนในชาติ เป็นหน้าเป็นตาของประเทศ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับนานาประเทศ

สำหรับภาษาท้องถิ่น นโยบายภาษาที่พึงประสงค์ควรจะสนับสนุนทั้งการสร้างความสามารถในการธำรงรักษาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ในขณะเดียวกันก็ช่วยเชื่อมโยงให้คนในท้องถิ่นสามารถเข้าถึงการศึกษาและการพัฒนาของสังคมชาติในภาพรวม และสามารถก้าวทันพัฒนาการของโลกได้อย่างเท่าทัน โดยการสนับสนุนการใช้ภาษาท้องถิ่นในระบบการศึกษาเป็นสื่อการศึกษาร่วมกับภาษาประจำชาติ และภาษานานาชาติ เพื่อสร้างคนไทยในสังคมพหุภาษา และพหุวัฒนธรรม เป็นคนไทยที่มีรากแข็งแรงจากระดับท้องถิ่นระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับนานาชาติ

ท้ายที่สุด อยากจะบอกว่าความแตกต่างหลากหลายของภาษา มีข้ออุปสรรคในการพัฒนาประเทศ แต่กลับเป็นทรัพยากรหรือทุนทางวัฒนธรรมของประเทศด้วยซ้ำไป ภาษาท้องถิ่นที่เข้มแข็งย่อมเป็นแผนที่นำทางในการเข้าถึงคุณค่าของทรัพยากร และเป็นรากฐานที่ยืนอย่างมีเกียรติมีศักดิ์ศรีของพลเมืองให้สามารถพัฒนาตนเองต่อไปได้ และข้อสำคัญ พลเมืองของสังคมใดก็ตามที่สามารถอยู่กับความแตกต่างหลากหลายได้ โดยไม่เข้าไปก้าวท้าวหรือเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของคนอื่น ถือว่าเป็นผู้มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ เป็นที่เชิดหน้าชูตาในประชาคมโลก และเป็นสถานที่แะพักของคนต่างด้าวทำวต่างแดน เพื่อเข้ามาร่วมชื่นชมความอุดมสมบูรณ์ทางวัฒนธรรม และความเจริญงอกงามทางจิตใจของผู้คน

สถานการณ์ทางภาษาในสังคมไทยกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์³

ศ.ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

lcspm@mahidol.ac.th

1. เอเชียอาคเนย์ ดินแดนแห่งชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรม

ดินแดนเอเชียอาคเนย์เป็นดินแดนที่มีความซับซ้อนด้านภาษาและชาติพันธุ์มากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เป็นที่สนใจของชาวโลก ทั้งในแง่ของวิถีชีวิต ภาษาวัฒนธรรม ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางธรรมชาติ ที่หลากหลาย งดงามมีคุณค่า และทั้งในแง่ของเศรษฐกิจ การเมือง และการศึกษา

ในปัจจุบันกลุ่มชนต่างๆ ในแผ่นดินเอเชียอาคเนย์อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลต่างๆ ได้แก่ ประเทศไทย เมียนมาร์ เขมร ลาว เวียดนาม กัมพูชาและมาเลเซีย ส่วนในหมู่เกาะต่างๆ ทางตอนใต้อยู่ภายใต้การปกครองของประเทศอินโดนีเซีย บรูไน สิงคโปร์และฟิลิปปินส์ เปรียบเสมือนตาข่ายคลุมลงไปก้นอาณาเขต ซึ่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรทางธรรมชาติต่างๆ ทั้งนี้โดยแต่ละประเทศได้กำหนดเครื่องมือของการสื่อสารระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม เรียกว่า ภาษาราชการหรือภาษาประจำชาติเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารทั่วไปในระดับประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อความเป็นเอกภาพของรัฐ ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาลาว ภาษาเมียนมาร์ ภาษากัมพูชา ภาษามาเลเซีย ภาษาอินโดนีเซีย ภาษาฟิลิปปินส์ รวมทั้งภาษาอังกฤษ โดยในประเทศบรูไน ใช้ทั้งภาษามลายูและภาษาอังกฤษ ส่วนในประเทศสิงคโปร์ใช้ทั้งภาษาอังกฤษ จีน มลายู และทมิฬ เป็นต้น

นอกจากการใช้ภาษาราชการ/ภาษาประจำชาติ (ส่วนมากเป็นภาษาเดียวกัน) ในการสื่อสารอย่างเป็นทางการในระดับประเทศทั้งภายในและภายนอกประเทศแล้ว ยังใช้เป็นสื่อในการศึกษา (การจัดการเรียนการสอน) และในสื่อสารมวลชนทั้งวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์อีกด้วย อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันหลายประเทศได้พยายามจัดให้มีการใช้ภาษาท้องถิ่นหรือภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นสื่อในการศึกษาและสื่อสารมวลชนในระดับท้องถิ่นเพิ่มขึ้นอีกด้วยตามศักยภาพและความจำเป็นเพื่อสัมฤทธิ์ผลในการศึกษาและการสื่อสารในระดับท้องถิ่น

2. ความหลากหลายของภาษาและชาติพันธุ์ในประเทศไทย

สำหรับในประเทศไทย ซึ่งตั้งอยู่ใจกลางของแผ่นดินใหญ่เอเชียอาคเนย์หรือสุวรรณภูมิ มีความร่ำรวยหลากหลายด้านภาษาชาติพันธุ์และวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่ง โดยในจำนวนประชากร

³ บทความนี้พัฒนาจากรายงานผลงานวิจัย เรื่อง แผนที่ภาษาของชาติพันธุ์ในประเทศไทย (สุวิไลและคณะ, 2545 และ 2547) และจากบทความ “Language Situation: Thailand” *Encyclopedia of Languages and Linguistics*, 2nd Edition (Suwilai Premsrirat, 2006)

กว่า 60 ล้านคนนั้น แบ่งได้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาทั้งสิ้นถึง 70 กลุ่ม⁴ กระจายอยู่ในส่วนต่างๆ ของประเทศ งานวิจัยแผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย (สุวิไลและคณะ 2544) ได้แสดงให้เห็นการกระจายตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาต่างๆ ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ ในสองลักษณะคือ

1.) **ความสัมพันธ์เชิงเชื้อสายหรือตระกูลภาษา** ซึ่งแบ่งเป็นตระกูลใหญ่ๆ ได้ 5 ตระกูล ได้แก่ ตระกูลไท (24 กลุ่ม), ตระกูลออสโตรเอเชียติก (23 กลุ่ม), ตระกูลออสโตรเนเซียน (3กลุ่ม), ตระกูลจีน-ทิเบต (21 กลุ่ม) และตระกูลม้ง-เมี่ยน (2 กลุ่ม) ดังนี้

• **ภาษาตระกูลไท (Tai language family)** มีจำนวน 24 กลุ่มภาษา ภาษาในตระกูลนี้เป็นภาษาพูดของคนส่วนใหญ่ของประเทศ และเป็นกลุ่มภาษาที่มีการกระจายทั่วไปในส่วนต่างๆ ทั่วประเทศ นอกเหนือจากในประเทศไทยยังพบผู้พูดภาษาตระกูลไท ในลาว พม่า เวียดนาม และจีน รวมทั้งบางหมู่บ้านในตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย เฉพาะในประเทศไทยมีผู้พูดภาษาในตระกูลนี้เป็นจำนวนร้อยละ 92 ของประชากรในประเทศ ได้แก่

1. กะเลิง	Kaloeng	2. คำเมือง / ยวน	Khammuang/Yuan
3. ไชย/ ไทดำ	Tai Dam	4. ญ้อ	Nyaw
5. ไทขิ่น	Tai Khun	6. ไทกลาง	Central Thai
7. ไทโยธา	Thai Korat	8. ไทตากใบ	Thai Takbai
9. ไทเลย	Thai Loei	10. ไทลื้อ	Tai Lu
11. ไทหย่า	Tai Ya	12. ไทใหญ่	Tai Yai, Shan
13. ปักษ์ใต้	Southern Thai	14. ผู้ไท	Phu Thai
15. พวน	Phuan	16. ยอง	Yong
17. โย้ย	Yoy	18. ลาวครั่ง	Lao Khrang
19. ลาวเงี้ยว	Lao Ngaew	20. ลาวตี้	Lao Ti
21. ลาวเวียง	Lao Wiang	22. ลาวหล่ม	Lao Lom
23. ลาวอีสาน	Lao Isan	24. แสก	Saek

• **ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic language family)** มีจำนวน 23 กลุ่มภาษาหลัก โดยทั่วไปเชื่อกันว่า กลุ่มชนที่พูดภาษาในตระกูลออสโตรเอเชียติกเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมในภาคพื้นดินเอเชียอาคเนย์ (Mainland Southeast Asia) ภาษาออสโตรเอเชียติก ในเอเชียอาคเนย์ทั้งหมดมีประมาณ 150 ภาษา กระจายอยู่ในบริเวณกว้างทั่วดินแดนเอเชียอาคเนย์ ภาษา

⁴ จำนวนนี้นับรวมภาษาหลักและภาษาถิ่นย่อย เนื่องจากแต่ละกลุ่มมีผู้พูดเป็นจำนวนมาก และการพิจารณาฐานะว่าเป็นภาษาหลักหรือภาษาถิ่นย่อยขึ้นกับเกณฑ์ทางสังคมและการเมือง

เหล่านี้มีคุณค่าอย่างยิ่งด้านประวัติศาสตร์และความเข้าใจในมนุษยชาติของดินแดนแถบนี้ ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกที่พบในประเทศไทยในปัจจุบันทั้งหมดเป็นภาษากลุ่มมอญ-เขมร มีทั้งกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยและกลุ่มใหญ่กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ มีผู้พูดเป็นจำนวนร้อยละ 4.3 ของประชากรในประเทศ ได้แก่

1. กะซอง	Kasong	2. กูย-กวย (ส่วย) Kuy/Kuay	
3. ขมุ	Khmu	4. เขมรถิ่นไทย	Thailand Khmer
			(Northern Khmer)
5. ชอง	Chong	6. ชะโอจ (ซุง)	Sa-oc (Chung)
7. ซาไก (เคนซิว)	Sakai (Kensiw)	8. ซัมเร	Samre
9. โซ	So	10. โซ (ทะวืง)	So (Thavuong)
11. ญัฮกุร (ชาวบน)	Nyah Kur (Chaobon)	12. ญะอ	Nyoe
13. บรู / ข่า	Bru	14. ปลั่ง (สามเต้า, ลัวะ)	Plang
			(Samtao, Lua)
15. ปะหล่อง (ดาละอัง)	Palaung (Dala-ang)	16. มอญ	Mon
17. มัล-ปราย (ลัวะ/ถิ่น)	Mal-Pray (Lua/Ti)	18. มลาบรี (ตองเหลือง)	Mlabri
			(Tongluang)
19. ละเม็ต (ลัวะ)	Lamet (Lua)	20. ละเวือะ (ละว้า/ลัวะ)	Lavua (Lawa/Lua)
21. ว้า (ลัวะ)	Wa (Lua)	22. เวียดนาม (ญวน/แกว)	Vietnamese

● **ภาษาตระกูลจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan language family)** มีจำนวน 21 กลุ่มภาษาหลัก ประกอบไปด้วยกลุ่มภาษาจีน ซึ่งผู้พูดมีบรรพบุรุษอพยพมาจากส่วนต่างๆ ของจีน และมักตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตตัวเมืองหรือตลาดทั่วประเทศ ยกเว้นกลุ่มจีนฮ่อ ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่เขตภูเขาในภาคเหนือส่วนต่อกับพม่าและจีน ภาษาในกลุ่มภาษาจีนมีทั้งหมด 7 กลุ่มภาษา และมีกลุ่มภาษาทิเบต-พม่า จำนวนทั้งสิ้น 14 กลุ่มภาษา ผู้ที่พูดภาษาทิเบต-พม่า เป็นชนกลุ่มใหญ่ทางตอนเหนือของเอเชียอาคเนย์ติดต่อกับจีน มีจำนวนภาษากว่า 200 ภาษา สำหรับในประเทศไทยพบในเขตภาคเหนือและตะวันตกเป็นส่วนมาก ภาษาในตระกูลนี้มีผู้พูดเป็นจำนวนร้อยละ 3.1 ของประชากรในประเทศ

1. กลุ่มภาษาจีน

1. กวางตุ้ง	Cantonese	2. แคะ / ฮักกะ	Hakka
3. เต๋จิว	Teochiu	4. แมนดาริน / จีนกลาง	Mandarin
5. ไหหลำ	Hinanese	6. ฮกเกี้ยน	Hokkian

7. อ้อ Yunnanese (Western mandarin)

2. กลุ่มภาษาทิเบต-พม่า

1. กะยา	Kaya	2. กะยอ	Kayo
3. จิงโพ / คะฉิ่น	Jingpaw/Kachin	4. บเว	Bwe
5. บิซู	Bisu	6. ปะกายอ	Sgaw Karen
7. ปะด่อง	Padaung	8. โปว	Pwo Karen
9. พม่า	Burmese	10. ละหู่ / มูเซอว์	Lahu
11. ละว้า (ก่อง)	Lawa (Gong)	12. ลิซู / ลีซอ	Lisu
13. อะขา / อี้ก้อ	Akha	14. อี้มปี	Mpi

• **ภาษาตระกูลออสโตรเนเซียน หรือมาลาโยโพลีเนเซียน (Austronesian or Malayo-Polynesian language family)** มีจำนวน 3 กลุ่มภาษาหลัก กลุ่มชนที่พูดภาษาออสโตรเนเซียนส่วนมากเป็นกลุ่มชนพื้นเมืองที่อยู่ในเขตหมู่เกาะทางตอนใต้ของเอเชียอาคเนย์ ได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เป็นต้นภาษาตระกูลนี้ในประเทศไทยพบในเขตภาคใต้เป็นส่วนมาก มีผู้พูดเป็นจำนวนร้อยละ 0.3 ของประชากรในประเทศ⁵

1. มลายูถิ่น / นાયู Melayu/ Nayu/ Yawi
2. มอเก็น / มอเกลิน Moken/Moklen
3. อูรักละโว้ย Urak Lawoy

• **ภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน (หรือแม้ว-เย้า) (Hmong-Mien or Miao-Yao language family)** มีจำนวน 2 กลุ่มภาษาหลัก กลุ่มม้ง-เมี่ยนหรือแม้ว-เย้าเป็นกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ทางตอนเหนือของเอเชียอาคเนย์ ในประเทศไทยพบในภาคเหนือเป็นส่วนมากมีผู้พูดเป็นจำนวนร้อยละ 0.3 ของประชากรในประเทศ

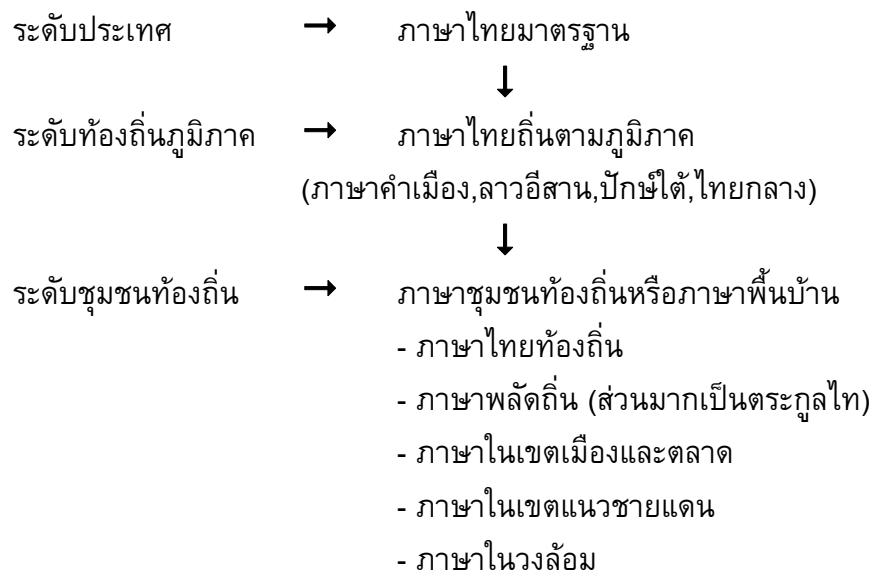
1. ม้ง / แม้ว (ม้งดำ, ม้งขาว) Hmong / Meo
2. เมี่ยน / เย้า Mien / Yao

2.) ความสัมพันธ์เชิงสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ภาษา

กลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 70 กลุ่ม จากตระกูลภาษาต่างๆ นั้น มีสถานภาพทางสังคมหรือมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน ในระดับประเทศ ระดับท้องถิ่นภูมิภาค และระดับชุมชน โดยมีภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาที่ใช้เชื่อมโยงกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาต่างๆ เข้าด้วยกัน ภาษาไทยกลางสำเนียงที่ใช้ในหมู่ภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาที่พัฒนามาจากภาษาของชนชั้นสูง ผู้มีการศึกษามีอิทธิพลในวงการเมืองการปกครองในจังหวัดอยุธยา ทั้งนี้เนื่องจากอยุธยาเป็นเมืองหลวงเก่ามา

⁵ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มจาม (Cham) ในเขตกรุงเทพมหานคร (บ้านแขกครัว) โดยมีประวัติว่ามาจากประเทศกัมพูชา และรับราชการในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ (กองอาสาจาม) ปัจจุบันไม่ได้พูดภาษาจามในชีวิตประจำวัน

หลายร้อยปี (William Smalley 1994) จึงได้เกิดการพัฒนาภาษาที่ใช้ในราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาเขียน ซึ่งพัฒนามาจากภาษาอินเดียตอนใต้ (ภาษาพราหมณ์/เทวนาครี) และพัฒนาการต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน ภาษาไทยมาตรฐานยังได้รับอิทธิพลจากหลายภาษา เช่น ภาษาบาลีสันสกฤต เขมร จีน และภาษาอังกฤษ และได้ใช้เป็นภาษาราชการ และถือว่าเป็นภาษาประจำชาติ ใช้เป็นการติดต่อทั่วไป ในระดับประเทศ เพียงภาษาเดียว ส่วนภาษาอื่นๆ เป็นภาษาที่ใช้ในชุมชนท้องถิ่น ทั้งระดับท้องถิ่นภูมิภาค และระดับชุมชนพื้นบ้าน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้



ภาษาไทยมาตรฐาน เป็นภาษาที่ใช้ในกิจกรรมทางราชการระดับชาติและโอกาสที่เป็นทางการทุกประเภท เป็นสื่อในการเรียนการสอนในโรงเรียนและเป็นภาษาของสื่อสารมวลชนทุกแขนง เช่น วิทยุ, โทรทัศน์, หนังสือพิมพ์ทั่วทั้งประเทศ

ในแต่ละภูมิภาคมีการใช้**ภาษาท้องถิ่นตามภูมิภาค** ซึ่งพูดโดยประชากรส่วนใหญ่และใช้เป็นภาษากลางในการสื่อสารระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาต่างๆ เช่น ภาษาคำเมือง ใช้เป็นภาษากลางในเขตภาคเหนือตอนบน, ลาวอีสานใช้ในเขตภาคอีสาน (ตะวันออกเฉียงเหนือ) ภาษาปักษ์ใต้ใช้เขตภาคใต้ เป็นต้น ส่วน**ภาษาของชุมชนท้องถิ่น**มักเป็นภาษากลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีทั้งภาษาชุมชนท้องถิ่นในกลุ่มตระกูลไท ซึ่งพูดในภูมิภาคต่างๆ **ภาษาพลัดถิ่น** ซึ่งส่วนมากเป็นภาษาตระกูลไทจากนอกประเทศที่เข้ามาตั้งถิ่นในเขตประเทศไทยด้วยปัญหาการเมือง สงคราม และการทำมาหากิน เช่น ภาษาลาวต่างๆ ในภาคกลาง เป็นต้น ภาษาในตระกูลอื่นที่อาจจัดอยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ ภาษามอญ ซึ่งได้อพยพมาอยู่ในประเทศไทยมาเป็นเวลานาน เข้ามารับราชการและดำเนินชีวิตโดยสงบสุขมาเป็นเวลานาน นอกจากนี้ยังมี**ภาษาในเขตตลาดหรือตัวเมือง** ได้แก่ ภาษาจีนต่างๆ และภาษาเวียดนาม (เฉพาะอีสานตอนบน) มีกลุ่ม**ภาษาในเขตแนวชายแดน** ซึ่งเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ โดยต่อเนื่องกับกลุ่มชนเดียวกับข้ามพรมแดนประเทศ เช่น ชาวเขาต่างๆ ใน

ภาคเหนือ, ภาษามอญและกะเหรี่ยงในทางภาคตะวันตก, ภาษาเขมรถิ่นไทย⁶ทางภาคตะวันออก และตะวันออกเฉียงเหนือและภาษามลายูถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น รวมทั้งมีกลุ่มภาษาเล็กๆ ซึ่งเป็นภาษาในวงล้อมของภาษาอื่นๆ ได้แก่ 1.ซอง 2. กะซอง 3.ซัมเร 4.ซุง 5. มลาปริ 6.เกนชีว (ซาไก) 7.ญ้อกูร 8.โซ (ทะวืง) 9. ลัวะ (ละเวือะ) 10.ละว้า (ก่อง) 11.อิมปี 12.บิซู 13.อุรักละโว้ย และ 14.มอเกลิน

ภาษาต่างประเทศ นอกจากภาษาต่างๆในสังคมไทยแล้ว การใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการ ศึกษาและธุรกิจและการเมืองก็มีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ โดยภาษาอังกฤษจะมีความสำคัญมากที่สุด ภาษาญี่ปุ่นและโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาจีนกำลังมีบทบาทมากขึ้นเรื่อยๆ นอกจากนี้ภาษาเพื่อนบ้าน เช่น ภาษาเวียดนาม ลาว พม่า มาเลเซียฯ มีความสำคัญ ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เช่นเดียวกัน

จากการที่สังคมไทยเป็นสังคมพหุภาษาและภาษาต่างๆ มีหน้าที่ทางสังคมแตกต่างกัน ประชากรไทยจึงมักจะเป็นผู้ที่พูดได้ 2 ภาษาหรือ 3 ภาษา หรือมากกว่า ในชีวิตประจำวัน โดยใช้ภาษาท้องถิ่นในครอบครัว หรือในชุมชน ใช้ภาษากลางของท้องถิ่น (แต่ละภูมิภาค) เพื่อติดต่อและค้าขายต่างกลุ่ม และใช้ภาษาไทยกลาง (ไทยมาตรฐาน) ในโรงเรียนและสถานที่ราชการ รวมทั้งการใช้ภาษาต่างประเทศในแวดวงการงานและการศึกษา เป็นต้น ซึ่งวิถีการใช้ต่างภาษาในต่าง วาระและต่างกิจกรรมเช่นนี้เป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันอยู่โดยทั่วไป ยกเว้นในกลุ่มชนขนาดใหญ่ตามแนว ชายแดน เช่น กลุ่มผู้พูดภาษามลายูถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีจำนวนกว่าล้านคน ยังมี ปัญหาการสื่อสารเป็นอย่างมาก เนื่องจากยังคงใช้ภาษามลายูถิ่นในชีวิตประจำวันอย่างเข้มข้น มี ปัญหาการใช้ภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาราชการยังไม่คล่องแคล่ว ทำให้เกิดการเข้าใจผิด ปัญหาเล็ก เป็นปัญหาใหญ่ ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษา ซึ่งใช้สื่อภาษาไทยทั้งเพียงภาษาเดียวได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

3. การเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยาและสภาวะวิกฤตของภาษากลุ่มชาติพันธุ์

ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาแต่ละกลุ่มล้วนมีคุณค่าเป็นมรดกของมนุษยชาติ ระบบสื่อสารที่สร้างขึ้นมาจากภูมิปัญญาเฉพาะของแต่ละกลุ่ม เพื่อวิถีการดำรงชีวิต ที่ใช้อย่าง ต่อเนื่องกันมาเป็นร้อยเป็นพันปี ภาษาจึงเป็นทั้งระบบคิด ระบบความรู้ความเข้าใจในโลกและ สิ่งแวดล้อม เป็นแหล่งเก็บภูมิปัญญาด้านต่างๆ รวมทั้งเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมหรือความเป็น ตัวตนของแต่ละกลุ่ม

แต่อย่างไรก็ตามในโลกปัจจุบันภาษาต่างๆ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กลุ่มชาติ พันธุ์ภาษาต่างๆ ล้วนได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงอันเนื่องมาจากโลกาภิวัตน์ ระบบเศรษฐกิจ

⁶ ชื่อนี้มาจากการประชุมการพัฒนาบบเขียนภาษาเขียนด้วยอักษรไทย เมื่อปี 2533 ที่จังหวัดสุรินทร์

การเมือง สังคม และวัฒนธรรมสมัยใหม่ซึ่งมีอิทธิพลจากโลกตะวันตกได้มีการแพร่ขยายอย่างไร้พรมแดน ด้วยอำนาจและความเจริญด้านการสื่อสารมวลชนที่ทรงพลัง ทำให้สามารถเข้าถึงในเกือบทุกพื้นที่ แม้ในเขตห่างไกล โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อวิทยุและโทรทัศน์ รวมทั้งหนังสือพิมพ์ (ในบางพื้นที่) โดยใช้ภาษาใหญ่ระดับชาติเช่น ภาษาราชการหรือ ภาษานานาชาติ (ภาษาอังกฤษ) ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จำนวนมากจึงอยู่ในภาวะถดถอย วิกฤตและอาจสูญสิ้นไป สภาวะการดำรงชีวิตด้านการใช้ภาษาที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องมาจาก

- โอกาสของอาชีพการงาน ทำให้ทุกคนต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาสำคัญภาษาใหญ่ๆ เช่น ภาษาราชการ ภาษาประจำชาติหรือภาษานานาชาติ (อังกฤษ จีนญี่ปุ่น ฯลฯ)
- การทำงานตามแหล่งงานนอกชุมชน ทำให้มีการใช้ภาษากลางมากขึ้น และใช้ภาษาท้องถิ่นน้อยลง
- การแต่งงานข้ามกลุ่ม ทำให้ความเข้มข้นการใช้ภาษาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ลดลง โดยใช้ภาษาที่มีอิทธิพลในพื้นที่หรือใช้ภาษากลาง ส่งผลต่อการใช้ภาษาภายในบ้านและการส่งผลต่อการรักษามรดกทางภาษาแก่ลูกหลาน

นอกจากนี้ การกำหนดนโยบายทางการศึกษาหรือระบบการศึกษาที่ใช้เฉพาะภาษาราชการเพียงภาษาเดียว เป็นสื่อในการเรียนการสอน ทำให้ภาษาท้องถิ่นหมดความหมายและเยาวชนไม่เห็นประโยชน์ของภาษาท้องถิ่นของตน อีกทั้งนโยบายภาษาแห่งชาติ ที่ส่งเสริมการใช้ภาษาราชการเพียงอย่างเดียวนั้นเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไป (แม้ว่ายังไม่มีนโยบายภาษาแห่งชาติเป็นทางการ) ทำให้ภาษาอื่นๆ หมดหน้าที่และความสำคัญ

สำหรับสื่อสารมวลชนซึ่งเป็นแหล่งของการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและบันเทิงคดีต่างๆ ซึ่งใช้ภาษาราชการเป็นหลักและใช้เพียงภาษาเดียว ในปัจจุบันสามารถเข้าถึงในบ้านที่อยู่ในเขตห่างไกล ทำให้เกิดการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ ด้วยภาษาราชการเท่านั้น

สาเหตุปัญหาและสภาวะข้างต้นนำไปสู่ทัศนคติของเจ้าของภาษาที่ไม่เห็นประโยชน์และความสำคัญของภาษาชาติพันธุ์ของตนในโลกปัจจุบัน คนรุ่นเยาว์มีการใช้ภาษาราชการมากขึ้น และใช้ภาษาชุมชนท้องถิ่นของตนลดลงเรื่อยๆ หรือเลิกใช้ เปลี่ยนไปใช้ภาษาราชการเพียงภาษาเดียวหรือใช้เฉพาะภาษาใหญ่ๆ ทำให้ความสามารถในการใช้สองหรือสามภาษาในหมู่เยาวชนลดน้อยลงไปเรื่อยๆ จากงานวิจัยของสุวิไลและคณะ (2545) ได้พบว่ามีอย่างน้อยถึง 14 กลุ่มชาติพันธุ์ภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤตรุนแรงใกล้สูญ ได้แก่ 1.ซอง 2. กะซอง 3.ซัมเร 4.ซุง 5.มลาบรี 6. เกนชีว (ซาไก) 7.ญ้อกูร 8.โซ (ทะวืง) 9. ลัวะ (ละเวือะ) 10.ละว้า (ก่อง) 11.อึมปี 12.บิซุ 13.อุรัก ละโว้ย และ 14.มอเกลิ้น

ภาษาเหล่านี้เป็นภาษาที่จัดอยู่ในกลุ่มภาษาในวงล้อมทั้งสิ้น ซึ่งมีขนาดไม่ใหญ่นักหรือเดิมอาจจะเป็นกลุ่มใหญ่ แต่ในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนภาษา หรือมีกลุ่มผู้พูดภาษาอื่นๆ ใกล้เคียงได้

อพยพเข้ามาอยู่ปะปนจำนวนมาก ดังตัวอย่าง เช่น กลุ่มญ้อกรในจังหวัดนครราชสีมา กล่าวว่า เดิมมีผู้พูดภาษาญ้อกรอยู่จำนวนมาก แต่ต่อมาได้มีกลุ่มไทยโคราช ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ในพื้นที่ อพยพเข้ามาอยู่ปะปนมากขึ้น กลุ่มชาวญ้อกรได้พยายามถอยหนีเข้าป่าลึกไปเรื่อยๆ จนไม่มีทาง ไปต่อ ในที่สุดจึงต้องอยู่ไปด้วยกัน ผลที่ตามมาที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ ภาษาพื้นบ้าน ซึ่งได้แก่ ภาษาญ้อกร การใช้ลดลงเรื่อยๆ และภาษาที่ใช้ก็มีลักษณะเพี้ยนไปตามอิทธิพลของภาษาไทย ซึ่ง หมายถึงทั้งไทยโคราชและไทยกลาง (ภาษาราชการ) ในบางพื้นที่และบางกลุ่มไม่มีการใช้ภาษา ภายในครอบครัว ในชุมชน เช่น กลุ่มของ ลักษณะการถดถอยของภาษาและการใช้ที่กำลังเกิดมากขึ้นเรื่อยๆ ในหลายกลุ่ม บางกลุ่มมีขนาดเล็กมาก เช่น มลาบรี (ตองเหลือง), เกนชีว (ซาไก), ละว้า (ก่อง) มีผู้พูดเพียงจำนวนร้อยกว่าคน ทำให้ยากที่จะดำรงรักษาไว้ได้ในโลกของการ เปลี่ยนแปลงปัจจุบัน

ในจำนวน 9 กลุ่ม เป็นภาษากลุ่มมอญ-เขมร ตระกูลออสโตรเอเชียติก ซึ่งเป็นกลุ่มภาษา ดั้งเดิมของดินแดนสุวรรณภูมิ โดยที่ภาษากะซอง ชัมเร และซอญ มีโอกาสน้อยมากที่จะดำรงอยู่ ได้และคงสูญสิ้นไปตามอายุขัยของผู้พูดที่มีอยู่ไม่กี่สิบคน

นอกจาก 14 กลุ่มวิกฤตใกล้สูญดังกล่าว ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ แม้กลุ่มขนาดใหญ่ ล้วนไม่อยู่ในสถานะที่ปลอดภัยและแสดงให้เห็นความถดถอย เปลี่ยนแปลงในการใช้ภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชน เช่นกลุ่มภาษาวิกฤตตามแนวชายแดน ได้แก่ ภาษามอญ ภาษามลายูถิ่น ภาษาเขมรถิ่นไทยฯ หรือแม้แต่ ภาษาคำเมือง ลาวอีสาน ปักขีใต้ ซึ่งเป็นภาษาซึ่ง ใช้เป็นภาษากลางในแต่ละภูมิภาค ในปัจจุบันแม้ว่ายังคงพูดทั่วไปโดยใช้สำเนียงท้องถิ่น แต่ คำศัพท์และลักษณะทางไวยากรณ์จำนวนมากเปลี่ยนเป็นภาษาไทยกลาง (ภาษาไทยมาตรฐาน) เนื่องมาจากระบบการศึกษาและสื่อสารมวลชน ในปัจจุบันจึงมีเพียงภาษาไทยมาตรฐานซึ่งเป็น ภาษาราชการ เพียงภาษาเดียวที่ยังปลอดภัยไม่ถึงกับสูญสิ้นไปดังเช่นภาษาของชุมชนท้องถิ่น แม้ว่าจะถูกคุกคามด้วยภาษาและวัฒนธรรมตะวันตกโดยผ่านภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษา นานาชาติ ด้วยเช่นกัน

การตายของภาษาที่กำลังเกิดขึ้นเป็นปัญหาระดับโลก นักภาษาศาสตร์ Michel Krauss (1992) ได้ทำนายไว้ว่า ร้อยละ 90 ของภาษาในโลกปัจจุบันซึ่งมีประมาณ 6,000 ภาษา อยู่ใน ภาวะวิกฤตและอาจไม่สามารถดำรงอยู่ได้พันศตวรรษนี้ ซึ่งภาษาเหล่านี้คือภาษาของกลุ่มชาติ พันธุ์ต่างๆ ที่มีได้มีสถานะเป็นภาษาที่ใช้ในระบบการศึกษานั้นเอง มีเพียงร้อยละ 10 เท่านั้นที่อยู่ ในภาวะที่ปลอดภัย ซึ่งได้แก่ภาษาราชการหรือภาษาประจำชาติต่างๆ

คำถามที่เกิดขึ้นคือ การเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งในโลก ในปัจจุบันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตาม ธรรมชาติ มิใช่หรือ เราเป็นกังวลกับสิ่งที่ผิดธรรมชาติหรือไม่ คำตอบคือ การถดถอย สูญเสีย ความหลากหลายทางธรรมชาติและ ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นมรดกของ มนุษยชาติซึ่งกำลังเป็นปัญหาใหญ่ในยุคปัจจุบัน เป็นสิ่งที่มิได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่เกิดขึ้น เพราะการจัดการของมนุษย์ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรง อย่างคาดไม่ถึง

4. ปัญหาความมั่นคงของมนุษย์ สิทธิมนุษยชนและสิทธิทางภาษา

สำหรับสถานการณ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาในภาวะวิกฤตนั้น โดยทั่วไปกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มเล็กกลุ่มน้อยอยู่ในสภาพอ่อนแอ ขาดความเชื่อมั่นต่อตนเองและกลุ่มของตนเอง เยาวชนละทิ้งมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ ในขณะที่ส่วนมากก็ยังคงไม่สามารถปรับตัวเองเข้าสู่โลกของสังคมใหญ่ได้อย่างสมบูรณ์ ไม่ประสบผลสำเร็จทางการศึกษาตามที่ต้องการในระบบโรงเรียน ไม่มีอนาคตและเส้นทางเดินที่ชัดเจน ไม่มีความมั่นคงทั้งด้านสถานะภาพทางสังคม วัฒนธรรมและคุณภาพชีวิต ซึ่งในสายตาของคนทั่วไปจะมองว่ากลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มที่พัฒนา ยาก ยากที่จะประสบความสำเร็จ เป็นชุมชนล้าหลัง ภาษาของกลุ่มชนเล็กๆ ก็จะค่อยๆ สูญสลายไป เปลี่ยนไปพูดภาษาใหญ่ ปรับตัวเข้ากับกับสังคมใหญ่ภายนอก ซึ่งบางส่วนก็ประสบความสำเร็จ แต่จำนวนมากก็ยังไม่สามารถปรับตัวได้ หรือยังไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมภายนอก ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่ตามแนวชายแดน เช่น กลุ่มคนไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากปัญหาข้างต้นแล้วยังมีปัญหาวิกฤตด้านอัตลักษณ์และจิตวิญญาณ อันเนื่องมาจากมีความแตกต่างด้านอัตลักษณ์ทางภาษาวัฒนธรรม ความเชื่อและการสื่อความหมายเป็นอย่างมาก ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐด้านต่างๆ เช่น การศึกษา การปกครอง ฯลฯ ซึ่งสื่อสารผ่านภาษาราชการได้อย่างเต็มที่ นำไปสู่การขาดความเท่าเทียมในการดำรงชีวิต ไม่มีความมั่นคงในอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของตนเองและกลุ่ม ก่อให้เกิดการต่อต้านอย่างรุนแรงจนบางครั้งควบคุมไม่ได้ ความไม่มั่นคงทางภาษานำไปสู่ปัญหาความไม่มั่นคงทางการศึกษาและความไม่มั่นคงในคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ และความมั่นคงภายในประเทศ

ในแง่ของปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะสิทธิทางภาษา องค์การสากลด้านสิทธิมนุษยชนยืนยันว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ นั้น มีสิทธิทางภาษา โดยสามารถใช้ภาษาของตนเองทั้งในที่สาธารณะ คือ ในบ้านของตน ในชุมชนของตนและในที่สาธารณะต่างๆ รวมทั้งสามารถใช้ภาษาของตนเองในการจัดระบบการศึกษาแก่เยาวชน ทั้งนี้โดยมีผลงานวิจัยจากประเทศต่างๆ ที่พิสูจน์และสนับสนุนประโยชน์ของการใช้ภาษาแม่เป็นสื่อในการศึกษาในเบื้องต้นและเชื่อมโยงเข้าสู่ภาษาราชการหรือภาษาประจำชาติ เพื่อนำไปสู่สาระความรู้และสังคมต่อไป

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้นในการแก้ปัญหาการเข้าถึงบริการของรัฐด้านต่างๆ และการหวังผลที่จะก่อให้เกิดความสมานฉันท์และความมั่นคงในคุณภาพชีวิตของประชากรในชาติโดยทั่วไปนั้น จึงควรมีการทบทวนระบบการศึกษาและนโยบายภาษาแห่งชาติ เพื่อให้สามารถเอื้อต่อการใช้ภาษาของชาติพันธุ์หรือภาษาแม่ ซึ่งเป็นภาษาที่หนึ่งของเด็กในระบบการศึกษา เพื่อสร้างประชากรไทยที่มีคุณภาพบนฐานของอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่แข็งแกร่ง ในขณะที่เดียวกันก็สามารถเข้าถึงอัตลักษณ์ความเป็นประชากรไทยในระดับชาติด้วย ความเป็นไทยของชนในชาติ มิได้หมายความว่าทุกคนจะต้องละอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน และใช้ภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยของส่วนกลางเพียงอย่างเดียว แต่ความสามารถที่จะดำรงอัตลักษณ์

ท้องถิ่นของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ภาษา โดยที่สามารถสื่อสารและอยู่ร่วมกับประชากรไทยกลุ่มอื่นๆ ในสังคมไทย เข้าถึงบริการของรัฐด้านต่างๆ อย่างเท่าเทียม มีความมั่นคงในชีวิตและมีคุณภาพชีวิตที่ปรารถนา จะทำให้เกิดอัตลักษณ์ของความเป็นไทยในระดับชาติไปด้วยพร้อมกัน และเป็นประชากรไทยที่มีคุณภาพสามารถร่วมกันแข่งขันกับโลกภายนอกได้

บรรณานุกรม

- Diffloth, Gérard. 1980. ***"Austroasiatic: The indigenous Southeast Asian language family."*** Talk presented at panel *New Directions in Southeast Asian Linguistics, Association for Asian Studies*, Washington, D.C.
- Diffloth, Gérard. 1984. ***The Dvaravati Old Mon Language and Nyah Kur.*** Bangkok: Chulalongkorn University.
- Grimes, Barbara F.(ed.) 2000. ***Ethnologue. Languages of the World. 14th Edition.*** Dallas, Texas: SIL International.
- Smalley, William A. 1994. ***Linguistic Diversity and National Unity.*** Chicago: The University of Chicago Press.
- Suwilai Premsrirat.. 1995. ***"On language maintenance and language shift in minority languages of Thailand: A case study of So(Thavung)"*** Paper presented at the *International Symposium on Endangered Languages in Tokyo, Japan.*
- Suwilai Premsrirat. 2003. ***"Language development and language revitalization in Thailand : A case of Chong Revitalization Program."*** Paper presented at the *Conference on Language Development, Language Revitalization and Multilingual Education in Ethnic minority Communities in Asia, Bangkok, Thailand.*
- Suwilai Premsrirat. 2006. ***"Language Situation: Thailand,"*** Encyclopedia of Language and Linguistics Vol.2, Elsevier Ltd.
- Suwilai Premsrirat. 2007. ***" Endangered Languages of Thailand. "*** JSL 184 : 75-93
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และอภิญา บัวสรวง. 2541. **สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: ญ้อกูร.** สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และพรสวรรค์ พลอยแก้ว. 2549. **สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: กะชอง และ ชัมเร.** สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. 2544. **รายงานผลการวิจัย เรื่อง แผนที่ภาษาของชาติพันธุ์ในประเทศไทย.** โรงพิมพ์คุรุสภา กรุงเทพมหานคร.

- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. 2548. **วิกฤตทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์: ปัญหาหรือโอกาส?** (Ethnic Minorities Language and Culture in Crisis: Challenges or Opportunities). รายงานผลงานวิจัยสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. 2549. **การพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้ภาษาท้องถิ่นเป็นสื่อและการจัดการเรียนการสอนแบบสองภาษา.** สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. 2550. **ประสบการณ์การฟื้นฟูภาษาในประเทศไทย กรณีภาษาของ จังหวัดจันทบุรี.** สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

วิกฤตทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ : ปัญหาหรือโอกาส ? ⁷

ศ.ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ ⁸

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

ภาษาและวัฒนธรรมเป็นมรดกของมนุษยชาติ แต่ในปัจจุบันความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมกำลังอยู่ในภาวะวิกฤต นักวิชาการและชุมชนเจ้าของภาษาและวัฒนธรรมจึงได้มีความพยายามที่จะศึกษาและฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมในภาวะวิกฤต เพื่อสร้างองค์ความรู้และเพื่อการดำรงอยู่ในสังคมปัจจุบัน

1. วิกฤตทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์และผลกระทบ

เศรษฐกิจโลก วัฒนธรรมสมัยใหม่ การแข่งขัน และการสื่อสารที่ทรงพลังไร้พรมแดน เป็นสถานการณ์ของโลกยุคปัจจุบัน ซึ่งผู้คนไม่ว่าจะอยู่ในมุมใดของโลกก็จะได้รับผลกระทบทั้งสิ้น ดังนั้นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้มนุษย์สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข คือ การมีฐานทางสติปัญญาและจิตวิญญาณที่เข้มแข็งมั่นคง มีความเชื่อมั่นในตนเอง และความเชื่อมั่นในกลุ่มของตน แต่ในปัจจุบันภาษาและวัฒนธรรมซึ่งเป็นฐานของระบบวิธีคิด และเป็นอัตลักษณ์หรือความเป็นตัวตนของชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ กลุ่มเล็กกลุ่มน้อยที่ไม่มีอำนาจทางการเมืองการปกครอง ไม่มีสถานะเป็นภาษาราชการหรือภาษาประจำชาติ กำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤตและเสี่ยงต่อการเสื่อมสลาย เป็นปัญหาคุกคามต่อความหลากหลายของภูมิปัญญา ภาษาและวัฒนธรรม ในโลกยุคปัจจุบัน ปัญหาวิกฤตด้านความหลากหลายของภาษาและวัฒนธรรมเป็นปัญหาระดับโลกเช่นเดียวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยนักภาษาศาสตร์ได้ประมาณการว่า 90% ของภาษาในโลกกว่า 6,000 ภาษา กำลังอยู่ในภาวะวิกฤต (Krauss, 1992) แม้ว่าบางท่านมองในแง่ดีกว่านี้ แต่อย่างน้อยก็เชื่อว่าเป็นกว่าครึ่งของภาษาในโลกกำลังอยู่ในภาวะวิกฤต และอาจจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้พันศตวรรษนี้ มีเพียงภาษาใหญ่หรือภาษาราชการเท่านั้นที่ปลอดภัย กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จึงอยู่ในสภาวะอ่อนแอ สูญเสียเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเอง อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงลักษณะนิเวศทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างรวดเร็วของโลกยุคโลกาภิวัตน์ ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ประสบกับภาวะวิกฤตนี้

ประเทศไทยมีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก โดยมีภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ถึงกว่า 70 กลุ่ม (Suwilai, 2006 และ สุวิไล และคณะ, 2547) ซึ่งนับว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาและความรู้ที่เกี่ยวกับมนุษย์ในเอเชียอาคเนย์ โดยมีภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งพัฒนามาจากภาษาไทย

⁷ บทความนี้ปรับปรุงจากบทความเดิมเรื่องวิกฤตทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ : ปัญหาหรือโอกาส? ซึ่งตีพิมพ์ลงในวารสารภาษาและวัฒนธรรมฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2548) เพื่อเสริมข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน

⁸ ศาตราจารย์สาขาภาษาศาสตร์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

กลางของชนชั้นสูงจากอยุธยา (Smalley, 1994) เป็นภาษาราชการเพียงภาษาเดียว และใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอนในโรงเรียน และในสื่อสารมวลชน กลุ่มชาติพันธุ์ภาษาต่างๆ ในประเทศไทยมีจำนวนอย่างน้อยถึง 14 ภาษาที่กำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤตที่รุนแรงและชัดเจน (จากผลการวิจัยแผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย, สุวิไล และคณะ 2544) มีโอกาสที่จะเสื่อมสลายไปในศตวรรษนี้ เนื่องจากเป็นกลุ่มภาษาที่อยู่ในวงล้อมของภาษาอื่นๆ ที่มีจำนวนมากกว่าและมีสถานะทางสังคมสูงกว่า จำนวนผู้พูดเหลือน้อย หรือยังมีเฉพาะผู้พูดรุ่นอาวุโส และ/หรือไม่มีการใช้ภาษาในบ้าน จึงไม่มีการสืบทอด ได้แก่ ชอง กะซอง ชำเร ชอง (ชโอง) ญ้อกร โซ (ทะวี่ง) ละว้า (ละเวือะ) มลาปรี อิมปี บิซุ ซาไก (เกนชีว) ละว้า (ก่อง) มอเก็น อูรักละโว้ย ในบรรดาภาษาเหล่านี้ภาษาชำเรและกะซองในจังหวัดตราด มีโอกาสน้อยมากที่จะดำรงอยู่ได้ (Pornsawan, 1999 และ Sunee, 2003) เนื่องจากปัจจุบันมีผู้พูดเหลือเพียงไม่กี่สิบคน และความสามารถในการใช้ภาษาเสื่อมถอยลงไปเรื่อยๆ ภาษาทั้งสองนี้คงจะสูญไปตามอายุขัยของผู้พูด ส่วนกลุ่มภาษาท้องถิ่นอื่นๆ ในประเทศไม่ว่าภาษาใหญ่หรือเล็กที่ไม่ใช่ภาษาราชการ ล้วนอยู่ในภาวะไม่ปลอดภัย ชุมชนเหล่านี้อยู่ในภาวะวิกฤตระดับต่างๆ กัน กลุ่มที่มีความต่างจากภาษาราชการเป็นอย่างมากจะอ่อนแอ ขาดความมั่นใจ รวมกันไม่ติด กลุ่มใหญ่บางกลุ่มมีปฏิกิริยาตอบโต้เกรงถูกการครอบงำและการสูญเสีย บางกลุ่มมีความรุนแรง ควบคุมไม่ได้ ฯลฯ การสูญเสียภาษาเป็นการสูญเสียภูมิปัญญา ระบบวิธีคิดหรือโลกทัศน์ของแต่ละกลุ่มชน ซึ่งมีคุณค่ามหาศาล เช่นเดียวกับปัญหาการสูญเสียลักษณะทางชีวภาพอื่นๆ ในโลก เช่น พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ฯลฯ

จากประสบการณ์เดิมในการทำงานวิจัยสนามด้านภาษาศาสตร์ในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ผู้วิจัยได้พบความแตกต่างอย่างชัดเจนในการใช้ภาษาของคนกลุ่มอายุต่างกันทั้งความถี่ในการใช้ภาษา ความสามารถ และลักษณะภาษาที่ใช้ (Suwilai, 2002) เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากภาษาและวัฒนธรรมใหญ่เป็นอย่างมาก ภาษาท้องถิ่นจึงอยู่ในภาวะถดถอย เลิกพูดหรือเปลี่ยนภาษาพูดในกลุ่มคนรุ่นใหม่ เหตุการณ์นี้เป็นสิ่งที่ชาวบ้านอาวุโสรับรู้และมีความห่วงใย เสียหาย บางกลุ่มมีความพยายามที่จะบันทึกคำศัพท์ต่างๆ ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาด้านต่างๆ ฯลฯ ตามกำลังความสามารถ และเครื่องมือเท่าที่มี เช่น บันทึกด้วยภาษาไทย หรือเขียนภาษาพื้นบ้านด้วยตัวอักษรไทย เป็นต้น ดังตัวอย่างเช่น กำหนดเงิน ผันผาย บ้านคลองพลู และลุงสมควร ทองคำ บ้านกระทิง ซึ่งเป็นชาวชอง (จังหวัดจันทบุรี) ได้มีการเขียนคำศัพท์ภาษาชองไว้ เช่นเดียวกับกำหนดบือ ชาวบ้านละเวือะ ที่มีการจดบันทึกบทกลอนและชาวบ้านเขมรสุรินทร์ที่มีการจดบันทึกภาษา ประเพณี สมุนไพร เพลง ฯลฯ นอกจากนี้จากการสอบถามชาวบ้านที่สนใจจะร่วมโครงการวิจัยท้องถิ่นถึงเหตุผลที่ต้องการอนุรักษ์ภาษาพื้นบ้านของตน เช่น กลุ่มผู้พูดภาษาโซ (ทะวี่ง) ได้คำตอบและความคิดเห็นเหมือนๆ กันว่าต้องการรักษาภาษาพื้นบ้านไว้ เพื่อให้พ่อ แม่ ลูก หลาน พูดคุยกันได้เมื่อมีปัญหา ซึ่งแสดงว่าชาวบ้านรู้สึกถึงผลของการเปลี่ยนภาษาหรือการสูญเสียภาษาพื้นบ้านว่าเป็นการสูญเสียความเป็นสังคม ชุมชน หรือแม้แต่ครอบครัว ซึ่งเป็นที่พึ่งที่มั่นคงทางจิตวิญญาณไปด้วย พ่อแม่พูดกับลูกได้ไม่เข้าใจกันชัดเจน ช่วยกันไม่ได้เต็มที่ เพราะพูดกันคนละภาษา

2. ความพยายามในการสงวนรักษาความหลากหลายทางภาษาและการชะลอความสูญเสียผ่านสถาบันวิชาการ

จากปัญหาวิกฤตข้างต้น และจากประสบการณ์การทำงานในชุมชนภาษาและชาติพันธุ์ต่าง ๆ อาจารย์ นักวิจัย และนักศึกษาปริญญาโทและเอกของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งได้ศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทั้งในประเทศและประเทศเพื่อนบ้านมาเป็นเวลา 30 ปี (ตั้งแต่แรกเริ่มก่อตั้งเป็นศูนย์ศึกษาภาษาและวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์) และในปัจจุบันได้จัดตั้งศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤตขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เบื้องต้น คือ การศึกษาสำรวจสถานะและเฝ้าระวังภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อยู่ในภาวะอันตรายทั้งในประเทศไทย และที่ต่อเนื่องข้ามพรมแดนไปในประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีการศึกษาค้นคว้าภาษาและวัฒนธรรมให้ได้องค์ความรู้ที่สำคัญมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ก่อนที่จะเสื่อมสลายไป อาทิ การวิจัยและอธิบายระบบภาษา การศึกษาสถานภาพของภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนในพื้นที่ต่าง ๆ และกลุ่มอายุต่าง ๆ การทำพจนานุกรม การศึกษารวบรวมนิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการดำเนินงานของนักวิชาการด้านภาษาศาสตร์และวัฒนธรรมศึกษา วัตถุประสงค์ขั้นถัดมา คือ การร่วมมือกับชุมชนในการดำเนินกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมตามศักยภาพ ความสนใจและความพร้อมของแต่ละชุมชน โดยมีการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามความเหมาะสม และวัตถุประสงค์อีกประการหนึ่ง คือ การให้บริการวิชาการการฝึกอบรมแก่นักวิชาการและชุมชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อการบันทึกและฟื้นฟูในแง่มุมและขั้นตอนต่าง ๆ ตามความสนใจ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารแก่สาธารณชน สำหรับในส่วนของการดำเนินงานร่วมกับชุมชนในปัจจุบันได้เกิดโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นภาษาจำนวน 30 โครงการ ดำเนินงานใน 12 ชุมชนชาติพันธุ์ภาษา และได้รับการสนับสนุนจากกองทุนสนับสนุนการวิจัยสำนักงานภาค ซึ่งนับว่าเป็นโอกาสแก่กลุ่มชาติพันธุ์ย่อยต่าง ๆ ทำให้เกิดมีการตื่นตัว เกิดความสนใจที่จะดำเนินงานวิจัยเพื่อฟื้นฟูภาษา ชุมชนชาติพันธุ์ภาษาเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญทั้งด้านประวัติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา และเป็นกลุ่มที่ได้มีการศึกษาโครงสร้างภาษาในระดับพื้นฐานแล้ว ดังเช่น

- กลุ่มของ กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี (เป็นกลุ่มชนดั้งเดิมของเอเชียอาคเนย์ ในอาณาจักรเขมรโบราณ พูดภาษาในตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมร ตะวันออกสาขาย่อยเปริริก) เป็นชุมชนที่ได้ผ่านกระบวนการปฏิบัติการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมตามความสนใจตั้งแต่ปี 2534 และยังคงดำเนินการอยู่โดยได้มีการจัดทำระบบเขียนเพื่อเป็นเครื่องมือในการเขียน การผลิตวรรณกรรม สื่อการเรียนและหลักสูตรท้องถิ่น การสอนภาษาของในโรงเรียน การฝึกครูชุมชน รวมทั้งจัดทำศูนย์การเรียนรู้และฟื้นฟูสำหรับการเผยแพร่แก่ชุมชน สภาวะวิกฤตของกลุ่มของจัดอยู่ในระดับที่ 7 ซึ่งเป็นภาวะวิกฤตขั้นก่อนสุดท้าย เนื่องจากแทบจะไม่มีการใช้ภาษา

ในบ้าน ระหว่างบุคคลในครอบครัว โดยเฉพาะระหว่างผู้อาวุโส เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า กับรุ่นเยาว์ อย่างไรก็ตามโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาของได้เป็นบทเรียนให้ชุมชนอื่นๆ นับว่าเป็นโครงการต้นแบบและยังปัจจุบันคงดำเนินการต่อเนื่องจากประเด็นภาษาไปสู่ประเด็นอื่นๆ หรือแตกแขนงไปชุมชนภาษาอื่นๆ ในปัจจุบันชุมชนชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูภาษาได้แก่⁹

- | | |
|--|--|
| 1. กลุ่มของ กิ่ง อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี | 7. กลุ่มอิมปี อ.เมือง จ.น่าน |
| 2. กลุ่มญัฮกู อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ | 8. กลุ่มกะซอง อ.บ่อไร่ จ.ตราด |
| 3. กลุ่มโซ่ (ทะวืง) อ.ส่องดาว จ.สกลนคร | 9. กลุ่มมอญ อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี |
| 4. กลุ่มละว้า (ก่อง) อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี | 10. กลุ่มเขมรถิ่นไทย อ.โพธิ์ทอง จ.สุรินทร์ |
| 5. กลุ่มมลาปรี(ตองเหลือง) อ.ร้องกวางจ.แพร่ | 11. กลุ่มม้ง อ.ร้องกวาง จ.แพร่ |
| 6. กลุ่มละเวือะ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน | 12. กลุ่มไทดำ อ.เชียงคาน จ.เลย |
- และยังอยู่ในการพัฒนาโครงการอีกประมาณ 5 กลุ่ม เช่น กลุ่มบรู จ.อุบลราชธานี กลุ่มบิซู จ. เชียงราย เป็นต้น

3. การวิจัยเพื่อฟื้นฟูภาษาของชุมชนท้องถิ่น

วิธีการวิจัยเพื่อฟื้นฟูภาษาของชุมชนท้องถิ่น เป็น การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดย ชุมชนเป็นแกนหลักในการดำเนินงาน และสถาบันฯ เป็นผู้สนับสนุนด้านเทคนิควิธีการ มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. กระตุ้นความสนใจและความตระหนักถึงปัญหาวิกฤตทางภาษา และโอกาสในการฟื้นฟูโดยชุมชน
2. ใช้ วิธีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ (workshop) โดยการใช้ปัญหาหรือความต้องการของชุมชนเป็นตัวตั้ง เนื่องจากการฟื้นฟูภาษาเป็นงานที่มีลักษณะเป็นนามธรรม และการที่จะหวังให้ชาวชนสามารถกลับไปพูดภาษาท้องถิ่นของตน ดังเช่นภาษาของในสังคมยุคปัจจุบัน เช่นเดียวกับเมื่อกว่า 50 ปีที่แล้ว เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก จึงจำเป็นต้องมีการประยุกต์ใช้เทคนิควิทยาการสมัยใหม่ที่เป็นสากลให้เหมาะสมในการฟื้นฟู โดยการสร้างระบบเขียนสำหรับภาษาพื้นบ้านซึ่งเดิมมีแต่ภาษาพูด เพื่อใช้เป็นเครื่องมือบันทึกและเผยแพร่ซึ่งช่วยในการชะลอการตายและการเปลี่ยนแปลงของภาษาซึ่งเกิดอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน โดยใช้เป็นเครื่องมือในการบันทึกภาษาและวัฒนธรรมภูมิปัญญาด้านต่างๆ การสร้างหนังสือ/วรรณกรรมในภาษาพื้นบ้าน นำไปสู่การสร้างสื่อการเรียนการสอนต่างๆ จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และนำไปสู่การสอนในโรงเรียน เป็นต้น ในการนี้คณะผู้วิจัยจากสถาบันใช้วิธีกำหนดกรอบการฝึกอบรมปฏิบัติการและจัดประชุมไปที่

⁹ การจัดลำดับความรุนแรงของสภาวะวิกฤต โดยโจชัว (Fishman, 1991) ซึ่งได้แบ่งเป็น 8 ระดับ

ละเรื่อง เพื่อให้ชุมชนมีแนวทาง มีการคิดและการทำงานร่วมกัน โดยเบื้องต้นใช้การสร้างระบบตัวเขียน และการฝึกเป็นนักเขียน เขียนเรื่องด้วยภาษาของตน ฯลฯ เป็นเนื้อหาของการรวมกลุ่มทำงาน ซึ่งบางเรื่องต้องจัดประชุมปฏิบัติการหลายครั้งจึงจะสำเร็จ โดยคณะผู้วิจัยจัดกลุ่มพูดคุยบางเรื่องต้องจัดหาวิทยากรเพิ่มเติม เช่น การทำหลักสูตร การทำสื่อการเรียนการสอน การฝึกครู ในเบื้องต้นได้รับความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญของเอสไอแอล อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล ซึ่งมีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอนสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์จากประเทศอื่นๆ มาเป็นที่ปรึกษา และร่วมงานกับคณะผู้วิจัย เพื่อฝึกอบรมเทคนิคบางประการแก่อาจารย์และนักศึกษา โดยคณะผู้วิจัยได้มีการประยุกต์ความรู้เดิมกับเทคนิควิธีการสมัยใหม่ให้เหมาะสมกับโครงการฟื้นฟูภาษาฯ ในประเทศไทย สำหรับการจัดทำศูนย์การเรียนรู้ จะเชิญผู้ที่มีความรู้ด้านพิพักษณวิทยา มาแนะนำผู้ที่เข้าร่วม ในการจัดฝึกอบรมแต่ละครั้ง เป็นไปตามความสมัครใจและความเหมาะสมในแต่ละงาน เช่น การเขียนเรื่อง ทำหลักสูตร ทำสื่อการเรียนการสอนภาษา ซึ่งจะต้องระดมบุคคลที่เขียนหนังสือได้มาเรียนรู้ระบบเขียนและผู้ที่มีความรู้เรื่องพื้นบ้านที่เขียนเรื่องได้มาร่วมงาน ชวนเยาวชนที่มีฝีมือมาวาดภาพประกอบเรื่อง และจัดที่เข้ารูปเล่มหนังสือ ฯลฯ ถ้าเป็นการฝึกอบรมครู ผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นครูภาษาท้องถิ่น จะต้องเลือกจากผู้ที่มีเวลาทำงานได้โดยต่อเนื่อง อ่านเขียนภาษาท้องถิ่นได้ พูดภาษาได้ชัดเจน รู้วัฒนธรรมดี ชุมชนยอมรับและอยู่ในวัยที่คล่องตัว เนื่องจากการเรียนการสอน ต้องมีการใช้ทำทางประกอบ การนำออกจัดการเรียนการสอนนอกสถานที่ โดยผู้อาวุโสจะร่วมเป็นผู้สอนบางวาระที่เหมาะสมเป็นครั้งคราว เช่น การเล่านิทาน การสอนกิจกรรมวัฒนธรรม ทำอาหาร หัตถกรรม เป็นต้น

3. ใช้ การดูงานชุมชนโครงการต้นแบบ เช่น กรณีกลุ่มชุมชนที่สนใจจะเดินทางไปดูงานโครงการของ เพื่อให้เห็นแนวทางทำให้เกิดกำลังใจและประมาณกำลังความสามารถของตนเองได้ เห็นได้จากการที่กลุ่มละเวอะ แม่ฮ่องสอน กลุ่มญัฮกุร ชัยภูมิ และอื่นๆ เกิดความอยากพัฒนาตัวเขียนภาษาของตน เมื่อเห็นกลุ่มของทำได้ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเริ่มงานด้วยตนเองของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยต่อไป และยังทำให้เกิดเครือข่ายระหว่างชุมชนต่างๆ ที่มีปัญหาเช่นเดียวกัน ได้หารือซึ่งกันและกัน ไม่โดดเดี่ยว

4. จัด ผู้ประสานงาน กลุ่มเป้าหมายเป็นนักศึกษาหรือนักวิจัย ผู้ที่คุ้นเคยกับภาษาและวัฒนธรรมของชุมชน มีความรู้และวิธีการในการศึกษาภาษาและชาติพันธุ์หรือเป็นผู้ที่สนใจ และสามารถทำงานกับกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยได้ โดยทำหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบในการประสานงาน หรือเป็นพี่เลี้ยงจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และการประสานงานต่างๆ ระหว่างชุมชน วิทยากร สถาบันวิชาการ แหล่งทุน รวมทั้งฝึกการเขียนรายงานและการจัดทำงบประมาณแก่ทีมชุมชน เป็นต้น

4. ผลการดำเนินงานฟื้นฟูภาษาในชุมชน

สำหรับโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาของ จันทบุรี ซึ่งเป็นโครงการแรกจากการสนับสนุนทางวิชาการ ชาวชนสามารถดำเนินงานเพื่อการฟื้นฟูภาษาของตนได้ผล ซึ่งกล่าวได้ว่าเกินความคาดหมาย ดังนี้

1. ในแง่ของกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ชาวชนสามารถดำเนินการเพื่อแก้โจทย์วิจัย/ปัญหาของตนได้ทุกขั้นตอน โดยคณะผู้วิจัยจากสถาบันช่วยในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ดำเนินเทคนิควิธีการ สิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรม คือ (1) การพัฒนาระบบเขียนภาษาของจนใช้การได้ และความสำเร็จในการสำรวจคนที่พูดภาษาของ และทัศนคติต่อการฟื้นฟู ซึ่งเป็นทั้งการประชาสัมพันธ์โครงการ และทำให้ทราบว่าคนของกว่า 90% มีความต้องการให้ฟื้นฟูภาษาและคณะกรรมการภาษาของ ยังสามารถผลิตหนังสือของได้จำนวนมาก (2) ภาษาของได้รับให้สอนในระบบโรงเรียน เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสาระเพิ่มเติม ชั้น ป.4 และ ป.5 ตลอดทั้งปีการศึกษา รวมทั้งมีการจัดทบทวนสำหรับชั้น ป.6 ในโรงเรียนในพื้นที่ ได้แก่ โรงเรียนวัดคลองพลู ทำให้ปัจจุบันโรงเรียนดังกล่าวมีชื่อเสียงจากการจัดการสอนภาษาของได้ผลเป็นที่นิยม ทำให้มีผู้ปกครองย้ายลูกหลานจากโรงเรียนอื่นมาเข้ามากขึ้นเท่าเดิมจำนวนเป็นร้อยคน โรงเรียนอื่นๆ ในพื้นที่ก็มีความสนใจจะเพิ่มการสอนภาษาของเช่นกัน (3) จัดให้มีศูนย์การเรียนรู้และฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมของขึ้น เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่สู่สาธารณชนและชุมชนต่อไป (4) คนของเองได้พัฒนาศักยภาพความสามารถเพิ่มขึ้น จากเดิมเป็นชาวสวนผลไม้หรือรับจ้างทั่วไป ในปัจจุบันคนของหลายคนเป็นนักเขียนหนังสือของ เป็นครูของ เป็นวิทยากรท้องถิ่น เป็นศิลปินพื้นบ้านด้านต่างๆ เป็นต้น (5) สถานภาพของภาษาของและคนของดีขึ้น เป็นที่รู้จักผ่านสื่อมวลชน วงการศึกษา และคนทั่วไปมากขึ้น (ทั้งในประเทศและนอกประเทศ) (6) คนของได้ฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมไปพร้อมกับการฟื้นฟูอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนคนของ คนของมีความภูมิใจและความมั่นใจในตนเองและกลุ่มของตนมากขึ้น สิ่งนี้จะเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอื่นๆ ได้ต่อไป (7) โครงการนี้ได้รับการพิจารณาให้เป็น 1 ใน 8 โครงการวิจัยเด่นของ สกว.ภาค ประจำปี 2547

ในแง่ของวิชาการ กล่าวได้ว่าโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาของ จังหวัดจันทบุรี มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการฟื้นฟูและสงวนรักษาภาษาและวัฒนธรรม โดยเป็นทั้ง ตัวแบบ และ ต้นแบบ ของงานด้านนี้ โดยเป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤตในประเทศไทย (และเอเชีย) ซึ่งดำเนินงานผ่านระบบโรงเรียนเป็นหลัก แล้วขยายผลสู่ชุมชนและโรงเรียนโดยรอบ โดยใช้แรงขับเคลื่อนจากภายในชุมชนเอง และได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องทั้งด้านวิชาการ เทคนิควิธีการจากสถาบันวิชาการ (มหิดล) และการจัดการงบประมาณจากแหล่งทุน (สกว.) อีกทั้งโครงการนี้ยังนับว่าเป็นโครงการ ต้นแบบ ของการดำเนินงานแก่กลุ่มชาติพันธุ์ภาษาอื่นๆ ที่มีปัญหาเช่นเดียวกัน เป็นแรงบันดาลใจและแนวทางในการทำงาน เพื่อพลิกปัญหาวิกฤตให้เป็นการฟื้นฟูคุณค่าและตัวตน เกิดพลังความเข้มแข็งที่จะต่อสู้กับปัญหาต่างๆ และดำรงตนอยู่ได้ในสังคมปัจจุบัน

จากการร่วมมือกันสร้างความรู้และการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิชาการและชุมชนเจ้าของภาษา สิ่งที่ชุมชนได้รับ คือ

1) ได้วิธีการพัฒนาเครื่องมือ(ภาษาเขียน) บุคลากร และเครือข่าย แก่กลุ่มชาติพันธุ์ภาษาในภาวะวิกฤต ให้ดำเนินการฟื้นฟูต่อไปได้ โดยชุมชนเป็นแกนหลัก และสถาบันวิชาการสนับสนุนด้านเทคนิควิธีการ โดยการฝึกอบรมปฏิบัติการ ใช้วิกฤตทางภาษาเป็นศูนย์รวม ทำให้เกิดการทํางานร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อสร้างงานด้วยสติปัญญาของตนเอง (ซึ่งในสมัยโบราณ การสร้างภาษาเขียนดำเนินงานโดยนักปราชญ์ราชบัณฑิตของราชสำนัก) ทำให้ได้ผลงานเบื้องต้นเป็นระบบตัวเขียน ภาษาท้องถิ่น สำหรับใช้เป็นเครื่องมือดำเนินงานต่อไป

2) ชุมชนมีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก (กลุ่มชนอื่นๆ และสถาบันวิชาการ) ชุมชนเข้าใจกิจกรรมการฟื้นฟูภาษา เห็น หนทาง ฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมว่าเป็นสิ่งที่ทำได้และคุ้มค่าที่จะทำ โดยมีโครงการของเป็นต้นแบบสำคัญ และคนในชุมชนสามารถทํางานร่วมกันได้ และเกิดการรวมตัวที่จะทํางานต่อไป

3) เกิดการพัฒนาโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นต่อไปยังกลุ่มชนต่างๆ ผลจากโครงการฟื้นฟูภาษาในปัจจุบันชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาต่างๆ หลายกลุ่มเกิดความสนใจและความมั่นใจในทํางานร่วมกัน โดยมีความประสงค์จะทํางานต่อเนื่อง (ไม่เบื่อหน่าย เลิกรา) โดยได้พัฒนาโครงการวิจัยท้องถิ่นเพื่อดำเนินการด้วยตนเองต่อไป บางกลุ่ม เช่น กลุ่มของ กลุ่มโซ(ทะวืง) กลุ่มญ้อกร มีการพัฒนาโครงการต่อยอดจากโครงการเดิม เช่น ผลกระทบของการฟื้นฟูภาษาพื้นบ้านและจัดสอนในโรงเรียนต่อผลการเรียนที่ดีขึ้นในวิชาอื่นๆ ของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ย่อย และ/หรือการปรับปรุงและจัดกิจกรรมเพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้และฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมของเป็นศูนย์ที่มีชีวิตและเป็นประโยชน์แก่ชุมชนและบุคคลทั่วไปที่สนใจ ทั้งเชื่อมโยงชุมชน วัด โรงเรียน และศูนย์วัฒนธรรมต่างๆ ในพื้นที่

4) เกิดการพัฒนาโครงการจัดการศึกษาแบบทวิภาษา(เต็มรูป) โดยใช้ภาษามลายูถิ่นเป็นสื่อในการเรียนการสอนกับภาษาไทยในโรงเรียนพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อพัฒนาการศึกษาของเยาวชนมุสลิมเชื้อสายมลายู สร้างความเข้าใจ เข้าถึงให้มากขึ้น รวมทั้งเพื่อฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ โดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของคนในพื้นที่ร่วมกับสถาบันวิชาการเป็นแนวทางการฟื้นฟู พัฒนาภาษาและการพัฒนาท้องถิ่นที่สำคัญอีกแบบหนึ่ง

5. ประโยชน์และองค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยในชุมชนชาติพันธุ์ต่างๆ ทำให้เกิดประโยชน์และองค์ความรู้ที่สำคัญหลายประการ

1. ได้แนวทางในการประยุกต์ใช้ความรู้และผลงานการศึกษาทางวิชาการด้านภาษาศาสตร์ ในการบูรณาการกับศาสตร์อื่นๆ เพื่อประโยชน์ของชุมชนชาติพันธุ์ โดยใช้วัตถุประสงค์หรือปัญหาเป็นตัวตั้ง

2. ได้ตรวจสอบแนวคิด ทฤษฎี และผลงานการศึกษาวิจัยด้านภาษาและวัฒนธรรมของนักวิชาการว่าถูกต้องหรือใช้ประโยชน์ในสถานการณ์จริงในชุมชนได้หรือไม่ เช่น ในการนำผลการวิเคราะห์ระบบเสียงมาใช้ในการสร้างระบบเขียน การวิเคราะห์โครงสร้างหรือใช้ตัวเลือกไม่เหมาะสม จะมีการท้วงติงจากเจ้าของภาษาได้ เป็นต้น

3. ได้วิธีการในการพัฒนาภาษาให้เป็นเครื่องมือ ในการจัดการศึกษาแก่กลุ่มชาติพันธุ์ หรือ การฟื้นฟูภาษา องค์ความรู้ จากการพัฒนาภาษา เป็นองค์ความรู้ด้านภาษาศาสตร์ประยุกต์ที่สำคัญ ทั้งวิธีการสร้างระบบเขียนสำหรับภาษาที่มีภาษาพูดไม่มีตัวเขียน การสร้างหนังสือด้วยภาษาพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ การสร้างพจนานุกรม การสร้างนักเขียนชาวบ้าน การสร้างครูชาวบ้านจากกลุ่มชาติพันธุ์ การสร้างสื่อการเรียนการสอนแบบต่างๆ ล้วนเป็นการประยุกต์ใช้ความรู้ทางภาษาศาสตร์ นำไปใช้ในการเรียนการสอนทางด้านภาษาศาสตร์ประยุกต์ได้

4. ได้วิธีการส่งผ่านเทคนิควิชาการให้กับชุมชน โดยใช้วิธีการกำหนดกรอบการทำงาน และแนวคิดพื้นฐานในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแต่ละครั้ง เพื่อเป็นแนวทางในเบื้องต้นแก่ชุมชน ได้ช่วยกันคิด และสร้างสรรค์งานได้อย่างสมบูรณ์ เช่น การสร้างระบบตัวเขียน การเขียนเรื่องวิธีการสอน โดยในที่สุดอาจจะปรับวิธีการทำงานไปจากกรอบเดิม ตามวัฒนธรรม ความชอบ หรือความเหมาะสมของแต่ละบุคคลต่อไป

5. ได้เข้าใจธรรมชาติและสภาพของปัญหา ในการทำงานร่วมกัน (ภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม) ทั้งนี้โดยสภาพปัญหาของชุมชนได้สะท้อน สภาพปัญหากลุ่มนักวิชาการจากสถาบันวิชาการด้วยเช่นกัน ดังเช่น

- ปัญหาการจัดเวลาระหว่างภารกิจหลักที่หนักอึ้งและอุดมการณ์เพื่อการฟื้นฟูภาษาและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม
- ปัญหาภาวะผู้นำในกิจกรรมส่วนรวม
- ปัญหาการช่วงชิงและ/หรือการแบ่งปัน ผลประโยชน์ ผลงาน ความนิยม ฯ
- ปัญหาส่วนบุคคล (และการแก้ปัญหาจากกลุ่ม)

ข้อค้นพบจากการทำงานนี้คือ ในการทำงานแม้จะประสบปัญหามากมาย แต่พลังของการขับเคลื่อน งานจนประสบความสำเร็จจะมาจาก ความมุ่งมั่น/ความเชื่อมั่นระหว่างกัน นอกจากนี้คนกลุ่มอายุต่างๆ จะมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ มักเป็นผู้ริเริ่มโครงการเป็นผู้มีความรู้ และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ยิ่ง เช่น มีความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมดีมาก รู้จักผู้คน รู้จักความเหมาะสม ในขณะที่กลุ่มเยาวชน วาดรูปเก่ง เขียนหนังสือได้สวย มีความคิดสร้างสรรค์ ช่วยให้การดำเนินงานกลุ่มมีชีวิตชีวา และมีพลังในการผลิตสูง กลุ่มวัยกลางคนประมาณ 35-60 ปี จะเป็นกลุ่มสำคัญในการขับเคลื่อนงาน เนื่องจากอยู่ในวัยทำงาน และในแง่ของภาษาและวัฒนธรรม กลุ่มนี้เป็นผู้ที่มีความรู้ในภาษาและวัฒนธรรมดั้งเดิม ในขณะเดียวกันก็มีความรู้ภาษาไทย เขียน

อ่านได้ เข้าใจสังคมวัฒนธรรมภายนอก จึงสามารถเชื่อมความรู้พื้นบ้านกับความรู้สมัยใหม่ได้ ในขณะที่ผู้สูงอายุส่วนมากไม่รู้หนังสือไทย และเยาวชนส่วนมากจะไม่รู้ภาษาบรรพบุรุษเพียงพอ

6. ได้ประสบการณ์และเข้าใจความสำคัญในการปรับบทบาท ระหว่างชุมชนและนักวิชาการในระยะต่างๆ

ระยะที่ 1 ชุมชนเป็นแหล่งข้อมูลของนักวิชาการ เช่น การศึกษาภาษาและวัฒนธรรมด้านต่างๆ เจ้าของภาษาทำหน้าที่ผู้ให้ข้อมูล ฯ

ระยะที่ 2 ชุมชนทำงานร่วมกับนักวิชาการ เช่น การพัฒนาระบบเขียน นักภาษาศาสตร์ รู้โครงสร้างระบบและให้ตัวเลือก เจ้าของภาษาเป็นผู้ใส่เนื้อหา ใส่ชีวิต เป็นผู้เลือกสรร และรู้ความเหมาะสม

ระยะที่ 3 ชุมชนดำเนินการด้วยตนเองเป็นหลัก นักวิชาการเป็นที่ปรึกษา เช่น การสร้างหนังสือและสื่อ การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น และจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ฯ

7. ปัจจัยของความสำเร็จของโครงการฟื้นฟูฯ

จากการทำงานที่ผ่านมา ได้พบว่า ความสำเร็จของโครงการฟื้นฟูในเบื้องต้นจะมาจากสิ่งต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยชุมชนเป็นแกนหลักของการดำเนินงาน กล่าวคือ ความต้องการจากภายในชุมชนเองที่มีจุดมุ่งหมายเป็นจุดรวมเดียวกัน ในที่นี้คือการฟื้นฟูภาษา ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมของอัตลักษณ์ ซึ่งทำให้เกิดแรงผลักดันอย่างแรงกล้าสามารถผ่านอุปสรรคข้อขัดข้องต่างๆ ซึ่งมีมากมาย ทุกขั้นตอน กรณีเช่นนี้เกิดกับกลุ่มของและกับอีก 3 กลุ่มเช่นกัน แม้อยู่ในระยะเบื้องต้น ซึ่งเป็นการสนับสนุนความสำคัญของภาษากับอัตลักษณ์ กรณีความสำเร็จของของจึงไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หรือเกิดเฉพาะกับกลุ่มของ

2. การมีเทคนิควิธีการ ซึ่งได้รับการแนะนำจากสถาบันวิชาการ โดยร่วมกันสร้างความรู้และการเรียนรู้ร่วมกัน มีการทำงานอย่างมีระบบ เป็นขั้นตอน จากง่ายไปหายาก ไม่เร่งร้อนเกินไป เป็นไปตามเงื่อนไขทางวัฒนธรรม

3. การมีแหล่งทุน สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการจัดการด้านการเงิน และการบริหารโครงการฯ เป็นระบบ

4. การมีเครือข่าย และการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งจากโรงเรียน วัด ชุมชน และหน่วยงานในพื้นที่ เช่น อบต. อบจ. ซึ่งการศึกษาดูงานโครงการต้นแบบ เช่น โครงการของ มีความสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ทำให้ชุมชนต่างๆ ได้แรงบันดาลใจจากการเห็นโครงการของ ทำให้เกิดกำลังใจและสามารถประมาณกำลังและความสามารถของตนได้ เป็นจุดเริ่มต้นของการเริ่มงานด้วยตนเองของชุมชน และทำให้เกิดเครือข่ายระหว่างชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีปัญหาเช่นเดียวกันได้หารือ ปรับทุกข์ และชี้แนะซึ่งกันและกัน

ในแง่ของสถาบันวิชาการ การดำเนินงานฟื้นฟูภาษาเป็นการทำงานที่ต้องบูรณาการความรู้ด้านต่างๆ ความเหมาะสมของแต่ละโครงการ ซึ่งสิ่งนี้มีความสำคัญต่อความก้าวหน้าหรือความสำเร็จ เช่น ในกรณีของโครงการชอง นอกเหนือจากความรู้ด้านภาษาและภาษาศาสตร์ยังต้องบูรณาการความรู้ด้านภาษาศาสตร์ประยุกต์ การศึกษา (สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ย่อย) พิพิธภัณฑศึกษา ชาติพันธุ์วิทยา และทำให้เกิดองค์ความรู้ในด้านของวิธีการการทำงานร่วมกับชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยในภาวะวิกฤต เข้าใจในความคิด ความปรารถนา ความสำคัญของอัตลักษณ์หรือความเป็นตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ และการฟื้นฟูภาษา คือ การฟื้นฟูอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน การสร้างความสำเร็จร่วมกันที่ละน้อยเป็นขั้นตอน สามารถทำให้ชุมชนชาวบ้านทำงานยากๆ ได้สำเร็จ เป็นการฟื้นฟูความมั่นใจและสร้างความสุขแก่ชุมชน

กระบวนการในการฟื้นฟูภาษาท้องถิ่น โดยการพัฒนาภาษาผ่านการฝึกอบรมต่างๆ จนถึงการสอนภาษาในโรงเรียน เป็นกระบวนการที่ฝึกความมีส่วนร่วมทางความคิดตลอดเวลา ความพยายามในการอ่านหนังสือและการฝึกฝน เพื่อการพูดและเขียนล้วนเป็นการพัฒนาทางปัญญา ทำให้สมองเฉียบคมขึ้น เนื่องจากต้องมีการลบลืมมองตลอดเวลา เด็กจะมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนดีขึ้น กระบวนการวิจัยนี้จึงสนับสนุนการรณรงค์ในระดับโลกขององค์การระหว่างชาติ เช่น ยูเนสโก ด้านการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพแก่เยาวชน ซึ่งสนับสนุนการใช้ภาษาแม่ในการเรียนการสอนเป็นบันไดก้าวข้ามไปสู่การศึกษาในระบบภาษาราชการอย่างมีประสิทธิภาพ และในขณะเดียวกันก็มีส่วนในการปกป้องรักษาความหลากหลายด้านภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นมรดกของมนุษยชาติไว้อีกทางหนึ่งด้วย องค์ความรู้ต่างๆ นี้สามารถนำไปใช้กับการแก้ปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ทั้งในประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน ในเอเชียอาคเนย์ได้เช่นกัน และที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ องค์ความรู้จากประสบการณ์จริงนี้ จะสามารถนำไปสู่การพัฒนางานวิชาการ หรือการสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนที่สร้างจากความรู้ท้องถิ่นของภูมิภาคเอเชียเอง ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อโลกวิชาการ ซึ่งยังขาดแคลนความรู้เช่นนี้เป็นอย่างมาก

นอกจากนี้โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นภาษายังเปิดโอกาสให้อาจารย์ นักวิจัย นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกฝนงานภาคปฏิบัติ เพื่อการสร้างองค์ความรู้ดังกล่าว และเข้าใจวิธีการทำงานร่วมกับชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีลักษณะพิเศษต่างๆ กัน โครงการวิจัยเช่นนี้ เป็นการบูรณาการภารกิจหลักของมหาวิทยาลัย อันได้แก่ การวิจัย การเรียนการสอน การบริการวิชาการแก่สังคมและชุมชน รวมทั้งการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไปพร้อมๆ กัน

7. แนวคิดที่ได้จากงานวิจัย

1. การใช้ปัญหาของชุมชน/สังคมเป็นตัวตั้งในการทำงาน นำไปสู่การบูรณาการวิชาการด้านต่างๆ

2. การกำหนดกรอบการฝึกปฏิบัติ เป็นประโยชน์ในการทำงานตามวัตถุประสงค์ในเบื้องต้น นำไปสู่การปรับประยุกต์ความเหมาะสม และวัฒนธรรมการทำงานในชั้นๆ ต่อไป

3. ภาษาและวัฒนธรรมมีความสำคัญและเป็นศูนย์รวมของจิตวิญญาณของกลุ่มชน เป็นสิ่งที่แสดงอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนที่เป็นรูปธรรมที่สำคัญของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ สามารถใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาชุมชน การสร้างระบบตัวเขียนของภาษากลุ่มชาติพันธุ์ การทำงานกับกลุ่มชาติพันธุ์ จึงละเลยเรื่องของภาษาและวัฒนธรรมไม่ได้ ภาษาเป็นเครื่องมือนำไปสู่การพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะการพัฒนาทางปัญญาและระบบคิดของกลุ่มคนได้ โดยสามารถรวมคนในชุมชนมาทำงานร่วมกัน คิดร่วมกันได้ เช่น การร่วมกันคิดเพื่อสร้างระบบตัวเขียนแก่ภาษาท้องถิ่นของตนไปทีละตัวจนครบทั้งระบบ ทั้งระบบพยัญชนะ (พยัญชนะต้น พยัญชนะสะกด) ระบบสระ และระบบน้ำเสียง รวมไปถึงการฝึกฝนการเขียนคำศัพท์ต่างๆ และการฝึกหัดเขียนเรื่องจนประสบความสำเร็จในระดับเบื้องต้น แม้จะยังไม่สมบูรณ์แต่ก็เห็นเป็นผลงาน และนำไปใช้เพื่อบันทึก และเผยแพร่ความรู้ความคิดได้ โดยชาวบ้านมีความรู้ความสามารถที่ทำได้ด้วยตนเองอย่างสมบูรณ์ การสร้างระบบตัวเขียนเป็นอัตลักษณ์ที่เป็นรูปธรรม ทำให้ชาวบ้านแต่ละกลุ่มมีความภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง ดังคำกล่าวของนายทองพิทักษ์ ยันจตุรัส ผู้ร่วมงานกลุ่มญ้อกูร (มอญโบราณแห่ง อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ) ที่กล่าวว่า “ในชีวิตนี้ผมมีความภูมิใจที่ได้สร้างตัวเขียนภาษาญ้อกูรไว้ให้กับลูกหลาน” ซึ่งน่าจะเป็นคำกล่าวที่แทนความรู้สึกของเจ้าของภาษาทุกกลุ่ม ที่เข้าร่วมงานการพัฒนากระบวนการเขียนอย่างต่อเนื่อง จนได้ระบบตัวเขียนสำหรับภาษาของตน

4. งานโครงการวิจัยนี้ได้ก่อให้เกิดผลด้านความสุขและความปลาบปลื้มใจ ทั้งแก่ชุมชนผู้สร้างงานและคณะผู้วิจัย ซึ่งเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการ ที่สามารถใช้วิชาการให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชน อีกทั้งเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชุมชนชาติพันธุ์กับหน่วยงานราชการที่ให้ความสนับสนุนทั้งด้านวิชาการและงบประมาณ ซึ่งน่าจะเป็นตัวอย่างของการนำไปปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการในกรณีอื่นๆ ได้ต่อไป

5. อย่างไรก็ตามความยั่งยืนของความพยายามในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้ดำเนินการมาแล้ว เป็นความพยายามจากชุมชนรากหญ้ายังต้องการการสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรมของภาครัฐ เช่น การใช้นโยบายการศึกษาที่เปิดรับภาษาท้องถิ่น และการกำหนดนโยบายภาษาในระดับชาติที่สนับสนุนความหลากหลายของภาษาและวัฒนธรรมของประชากรในชาติ เป็นต้น

สรุป

วิกฤตทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่มีอำนาจทางการเมืองและการปกครองใดๆ แม้จะเป็นปัญหาที่เห็นได้ชัดเจนจากการเสื่อมถอยของการใช้ภาษาและความเป็นกลุ่มชนที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ ซึ่งเป็นความทุกข์ของผู้สูงอายุ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นโอกาสสำหรับกลุ่มที่อยู่ในสภาวะวิกฤตรุนแรง ให้ได้มีส่วนร่วมในการฟื้นฟู เพื่อสร้างสรรค์ความเป็นตัวตนขึ้นมาได้ด้วยตนเอง เป็นฐานรากที่สำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยตนเองต่อไป การร่วมกันฟื้นฟูภาษาเป็นการพัฒนาท้องถิ่นที่ชี้ให้เห็นถึงปัญหา โอกาส และศักยภาพของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ในชาติ ซึ่งจะไปสู่การทบทวนนโยบายภาษาเพื่อการศึกษาในระดับต่างๆ และในสื่อสารมวลชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน และคำประกาศขององค์การนานาชาติ เช่น UNESCO ที่ส่งเสริมการศึกษาที่มีคุณภาพแก่ประชากรทุกหมู่เหล่าในโลก โดยการใช้ภาษาท้องถิ่นในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพเป็นสะพานไปสู่การรู้หนังสือและการเรียนที่ก่อให้เกิดความสุข และมีคุณภาพ นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ในการศึกษา คุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นประชากรที่มีคุณภาพนำไปสู่สันติสุขที่ยั่งยืน รวมทั้งเป็นการปกป้องรักษาความหลากหลายของภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นมรดกของมนุษยชาติ

บรรณานุกรม

- ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต. 2551, *ประสบการณ์ฟื้นฟูภาษาในภาวะวิกฤตในประเทศไทย : กรณีภาษาของ จังหวัดจันทบุรี*. นครปฐม. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต. 2548. *วิกฤตทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ : ปัญหาหรือโอกาส*. วารสารภาษาและวัฒนธรรม. 24(1): 5-17. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2549. *สถานการณ์ทางภาษาในสังคมไทยกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์*. วารสารภาษาและวัฒนธรรม นครปฐม. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. ปีที่ 25 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2549.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2547. *แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในประเทศไทย*. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2543. *พัฒนาระบบเขียนภาษาของ*. ภาษาและวัฒนธรรม 19(2): 5-18.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2541. *พัฒนาสื่อภาษาพื้นบ้าน กรณีภาษาเขมรถิ่นไทย*. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Fishman, J.A. 1991. *Reversing Language Shift*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Krauss. 1992. *The World's Language in Crisis*. Language 68(1):4-10.

- Malone, Dennis. 2001. *Language development in a minority language community: Report of the Chong writers workshop, Klong Phlu village, Khao Kichakut district, Chantaburi province 4-6 August 2000*. MKS 31:141-152.
- Pornsawan Ploykaew. 2001. *Samre Grammar*. Ph.D. dissertation. Institute of Language and Culture for Rural Development, Mahidol University.
- Smalley, William A. 1994. *Linguistic Diversity and National Unity: Language Ecology in Thailand*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Sunee Kamnuansin. 2002. Kasong syntax. Master of Art programme in Linguistic dissertation. Institute of Language and Culture for Rural Development, Mahidol University.
- Suwilai Premsrirat. 2007. *Endangered Languages of Thailand*. International Journal of Sociology of Language 186(2007) : 75-93.
- Suwilai Premsrirat. 2005. Thailand: Language Situation. Encyclopaedia of Language and Linguistics 2nd Edition. Oxford: Elsevier Limited.
- Suwilai Premsrirat. 2002. *The future of Nyah Kur*. Collected papers on Southeast Asian and Pacific Language. Canberra. Pacific Linguistics, 155-165.
- Suwilai Premsrirat. 2000. *So (Thavung) Dictionary*. University of Melbourne Press.
- Suwilai Premsrirat. 1995. "On Language Maintenance and Language Shift in Minority Languages of Thailand: A Case Study of So (Thavung)." In Kazato Matsumura, ed., *Studies in Endangered Languages*. Papers from the International Symposium on Endangered Languages, Tokyo, November 18-20, 1995.

การสร้างระบบเขียนสำหรับภาษาชาติพันธุ์ : เครื่องมือในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูภูมิปัญญาด้านภาษา

ศ.ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์¹⁰

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

lcspm@mahidol.ac.th

1. ความสำคัญของภาษาท้องถิ่น

ภาษาท้องถิ่นซึ่งรวมทั้งภาษาไทยถิ่นและภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ในชุมชนท้องถิ่นและในครอบครัว ซึ่งเป็นภาษาของบรรพบุรุษหรือภาษาแม่(Mother Tongue)นั้น เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นวัฒนธรรมทางการสื่อสารเฉพาะของแต่ละกลุ่มชน ทั้งการสื่อสารทั่วไปและการสื่อสารระดับลึกที่เป็นนามธรรมเกี่ยวกับความคิด การให้ความหมายด้านต่างๆ ภาษาจึงเป็นระบบของความรู้ ภูมิปัญญาของแต่ละกลุ่มชนที่ได้สร้างสมต่อเนื่องกันมายาวนาน หลายภาษามีอายุเป็นพันปีและเป็นสิ่งที่แสดงอัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละกลุ่มชน ในสมัยก่อนนั้นกลุ่มชนที่มีผู้นำหรือกษัตริย์ที่มีอำนาจ จะมีนักปราชญ์ ราชบัณฑิตของราชสำนัก ซึ่งจะเป็นผู้สร้างระบบเขียนของภาษาขึ้น เพื่อการบันทึกเหตุการณ์ ภูมิปัญญา หรือสิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่างๆ ดังที่ปรากฏในศิลาจารึก ใบลาน สมุดข่อย ฯ ตลอดจนเป็นหนังสือหรือรูปแบบเอกสารการสื่อสารที่ใช้ต่อเนื่องมาถึงในยุคปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตาม มีอีกหลายกลุ่มภาษาที่ไม่เคยมีระบบเขียนมาก่อนเลย ความรู้ ความคิดและภูมิปัญญาด้านต่างๆ จึงถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นด้วยปากต่อปาก หรือที่เรียกว่าวรรณกรรมมุขปาฐะนั่นเอง

ภาษาท้องถิ่นซึ่งเป็นภาษาแม่ นอกจากจะเป็นสิ่งที่แสดงอัตลักษณ์หรือตัวตนของเจ้าของภาษาแล้วยังเป็นเครื่องมือ(สื่อ) ที่สำคัญในการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชน ที่จากครอบครัวเข้าสู่โรงเรียนด้วยภาษาแม่ซึ่งเป็นภาษาที่หนึ่งของเด็ก หากเชื่อมต่อกับความรู้จากสิ่งที่เด็กเรียนรู้มาที่บ้านไปสู่สิ่งที่เด็กไม่รู้ในโรงเรียน อย่างเป็นระบบ เช่น จากภาษาแม่สู่ภาษาของโรงเรียนหรือภาษาราชการ และความรู้ด้านต่างๆ การใช้ภาษาแม่ร่วมเป็นสื่อในการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ จะช่วยในการสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ที่เข้มแข็งแก่เด็ก ทำให้เด็กไม่เครียด เรียนได้เข้าใจ ทำให้มีผลสัมฤทธิ์ที่ดีและสามารถต่อยอดการเรียนรู้ในระดับสูงขึ้นโดยใช้ภาษาราชการได้ ดังตัวอย่างจากการจัดการเรียนการสอนแบบทวิภาษา เป็นต้น อีกทั้งการมีระบบภาษาเขียนสำหรับภาษาท้องถิ่น

¹⁰ ศาตราจารย์สาขาภาษาศาสตร์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท และประธานคณะกรรมการศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต มหาวิทยาลัยมหิดล

ของกลุ่มชาติพันธุ์ ยังนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาษาท้องถิ่นแก่ผู้สนใจและเจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ เพื่อความเข้าใจอันดีและสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพกับประชากรในท้องถิ่นอีกด้วย

2. ความหลากหลายของภาษาท้องถิ่น ความถดถอยทางภาษา และความพยายามในการอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษาท้องถิ่น

ภาษาท้องถิ่นของประชากรในประเทศไทยมีความแตกต่างหลากหลายในแต่ละพื้นที่ จากงานวิจัยภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย ได้พบว่ามีภาษาทั้งสิ้นกว่า 70 กลุ่มภาษา(สุวิไล 2551) ส่วนมากมีแต่ภาษาพูดไม่เคยมีตัวเขียนและภาษาเขียน บางภาษามีตัวเขียนมาแต่เดิมและไม่มีการใช้อย่างต่อเนื่อง หรืออย่างแพร่หลาย ในยุคของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วดังปัจจุบัน ภาษาท้องถิ่นต่างๆ ที่ไม่มีตัวเขียน หรือแม้บางภาษามีตัวเขียนดั้งเดิมแต่ไม่มีการใช้ในชีวิตประจำวัน จะอยู่ในภาวะถดถอย เช่น อักษรมอญ ล้านนา ไทยน้อย เป็นต้น เยาวชนในท้องถิ่นต่างๆ ใช้แต่ภาษากลางหรือภาษาราชการซึ่งเป็นภาษาของโรงเรียนและสื่อของการเรียนการสอน แม้ว่าส่วนมากจะยังคงใช้สำเนียงไทยท้องถิ่น เช่น เหนือ อีสาน หรือใต้ แต่คำศัพท์ก็มักไม่ใช้หรือไม่รู้คำศัพท์ดั้งเดิมของท้องถิ่นใช้แต่คำภาษาไทยกลางแทน ทั้งนี้เนื่องมาจากอิทธิพลของโรงเรียนและสื่อมวลชน รวมทั้งค่านิยม ในปัจจุบันการพูดภาษากลางด้วยสำเนียงเมือง สำเนียงอีสาน หรือสำเนียงใต้ หรือการพูดภาษาคำเมือง, ลาวอีสาน หรือปักข์ใต้ด้วยคำภาษาไทยกลาง จึงมีอยู่ทั่วไป ในขณะที่เด็กกับที่ภาษาชาติพันธุ์กลุ่มย่อยๆ หมดยุคไปจากสังคม และบางภาษาจะสูญสิ้นไปตามอายุขัยของเจ้าของภาษาผู้สูงอายุ แม้กระทั่งภาษาสำคัญๆ ที่มีตัวเขียนก็ประสบปัญหาเช่นกัน เพราะไม่อยู่ในระบบการศึกษา ดังที่ผู้สูงอายุชาวมอญลุ่มน้ำแม่กลองเปรียบเทียบการถดถอยของภาษามอญกับผลไม้ที่ “กำลังจะหลุดจากขั้ว” ความตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นนี้เริ่มมีมากขึ้นเรื่อยๆ เห็นได้จากคำปรารภของเจ้าของภาษากลุ่มต่างๆ จากข่าวหน้าหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการวิกฤตของภาษาชาติพันธุ์ ซึ่งมีปรากฏเป็นครั้งคราว และเมื่อวันภาษาไทยแห่งชาติเมื่อ 29 กรกฎาคม ที่ผ่านมาก็ได้เริ่มพูดถึงการวิกฤตของภาษาไทยถิ่นกันมากขึ้น

ปัญหาเรื่องการเสื่อมสลายของภาษา ในยุคปัจจุบันเป็นปัญหาระดับโลก เนื่องจากการเสื่อมสลายของภาษาเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และอัตราการตายของภาษาเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างน่าตกใจ ดังมีคำทำนายจากนักภาษาศาสตร์ (Krauss 1992) ว่า หากไม่มีการดำเนินการอย่างไร 90% ของภาษาในโลกจะดำรงอยู่ได้ไม่พันศตวรรษนี้ ภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤตเหล่านี้ก็คือภาษาท้องถิ่นชาติพันธุ์ต่างๆ นั่นเอง มีเพียงภาษาราชการ/ ภาษาประจำชาติที่อยู่ในระบบการศึกษา โดยใช้เป็นสื่อของการเรียนการสอนและสื่อสารมวลชนเท่านั้นที่จะยังคงปลอดภัย แม้ว่าในทำนองเดียวกันภาษาประจำชาติ/ ภาษาราชการหรือภาษาไทยก็ถูกคุกคามด้วยภาษานานาชาติ ภาษาเศรษฐกิจ เช่น ภาษาอังกฤษ ด้วยเช่นกัน

แต่อย่างไรก็ตาม ในขณะนี้ได้มีความพยายามจากท้องถิ่นหลายพื้นที่ที่ต้องการจะอนุรักษ์ วัฒนธรรมทางภาษาของตน ดังเช่น ในเขตภาคเหนือได้มีการนำ “ตัวเมือง” มาเขียนป้ายชื่อ ป้าย ประกาศ หรือใช้เป็นสัญลักษณ์ตามที่ต่างๆ เช่น บนเสื้อผ้า แก้วน้ำและอื่นๆ เช่นเดียวกับชุมชน มอญที่มีการเขียน ภาษามอญ/ ตัวมอญตามป้ายต่างๆ และชุมชนที่ใช้ภาษามลายู/ตัวยาวิในป้าย ประกาศต่างๆและป้ายชื่อหมู่บ้าน เป็นต้น

แนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของภาษาท้องถิ่นต่างๆ นั้น ทำได้หลาย แนวทาง และจะให้ได้ผลก็ควรจะใช้หลายๆ แนวทางไปพร้อมกัน เช่น การฟื้นฟูการพูดภาษาใน สถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันในครอบครัว มีความสำคัญการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมโดย สม่่าเสมอ และส่งเสริมการใช้ภาษาท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ ทั้งป้ายประกาศ เสียงตามสาย หอ กระจ่ายข่าว วิทยุชุมชน ฯลฯ รวมทั้งการจัดการเรียนเขียนอ่านในชุมชน เช่น ผ่านศูนย์การเรียนรู้ ชุมชน ซึ่งนอกจากการจัดให้ความรู้ด้านทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มชน ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน วิธี ชีวิตเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม กิจกรรมหรือเรื่องราวทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ ซึ่งแต่ละแนวทางยัง สามารถดำเนินการได้ในรายละเอียด ซึ่งควรมีการศึกษาและทดลองต่อไป

สิ่งที่สำคัญสำหรับการดำรงอยู่ของภาษาท้องถิ่นอย่างหนึ่ง คือการมีภาษาเขียน ซึ่งหาก เป็นภาษาที่มีภาษาเขียนมาแต่เดิม ก็ควรพยายามใช้ภาษาเขียนดั้งเดิมให้มากที่สุด โดยพิจารณา ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ และจุดมุ่งหมายการใช้งาน ส่วนภาษาที่ยังไม่มีตัวเขียน จะต้องสร้างภาษาเขียนขึ้น เพื่อเพิ่มการใช้ภาษาท้องถิ่นจากการที่เป็นเพียงภาษาพูดให้อยู่ในรูป ของภาษาเขียนด้วย เพราะหากมีแต่ภาษาพูดจะเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากระหว่างผู้พูด ภาษารุ่นต่อรุ่น และแม้แต่บุคคลแต่ละคน การเพิ่มพื้นที่ของการใช้ภาษาท้องถิ่นในรูปของภาษา เขียนจะเป็นการชะลอการเปลี่ยนแปลงและการตายของภาษาและยังทำให้สามารถบันทึกกิจกรรม เรื่องราว ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งความเชื่อและคำสอนต่างๆ ของบรรพชน ซึ่งล้วนเป็นภูมิ ปัญญาที่มีค่าควรแต่การบันทึก เพื่อเป็นแหล่งของการศึกษาค้นคว้าต่อไป และที่สำคัญคือสามารถ ใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนภาษาท้องถิ่น และวรรณกรรมท้องถิ่นแก่ผู้สนใจและผู้ที่ต้อง ทำงานในพื้นที่ รวมทั้งทำให้สามารถนำภาษาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบโรงเรียนหรือการศึกษาในระดับ ต่างๆ ต่อไป

3. การสร้างระบบเขียนเพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเพื่อการพัฒนา การศึกษา

การสร้างระบบการเขียนหรือภาษาเขียนนั้น แต่เดิมมีเฉพาะภาษาใหญ่ หรือภาษาของ กลุ่มชนที่มีอำนาจทางการเมืองการปกครองหรือมีความเจริญมาแต่โบราณ นักปราชญ์ ราชบัณฑิต ของกษัตริย์จะเป็นผู้คิดค้นสร้างขึ้นเพื่อบันทึกประวัติเหตุการณ์สำคัญๆ เรื่องของศาสนา ฯลฯ โดยมักนำตัวเขียนมาจากภาษาอื่นๆ ที่มีความเจริญด้านการเขียนมาก่อน ดังนั้น ภาษาเขียนที่พบ

อยู่ในปัจจุบันจึงมีอิทธิพลมาจากภาษาใหญ่ เช่น อักษรจีนเป็นต้นแบบของตัวอักษรที่ใช้ใน ภาษาญี่ปุ่นและเกาหลี อักษรอินเดียเป็นต้นแบบของตัวอักษรของภาษาในเอเชียอาคเนย์เช่น มอญ เขมร ไทย โดยผ่านพุทธศาสนา เป็นต้น อักษรอาหรับเป็นต้นแบบของตัวอักษรยาวีซึ่งใช้ในการเขียนภาษามลายูมาแต่ดั้งเดิม โดยผ่านทางศาสนาอิสลาม และโรมันซึ่งเป็นรากฐานของ ตัวเขียนภาษาอังกฤษในปัจจุบัน ซึ่งอักษรต่างๆ นั้นยังมีอิทธิพลขยายต่อไปอีก เช่น ตัวอักษร มอญนำไปสู่การดัดแปลงใช้เป็นอักษรพม่า กะเหรี่ยงและอักษรล้านนา(ตัวเมือง) เป็นต้น สำหรับ ตัวเขียนละตินหรือโรมันนั้น ได้มีการนำไปใช้อย่างกว้างขวางในภาษาต่างๆ อยู่ในยุโรปและใน ประเทศอาณานิคม รวมทั้งภาษากลุ่มชาติพันธุ์ย่อยต่างๆ โดยผ่านคริสต์ศาสนา ซึ่งหมอสอน ศาสนาเป็นผู้สร้าง เพื่อการอ่านไบเบิลและการรู้หนังสือของกลุ่มชนต่างๆ เป็นต้น

จากการที่ในยุคปัจจุบันภาษาย่อยต่างๆ ทั่วโลกอยู่ในภาวะวิกฤต เนื่องมาจากโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งนโยบายการศึกษาและนโยบายภาษาที่ส่งเสริมเฉพาะ ภาษาราชการ (ภาษาไทยกลาง) ไม่ส่งเสริมสนับสนุนภาษาท้องถิ่น (ทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา) จึงได้พบว่า “สำหรับในประเทศไทย มีภาษาท้องถิ่นในภาวะวิกฤตใกล้สูญถึงอย่างน้อย 14 ภาษา ได้แก่ ของ, กะซอง, ชัมเร, ของ(ชะโง), ญ้อกร, โซ(ทะเว็ง), มลาบรี, เกนชีว(ซาไก), ลัวะ(ละเวือะ), ละว้า(ก่อง), อิมปี, บิซุ, มอเกล็น และ อูรักละโว้ย ส่วนภาษาอื่นๆ ที่ไม่อยู่ในระบบการศึกษาและ สื่อมวลชนก็ไม่ปลอดภัยเช่นกัน เห็นได้จากการใช้คำศัพท์และลักษณะทางไวยากรณ์ของ ภาษาไทยกลางมากขึ้นเรื่อยๆ แม้การออกเสียง ก็ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยเป็นอย่างมาก (สุวิไล 2547, 2550)” มีเพียงภาษาราชการหรือภาษาไทยมาตรฐานเท่านั้นที่ยังปลอดภัย เนื่องจากใช้เป็นสื่อของการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนและในสื่อมวลชน นอกจากนี้ในบริเวณชายแดนซึ่งเป็นภาษากลุ่มชาติพันธุ์ที่มีผู้พูดภาษาจำนวนมากและต่อเนื่องไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ภาษา เขมรถิ่นไทย ภาษามอญ ภาษามลายูถิ่นและภาษาชาวเขาต่างๆ เช่น ม้ง เมี่ยน ลีซอ ละหู่ อักข่า กะเหรี่ยงกลุ่มต่างๆ เยาวชนในพื้นที่ที่พูดภาษาต่างๆ ดังกล่าวตามแนวชายแดนยังมีปัญหาผลการ เรียนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน เนื่องจากยังไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาของรัฐที่ใช้ภาษาไทยเป็น สื่อการเรียนการสอนเพียงภาษาเดียวได้ ในขณะเดียวกัน เยาวชนบางส่วนที่สามารถรับการศึกษา ของรัฐได้ก็มักจะสูญเสียอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม สำหรับในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ซึ่งประชากรมีจำนวนมาก ซึ่งนับถือศาสนาอิสลามและมีเชื้อสายมลายู พูดภาษามลายูถิ่น เช่น จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาสและบางส่วนของจังหวัดสงขลาพูดภาษามลายูปาตานี¹¹ ในเขต นอกเมืองยังมีการใช้ภาษามลายูถิ่นปาตานีอย่างเข้มข้น และมีปัญหาการเข้าไม่ถึงบริการของรัฐ โดยเฉพาะการศึกษาในระบบโรงเรียนซึ่งใช้ภาษาไทยเพียงภาษาเดียวเป็นการเรียนการสอน ส่วน ประชากรในจังหวัดสตูล พูดภาษามลายูถิ่นต่างสำเนียง โดยเป็นสำเนียงเดียวกับรัฐปะลิสของ

¹¹ ภาษามลายูปาตานี คือ ภาษามลายูถิ่นหนึ่งที่พูดกันในเขตจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และบางส่วนของจังหวัด สงขลา ซึ่งต่อเนื่องกับรัฐ กลันตันในประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของรัฐปาตานีเดิม เรียกเป็นภาษาท้องถิ่นว่า บาซอ 'นาบู' 'ตานิง'

มาเลเซีย มีปัญหาการถดถอยและการตายของภาษาอย่างชัดเจน ในขณะที่เดียวกับที่ทางภาคเหนือ และตะวันตกของไทย นอกจากปัญหาภาษาการสื่อสารและการศึกษาแล้ว มีปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน ปัญหาการไม่ได้รับสัญชาติ ไม่ได้รับสิทธิการเป็นพลเมืองด้านต่างๆ และการเคลื่อนไหวยอพยพย้ายถิ่นเข้ามาของกลุ่มชนต่างๆ จากประเทศใกล้เคียง เพื่อการหางานทำ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในขณะนี้ได้มีการเคลื่อนไหวกจากชุมชนท้องถิ่นที่จะอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมของตน โดยเริ่มจากการพัฒนาระบบการเขียน ซึ่งในยุคปัจจุบันเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างเจ้าของภาษาและนักวิชาการด้านภาษาศาสตร์ ซึ่งสนับสนุนด้านหลักการทางวิชาการและวิธีการสร้างระบบเขียน ดังเช่น การดำเนินงานของศูนย์การศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งมีการพัฒนาระบบเขียนร่วมกับชุมชน เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

4. หลักการและวิธีการในการถ่ายทอดเสียงของนักภาษาศาสตร์และการสร้างระบบภาษาเขียนสำหรับภาษาท้องถิ่น

1. ภาษามนุษย์เป็นสิ่งมหัศจรรย์ การเกิดภาษาของมนุษย์ถือว่าเป็นอุบัติการณ์ที่ยิ่งใหญ่ของโลก ก่อให้เกิดการสร้างสรรคสิ่งต่างๆ อย่างมากมาย อันเป็นวัฒนธรรมความเจริญด้านวัตถุ ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์มีภาษาซึ่งเป็นระบบสัญลักษณ์ ใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารระหว่างกัน เป็นภาษาที่มีลักษณะเป็นนามธรรม(Abstract) นอกเหนือจากการสื่อสารทั่วไปที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นการแสดง ความรัก ความเกลียด ความโกรธ ยังเป็นการสื่อสารที่เป็นนามธรรม คือ การสื่อสารด้านความคิดและระบบภูมิปัญญาด้านต่างๆ จากบุคคลสู่บุคคลหรือกลุ่มบุคคล จากรุ่นสู่รุ่นและ จากเรื่องหนึ่งไปสู่อีกเรื่องหนึ่งต่อยอดไปได้เรื่อยๆ ดังเห็นได้จากความเจริญทางวัตถุที่มีอยู่ทั่วไปในโลกปัจจุบัน

แต่อย่างไรก็ตาม ภาษาในชุมชนท้องถิ่นจำนวนมากที่มีเฉพาะภาษาพูด ใช้สื่อสารระหว่างกัน ระหว่างรุ่นต่อรุ่น จะมีการเปลี่ยนแปลงหรือเสื่อมสลายไปได้ตามสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคมที่แตกต่างไป แต่เนื่องจากภาษาพูดซึ่งเป็นวัฒนธรรมในการสื่อสารแต่ละกลุ่มชนมีความสำคัญมาก เป็นระบบคิด แหล่งเก็บภูมิปัญญา เป็นสิ่งที่สะท้อนวิถีชีวิตการจัดการกับสิ่งต่างๆ และเป็นเครื่องมือของการสื่อสารของแต่ละกลุ่มชนในเรื่องต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพและได้สั่งสมมายาวนาน เป็นเครื่องมือสื่อสารที่เข้าถึงชุมชนและบุคคล ดังนั้น การหาวิธีการที่จะถ่ายทอดสู่บุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นเจ้าของภาษาและบุคคลภายนอกในลักษณะที่บันทึกเป็นรูปเขียน จึงเป็นสิ่งสำคัญและได้มีการสร้างตัวอักษรและระบบภาษาเขียนมาแต่สมัยโบราณดังกล่าวแล้วข้างต้น แต่ในสมัยปัจจุบันวิชาการด้านภาษาศาสตร์สามารถบันทึกภาษาในรูปเขียนโดยใช้วิธีการถ่ายทอดเสียง(หรือเขียนเป็นคำอ่าน) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาษาชาติพันธุ์(ที่ไม่มีตัวเขียน) หรือบันทึกเรื่องราว ภูมิปัญญาต่างๆ

2. วิธีการถ่ายทอดเสียงภาษาต่างๆ ในโลก ตามหลักภาษาศาสตร์แบ่งได้เป็น 2 วิธี (หรือระดับ) คือ ระดับสัทศาสตร์ (Phonetics) ซึ่งเป็นการถอดเสียงทุกเสียงที่ได้ยินอย่างละเอียด และระดับสัทวิทยา คือ การถ่ายทอดเสียงที่เป็นหน่วยเสียงสำคัญในภาษา (Phonemics) ทั้งนี้โดยตัวอักษรที่ใช้คือ สัทอักษรสากล (International Phonetic Alphabet) สัทอักษรสากล เป็นเครื่องมือสำคัญของนักภาษาและภาษาศาสตร์ที่ใช้ในการจดบันทึกข้อมูลที่ศึกษาจากพื้นที่ แต่ในขั้นตอนของการนำมาใช้งานในชุมชนและสังคมจะมีการปรับจากสัทอักษรสากล ซึ่งใช้ในวงวิชาการภาษาศาสตร์มาเป็นอักษรที่ชุมชนคุ้นเคยหรือใช้งานกันทั่วไป เช่น อักษรไทย หรืออักษรละติน(ตัวอักษรภาษาอังกฤษ) เป็นต้น ซึ่งหากมีการพัฒนาระบบต่อไปจะสามารถใช้เป็นระบบภาษาเขียน (Orthography) โดยมีการทดสอบประสิทธิภาพในการใช้อย่างเป็นระบบ และปรับให้เหมาะสมกับความพอใจเพื่อให้เกิดการยอมรับจากเจ้าของภาษา ซึ่งจะเป็นผู้ใช้ต่อไป จากประสบการณ์ของผู้เขียนวิธีการที่ได้ผล คือ การให้เจ้าของภาษามีส่วนร่วมในการสร้างหรือพัฒนาระบบภาษาเขียนตั้งแต่เริ่มแรก โดยเลือกตัวอักษรและสัญลักษณ์ต่างๆ ที่จำเป็น เพื่อแสดงเสียงสำคัญที่ทำให้ความหมายต่างกัน เพื่อให้สามารถใช้ในการเรียนการสอนภาษาดังกล่าวและใช้ในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ดังตัวอย่างจากภาษาของ ภาษาเขมรถิ่นไทย ภาษาญ้อฮูร และภาษามลายูปาตานีที่จะได้กล่าวถึงต่อไป

3. เกณฑ์ในการสร้างภาษาเขียน ใช้มิติทางวิชาการ มิติทางเทคนิคและมิติทางสังคม

การเลือกตัวอักษร : ตัวอักษรที่เลือกใช้ต้องเป็นที่ยอมรับของชุมชนเจ้าของภาษาและสังคมภายนอก (โดยอาจเลือกใช้จากอักษรดั้งเดิมหรืออักษรที่รู้จัก มีความคุ้นเคย เช่น อักษรไทย อักษรโรมัน หรืออักษรประดิษฐ์ใหม่)

การสร้างระบบเขียน

1. ง่ายต่อผู้ใช้ ไม่ซับซ้อนเกินไป
2. ต้องสามารถแสดงลักษณะของภาษาเป้าหมายได้มากที่สุด (ถูกตามโครงการสร้างทางภาษา)
3. ใช้สัญลักษณ์ 1 ตัว แทนเสียง 1 เสียง (เพื่อให้ง่าย ไม่สับสน)
4. ใช้สัญลักษณ์อย่างสม่ำเสมอ เป็นระบบ
5. ครอบคลุมภาษาย่อยต่างๆ
6. สามารถเชื่อมโยงเข้าสู่ระบบภาษาราชการได้
7. เจ้าของภาษายอมรับ
8. ใช้พิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์ได้

ในกรณีที่ใช้อักษรไทยเป็นฐานการสร้างระบบเขียน มีแนวทางดำเนินงานดังนี้

1. เลือกใช้อักษรไทยเพียงบางตัวมาเขียนภาษาเป้าหมาย โดยสำหรับภาษาที่ไม่มีวรรณยุกต์ เช่น ภาษาซอง, ภาษาโซ๊ะ(ทะวืง), ภาษาญ้อฮูร, ภาษามลายูปาตานี, ภาษามอญ และ ภาษาเขมรถิ่นไทย มีหลักในการเลือกอักษรไทยดังนี้

1.1. ใช้เฉพาะอักษรกลาง ได้แก่ ต่ำ ก จ ด ต ฎ ฏ บ ป อ -

และ อักษรต่ำ	ค	ช	ท	ฟ	ช	ฮ
แต่ไม่ใช่ อักษร	ค	ช	ท	ฟ	ช	ฮ
สูง						

1.2. ในกรณีที่มีอักษรแทนเสียงได้หลายตัว เลือกใช้ตัวอักษรที่ใช้มากและเขียนง่าย เช่น

ค ต ฎ ท ฐ ฏ ฐ ด ฎ
ด ฎ ล ฬ

2. เข้าใจความแตกต่างทางโครงสร้างของภาษาไทยและภาษาท้องถิ่นเป้าหมาย

2.1. ระบบเสียงภาษาไทย และระบบเสียงภาษาอื่นๆ เช่น ภาษาเขมรถิ่นไทย ภาษาของและภาษามลายูปาตานี แต่ละภาษาล้วนมีความแตกต่างกัน ในการใช้อักษรไทย จึงควรเข้าใจโครงสร้างของระบบเสียงภาษาไทยและอักษรที่ใช้อยู่เพื่อแทนหน่วยเสียงต่างๆ ในขณะเดียวกันก็เข้าใจภาษาท้องถิ่นเป้าหมายที่จะสร้างระบบเขียนด้วย เพื่อให้สามารถเลือกใช้อักษรที่เหมาะสมสำหรับเสียงที่ตรงกัน และกำหนดอักษรสำหรับเสียงที่ไม่ตรงกัน

2.2. หน่วยเสียงที่เหมือนกันและไม่มีปัญหา จะเขียนตามภาษาไทย ดังตัวอย่าง

ภาษามลายูปาตานี	มาแก นาชิ	‘ กินข้าว ’
ภาษาเขมรถิ่นไทย	โม ปี นา	‘ มาจากไหน ’
ภาษาของ	เจว ฮอบ ปล้อง	‘ ไปกินข้าว ’

2.3. ภาษาที่ไม่มีวรรณยุกต์ ไม่ควรใส่เครื่องหมายวรรณยุกต์ แม้จะได้ยินเสียงสูงเนื่องจากเป็นลักษณะทำนองเสียงที่คาดหมายได้ ดังตัวอย่างคำในภาษามลายูปาตานี เช่น คำที่แปลว่า ‘ พุด ’ ควรเขียนว่า แกะจะ ไม่ใช่ แกะจะ คำในภาษาญ้อกร คำที่แปลว่า ‘ สุนัข ’ ควรเขียนว่า ชูร ไม่ใช่ ชูร์

2.4. หน่วยเสียงพยัญชนะต้น พยัญชนะสะกด สระ และวรรณยุกต์ (ถ้ามี) ที่ต่างจากภาษาไทยอาจจะใช้เครื่องหมายพิเศษกำกับ เช่น ‘ บ ู ก ร ’ หรือเลือกตัวอักษรที่ยังไม่ได้ถูกเลือกมาใช้ เช่น ณ ค ฆ ท ฐ ฒ เป็นต้น ดังเช่นคำว่า ‘ ไป ’ ในภาษามลายูปาตานี ซึ่งออกเสียงเป็นเสียงโหมะที่เพดานอ่อน อาจจะเขียนเป็น กิ (ใช้เครื่องหมาย ใต้ตัวอักษรแสดงอักษรโหมะ) หรือ ฆิ (ใช้ตัวอักษรที่ต่างไปเลย) แล้วแต่จะตกลงกัน

บางครั้งอาจมีการนำอักษรที่มีอยู่ในภาษาไทยมาใช้โดยให้คำใหม่ เพื่อแสดงลักษณะทางเสียงของภาษาเป้าหมายที่ต่างไปจากภาษาไทย เช่น ภาษาของใช้เครื่องหมาย <_> เพื่อแสดงลักษณะน้ำเสียงสำคัญ ที่เกิดจากเสียงผสมระหว่างเสียงต่ำใหญ่และเสียงบีบสูง ซึ่งไม่มีในภาษาไทย ดังตัวอย่าง คำว่า

ห้อง ‘คน’, ภาษาของ ‘, เม้ว ‘ปลา’, พ้าย ‘สอง’ โดยจะต้องให้เหตุผลประกอบว่าเหตุใดต้องใช้เครื่องหมายพิเศษกำกับ โดยให้คู่เทียบแสดงคำที่ใช้อักษรปกติและคำที่ใช้อักษรที่มีเครื่องหมายกำกับ เนื่องจากออกเสียงต่างกันจึงทำให้ทั้งสองคำมีความหมายต่างกัน ตัวอย่างจากภาษาของ เช่น พ้าย ‘สอง’ ≠ พ่าย ‘พายเรือ’ ≠ กรีบพ้าย ‘มะเขือเปราะ’ และตัวอย่างคู่เปรียบเทียบคำที่ใช้สัญลักษณ์พิเศษในภาษามลายูปาตานี ดังนี้

1) คู่เปรียบเทียบตัวอย่าง คำที่มีพยัญชนะต้นเป็นเสียงผสมของพยัญชนะนาสิกและพยัญชนะกัก ที่ใช้สัญลักษณ์พิเศษ (_) ใต้ตัวอักษร

ม [μ]	ลีมา	<input type="checkbox"/> สัม <input type="checkbox"/>	น [v]	บือแน	<input type="checkbox"/> ด้าย <input type="checkbox"/>
ม [μ ^β]	ลี <u>มา</u>	<input type="checkbox"/> แก่งมือ	น [v ^δ]	บือ <u>แน</u>	<input type="checkbox"/> นา <input type="checkbox"/>
<input type="checkbox"/>					

2.) คู่เปรียบเทียบตัวอย่าง คำที่พยัญชนะต้นเป็นพยัญชนะเสียงยาว¹² ที่ใช้สัญลักษณ์พิเศษ

(') หน้าตัวอักษร

ลาบอ	<input type="checkbox"/> กำไร <input type="checkbox"/>	มาลู	<input type="checkbox"/> อาย <input type="checkbox"/>	บุงอ	<input type="checkbox"/> ดอก(ไม้)
ลาบอ	<input type="checkbox"/> แมงมุม	'มาลู	<input type="checkbox"/> ขี้อาย <input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
<input type="checkbox"/>				'บุงอ	<input type="checkbox"/> ออกดอก
				<input type="checkbox"/>	

3.) คู่เปรียบเทียบตัวอย่าง สระเดี่ยวนาสิก ที่ใช้สัญลักษณ์พิเศษ ∫ บนตัวอักษรในภาษามลายูปาตานี

[α]	ปากา	<input type="checkbox"/> สวมใส่	[∫]	กอต๊ะ	<input type="checkbox"/> กล่อง <input type="checkbox"/>
<input type="checkbox"/>			[∫)]	กอตะ))ะ	<input type="checkbox"/> ป้อมๆ <input type="checkbox"/>
[α [®]]	กือรือก [®]	<input type="checkbox"/> ข่วน <input type="checkbox"/>	(ว.)		

¹² พยัญชนะเสียงยาวเกิดจากการลดรูปพยางค์แรกของคำ เช่น ‘ลาบอ’ มาจากคำว่า laba – laba คำว่า ‘มาลู’ มาจากคำว่า memalu และคำว่า berbunga

4.) ตัวอย่างหน่วยเสียงสระเรียงหรือสระสองตัวออกเสียงต่อเนื่องกัน ใช้ – กลางคำ ในภาษามลายูปาตานี

สระ	ภาษามลายูปาตานี	ความหมาย
[aʋi]	มา-อิง [maN]	‘เล่น’
	นา-อิ [naʋiʔ]	‘ขึ้น’

5.) คำสองพยางค์จะเขียนติดกันเป็นคำเดียว แต่คำคนละคำให้เว้นระยะห่าง (เช่นเดียวกับภาษาอังกฤษ) เพื่อให้อ่านง่าย เช่น

ภาษาเขมรถิ่นไทย¹³ ชะเลอะ จัฮ เนวี อี แดย ‘ใบแก่อยูบนต้น ใบอ่อนอยู่บนต้น’

ชะเลอะ กะแจ๊ย เนวี อี ลือ ‘ใบแก่วางหล่น ใบสดแทนที่’

ภาษามลายูปาตานี ปากะ ปีกะ ปากะ บัวะ ‘ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ’

6.) ชื่อเฉพาะภาษาอื่นๆ เช่น ชื่อคน ให้เขียนตามทะเบียนบ้าน เช่น ไพรวลย์ รุ่งเพชร อัครศิริ, เจ๊ะฮูเซ็น เป็นต้น สำหรับชื่อสถานที่ให้ใช้ชื่อปัจจุบันที่รู้จักกันทั่วไป แต่ถ้ามีชื่อเดิมที่คนรู้จักก็ให้ใช้คำเดิม เช่น ชะเร็น (ชื่อภาษาเขมรของจังหวัดสุรินทร์), นีปีสุก และ (ชื่อหมู่บ้านในอำเภอยะรัง จ.ปัตตานี)

7.) คำยืมภาษาไทยจะเขียนตามระบบเสียงเป้าหมาย เช่น จัว (หมายถึง ‘จั่ว’ ในภาษาซอง และภาษาไทยถิ่นเหนือและถิ่นอีสาน) โทราทะ (หมายถึง ‘โทรทัศน์’) และ รอดิยู (หมายถึง ‘วิทยุ’ ในภาษามลายูถิ่นปาตานี)

8.) ภาษาที่ไม่มีวรรณยุกต์ เช่น ภาษามอญ เขมรและมลายูจะไม่มีการใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์ เช่น ไม้เอก <_> ไม้โท <_̣> ไม้ตรี <_̣̣> เนื่องจากไม่มีวรรณยุกต์ แต่บางภาษาที่มีลักษณะน้ำเสียง (register) อาจนำเครื่องหมายวรรณยุกต์มาใช้แทน เช่น ภาษามอญ/ญัฮกุร ใช้ ไม้เอก<_> แทนเสียงหนักต่ำ เสียงใหญ่ หรือน้ำเสียง เสียงต่ำทุ้ม เช่นเดียวกับภาษาซอง นอกจากใช้ไม้เอก<_> แสดงเสียงต่ำใหญ่ เช่น กะว้าย ‘เสือ’ ใช้ไม้โท <_̣> แทน เสียงบีบสูง เช่น กะตัก ‘ลั่น’ และยังมีการเลือกอักษร <_̣̣> มาใช้โดยให้คำใหม่ คือใช้แทนเสียง “ต่ำใหญ่” ที่เกิดร่วมกับ “บีบสูง” เช่น คำว่า ช้อง ‘คน’, เม่ว ‘ปลา’ เป็นต้น

9.) การนำเครื่องหมายพิเศษมาใช้เพื่อแสดงลักษณะที่ต่างไปจากภาษาไทย จะพยายามให้ใกล้เคียงตามระบบภาษาไทยให้มากที่สุด เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงเข้าสู่ภาษาไทยได้ง่ายและไม่สับสน โดยที่แสดงลักษณะของระบบภาษาเป้าหมายให้ครบถ้วน เช่น การเขียนตัวสะกด ในภาษาที่ไม่มีคู่เทียบทางความหมาย จะใช้วิธีการเขียนตามภาษาไทย

ใช้ ด ในขณะที่เสียงพยัญชนะต้นเป็น ต เช่นในคำว่า กอด
□□□□|□□

¹³ ในภาษาเขมร . ใต้คำ แสดงถึงลักษณะเสียงของสระที่ต่ำกว่าสระปกติ

ใช้ บ ในขณะที่เสียงพยัญชนะต้นเป็น ป เช่นในคำว่า มอบ
□□□□□□□□

10.) การเขียนตัวสะกดในภาษากลุ่มมอญ-เขมร ซึ่งมีเสียงตัวสะกดมากและต่างไปจากภาษาไทยหลายเสียง จะเขียนตัวสะกดโดยใช้เป็นอักษรไทยที่มีอยู่ซึ่งสอดคล้องกับเสียงในภาษาดั้งเดิมนั่นเอง ซึ่งตัวสะกดรูปพิเศษมีใช้อยู่แล้วเป็นคำยืมในภาษาไทยแต่ไม่ออกเสียง โดยเมื่ออยู่ในภาษาไทยจะออกเสียงตามลิ้นของคนไทยหรือตามระบบเสียงตัวสะกดของไทย เช่น

อาหาร	ออกเสียงเป็น	อา <u>ห</u> าน
มหิดล	“ ”	ม <u>ห</u> ิด <u>ล</u>
เสด็จ	“ ”	เส <u>ด</u> ็จ <u>ด</u>
กิจการ	“ ”	กิ <u>ด</u> จะ ก <u>า</u> น
องคต	“ ”	อง <u>ค</u> ด <u>ด</u>

รูป	“ ”	ร <u>ุ</u> บ
สัญญา	“ ”	ส <u>ัน</u> <u>ย</u> า

ตัวอย่างคำในภาษาเขมรถิ่นไทย ซึ่งออกเสียงตัวสะกด เช่น

ชะ <u>ล</u> ญ	‘รัก’
อา <u>ห</u> าร	‘อาหาร’
ช <u>ด</u> จ	‘กษัตริย์’
จ <u>ั</u> ฮ	‘แก่’
คล <u>า</u> ฮ	‘กลัว’
โจ <u>ล</u>	‘เข้า’
เห <u>ิ</u> ร	‘เผ็ด’

11.) การเขียนคำควบกล้ำในภาษากลุ่มมอญ-เขมร จะมีทั้งคำควบกล้ำแท้ ดังตัวอย่าง เช่น ภาษาเขมรถิ่นไทย คำว่า คลาจ ‘กลัว’ และ คำว่า เปร่อ ‘ใช้’ และคำควบกล้ำไม่แท้ ซึ่งออกเสียงพยัญชนะตัวที่หนึ่ง แยกจากตัวที่สอง เช่น ภาษาเขมรถิ่นไทย คำว่า พแล ‘ผลไม้’, กร ‘แคร่’, ชแร ‘นา’

12.) การใช้เครื่องหมายอื่นๆ เช่น ๅ ใช้แทนเสียงสั้น • เมื่อปรากฏท้ายข้อความ ใช้แทนการหมดความ เป็นต้น

4. การทดสอบระบบภาษาเขียน เมื่อได้ระบบที่สมบูรณ์แล้วจะนำไปใช้ทดสอบกับเจ้าของภาษาโดยให้อ่าน คำ ประโยคและข้อความ

1. คำ ให้จับคู่รูปและคำ (ที่เขียนไว้ในบัตรคำ)

2. ประโยคให้อ่านประโยคง่ายและยาก โดยให้บอกความหมายว่าเข้าใจหรือไม่
3. ข้อความ/ เรื่อง ให้อ่านและตอบคำถาม
4. ทดสอบคำที่เป็นคู่เปรียบเทียบ ว่าเข้าใจความแตกต่างของความหมายและรูป
หรือไม่
5. จัดทำแผนภาพตัวอักษร เพื่อการช่วยจำ
6. ฝึกการเขียนเป็นคำ ประโยค ข้อความและเรื่อง

5. ประเภทของการพัฒนาระบบเขียน แบ่งได้ 3 ประเภท คือ

1. สร้างระบบเขียนสำหรับภาษาที่ยังไม่เคยมีระบบเขียนมาก่อนเลย เช่นภาษาของภาษาละว้า(ก่อง) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น
2. การพัฒนาปรับปรุงระบบตัวเขียนที่มีมาแต่เดิมให้สามารถใช้ประโยชน์ในพื้นที่เป้าหมายหรือเพื่อให้เชื่อมโยงเข้าสู่ภาษาไทยได้ง่ายขึ้น เช่น ภาษามลายู และภาษาละว้า เป็นต้น ซึ่งมีระบบตัวเขียนที่สร้างจากภาษาที่ต่างสำเนียงหรือคนละพื้นที่ โดยนำมาปรับปรุงให้ใช้ตรงกับสำเนียงของภาษาเป้าหมาย หรือเพื่อให้ง่ายต่อการเชื่อมโยงเข้าสู่ภาษาไทยให้มากขึ้น เป็นต้น
3. การสร้างระบบเขียนเพื่อเชื่อมโยงไปสู่อักษรดั้งเดิม ซึ่งยากต่อการเรียนและไม่ดึงดูดความสนใจของเยาวชนในปัจจุบัน เช่น การเขียนภาษามอญ โดยเพิ่มการเขียนภาษามอญด้วยอักษรที่เยาวชนรู้จักและใช้อยู่ คือ อักษรไทยซึ่งเป็นอักษรของภาษาประจำชาติ ที่ใช้กันอยู่ในโรงเรียนและสื่อมวลชน นำอักษรไทยมาเขียนภาษามอญ เพื่อเป็นสะพานเชื่อมไปสู่การอ่านเขียนด้วยอักษรมอญ ซึ่งอันที่จริงแล้วการเขียนภาษามอญด้วยอักษรไทยมีใช้กันอยู่ทั่วไปอยู่แล้ว แต่ยังไม่ได้ตกลงการใช้อย่างเป็นระบบตามหลักวิชาทางภาษาศาสตร์ สำหรับการสร้างระบบเขียนในลักษณะเช่นนี้มีอยู่ในหลายภาษาในประเทศไทย ที่มีตัวเขียนดั้งเดิม เช่น กะเหรี่ยง เขมร หรือมลายู ซึ่งมีการใช้อักษรของภาษาประจำชาติมาเขียนภาษาท้องถิ่นต่างๆ ในประเทศไทย เพื่อการใช้งานตามความจำเป็นอยู่แล้ว

5. สรุป

การถ่ายทอดเสียงหรือการเขียนคำอ่านซึ่งนำไปสู่การพัฒนาระบบเขียนนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญ และใช้สำหรับภาษาที่ไม่มีระบบตัวเขียนมาก่อน เช่น ภาษาของ ภาษามอญ หรืออาจจะมิตัวอักษรดั้งเดิม แต่มีการคิดค้นระบบตัวอักษรใหม่เพื่อใช้ในพื้นที่ยื่นๆ (นอกประเทศ) เช่น ภาษาเขมร หรือภาษาชาวเขาในหลายพื้นที่ที่มีถิ่นฐานข้ามพรมแดนประเทศ ซึ่งแม้ว่าจะมีตัวอักษรท้องถิ่นดั้งเดิมอยู่ก่อน เช่น การใช้ตัวอักษรจีน(กรณีภาษาเย้า) การใช้อักษรพม่า(กรณีภาษากะเหรี่ยง) หรือการใช้อักษรละตินหรือโรมัน(กรณีภาษาม้ง) แต่ก็มีการพัฒนาตัวเขียนระบบอื่นเพิ่มเติมอีก เช่น การใช้ระบบตัวอักษรไทยเมื่อนำมาใช้ในประเทศไทย เป็นต้น แต่ในหลายกรณี ระบบตัวอักษรและภาษาเขียนดั้งเดิมไม่มีการสืบสานโดยต่อเนื่องทำให้เกิดการถดถอย หาผู้รู้ได้มีไม่กี่คน ไม่ดึงดูดความสนใจของเด็กรุ่นใหม่ ดังเช่น ภาษามอญและอักษรมอญ การสร้างระบบเขียนหรือคำอ่านโดยใช้อักษรที่คุ้นเคยในระบบโรงเรียนซึ่งได้แก่อักษรไทย จะมีส่วนในการเชื่อมโยงให้เด็กรุ่นใหม่สนใจเรียนรู้ภาษาดั้งเดิม และทำให้ผู้ที่รู้ภาษามอญแต่เขียนตัวอักษรมอญไม่ได้ สามารถสร้างสื่อ เรื่องเล่าสนุกๆ ในวิถีชีวิตมอญ เพื่อเผยแพร่ให้เด็กรุ่นใหม่ได้รู้ด้วย และยังสามารเชื่อมไปสู่ตัวอักษรดั้งเดิมได้ต่อไป ดังนั้นระบบตัวเขียนของภาษาหนึ่งๆ อาจจะมีได้มากกว่าหนึ่งระบบตัวอักษร ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ตัวเขียนหรือระบบภาษาเขียนเป็นอัตลักษณ์สำคัญของกลุ่มชน การมีส่วนร่วมในการสร้างหรือพัฒนาระบบเขียน จึงทำให้เกิดความ

ภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งแก่เจ้าของภาษา ดังคำกล่าวของผู้ใหญ่บ้านชาวญัฮกุรว่า “ชีวิตนี้มีความภาคภูมิใจเป็นที่สุดที่ได้มีโอกาสสร้างภาษาเขียนไว้ให้ลูกหลาน” จากประสบการณ์ในการดูแลโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นภาษา ที่ผ่านกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เมื่อรู้ว่ามีวิธีการที่จะสร้างระบบเขียนได้ สิ่งแรกๆ ที่ชุมชนต้องการ คือ การสร้างระบบเขียนและทุกคนมีความสุขในการร่วมกันทำงาน เพื่อสร้างระบบเขียนสำหรับภาษาของตนซึ่งส่วนมากอยู่ในภาวะถดถอย ทั้งนี้เนื่องจากระบบตัวเขียนคืออัตลักษณ์ของกลุ่มที่เด่นชัดที่สุดนั่นเอง ในปัจจุบันจึงมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ หลายกลุ่มได้ช่วยกันพัฒนาและสร้างระบบการเขียนสำหรับภาษาของตนขึ้นถึงประมาณกว่าสิบกลุ่ม นับว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ในประเทศไทย ที่ควรแก่การบันทึกไว้

หนังสืออ้างอิง

- Suwilai Premsrirat. (2007). “Endangered Languages of Thailand.” *International Journal of Sociology of Language* 186(2007) : 75-93.
- _____.(2006). “Thailand: Language Situation.” In *Encyclopedia of Language and Linguistics*, Vol.2, Keith Brown(ed.), 642-644. Amsterdam: Elsevier.
- _____.(2002). “Report on the Chong Revitalization Workshops”. *Mon-Khmer Studies*. 32:175-179.
- Fishman, Joshua A.(2001). *Can Threatened Languages be Saved*. Clevedon, England: Multilingual Matters.
- Smalley, William A.(1976). “Phonemes and Orthography: Language Planning”. In *Ten minority Language of Thailand*. Pacific Linguistic Series C. No.43
- _____.et.al.(1964). *Orthography Studies*. The United Bible Societies and the North- Holland Publishing Company. Amsterdam.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2550. “สถานการณ์ทางภาษาในสังคมไทยกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์” *วารสารภาษาและวัฒนธรรม* นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. ปีที่ 25 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2549.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2548. “วิกฤตทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ : ปัญหาหรือโอกาส?”. *ผลการสัมมนาเรื่อง วิกฤตทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ : ปัญหาหรือโอกาส?*. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2544. *แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในประเทศไทย*. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2543. “พัฒนาระบบเขียนภาษาของ”. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*. ปีที่19 ฉบับ.2: 5-18.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2541. *พัฒนาสื่อภาษาพื้นบ้าน กรณีภาษาเขมรถิ่นไทย*. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. 2549. ประสบการณ์การฟื้นฟูภาษาในประเทศไทย: กรณีภาษาของ จังหวัด จันทบุรี". สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภาคผนวก



ตารางพยัญชนะและสระของภาษาของ จังหวัดจันทบุรี

พยัญชนะภาษามลายูปาดานี

ก  กูจิง	ก  กูกี	ค  เคะ	ง  งางอ
จ  ปี่แจ	จ  จิจิง	ช  แช	ช  ชีเซ
ช  ซาบะ	ฌ  ฌามาะ	ฌ  บือฌา	ด  คือรีแย
ด  คีกุส	ท  โทราชะ	น  นากอ	น  กือนี
บ  บอยอ	ป  ปายง	ม  มาตอ	ม  รูมา
ย  ยู	ยุ  ยูากุง	ร  รอตียู	ร  รูมา
ล  ลาละ	ว  วอกะฮ	อ  อิก	ฮ  เฮมา
พ  พอแมง	ฟ  ฟิง	ง  กาเม็ง	ฮ  กิปะฮ

สระเดี่ยว มลายูปาดานี

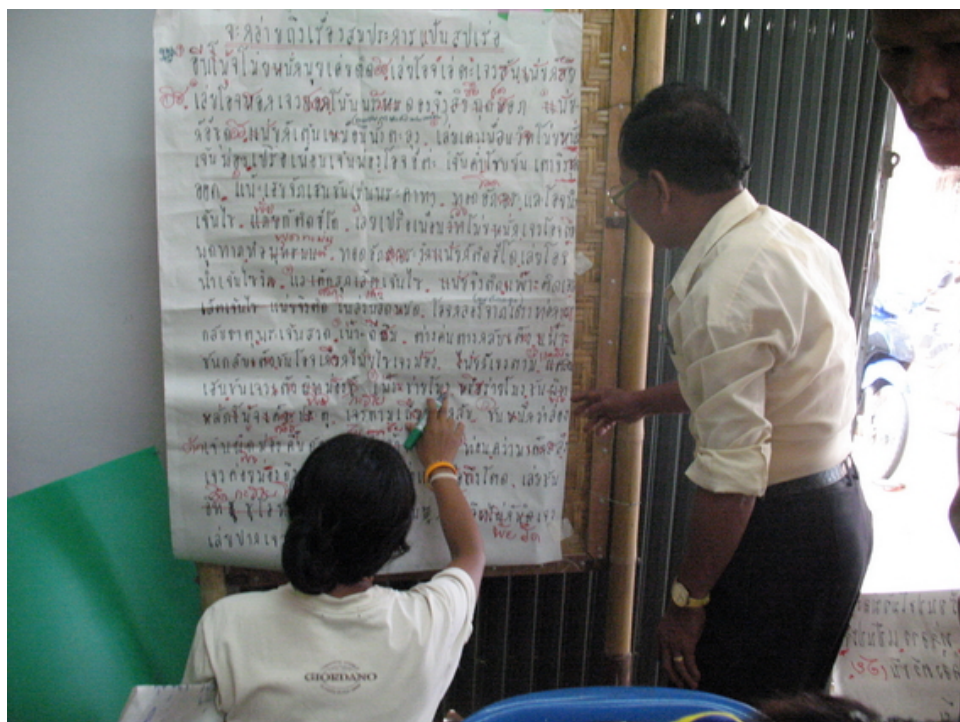
อ  กุดะ	อา  กูดะ	อ  อูวี่
อ  บิ๊แค	อ  กือโระฮ	อ  อือนู
อ  ชอุ	อ  อือตะ	อ  บาต
อ  ชอแคะ	อ  ปี่แซ	อ  กือเลาะ
อ  มอตอ	อ  มาโกะ	อ  อูโก

สระเรียง มลายูปาดานี

อ  นา-อ	อ  คา-อ	อ  มา-อุง
อ  บา-อ	อ  บา-ออะ	อ  ฮา-อ
อ  คา-ออะ	อ  คา-อ	อ  (มาตอ) นา-อ

ตารางพยัญชนะและสระของภาษามลายูปาดานี

การฝึกอบรมการทำตัวเขียนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ



ภาคผนวก

1. เรื่องสั้นภาษามลายูถิ่นปาตานี

อาดอ เซาะแร 'ซูรี เนาะ กิ ญูรี. บอ ซาปา ตือเงาะฮ บือแน, ดียอ บือราดู ลือเตะฮ ดี บอ เวาะฮ ปาฮง กือรือแย. ตือเงาะฮ ตือเงาะฮ โตะ 'ฆานา, ดียอ 'บูมิง ซอรูอ แจ □ ะ แจ □ ะ แจ □ ะ ดียอ ปง ลือเงาะ แตเงาะ นาเปาะ อาเนาะ บูรง โตะ ปาตุ เวาะฮ กือรือแย ตาปี เตาะ กือนอ ชุ ชุ บูรง ตู ปง ยาโตะฮ 'บอเวาะฮ. บูรง ตู ปี่เซาะ เนาะ ตือรือแบ ลาگی อาเค ดียอ ปง บูเลฮ ตือรี อแบ นา-อิ อาตะฮ ปอฮง กือรือแย. ออแร 'ซูรี บารุง แตเงาะ บูรง ตู, ลาลู ตาฮู กาดอ บูรง ตู มา ตอ บุตอ. ออแร 'ซูรี 'นีองง ลาลู ปี่เก ดาแล ฮาดี "กู นิง อาดอ จูโกะ แกนอ โตะ 'ญูรี เฮาะ ออแร ลา-เอง" ลือปะฮ ตู ดียอ ปง ซือซา 'ปาเลง กือละ กือ รุเมาะฮ.

มีโจรคนหนึ่งกำลังจะออกไปขโมย พอถึงกลางทุ่งนาเขาก็หยุดพักไ้ต้นหญ้า ขณะที่เขานั่ง ฟังที่โคนต้น เขาได้ยินเสียง "แจ □ ะ แจ □ ะ แจ □ ะ" และเหลือบไปเห็นลูกนกตัวหนึ่งกำลัง พยายามจิกลูกหญ้า แต่จิกอย่างไรก็จิกไม่โดนสักที สุดท้ายมันก็ตกลงบนพื้น พยายามที่จะบินขึ้น ไปอีก และในที่สุดก็สามารถบินขึ้นไปบนต้นหญ้าได้ โจรคนนั้นเกิดความสงสัยจึงเข้าไปดูนกตัวนั้น ใกล้เคียง ปรากฏว่านกตัวนั้นตาบอด พอโจรเห็นเช่นนั้นก็รู้สึกสงสารใจจึงพูดกับตัวเองว่า "ฉันมี ร่างกายที่สมบูรณ์ แต่ทำไมจึงต้องไปขโมยของคนอื่น" หลังจากนั้นเขาก็หันหลังกลับบ้านพร้อมกับ กลับใจเป็นคนดี

2. เรื่องสั้นภาษาซอง

วันอัน ท้อมฟิง กอก กะเพลิงแก๊บ เจว เที้ยว ฟรี วัด ซา. เพราะ อินปิส ฮอบ ปล็อง เล่ ฟางอัน. ท้อมฟิง ทัง โลด กีย โคน เน้มซี. จิง อัน โซ้ย กะเพลิง เจว ดิง โลด. เนียวไก กะเพลิง ทีบ ง่ายลิ่ง ก้องโล่ง เจว เคะ ม็อง กะยาง ตักโป. ท้อมฟิง จิง วัด ชุ่ม คอด กะยาง. ชู ดี เจว ซับ ชุ่ม. โอจ เจ้น คอด กะยาง. เจว ซับ ท่อน พัดปรี กียระ กะพอก อุด. ท้อมฟิง จิง ปล่า ซับ ปรี อิน วิจ โม้ยตัว. ท้อมฟิง จักกะเพลิง โม้ยแลง อิน คองฟรี เพ้ว ตัว. จิง กราก คองฟรี กลับ ต้อง.

วันนี้ลุงเบ็ดแบกปืนแก๊บไปเที่ยวป่าหาอาหาร เพราะไม่มีอะไรกินกับข้าวเลยเข้านี้ ลุง เบ็ดเห็นแก้อยู่ที่โคนต้นไม้ จึงหันกระบอกปืนไปที่แกะ ระหว่างที่ลุงเบ็ดยิงแกะนั้น ปืนถีบอย่าง แรง จนลุงเบ็ดหงายหลังไปฟิงกับเต่าตัวใหญ่ ลุงเบ็ดก็เลยหาเถาว์ลย์จะมามัดเต่า แต่บังเอิญไป คว่าเอาหางตะกวดที่อยู่ในโพรงไม้ ลุงเบ็ดปล้ำจับตะกวดได้อีกหนึ่งตัว ลุงเบ็ดไปเที่ยวป่าวันนี้จึง ได้อาหารถึงสามอย่าง หาบของกลับบ้าน.

3. เรื่องสั้นภาษาเขมร

มนีฮ จ้อฮ ปัวฮ เรียะ อัจ เต๊ว จุฮ ตุก ลือ กูก มั่น ลุ่ม รือ มั่น จุฮ ตะ ชวม
จแก โม ซี อัจ อัจ เมียน โรก นุฮ ก็ เจือบ เต๊ว ตาม เมื่อด ตาม จิง จะแก
จแก นุฮ โม เดิร พาย บอน โทน-กเมญ ลือญ อัจ ก็ ทเลียะ รุ่ย เน๊ว พอตา กเมญ
โม ลือญ โรก ก็ เจอย จิง เต๊ว

ผู้ป่วยโรคท้องร่วงไปถ่ายทิ้งไว้บนพื้นดินโดยไม่ฝัง หรือไม่ถ่ายลงในส้วม เมื่อสุนัขมากิน
อุจจาระนั้น อุจจาระที่มีเชื้อก็จะติดไปตามปาก หรือเท้าของมัน สุนัขเดินไปที่เด็กเล่น อุจจาระมี
เชื้อก็จะร่วงหล่นอยู่บริเวณนั้น ครั้นเด็กมาเล่น เชื้อโรคก็จะติดไปกับมือหรือเท้าของเด็ก

✍

โครงการของ : ต้นแบบของการฟื้นฟูภาษาผ่านระบบโรงเรียน¹⁴

ดร. อิศระ ชูศรี¹⁵

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท

1. โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาของ จังหวัดจันทบุรี

ชุมชนของตั้งอยู่ทางตอนเหนือของแม่น้ำจันทบุรี ซึ่งไหลลงไปยังตัวเมืองจันทบุรีทางตอนใต้ ชาวของอาศัยตามที่ราบลุ่มริมแม่น้ำ หรือชายทุ่งนาที่เป็นเนิน น้ำท่วมไม่ถึง เดิมชาวของมีอาชีพทำนาทำไร่ข้าว ปลูกผัก มัน เผือก ต่างๆ ไร่กินตลอดปีและหาของป่า แต่ในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา การปลูกผลไม้มีราคา เช่น ทุเรียน เงาะ มังคุด ฯลฯ ได้กลายเป็นกิจกรรมหลักของเกษตรกรในจันทบุรี ทำให้เกิดการขยายพื้นที่การเกษตรอย่างกว้างขวาง พื้นที่ทางตอนเหนือของจังหวัดซึ่งเดิมมีเฉพาะชาวของอาศัยอยู่ ก็มีการอพยพเข้ามาของชนกลุ่มอื่น ด้วยเหตุนี้เองทำให้ภาษาของอยู่ในแวดล้อมของภาษาอื่นๆ ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาลาวอีสาน และภาษาเขมรถิ่นไทย เป็นต้น โดยชาวของแทบทุกคนที่พูดภาษาของได้ก็จะพูดภาษาไทยได้ด้วย เพราะเป็นภาษาที่ใช้สำหรับติดต่อสื่อสารในวงกว้าง

ในปัจจุบันการใช้ภาษาของถดถอยลงมาก เพราะลูกหลานของส่วนมากจะใช้แต่ภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษาราชการ และพ่อแม่ในปัจจุบันก็ไม่ได้เห็นความสำคัญของการใช้ภาษาของในชีวิตประจำวัน ทำให้ทั้งชาวของพูดภาษาของตนเองน้อยลง นอกจากนั้นภาษาของยังไม่มีภาษาเขียนจึงทำให้การบันทึก การสื่อสาร และการเรียนรู้ภาษาของมีอุปสรรคมากยิ่งขึ้นไปอีก การไม่มีภาษาเขียนนี้ในทางหนึ่งยังมีผลให้คนของจำนวนหนึ่งขาดความภาคภูมิใจในภาษาของตนเอง เมื่อเทียบกับภาษาอื่นๆ ที่มีภาษาเขียน ดังนั้นชาวของบางส่วนในเขตตำบลตะเคียนทองและคลองพลู จึงได้รวมตัวกันตั้งเป็นกลุ่มผู้อนุรักษ์ภาษาของขึ้น และร่วมมือกับนักวิชาการจากสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา โดย ศาสตราจารย์ ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ เป็นผู้เชิญชาวของไปร่วมทำกิจกรรมที่มหาวิทยาลัยมหิดลหลายครั้ง นับตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา โดยเฉพาะการสร้างระบบเขียนภาษาของ เพื่อให้สามารถรวบรวมคำศัพท์บันทึกไว้เป็นหมวดหมู่ บันทึกเรื่องบอกเล่า และทำให้สามารถสื่อสารเป็นภาษาของในลักษณะของการเขียน-อ่านได้ รวมทั้งยังเป็นการเริ่มต้นไปสู่การพัฒนาหลักสูตรการเรียน

14 เอกสารประกอบการประชุมเรื่อง "มหกรรมฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น" 28-29 ตุลาคม 2551 ณ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

15 อาจารย์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. กรรมการศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมในภาวะวิกฤต

การสอนภาษาของใต้ในอนาคต ในปี พ.ศ.2544 ทางคณะกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาของ โดยนายเงิน ผันผาย และคณะได้ดำเนินกิจกรรมการวิจัยเพื่อหาวิธีการให้ชุมชนของในเขตตำบล ตะเคียนทองและตำบลคลองพลู กิ่งอำเภอเขาชะเมา จ.นครศรีธรรมราช ใต้อนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ ภาษาของในชีวิตประจำวัน โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) นับเป็นก้าวแรกของการก้าวเดินร่วมกันระหว่างมหิดล คนของ และ สกว. ในงานฟื้นฟูภาษา โครงการแรกของประเทศไทยที่เป็นต้นแบบของการฟื้นฟูภาษาผ่านระบบโรงเรียน

กระบวนการวิจัยของชาวของเริ่มจากการสำรวจทัศนคติของคนของเกี่ยวกับภาษาของตนเอง โดยการใช้แบบสอบถาม และการพัฒนาระบบเขียนภาษาของ ในลักษณะของการประชุม ปฏิบัติการ ที่มีนักภาษาศาสตร์จากภายนอกชุมชนเป็นผู้ให้คำปรึกษา ผลการวิจัยในช่วงนี้ ได้ข้อสรุปที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาของในขั้นต่อไปกล่าวคือ (1) ประชากรชาวของส่วนใหญ่ทั้งวัยผู้ใหญ่และวัยเรียน มีความเห็นสอดคล้องกับการสนับสนุนการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษา และต้องการให้มีการเรียนการสอนภาษาของอีกด้วย (2) การรวบรวมและบันทึกภาษาของให้ครบถ้วนสมบูรณ์และเป็นระบบมีความคืบหน้าไปอย่างน่าพอใจ โดยมีการจัดสร้างแผ่นโปสเตอร์พยัญชนะ-สระภาษาของ พจนานุกรมภาษาของฉบับชาวบ้าน นอกจากนั้น ยังได้มีความร่วมมือกับนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยมหิดล ทำการทดลองผลิตหนังสือสำหรับผู้หัดอ่านภาษาของ พบว่านักเขียนของสามารถใช้ "ระบบเขียนภาษาของ" ได้ผลเป็นอย่างดี จนประสบความสำเร็จในการผลิตหนังสือตัวอย่างเผยแพร่ในชุมชนของ

นับจากปี พ.ศ.2544 เป็นต้นมาจนกระทั่งปัจจุบัน ชุมชนของได้ร่วมมือกับโรงเรียนวัด คลองพลู ตำบลคลองพลูกิ่งอำเภอเขาชะเมา จ.นครศรีธรรมราช¹⁶ ในการจัดการเรียนการสอนภาษาของใน ช่วงชั้นที่สอง (ป.4-ป.6)¹⁷ โดยมีสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ให้การสนับสนุนในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับพัฒนาหลักสูตรภาษาของและ กระบวนการผลิตสื่อการเรียนการสอนเป็นภาษาของ และ สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น พิจารณาสันนิษฐานทุนวิจัยท้องถิ่นต่อเนื่องจากระยะแรกจนถึงปัจจุบัน

การเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมของที่จัดขึ้นนี้มีนักวิจัยท้องถิ่นชาวของเป็นแกนกลาง ทั้งในด้านการพัฒนาหลักสูตร การสร้างตำราเรียนและสื่อการสอน และการเรียนการสอนที่ดำเนินการโดยครูชาวของเอง จากการติดตามผลเรียนการสอนที่ดำเนินมาเข้าปีที่สาม แล้วนี้ ได้ผลลัพธ์เป็นที่น่าพอใจสำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งฝ่ายชุมชน โรงเรียนคณะกรรมการโครงการของ ผู้ปกครองนักเรียน ฯลฯ การเปลี่ยนแปลงที่เห็นเป็นรูปธรรมได้แก่ ผลงานที่เป็นหนังสือภาษาของลักษณะต่างๆ จำนวนมาก มีนักกิจกรรมด้านภาษาและวัฒนธรรมของที่มีทักษะด้านต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการทำหนังสือ การสอน การบริหารจัดการงบประมาณ

16 ปัจจุบันความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนภาษาของได้ขยายออกไปอีกสามโรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านน้ำซุ่น และโรงเรียนบ้านทุ่งกบิล ต.คลองพลู และโรงเรียนวัดตะเคียนทอง ต.ตะเคียนทอง อ.เขาชะเมา

17 ในระยะแรกเริ่มต้นที่ชั้น ป. 3 - 4

โครงการ การเขียนรายงานผลการปฏิบัติงาน แม้กระทั่งวิธีการนำเสนอประเด็นปัญหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมของที่มีความชัดเจนมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด หากเทียบกับระยะแรกที่มีการเริ่มโครงการวิจัยท้องถิ่น

จากผลสำเร็จของความร่วมมือกับชุมชนของในจังหวัดจันทบุรีดังที่กล่าวมา ทำให้ทางศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูฯ ขยายความร่วมมือในลักษณะเดียวกันสู่ชุมชนอื่นที่มีภาษาและวัฒนธรรมในภาวะเสี่ยงต่อการสูญหาย โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการทำงานร่วมกับชุมชนของมาพัฒนาเป็นรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้นำของชุมชนที่เป็นเป้าหมายในโครงการ และยังคงเชื่อมต่อเครือข่ายระหว่างผู้นำชุมชนเป้าหมายกับผู้นำชุมชนของ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างชุมชนด้วยตนเอง อันจะนำไปสู่การดำเนินงานฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในชุมชนเป้าหมายตามความสนใจและศักยภาพของแต่ละชุมชน ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับก็คือ การค้นพบวิธีการที่เหมาะสมในการพัฒนาเครื่องมือ บุคลากร และเครือข่ายในการศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต โดยมีชุมชนเป็นแกน และสถาบันวิชาการเป็นฝ่ายสนับสนุน¹⁸

2. แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูภาษาภาษาในภาวะวิกฤต

การที่ผู้พูดภาษาหนึ่งจะนำเอารูปแบบในภาษาอื่นมาใช้แทนที่ภาษาของตนเองนั้น เราสามารถพิจารณาได้เป็นสองกรณี คือ การยืมเอารูปแบบบางส่วนของภาษาอื่นมาใช้ในภาษาตนเอง และการเปลี่ยนการใช้ภาษาทั้งภาษาจากภาษาหนึ่งไปอีกภาษาหนึ่ง ซึ่งแม้จะมีเหตุผลบางอย่างร่วมกัน แต่ก็ถือว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ให้ผลลัพธ์แตกต่างกัน เพราะปรากฏการณ์แรกนั้นภาษาที่เป็นฝ่ายยืมจะสามารถคงความเป็นภาษาต่อไปได้แม้จะมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น มีการออกเสียงเปลี่ยนแปลงไป มีลักษณะทางไวยากรณ์หรือคำศัพท์ใหม่เกิดขึ้น เป็นต้น แต่ผลลัพธ์ของการเปลี่ยนภาษานั้นอาจนำไปสู่การตายของภาษา คือ ภาษาหนึ่งไม่มีผู้ใช้เป็นภาษาแม่อีกต่อไป

กล่าวอีกแง่หนึ่ง การเปลี่ยนภาษาหมายถึงการที่ผู้พูดในชุมชนภาษาหนึ่งหันไปใช้ภาษาอื่นแทนที่ภาษาของตนเองในแวดวงการใช้ภาษาที่เคยเป็นของภาษาตนเอง¹⁹ ตัวอย่างที่พบเห็นบ่อยที่สุดในประเทศไทยได้แก่ การที่ผู้ใช้ภาษาชนกลุ่มน้อยเลิกใช้ภาษาของตนเองสอนลูกหลานเป็นภาษาแรก และหันมาใช้ภาษาไทยแทนพูดกับลูกหลานแทน แม้ว่าตนเองจะใช้ภาษาแม่ได้ดีกว่าภาษาไทยก็ตาม

18 สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการของ ดู สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ (2550)

19 แวดวงการใช้ภาษาหมายถึงการใช้ภาษาตามขอบเขตต่าง ๆ ของการใช้ชีวิต เช่น การใช้ภาษาในครัวเรือน การใช้ภาษาในโรงเรียน การใช้ภาษาที่ตลาด การใช้ภาษาในกิจกรรมทางศาสนา การใช้ภาษาในการบริหารและการติดต่อราชการ เป็นต้น

โจชัว ฟิชแมน (Fishman 2001 : 10-11) กล่าวว่าในสถานการณ์ที่ภาษาหนึ่งมีอำนาจ (Power) มากกว่าอีกภาษาหนึ่งในแวดวงการใช้ใดๆ ก็ตาม จะส่งผลให้ผู้พูดของภาษาที่มีอำนาจน้อยกว่า (Non-Power) นั้นหันมาใช้ภาษาที่มีอำนาจมากกว่าในแวดวงการใช้เหล่านั้นๆ และยิ่งนานไปภาษาที่มีอำนาจมากกว่าก็จะเพิ่มแวดวงการใช้มากขึ้นเรื่อยๆ

หากพิจารณาเหตุผลของการเปลี่ยนแปลงในลักษณะข้างต้นนี้ จะพบว่าสถานะทางสังคมที่สูงกว่าของภาษาหนึ่งก็เป็นสาเหตุของการสับเปลี่ยนภาษาได้เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในลักษณะของการยืมภาษา เพียงแต่มีลักษณะและขอบเขตของการเกิดแตกต่างกันเท่านั้น

แนวคิดข้างต้นเป็นกรอบในการพิจารณาปัญหาการเปลี่ยนภาษาและการตายของภาษาในแง่ของสาเหตุและการเข้าแทรกแซงอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสถานการณ์ดังกล่าว ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต อันก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการที่ระบบภูมิปัญญาของกลุ่มชนหนึ่งๆ สูญหายไป จะมีสามหนทางที่พึงกระทำได้ ได้แก่ (1) การธำรงการใช้ภาษาโดยชุมชนเจ้าของภาษาเอง (2) การฟื้นฟูภาษา ซึ่งต้องการกิจกรรมเพิ่มเติม นอกเหนือไปจากความพยายามในการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันตามปกติธรรมดาเหมือนเดิม และ (3) การบันทึกข้อมูลภาษาอย่างเป็นระบบเพื่อผลในเชิงอนุรักษ์ กล่าวคือ เพื่อรอโอกาสที่จะมีคนศึกษาและนำภาษานั้นๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวันอีกครั้ง อย่างไรก็ตามการบันทึกภาษานั้นไม่จำเป็นจะต้องนำไปสู่การฟื้นฟูภาษาเสมอไป เป็นแต่เพียงการเพิ่มโอกาสในการที่จะฟื้นฟูภาษาได้ในอนาคตเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม การฟื้นฟูภาษาเป็นกิจกรรมกลุ่มและมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ โดยนักภาษาศาสตร์อาจเข้าไปมีส่วนร่วมในบางบทบาท แต่ที่สำคัญ คือ การฟื้นฟูภาษาที่มีประสิทธิภาพที่สุดต้องเกิดขึ้นจากภายในชุมชนภาษาเอง และไม่อาจเกิดจากผลักดันเข้ามาจากภายนอกได้ แม้ว่าจะมีความเป็นไปได้ว่าคนนอกที่เห็นความสำคัญของปัญหา จะเป็นผู้กระตุ้นเตือนให้ชุมชนตระหนักและตื่นตัวที่จะฟื้นฟูภาษา แต่หากจะให้การฟื้นฟูภาษามีประสิทธิภาพและยั่งยืน ชุมชนจะต้องเป็นฝ่ายขับเคลื่อนงานฟื้นฟูภาษาด้วยตนเอง ซึ่งโดยแนวคิดพื้นฐานของงานฟื้นฟูภาษาก็คือ การพยายามรักษาและ/หรือขยายแวดวงการใช้ภาษาที่ตกอยู่ในภาวะวิกฤต เพราะแนวโน้มของการเปลี่ยนภาษา คือ การลดลงของแวดวงการใช้ภาษา การฟื้นฟูภาษาจึงเป็นการเปลี่ยนแนวโน้มให้กลับไปอยู่ในทิศทางตรงกันข้าม ได้แก่ การขยายแวดวงการใช้ภาษาเพิ่มเติมขึ้น

เดวิด คริสตัล (Crystal 2000 : 130-144) สรุปปัจจัย 6 ข้อที่จะส่งผลให้ภาษาในภาวะวิกฤตมีความเข้มแข็งมากขึ้น

- (1) ภาษาในภาวะวิกฤตจะมีความเข้มแข็งขึ้น หากเจ้าของภาษาเพิ่มพูนศักดิ์ศรีขึ้นในสายตาของกลุ่มคนที่มีบทบาทนำในสังคม ยกตัวอย่างเช่น ภาษาเวลส์ (ประเทศอังกฤษ) ภาษาบาสก์ (ประเทศสเปน) และภาษาเกลติก (ประเทศไอร์แลนด์ และประเทศอังกฤษ)

- (2) ภาษาในภาวะวิกฤตจะมีความเข้มแข็งขึ้น หากเจ้าของภาษาเพิ่มพูนฐานะทางเศรษฐกิจขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มคนที่มีบทบาทนำในสังคม ยกตัวอย่างเช่น ภาษาคาตาลัน (ประเทศสเปน) และภาษาโรมานซ์ (ประเทศสวิตเซอร์แลนด์).
- (3) ภาษาในภาวะวิกฤตจะมีความเข้มแข็งขึ้น หากเจ้าของภาษาเพิ่มพูนสิทธิอำนาจและความชอบธรรมขึ้นในสายตาของกลุ่มคนที่มีบทบาทนำในสังคม ยกตัวอย่างเช่น กฎบัตรของสหภาพยุโรปว่าด้วยภาษาของภูมิภาคและภาษาชนกลุ่มน้อย (ปี 1992) และพระราชบัญญัติของสหรัฐอเมริกาว่าด้วยภาษาของชนพื้นเมืองอเมริกัน (ปี 1990 และ 1992).
- (4) ภาษาในภาวะวิกฤตจะมีความเข้มแข็งขึ้น หากเจ้าของภาษามีบทบาทเด่นชัดขึ้นในระบบการศึกษาของทางการ (ดู โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาของ)
- (5) ภาษาในภาวะวิกฤตจะมีความเข้มแข็งขึ้น หากเจ้าของภาษาสาขาเขียนภาษาของตนเองได้ (ดู โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาของ)
- (6) ภาษาในภาวะวิกฤตจะมีความเข้มแข็งขึ้น หากเจ้าของภาษาสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสื่อสารและสารสนเทศกับภาษาของตนเองได้

หากสำรวจจากคู่มือเกี่ยวกับการทำกิจกรรมฟื้นฟูภาษาของฮินตันและเฮล (Hinton & Hale 2001) จะพบว่าโครงการฟื้นฟูภาษาจะมีทั้งแบบที่ทำในโรงเรียน (School-based programs) โครงการที่ทำกับเด็กนอกระบบโรงเรียน (Children's programs outside the school) โครงการที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ใหญ่ (Adult language programs) โครงการบันทึกภาษาเชิงอนุรักษ์และการพัฒนาสื่อภาษาท้องถิ่น (Documentation and material development) และโครงการฟื้นฟูภาษาที่เริ่มต้นจากครอบครัว (Family-based programs at home)

สำหรับโครงการของนั้น มีลักษณะเป็นการฟื้นฟูภาษาผ่านการจัดการเรียนการสอนเป็นรายวิชาหนึ่งในโรงเรียนของรัฐ ซึ่งเป็นการประยุกต์แนวคิดของการฟื้นฟูภาษาที่ให้ขยายแวดวงการใช้ภาษาในภาวะวิกฤต มีการใช้ภาษาของเพื่อการอ่านเขียน และมุ่งที่จะให้ภาษาของเข้าไปมีบทบาทในระบบการศึกษาที่จัดให้แก่เยาวชนของในพื้นที่ ซึ่งนอกจากจะทำให้เยาวชนของได้มีโอกาสเรียนรู้ภาษาของชุมชนตนเองแล้ว ยังเป็นการเพิ่มความเข้มแข็งให้แก่ภาษาของตามหลักการที่ได้กล่าวถึงไปแล้วข้างต้น ยิ่งกว่านั้นยังจะเป็นการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาให้ส่งผลบวกต่อการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนในชุมชนของ ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้จากเรื่องใกล้ตัวไปหาเรื่องไกลตัว การเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ของนักเรียนโดยให้ความยอมรับแก่วัฒนธรรมท้องถิ่นที่อยู่ล้อมรอบตัวเด็ก เพื่อสร้างสะพานเชื่อมสู่การเรียนรู้วัฒนธรรมอื่นๆ นอกจากนั้นการจะส่งผลต่อการพัฒนาการรู้หนังสือโดยสร้างอุปนิสัยในการอ่านเขียน เพราะโครงการสอนภาษาของในโรงเรียนมีการพัฒนาสื่อการอ่านที่น่าสนใจเพิ่มเติมขึ้นไปจากในหลักสูตรปกติ

3. พัฒนาการและองค์ประกอบของโครงการของ

โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาของของเริ่มต้นดำเนินงานในฐานะ “โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” โดยการสนับสนุนของ สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น แต่เมื่อเปรียบเทียบกับโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นอื่นๆ จะพบว่ามีความแตกต่างที่สำคัญระหว่างงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแบบมาตรฐานและงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นภาษาและวัฒนธรรมภาวะวิกฤต ที่มี “โครงการของ” เป็นต้นแบบ กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นภาษามีการบูรณาการวิชาการและเทคนิคเฉพาะผ่านการฝึกอบรม “ความรู้” จากภายนอก (นักวิชาการ) เพื่อเติมเต็มให้กับทีมวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ ซึ่งเมื่อมีการ บูรณาการร่วมกับความรู้ภายใน (เจ้าของภาษา) ทำให้เกิดความรู้ในเชิงการประยุกต์ใช้ในรูปแบบใหม่ แตกต่างจากการเน้นที่การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำความรู้จากภายในตัวผู้รู้ในชุมชนออกมาเป็นความรู้ที่อยู่ภายนอกตัวผู้รู้ ซึ่งเป็นวิธีการมาตรฐานวิธีการหนึ่งของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาให้ลึกซึ้งจะพบว่าความต่างใน “กระบวนการเรียนรู้” จากการฝึกอบรมให้ทีมวิจัยเกิดทักษะและนำไปปฏิบัติต่อการถอดความรู้จากภายในตัวผู้รู้สู่ภายนอกมิได้ขัดแย้งกันในเชิงหลักการ เพียงแต่เน้นกันคนละที่และมีการนำมาใช้คนละช่วงเวลาเท่านั้น ยกตัวอย่างเช่น ในกระบวนการพัฒนาระบบตัวเขียนนั้น แม้จะต้องประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางภาษาศาสตร์จากภายนอก แต่ก็ต้องอาศัยความรู้ในตัวภาษา ซึ่งเป็นความรู้ในตัวเจ้าของภาษาเอง เมื่อมีประเด็นที่ต้องตัดสินใจเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของภาษา ความรู้ในตัวเจ้าของภาษานี้เองที่ถูกหยิบยกมาใช้ในการตัดสินใจสร้างระบบตัวเขียน โดยมีการประยุกต์ความรู้เชิงวิชาการเฉพาะในการวิเคราะห์ระบบภาษาและภาพรวมของระบบตัวเขียน และการใช้สัญลักษณ์แทนเสียงที่มีมาตรฐาน ความรู้เหล่านี้ไม่สามารถเกิดได้จากการปฏิบัติเพียงอย่างเดียว แต่เป็นความรู้ที่อิงอาศัยแนวคิดทฤษฎีอันเป็นนามธรรมด้วย แต่เมื่อถูกใช้ในบริบทชุมชนก็ถูกปรับให้เป็นความรู้ที่ชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นของตนเองเช่นกัน

สำหรับการเขียนเรื่องราวในภาษาท้องถิ่นและผลิตหนังสือประเภทต่างๆ ยิ่งมองเห็นได้ชัดเจนขึ้นว่าจะต้องมีการนำเอาความรู้สึนึกคิดจากภายในตัวผู้เขียน แปรออกมาเป็น “ภาษาเขียน” ที่ผู้อ่านสามารถรับต่อไปได้ แม้เทคนิคในการเขียนจะเป็นการฝึกปรี๋ในสิ่งที่นักเขียนของไม่เคยทำมาก่อน แต่เรื่องราวที่ถูกเขียนออกมานั้นเป็นสิ่งที่อยู่ภายในตัวนักเขียนเอง ซึ่งเดิมไม่เคยถูกนำออกมาถ่ายทอดในรูปแบบของภาษาเขียนและหนังสือ

สำหรับการพัฒนาหลักสูตรภาษาท้องถิ่น และการฝึกครูชุมชนให้สามารถสอนภาษาท้องถิ่นได้ จะเป็นได้ว่ากระบวนการที่ใช้กันจะมีความเป็นวิชาการและเทคนิคเฉพาะในลักษณะเดียวกับการพัฒนาระบบตัวเขียน ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการจัดหน่วยการเรียนรู้เป็นรายคาบ การจัดเนื้อหาภาษาท้องถิ่นให้เป็นส่วนๆ เพื่อการเรียนรู้เป็นลำดับจากยากไปหาง่าย การสร้าง

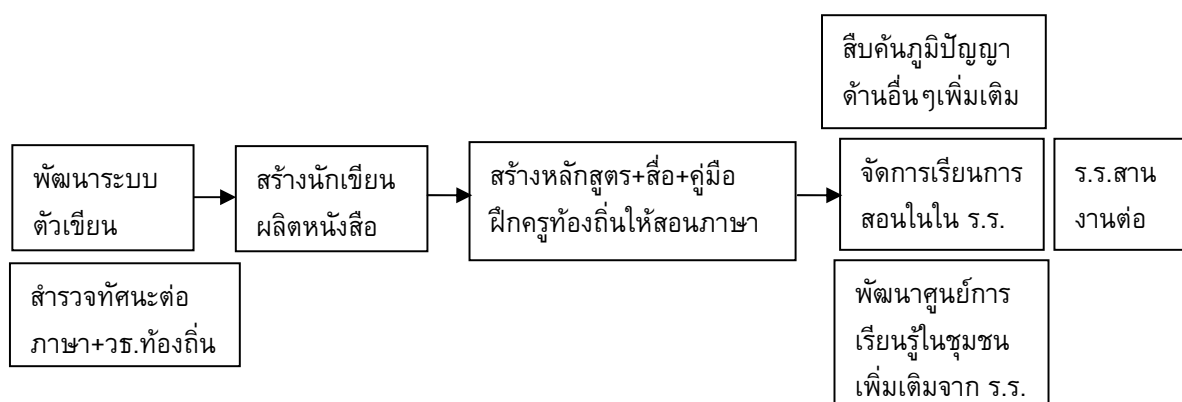
แบบเรียนภาษาท้องถิ่น ตลอดจนถึงการฝึกครูชุมชน ทั้งหมดนี้มิใช่ความรู้ที่ทีมวิจัยสามารถจัดการเรียนรู้ขึ้นเองได้ แต่ต้องอาศัยผู้มีความรู้และประสบการณ์เป็นผู้แนะนำให้ก่อนจึงจะทำได้

ประสบการณ์จากโครงการของทำให้สรุปได้ว่า เมื่อเวลาผ่านไปครูชุมชนผู้มีประสบการณ์และทางโรงเรียนที่เปิดให้มีการเรียนการสอนภาษาของ ได้มีความร่วมมือที่จะปรับปรุงหลักสูตรและฝึกครูภูมิปัญญาของรุ่นใหม่ๆ ขึ้นมาได้ โดยการถ่ายทอดประสบการณ์จากการปฏิบัติเป็นเวลาหลายปี แม้ว่าในระดับของการคิดโครงสร้างหลักสูตรและการประยุกต์ใช้เทคนิคการสอนนั้นจะเป็นความรู้ที่เป็นวิชาการจนเกินไปกว่าที่ผู้ไม่ได้เรียนรู้มาอย่างเป็นทางการจะเข้าถึงได้ แต่หากเป็นสิ่งที่คนในชุมชน “ปฏิบัติ” ได้แล้ว เมื่อใช้ระยะเวลาพอสมควร ก็จะเป็นผลให้เกิดความรู้จากประสบการณ์ที่สามารถนำไปถ่ายทอดต่อได้เช่นเดียวกัน

เมื่อพิจารณาจากลำดับขั้นของการดำเนินงานโดยเรียงตามลำดับเวลา จะพบว่าโครงการของมีลำดับการดำเนินงานตามที่สรุปไว้ในแผนภาพข้างล่างนี้ ซึ่งเมื่อนำไปเป็นตัวแบบในการวิเคราะห์ลำดับขั้นในการดำเนินโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาในกรณีอื่น จะพบว่ามีความคล้ายคลึงกันไม่มากนัก

ระหว่างปี พ.ศ.2546–2547 ทางศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมในภาวะวิกฤตได้รับการสนับสนุนจาก สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ให้ดำเนิน “โครงการเตรียมความพร้อม” ซึ่งเป็นที่มาของการขยายงานสู่การทำงานสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในลักษณะของศูนย์ประสานงานเพื่อท้องถิ่นในปี พ.ศ. 2548 โครงการเตรียมความพร้อมนี้ได้จัดให้โครงการของเป็น “ต้นแบบ” และชุมชนภาษาญ้อกูร (อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ) ชุมชนภาษาก่อง (อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี) และชุมชนภาษาโซ่ (ทะวีง) (อ.สองดาว จ.สกลนคร) เป็นชุมชนเป้าหมายของการเตรียมความพร้อม โดยมีวิธีการดำเนินงานสำคัญสองส่วน คือ การฝึกอบรมในหัวข้อต่างๆ โดยเฉพาะการพัฒนาระบบตัวเขียนของทั้ง 3 ภาษา ซึ่งยังไม่เคยมีการทำงานมาก่อน และมีการศึกษาดูงานทั้งที่ “มหิดล” และที่โครงการของด้วย เพื่อให้เห็นว่าหลังจากการพัฒนา ระบบตัวเขียนแล้วจะมีรูปธรรมของการดำเนินการต่อไปในขั้นถัดไปได้อย่างไรบ้าง

โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาของ (2544-2550)




การใช้วิธีการ “ประชุมปฏิบัติการ” (Workshop) ซึ่งบางครั้งเป็นการจัดให้กับกลุ่มเดียวในพื้นที่ และบางครั้งเป็นการจัดร่วมกันให้กับผู้เข้าร่วมหลายๆ กลุ่ม ณ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล รวมทั้งการศึกษาดูงานจากชุมชนต้นแบบ ได้กลายเป็นวิธีการขยายผลการดำเนินงานและเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ให้กับทีมวิจัยที่เป็นเป้าหมายของการขยายงานในเวลาต่อมา ทำให้การฝึกอบรมและศึกษาดูงานถูกนำมาใช้ต่ออย่างเป็นรูปธรรมในลักษณะของ “ชาวบ้านสอนชาวบ้าน” ซึ่งในเวลาต่อมา ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะโครงการของเท่านั้นที่จะเป็นสถานที่ที่ใช้เพื่อการศึกษาดูงานเพียงแห่งเดียว แต่ใช้หลักว่าโครงการที่จะขึ้นใหม่สามารถดูงานจากผู้ที่ทำมาก่อนเพื่อให้เห็นรูปธรรมของการทำงาน แต่ในด้านของการเตรียมความพร้อมในการเป็นศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยเฉพาะในด้านการพัฒนา “พีเลียง” โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นภาษานั้น ยังไม่ถือว่าประสบความสำเร็จเท่าที่ควรนัก เนื่องจากการไม่สามารถเพิ่มจำนวนของพีเลียงที่มีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะในการพัฒนาโจทย์ พัฒนาโครงการ และติดตามหนุนเสริมโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นภาษาให้ทันกับความต้องการของชุมชนภาษาในภาวะวิกฤตที่มีความต้องการทำโครงการฟื้นฟูภาษาได้

4. การขยายผลจากโครงการต้นแบบ

ในแง่เนื้อหาของโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤตพบว่าแนวโน้มที่จะเป็นการขยายพื้นที่ มากกว่าจะเป็นการเปิดประเด็นใหม่ที่ไม่เคยมีการดำเนินงานมาก่อน แม้เนื้อหาของโครงการจะมีความแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด แต่ในแง่ขององค์ความรู้ที่ใช้ในการสนับสนุนโครงการวิจัยยังคงเป็นฐานความรู้เดิมของศูนย์ ดังที่สรุปไว้แล้วในหัวข้อใหญ่ที่ 2 เพราะฉะนั้นหากพิจารณาแนวโน้มของการขยายตัวของโครงการวิจัยจึงมีทิศทางคล้ายกับพัฒนาการของโครงการของอยู่ไม่มากนักน้อย

ทั้งนี้เป็นเพราะทางศูนย์ฯ ยังเห็นว่าแนวทางที่เหมาะสมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตกอยู่ในภาวะวิกฤตขั้นรุนแรงทั้ง 14 กลุ่ม นอกจากจะเน้นที่การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างกลุ่มต่างๆ และศูนย์ฯ แล้ว ยังได้แก่ การผลักดันให้ “โรงเรียน” ในท้องถิ่นเปิดการเรียนการสอนภาษาเหล่านี้ เนื่องจากจะเป็นการยกระดับสถานะภาษาเหล่านี้เป็นรูปธรรมได้ในระยะเวลาสั้นที่สุด เว้นแต่ว่าการนำภาษาเข้าสู่โรงเรียนจะไม่มีเงื่อนไขที่เหมาะสม การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ที่เน้นเนื้อหาทางภาษา-วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ก็เป็นทางเลือกเพิ่มเติมได้อีกทางหนึ่ง

ทิศทางการขยายตัวของโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประเด็นภาษา-วัฒนธรรมในภาวะวิกฤต

ทุนโครงการของ			ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประเด็นภาษา		
เตรียมความพร้อม 3 กลุ่ม					
2544	2545	2547	2548	2549	2550
ซอง	ซอง	ซอง	ซอง (ร.ร.)		
สำรวจ ตัวเขียน ผลิตหนังสือ พัฒนาหลักสูตร			ซอง (พัฒนาศูนย์เรียนรู้)		
สร้างแบบเรียน ฝึกครู การเรียนการสอนในร.ร.			ซอง (ภูมิปัญญาเกี่ยวกับพืชลุ่ม-คล้า)		
<div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 0 10px;"> อักษร ก้อง โซ่ </div> <div style="text-align: center;">  </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 0 10px;"> อักษร (ตัวเขียน) ก้อง (ตัวเขียน) โซ่ (ตัวเขียน) </div> </div>			อักษร (ร.ร.)		
			ก้อง (พัฒนาศูนย์เรียนรู้)		
			โซ่ (ร.ร.)		
			โซ่ (ภูมิปัญญาดูแลสุขภาพ)		
			มลาปรี (พัฒนาระบบตัวเขียน)		
ภาษาที่อยู่ในกลุ่มวิกฤตใกล้สูญ 14 กลุ่ม			มลาปรี (สำรวจคนมลาปรี)		
			มปี (ตัวเขียน)		
			มอญ (ตัวเขียน)		
ภาษาที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มวิกฤตใกล้สูญ			เขมรถิ่นไทย (ร.ร.)		
			ม้ง (ตัวเขียน)		
			มลายูถิ่น (แยกเป็นโครงการใหญ่ต่างหาก) ²⁰		

ธรรมดา โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เอียง ไม่ได้รับการสนับสนุนจาก สกว. (สำนักงานภาค)

หนา ไม่ใช่โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นแต่ได้รับการสนับสนุนจาก สกว. (สำนักงานภาค)

“ตัวเขียน” หมายถึงโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบตัวเขียน มีการฝึกเขียน และการผลิตหนังสือ

“ร.ร.” หมายถึงโครงการที่มีการนำภาษาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนเป็นวิชาในชั้นเรียน

ในส่วนของการนำความรู้และบทเรียนที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการทำงานกับกลุ่มชาติพันธุ์ แนวชายแดนและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ แม้จะมีเงื่อนไขแตกต่างกัน แต่การนำภาษาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนนอกจากจะเป็นการยกสถานะทางสังคมของภาษาเหล่านี้แล้ว หากได้มีการจัดอย่างเหมาะสมยังจะส่งผลดีต่อการเรียนรู้ภาษาไทย ซึ่งเป็นปัญหาหลักของของภาษาชาติพันธุ์หลายภาษาตามแนวชายแดนของประเทศ

20 โครงการจัดการศึกษาในระบบทวิภาษามลายูถิ่น-ภาษาไทย มีกรอบการดำเนินงานที่แตกต่างออกไปจากกรอบของการฟื้นฟูภาษา เพราะเป็นโครงการที่มุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาโดยใช้ภาษาท้องถิ่นเข้าไปในการจัดการเรียนการสอน แม้ว่าจะหวังให้ภาษาท้องถิ่นมีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่ถือว่าเป็นเป้าหมายรองจากการพัฒนาระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับนักเรียนที่พูดภาษากลุ่มชาติพันธุ์

สำหรับแนวทางในการอนุรักษ์และการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมที่จะเชื่อมโยงและต่อยอดไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอื่นๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ การสืบค้นและใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาด้านต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านของภูมิปัญญาเกี่ยวกับสมุนไพร และพืชท้องถิ่นอื่นๆ เป็นต้น โดยมีการนำประสบการณ์ที่ได้รับจากการดำเนินงานด้านภาษาไปประยุกต์ใช้ด้วย เนื่องจากจะช่วยให้ทีมวิจัยจากชุมชนชาติพันธุ์ภาษามีทักษะในการคิดวิเคราะห์และเรียบเรียงผลการศึกษาค้นคว้าได้ดียิ่งขึ้น เพราะการพัฒนาตัวระบบตัวเขียนและการพัฒนาวรรณกรรมของชุมชนภาษาชาติพันธุ์ต่างๆ ช่วยปูพื้นฐานความสามารถในการเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นและการถ่ายทอดความรู้ของท้องถิ่นซึ่งในอนาคตอันใกล้ทางศูนย์ฯ คาดว่า โครงการวิจัยท้องถิ่นในประเด็นคล้ายคลึงกันนี้จะเกิดขึ้นในอีกหลายชุมชนชาติพันธุ์ ที่เคยมีการดำเนินโครงการพัฒนาภาษารวมทั้งโครงการสอนภาษาถิ่นในโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- สุวิไล เปรมศรีรัตน์, มยุรี ถาวรพัฒน์, ศิริเพ็ญ อังสัทธิพนพร, อิสระ ชูศรี และสิริรัตน์ สีสัมบัติ (2550). ประสบการณ์การฟื้นฟูภาษาในประเทศไทย กรณีภาษาของจังหวัดจันทบุรี. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค
- Hinton, Leane & Hale, Ken (eds) (2001). The Green Book of Language Revitalization in Practice. Orlando, Florida: Academic Press.
- Crystal, David (2000). Language Death. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fishman, Joshua A (ed) (2001). Can Threatened Languages Be Saved?. Clevedon, England: Multilingual Matters.

การพัฒนาระบบเขียนก๋อ : กระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการ²¹

ดร.มยุรี ถาวรพัฒน์²²

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท

0. บทนำ

ก๋อเป็นกลุ่มที่มีขนาดเล็กกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยบริเวณรอยต่อของจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดอุทัยธานี การฟื้นฟูภาษาอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องการการวางแผนและการลงมือปฏิบัติ ญะญุณสำคัญอย่างหนึ่งของการพัฒนาภาษาก็คือ ปฏิบัติการพัฒนาระบบตัวเขียนซึ่งเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศว่าเป็นปฏิบัติการที่มีประสิทธิภาพ โดยส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจเกี่ยวกับการระบบภาษาของตนเอง นอกจากได้ระบบตัวเขียนแล้วแต่ละก้าวของกระบวนการพัฒนาระบบตัวเขียน เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการหลายอย่าง อาทิ มีการนำศาสตร์หรือสาขาวิชาต่าง ๆ มาใช้ร่วมกัน เช่น นำความรู้ทางศิลปะ สังคมและวัฒนธรรมมาใช้ร่วมกับงานภาษาศาสตร์เป็นลักษณะสหวิทยาการ ขณะเดียวกันก็นำความรู้ดังกล่าวเข้ามาช่วยแก้ปัญหาการทำงานร่วมกันของชุมชน และสร้างเสริมพลังระหว่างปฏิบัติการพัฒนาระบบตัวเขียน ดังนั้นบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงกระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่เกิดขึ้นกับชุมชนและนักวิจัยขณะปฏิบัติการพัฒนาระบบตัวเขียนภาษาก๋อที่บ้านกกเชียง ต.ห้วยขมิ้น อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ปฏิบัติการ

1. ภาพลักษณ์ของชาวก๋อ

ชาวก๋อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลจีน-ทิเบต สาขาเบอมิส (พม่า) ปัจจุบันมีประชากรเชื้อสายก๋อทั้งสิ้นประมาณ 300 คน พบที่บ้านละว้าวังควาย และบ้านกกเชียง อำเภอด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี และบ้านคอกควาย ต.ทองหลาง อ.ห้วยคต จ.อุทัยธานี คำว่า “ก๋อ” เป็นคำที่คน ก๋อใช้เรียกชื่อกลุ่มและภาษาของตนเอง ทางราชการเรียกชนกลุ่มนี้ว่า “ละว้า” แต่คนไทยในพื้นที่ใกล้เคียงส่วนใหญ่มักเรียก “ละว้า” จนปรากฏมีคำว่าละว้าหน้าชื่อหมู่บ้านที่มีชาวก๋ออาศัยอยู่แทบทุกหมู่บ้าน เช่น บ้านละว้าคอกควาย บ้านละว้าวังควาย

จากข้อมูลส่วนหนึ่งของ David Bradley นักภาษาศาสตร์ชาวออสเตรเลีย ผู้ทำการศึกษาภาษาและประวัติชาวก๋อได้บอกเอาไว้ว่า ชาวก๋ออาจจะมีบรรพบุรุษอยู่ในประเทศพม่า แต่สาเหตุที่อพยพมาอยู่ไกลจากกลุ่มชนที่ใช้ภาษาเดียวกันนั้นยังไม่อาจหาข้อสรุปได้ชัดเจน บ้างก็ว่าชาวก๋อเข้ามาทำศึกกับกองทัพพม่าเมื่อสมัยกรุงศรีอยุธยา หรือเมื่อตอนต้นกรุงรัตนโกสินทร์แล้ว

²¹ บทความจาก “รวมบทความภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท” ที่ระลึกงานเกษียณอายุราชการของศาสตราจารย์ ดร. คุณหญิงสุริยา รัตนกุล และศาสตราจารย์ ดร. สุวิไล เปรมศรีรัตน์. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. 2548:79-87.

²² นักวิจัย สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

ไม่ได้กลับไปพร้อมกองทัพพม่า แต่ได้ตั้งถิ่นฐานทำกินอยู่ในที่รกร้างว่างเปล่าของประเทศไทยอยู่นาน จนกระทั่งลูกหลานลืมนิเวศของบรรพบุรุษจนหมดสิ้น

วิถีชีวิตชาวก๊อง ชาวก๊องเลี้ยงชีพด้วยการปลูกข้าวไร่ และพึ่งพิงทรัพยากรจากป่า และธรรมชาติรอบตัว เช่น จับปลา ช้อนกุ้ง ล่าสัตว์ เก็บของป่า หาหน่อไม้ และเก็บเห็ด ผลผลิตจากป่าเหล่านี้นับวันก็ลดน้อยถอยลง ทำให้ชาวก๊องหันมาปลูกพืชเศรษฐกิจทดแทน เช่น ไร่อ้อย และไร่ข้าวโพด

การบริโภค ชาวก๊องกินข้าวเจ้าเป็นอาหารหลัก ในปัจจุบันชาวก๊องบางส่วนก็ยังคงปลูกข้าวไร่ไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน แต่เนื่องจากพื้นที่ปลูกข้าวถูกจำกัดลง และไม่สามารถหมุนไปใช้พื้นที่อื่นได้และบางปีผลผลิตข้าวก็ไม่เพียงพอต่อการบริโภค จึงต้องซื้อจากตลาด ส่วนกับข้าวก็เป็นสิ่งหาได้จากธรรมชาติ หรือปลูกได้เอง หรือไม่ก็หาซื้อจากร้านค้า หรือตลาด

การแต่งกาย ปัจจุบันชาวก๊องแทบทุกหมู่บ้านแต่งกายด้วยเสื้อผ้าเช่นเดียวกับชาวไทยแถบชนบททั่วไป ผู้หญิงสูงอายุส่วนใหญ่จะนุ่งผ้าถุง หรือผ้าซิ่น สวมเสื้อคอกระเช้า ผู้ชายนุ่งกางเกงขาวยาว สวมเสื้อยืดหรือเสื้อเชิ้ต ไม่นิยมสวมเสื้อขณะอยู่กับบ้าน ส่วนเด็กและหนุ่มสาวจะแต่งกายตามสมัยนิยม ส่วนการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ประจำกลุ่มชาวก๊องตามแบบฉบับดั้งเดิมนั้น ยังพอลาได้ที่บ้านกกเชียง ซึ่งมองดูเผินๆ คล้ายกับการแต่งกายของชาวกระเหรี่ยง แต่มีรายละเอียดที่ต่างกัน

งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ดังที่กล่าวแล้วว่า การทอผ้าและการจักสานยังพอมิให้เห็นอยู่บ้างที่บ้านกกเชียง ชาวก๊องนิยมทอผ้า ผ้ามัด และผ้าห่ม การทอผ้าของชาวก๊องใช้กี่เอว หรือที่หางเอว (Back strap) เช่นเดียวกับกลุ่มชาวไทยภูเขาทั่วไป แต่เดิมใช้ฝ้ายที่ปลูกเองเป็นวัสดุในการทอ แต่ปัจจุบันนิยมซื้อด้ายมาทอ เพราะสะดวกและรวดเร็วกว่า ส่วนผู้ชายที่มีฝีมือในการจักสานพอว่างเว้นจากการทำไร่ก็จะมานั่งจักสานเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เช่น กระบุง กระดัง เปลไม้ไผ่ ไซดักปลา เป็นต้น

2. สถานภาพของภาษา ก๊อง

ภาษาเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่บอกตัวตนความเป็นชาติพันธุ์ก๊องได้อย่างชัดเจน ในอดีตชุมชนละว้ากกเชียงมีเพียงคนเชื้อสายก๊องเท่านั้นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ภาษาที่ใช้จึงมีเพียงภาษา ก๊อง ภาษาเดียว ต่อมามีคนต่างเชื้อสายเช่น ลาว ไทย ย้ายเข้ามาอยู่ หรือบ้างก็เกิดจากการแต่งงานกับคนต่างเชื้อสาย การแลกเปลี่ยนภาษาและวัฒนธรรมจึงเกิดขึ้น ชาวก๊องยกย่องภาษาลาวและไทย มาตราฐานว่ามีศักดิ์ศรีกว่าภาษาตนเอง เป็นตัวแทนของความเจริญ เป็นภาษาผู้นำ จึงซึมซับเอาภาษาเหล่านี้ทีละน้อยทีละน้อย จากการถาโถมของภาษาไทยที่มาจากทุกทิศทาง ทั้งจากสื่อต่างๆ และการติดต่อกับสังคมภายนอก จึงก่อตัวเป็นกำแพงปิดกั้นโอกาสการใช้ภาษา ก๊องซึ่งเป็น

ภาษาแม่ของตนเอง เมื่อแหวดวการใ้ภาษาถูกจำกัด ความสามารถในการใ้ภาษาของคนในวัยต่าง ๆ จึงลดลง คนเฒ่าคนแก่ใ้ภาษาท้องถิ่นกับภาษาลาวครั้ง เยาวชนท้องถิ่นนี้ไม่เข้าใจภาษาแม่ เมื่อไม่เข้าใจจึงไม่ใ้ ไม่พูด ด้วยความรู้สึกว่าภาษาแม่นั้นเชย และไม่เหมาะสมัย เป็นสาเหตุใ้ภาษาตกอยู่ในภาวะอันตราย ขยับเข้าใกล้ความเสื่อมสลาย

3. แนวโน้มและความชอบธรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาในประเทศไทย

ในอดีตรัฐมองความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยว่าเป็นปัญหา เป็นอันตรายต่อความมั่นคง และเป็นเหตุแห่งความยุ่งยากทั้งหลายทั้งปวง จึงใ้ชนโยบายการผสมกลมกลืน (assimilation policy) ใ้กลายเป็นภาษาและวัฒนธรรมเดี่ยว คือภาษาและวัฒนธรรมไทย โดยการวางแผนการจัดการรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การเมือง การปกครอง การศึกษา เป็นต้น เป็นเหตุใ้ภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนย่อยเสื่อมสลาย รวมถึงสูญเสียองค์ความรู้ดั้งเดิมต่าง ๆ ไปมากมาย อาทิ องค์ความรู้เรื่องระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม ระบบสังคมและเศรษฐกิจหรือประวัติศาสตร์ชุมชน

ปัจจุบันมุมมองของรัฐบาลเปลี่ยนไป เล็งเห็นความสำคัญของความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ซึ่งประกาศใ้เมื่อปี 2540 โดยมีการตราบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจนในหลายหมวด หลายมาตรา ดังนี้

หมวดที่ 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ในมาตรา 46 บัญญัติไว้ว่า

“บุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ ฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา และการใ้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลย์และยั่งยืนตามที่กฎหมายบัญญัติ”

และ หมวดที่ 9 ว่าด้วยเรื่องการปกครองท้องถิ่น มาตรา 289

“องค์กรปกครองท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษา ศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น

องค์กรปกครองท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในในท้องถิ่นนั้น ๆ และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ แต่ต้องไม่ขัดต่อมาตรา 43 และ 81 ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจัดการศึกษาอบรมภายในท้องถิ่นตามวรรคสอง องค์กรปกครองท้องถิ่นต้องนึกถึงการบำรุงรักษา ศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นด้วย”

แนวโน้มเชิงนโยบายเกี่ยวกับความหลากหลายทางด้านชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่นของประเทศไทยทิศทางไปในทางที่ดีขึ้น ระบบการบริหารจัดการของรัฐและสังคมใหญ่เห็นคุณค่าและใ้

ความสนใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น ถึงแม้ว่า คำว่า “ภาษา” จะไม่ปรากฏอย่างเด่นชัดในรัฐธรรมนูญก็ตาม แต่คำว่า “วัฒนธรรม” ก็มีนัยเรื่องภาษารวมอยู่ด้วยแล้ว หวังว่าในอนาคตถ้ามีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ น่าจะผนวกคำว่า “ภาษา” เข้าไปด้วย

4. บทบาทของนักภาษาศาสตร์

ภาษาท้องถิ่นเป็นภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤติและไม่มีภาษาเขียน อีกทั้งยังถูกรอบงำด้วยภาษาของคนกลุ่มใหญ่ที่รอบข้าง คือ ภาษาไทยมาตรฐาน และภาษาลาวครั้ง ทำให้ปราศจากเครื่องมือและกลไกในการสืบทอดภาษาไปสู่ชนรุ่นหลัง นอกจากนี้แฉวงของการใช้ภาษาก่อนข้างอยู่ในวงจำกัด ทำให้ภาษานี้มีโอกาที่จะถึงการอวสาน ถ้าไม่มีการวางแผนการจัดการที่ดี ในฐานะนักภาษาศาสตร์ที่รู้ซึ่งสถานภาพของภาษานี้ว่าน่าจะมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้ภาษาสามารถคงอยู่ได้ในโลกใบนี้ สิ่งที่เราจะทำได้คือ บอกกล่าวให้ชาวท้องถิ่นถึงสภาวะวิกฤติของภาษาตนเองและผลเสียจากการสูญเสียภาษา ขณะเดียวกันก็กระตุ้นให้ชาวท้องถิ่นเกิดความรักและปกป้องรักษาภาษามิให้เสื่อมสลายไปโดยปราศจากการกระทำการใดๆ รวมทั้งสร้างจิตสำนึกเรื่องสิทธิทางภาษาให้กับชุมชน กระตุ้นสถาบันภาครัฐ และเอกชนท้องถิ่น ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการวางแผนและกำหนดนโยบายในระดับท้องถิ่น และขยายวงกว้างไปในระดับภาค หรือประเทศเป็นลำดับ ศึกษาลักษณะทางสังคมแวดล้อมที่เป็นต้นเหตุแห่งการวิกฤติ วัฒนธรรม สื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ระบบการศึกษา รวมทั้งทัศนคติของเจ้าของภาษาและโอกาสการอนุรักษ์และฟื้นฟู

จากประสบการณ์ที่ได้ร่วมโครงการต่างๆ เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่ภาษาและวัฒนธรรมอยู่ในภาวะวิกฤติ ของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่าการพัฒนาระบบเขียนสามารถใช้เป็นเครื่องมือช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ให้มีศักดิ์ศรี เกิดความภาคภูมิใจในเผ่าพันธุ์ของตน เกิดพลังในการสร้างสรรค์งานโดยผ่านกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ และสามารถถ่ายทอดความรู้ไปสู่แฉวงที่กว้างขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

5. ระบบเขียน

ระบบเขียนเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่เราสร้างขึ้นเพื่อใช้แทนเสียงพูด เพื่อใช้ในการสื่อสารแทนเสียงพูด การมีระบบตัวเขียนช่วยให้คนรุ่นหลังได้ทราบเรื่องราวในอดีต ความเป็นมา ชีวิตความเป็นอยู่ของคนรุ่นเก่าๆ และเป็นหลักฐานสำคัญอย่างหนึ่งในการสันนิษฐานอารยธรรมแรกของมนุษยชาติได้สมบูรณ์ขึ้น

5.1 การพัฒนาระบบเขียนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย

การพัฒนาระบบเขียนภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โดยใช้อักษรไทยเท่าที่ผ่านมา ฝรั่งทำแทบทั้งนั้น บางคนอาจจะเป็นมิชชันนารี บางคนเป็นนักภาษาศาสตร์ซึ่งส่วนใหญ่สังกัด SIL (Summer Institute of Language, international) มีคนไทยบ้างที่สนใจแต่ก็มีจำนวนไม่มาก

การพัฒนาระบบเขียนแบ่งออกได้เป็น 2 แนวทาง

แนวทางที่ 1 การกำหนดใช้เองโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อาจจะเป็นเจ้าของภาษากำหนดใช้เองตามความคิดของตนเอง เช่น ภาษาเขมรถิ่นไทย ในยุคก่อนที่จะมีการประชุมร่วมกับนักวิชาการในทางตรงกันข้ามนักวิชาการเป็นผู้กำหนดตามหลักเกณฑ์ทางด้านวิชาการโดยเฉพาะด้านภาษาศาสตร์ อาทิ ระบบเขียนภาษากะเหรี่ยงสะกอ ภาษาลัวะ ภาษาม้ง ภาษาขมุ เป็นต้น

แนวทางที่ 2 การกำหนดใช้โดยการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนเจ้าของภาษากับนักวิชาการ ร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ และหาข้อสรุป เพื่อให้ได้ระบบเขียนที่สมบูรณ์ ภาษาที่มีชาวต่างประเทศเป็นผู้ร่วมปฏิบัติการ เช่น ภาษาอาข่า (อีเก้อ) ภาษาลีซู (ลีซอ) ภาษาเยียน (เย้า) ภาษามัล (ถิ่น) ภาษากูย ภาษาละเวอะ ภาษารักละไว ภาษาบิซู ภาษาเก็นชิว (มานิก) ภาษาโซ ภาษามูที่โขงเจียม ภาษามลาบรี ส่วนภาษาที่มีชาวไทยเป็นผู้ร่วมปฏิบัติการได้แก่ ภาษาเขมรถิ่นไทย ภาษาซอง ภาษาญอกร ภาษาโซ (ทะวืง) และภาษาท่ง โดยเฉพาะภาษาซองมีการพัฒนาภาษาสูงกว่ากลุ่มอื่นๆ ถึงขั้นพัฒนาเป็นหลักสูตรหนึ่งในโรงเรียนระดับประถมศึกษา

5.2 ความสำคัญของการพัฒนาระบบเขียนท่ง

ภาษาท่งมีแต่เพียงภาษาพูดเท่านั้น ไม่มีภาษาเขียน ดังนั้นในการถ่ายทอดความรู้ทางด้านภาษาจากผู้อาวุโสไปสู่รุ่นเด็ก อาจจะทำให้เด็กๆ รับสารได้ไม่หมด การจำโดยไม่จดนั้นไม่มีความยั่งยืน ประกอบกับภาษาพูดมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และภาษาพูดต้องมีผู้พูด ถ้าทราบใดไม่มีผู้พูดภาษานั้นก็จะสูญหายไป ถึงขั้นเป็นหายนะของมนุษยชาติ (human disaster) ที่เดียว ภาษาท่งจัดว่าเป็นภาษาที่อยู่ในภาวะอันตรายค่อนข้างมากภาษาหนึ่ง เนื่องจากเหลือผู้ที่พูดภาษาได้ประมาณ 50 คนเท่านั้น และชุมชนโดยทั่วไปไม่ค่อยเห็นคุณค่าความสำคัญของภาษาของตน และขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ภาษา ประกอบกับการรับอิทธิพลจากภาษาที่อยู่ข้างเคียง ทำให้ภาษาท่งอ่อนแอลงถึงขั้นวิกฤต ผู้เขียนในฐานะนักภาษาศาสตร์ที่คุ้นเคยกับภาษาและคนกลุ่มนี้ เล็งเห็นคุณค่าและความสำคัญของภาษานี้ว่า ควรจะมีการจดบันทึก

ลักษณะภาษาในแง่มุมต่างๆ ตลอดจนองค์ความรู้ ภูมิปัญญา สภาพแวดล้อมทางด้านนิเวศวิทยาของคนกลุ่มนี้ไว้ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แต่ผู้เขียนคนเดียวไม่สามารถจะทำอะไรได้ทุกอย่าง จึงร่วมมือกับชุมชนร่วมกันคิดและวางแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาให้สามารถคงอยู่ได้ในรูปแบบที่ต่างจากภาษาพูด ดังนั้นภาษาเขียนจึงมีบทบาทสำคัญ เพราะเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม สามารถใช้สื่อสารได้ในหลายแวดวง และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการบันทึกเรื่องราวต่างๆ อาทิ วัฒนธรรมดั้งเดิม ประเพณีไหว้ผีหมู่บ้าน เพลงพื้นบ้าน หรือ วัฒนธรรมอื่นๆ

5.3 กระบวนการพัฒนาระบบตัวเขียนภาษาท้องถิ่น

1. **กระตุ้นให้ชุมชนเกิดความตระหนัก:** การพัฒนาระบบตัวเขียนภาษาท้องถิ่นใช้กระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือ สร้างความมั่นใจร่วมกับพี่น้องท้องถิ่น เริ่มจากการเข้าไปในพื้นที่ ซึ่งมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ พบปะพูดคุยกับผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการถึงสถานการณ์ของภาษา และกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดความตระหนัก มีจิตสำนึกที่จะธำรงรักษาอัตลักษณ์ของบรรพชน

2. **ศึกษาหาความรู้** ก่อนที่จะมีประชุมปฏิบัติการร่วมกับชาวบ้าน นักวิจัยต้องหาความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างภาษาท้องถิ่นทั้งระบบเสียงและไวยากรณ์ และลักษณะของความแตกต่างระหว่างระบบเสียงภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาราชการและภาษาท้องถิ่น และความรู้เกี่ยวกับแนวคิดหรือหลักเกณฑ์ที่ควรพิจารณาในการสร้างระบบเขียน²³

3. **แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์:** เมื่อชาวท้องถิ่นมีโอกาสได้พบปะกับกลุ่มของและญาติๆ และเห็นว่าทั้งสองกลุ่มนี้มีแต่ภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียนเช่นเดียวกับกลุ่มของตน แต่สามารถสร้างระบบตัวเขียนของตนขึ้นมาได้ โดยร่วมมือกับนักภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ดังนั้นชาวท้องถิ่นจึงดำริที่จะพัฒนาระบบตัวเขียนภาษาของตนขึ้นมาบ้าง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบันทึกเรื่องราวของบรรพชนซึ่งนับวันจะเลือนลางลงไปทุกที

4. **ชุมชนมีส่วนร่วม:** จัดประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างนักวิชาการทางภาษาและชาวท้องถิ่น เพื่อหาข้อตกลง เช่น การเลือกอักษรและพัฒนาระบบ โดยเน้นความเห็นและความต้องการของเจ้าของภาษาเป็นหลัก และนักวิชาการเป็นผู้เสนอตัวเลือกที่เป็นไปได้ทางวิชาการ โดยหารือเพื่อความเห็นชอบของเจ้าของภาษาในการพัฒนาระบบตัวเขียนภาษาท้องถิ่น

5.4 ผลที่ได้รับจากการพัฒนาระบบตัวเขียนภาษาท้องถิ่น

เป้าหมายหลักของการพัฒนาระบบตัวเขียนก็เพื่อให้ได้ระบบเขียนที่สามารถใช้อ่าน และนำไปเขียนได้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบันทึกและถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ขยายสู่สังคมภายนอก

²³ ดูรายละเอียดใน สุวิไล เปรมศรีรัตน์ “พัฒนาระบบตัวเขียนภาษาของ”

6. กระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการ

คำว่า “บูรณาการ” มาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Integration” ซึ่งมีหลายนัยในภาษาไทย อาทิ การเชื่อมโยง การรวมกัน ร่วมกัน การผนวก การประสาน การเติมเต็ม กล่าวโดยสรุปก็คือ เป็นการนำสิ่งหนึ่งเข้ารวมกับอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อให้สิ่งที่มียู่เฟ้นพูน เกิดความสมบูรณ์มากกว่าเดิม โดยเกิดการเอื้อประโยชน์ต่อกัน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546:10)

มุมมองของการคิดเชิงบูรณาการอาจมีลักษณะของความเป็นสหวิทยาการ (Multidisciplinary) คือเป็นชุดความคิดอันเกิดจากการพิจารณาแนวคิดต่อปัญหาหนึ่ง ๆ ที่เป็นแกนกลาง โดยใช้วิธีการหรือมุมมองจากศาสตร์ต่างๆ ซึ่งการพิจารณาด้วยมุมมองแบบสหวิทยาการจะทำให้เราเข้าใจแนวคิดและแกนกลางได้อย่างลึกซึ้ง และกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

จากแนวคิดข้างต้น การปฏิบัติการเพื่อพัฒนาระบบตัวอักษรเป็นการกระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่มีลักษณะที่เป็นการบูรณาการรูปธรรมและนามธรรม ในลักษณะของรูปธรรมก็คือ การนำศาสตร์หลายแขนงเข้ามาใช้ร่วมกับภาษาศาสตร์ เช่น สังคมและวัฒนธรรม ศิลปะการวาดรูป ส่วนในลักษณะของนามธรรมก็คือ ด้านอารมณ์ และจิตใจ

กระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่ได้รับการพัฒนาระบบเขียน เป็นเข็มทิศนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ดังนี้

- การคิดแบบมีระบบของชุมชน

ในช่วงระยะเวลาของการพัฒนาระบบตัวเขียน ชุมชนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ สิ่งที่จะห็นออกมาเป็นตารางตัวอักษรเป็นคำและรูปภาพที่ปรากฏอยู่ในสังคมกุ่ม กล่าวคือชุมชนเกิดการเชื่อมโยงความคิดระหว่างตัวเขียนกับเนื้อหาความรู้ที่นำมาใช้ ซึ่งเป็นประสบการณ์จริงที่ปรากฏในชุมชน เช่น คำว่า <ต้อง> “ตุ่น” เป็นสัตว์ที่คนกุ่มทุกคนรู้จัก และคุ้นเคย ถ้ากระบวนการคิดแบบมีระบบได้เรื่องหนึ่ง ก็สามารถที่จะคิดเรื่องอื่นต่อไปได้

- การบริหารจัดการ

ชาวกุ่มมีความสามารถในการเื่องระบบบริหารจัดการขั้นพื้นฐาน และเกิดการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมตามความถนัดของตนเอง เช่น กลุ่มหญิงอาวุโสก็รวมตัวกันรื้อผ้าเื่องการทอผ้า และสามารถทำจำหน่ายได้ ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ส่วนในเื่องการพัฒนาระบบตัวเขียนเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจดบันทึกเื่องราวของตนเอง ก็ได้คณะกรรมการชุดเล็กๆ ชุดหนึ่งที่รวมตัวกันช่วยคิด และสร้างสรรค์งานเขียน มีการกระจายหน้าที่กันรับผิดชอบ และเด็กเล็กๆ ก็มีโอกาศได้เข้ามามีส่วนร่วม

- การแก้ปัญหาความขัดแย้ง

เมื่อคนกลุ่มนี้มีโอกาสได้ทำงานร่วมกัน แนนอนยอมมีความขัดแย้งเกิดขึ้น ทางออกของปัญหาก็คือการหันหน้าเข้าหากัน พุดจาปรึกษาหารือกัน โดยผู้มีอาวุโสมากกว่าเป็นผู้ประสานความขัดแย้ง ซึ่งเป็นระบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งของสังคมกลุ่มที่ละมุนละม่อม

- มีความคิดสร้างสรรค์และการทำงานร่วมกันของคนกลุ่มต่างๆ

ช่วงแรกของการพัฒนาระบบตัวอักษรเป็นการสำรวจกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติจะเข้าร่วมประชุมปฏิบัติการพัฒนาระบบตัวเขียน ต้องเป็นผู้ที่อ่าน-เขียน-ภาษาไทยได้ และมีความรู้ในภาษา กลุ่มนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่รู้ภาษาก่อนแต่อ่าน-เขียนภาษาไทยไม่ได้ 2) กลุ่มที่รู้ภาษาก่อนและสามารถอ่าน-เขียนภาษาไทยได้ ซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก 3) กลุ่มที่ไม่รู้ภาษาแต่อ่าน-เขียนภาษาไทยได้

ปัญหาอยู่ที่ว่า ทำอย่างไรจะให้คนกลุ่มที่ 1 และ 3 ทำงานร่วมกันได้ โดยไม่มีช่องว่างของวัย และภาระหน้าที่ จากการสังเกตของผู้เขียนพบว่า คนกลุ่มที่ 3 ส่วนหนึ่งเป็นแม่บ้าน อยู่ในวัยชรา ไม่มีภาระเรื่องทำไร่ และชอบทอดผ้าอยู่กับบ้าน ผู้เขียนก็ออกแบบวิธีการที่จะทำให้คน 2 กลุ่มนี้ให้มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างเป็นธรรมชาติ โดยการให้กลุ่ม 3 นี้ไปถามภาษากับกลุ่มที่ 1 หรือไม่ก็ถามจากพ่อแม่ของตนเอง

เด็ก ๆ ถนัดการวาดรูป แต่ไม่รู้ภาษา ดังนั้น หลังจากที่ว่าดรูป ก็นำไปถามคำศัพท์จากผู้รู้ภาษา การทำงานคนเดียวก็ไม่สนุก เกิดการรวมกลุ่มกันทำงานของกลุ่มเด็ก มีการวาดภาพตามหมวดหมู่ที่พวกตนคิดว่าน่าจะเป็น แล้วนำไปถามคำศัพท์ดังกล่าวแล้ว นอกจากกลุ่มเด็ก ๆ จะมีการรวมตัวกันแล้ว ยังมีการรวมตัวของกลุ่มคนแก่ ๆ และผู้ที่มีความสนใจเรื่องผ้ามาร่วมกันทำงานในระยะแรกทำขึ้นเพื่อใช้ในครอบครัว และเป็นของฝากสำหรับบุคคลอันเป็นที่รัก ต่อมาเริ่มขายได้ มีการปรับเปลี่ยนสี และรูปแบบของย่ามให้มีขนาดเล็กลง ปรากฏว่าเป็นที่ต้องการของกลุ่มผู้ซื้อ ทำให้ผู้ทอผ้าเกิดกำลังใจที่จะผลิตในจำนวนมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการขยายงานออกไปกลุ่มผู้ที่สนใจมากขึ้น เริ่มจากกลุ่มลูกหลานของตนก่อน

ต่อมากลุ่มผู้ขายเห็นว่ากลุ่มผู้หญิงทำทอผ้าแล้วขายได้ อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมของตนไว้ จึงเกิดความคิดริเริ่มที่จะทำผลิตภัณฑ์ที่ทำจากไม้ไผ่ ซึ่งยังไม่เห็นเป็นรูปธรรมมากนัก

นอกจากนี้กลุ่มคณะทำงานเกิดความคิดที่จะพัฒนาระบบสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้าน เริ่มจากการปรับปรุงที่อ่านหนังสือที่ทรุดโทรม เพื่อให้ใช้ได้ และเป็นจุดเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมท้องถิ่น และคิดเลยต่อไปถึงการสร้างศูนย์การเรียนรู้ถาวรขึ้นภายในหมู่บ้าน

- ตระหนักถึงความสำคัญของวิถีชีวิตภาษาก่อน

ชาวกรุงเทพฯ มีจิตสำนึกและเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มตนเอง ประกอบกับเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นกรุงเทพฯ มากขึ้น ก่อนที่จะมีโครงการ ชาวกรุงเทพฯ อาวุโสเห็นว่าเด็กๆ ไม่สนใจภาษากรุงเทพฯ แล้ว ก็เริ่มหันเหมาใช้ภาษาอื่นแทนเมื่อพูดกับลูกกับหลาน แต่หลังจากที่มีโครงการฯ นี้เกิดขึ้น ชาวกรุงเทพฯ อาวุโสมีความมุ่งมั่นที่จะถ่ายทอดไปสู่เด็ก โดยไม่สนใจว่าเด็กจะสนใจฟังหรือไม่ ในทางกลับกันเด็กๆ เมื่อเห็นว่าแม้แต่คนภายนอกยังสนใจมาศึกษาภาษาของปู่ย่าตายาย ก็เริ่มสนใจมาฟังและฝึกภาษากันมากขึ้น

- เสริมสร้างพลังทางวัฒนธรรม

หากระบบวัฒนธรรมของชุมชนกรุงเทพฯ เสื่อมถอยลง การศึกษาภาษาก็มักจะเสื่อมถอยไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน หรือพูดอีกอย่างหนึ่งคือ เมื่อวัฒนธรรมวิกฤติ ภาษาก็วิกฤติได้ด้วย ดังนั้นทุกจังหวะก้าวของการพัฒนาระบบเขียน จะมีปฏิบัติการทางด้านวัฒนธรรมควบคู่ไปด้วยเสมอ ซึ่งเปรียบเสมือนทุนให้ภาษาเกาะ การใช้กิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นวัตถุดิบป้อนไปสู่กระบวนการเขียน เมื่อความต้องการวัตถุดิบมีมากขึ้น ก็เกิดกระบวนการผลิตก็เพิ่มขึ้นด้วย ชาวกรุงเทพฯ พยายามรื้อฟื้นความทรงจำเก่าๆ ขึ้นมาเล่าขานให้เยาวชนใช้เป็นวัตถุดิบในการเขียนเรื่อง นานวันเข้าวัฒนธรรมที่เลือนลาง ก็กลับหวนกลับมามีชีวิตใหม่ให้อนุชนรุ่นหลังได้เชยชม และเข้าถึงภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สะสมกันมาต่อเนื่องยาวนาน เช่น การแต่งกายแบบดั้งเดิม การทำไร่ข้าว เครื่องดนตรีโบราณ เป็นต้น

- บูรณาการองค์ความรู้กับวิถีชีวิตชุมชน

หลังจากที่ได้ระบบตัวเขียน ก็มาถึงขั้นตรวจสอบว่าระบบเขียนมีประสิทธิภาพดีหรือยัง ขั้นตอนนี้เป็นการนำคำที่ปรากฏในระบบเขียนจึงมาแต่งเป็นประโยค และเรื่องสั้น ต้องอาศัยการร่วมคิดของชุมชน โดยบูรณาการองค์ความรู้ที่ได้ให้เข้ากับวิถีชีวิตของชุมชน เมื่อผู้ถูกทดสอบอ่านแล้ว จะได้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เพราะเป็นเครื่องที่คุ้นชินกับชีวิตความเป็นอยู่

7. บทส่งท้าย

ในการพัฒนาระบบเขียนภาษากรุงเทพฯ ฐานวิธีคิดคือ ภาษาศาสตร์ แต่ภาษาศาสตร์ด้านเดียวนั้นไม่เพียงพอ ต้องมีฐานคิดของทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ร่วมด้วย ดังจะเห็นได้จากหลังจากที่ได้ระบบตัวอักษรแล้ว ต้องมีการทดสอบและมีการนำไปทดลองใช้ ในขั้นตอนนี้สิ่งที่นำมาเขียนก็เริ่มคิดถึงสิ่งที่เคยเห็น เคยสัมผัส เมื่อได้ออกมาเป็นเรื่องแล้ว ก็ต้องมีภาพประกอบเพื่องานเขียนนั้นน่าสนใจ และชวนติดตาม ทำอย่างไร เมื่อนักเขียนวาดรูปไม่เป็น ก็ต้องไปหาแนวร่วมที่สามารถวาดภาพได้ เหตุการณ์เกิดผ่นผวนนักวาดรูปเมื่อเห็นแนวทางก็เดินหน้าวาดรูปออกมาเป็นเรื่องราว แต่ปราศจากเนื้อหา เพื่อยาวชนมีพลังและเวลามากกว่า ทำให้คลังรูปภาพมีมากขึ้นๆ ต้องปรับกลยุทธ์ใหม่ โดยให้นักวาดภาพไปสอบถามภาษาจากผู้รู้ เพื่อความสมบูรณ์ของชิ้นงาน ขั้นตอนนี้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักวาดภาพซึ่งเป็นเยาวชนกับผู้รู้ภาษาซึ่งเป็นวัย

ผู้ใหญ่ เด็กๆ ได้เรียนรู้ภาษาจากผู้ใหญ่ และได้เรียนรู้ระบบวิธีคิดและเขียนจากผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบเขียนภาษาท้องถิ่น เมื่อคนที่ไม่รู้ภาษาแต่สามารถอ่าน-เขียนภาษาได้ ร่วมมือกับคนที่รู้ภาษาแต่อ่าน-เขียนไม่ได้ ก็เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบครบวงจร คือมีการเรียนรู้และถ่ายทอดภาษาจากรุ่นสู่รุ่น เกิดทักษะกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งจะเป็นพลังเสริม สร้างความเข้มแข็งของชุมชน และก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคตต่อไป

หนังสืออ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2546. *การคิดเชิงบูรณาการ*. กรุงเทพฯ ชัคเชสมิเดีย.
- มยุรี ถาวรพัฒน์ 2540. *สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ : ท้องถิ่น (อุทก)*. นครปฐม : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล
- มยุรี ถาวรพัฒน์ “ชาติพันธุ์ละว้า (อุทก) : การเสื่อมสลาย การดำรงอยู่ และการฟื้นฟู.” เอกสารประกอบการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 2 เรื่อง ชาติและชาติพันธุ์ ระหว่างวันที่ 26-28 มีนาคม 2546 จัดโดย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2543 . *ภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต*. ใน เอี่ยม ทองดี (บรรณาธิการ), *รวมบทความทางวิชาการ ภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท* (หน้า 20-39). สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. 2543. *แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย*. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. เอกสารไม่ตีพิมพ์
- Bradley D. 1985. **Language Policy: Language Planning and Sociolinguistics in Southeast Asia**, Pacific Linguistics Series.
- Bradley, David. 2000. **Language Attitudes: The Key Factors in Language Maintenance**, In Bradley & Bradley (eds.), *Language Maintenance for Endangered Languages: An Active Approach*, Curson Press. (pp.86-93)
- Fasold R.W. 1984. **The Sociolinguistics of Society** VI. 1-2, Blackwell Publishers, Oxford, UK.
- Suwilai Premsrirat. 1998. Using the Local Vernacular for Preserving Local Culture and Producing Reading Materials for Non-Thai Population: The Northern Khmer Case Study, Institute of Language and Culture for Rural Development, Mahidol University.

ถอดบทเรียน...กระบวนการทำงานพัฒนาภาษาของ ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต

ดร. อีสระ ชูศรี²⁴

นางสาวมรินทร์ บวรรุ่งโรจน์²⁵

นางสาวสิริรัตน์ สีสสมบัติ²⁶

ทำไมต้อง “ถอด”

ภาษาในภาวะวิกฤต คือ อะไร

การฟื้นฟูภาษาทำอะไร แล้วทำไมต้องฟื้นฟู?

ทีมภาษาเค้าทำงานกันยังไงหรือ?

ชาวบ้านสร้างภาษาเขียนด้วยตัวเองหรือ สร้างยังงี้ (ไม่น่าเชื่อ) ?

เพียงแค่เรื่อง ภาษา ไม่น่าจะรวมตัวคนได้มากขนาดนี้ ?

แค่เรื่อง ‘ภาษา’ ไม่น่าจะมีปัญหามากมายอะไร ...

ทำแล้วไม่น่าจะเห็นชิ้นงานเป็นรูปเป็นร่าง...

ไม่เห็นชาวบ้านจะได้กำไรเป็นเม็ดเงินมากมาย...

แต่ทำไม “งานภาษา” ถึงมีพลังรวมคนทำงาน...

ทำไมจึงสร้างงานได้ต่อเนื่องมาจนถึงตอนนี้ ?

ด้วยคำถามที่ถูกถามนับครั้งไม่ถ้วนจากผู้ที่มีความสนใจงานของเรา จึงทำให้คณะทำงานเห็นถึงความจำเป็นในการอธิบายกระบวนการทำงานของศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาฯ โดยการ “ถอดบทเรียน” จากประสบการณ์การทำงานของศูนย์ฯ ร่วมกับชุมชนภาษาต่างๆ ในประเทศไทย

คณะทำงานจากวิทยาลัยวิจัยเพื่อท้องถิ่น (วทท.) คือ ผู้ช่วยสำคัญในการดึงองค์ความรู้และไล่เรียงกระบวนการทำงานของศูนย์ฯ ให้ชัดเจนในการนำเสนอมากยิ่งขึ้น โดยการตั้งคำถามแบบเจาะลึกเข้าสู่ข้อมูลสำคัญ โดยผู้ผลักดันและสนับสนุนให้เกิดการถอดบทเรียนนี้ ได้แก่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผู้ให้การสนับสนุนอย่างเป็นทางการตลอด

²⁴ อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท และคณะกรรมการศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต มหาวิทยาลัยมหิดล

²⁵ นักวิจัยประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท และคณะกรรมการศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต มหาวิทยาลัยมหิดล

มาและตลอดไป อย่างไรก็ตาม การถอดหรือการสรุปกระบวนการทำงานในชุดนี้เป็นเพียงปฐมบทหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการ ‘ถอดชุดแรก’ เท่านั้น

การถอดบทเรียนนี้ เป็นการสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลจากประสบการณ์การทำงานต่างๆ ของคณะทำงานในศูนย์ฯ โดยมีเป้าหมายเพื่อรวบรวมและสรุปกระบวนการดำเนินงานของคณะทำงาน และเพื่อวางแผนทางการพัฒนาศักยภาพคณะทำงานในลำดับต่อไป เป้าหมายลำดับถัดไป คือ เพื่อเผยแพร่ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับงานฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤตในบริบทของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และหาแนวทางในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเกี่ยวกับงานด้านนี้สำหรับผู้เกี่ยวข้องและบุคคลทั่วไป

ถอด...ชิ้นที่ 1

ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมในภาวะวิกฤต คือ ใคร ?

ทำงานอะไร และเพื่อสิ่งใด ?

ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมในภาวะวิกฤต ส่งเสริมการธำรงรักษาและฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมในภาวะวิกฤต ภายใต้หลักคิดว่าภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีความเท่าเทียมกัน และความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติที่สมควรจะรักษาไว้ให้คนรุ่นลูกหลานสืบไป

ในระยะเริ่มต้น การกิจของศูนย์ฯ เน้นการศึกษา และ/หรือ ฟื้นฟูภาษา 14 กลุ่มในประเทศไทยที่อยู่ในภาวะวิกฤตขั้นรุนแรง คือ เป็นภาษาที่มีผู้พูดจำนวนน้อย และมีแนวโน้มการเปลี่ยนภาษา ผู้ที่พูดภาษาได้อยู่ในกลุ่มผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ และเห็นได้ว่าการขาดตอนของการถ่ายทอดภาษาจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง (Intergenerational Disruption of Transmission) ในภาษาที่ยังมีการใช้อยู่พบว่ามีความเสี่ยงการใช้ภาษาค่อนข้างจำกัดอยู่ในครัวเรือน หากไม่มีการแทรกแซงสถานการณ์ในทางใดทางหนึ่งก็จะเป็นไปได้ว่าจะเกิดการตายของภาษาในระยะเวลา 1-2 ชั่วโมงคนภาษาในภาวะวิกฤตขั้นรุนแรงที่กล่าวถึงนี้ได้แก่ ภาษาซอง, กะซอง, ชัมเร, ชอ้ง (ชะโอจ), มลาบรี, ซาโก, ญ้อกูร, โซ(ทะเวิง), ละว้า (ก่อง), อิมปี, บีซู, ละเวือะ, มอเกล็น, และอูรักละไว

จากงานเบื้องต้นที่กล่าวไปแล้ว ศูนย์ฯ ได้ขยายพื้นที่การดำเนินงานและเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากความสำเร็จของกลุ่มชาติพันธุ์ของ และญ้อกูร ซึ่งได้นำภาษาของตนเองเข้าสู่โรงเรียนเป็นรายวิชาหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาในโรงเรียนประถม อีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มภาษามลายูถิ่น ซึ่งได้ใช้ภาษามลายูถิ่นเป็นสื่อในการสอนในโรงเรียนประถม 4 แห่ง เป็นการริเริ่มนำหลักสูตรทวิภาษาเต็มรูปแบบที่ใช้ภาษาแม่เป็นสื่อการสอน (Mother Tongue-Based Bilingual Education) และเป็นเพื่อการเรียนรู้หนังสือในภาษาแม่ (Mother Tongue Literacy) มาใช้ในประเทศไทย

จุดมุ่งหมายระยะยาวอีกประการหนึ่งของศูนย์ฯ คือ การนำผลที่ได้จากการทำงานที่ผ่านมาไปส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายที่เกี่ยวข้องกับภาษาชาติพันธุ์ (=ภาษาท้องถิ่นที่ไม่ใช่ภาษาถิ่นของภาษาไทย) และภาษาในระบบการศึกษา

ถอด...ชิ้นที่ 2

ดูตรงไหนว่าภาษา ‘วิกฤต’ ?

ดังที่กล่าวไปแล้วว่าภาษาที่อยู่ในกลุ่มภาวะวิกฤตมีจำนวน 14 กลุ่มภาษาจาก 70 ภาษาทั่วประเทศไทย ซึ่งสิ่งที่จะบ่งชี้ให้เห็นว่าภาษาใดวิกฤตหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ตัวอย่างเช่น จำนวนของผู้ที่พูดภาษานั้น เช่น ภาษา X มีผู้ที่พูดได้เหลือเพียงร้อยกว่าคน และส่วนใหญ่อายุมากกว่า 50 ทั้งสิ้น ดังนั้นภายในไม่กี่สิบปีภาษานั้นอาจจะสูญหายไปพร้อมกับกลุ่มคนดังกล่าว ยิ่งไปกว่านั้นหากภาษา X เป็นภาษาที่มีอยู่ในประเทศไทยเพียงที่เดียว ก็เท่ากับว่าภาษานั้นจะหายสาบสูญไปจากโลกนี้อย่างแน่นอน

นอกจากนี้แล้วเรายังสามารถสังเกตการถดถอยของภาษาหรือการเสื่อมของภาษานั้นๆ ได้โดยดูจากปรากฏการณ์ที่บ่งชี้ความวิกฤตหรือถดถอยของภาษา ได้แก่ คำศัพท์ดั้งเดิมเริ่มสูญหาย เด็กๆ พูดภาษานั้นๆ ไม่ได้ ฟังได้อย่างเดียว หรือไม่ได้ทั้งสองอย่าง ไม่พบความโดดเด่นทางด้านภาษาและวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน หรือความคิดว่า “ต้องรักษาภาษา”

โครงการแผนที่ภาษาในประเทศไทย โดยสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่ช่วยในการบ่งชี้กลุ่มภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤตใกล้สูญหาย และช่วยกำหนดพื้นที่การทำงานให้กับทีมงานในขั้นต้น จากข้อมูลเบื้องต้นนี้ ศูนย์ฯ ได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าต่อเพื่อรวบรวมและเก็บบันทึกภาษาเหล่านั้นไว้โดยการลงพื้นที่จริง ไปรู้จักคน รู้จักชุมชน และรู้ถึงความต้องการในการที่จะธำรงรักษาภาษาของชุมชน

ถอด ... ชิ้นที่ 3

แต่คำว่า “วิกฤต” ก็มีหลายความหมายไม่ใช่หรือ?

หากจะกล่าวเช่นนั้นก็ใช่ เพราะในช่วงต้นของการดำเนินงานเรานิยามขอบเขตของภาษาในภาวะวิกฤตไว้เพียง 14 ภาษา เพราะเน้นว่าภาวะวิกฤตหมายถึงความเสี่ยงต่อการสูญหายหรือการตายของภาษาหนึ่งๆ ในช่วงต่อมา ซึ่งนับเป็นก้าวที่ 2 และอาจเรียกได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของขอบเขตการทำงานของศูนย์ฯ จากเดิมที่มุ่งฟื้นฟูภาษาใน 14 กลุ่มภาษาวิกฤตแต่เพียงอย่างเดียว ศูนย์ฯ ได้ตระหนักถึงความสำคัญและความซับซ้อนของสถานการณ์สังคม อันเป็นปัญหาที่อาจคลี่คลายให้สถานการณ์ที่ดีได้หากมีการนำประเด็นของภาษาเข้าไปพิจารณาร่วมด้วย รวมทั้งความต้องการของเจ้าของภาษา ด้วยเหตุนี้เองขอบเขตของโครงการวิจัยแบบชุมชนมีส่วนร่วมของศูนย์ฯ จึงขยายไปถึงกลุ่มภาษาอื่นๆ อีกด้วย เช่น ภาษามลายูถิ่นในพื้นที่ชายแดนใต้ ภาษาเขมรถิ่นไทยในพื้นที่ชายแดนอีสานตอนล่าง รวมถึงกลุ่มภาษามอญในพื้นที่ชายแดนภาคตะวันตก

พื้นที่ดำเนินงานของศูนย์ประเด็นภาษา เริ่มขยายวงกว้าง มีความน่าสนใจและหลากหลาย เฉพาะพื้นที่ ทำให้เรามีการวิเคราะห์และตีความคำว่า “ภาษาในภาวะวิกฤต” กันอีกครั้ง ในที่สุด “วิกฤตภาษาและวัฒนธรรม” ของศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาฯ จึงออกมาใน 3 ลักษณะ คือ (1) **กลุ่มภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤตใกล้สูญ 14 กลุ่ม** มีลักษณะของการวิกฤตทางด้านภาษาเป็นอย่างมาก คนพูดได้เหลือจำนวนน้อย ใกล้สูญหายและจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยการฟื้นฟูให้กลับคืนมา (2) **กลุ่มภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤตอัตลักษณ์ตามแนวชายแดน** เนื่องจากกลุ่มเหล่านี้มีภาษาและวัฒนธรรมที่เข้มแข็งและแตกต่างจากส่วนกลาง จึงพบปัญหาความขัดแย้งและปัญหาการเข้าถึงบริการของภาครัฐในการให้และรับการศึกษา รวมถึงการอำนวยความสะดวกต่างๆแก่ชุมชนภาษาในกลุ่มนี้ได้แก่ กลุ่มภาษามลายูถิ่นในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ กลุ่มภาษาเขมรถิ่นไทยในพื้นที่อีสานตอนล่าง และกลุ่มภาษามอญในพื้นที่ตะวันตกติดพม่า และ (3) **กลุ่มภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤตเนื่องจากเกิดความถดถอยของการใช้ภาษาในบางบริบทหรือบางพื้นที่** แต่เมื่อพิจารณาประชากรผู้พูดภาษานั้นในภาพรวมแล้วไม่อยู่ในภาวะวิกฤต เช่น กลุ่มภาษามอญราชบุรี (ประสบปัญหาการสูญเสียภาษาและความรู้เกี่ยวกับอักษรมอญในกลุ่มเยาวชน), กลุ่มภาษาไทดำ, กลุ่มภาษาม้ง เป็นต้น

ถอด ... ชั้นที่ 4

ทำงานอย่างไร ในแต่ละกลุ่มที่วิกฤตต่างกัน?

(วิเคราะห์พื้นที่ วิเคราะห์ปัญหา และเริ่มโครงการอย่างไร)

วิธีคิดในการวิเคราะห์พื้นที่เพื่อขึ้นโครงการใน 3 กลุ่ม มีความแตกต่างกันออกไป แต่หลักในการวิเคราะห์พื้นที่ของเรา คือ วิเคราะห์ปัญหาเงื่อนไขเฉพาะของพื้นที่ว่าพื้นที่นั้นมีปัญหาอะไร เช่น มีปัญหาเรื่องการสูญหายของภาษา ปัญหาเรื่องอัตลักษณ์ ปัญหาเรื่องการจัดการศึกษา หรือปัญหาเรื่องการใช้ภาษาและตัวอักษร เป็นต้น

กรณีศึกษากลุ่มที่ 1 <กลุ่มภาษาภาวะวิกฤตใกล้สูญ: เริ่มจากการเก็บข้อมูลทางภาษาศาสตร์>

การวิเคราะห์เลือกทำงานในพื้นที่ต่างๆ เริ่มต้นจาก “แผนที่ภาษา” ซึ่งเป็นความรู้ที่ทางศูนย์ฯ เราทำไว้เป็นฐานข้อมูลภาษากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย เนื่องจากเราไม่ได้คุ้นเคยกับพื้นที่มากนัก เมื่อมีแผนที่ภาษาจึงทำให้เราสามารถนึกถึงพื้นที่ต่างๆ ได้เร็วขึ้นว่ากลุ่มภาษาไหน อยู่จังหวัดไหน อำเภออะไร ตำบล-หมู่บ้านอะไร ดังนั้นเราจึงจำเป็นต้องมีแผนที่ภาษาเป็นฐานความรู้

นอกจากแผนที่ภาษาแล้ว การวิเคราะห์พื้นที่ที่จะเกิดจากความคุ้นเคย หรือการมีประสบการณ์ในพื้นที่นั้น คือ เลือกจากฐานเดิมที่เราเคยสัมผัสมาก่อน การเลือกพื้นที่ของเราจะมาพร้อมกัน 2 อย่าง คือ เรื่องพื้นที่ และมีคนในพื้นที่ด้วย ฉะนั้นการเลือกพื้นที่หรือการลงพื้นที่

ส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์มาก่อนกับทางสถาบันวิจัยภาษา คือ มีการลงภาคสนาม หรือว่าเจ้าของภาษาบางคนได้รับคัดเลือกให้มาสอนภาษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรของสถาบัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวในบางพื้นที่มีระยะเวลายาวนานนับ 10 ปี เช่น ชอง, ญ้อกูร, โซ (ทะวีง), อ.สุวิไล เป็นผู้คัดเลือกตัวภาษาจากพื้นที่เหล่านั้นมาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ซึ่งจะมีทั้งด้านเหย้า-เยือน คือ เจ้าของภาษามาที่สถาบันวิจัยภาษา และนักศึกษาและอาจารย์ก็มีโอกาสไปในหมู่บ้านของเขาระหว่างการออกภาคสนาม

สำหรับกลุ่มคนที่เราเรียกว่า **ผู้บอกภาษา** เหล่านี้เอง ที่กลายเป็นแกนนำในการริเริ่มตั้งต้นโครงการพัฒนาภาษาของตนเองขึ้นมา กลุ่มคนอย่างก้านเงิน ป่าจิ้น (กลุ่มชอง) นี้เองที่มีความต้องการเก็บรักษาภาษาของตัวเองไว้ไม่ให้หายไป และคนที่จะมาเป็นผู้สอนภาษา โดยมากก็จะเป็นผู้ที่สนใจงานเรา แล้วก็เป็นคนที่สามารถออกจากพื้นที่ได้ ฉะนั้นจะมีบุคลิกภาพเป็นผู้นำ กล่าวพูด กล่าวแสดงออกมากกว่าคนอื่น ๆ ในกลุ่ม เนื่องจากผู้ที่มาสอนภาษาได้นั้น ต้องพูดคุยได้ ภาษาดี มีความสนใจในภาษาของตนเอง และไม่เบื่อหน่ายที่จะสอนภาษาแก่คนอื่น

กรณีศึกษากลุ่มที่ 2 <กลุ่มภาษามลายูถิ่นชายแดนใต้: ปัญหาซับซ้อนแต่กำเนิดจากจุดเดียวกัน>

เริ่มจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ และส่วนหนึ่งเกี่ยวกับการขาดโอกาสในการใช้ภาษา และพบว่ามีความต้องการของคนที่ยากจะใช้ภาษาของตนอย่างเปิดเผยหรือต้องการใช้ให้กว้างขวางมากขึ้นในกลุ่มของตน และถึงกับมีการทำงานด้านภาษาด้วย ดังนั้นในกลุ่มคนจากชายแดนใต้ เราคิดว่าน่าจะเป็นเช่นเดียวกันแต่เป็นคนกลุ่มใหญ่ อย่างไรก็ตาม เราก็ไม่มั่นใจว่าปัญหาที่คาดเดาไว้จะเป็นเช่นนั้นหรือไม่ จนกระทั่งปี 2547 ได้นำเสนองานให้กับกลุ่มของ สกว. และคณะทำงานในพื้นที่ภาคใต้ได้เข้าร่วมประชุมด้วย ขณะนั้นเอง ‘ตูแวคอลีเย๊ะ กาแบ’ จากวิทยาลัยอิสลามยะลา พูดออกมาว่า “ภาษาเขาไม่ได้รับการยอมรับ” อย่างของเขายังได้รับการยอมรับ ตอนหลังมาทำงานแล้วทำได้ แต่เขาทางใต้ไม่ยอมรับเลย อีกคนก็บอกว่า “ภาษาเขาก็ถดถอย เด็กรุ่นหลังไม่ใช้เลย ฟังแล้วรู้สึกว่ามีเพื่อนสนใจดี เลยมีการปรึกษาพูดคุยกันว่าควรจะไปดูพื้นที่จริงกันหน่อย พอได้ลงพื้นที่จริงก็ได้ข้อมูลที่สนับสนุนความคิดเดิมว่าจริงๆ แล้วมีปัญหาเดียวกัน คนคิดว่าปัญหาทางใต้ต้องเป็นศาสนา ความแตกต่างทางศาสนา ซึ่งเราเชื่อมั่นไม่ใช่แค่ศาสนาอย่างเดียว **เรื่องภาษาเป็นอีกเรื่องที่เป็นเรื่องใหญ่** เช่นเดียวกับที่เราเจอจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่ภาษาไม่ได้รับการยอมรับ แต่ว่าศาสนาได้รับการยอมรับ คนให้เกียรติ แต่ภาษาในพื้นที่นี้ไม่ได้ เข้าโรงเรียนไม่ได้ เอาไปใช้เป็นทางการไม่ได้เลย ซึ่งมันตรงตามความคิด มันก็เลยเกิดงานของทางใต้ขึ้น

กรณีศึกษากลุ่มที่ 3 <กลุ่มม้ง : มองทั้งภาษาไม่วิกฤต แต่เจ้าของภาษามองว่าภาษาในถิ่นตนกำลังวิกฤต>

การถดถอยของภาษาและความพยายามในการที่ธำรงภาษา เป็นส่วนหนึ่งของงานของ ศูนย์ฯ ในบางภาษาที่ถึงแม้ว่าจะไม่ใกล้สูญ และไม่ได้สูญหายแต่ก็มีปัญหาด้านอัตลักษณ์ แต่ก็ถือว่าวิกฤตเหมือนกัน เวลา อ.สุวิไลไปประชุมหรือเสนองานที่ไหน มักจะมีเสียงสะท้อนกลับมาทุกครั้งว่า ภาษาของเขาก็อแย่ ทางภาษาเหนือ ภาษาอีสาน จะพูดบ่อยมากกว่าภาษาของเขา มีปัญหา มั่งเป็นภาษาหนึ่งที่ไม่ได้อยู่ภาวะวิกฤตใกล้สูญ แต่มีความสนใจและต้องการพัฒนา ภาษาอย่างยิ่ง เนื่องจากศูนย์ฯ ทำงานฟื้นฟูภาษาในกลุ่มมลาบรี ซึ่งต้องเดินทางผ่านกลุ่มม้งตลอด กลุ่มคนม้งแสดงความสนใจมากและเกิดความน้อยเนื้อต่ำใจว่าทำไมเฉพาะภาษามลาบรีที่ได้รับการพัฒนา จึงเกิดกลุ่มภาษาที่ในภาพรวมไม่วิกฤต แต่บางพื้นที่ตระหนักในปัญหาภาษา วิกฤต และต้องการทำอะไรบางอย่างเพื่อแก้ไขปัญหา

ถอด...ชั้นที่ 6

ทำอย่างไรให้ชาวบ้านวางจอบ วางเสียม มาจับปากกา สอนภาษา...???

เป็นคำถามที่คนส่วนใหญ่มักจะถาม แต่หลายคนก็มักจะตอบเสียเองก่อนว่า “ก็ต้องใช้เงิน มาเป็นเครื่องดึงดูดใจนะสิ” ซึ่งในกรณีของเรานั้น เงินไม่ได้เป็นปัจจัยหลักที่มาถึงก่อน แต่มาถึงทีหลัง “ความต้องการรักษาภาษาให้ได้”

กรณีศึกษา <กลุ่มของ>

อ.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ “คนภายนอกมักมองว่าเรามีทุน เรานำทุนไปให้เขาแล้วเขาก็ทำ ซึ่งไม่ใช่ แต่เกิดจากความพอดีว่าการศึกษาแผนกภาษาของเราสามารถชี้ชัดออกมา แล้วพอเวลาเราเจอเจ้าของภาษาเขาก็พูดในสิ่งเดียวกัน พอเราเจออย่างนี้ เราก็รู้ว่า “ใจตรงกัน” เพียงแต่ว่ายังไม่เคยมีโอกาสดูใจเจอกัน หรือได้ทำงานด้วยกัน ซึ่งโอกาสอันนี้ต้องบอกว่า เราใช้งานภาคสนามเป็นโอกาสเจอกันหรือทำงานด้วยกัน”

“ครั้งแรกกลุ่มของก็ไม่ใช่งานวิจัยท้องถิ่นเสียทีเดียว แต่มีทุนสนับสนุนจากญี่ปุ่นเข้ามา ก่อนให้ทำอะไรก็ได้ แต่มันไม่สู้ยั่งยืนมาก เพราะว่ายังไม่ได้ให้แก่ชาวบ้านอย่างแท้จริง พอวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้ามาก็ดูดีมาก ทำให้ชาวบ้านได้ดำเนินงานและใช้ทุนโดยตรง ถือว่ามีประโยชน์มาก และงานนี้เป็นวิธีคิดที่ถูกต้อง ซึ่งทำให้เราสามารถนำไปใช้กับกลุ่มที่เราไม่รู้จักได้ด้วย กลุ่มอื่นที่มีประวัติศาสตร์รู้จักกันมาก่อน แต่จากเกณฑ์กลางๆ แบบนี้ เราสามารถนำไปใช้กับกลุ่มอื่นได้ โดยที่เราไม่จำเป็นต้องรู้จักมาก่อน เพราะหลังๆ มาเราก็ใช้วิธีแบบนี้ เพียงแต่หาคนที่เข้าเกณฑ์มา คนที่เราคิดว่าเหมาะในเชิงวิชาการ ซึ่งก็พอจะเริ่มงานได้”

“การที่มีทุนต้องยกให้ สกว. วิจัยเพื่อท้องถิ่น ทำให้โอกาสของเรากับเจ้าของภาษามาเจอกัน คือ เราเคยเจอกันแต่ไม่มีตัวเชื่อม วิจัยเพื่อท้องถิ่นได้เข้ามาเชื่อมพอดี นับเป็นโอกาสของชาวบ้านจริงๆ แต่ที่วิจัยท้องถิ่นสำคัญกับเรามากๆ คือ การสร้างโอกาสการทำงานในลักษณะใหม่

เรามองว่าเป็นการสร้างความเท่าเทียมกันของคนในสังคมมากขึ้น ก่อนหน้านี้ไม่ใช่ที่เราไม่ยอมเท่าเทียมกับชาวบ้าน ในทางกลับกันเราก็อยากเท่าเทียม แต่ว่าขาดเงื่อนไขการทำงานที่สร้างพื้นฐานร่วม เช่น ให้ชาวบ้านเป็นคนจัดการทรัพยากรเอง เป็นคนบอกเองว่าเขาจะทำอะไรวางแผนเอง ซึ่งมีการเปลี่ยนไปมากเมื่อเราเริ่มทำงานฟื้นฟูและพัฒนาภาษาของเป็นต้นมา งานเราไม่เคยเหมือนเดิมอีกเลย เราเปลี่ยนไปเลย เพราะว่าเกิดเงื่อนไขการทำงานที่เราคิดว่าใช่แล้ว”

กรณีศึกษา < กลุ่มกะช่อง> และ <กลุ่มมลาบรี>

อ.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ “ยกตัวอย่างกลุ่มกะช่อง ซึ่งภาษาตายมากจริงๆ เราก็บอกไม่มีหวัง ทำหายขาดตลอดเวลาว่าปาฏิหาริย์เท่านั้นสำหรับกลุ่มนี้ แล้วทำอะไร คือ เขาต้องมีความอยากก่อน อาจจะมีมีความอยากว่าอยากจะทำ แล้วรู้ว่ามีโอกาสทำได้ เช่น ไปเห็นจากที่อื่น เห็นจากช่อง เห็นว่าช่องมีการฟื้นฟูภาษา เพราะเขาอยู่ใกล้ๆกัน ภาษาเขาใกล้เคียงกัน เขาก็เกิดความอยาก แต่เขาไม่รู้หรือว่าทำอะไร เราก็บอกให้มาดูงาน เขาก็ไปเอาเด็กที่ไม่รู้ภาษามาเลย คิดว่าเราจะสอนให้เขา ผู้ใหญ่ก็มาด้วย คิดว่าเราจะสอนให้เด็กเขาใช้ภาษาได้ พูดได้ เขียนได้ ซึ่งจริงๆ มันไม่ได้ เพราะว่าเด็กไม่รู้เลยจะเขียนได้อย่างไร เราก็บอกว่าไม่ได้ ก็ไปๆ มาๆ อยู่ เขามีความอยากในตอนหลัง คือ พาไปดูงาน เขาก็บอกว่าอยากทำ แต่เขาทำไม่ได้ เขียนไม่ได้ ไม่มีคนที่จะเขียนได้ เขาพูดอย่างนี้ตลอดเวลา เราก็ใช้วิธีการทำให้ดู เพราะมันก็ไม่ได้ยากอะไร เขารู้ภาษาอยู่ แล้วตัวอักษรเขารู้ตัวไทยก็ใช้ตัวไทย เขารู้ ก ข เขาเขียนได้ แล้วก็มีคนแก่ที่รู้ภาษาอยู่ ก็ทำให้เขาดูว่าถ้าจะทำให้มันเขียนได้ เรารู้ ก ข ก็ให้คนแก่บอกจะเอาคำว่าอะไร ให้เขาออกเสียง แล้วเราก็ลองใช้ตัวอักษร ก ข แทนเสียงนั้น ก็มีการเขียนออกมา จะยกตัวอย่างมันก็เขียนได้ทั้งนั้น มันไม่มีอะไรที่มันเขียนไม่ได้ แต่ถ้าบางอันมันต่างกัน เราก็มีตัวอักษรเยอะแยะ เราก็ใช้แทนลงไป ยิ่งถ้าเป็นภาษาตระกูลมอญ-เขมรยิ่งง่าย เพราะว่าตัวอักษรไทยน่าจะไปเอามาจากตัวมอญ เขมร อยู่แล้ว แล้วมันจะมีตัวสะกดหลายอย่าง การทำแบบนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่า ภาษาของเค้ามันสามารถที่จะเขียนได้ และอ่านออกเสียงได้ด้วย โดยใช้คนที่ไม่รู้ภาษานั้น หรือคณะทำงานที่ไม่ได้เป็นนักภาษาศาสตร์มาทดลองอ่านจากตัวเขียน ซึ่งอ่านได้โดยเสียงไม่ผิดเพี้ยน ก็ทำให้เจ้าของภาษารู้สึกดีใจ และเห็นจริงว่าเขียนได้จริง”

นารา บุตรพลอย “กรณีของกะช่องมีลักษณะคล้ายๆ กับมลาบรี คือว่า พยายามทำให้ทั้ง 2 กลุ่ม เห็นปัญหาก่อนว่าปัญหาความใกล้เคียงของภาษาเขามันเกิดขึ้นได้อย่างไร มันจะส่งผลกับตัวเขาอย่างไร เพราะบางที่เขาไม่รู้สีก่อน อย่างมลาบรีชัดมาก เขาไม่รู้สีก่อนเลยว่าภาษาเขาจะตาย หรือกะช่องมันก็แค่อยู่ในความรู้สึก มันไม่ได้ถูกกระตุ้นให้ออกมา ถ้า อ.สุวิไล ไม่ไปคุยกับพี่วิเชียร เขาก็จะอยู่ไปอย่างนั้น ทำเรื่องป่า เรื่องวิถีปัจจุบันมากกว่ากลับไปทำเรื่องของอัตลักษณ์ของตัวเอง เมื่อมันมีปัญหาแล้ว สิ่งที่จะทำต่อไป คือ ชี้ให้เห็นหนทางหรือวิธีการที่เขาสามารถจะทำได้ เขาทำได้โดยที่ไม่ต้องรอให้นักวิชาการเข้ามาทำ อย่างกะช่องเขาไม่เชื่อว่าสามารถทำภาษาพูดให้เป็นตัวเขียนได้ แต่พูดอย่างเดียวเขาไม่เชื่อ ต้องให้อาจารย์ย่ำเท้าไปแผ่นดินนั้น แล้ว

แผ่นดินนั้นจะเกิดการฟื้นฟูภาษา เพราะว่ามันต้องให้อาจารย์สาธิตการทำตัวเขียนให้ดูว่าจากภาษาพูดที่เขายกตัวอย่างมา มันสามารถเขียนได้ เกือบทุกภาษาที่ทำแบบนี้ นอกจากทำให้ดูแล้วสิ่งที่ทำอีกอย่าง คือ ให้เห็นตัวอย่างของการทำงานที่ทำได้ เช่น พากะซองไปดูงานที่ซอง ซึ่งเห็นตัวอย่างของการทำงานที่เห็นความสำเร็จของความเป็นไปได้ เพราะเขาจะรู้สึก ว่า **ซองทำได้ กะซองก็ทำได้ ซองทำได้ มลาบริกก็ทำได้** คือ เขาต้องเห็นตัวอย่างของกลุ่มที่ระดับเดียวกับเขาสร้างความเชื่อมั่นให้เขาว่าเขาสามารถทำได้ โดยที่ไม่ต้องรอให้เราไปทำให้”

อ.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ “จุดที่เป็นเครื่องดึงดูดใจที่สำคัญ คือ **เรื่องตัวเขียน** เพราะสามารถทำให้คนเปลี่ยนหรือไม่เปลี่ยนใจ คือ ปกติคนเรามักคิดว่าตัวเขียนคือสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ มีผู้ที่สร้างขึ้นมาให้ เป็นนักปราชญ์ใหญ่เท่านั้นที่จะสร้างได้ ส่วนใหญ่ล้วนคิดเช่นนั้น แต่เมื่อเราได้สาธิตทำให้ดู และเจ้าของภาษาทดลองเขียน ทดลองอ่าน รู้สึกว่ามันง่ายมากเขาสามารถทำได้เลย พอเขาเห็นเลยว่ามันทำได้ทุกกลุ่มอยากทำทั้งนั้น แล้วมันเป็นสิ่งที่มันเป็น **รูปธรรม มันเป็นของของเขา เป็นภาษาของเขา มันเป็นสิ่งที่เขาสร้างเองได้** แล้วเดิมทีเดียวเขาคิดว่ามันเป็นของที่สูงที่สุด แล้วพอเขาทำเองได้มันก็เลยเป็นตัวนำที่ค่อนข้างจะดี แล้วก็นำไปสู่สิ่งอื่น โดยส่วนใหญ่ตัวเขียนเป็นตัวนำได้มากที่สุด”

ถอด ... ชั้นที่ 7

ชาวบ้านรู้ภาษา.....และมีพี่เลี้ยงวิชาการคอยให้คำแนะนำ

แล้วพี่เลี้ยงที่ไม่ใช่ นักภาษาศาสตร์ จะช่วยชาวบ้านได้อย่างไร...??

เสียงของพี่เลี้ยงที่ไม่ใช่ นักภาษาศาสตร์

นารา บุตรพลอย “สำหรับเทคนิคของพี่เลี้ยงในศูนย์ประเด็นภาษาฯ จะแตกต่างกัน ภายใต้หลักการเดียวกัน คือ สร้างความเชื่อมั่นให้กับทีมวิจัย และหนุนให้เกิดงาน ซึ่งพี่เลี้ยงส่วนใหญ่มีพื้นฐานของการเป็นนักภาษาศาสตร์ แต่สำหรับพี่เลี้ยงที่ไม่มีพื้นฐานทางภาษาศาสตร์มาเลยก็นับว่าเป็นจุดอ่อนมากที่สุด แต่จะมีจุดแข็งในเรื่องการออกแบบกระบวนการ ในความเป็นจริงแล้วพี่เลี้ยงที่ไม่ใช่ นักภาษาศาสตร์ แต่อยู่แวดล้อมกับนักภาษา และคลุกคลีกับภาษาต่างๆ มาสักระยะหนึ่ง เราจะรู้ว่าเจ้าของภาษาแบบนี้ พื้นที่มีลักษณะเป็นแบบนี้ หากมีการสาธิตเกี่ยวกับระบบตัวเขียนเพียงเล็กน้อย ต้องจุดประกายให้กับเจ้าของภาษาแน่ๆ จากนั้นศูนย์ฯ จึงส่งคณะอาจารย์ด้านภาษาไปลงพื้นที่ ซึ่งในเบื้องต้นอาจจะเป็นท่านใดก็ได้ แต่ที่ได้ผลดีเสมอ คือ อ.สุวิไล จะได้ผลดีที่สุด หากมองในด้านการตลาดแล้วสามารถปิดการขายได้ 100%”

“แต่หากถามว่าพี่เลี้ยงจำเป็นต้องรู้ภาษาหรือเปล่า ถ้ารู้ก็ดี แต่ไม่รู้ก็ไม่เป็นไร แต่เราต้องเข้าใจเรื่องของกระบวนการ แม้ว่าพี่เลี้ยงจะไม่สามารถฟังและถ่ายทอดเสียงเป็นสัทอักษรได้ แต่สามารถเรียนรู้หลักการได้ โดยเฉพาะหลักการสร้างตัวอักษร รู้และบอกได้หมด แต่เวลาที่จะต้องมาตรวจสอบภาษาจริงๆ ทำไม่ได้ แต่ถ้าเห็นว่าเขาเขียนผิด จะรู้และบอกได้ หรือขอตกลงว่าจะใช้

อะไร รูปเสียงไหน บอกได้ เราต้องรู้กระบวนการทำงาน แต่ไม่จำเป็นต้องรู้ภาษา แต่หากรู้ภาษายังได้เปรียบ”

ถอด ... ชั้นที่ 8

เมื่อไหร่จึงจะใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น...??

<พี่เลี้ยง>

นารา บุตรพลอย “สังเกตว่าเวลาเราเข้าพื้นที่ หรือเรื่องของการทำงาน เราจะนำด้วยกระบวนการทางด้านภาษาเป็นหลัก เช่น ชี้ให้เห็นปัญหาในเรื่องของภาษา ชี้ให้เห็นการทำงานก็เป็นกระบวนการด้านภาษา ถ้าถามว่าในแง่ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมันเข้าไปตอนไหน จริงๆ ต้องบอกว่าในช่วงต้นเราไม่ได้พูดเลย เหมือนกับที่เราทำงานในด้านภาษา คือ เทคนิคการขายของเราในเมื่อเครื่องมือของเรา คือ เรื่องของภาษา แล้วเราจะขายด้วยภาษาก่อน แล้วในเรื่องของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เมื่อมีโอกาสใช้ก็จะใช้อย่างเต็มที่ แต่เวลาพูดถึงเรื่องงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มันเป็นเรื่องที่ไกลตัวเขา แต่ถ้าพูดเรื่องพื้นฟูภาษามันจะเป็นเรื่องใกล้ตัวเขาที่สุด เราจะพูดจากเรื่องใกล้ตัวเขาไปสู่เรื่องที่ไกลออกไป หลักการง่าย ๆ แต่ว่าถ้าเขาเริ่มเข้าใจในเรื่องของกระบวนการทำงานสักระยะหนึ่ง เราก็จะค่อยๆ มาพูดในเรื่องของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น แต่ส่วนใหญ่เราก็จะไม่ใช้คำว่างานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในกลุ่มภาษาเรา มันจะค่อยๆ ชัดขึ้นในระหว่างทางมากกว่า เวลาที่เราสรุปงานว่ามันเกิดจากพวกเราเอง มันต่างเมื่อก่อนอย่างไร คือ มันจะเข้ามาทีหลัง จะไม่เคยนำด้วยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งที่ผ่านมายุทธศาสตร์ประเด็นภาษา ของเราไม่ได้ใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นอย่างเข้มข้นในการทำงาน เพราะเราไม่ได้นำด้วยอันนี้จริงๆ แต่มันแทรกอยู่ในกระบวนการฟื้นฟูภาษาของเราอยู่แล้วในทุกกระบวนการ ถ้าใช้เต็มรูปแบบได้เมื่อไรก็จะใช้ แต่ถ้าช่วงนี้คุยเรื่องภาษาก็จะใช้กระบวนการภาษาเป็นหลัก นั่นคือ เรามันมีกระบวนการเรื่องภาษาและวัฒนธรรม ก็เลยเข้าไปแทรกอยู่ในนั้น โดยกระบวนการแล้วถ้าดูภาพรวมมันคือกระบวนการวงล้อเดียวกัน เพียงแต่ว่าของเรามันมีเรื่องนี้เข้าไปเสริม แล้วมันก็เป็นการผลิตกันไปแล้ว”

ถอด...ชั้นที่ 9

งานพัฒนาภาษาไม่ใช่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น...?

<เสียงจากพี่เลี้ยง>

นารา บุตรพลอย “สมมุติมีคนมาบอกว่างานภาษาวิฤตมันไม่ใช่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เราคนฟังที่เป็นพี่เลี้ยง หัวใจมันจะอ่อนแอขึ้นมาทันที เป็นการรับสรุปโดยที่ไม่เข้าใจถึงงานเราอย่างจริงจัง เหมือนสรุปจากชุดความคิดที่ตัวเองมี พอฟังอย่างนี้ จะรู้สึกแล้วว่าที่เราทำอยู่ทุกวันนี้มันคืออะไร ถ้าพบคำถามแบบนั้น เขาอาจจะยังไม่เข้าใจเรื่องงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นด้วยซ้ำไป (มันอาจเป็นเพราะเราไม่ชัดเจนตั้งแต่ต้น ถ้าดูในข้อบน ก็คงไม่ชัดเจนตั้งแต่ต้น) แต่ว่าเขามองไม่เห็นในมุมเรา ซึ่งเราปลูกฝังที่วิจัยเราด้วยกระบวนการทางภาษาตั้งแต่เริ่มต้น เขาใช้คำนี้เลยนะว่าเราฝังชีพเรื่องการฟื้นฟูภาษาตั้งแต่ตอนที่เรเข้าไป ซึ่งมันก็ใช่ เพราะเราทำเรื่องเชิงประเด็น ซึ่งจริงๆ เป็น

เรื่องของวิธีเน้นด้วย งานของเราเป็นพวกเชื่อว่าการทำงานให้ได้ผลรูปธรรมสำคัญ เพราะว่าเราเห็นว่ามันสำเร็จ ว่าเวลาทำแล้วมันแสดงผลได้เลย คนจะมีความเชื่อมั่นขึ้นมาเร็ว แล้วค่อนข้างที่จะอยากทำ รู้สึกว่ามีความสำเร็จ เข้มแข็งขึ้นมา ฉะนั้นพูดถึงกระบวนการภาษาที่เราใส่เข้าไป มันประกันผล เพราะเราทำตามนี้มันจะได้ผลแน่ๆ ถ้าคุณรู้จักว่าตัวหนังสือพวกนี้มันเขียนได้ เขียนแล้วได้ผลทันที แล้วเราก็คงจะมีกระบวนการต่อเนื่อง เช่น ลองทำหนังสือแล้วให้เขียนชื่อเขาบนหน้าปก มันจะเป็นตัวไปเสริมความเชื่อมั่นว่าสิ่งที่คิดว่ามันเป็นเรื่องลอยๆ ทำไม่ได้ จริงๆมันเป็นสิ่งที่ทำได้ แล้วเกิดผลสำเร็จ เรานำวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาบูรณาการกับเรื่องการฟื้นฟูภาษา เพราะเราเชื่อในพลังของมันในแง่ของการที่ชาวบ้านมีส่วนร่วม แล้วก็เริ่มตั้งต้นจากปัญหาของเขา เพียงแต่ว่าวิธีการตั้งวงคุย หรือวิธีการที่จะดึงข้อมูลออกมา อาจจะมีลำดับขั้นตอนที่แตกต่างกัน เราเชื่อว่าวิธีตรงนี้มันจะเกิดความเชื่อมั่นเร็ว เพราะว่ามันเห็นผลเร็วกว่า แค่นั้นเอง

“เรื่องภาษามันต้องเห็นผล กระบวนการเฉยๆ สำหรับเราไม่น่าสนใจ เราต้องการผล ถ้าทำเรื่องภาษามันต้องเห็นผล เพราะภาษามันเป็นเรื่องที่ได้หรือไม่ได้ คือ ใช้ได้หรือเปล่า เห็นหรือเปล่า พอพูดถึงขั้นตอนมันเลยกลายเป็นเทคนิคส่วนบุคคล กระบวนการนี้ต้องคอยเตือนว่าตรงนี้สำคัญ เพราะเราจะลืม”

ถอด ... ชั้นที่ 10

ทำไมภาษาท้องถิ่น...ต้องเข้าสู่โรงเรียน?

นอกจากโครงการพัฒนาภาษาในหลายกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว ศูนย์ฯ ยังได้ทำงานร่วมกับชุมชนในประเด็นของการใช้ภาษาท้องถิ่นในระบบการศึกษาอีกด้วย ถึงแม้ว่าในประเทศไทยจะมีใช้ภาษาราชการและภาษาในระบบการศึกษาเป็นภาษาเดียวกัน กล่าวคือ ใช้ภาษาไทยเป็นสื่อในการเรียนการสอน เพื่อให้มีการเรียนรู้ภาษาประจำชาติอย่างกว้างขวางก็ตาม แต่ก็ยังเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยลดลงอย่างเห็นได้ชัด การนำภาษาถิ่นเข้าสู่ระบบโรงเรียนในเบื้องต้นจึงมีส่วนช่วยแก้ปัญหาได้ส่วนหนึ่ง ซึ่งก็สอดคล้องกับความต้องการของเจ้าของภาษาในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ปัจจุบันนี้ ศูนย์ฯ ได้ดำเนินการเป็นที่ปรึกษาในโครงการ 2 รูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาถิ่นในโรงเรียน ดังนี้

- การสอนวิชาภาษาท้องถิ่นเป็นรายวิชาหนึ่งในโรงเรียน
 1. โครงการทวิภาษาโดยใช้ภาษาแม่เป็นสื่อสำหรับภาษามลายูถิ่น ใน 4 จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย

จากภาษาท้องถิ่นสู่รายวิชาในโรงเรียน

ในหลายๆ ชุมชนที่เป็นชุมชนสองภาษา คือ มีภาษาไทยกับภาษาท้องถิ่น สถานการณ์เช่นนี้ดูเหมือนว่าจะมีการใช้ภาษาไทยมากกว่าการใช้ภาษาท้องถิ่น ฉะนั้นความพยายามแรกๆ ในการเปลี่ยนแนวโน้มนี้ คือ การสร้างเครื่องมือที่จะขยายแวดวงของการใช้ภาษา ได้แก่ การพัฒนาระบบตัวเขียนและการสร้างนักเขียนท้องถิ่นขึ้น ในขณะที่ชุมชนชาติพันธุ์บางกลุ่มพยายามที่จะนำ

ภาษาของพวกเขาเข้าเป็นรายวิชาหนึ่งในโรงเรียน ซึ่งโครงการแบบนี้จะเริ่มต้นด้วยการพัฒนาหลักสูตร, ผลิตสื่อการเรียนการสอน, ฝึกอบรมครูภูมิปัญญา, และการนำภาษาท้องถิ่นไปสอนในห้องเรียนโดยครูภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ จนถึงปัจจุบันนี้ กลุ่มซอง, ญ้อกร และโซ (ทะวืง) ได้เริ่มนำภาษาของตนไปสอนเป็นวิชาหนึ่งในโรงเรียนประถมแล้ว ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น มอญ และเขมรถิ่นไทย อยู่ในระหว่างขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร เพื่อที่จะนำภาษาถิ่นเข้าสอนในโรงเรียน

โครงการทวิภาษาโดยใช้ภาษาแม่เป็นสื่อสำหรับภาษามลายูถิ่น ใน 4 จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย

โครงการนี้เริ่มต้นจากความพยายามที่จะช่วยนักเรียนที่พูดภาษามลายูถิ่นไทยใน 4 จังหวัดชายแดนใต้ของไทย ได้แก่ ปัตตานี, ยะลา, นราธิวาส และสตูล ให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น ในระบบการศึกษาของทางการ ลักษณะสำคัญ คือ การใช้ภาษามลายูถิ่นปาตานีและสตูลเป็นสื่อในการเรียนการสอนเด็กระดับปฐมวัย โดยการสอนฟัง-พูดภาษาไทยจะเริ่มในปลายปีอนุบาล 1 และค่อยๆ เพิ่มขึ้นจนกระทั่งนักเรียนพูดและเขียนได้คล่องทั้งภาษามลายูถิ่นและภาษาไทย นักเรียนจะเริ่มต้นจากการเรียนอ่านเขียนเป็นภาษาแม่ก่อน หลังจากนั้นจึงเชื่อมโยงเข้าสู่ภาษาไทย กระบวนการดังกล่าวมุ่งหมายให้นักเรียนสามารถพัฒนาความคล่องแคล่ว ความมั่นใจ และความคิดเชิงสร้างสรรค์ในการฟัง พูด อ่าน และเขียนให้ได้ดีทั้งสองภาษา

โครงการนี้มีระยะเวลาเตรียมการ ดำเนินงาน และติดตามประเมินผล รวมทั้งสิ้น 9 ปี เริ่มจากปี 2550-2558 โดยในปีแรกเป็นการเตรียมความพร้อมหลังจากนั้นจึงเริ่มสอนติดต่อกันเป็นเวลา 8 ปี เริ่มจากอนุบาล 1 ถึงประถม 6 พร้อมทั้งมีการประเมินผลทุกปี เมื่อเด็กในกลุ่มนี้เรียนครบ 8 ปีแล้ว ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของเด็กกลุ่มนี้จะเป็นตัวประเมินผลสำเร็จของโครงการในระยะยาว

ถอดบทเรียน...แล้วใส่คุณค่า

อะไรดี ๆ ที่เกิดขึ้นในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาของงานภาษา

ความสุข ความภาคภูมิใจ คือ คำแรกที่ทุกคนเอ่ยเมื่อถามถึงการทำงานที่ผ่านมาสิ่งดี ๆ หรือคุณค่าอะไรเกิดขึ้นบ้าง ความสุขและความภาคภูมิใจที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานแก้ไขปัญหาการถดถอยของภาษา ได้มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูให้ภาษาใช้งานได้กว้างขวางมากขึ้น และคนในชุมชนมีเกียรติมากขึ้นเป็นที่ยอมรับจากสังคมด้วยความรู้ความสามารถและภูมิปัญญาที่ตนมีอยู่ นี่คือความสำคัญของงานวิจัยที่สร้างความตระหนักให้กับคนในชุมชนได้ภูมิใจในภูมิปัญญาของตนเอง เป็นการให้โอกาสคนในพื้นที่ได้ร่วมมือกันถ่ายทอดสิ่งดี ๆ ของชุมชน การร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ เช่น โรงเรียน วัด อบต. หน่วยงานภาครัฐในระดับต่างๆ

ภาษาเป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เพราะการทำงานฟื้นฟูภาษาไม่อาจทำได้ด้วยตัวคนเดียวได้ ผลงานที่ได้จากการร่วมมือกันไม่ว่าจะเป็นพัฒนาระบบตัวเขียน การถ่ายทอดเรื่องราวภูมิปัญญา นิทาน ตำนาน ฯลฯ ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร การทำหลักสูตร การเรียนการสอนนำเข้าสู่ระบบโรงเรียน จนสังคมยอมรับการทำงาน อย่างเช่น กลุ่มมะละปรี กลุ่มญ้อกร ที่ไม่เคยได้รับโอกาสเช่นนี้ ต้องเอาชนะความกลัว สร้างความเชื่อมั่น กระตุ้นความคิดริเริ่ม และหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและเมื่อได้ลงมือทำงานเอง มีการปรับตัวเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สร้างเครือข่ายการทำงานให้กว้างออกไป ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ที่จะทำงานอื่นๆ ทำให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ยอมรับในความสามารถที่แตกต่าง ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวัฒนธรรม ทั้งหมดล้วนสร้างความภาคภูมิใจให้เกิดขึ้นกับทีมวิจัยและชุมชนที่สามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ตรงจุดและชัดเจนที่สุด สร้างจิตสำนึกหวงแหนและภาคภูมิใจในความเป็นตัวตน ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

สำหรับภาคใต้นั้น นักวิชาการ ประชาชน และข้าราชการ ไม่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แต่การทำงานฟื้นฟูภาษานี้จะเป็นนวัตกรรมใหม่เป็นการทำลายกำแพงความแตกแยกของคนเหล่านี้ เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นกับทุกฝ่าย มีการตั้งสภาการศึกษาชุมชนเพื่อเป็นศูนย์กลางให้ชาวบ้านและหน่วยงานมาทำงานร่วมกัน เกิดกลุ่มคนที่เป็กลาง เช่น ครู นักเรียน ผู้รู้ ถึงแม้จะใช้ระยะเวลานาน แต่เป็นการทำงานที่ยั่งยืนจะช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้

ความรู้สึกที่ว่ามีความสุขจากการทำงาน และตนเองนั้นได้พัฒนาตน เห็นคุณค่าและสิ่งดีๆ มากมายจากการทำงาน ชุมชนเห็นความสำคัญและภาคภูมิใจ เกิดจิตสำนึกหวงแหนภูมิปัญญา เกิดการศึกษาตามโครงการทวิภาษา มีการต่อยอดการทำงาน

ความสุขจากการเกิดกระตุ้นให้เรียนรู้วางแผนการทำงาน ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญมีส่วนร่วมในการทำงานต่างๆ เช่น เรียนหนังสือ ทำงานวิจัย คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้วัฒนธรรมของตนเอง ภาคภูมิใจที่ได้หลักสูตรการเรียนการสอนเข้าสู่ระบบโรงเรียน มีการต่อยอดการทำงาน และสามารถทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ได้

ความภูมิใจที่ได้สืบทอดอักษรเขียน ภาษาพูด วัฒนธรรม รักและผูกพันเกิดสำนึกในภาษาและวัฒนธรรม มีการสืบค้นข้อมูล กล้าคิด กล้านำเสนอ ผลงานที่ได้จากการทำงาน เช่น บทสวดมนต์ วรรณกรรม ป้ายชุมชน เอกลักษณ์ถิ่น และการร่วมงานกับหน่วยงานอื่น เช่น สภาวัฒนธรรม นักรุกกิจ (ต่อยอดสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยว)

สิ่งที่ได้จากการทำงาน คือ พัฒนาคอน เช่น ได้ครูภูมิปัญญา ความภาคภูมิใจ เห็นถึงความสำคัญของท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลง ในด้านต่างๆ เช่น มั่นใจมากขึ้น กล้าคิดกล้าทำ เรียนรู้ศักยภาพของแต่ละคน ยอมรับความคิดเห็น เห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน

สิ่งดี ๆ ที่เกิดกับคนทำวิจัย:

คนที่ทำวิจัยจากชาวบ้านธรรมดาเก่งขึ้นสามารถนำเสนองานวิจัย หรือถ่ายทอดสู่สาธารณะได้ มีแนวทางในการจัดการกับปัญหาโดยไม่สร้างความขัดแย้งในชุมชน เรียนรู้ที่จะดึงคนในชุมชนเข้าร่วมงานวิจัยได้ และใช้ประโยชน์จากศักยภาพของคนในชุมชนให้เกิดประโยชน์กับงานวิจัยได้ มีความกล้าที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเวทีประชุมมากขึ้น และชาวบ้านกล้าที่จะพูดภาษาของตัวเอง นอกจากนั้น กลุ่มที่วิจัยเจ้าของภาษาและวัฒนธรรมที่เกิดการยอมรับความเป็นตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ทำให้คนมีเกียรติและภาคภูมิใจในตนเองมากขึ้นเพราะเป็นที่ยอมรับของสังคม และคนมีความสุขมากขึ้น เพราะที่ผ่านมากลัวว่าภาษาจะหายไป จึงเกิดความคิดเชื่อมโยงเป็นระบบ คือ การถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นตัวหนังสือ บันทึกเรื่องราวเป็นลายลักษณ์อักษร และเกิดการพัฒนาศักยภาพ ทักษะ พฤติกรรม และมีการตั้งคำถามในสถานการณ์ต่างๆ ระบบการคิดถึงคุณค่า ที่เกิดกับคนที่ทำงานวิจัย จิตสำนึกรู้คุณค่าของความเป็นชาติพันธุ์ ความสุข ความภาคภูมิใจ ที่ได้เห็นตัวตนและรากเหง้าของตัวเอง เกิดระบบความคิดที่กล้าคิด กล้าพูด กล้านำเสนอ ความเชื่อมั่น ความมั่นใจ และความเท่าเทียมกัน และเกิดบทบาทและมีส่วนร่วมในชุมชนทั้งหญิงและชาย

สิ่งดี ๆ ที่เกิดกับชุมชนวิจัย:

ชุมชนได้รู้จักตัวเองมากขึ้น รู้ถึงสถานการณ์ของชุมชนตนเอง เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน โดยมีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรม ทำให้คนในชุมชนมีการทำงานร่วมกันให้กำลังใจซึ่งกันและกัน มีจิตอาสามากขึ้น (ไม่รอคำสั่ง/อาสาทำเอง) ส่งผลให้องค์กร หน่วยงานของรัฐ เข้ามาเชื่อมต่อประสานงานมากขึ้น เกิดปฏิสัมพันธ์มากขึ้น เกิดการเชื่อมโยงไปสู่การทำงานอื่นๆ ร่วมกัน นอกเหนือจาก การทำงานวิจัย ก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนในชุมชนมากขึ้น มีการจัดการดูแลทรัพยากรสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เช่น ปลูกป่า ทำฝาย สมุนไพร เกิดการส่งสมภูมิปัญญาท้องถิ่น มุขปาฐะ การละเล่นท้องถิ่น และสามารถนำไปแลกเปลี่ยนกับคนภายนอกได้

สิ่งดี ๆ ที่เกิดกับฝ่ายสนับสนุนการวิจัย :

ทีมสนับสนุนการวิจัย ได้แก่ ฝ่ายบริหารจัดการ หัวหน้าโครงการ ฝ่ายวิชาการเหล่านี้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษามากขึ้น และเข้าใจว่าการสูญหายของภาษาเป็นเรื่องธรรมชาติ แต่เมื่อเข้าร่วมเป็นพี่เลี้ยงแล้ว เห็นว่าชุมชนมีความสุขจึงเกิดความตระหนักและเข้าใจชุมชน ทำให้รับฟังความคิดเห็นมากขึ้น มีเหตุมีผล เข้าใจผู้อื่นมากขึ้น เห็นถึงศักยภาพการทำงานของชุมชน จึงมีความมั่นใจที่จะนำความรู้ไปถ่ายทอด กล้าที่จะเสนอความคิดเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม และรู้จักการบริหารจัดการที่เป็นระบบมากขึ้นในเรื่องคนและการทำงาน

สิ่งดี ๆ ที่เกิดกับคนหนุ่มสาว :

เกิดเครื่องมือการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรม ได้แก่ 1) วิธีวิจัย เกิดกระบวนการสืบค้นข้อมูล วิเคราะห์ ผลที่ได้รับ คือ มีกระบวนการถอดบทเรียนที่ลึกซึ้ง 2) วิธีพัฒนา เช่น พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษา (คือ ตัวชี้วัดความสำเร็จ ต้องวิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จของงาน CBR ภาษา) ทำให้เกิดกระบวนการขยายผล 3) เกิดระบบตัวเขียนของแต่ละชาติพันธุ์ที่นำไปสู่การพัฒนาสู่การเขียนบันทึกเป็นหนังสือ 4) เกิดกลุ่มคนทำงานด้านภาษา ได้แก่ กลุ่มคนในท้องถิ่น กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มพี่เลี้ยง ผลที่ได้รับ คือ เกิดระบบการจัดการชุมชนที่เหมาะสม 5) เกิดระบบสืบทอดภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ภาษา เช่น การพูด การสื่อสาร การเขียน เช่น หนังสือภาษาถิ่น บทสวดมนต์ภาษามอญ วรรณกรรม และป้ายในชุมชน วัฒนธรรม เช่น ประเพณี การแต่งกาย การละเล่นพื้นบ้านและศิลปวัฒนธรรม เช่น หนังสือ เพลง นิทาน วรรณกรรม หลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนเพื่อให้ลูกหลานได้เรียน



สรุปภาพรวมประสบการณ์การทำงานโครงการทวิภาษา ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

นางสาวมรินดา บุรรุ่งโรจน์²⁷

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท

“ภาษา วัฒนธรรม และการศึกษา” ปัญหาและยาแก้

สืบเนื่องจากหลายปีที่ผ่านมาจนปัจจุบันเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่องยาวนาน นักวิชาการและนักวิเคราะห์ต่างบ่งชี้ต้นตอของปัญหาซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ “ปัญหาความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม” เป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญและเป็นปัญหาที่เพาะเชื้อมาเป็นระยะเวลานาน ได้ก่อตัวและลุกลามสร้างปัญหาอื่นๆ ตามมา อาทิ ปัญหาความไม่เข้าใจที่เกิดจากการสื่อสารไม่รู้เรื่องระหว่างฝ่ายปกครองและฝ่ายถูกปกครอง ก่อความระแวงจนเกิดเหตุรุนแรง ปัญหาการเลือกปฏิบัติและเข้าไม่ถึงสิทธิหรือโอกาสอย่างทัดเทียมกับผู้อื่น รวมถึงปัญหาเรื้อรังในการจัดการศึกษาในอดีตที่ผ่านมายังไม่สอดคล้องกับเยาวชนในพื้นที่ ซึ่งอยู่ท่ามกลางความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม กระทั่งส่งผลกระทบตามมาหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผลการเรียนของนักเรียนในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และส่งผลให้มีนักเรียนที่ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นในจำนวนน้อยลง นอกจากนี้ระบบการศึกษาที่ผลักดันให้ใช้ภาษาไทยในห้องเรียนตั้งแต่เริ่มต้นยังทำให้เกิดการถดถอยของภาษาท้องถิ่นซึ่งเป็นสิ่งที่คนในชุมชนวิตกกังวล

อย่างไรก็ตามคณะทำงานของศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาได้เล็งเห็นถึงปัญหาสำคัญดังกล่าวและเห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างปัญหาด้านภาษา วัฒนธรรม และการศึกษาในพื้นที่นี้ จึงได้ริเริ่มโครงการจัดการเรียนการสอนแบบทวิภาษา โดยใช้ภาษามลายูถิ่นเป็นฐานในการเรียนรู้ควบคู่ไปกับภาษาไทย

นางจิราพร บุนนาค²⁸ คณะกรรมการอำนวยการโครงการทวิภาษาฯ ได้แสดงทัศนะต่อโครงการทวิภาษาฯ ไว้ดังนี้

²⁷ นักวิจัยประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท และกรรมการศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาในภาวะวิกฤต มหาวิทยาลัยมหิดล

²⁸ จิราพร บุนนาค. “การประชุมคณะกรรมการอำนวยการโครงการวิจัยปฏิบัติการเรื่องทวิภาษาฯ ครั้งที่ 1” วันที่ 4 มิถุนายน 2550. ห้องประชุมณัฐ ภมรประวัติ อาคารสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

“โครงการนี้คือตัวอย่างของการแก้ปัญหาการเลือกปฏิบัติและการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากภาครัฐ เนื่องจากการดำเนินการดำเนินงานที่ให้ความสำคัญกับการยอมรับความแตกต่างด้านภาษาและวัฒนธรรมที่มากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านภาษา ศาสนา ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งที่คนในเขตพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้เรียกร้องมาโดยตลอด”

จิราพร บุณนาค (รองเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ พุทธศักราช 2550)

โครงการจัดการเรียนการสอนแบบทวิภาษา (ภาษามลายูถิ่น-ภาษาไทย) ในพื้นที่สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้

โครงการจัดการเรียนการสอนแบบทวิภาษา โดยใช้ภาษามลายูถิ่นเป็นสื่อการเรียนการสอนควบคู่ไปกับภาษาไทย พร้อมกับการสอดแทรกองค์ความรู้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ นับเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่นำมาใช้เป็นครั้งแรกในประเทศไทย โดยมีหลักการสำคัญ คือ การสร้างฐานการรู้หนังสือจากภาษาแม่ ไปสู่ภาษาราชการหรือภาษาอื่นๆ อย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบที่สมบูรณ์ ทั้งในทักษะการฟังพูดและการอ่านเขียน

การจัดการศึกษาทวิภาษาเต็มรูปแบบ (ฟัง พูด อ่าน เขียน) เป็นการเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีทักษะทางภาษาที่สมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการอ่าน และการเขียน ซึ่งจะนำไปสู่การอ่านออกเขียนได้ในภาษาราชการ และการเรียนรู้ในสิ่งที่ป็นนามธรรม เช่น ความรู้เชิงวิชาการได้เข้มข้นยิ่งขึ้นกว่าเดิม

ศาสตราจารย์ ดร. โคทม อารียา²⁹ ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนแบบทวิภาษา ไว้ในเวทีการประชุมชี้แจงและระดมความคิดเห็นในโครงการฯ ว่า ...

“ระบบทวิภาษาเต็มรูปแบบ ยึดถือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มุ่งหวังให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุขเพราะเข้าใจบทเรียน ผู้สอนก็มีความสุขไปด้วยเพราะได้ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนผู้ปกครองและชุมชนก็น่าจะพอใจ ไม่เฉพาะที่ได้เห็นลูกหลานอ่านออกเขียนได้และแตกฉานในวิชาพื้นฐานต่างๆ เท่านั้น แต่ยังรวมถึงความภาคภูมิใจที่เห็นลูกหลานรู้คุณค่า และสืบสานภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นสืบต่อไปด้วย”

ศาสตราจารย์ ดร.โคทม อารียา (ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี ม.มหิดล)

²⁹ ศาสตราจารย์ ดร. โคทม อารียา ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล. “การประชุมชี้แจงและระดมความคิดเห็นในโครงการวิจัยปฏิบัติการ เรื่อง “การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาท้องถิ่นและภาษาไทยเป็นสื่อ: กรณีการจัดการศึกษา แบบทวิภาษา (ภาษาไทยและภาษามลายูถิ่น) ในโรงเรียนเขตพื้นที่ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้”. วันที่ 30 มิถุนายน 2551 โรงแรมไดอิชิ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา.

ทวิภาษา: การกิจหลัก 9 ประการ

โครงการทวิภาษาฯ ก่อให้เกิดโดยมีฐานมาจากความจำเป็นในพื้นที่ และเกิดจากความ ต้องการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาของเยาวชนในพื้นที่ อีกทั้งคณะทำงานวิจัยในพื้นที่ ได้สัมผัสการปฏิบัติงานจริง เห็นผลจริง และเกิดการยอมรับในกระบวนการทำงานต่างๆ ของ โครงการ กระบวนการทำงานสำคัญหรือภารกิจหลัก 9 ประการ ซึ่งเกิดจากแนวคิดทฤษฎีทาง วิชาการด้านภาษาและการจัดการศึกษาแบบทวิภาษา รวมถึงเกิดจากวิสัยทัศน์ของบริหาร โครงการ ได้แก่

● 1. เริ่มต้นด้วยงานวิจัยพื้นฐาน

งานวิจัยพื้นฐานอันเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวางแผนการดำเนินงานโครงการทวิ ภาษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาสถานการณ์ภาษาในพื้นที่ ภายใต้การดำเนินงาน โครงการสำรวจสถานการณ์การใช้ภาษาของคนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ – ความสามารถ - ทักษะคิดในแต่ละภาษา รวมถึงการศึกษาลักษณะภาษามลายูถิ่น และ การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างภาษามลายูถิ่นและภาษามาลาเลย์เซีย รวมถึงโครงการพัฒนา ภาษามลายูในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันเป็นโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เน้น พัฒนาค้นในชุมชนโดยใช้กระบวนการทำงานวิจัยด้วยตนเอง โดยเริ่มต้นจากฐานความรู้ ของคนในชุมชน ซึ่ง “ภาษามลายูถิ่น” เป็นฐานความรู้อันแข็งแกร่งที่ทุกคนมีร่วมกัน เมื่อ โครงการได้กระตุ้นและสร้างความตระหนักเกี่ยวกับความสำคัญในตัวภาษาของคนในพื้นที่ แล้ว จึงเกิดนักวิจัยที่ทำงานด้านภาษาและวัฒนธรรมในโครงการวิจัยย่อยต่างๆ เช่น โครงการพจนานุกรมภาษามลายูปาตานีเพื่อการสื่อสารเบื้องต้น (การสร้างระบบเขียน ภาษามลายูปาตานีด้วยอักษรไทย), โครงการพัฒนาอักษรยาวิ, โครงการบันทึกชื่อ สมุนไพร เป็นต้น

จากงานวิจัยพื้นฐานทำให้ได้เห็นถึงสถานการณ์ภาษาในพื้นที่ว่ามีความ สลับซับซ้อนค่อนข้างมาก รวมทั้งภาษาและวัฒนธรรมล้วนเชื่อมโยงยึดเหนี่ยวกับศาสนา ของคนในพื้นที่ ทำให้การจัดการต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องกับภาษาในพื้นที่นี้มีความ ยากลำบากกว่าที่คาดไว้ แต่อย่างไรก็ตาม นักวิจัยที่ได้ดำเนินงานโครงการในงานวิจัย เบื้องต้นกลายเป็นกำลังสำคัญในการผลักดันและสนับสนุนโครงการทวิภาษาฯ ในเวลา ต่อมา

● 2. การสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วมในโครงการทวิภาษาฯ

การสร้างความเข้าใจให้กับบุคคลสำคัญในพื้นที่และคณะวิจัยในพื้นที่ได้เห็นถึง ความสำคัญของภาษาท้องถิ่น และเห็นถึงความเป็นไปได้ในการนำภาษาท้องถิ่นมาช่วย พัฒนาภาษาไทย ค่อนข้างเป็นเรื่องที่ต้องใช้ระยะเวลานานในการทำความเข้าใจ ซึ่ง

กลุ่มเป้าหมายแรกที่ต้องสร้างให้เกิดความตระหนักคือ คณะนักวิจัยซึ่งเป็นแกนนำในโครงการทวิภาษาฯ³⁰

ศ.ดร. สุวิไล เปรมศรีรัตน์ (ในขณะนั้นดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล) ได้อธิบายให้คณะนักวิจัยหลักในพื้นที่ เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนภาษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเริ่มต้นจากการพัฒนาภาษาไทยของเด็กก่อนเพื่อปูพื้นฐานการศึกษาให้กับเยาวชน ทั้งนี้ การพัฒนาภาษาไทยของเด็กที่ไม่ได้พูดภาษาไทยเป็นภาษาแม่ (แต่พูดภาษามลายูถิ่น) ควรแตกต่างจากในพื้นที่ภูมิภาคอื่นของประเทศ โดยการเริ่มต้นจากภาษาที่เด็กรู้เป็นลำดับแรกสุด ซึ่งการใช้ภาษาแม่ในโรงเรียนนับเป็นโอกาสอันดีที่จะรักษาภาษาวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของคนในพื้นที่ รวมทั้งยังเป็นการยกระดับและเผยแพร่ภูมิปัญญาของชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูในพื้นที่นี้ให้กับคนไทยในภูมิภาคอื่นๆ ได้มีโอกาสรู้จักและเรียนรู้ได้มากขึ้น นอกเหนือไปจากความตระหนักในภาษาแล้ว การเข้าใจถึงกระบวนการพัฒนาภาษาไทยโดยใช้ภาษามลายูนับเป็นเรื่องที่เข้าใจยากยิ่งกว่าหลายเท่า แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยความพร้อมและความเชี่ยวชาญของทีปรีชาชาวต่างประเทศ (ดร.ซูซาน และ ดร.เดนิส มาโลน) รวมถึงการจัดการที่ดี ได้คลี่คลายความสงสัยและปัญหาการรู้หนังสือของเด็กไทยมุสลิมที่ค้างคาใจแกนนำมาเป็นระยะเวลากว่า 30 ปี รวมทั้งมีกระบวนการทำงานโดยใช้การจัดประชุมปฏิบัติการควบคู่ไปกับการอธิบาย โดยมีแนวคิดสำคัญและวิธีการปฏิบัติงาน จากนั้นจึงมีการทดลองปฏิบัติจริงในเวลานั้น (เช่น การทำหนังสืออ่านเล่มเล็ก ประกอบภาพ และเขียนเรื่องราวเป็นภาษาแม่) ทำให้เห็นประโยชน์จริงจากการปฏิบัตินั้น จากนั้นจึงนำวิธีการที่ได้เรียนรู้ไปดัดแปลงและคิดสร้างสรรค์ต่อว่าจะเชื่อมโยงประโยชน์อย่างไรให้กับกลุ่มคนในพื้นที่

วิธีการการสร้างความตระหนักและความเข้าใจต่อแกนนำ เป็นต้นแบบในการสร้างความตระหนักในกลุ่มผู้มีส่วนร่วมอื่นๆ ได้แก่ ผู้แทนชุมชน คณะครูอาจารย์ และนักการศึกษาในพื้นที่ ซึ่งในขั้นแรกกลุ่มเหล่านี้ส่วนหนึ่งมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจในแกนนำหลักเป็นทุนเดิม จากนั้นจึงมีการพูดคุยให้เกิดความเข้าใจ มีการเข้าร่วมประชุมปฏิบัติการ ลงมือทำงานจริงแก้ปัญหาและตรวจสอบแก้ไขงานที่ทำหลายต่อหลายครั้ง จนเข้าใจมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งในความสำคัญของภาษาและกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างภาษาแม่และภาษาราชการ และก่อให้เกิดความมั่นใจที่สุด

นอกจากการสร้างความตระหนักในคณะนักวิจัยโครงการทั้งในและนอกพื้นที่แล้ว การเผยแพร่ความเข้าใจกับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง อาทิ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), องค์กรทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF), ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี ม.มหิดล และราชบัณฑิตยสถาน เป็นต้น ผู้นำ

³⁰ แกนนำโครงการทวิภาษาในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ในช่วงก่อตั้งโครงการ ได้แก่ นายแวญโซะ สามะอาลี นายเจ๊ะฮูเซ็น เจ๊ะอุบง นายแวมยัย ปารามัล นายสาเหอะฮับดุลเลาะ อัลยุฟรี และ นายตีพะลี อะตะบู

ในหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ดังกล่าวล้วนเข้าใจและมีวิสัยทัศน์เล็งเห็นถึงความสำคัญ ของภาษา เจ้าของภาษา และการจัดการศึกษาเพื่อเยาวชนอย่างแท้จริง จึงให้การ สนับสนุนและผลักดันให้ความช่วยเหลือเพื่อให้โครงการทวิภาษาเกิดขึ้นและดำเนินงานมา กระทั่งปัจจุบัน

ความพร้อมทั้ง 4 ประการ อันได้แก่ (1) องค์ความรู้จากสถาบันวิชาการ (มหิดล และ SIL) (2) แกนนำซึ่งเป็นผู้รู้และผู้กว้างขวางในพื้นที่ (3) งบประมาณอำนวยการ และ (4) ชุมชนที่พร้อมจะทำงานทั้งหมดนับเป็นจังหวะเวลาที่เหมาะสมที่เอื้อให้เกิดงานทวิ ภาษา โดยมีศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและ วัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท เป็นผู้จุดประกายแนวคิดและเชื่อมต่อคนในการทำงาน

● 3. การพัฒนาระบบตัวเขียนภาษามลายูถิ่น

ภารกิจสำคัญในโครงการทวิภาษาฯ คือ การพัฒนาระบบตัวเขียนภาษามลายูถิ่น ด้วยอักษรไทย ซึ่งมีทั้งระบบเขียนภาษามลายูปาตานีและมลายูถิ่นสตูล การมีระบบ ตัวเขียนสามารถสร้างผลงานการเขียนต่าง ๆ ได้เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็น นิทาน ตำนาน เรื่องเล่า บทเพลง รวมทั้งสื่อการเรียนการสอนจำนวนมากที่ใช้ภาษามลายูท้องถิ่น การพัฒนาระบบตัวเขียนนี้เป็นกระบวนการสำคัญ และเป็นส่วนหนึ่งในโครงการจัดทำ พจนานุกรมภาษามลายูปาตานีฯ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลายาวนานในการวิเคราะห์และคัดเลือก ตัวอักษร รวมทั้งทดลองใช้ และฝึกอบรมการเขียนให้กับคนในพื้นที่ อย่างไรก็ตามยังมีคน ในพื้นที่หลายส่วนที่ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการใช้ระบบตัวเขียนภาษามลายูด้วย อักษรไทย ว่ามีเป้าหมายเพื่อเชื่อมโยงระหว่างภาษาไทยและภาษามลายูโดยใช้ระบบ ตัวเขียนเป็นเครื่องมือ และใช้ในแวดวงการศึกษา มิได้ใช้ในทางศาสนาแต่อย่างใด การมี ตัวเขียนที่สามารถเขียนได้ทุกอย่างตามเสียงที่พูดหรือเขียนได้ทุกอย่างตามที่คิด โดยไม่ ต้องแปลงจากภาษามลายูถิ่นเป็นมลายูกลางแล้วเขียนออกมา สร้างความสะดวก และเปิด จินตนาการความคิดสร้างสรรค์ให้กับนักคิด นักเขียน นักเล่าและนักบันทึกได้เป็นอย่างดี การสร้างความตระหนักและความเข้าใจร่วมกันกับบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

● 4. การพัฒนาหลักสูตรและสร้างแผนการสอนแบบทวิภาษา

ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาและการศึกษาได้พิจารณานำเอาหลักสูตรสากลซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแบบพหุภาษามารับใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ (ภาษาการศึกษา สังคม) ในพื้นที่ทางใต้ โดยการสร้างแผนการเรียนการสอนนี้ได้ยึดมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย (และประถมศึกษา) ของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก จากนั้นได้มีการจัดประชุมคณะวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องขึ้นหลายครั้ง เพื่อสร้างรูปแบบของโครงสร้างหลักสูตรและแนวการเรียนการสอน โดยการสอนระดับอนุบาลแบบหลักสูตรปกติจะไม่แยกเป็นรายวิชา แต่จะสอนเป็นรายกิจกรรม ทว่าในที่ประชุมเห็นว่าการจัดทำเป็นรายวิชาจะสะดวกมากกว่าในการจัดทำเนื้อหาการเรียนการสอน และจะคิดผลหรือเป้าหมายในการสอนได้เห็นเป็นรูปธรรมมากกว่า อีกทั้งหลักสูตรทวิภาษาจะเน้นการใช้ภาษาแม่เป็นสื่อการเรียนการสอนและนำไปสู่พัฒนาการทางภาษาไทยที่ดีต่อไป ดังนั้นการคิดเนื้อหาสาระการเรียนรู้แยกเป็นรายวิชา เพื่อให้เห็นผลการเรียนอย่างเป็นรูปธรรมในแต่ละรายวิชา น่าจะสร้างความคล่องตัวให้กับการสร้างแผนการเรียนการสอนได้ดีกว่า เมื่อจะใช้จริงสามารถปรับแต่ละรายให้เข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้แบบเดิมได้อีกด้วย

หลักสูตรและแผนการเรียนการสอนแบบทวิภาษา

มีองค์ประกอบสำคัญ คือ เรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัวไปสู่สิ่งไกลตัว เรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปสู่สิ่งที่เป็นนามธรรม เรียนรู้โดยใช้ภาษาแม่ (ภาษามลายูถิ่น) เป็นสื่อกลางในการสอน สำหรับเนื้อหาการเรียนได้สอดแทรกประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น เพื่อให้เรียนรู้และเข้าใจอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้เพื่อเสริมสร้างให้เด็กมีความมั่นใจและกล้าแสดงออกตั้งแต่วัยเยาว์ จึงเป็นการสอนที่เน้นความเข้าใจมากกว่าความถูกต้อง ยิ่งไปกว่านั้นกลวิธีการสอนและสื่อต่างๆ ล้วนกระตุ้นให้เกิดจินตนาการและเกิดความคิดสร้างสรรค์

● 5. การสร้างสื่อการเรียนการสอน

โครงการทวิภาษาฯ ที่ใช้ภาษามลายูถิ่นเป็นสื่อในการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล ได้เตรียมการสร้างสื่อการเรียนการสอน โดยเน้นความเข้าใจของเด็ก รวมไปถึงการคิดอย่างเป็นระบบ การกล้าแสดงออก และการมีความคิดสร้างสรรค์ ผ่านการใช้ทักษะฟังและพูดภาษามลายูท้องถิ่นให้กับนักเรียน และใช้เนื้อหาการสอนที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดเพื่อให้เด็กรับรู้ข้อมูลความรู้ได้ง่าย (เรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัว) สื่อที่จะใช้สอนนี้มีหลายประเภท และสื่อทั้งหมดจะนำสิ่งที่ป็นท้องถิ่นมาประยุกต์เป็นเนื้อหาทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่าพื้นบ้านสำหรับเด็ก (นิทานสั้นๆ), นิทานภาพ, เพลงพื้นบ้านสำหรับเด็ก, ภาพวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในชุมชน (สำหรับประกอบการเรียน) ซึ่งสื่อการเรียนการสอนเหล่านี้จะมีการจัดทำเป็นรายปี ตามระดับชั้นของเด็กที่เรียน

การสร้างสื่อการเรียนการสอน ใช้แนวคิดการศึกษาและผลิตสื่อแบบสากลตามแนวทางทวิภาษาฯ ที่มุ่งพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้รู้หนังสืออย่างเข้มแข็ง ผนวกกับเนื้อหาในการจัดทำสื่อที่ได้ข้อมูลจากเจ้าของภาษาและวัฒนธรรม เช่น ปรากฏ์ชาวบ้าน ผู้แทนชุมชน ผู้แทนครูอาจารย์และศึกษานิเทศก์ ให้ความคิดและร่วมกันผลิตสื่อต้นแบบออกมา จากนั้นได้มีการปรับปรุงและทดลองใช้จนกระทั่งเหมาะสม (และผลิตเพิ่มเติมเพื่อใช้ในพื้นที)

● **6. การสรรหาและฝึกอบรมบุคลากร (ทั้งในสถานศึกษาและชุมชน)**

การอบรมบุคลากรในโครงการ ทั้งคณะอาจารย์และเจ้าหน้าที่ประสานงานทั้งในส่วนกลางและในพื้นที่ แม้ว่าจะไม่มีการอบรมอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมชัดเจน ส่วนใหญ่จะเป็นการเรียนรู้ไปพร้อมกับการทำงาน พร้อมทั้งพัฒนาตนเองไปด้วย โดยมีรุ่นพี่ที่เคยทำงานมาก่อนคอยดูแล ทั้งนี้ด้วยการทำงานแบ่งเป็น 2 ส่วน (คณะมหิดล และคณะในพื้นที่ชายแดนใต้) ทำให้มีปัญหาในการดูแลงานอย่างต่อเนื่องหรือใกล้ชิด อาจทำให้การประสานงานล่าช้าและการพัฒนาการทำงานไม่รวดเร็วเท่าที่คาดไว้ นอกจากการเรียนรู้การทำงานด้วยตนเองแล้ว ยังมีการส่งบุคลากร/เจ้าหน้าที่ประสานงานต่างๆ ไปอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเอง และทำความรู้จักกับคนทำงานจากหน่วยงานอื่นๆ เช่น สกว.สำนักงานภาค กระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น

การอบรมครูผู้ฝึกสอน ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้น โดยการระดมความคิดร่วมกันเพื่อพัฒนาหลักสูตรและแผนการสอนนับเป็นก้าวแรกของการอบรม นอกจากนี้การผลิตสื่อการสอนและการประชุมต่างๆ ล้วนเป็นการอบรมครูผู้ฝึกสอนไปพร้อมกับการผลิตงาน ทั้งนี้เนื่องจากการร่วมงานตั้งแต่ต้นทาง นับเป็นการอบรมที่ดีที่สุด ซึ่งครูผู้สอนจะรับถึงหลักการ เนื้อหา ปัญหาและเหตุผลการดำเนินงานและการสร้างสิ่งต่างทั้งหมดในโครงการ และจะนำไปสู่ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างถ่องแท้ ทั้งนี้การประชุมปฏิบัติการเพื่อเตรียมความพร้อมในการสอนตามแนวทางทวิภาษาฯ ที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง จัดขึ้นในเดือนเมษายน 2551 ที่ผ่านมา และได้มีการติดตามการฝึกสอนเป็นระยะๆ ซึ่งในระยะต้น 2-3 เดือนแรกพบว่าการปรับตัวของครูศิษย์คลานไปที่ละนิด แต่ในระยะ 3 เดือนหลังพบว่าครูมีพัฒนาการที่ดีและมีทักษะกลวิธีที่แต่ละคนถนัดแตกต่างกันไป รวมถึงเข้าใจและยอมรับในกลวิธีที่สอนอย่างภาคภูมิใจ

“เด็กแต่ละคนสามารถโต้ตอบได้อย่างสร้างสรรค์ มีความมั่นใจในการพูด และตอบคำถามในแต่ละครั้งเป็นไปได้ตามธรรมชาติมากกว่าวันเก่า ๆ ที่ผ่านมา”

นางซาริอะ หมัดหะรี ครูอนุบาลในโครงการทวิภาษา
โรงเรียนบ้านบึงน้ำใส จังหวัดยะลา

“เด็กจับประเด็นเรื่องต่างๆ ที่ครูสอนและสนใจในการสอนของครูมากขึ้น... เด็กส่วนมากจะไม่ขาดเรียนเนื่องจากการสอนของครูทำให้เด็กมีความสุข”

นางการาสม ปะลาวัน ครูอนุบาลในโครงการทวิภาษา
โรงเรียนด้ามะลิ้งเหนือ จังหวัดสตูล

● 7. การสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและการขยายเครือข่าย

เนื่องจากการโครงการทวิภาษา เป็นการดำเนินงานวิจัยนำร่องเพื่อเป็นต้นแบบให้กับโรงเรียนในพื้นที่อื่นๆ จำเป็นต้องขยายงานให้กับองค์กร หน่วยงาน และสถาบันการศึกษาในพื้นที่ ซึ่งในขั้นต้นได้ดำเนินการขยายเครือข่ายไปแล้ว กับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ ได้แก่ ม.สงขลานครินทร์ (วิทยาเขตปัตตานี) ม.ราชภัฏยะลา หน่วยงานการศึกษาออกโรงเรียนในเขตพื้นที่ภาคใต้ และ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) นอกจากนี้ยังได้ประสานงานและดำเนินงานกับหน่วยงานการศึกษาในส่วนกลาง ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) , สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา และ สถาบันรามจิตติ เป็นต้น

● 8. การติดตามประเมินผลโครงการและผลพัฒนาการเด็ก

การติดตามและประเมินผลโครงการในระยะต้น อยู่ระหว่างการเตรียมเครื่องมือและเตรียมการดำเนินงาน อย่างไรก็ตามในทุกๆระยะของการดำเนินงานโครงการ มักได้รับคำแนะนำเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานตลอดเวลาจากคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ของโครงการ ได้แก่ คณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการดำเนินงาน อนุกรรมการ และคณะกรรมการติดตามผลโครงการ (ซึ่งเพิ่งได้รับการแต่งตั้ง)

นอกจากนี้แล้วการติดตามประเมินผลพัฒนาการนักเรียนในโครงการทวิภาษาฯ ทางคณะทำงานได้มีแนวทางนำรูปแบบการบันทึกและรวบรวมผลพัฒนาการเด็กโดยใช้การสังเกตพัฒนาการด้านการสื่อสาร การใช้ภาษาโต้ตอบของเด็กนักเรียนในห้องเรียนกับเพื่อน ครู และผู้ปกครอง (สังเกตผ่านครูผู้สอนและครูผู้ประสานงาน) นอกจากนี้แล้วสามารถประเมินผลเปรียบเทียบจากแบบทดสอบก่อน-หลังเรียนระหว่างโรงเรียนเป้าหมายและโรงเรียนคู่เปรียบเทียบ

● 9. การผลักดันนโยบายภาษาและการศึกษา

ได้ดำเนินงานเชื่อมโยงกับราชบัณฑิตยสถานเพื่อผลักดันให้มีการยอมรับและเปิดพื้นที่ให้กับภาษาท้องถิ่นมีบทบาทในระบบการศึกษาและในสื่อชุมชน

จากภารกิจการดำเนินงานโครงการทวิภาษาฯ แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือของชุมชน องค์กรและหน่วยงานต่างๆ กระทั่งก่อให้เกิดเป็นความสำเร็จอย่างที่เห็น ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นตามมาไม่ได้ตกอยู่ที่ใคร หากแต่อยู่ที่เยาวชนไทยเชื้อสายมลายูในพื้นที่ชายแดนใต้ และการดำเนินงานทวิภาษาฯ นี้ยังเป็นการร่วมมือกันทำงานอย่างจริงจังระหว่างคนจากส่วนกลางและเจ้าของพื้นที่ และน่าจะเป็นกระบวนการหนึ่งที่สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกันและกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขเป็นหนึ่งเดียว ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมในประเทศ.

“ภาษา เป็นมากกว่าเครื่องมือในการสื่อสาร
แต่เป็นทั้งระบบวิถีคิด วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ”



ภาคผนวก ญ
รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมวิชาการ

รายชื่อผู้เข้าร่วมการจัดประชุมวิชาการโดยชุมชนมีส่วนร่วม “มหกรรมฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น”

ระหว่างวันที่ 28 – 29 ตุลาคม 2551

ณ ห้องประชุมอเนกประสงค์ อาคารภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราชกุมารี

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม

ลำดับที่	ชื่อ – นามสกุล	ตำแหน่ง / หน่วยงาน	ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้	หมายเลขโทรศัพท์
1	ศ.นภาพร ชื่นบาน	รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล	สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : -- E-mail : --
2	ศ.ดร.ปิยะวัติ บุญหลง	ผู้อำนวยการ สกว. และ หัวหน้าสำนักงานภาค	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ชั้น14 อาคารเอสเอ็มทาวเวอร์ เลขที่ 971/17-21 ถ.พหลโยธิน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400	Tel : -- E-mail : --
3	คุณพรทิพย์ ลิ้มประสิทธิ์วงศ์	ฝ่ายงานวิจัยท้องถิ่น	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ชั้น 14 อาคารเอสเอ็มทาวเวอร์ เลขที่ 979/17-21 ถนน พหลโยธิน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400	Tel : -- E-mail : --
4	ดร.สินธุ์ สโรบล	ผู้อำนวยการโครงการจัดตั้ง “วิทยาลัยวิจัยเพื่อท้องถิ่น”	สำนักวิชาศิลปศาสตร์ ม.แม่ฟ้าหลวง เลขที่ 333 หมู่ 1 ตำบลท่าสุต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100	Tel : -- E-mail : --

5	รศ.ดร.อวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ	ผู้ประสานงานสำนักงานภาค	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ชั้น 2 อาคารเฉลิมพระเกียรติ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200	Tel : -- E-mail : --
6	ผช.ปิยะ กิจถาวร	คณบดีคณะรัฐศาสตร์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 181 ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลสุระมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000	Tel : 073- 312- 269 E-mail : --
7	นายศตวรรษ สถิตย์เพียรสิริ	ผู้อำนวยการ สำนักกิจการชาติพันธุ์	สำนักกิจการชาติพันธุ์ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เลขที่ 1034 ถนนกรุงเกษม แขวงมหานาค เขตป้อมปราบ กรุงเทพมหานคร 10100	Tel : -- E-mail : --
8	ศ.ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์	ประธานศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูฯ	ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02- 800 -2329 Fax : 02- 800 - 2332
9	ดร.โสพล ศิริไสย์	อาจารย์	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332
10	นายสุรพล ไชยพงษ์	ผู้อำนวยการโรงเรียน	โรงเรียนวัดคลองพลู หมู่ 5 ตำบลคลองพลู อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดจันทบุรี 22210	Tel : -- E-mail : --

11	นางสาวอุไรรัตน์ แสงบุญนำ	ผู้ตรวจราชการ กระทรวงศึกษาธิการ	สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ถนนราชดำเนิน นอก เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300	Tel : 081- 8499182 E-mail : --
12	ดร.ทรงวิทย์ เชื้อมสกุล	นักสังคมสงเคราะห์ 7 ว.	สำนักกิจการชาติพันธุ์ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เลขที่ 1034 ถนนกรุงเกษม แขวงมหานาค เขตป้อมปราบ กรุงเทพมหานคร 10100	Tel : 085- 292- 4365 E-mail : --
13	นางวรลักษณ์ ไชยทัพ	เจ้าหน้าที่บริหารโครงการ	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ชั้น 2 อาคารเฉลิมพระเกียรติ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200	Tel : 085- 755- 3539 E-mail : paintskymom@hotmail.com
14	นางสาวกชกร ชินะวงศ์	นักวิจัย	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ชั้น 2 อาคารเฉลิมพระเกียรติ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200	Tel : 086- 919- 2316 E-mail : kungrd@yahoo.com
15	นายชิวัน ชันธรรม	นักวิจัย	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ชั้น 2 อาคารเฉลิมพระเกียรติ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200	Tel : 089- 633- 8133 E-mail: cheewan_t@wijai.org
16	นางสาวดวงใจ ศิริใจ	นักวิจัย	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ชั้น 2 อาคารเฉลิมพระเกียรติ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200	Tel : 081- 472- 9041 E-mail: tanthekop57@hotmail.com

17	คุณชัชฌาวัฒน์ มณีศรีขำ	นักวิจัย	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม 29 หมู่ 7 ต. ปลายโพรงพาง อ. อัมพวา จ.สมุทรสงคราม 75110	Tel : 081- 837- 2993 E-mail: tanate09@hotmail.com
18	นายศิริวัฒน์ คันทารส	นักวิจัย	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม 29 หมู่ 7 ต. ปลายโพรงพาง อ. อัมพวา จ. สมุทรสงคราม 75110	Tel : 081- 466- 9722 E-mail: siriwat1980@gmail.com
19	นายปวิวัติ กาญจนวงศ์	นักวิจัย	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี อ.เมือง จ.จันทบุรี 22000	Tel : 087- 138- 9476 E-mail : click2dcar@yahoo.com
20	คุณสันติ จิยะพันธ์	นักวิจัย	สถาบันกรุงเก่าเพื่อการพัฒนา 1/12 หมู่ 12 ต. ใฝ่ ลิง อ. พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา 13000	Tel : 081- 919- 2062 E-mail : santijee@hotmail.com
21	คุณวนิดา ด่านชัยสิทธิ์	นักวิจัย	สถาบันกรุงเก่าเพื่อการพัฒนา 1/12 หมู่ 12 ต. ใฝ่ ลิง อ. พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา 13000	Tel : 081- 759- 5483 E-mail: panay_0122@hotmail.com
22	คุณวิลาวัณย์ ประจวบวัน	นักวิจัย	59/2 หมู่ 6 ต. บ้านฆ้อง อ. โพธาราม จ.ราชบุรี 70120	Tel : 089- 549- 6920 E-mail : wlwpjw@hotmail.com , owlp@ku.ac.th
23	นางสาวเสาวลักษณ์ กุศลท รามาส	นักวิจัย	50/85 ซอย 10 หมู่บ้านบาวาเรียนวิลล์ ถ.พุทธมณฑลสาย 5 ต.ไร่ขิง อ.สามพราน จ. นครปฐม	Tel : 081- 337- 7699 E-mail: kasalong_koy@yahoo.com

24	นายธนันชัย มุ่งจิต	นักวิจัย	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.แม่ฮ่องสอน ศาลากลางจังหวัด ชั้น 4 ถ.ขุนลุมประพาส อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน 58000	Tel : 086- 922- 5539 E-mail: m_thananchai@hotmail.com
25	นางตูแควคลีเย๊ะ กาแบ	นักวิจัย	สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา ต. เขาตูม อ. ยะรัง จ. ปัตตานี 94160	Tel : 089- 654- 6637 E-mail : tuwaetrf@gmail.com
26	นางสาวปัทยา คำพล	นักวิจัย	52/3 หมู่ 7 ต.บ้านม่วง อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา	Tel : 089- 036- 0278 E-mail : --
27	นางสาวรอฮานี ดาโอ้ย	นักวิจัย	ศูนย์ประสานงานอิสลามศึกษาและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา ต. เขาตูม อ. ยะรัง จ. ปัตตานี 94160	Tel : 081- 711- 3874 E-mail : --
28	นางสาวลักขณา วงศ์ยะรา	นักวิจัย	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ชั้น 2 อาคารเฉลิมพระเกียรติ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200	Tel : 089- 540- 0213 E-mail: --
29	นายกังวาน บรมไชย	นักวิจัย	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	Tel : 089- 307- 4253
30	นางสาวรพีพร สิทธิ	นักวิจัย	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ชั้น 14 อาคารเอสเอ็มทาวเวอร์ เลขที่ 979/17-21 ถนน พหลโยธิน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400	Tel : 02- 278- 8217 E-mail : rapeeporn@trf.or.th
31	นายยุติธรรม กันดำ	นักวิจัย	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ชั้น 14 อาคารเอสเอ็มทาวเวอร์ เลขที่ 979/17-21 ถนน พหลโยธิน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400	Tel : 086- 914- 0960 E-mail : --

32	รศ.ดร.โสภนา ศรีจำปา	ผู้อำนวยการ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail : directlc@mahidol.ac.th
33	ผศ.เอี่ยม ทองดี	รองผู้อำนวยการ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail : lcitd@mahidol.ac.th
34	อาจารย์เรณู เหมือนจันทร์ไชย	ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่าย วิชาการ วิจัยและทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail : renu_ao@yahoo.com
35	อาจารย์สุนิดา ศิวปฐมชัย	ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายบริการ วิชาการและกิจกรรมพิเศษ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail : lcsw@mahidol.ac.th
36	รศ.ดร.อมร แสงมณี	อาจารย์ ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail : lcstv@mahidol.ac.th
37	รศ.ดร.เสาวภา พรศิริพงษ์	อาจารย์ ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail : lcsp@mahidol.ac.th
38	รศ.ดร.ดวงพร คำหนูวัฒน์	อาจารย์ ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail : lcdkn@mahidol.ac.th

39	ผศ.อภิญา บัวสรวง	อาจารย์ ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail : lcabs@mahidol.ac.th
40	ผศ. พรทิพย์ อุดมรัตน์	อาจารย์ ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332
41	ดร.ณรงค์ อางสมิต	อาจารย์ ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail : lcnas@mahidol.ac.th
42	ดร.สุมิตรา สุรัตน์เดชา	อาจารย์ ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail : sumittra_s@yahoo.com
43	ดร.ปัทมา พัฒน์พงษ์	อาจารย์ ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail : ppattama@yahoo.com
44	ดร.จิตติยางค์ ยมาภัย	อาจารย์ ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail : jitjayang@yahoo.com
45	อาจารย์อนันต์ สบฤกษ์	อาจารย์ ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail : lcasr@mahidol.ac.th

46	อาจารย์สุภาพร ฤดีจำเริญ	อาจารย์ ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail : minkymill@yahoo.com
47	อาจารย์พฐ คุศรีพิทักษ์	อาจารย์ ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail : lcpcs@mahidol.ac.th
48	นางสมใจ ดำรงสกุล	นักวิจัย ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail : lcssn@mahidol.ac.th
49	นางสาวภัทราภรณ์ ภูบาล	นักวิจัย ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail : lcppb@staff2.mahidol.ac.th
50	นางสาวจิตติกานต์ จินารักษ์	บุคลากร ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail : lcstv@mahidol.ac.th
51	นางเทพิน จิรคุณเตชะ	บุคลากร ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332
52	นางสาวกานดา ยากี	บุคลากร ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail : lckyg@mahidol.ac.th

53	นางวิไล อัครพัฒน์	บุคลากร ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail : lcwak@mahidol.ac.th
54	นางเบญจวรรณ เตชะเสน	บุคลากร ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail: benjawan_ku@hotmail.com
55	นางสาวชาดา บุนนาค	บุคลากร ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail: lcchada@staff2.mahidol.ac.th
56	นางสาวสลิลทิพย์ ชีระภากร	บุคลากร ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail: lcwww@mahidol.ac.th
57	นางสาวไกรวัลย์ เจตนา ศาสตร์	บุคลากร ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail: lckjt@mahidol.ac.th
58	นางพัชรา แ่งพานิช	บุคลากร ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332
59	นางสาวประภาศรี คำสะอาด	บุคลากร ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332

60	นางสาวรุ่งทิพย์ สร้อยทอง	บุคลากร ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332
61	นางสาววาสนา สร้อยเกร็ด	บุคลากร ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332
62	นายอนุรักษ์ ก้านจันทร์	บุคลากร ประจำสถาบันวิจัยภาษาฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail: ekojang@hotmail.com
63	ดร.มยุรี ถาวรพัฒน์	นักวิจัยสถาบันและ บุคลากรศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 087-808-1420 E-mail: mthawornpat@yahoo.com
64	ดร.อิสระ ชูศรี	อาจารย์ประจำสถาบันและ บุคลากรศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูฯ	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 089-782-7400 E-mail: ichoosri@yahoo.com
65	ดร.ศิริเพ็ญ อึ้งสิทธิพูนพร	อาจารย์ประจำสถาบันและ บุคลากรศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูฯ	ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 089-041-8823 E-mail: ung_siti@yahoo.com

66	นายเอกพงศ์ สุวรรณเกษร์	นักวิจัยสถาบันและ บุคลากรศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูฯ	ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 089-509-6041 E-mail: amaps2119@yahoo.com
67	น.ส.มิรินต้า บุรุงโรจน์	นักวิจัยสถาบันและ บุคลากรศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูฯ	ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 086-515-2934 E-mail: lcmb@mahidol.ac.th
68	น.ส.นารา บุตรพลอย	บุคลากรศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูฯ	ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 089-175-3644 E-mail: nara_butrploy@yahoo.com
69	น.ส.สิริรัตน์ สีสสมบัติ	บุคลากรศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูฯ	ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 087-064-5901 E-mail: horse_fog@hotmail.com
70	นางสาวสรัญญา กฤษณานุวัตร	บุคลากรศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูฯ	ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 081 - 827- 6431 E-mail: pa-joker@hotmail.com

71	นายยูเนียนสาสมิต้า สาเมะ	บุคลากรศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูฯ	ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 086 - 960 - 0228 E-mail: unian00@yahoo.com
72	นายรุสดี มาซอ	บุคลากรศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูฯ	ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 085 - 896- 9368 E-mail: mr.good_time@hotmail.com
73	นางสาวทิพจุฑา ชุนเกษา	บุคลากรศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูฯ	ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 081- 104- 7582 E-mail: angie_jang@hotmail.com
74	นางสาวอัคราภรณ์ ถาวรพัฒน์	บุคลากรศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูฯ	ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 085 - 428- 8748 E-mail: oil4180@hotmail.com
75	นางสาวสุพัตรา การะเกด	บุคลากรศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูฯ	ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 083 - 593- 5411 E-mail: sup_toey_29@hotmail.com

76	นางสาวสุมาลี หาญยศ	บุคลากรศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูฯ	ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 085 - 428- 8748 E-mail: cg.rabbit.nana@hotmail.com
77	นางสาวรัตนา หาญสวัสดิ์	ผู้ช่วยนักวิจัย	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02-800-2308-14 Fax : 02- 800 – 2332 E-mail: ajpatty@hotmail.com
78	นางสาวเสาวพจน์ ประภักดิ์	นักศึกษา	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	E-mail: nnnnnewwww@yahoo.com
79	นายวรวิทย์ วราสินธุ์	นักศึกษา	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	E-mail : worrawid@yahoo.com
80	นางสาวสุขสิริ ดำธนวิทย์	อาจารย์ประจำ วิทยาลัยราชสุดา	วิทยาลัยราชสุดา เลขที่ 111 หมู่ 6 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 084- 008- 1781 E-mail : suksuru_d@hotmail.com
81	นางดวงหทัย บุรณเจริญกิจ	เจ้าหน้าที่หลักสูตร	ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธ มณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02- 849- 6360 E-mail : opdbr@mahidol.ac.th
82	นางสาวมนธิภา ยิ้มย่อง	เจ้าหน้าที่โครงการ	ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธ มณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 081- 654- 7676 E-mail : montipay@hotmail.com

83	นางสาวสินี โชติบริบูรณ์	นักวิจัย	สถาบันวิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบล ศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02- 441- 048 E-mail : chotiboriboon@yahoo.com
84	ผศ.จินตนา หย่างอารี	อาจารย์	สถาบันวิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบล ศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 02- 800- 2380 ต่อ 321 E-mail : nujya@mahidol.ac.th
85	นางสาวสุนีย์ นุ้ยจันทร์	บรรณารักษ์	ห้องสมุดคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 081- 449- 7677 E-mail : lisnc@mahidol.ac.th
86	นางสาวสำร่าย บุญท้าว	บรรณารักษ์ ระดับ 6	ห้องสมุดสถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 086- 076- 5545 E-mail : lisbt@mahidol.ac.th
87	นางสาวสุรัสวดี ดิษฐสกุล	บรรณารักษ์	ห้องสมุดคณะสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม	Tel : 02- 441- 5000 ต่อ 3109 E-mail : --
88	ผศ.ดร.สมเกียรติ ภู่วัฒน์วิบูลย์	อาจารย์ประจำภาควิชา ภาควิชาภาษาตะวันตกและ ภาษาศาสตร์	ภาควิชาภาษาตะวันตกและภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม 44150	Tel : 086- 630- 2442 E-mail: somkiet_p@msu.ac.th
89	อาจารย์วรยา โสมอินทร์	อาจารย์ประจำภาควิชา ภาควิชาภาษาตะวันตกและ ภาษาศาสตร์	ภาควิชาภาษาตะวันตกและภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม 44150	Tel : 084- 796- 6690 E-mail: woraya_somindra@yahoo.com
90	อาจารย์อัญญรัตน์ วินิจเขต คำฉนวน	อาจารย์ประจำภาควิชา ภาควิชาภาษาตะวันตกและ ภาษาศาสตร์	ภาควิชาภาษาตะวันตกและภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม 44150	Tel : 081- 592- 8121 E-mail: anyarat1979@gmail.com

91	อาจารย์มลิลักษณ์ เสนางษ์	อาจารย์ประจำภาควิชา ภาควิชาภาษาตะวันตกและ ภาษาศาสตร์	ภาควิชาภาษาตะวันตกและภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม 44150	Tel : 089- 678- 8403 E-mail: maliwans@hotmail.com
92	อาจารย์พรณิกา ฉายากุล	อาจารย์ประจำภาควิชา ภาควิชาภาษาตะวันตกและ ภาษาศาสตร์	ภาควิชาภาษาตะวันตกและภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม 44150	Tel : 085- 007- 5953 E-mail: tontal_1@hotmail.com
93	อาจารย์อุศนา นาศรีเคน	อาจารย์ประจำภาควิชา ภาควิชาภาษาตะวันตกและ ภาษาศาสตร์	ภาควิชาภาษาตะวันตกและภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม 44150	Tel : 089- 124- 8599 E-mail: aussana@hotmail.com
94	ดร.คารม ไปยะพรหม	อาจารย์ประจำกลุ่มวิชา ภาษาต่างประเทศ	กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 680 หมู่ 11 ถนนนิตโย ต.ธาตุนาเวง อ.เมือง จ.สกลนคร	Tel : 042- 970- 095 E-mail: --
95	นางสาวจารึก จันทรวงศ์	อาจารย์ประจำภาควิชา ภาษาไทยและภาษา ตะวันออก	ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยทักษิณ จ.สงขลา 90000	Tel : 087- 407- 7686 E-mail: jarukjanwong@yahoo.com
96	นางสาวพรพันธุ์ เขมคุณาศัย	อาจารย์ประจำภาควิชา ภาษาไทยและภาษา ตะวันออก	ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยทักษิณ จ.สงขลา 90000	Tel : 089- 870- 6216 E-mail: pkhemkunasai@hotmail.com
97	นายศักรินทร์ ณ น่าน	นักศึกษาป.เอก โครงการRCSD	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200	Tel : 089- 756- 3782 E-mail: na_nan082@yahoo.co.th

98	อาจารย์ปรีดาพร ศรีสาคร	อาจารย์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น	Tel : 081- 051- 0245
99	นางบุษบา ประภาสพงศ์	นักวิชาการศึกษา 8 ว.	สถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ถ.ราชดำเนินนอก เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300	Tel : 087- 717- 8758 E-mail: mibussaba@hotmail.com
100	นางสาวอนงค์ เชื้อนนท์	--	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ถนนราชดำเนินนอก เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300	Tel : 085- 046- 8798 E-mail: anongchu@yahoo.com
101	รศ.อุบลวรรณ เปรมศรีรัตน์	อาจารย์ ประจำคณะนิเทศศาสตร์	คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	Tel : 089- 768- 3499 E-mail: --
102	นายกิตติศักดิ์ สว่างศรี	เลขานุการนายก	องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขมิ้น อ. ด่านช้าง จ. สุพรรณบุรี 72180	Tel : 087- 171- 2083 E-mail: --
103	นายอำพร เพ็ญธำรงรัตน์	รองนายกองค์การบริหารส่วน จังหวัด	องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ถ. อำเภอก. ต. หน้าเมือง อ. เมือง จ. ราชบุรี 70000	Tel : 086- 170- 5051 E-mail: --
104	นายไพโรจน์ เกตุพันธ์	นายกอบต.ปทุมวาปี	องค์การบริหารส่วนตำบลปทุมวาปี อ. ส่องดาว จ. สกลนคร 74190	Tel : 089- 227- 3241 E-mail: --
105	นายนิรันดร์ หาญฤทธิ์กุลชัย	ผู้ประสานงาน	ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 39 จังหวัดแพร่	Tel : 083- 324- 7956
106	นายเกียรติ มาหรั	ผู้ประสานงาน อำเภอร้องกวาง	ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 39 จังหวัดแพร่	Tel : 081- 882- 7437 E-mail: --
107	นายทรงจิต พูลลาภ	อาจารย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร	Tel : 081- 866- 8894

				E-mail: --
108	นางพิพัฒ พูลลาภ	บุคลากร	สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ	Tel : 087- 085- 5088 E-mail: --
109	นางนุสรา จันทะโก	ครูโรงเรียนวัดวังก	โรงเรียนวัดวังกวีเวการาม 25/12 หมู่ 2 ต.หนองลู อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี 71240	Tel : 086- 060- 3512 E-mail: nussarachan@hotmail.com
110	นางบุญชู สุขเจริญ	ศึกษานิเทศก์	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรีเขต 3 จังหวัดกาญจนบุรี	Tel : 034- 591- 111 ต่อ 20 Tel : 081- 382- 6947 E-mail: chu.01@hotmail.com
111	นายบุญนาค ศิลากุล	ศึกษานิเทศก์	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลาเขต 2 อ.บันนังสตา จ.ยะลา	Tel : 089- 975- 0049 E-mail: boonnark111@hotmail.com
112	นางสาวณัฐชา ทองย้อย	สื่อมวลชน	สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (Thai PBS)	Tel : 089- 812- 7166 E-mail: --
113	นายธนวิทย์ เลิศรณายงค์	สื่อมวลชน	สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (Thai PBS)	Tel : 089- 812- 3882 E-mail: --
114	นายทองมีสม	สื่อมวลชน	สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (Thai PBS)	Tel : 02- 791- 1662 E-mail: --
115	นายสิทธิชัย บุญประกอบ	--	100/1 หมู่ 7 ต.เขาสมิง อ.เขาสมิง จ.ตราด	Tel : 089- 934- 2805 E-mail: --
116	นายสมพงษ์ ดำรงวานิชชัย	--	149 หมู่ ต.ห้วยหมอนทอง อ.กำแพงแสน จ.นครปฐม	Tel : 081- 018- 8521 E-mail: --

117	นายอรรถชัย ไพเราะเสถียร	--	72/58 หมู่ 11 ต.ไร่ขิง อ.สามพราน จ.นครปฐม	Tel : 02- 811- 9165
118	นางสาวแก้วใจ จันท์เจริญ	--	ภาควิชาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี	Tel : 02- 470- 9387 E-mail: kaewchai@cpe.kmtt.ac.th
119	นางสาวเน่งน้อย กองเกิดทอง	--	56/10 หมู่ 10 ต.หอมเกร็ด อ.สามพราน จ.นครปฐม 73110	Tel : 089- 498- 6487 E-mail: kongkerttong@gmail.com
120	นางสาวสุนีย์ คำนวลศิลป์	--	55 หมู่ 11 ต.นราภิรมย์ อ.บางเลน จ.นครปฐม	Tel : 089- 915- 5979 E-mail: skumnuansin@yahoo.com
121	นางสาวทัศนีย์ เจริญพร	--	112 ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.ลำลูกกา จ.ปทุมธานี	Tel : 081- 657- 0599 E-mail: thasanee.charoenporn@nectec.or.th
122	ยุทากะ โทมโอะกะ	--	11/199 ซอย 18 ถ.งามวงศ์วาน ต.บางเขน อ.เมือง จ.นนทบุรี	Tel : 087- 676- 0255 E-mail: yutaka_t76@hotmail.com
123	นางสาวจันทิมา สว่างลาภ	--	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170	Tel : 087 906- 8708 E-mail: nemo_24-3@hotmail.com
124	นางสาวจิตติขวัญ ภูพันธ์ตระกูล	--	139/129 ซอย 19 หมู่บ้านปรารถนา坎ันท์โฮม ต.รังสิต อ.ธัญบุรี จ.ปทุมธานี	Tel : 081- 540- 6199 E-mail: jern08@hotmail.com
125	นางสาวจุฑามาส ธนะวัฒนา นนท์	--	7/1 ม.5 ต.หนองดินแดง อ.เมือง จ.นครปฐม 73000	Tel : 085- 197- 2342 E-mail: viwa_pen@hotmail.com
126	นางสาวสรยา ช่างทอง	--	101/7 ซอย B39 หมู่บ้านชาโดร์ ต.บางคูวัด อ.เมือง จ.ปทุมธานี 12000	Tel : 086- 811- 6836 E-mail: ninew_lonely@hotmail.com

127	นางสาวณัฐกา สกวนวงศ์	--	61/17 ซอยสวนเงิน แขวงพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร 10400	Tel : 086- 106- 1978 E-mail: plenattaka@yahoo.com
128	นางสาวศรีแพร คำกับ	--	มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี	Tel : --
129	นางสาวดียานา สะอิ	--	มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี	Tel : --
130	นายฐิติพันธ์ จันทร์หอม	--	วิทยาลัยเพาะช่าง มทร.รัตนโกสินทร์	Tel : 081- 927- 2988
131	นายสุริย์ ทองคงหาญ	--	24 หมู่ 5 ต.ไผ่หูช้าง อ.บางเลน จ.นครปฐม 73130	Tel : 089- 990- 2265
132	นายชวลิต อกรยุติธรรม	--	3/1 หมู่ 2 ต.ดอนตูม อ.บางเลน จ.นครปฐม	Tel : 034- 995- 087 E-mail: --
133	นายกฤตวรรณ เพชรคำดี	--	175 หมู่ 6 ต.บ้านดอน อ.อุททอง จ.สุพรรณบุรี	Tel : 081- 763- 6528 E-mail: krit_don@hotmail.com
134	นายอัศวินพัฒน์ บุญสูงเพชร	--	149 หมู่ 8 ต.บ้านดอน อ.อุททอง จ.สุพรรณบุรี	Tel : 081- 963- 8076
135	นายจารุวัจน์ สองเมือง	นักวิชาการ	มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา วิทยาเขตปัตตานี ต. เขาตุม อ. ยะรัง จ. ปัตตานี 94160	Tel : 081-766-1675 E-mail: webmaster@muallimthai.com
136	นายอัब्ดุลการิม สาแมง	นักวิชาการ	มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา วิทยาเขตปัตตานี ต. เขาตุม อ. ยะรัง จ. ปัตตานี 94160	Tel : 085- 595- 5648 E-mail: abuvijan@gmail.com
137	นายอัब्ดุลการิม สุหลง	นักวิจัย	56/3 ม.5 ต.ตะโละพะลอ อ.รามัน จ.ยะลา	Tel : 081- 096- 4628 E-mail: --
138	นายดีพะลี อะตะบู	ปราชญ์ชุมชน จ.ยะลา	54/1 ม.2 ต.ตะโละพะลอ อ.รามัน จ.ยะลา	Tel : 086- 299- 3413 E-mail: --
139	นายอัब्ดุลละอะ อิหะโละ	นักวิจัย	20/1 ม.5 ต.ตะโละพะลอ อ.รามัน จ.ยะลา	Tel : 089- 978- 9113 E-mail: --

140	นายสาริยา ซาเระ	นักวิจัย	19 ม.2 ต.กะตุนง อ.สายบุรี จ.ปัตตานี	Tel : 081- 092- 4513 E-mail: --
141	นายอับดุลเลาะ เปาะอิ	นักวิจัย	221/7 ถ.ท่าเสด็จ ต.ตะลัน อ.สายบุรี จ.ปัตตานี	Tel : 084-997- 4205 E-mail: --
142	นายอาแว ดีเยาะ	ผู้ใหญ่บ้านปายอโน	65 ม.3 ต.กะตุนง อ.สายบุรี จ.ปัตตานี	Tel : -- E-mail: --
143	นางสาวซาลีสะ มูซอ	หัวหน้าโครงการ	ม.3 ต.ตะโละไกรทอง อ.ไม้แก่น จ.ปัตตานี 94220	Tel : 080-137-9605 E-mail: salihanusor@yahoo.com
144	นางสาวแวซากียะห์ แวยูหนู	ครูศค.1/ร.ร.ตะโละไกรทอง	93 ม.4 ต.บ้านน้ำบ่อ อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี	Tel : 081-095-1651 E-mail: wae_saya@hotmail.com
145	นางสาวฟาดีละ แซะเฮง	ครูศค.1/ร.ร.บ้านตะโละ ไกรทอง	16/2 ม.1 ต.ดอนทราย อ.ไม้แก่น จ.ปัตตานี 94220	Tel : 089-230-5272 E-mail: farhan.49@hotmail.com
146	นายนาวาวิ กาโอง	หัวหน้าโครงการ	90/2 ม.7 ต.ประจัน อ.ยะรัง จ.ปัตตานี 94160	Tel : 081-095-7008 E-mail: --
147	นายอับดุลฮาเล็ม คาเร็ง	รองหัวหน้าโครงการบัณฑิต	12 ม.5 ต.ยะรัง อ.ยะรัง จ.ปัตตานี 94160	Tel : 084-407- 0973 E-mail: --
148	นางนาอีมะห์ เจะนิ	นักวิจัย โครงการวิจัยอาหาร	126 ม.6 ต.ศรีสาคร อ.ศรีสาคร จ.นราธิวาส	Tel : 084-858-3427 E-mail: --
149	นางสาวมารียม มะเก๊ะ	นักวิจัย โครงการวิจัยอาหาร	287 ม.10 ต.รือเสาะ อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส	Tel : 089-597-8798 E-mail: --
150	นายมัสกีน ปุนยัง	หัวหน้าทีมวิจัย โครงการพจนานุกรมสตูล	37 ม.2 ต.ปยู อ.เมือง จ.สตูล 91000	Tel : 081-897-3567 E-mail: --

151	นายอาสิต เต๊ะปยู	รองหัวหน้าทีมวิจัย โครงการพจนานุกรมสตูล	216 ม.3 ต.ตำมะลัง อ.เมือง จ.สตูล 91000	Tel : 081-608-4654 E-mail: --
152	นายราหีม รักสะอาด	นักปราชญ์ชาวบ้าน โครงการพจนานุกรมสตูล	213/2 ต.ตำมะลัง อ.เมือง จ.สตูล 91000	Tel : 086-28632183 E-mail: --
153	นายอัศติติกร มนะอ	พี่เลี้ยงทีมวิจัย โครงการประเด็นภาษา	6/1 ม.4 ต.ลูโปะบายะ อ.ยิงอ จ.นราธิวาส	Tel : 087-967-7554 E-mail:
154	นายบุรฮานุดดีน สมะยี่	ผู้ช่วยพี่เลี้ยงทีมวิจัย โครงการประเด็นภาษา	5 ม.5 ต.ลูโปะบายะ อ.ยิงอ จ.นราธิวาส	Tel : 084-194-9652 E-mail: --
155	นางแวฮีมเซาะ ปารามัล	--	107/1 ม.6 ต.ปยูต อ.เมือง จ.ปัตตานี 94000	Tel : 073- 434- 288 E-mail: --
156	ด.ญ.นุรุลอุสนี ปารามัล	--	107/1 ม.6 ต.ปยูต อ.เมือง จ.ปัตตานี 94000	Tel : 073- 434- 288 E-mail: --
157	นายมะลีก็ เจะเลาะ	--	22/73 ม.10 ต.บานา อ.เมือง จ.ปัตตานี 94000	Tel : -- E-mail: --
158	นายสาเหอะอับลเลาะ อัลยุฟรี	ผู้ประสานงานในพื้นที่	32 ม.2 ต.มะนังยง อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี 94150	Tel : 073- 487- 046 Mobile: 080- 138- 1828
159	นายแวมายิ ปารามัล	อาจารย์ภาควิชาภาษามลายู	107/1 ม.6 ต.ปยูต อ.เมือง จ.ปัตตานี 94000	Tel : 086- 958- 9805 E-mail: --
160	นายรุญฮาน มาซอ	ผู้ช่วยผู้ประสานงานในพื้นที่	5 ม.1 ต.ดอนทราย อ.ไม้แก่น จ.ปัตตานี 94220	Tel : 081- 846- 2008 E-mail: unic_4@hotmail.com
161	นายอับลเลาะ ขรีดาโอ๊ะ	พี่เลี้ยงฝ่ายวิชาการ	31/1 ม.4 ถ.บ้านนา ต.บ้านนา อ.จะนะ จ.สงขลา 90130	Tel : 083- 195- 6490 E-mail: lah119@hotmail.com

162	นางสาวถ้วนซอพียะห์ อัลยุฟรี	เจ้าหน้าที่ธุรการ-ฐานข้อมูล	32 ม.2 ต.มะนังยง อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี 49150	Tel : 073- 487- 046 Mobile: 086- 597- 2760 E-mail: alsofiah@yahoo.com
163	นางสาวอาชียะ ดอเลาะ	เจ้าหน้าที่การเงิน-การบัญชี	142 ม.4 ต.ตุง อ.หนองจิก จ.ปัตตานี	Tel : 073- 318- 196 Mobile: 081- 598- 4559 E-mail: asee_757@hotmail.com
164	นางแวอามีเนาะ วาเลาะ	ครูอนุบาล 1	โรงเรียนบ้านประจัน อ.ยะรัง จ.ปัตตานี 94160	Tel : 089- 658- 6043 E-mail: --
165	นางถ้วนเยาะ นิสะนี	ครูอนุบาล 2	โรงเรียนบ้านประจัน อ.ยะรัง จ.ปัตตานี 94160	Tel : 086- 298- 0533 E-mail: --
166	นางสาวนูริดา มะสารี	ครูผู้ประสานงาน จ.ปัตตานี	โรงเรียนบ้านประจัน อ.ยะรัง จ.ปัตตานี 94160	Tel : 087- 791- 6122 nurida_pattani@hotmail.com
167	นางซารีฮะ หมัดหะรี	ครูอนุบาล 1	3/20 ม.1 ต.สะเตงนอก อ.เมือง จ.ยะลา 95000	Tel : 089- 859- 8859 E-mail: --
168	นางรุสน๊ะ มะดีเยาะ	ครูผู้ประสานงาน จ.ยะลา	5/3 ม.5 ต.ตะโละพะลอ อ.รามัน จ.ยะลา 95140	Tel : 087- 899- 7537 E-mail: --
169	นางโซเฟีย คลานุรักษ์	ศึกษานิเทศก์ จ.ยะลา	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต 1 ถ.สุขยางค์ ต.สะเตง จ.ยะลา 95000	Tel : 081- 959- 3082 E-mail: sofiayala1@hotmail.com
170	นายอภิสิทธิ์ แลสะ	ผอ.โรงเรียนไทยรัฐวิทยา10	โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 10 อ.เมือง จ.นราธิวาส 96000	Tel : 081- 959- 0786 E-mail: --
171	นางนรมาน หะยีดอเลาะ	ครูอนุบาล 1	โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 10 อ.เมือง จ.นราธิวาส 96000	Tel : 087- 293- 7241 E-mail: --

172	นางสาวอัสนะ บินสุหลง	ครูผู้ประสานงาน จ.นราธิวาส	57 ม.5 ต.กะลุวอเหนือ อ.เมือง จ.นราธิวาส 96000	Tel : -- E-mail: --
173	นางสิริพร ศรีเรือง	ศึกษานิเทศก์ จ.นราธิวาส	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาสเขต 1 อ.เมือง จ.นราธิวาส 96000	Tel : 081- 599- 1935 E-mail: --
174	นางการาสม ปะลาวัน	ครูอนุบาล 1	111 ม.2 ต.ตำมะลัง อ.เมือง จ.สตูล	Tel : 086- 958- 2649 E-mail: --
175	นายศราวุธ ดอล๊ะ	ครูผู้ประสานงาน จ.สตูล	19 ม.2 ต.ตำมะลัง อ.เมือง จ.สตูล	Tel : 081- 748- 7397 E-mail: asmil_aya@hotmail.com
176	นายอหัมมัดอาฟานดี มานี	ผู้ประสานงานวิจัยในพื้นที่ โครงการการใช้ภาษาในสื่อ ท้องถิ่น	106 ม.2 ต.ยะตะ อ.รามัน จ.ยะลา	Tel : 081- 678- 3426 E-mail: afan.d@hotmail.com
177	นายสากริยา อาแว	ผู้ประสานงานวิจัยในพื้นที่ โครงการการใช้ภาษา ในสื่อท้องถิ่น	12 ม.7 ต.ปยุต อ.เมือง จ.ปัตตานี 94000	Tel : 086- 629- 6968 E-mail: z_awae@windo.live.com
178	นายนิโกะ ดุลยเดช	นักวิจัย	1 ม.7 ต.เจ๊ะเห อ.ตากใบ จ.นราธิวาส	Tel : 085- 080- 5502 E-mail: --
179	นายมาหามะ ยูโซะ	นักวิจัย	182 ต.เจ๊ะเห อ.ตากใบ จ.นราธิวาส	Tel : 084- 068- 8995 E-mail: --
180	นายแหวติเลาะ ปูเตะ	นักวิจัย	30 ม.3 ต.สะตาวา อ.ยะรัง จ.ปัต	Tel : 084- 035- 8600 E-mail: --
181	นายสุรพล ไชยพงษ์	กลุ่มชาติพันธุ์ของ	โรงเรียนวัดคลองพลู ต.คลองพลู อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี	Tel : 081- 723- 0679 E-mail: --

182	นางสมร ไชยพงษ์	กลุ่มชาติพันธุ์ของ	โรงเรียนวัดคลองพลู ต.คลองพลู อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี	Tel : 089- 831- 9093 E-mail: --
183	นายเสียง คล้ายมะลิ	กลุ่มชาติพันธุ์ของ	21 หมู่ 4 ต.คลองพลู อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี	Tel : -- E-mail: --
184	นายศุภกฤต ผกามาศ	กลุ่มชาติพันธุ์ของ	57/ 20 หมู่ 8 ต.คลองพลู อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี	Tel : -- E-mail: --
185	นางสาวกชกร พัฒเสมา	กลุ่มชาติพันธุ์ของ	โรงเรียนวัดคลองพลู ต.คลองพลู อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี	Tel : 081- 762- 4825 E-mail: --
186	นายประวีร์ บรรจงการ	กลุ่มชาติพันธุ์ของ	64/3 ม.1 ต.พลิว อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี	Tel : 089- 931- 6059 E-mail: yit.bunjo@hotmail.com
187	นายชัยณรงค์ อาลัย	กลุ่มชาติพันธุ์ของ	21/4 ม.5 ต.ตะเคียนทอง อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี	Tel : -- E-mail: --
188	นายอเนก ฉัตรเงิน	กลุ่มชาติพันธุ์ของ	1/4 ม.5 ต.ตะเคียนทอง อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี	Tel : -- E-mail: --
189	นายบุญธรรม ควรสถาน	กลุ่มชาติพันธุ์ของ	15/6 ม.4 ต.ตะเคียนทอง อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี	Tel : -- E-mail: --
190	นายเงิน ผันผาย	กลุ่มชาติพันธุ์ของ	1/2 ม.4 ต.คลองพลู อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี	Tel : 086- 111- 4752 E-mail: --
191	นายเฉียน ผันผาย	กลุ่มชาติพันธุ์ของ	22 ม.4 ต.คลองพลู อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี	Tel : -- E-mail: --
192	นางจิ้น ผันผาย	กลุ่มชาติพันธุ์ของ	22 ม.4 ต.คลองพลู อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี	Tel : -- E-mail: --

193	นายหนู สีสสมบัติ	กลุ่มชาติพันธุ์ซอง	โรงเรียนวัดคลองพลู ต.คลองพลู อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี	Tel : -- E-mail: --
194	นายจารึก แก้วสว่าง	กลุ่มชาติพันธุ์ซอง	19/1 ต.คลองพลู อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี	Tel : -- E-mail: --
195	นายมนต์เฑียร พัฒเสมา	กลุ่มชาติพันธุ์ซอง	29 หมู่ 8 ต.คลองพลู อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี	Tel : -- E-mail: --
196	นายรุ่งเพชร ผันผาย	กลุ่มชาติพันธุ์ซอง	21/9 ต.คลองพลู อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี	Tel : -- E-mail: --
197	นางสมศรี สุดใส	กลุ่มชาติพันธุ์ซอง	4/1 ม.6 ต.ตะเคียนทอง อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี	Tel : -- E-mail: --
198	นางไพจิตร วรวาทเวทย์มนต์	กลุ่มชาติพันธุ์ซอง	โรงเรียนวัดทุ่งกบิล ต.คลองพลู อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี	Tel : -- E-mail: --
199	นางราตรี เผื่อนประไพ	กลุ่มชาติพันธุ์ซอง	โรงเรียนวัดทุ่งกบิล ต.คลองพลู อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี	Tel : 084- 770- 3825 E-mail: --
200	นางสุนันทา ลิมปพฤกษ์	กลุ่มชาติพันธุ์ซอง	สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอเขาฉกรรจ์ อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี	Tel : 086- 331- 5569 E-mail: sunanta.jim@hotmail.com
201	นางศิริพร หมั่นงาน	กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ	93 ม.1 ซอยเทศบาล 4 ถ.สุนทรารายณ์ ต.วะตะแบก อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : 081- 321- 6993 E-mail: --
202	นายประวิทย์ หมั่นงาน	กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ	93 ม.1 ซอยเทศบาล 4 ถ.สุนทรารายณ์ ต.วะตะแบก อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : 081- 967- 1192 E-mail: --
203	ด.ญ.สุภาพร ปัญญา	กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ	โรงเรียนวัดวังอ้ายคง อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : -- E-mail: --

204	ด.ญ.จิราพร มลิวรรณ	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกกร	โรงเรียนวัดวังอ้ายคง อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : -- E-mail: --
205	ด.ญ.ธัญญาลักษณ์ แจ่มสูงเนิน	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกกร	โรงเรียนวัดวังอ้ายคง อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : -- E-mail: --
206	ด.ญ.ณัตติกา กลิ่นศรีสุข	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกกร	โรงเรียนวัดวังอ้ายคง อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : -- E-mail: --
207	สอ.บุญประกอบ กิ่งแฝง	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกกร	โรงเรียนวังโพธิ์สว่างศิลป์ 227 ม.4 ต.บ้านไร่ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : 084- 328- 4371 E-mail: --
208	นายภุชงค์ บุกลั่นเหิยะ	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกกร	โรงเรียนวังโพธิ์สว่างศิลป์ 227 ม.4 ต.บ้านไร่ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : 087- 233- 7747 E-mail: --
209	นายประยูร มองทองกลาง	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกกร	61 ม.1 ต.บ้านไร่ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : 084- 703- 9118 E-mail: --
210	นายพนม จิตต์จำนง	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกกร	384 หมู่ 1 ต.บ้านไร่ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : -- E-mail: --
211	นายทองพิทักษ์ ยันจตุรัส	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกกร	607 ม.4 อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : 085- 767- 9404 E-mail: --
212	นายอ้ายด ยุ่มจตุรัส	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกกร	147 ต.บ้านไร่ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : -- E-mail: --
213	นายดอกไม้ ยจตุรัส	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกกร	31 ม.4 ต.นาบงกัฒ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : -- E-mail: --
214	ด.ช.สุริยา แก้วเขียว	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกกร	--	Tel : -- E-mail: --

215	นางปึก มดจตุรัส	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์	15 ม.4 บ้านวังอ้ายโพธิ์ ต.บ้านไร่ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : -- E-mail: --
216	นายช้อย ยิ้มจตุรัส	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์	--	Tel : -- E-mail: --
217	นางสาวกวีวรรณ พฤตจิระวงศ์	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์	โรงเรียนวังโพธิ์สว่างศิลป์ 227 ม.4 ต.บ้านไร่ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : 084- 742- 0755 E-mail: --
218	นางบงกชทิพย์ ชุมศรี	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์	โรงเรียนวังโพธิ์สว่างศิลป์ 227 ม.4 ต.บ้านไร่ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : 089- 865- 8601 E-mail: --
219	นางอรทัย ศรีสุวรรณค์	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์	โรงเรียนวังโพธิ์สว่างศิลป์ 227 ม.4 ต.บ้านไร่ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : -- E-mail: --
220	นางสาวเสาวนีย์ วงศ์รี	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์	โรงเรียนวังโพธิ์สว่างศิลป์ 227 ม.4 ต.บ้านไร่ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : -- E-mail: --
221	นริศ น้อยจันทร์วงศ์	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์	โรงเรียนวังโพธิ์สว่างศิลป์ 227 ม.4 ต.บ้านไร่ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : -- E-mail: --
222	พงศธร คงแดง	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์	โรงเรียนวังโพธิ์สว่างศิลป์ 227 ม.4 ต.บ้านไร่ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : -- E-mail: --
223	ศิริภูมิ หาญเวช	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์	โรงเรียนวังโพธิ์สว่างศิลป์ 227 ม.4 ต.บ้านไร่ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : -- E-mail: --
224	เสนาะ ยิ้มจตุรัส	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์	โรงเรียนวังโพธิ์สว่างศิลป์ 227 ม.4 ต.บ้านไร่ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : -- E-mail: --
225	พงษ์ศักดิ์ หาญณรงค์	กลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกอร์	โรงเรียนวังโพธิ์สว่างศิลป์ 227 ม.4 ต.บ้านไร่ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : -- E-mail: --

226	พรเทพ สิมมา	กลุ่มชาติพันธุ์อุยกูร์	โรงเรียนวังโพธิ์สว่างศิลป์ 227 ม.4 ต.บ้านไร่ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ	Tel : -- E-mail: --
227	นายมนัส ขุนณรงค์	กลุ่มชาติพันธุ์ก๋อง	26 หมู่ 10 บ้านกกเชียง ต.ห้วยขมิ้น อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี	Tel : 086- 133- 4120 Mobile : 085- 264- 8750
228	นางธิดา เพ็ญศิริ	กลุ่มชาติพันธุ์ก๋อง	125 ม.10 ต.ห้วยขมิ้น อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี	Tel : 084- 734- 8073 Mobile : 087- 155- 4209
229	นางสาวจามรี แสนเงิน	กลุ่มชาติพันธุ์ก๋อง	15 ม.10 ต.ห้วยขมิ้น อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี	Tel : -- E-mail: --
230	นางฉวีวรรณ ศิริปมา	กลุ่มชาติพันธุ์ก๋อง	20/1 ม.10 ต.ห้วยขมิ้น อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี	Tel : 087- 108- 5810 E-mail: --
231	นางอัจฉรา พิมพพันธ์	กลุ่มชาติพันธุ์ก๋อง	72 ม.10 ต.ห้วยขมิ้น อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี	Tel : -- E-mail: --
232	ด.ญ.อรัญญา พิมพพันธ์	กลุ่มชาติพันธุ์ก๋อง	72 ม.10 ต.ห้วยขมิ้น อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี	Tel : -- E-mail: --
233	ด.ญ.โสภา สิงขร	กลุ่มชาติพันธุ์ก๋อง	104 ม.10 ต.ห้วยขมิ้น อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี	Tel : -- E-mail: --
234	นางสาวโสริยา สิงขร	กลุ่มชาติพันธุ์ก๋อง	104 ม.10 ต.ห้วยขมิ้น อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี	Tel : -- E-mail: --
235	นายมานิช ขุนณรงค์	กลุ่มชาติพันธุ์ก๋อง	26 ม.10 ต.ห้วยขมิ้น อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี	Tel : -- E-mail: --
236	นายหอม รังษีบุตร	กลุ่มชาติพันธุ์ก๋อง	19 ม.10 ต.ห้วยขมิ้น อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี	Tel : -- E-mail: --

237	นายแสวง รังสิมากุล	กลุ่มชาติพันธุ์ก่อง	141 ม.10 ต.ห้วยขมิ้น อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี	Tel : -- E-mail: --
238	นายอำนาจ	กลุ่มชาติพันธุ์ก่อง	8/1 ม.3 ต.ทองหลวง อ.ห้วยคต จ.อุทัยธานี	Tel : 089- 918- 8124 Tel : 089- 228- 9330
239	นายยาม คงคำ	กลุ่มชาติพันธุ์ก่อง	8/1 ม.3 ต.ทองหลวง อ.ห้วยคต จ.อุทัยธานี	Tel : -- E-mail: --
240	นางสาวอำไพ มัชฌมาน	กลุ่มชาติพันธุ์มอญ	55 ม. 12 ต.คู้งพยอม อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี 70110	Tel : 032- 372- 415 Mobile : 085- 701- 0950
241	นายเตรียมชัย อุทัยวัฒน์	กลุ่มชาติพันธุ์มอญ	โรงเรียนวัดบ้านม่วง ต.บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี 70110	Tel : 089- 743- 5734 E-mail: --
242	นางรวง สืบวงษ์	กลุ่มชาติพันธุ์มอญ	43/4 ม. 5 ต.บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี 70110	Tel : 032- 297- 023 E-mail: --
243	นายสุนน เตียเย	กลุ่มชาติพันธุ์มอญ	หมู่ 9 ต.คู้งพยอม อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี 70110	Tel : 032- 297- 411 E-mail: --
244	นายนคร มัชฌมาน	กลุ่มชาติพันธุ์มอญ	1 หมู่ 9 ต.คู้งพยอม อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี 70110	Tel : 084- 480- 3667 E-mail: --
245	นางสาวงค์ พรหมอินทร์	กลุ่มชาติพันธุ์มอญ	99 หมู่ 9 ต.บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี 70110	Tel : 032- 372- 9392 Mobile : 089- 885- 8817
246	นางบุญเรือน พิณเนียม	กลุ่มชาติพันธุ์มอญ	164 หมู่ 4 ต.บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี 70110	Tel : 032- 372- 4283 Mobile : --
247	นางสาวชอบ กลิ่นเกลลา	กลุ่มชาติพันธุ์มอญ	25 หมู่ 9 ต.คู้งพยอม อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี 70110	Tel : 032- 297- 419 Mobile : --

248	นางสาวจิตละมุน สันทอง	กลุ่มชาติพันธุ์มอญ	49 หมู่ 9 ต.คังพยอม อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี 70110	Tel : 032- 297- 385 Mobile : 087- 141- 4974
249	นายสนิท พองนวล	กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย	192 ม.7 ต.จีกแตก อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์	Tel : 089- 980- 4028 E-mail: --
250	นายมนตรี ดอกแก้ว	กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์เขต 3 อ.ปราสาท จ.สุรินทร์ 32140	Tel : 087- 447- 2003 E-mail: --
251	นายเจตจง ชุ่มมาก	กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย	197 ม.7 ต.สำเภาลุน อ.บัวเสต จ.สุรินทร์	Tel : -- E-mail: --
252	นายยุทธนา ภูมิสูง	กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย	118 ม.20 ต.บักได อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์	Tel : -- E-mail: --
253	นายบุญจันทร์ ไยพิมพ์	กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย	72 ม.6 ต.บักได อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์	Tel : 085- 017- 5708 E-mail: --
254	นางอุไรวรรณ สมหวัง	กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย	159 ม.8 ต.บักได อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์	Tel : 080- 738- 4722 E-mail: --
255	นางบรรทม สุขประสพ	กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย	25 ม.8 ต.บักได อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์	Tel : 085- 028- 3830 E-mail: --
256	นางเรืองรอง สุจิตวิทย์	กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย	94 ม.20 ต.บักได อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์	Tel : 086- 866- 8774 E-mail: --
257	นางศุติกานต์ ภูมิสูง	กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย	118 ม.20 ต.บักได อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์	Tel : 087- 260- 7438 E-mail: --
258	นางประชุมพร สังข์น้อย	กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย	742 ม.2 ต.ทังแอน อ.ปราสาท จ.สุรินทร์	Tel : 086- 2522- 2587 E-mail: --

259	นายประสพ เวลาเกิด	กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย	โรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ต.เชื้อเพลิง อ.ปราสาท จ.สุรินทร์ (สพท.สุรินทร์เขต 3)	Tel : 083- 564- 5673 E-mail: --
260	นายจำนง เจริญศิริ	กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย	โรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ต.เชื้อเพลิง อ.ปราสาท จ.สุรินทร์ (สพท.สุรินทร์เขต 3)	Tel : 089- 584- 3389 E-mail: --
261	นายปัญญา สายธนู	กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย	โรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ต.เชื้อเพลิง อ.ปราสาท จ.สุรินทร์ (สพท.สุรินทร์เขต 3)	Tel : 084- 301- 2102 E-mail: --
262	นายสมเกียรติ เรื่องวิเศษ	กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย	โรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ต.เชื้อเพลิง อ.ปราสาท จ.สุรินทร์ (สพท.สุรินทร์เขต 3)	Tel : 086- 875- 1013 E-mail: --
263	นายกิตติพงษ์ ประเทือง	กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย	โรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ต.เชื้อเพลิง อ.ปราสาท จ.สุรินทร์ (สพท.สุรินทร์เขต 3)	Tel : 089- 843- 8607 E-mail: --
264	นางสุดารัตน์ สายกลิ่น	กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย	โรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ต.เชื้อเพลิง อ.ปราสาท จ.สุรินทร์ (สพท.สุรินทร์เขต 3)	Tel : 081- 157- 3899 E-mail: --
265	นางนิภา เวลาเกิด	กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย	โรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ต.เชื้อเพลิง อ.ปราสาท จ.สุรินทร์ (สพท.สุรินทร์เขต 3)	Tel : 081- 967- 4990 E-mail: --
266	นางแสงจันทร์ คำเขียว	กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย	โรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ต.เชื้อเพลิง อ.ปราสาท จ.สุรินทร์ (สพท.สุรินทร์เขต 3)	Tel : 081- 967- 5991 E-mail: --
267	นางมารศรี พรหมนิมิตร์	กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย	โรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ต.เชื้อเพลิง อ.ปราสาท จ.สุรินทร์ (สพท.สุรินทร์เขต 3)	Tel : 087- 125- 8584 E-mail: --
268	นางปาริย์ ดนเสมอ	กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย	โรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ต.เชื้อเพลิง อ.ปราสาท จ.สุรินทร์ (สพท.สุรินทร์เขต 3)	Tel : 087- 878- 9423 E-mail: pajaree06@hotmail.com
269	นางวรุณี บุญพร้อม	กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทย	109 ม.11 บ้านเทพอุดม อ.สังขละ จ.สุรินทร์ 32150	Tel : 089- 849- 4442 E-mail: crooeittawan@hotmail.com

270	นายเทวี โคตรสระ	กลุ่มชาติพันธุ์โซ่ (ทะวืง)	70 ม.3 บ้านหนองม่วง ต.ปทุมวาปี อ.ส่องดาว จ.สกลนคร 47190	Tel : 085- 683- 0142 E-mail: --
271	นายศาลา คำเรืองโคตร	กลุ่มชาติพันธุ์โซ่ (ทะวืง)	132/ 3 บ้านหนองม่วง ต.ปทุมวาปี อ.ส่องดาว จ.สกลนคร	Tel : -- E-mail: --
272	นายบุญมี คำเรืองโคตร	กลุ่มชาติพันธุ์โซ่ (ทะวืง)	53/3 บ้านหนองม่วง ต.ปทุมวาปี อ.ส่องดาว จ.สกลนคร	Tel : -- E-mail: --
273	นายสมอง จันทรโคตรแก้ว	กลุ่มชาติพันธุ์โซ่ (ทะวืง)	25/9 ม.3 บ้านหนองเจริญ ต.ปทุมวาปี อ.ส่องดาว จ.สกลนคร	Tel : -- E-mail: --
274	นางลำไย สายจันทร์	กลุ่มชาติพันธุ์โซ่ (ทะวืง)	11 ม.3 ต.ปทุมวาปี อ.ส่องดาว จ.สกลนคร 47190	Tel : 081- 184- 4230 E-mail: --
275	นายปริญญา ภูเวียงวงศ์	กลุ่มชาติพันธุ์โซ่ (ทะวืง)	155 ม.3 ต.ปทุมวาปี อ.ส่องดาว จ.สกลนคร 47190	Tel : 080- 186- 7350 E-mail: --
276	นายมัน จันทรโคตรแก้ว	กลุ่มชาติพันธุ์โซ่ (ทะวืง)	35/3 บ้านหนองม่วง ต.ปทุมวาปี อ.ส่องดาว จ.สกลนคร 47190	Tel : -- E-mail: --
277	นายวิเวศ คำเรืองโคตร	กลุ่มชาติพันธุ์โซ่ (ทะวืง)	158/3 บ้านหนองม่วง ต.ปทุมวาปี อ.ส่องดาว จ.สกลนคร 47190	Tel : -- E-mail: --
278	นายประมงค์ สุขชิน	กลุ่มชาติพันธุ์โซ่ (ทะวืง)	โรงเรียนบ้านหนองม่วง ต.ปทุมวาปี อ.ส่องดาว จ.สกลนคร 47190	Tel : 083- 338- 9123 E-mail: --
279	นายรัชชัย กองธรรม	กลุ่มชาติพันธุ์โซ่ (ทะวืง)	โรงเรียนบ้านหินเหิบ อ.วานรนิวาส จ.สกลนคร (สพท.สกลนครเขต 3)	Tel : 084- 786- 9049 E-mail: --
280	นายสุวิธ คำปัญญา	กลุ่มชาติพันธุ์โซ่ (ทะวืง)	116 ม.9 บ้านกุดขาม ต.เจริญศิลป์ อ.เจริญศิลป์ จ.สกลนคร	Tel : 087- 007- 7995 E-mail: --

281	นายวิเชียร เอกนิกร	กลุ่มชาติพันธุ์กะซอง	22/1 ม.3 ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด	Tel : -- E-mail: --
282	นางสมศรี เกตุถึก	กลุ่มชาติพันธุ์กะซอง	20/3 ม.3 ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด	Tel : -- E-mail: --
283	นางเจียง อินทรประเสริฐ	กลุ่มชาติพันธุ์กะซอง	23/3 ม.3 ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด	Tel : -- E-mail: --
284	นางสาวเสวย เอกนิกร	กลุ่มชาติพันธุ์กะซอง	26/1 ม.3 ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด	Tel : -- E-mail: --
285	นายพิชิต เอกนิกร	กลุ่มชาติพันธุ์กะซอง	20 ม.3 ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด	Tel : -- E-mail: --
286	นางวัชรีย์ เอกนิกร	กลุ่มชาติพันธุ์กะซอง	22 ม.3 ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด	Tel : -- E-mail: --
287	นางสุนันท์ พรหมบาล	กลุ่มชาติพันธุ์กะซอง	14 ม.3 ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด	Tel : -- E-mail: --
288	นายอาทิตย์ เอกนิกร	กลุ่มชาติพันธุ์กะซอง	14 ม.3 ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด	Tel : -- E-mail: --
289	นางสาวจันทร์ดา คงทน	กลุ่มชาติพันธุ์กะซอง	12 ม.3 ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด	Tel : -- E-mail: --
90	นายเมธี เกตุถึก	กลุ่มชาติพันธุ์กะซอง	18/9 ม.3 ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด	Tel : -- E-mail: --
291	ด.ญ.อรดา เกตุถึก	กลุ่มชาติพันธุ์กะซอง	20/2 ม.3 ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด	Tel : -- E-mail: --

292	ด.ช.สุธิพันธุ์ เกตุถึก	กลุ่มชาติพันธุ์กะซอง	20 ม.3 ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด	Tel : -- E-mail: --
293	ด.ช.วีระชัย จันทเสน	กลุ่มชาติพันธุ์กะซอง	24 ม.3 ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด	Tel : -- E-mail: --
294	ด.ญ.ดวงกมล เอกนิกร	กลุ่มชาติพันธุ์กะซอง	24 ม.3 ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด	Tel : -- E-mail: --
295	ด.ญ.สุริตา อยู่ถนอม	กลุ่มชาติพันธุ์กะซอง	26/1 ม.3 ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด	Tel : -- E-mail: --
296	นายป้อ ขจรศักดิ์ศรี	กลุ่มชาติพันธุ์ละเวือ	24/1 ม.3 ต.ป่าแป๋ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน	Tel : 084- 372 4854 E-mail: --
297	นายตุน จันเป็ง	กลุ่มชาติพันธุ์ละเวือ	36/2 ม.3 ต.ป่าแป๋ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน	Tel : 081- 169- 1876 E-mail: --
298	นายธวัช เชาว์กุลดี	กลุ่มชาติพันธุ์ละเวือ	38/1 ม.3 ต.ป่าแป๋ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน	Tel : 085- 625- 7638 E-mail: --
299	นายวิบูลย์ มหาศักดิ์สิทธิ์	กลุ่มชาติพันธุ์ละเวือ	50/1 ม.3 ต.ป่าแป๋ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน	Tel : 084- 809- 5276 E-mail: --
300	นายสังวร ผู้สรรเสริญ	กลุ่มชาติพันธุ์ละเวือ	44 ม.3 ต.ป่าแป๋ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน	Tel : 080- 792- 3825 E-mail: --
301	นางจันทร์ฉาย มหาศักดิ์สิทธิ์	กลุ่มชาติพันธุ์ละเวือ	50/1 ม.3 ต.ป่าแป๋ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน	Tel : 085- 620- 0571 E-mail: --
302	นายคำผั่น เมืองงาม	กลุ่มชาติพันธุ์ละเวือ	29 ม.3 ต.ป่าแป๋ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน	Tel : 081- 167- 2998 E-mail: --

303	นายคัมภีร์ เครือชุย	กลุ่มชาติพันธุ์ละเวือ	42/1 ม.3 ต.ป่าแป๋ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน	Tel : 081- 164- 9693 E-mail: --
304	นายอุดม สุขเสนห์	กลุ่มชาติพันธุ์มลาบรี	203 ม.14 ต.บ้านเวียง อ.ร้องกวาง จ.แพร่	Tel : 089- 835- 7561 E-mail: malbri@gmail.com
305	นายสุนทร ศรีพนาสุข	กลุ่มชาติพันธุ์มลาบรี	202 ม.13 ต.บ้านเวียง อ.ร้องกวาง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
306	นายวีระ ศรีชาวป่า	กลุ่มชาติพันธุ์มลาบรี	ม.13 ต.บ้านเวียง อ.ร้องกวาง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
307	นางนริگانต์ ชาวพนาไพร	กลุ่มชาติพันธุ์มลาบรี	201 ม.13 ต.บ้านเวียง อ.ร้องกวาง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
308	นายบุญทิพย์ ดอยศักดิ์	กลุ่มชาติพันธุ์มลาบรี	173 ม.13 ต.บ้านเวียง อ.ร้องกวาง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
309	นางดวงพร เจริญศิริพนา	กลุ่มชาติพันธุ์มลาบรี	184 ม.13 ต.บ้านเวียง อ.ร้องกวาง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
310	นางพิน เจริญศิริพนา	กลุ่มชาติพันธุ์มลาบรี	173 ม.13 ต.บ้านเวียง อ.ร้องกวาง จ.แพร่	Tel : 081- 165- 0150 E-mail: --
311	ด.ญ.ใหม่ ชาวพนาไพร	กลุ่มชาติพันธุ์มลาบรี	200 ม.13 ต.บ้านเวียง อ.ร้องกวาง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
312	นายสมคิด น้ำใจศิริ	กลุ่มชาติพันธุ์มลาบรี	184 ม.13 ต.บ้านเวียง อ.ร้องกวาง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
313	นางสาวอำพร ศรีชาวป่า	กลุ่มชาติพันธุ์มลาบรี	171 ม.13 ต.บ้านเวียง อ.ร้องกวาง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --

314	นายชววิทย์ ศรีชาวป่า	กลุ่มชาติพันธุ์มลาปรี	172 ม.13 ต.บ้านเวียง อ.ร้องกวาง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
315	นางสาวศิริพร อรรถพลภูษิต	กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง	24 ม.13 ต.บ้านห้วยฮ่อม อ.ร้องกวาง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
316	นางจันทนา ปัสพงษ์	7	24 ม.13 ต.บ้านห้วยฮ่อม อ.ร้องกวาง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
317	นายศิริสิทธิ์ แสนว่าง	กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง	64 ม.13 ต.บ้านห้วยฮ่อม อ.ร้องกวาง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
318	นายมั่ง แสนกือ	กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง	23 ม.13 ต.บ้านห้วยฮ่อม อ.ร้องกวาง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
319	นายจักรพงษ์ อรรถพลภูษิต	กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง	24 ม.13 ต.บ้านเวียง อ.ร้องกวาง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
320	นายก่อเกียรติ แสนจาง	กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง	25 ม.13 ต.บ้านเวียง อ.ร้องกวาง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
321	นางสาวเพ็ญภา แสนท้าว	กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง	32 ม.13 ต.บ้านเวียง อ.ร้องกวาง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
322	นายไข่ แสนจาง	กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง	8 ม.13 ต.บ้านห้วยฮ่อม อ.ร้องกวาง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
323	นายปรีชา แสนว่าง	กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง	44 ม.13 ต.บ้านห้วยฮ่อม อ.ร้องกวาง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
324	นางเหม่า แสนยาง	กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง	6 ม.13 ต.บ้านห้วยฮ่อม อ.ร้องกวาง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --

325	นายธีรภาพ เชื้อนสี	กลุ่มชาติพันธุ์อิมปี	87 ม.8 ต.สวนเขื่อน อ.เมือง จ.แพร่	Tel : 084- 610- 1433 E-mail: --
326	นายเสน่ห์ สีต้อ	กลุ่มชาติพันธุ์อิมปี	5 ม.4 ต.สวนเขื่อน อ.เมือง จ.แพร่	Tel : 082- 182- 3695 E-mail: --
327	นายสัญญาชัย เลียบยอด	กลุ่มชาติพันธุ์อิมปี	71 ม.8 ต.สวนเขื่อน อ.เมือง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
328	นายขันต์ สิริพดำรงกุล	กลุ่มชาติพันธุ์อิมปี	161/1 ม.4 ต.สวนเขื่อน อ.เมือง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
329	นางลอย สีต้อ	กลุ่มชาติพันธุ์อิมปี	11/1 ม.4 ต.สวนเขื่อน อ.เมือง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
330	นางหลอง วิเย็น	กลุ่มชาติพันธุ์อิมปี	182 ม.4 ต.สวนเขื่อน อ.เมือง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
331	นายอินเต้ เชื้อนล่อม	กลุ่มชาติพันธุ์อิมปี	67 ม.8 ต.สวนเขื่อน อ.เมือง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
332	นายปัน สีต้อ	กลุ่มชาติพันธุ์อิมปี	133/1 ม.4 ต.สวนเขื่อน อ.เมือง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
333	นางมานี ดวงหอม	กลุ่มชาติพันธุ์อิมปี	118 ม.8 ต.สวนเขื่อน อ.เมือง จ.แพร่	Tel : -- E-mail: --
334	นางกัญญาภักดิ์ อัจหาญ	กลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนาน	โรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว อ.ไชยปราการ จ.เชียงใหม่	Tel : 081- 321- 4966 E-mail: cho-aung@hotmail.com
335	นางเทียมจันทร์ ประดิษฐ์ทอง	กลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนาน	โรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว อ.ไชยปราการ จ.เชียงใหม่	Tel : 084- 808- 6810 E-mail: --

336	นางสาวศิริพร แซ่ตัน	กลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนาน	โรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว อ.ไชยปราการ จ.เชียงใหม่	Tel : 084- 329- 4132 E-mail: --
337	นางนภาพร บุตรเขา	กลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนาน	โรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว อ.ไชยปราการ จ.เชียงใหม่	Tel : 086- 187- 4438 E-mail: --
338	นางกิ่งแก้ว อนุโลม	กลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนาน	โรงเรียนบ้านใหม่หนองบัว อ.ไชยปราการ จ.เชียงใหม่	Tel : 086- 187- 4160 E-mail: --
339	นายกรกฎ เสดะพันธ์	กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง	โครงการการศึกษาและฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นกาเวะฯ หมู่ 1 บ.สะเนฟอง ต.ไล่โว่ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี	Tel : 084- 414- 0748 E-mail: --
340	นายส่วยจีใหม่ สังขวิมล	กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง	โครงการการศึกษาและฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นกาเวะฯ หมู่ 1 บ.สะเนฟอง ต.ไล่โว่ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี	Tel : -- E-mail: --
341	นายสุวัณชัย ไทรสังขวลิต	กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง	โครงการการศึกษาและฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นกาเวะฯ หมู่ 1 บ.สะเนฟอง ต.ไล่โว่ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี	Tel : 080- 600- 2966 E-mail: --
342	นายดวงแสง เจษฎาไกรศรี	กลุ่มชาติพันธุ์ปัฐ	หมู่ที่ 7 ดอยชมภู ต.โป่งแพร่ อ.แม่ลาว จ.เชียงราย	Tel : 087- 897- 7990 E-mail: --
343	นายอุ้นเรือน องค์กระ	กลุ่มชาติพันธุ์ปัฐ	หมู่ที่ 7 ดอยชมภู ต.โป่งแพร่ อ.แม่ลาว จ.เชียงราย	Tel : 087- 069- 6186 E-mail: --
344	นายพิบูลย์ชัย สวัสดิศกุลไทย	กลุ่มชาติพันธุ์ปัฐ	หมู่ที่ 7 ดอยชมภู ต.โป่งแพร่ อ.แม่ลาว จ.เชียงราย	Tel : 083- 319- 2629 E-mail: --
345	นายจันทร์ ต้นเขียว	กลุ่มชาติพันธุ์ปัฐ	หมู่ที่ 7 ดอยชมภู ต.โป่งแพร่ อ.แม่ลาว จ.เชียงราย	Tel : 08- 363- 4176 E-mail: --
346	นายเพชรตะบอง ไพศุณย์	กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ	กศน อ.เชียงคาน จ.เลย	Tel : 081- 873- 4982

		ผอ.กศน อ.เขียงคานและ หัวหน้าทีมวิจัย		E-mail: --
347	นางรุ่งนภา เทศนธรรม	กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ (ครูอาสาฯ)	อ.เขียงคาน จ.เลย	Tel : 081- 184- 9923 E-mail: --
348	นางทิฆัมพร มูลถวิล	กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ (ทีมวิจัย)	อ.เขียงคาน จ.เลย	Tel : 085- 451- 2139 E-mail: --
349	นางคำเกลี้ยง สอดสูงเนิน	กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ	อ.เขียงคาน จ.เลย	Tel : 087- 179-8799 E-mail: --
350	นางประจักษ์ อินยานวน ทีมวิจัย	กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ (ทีมวิจัย)	อ.เขียงคาน จ.เลย	Tel : 042- 870- 629 E-mail: --
351	นางหนูไหล่ ศรีทุมสุข ทีมวิจัย	กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ (ทีมวิจัย)	อ.เขียงคาน จ.เลย	Tel : -- E-mail: --
352	นายแหวน ช้อนเปี้ยยุ่ง ทีมวิจัย	กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ (ทีมวิจัย)	อ.เขียงคาน จ.เลย	Tel : -- E-mail: --
353	นายกันยนต์ ช้อนเต็ม ทีมวิจัย	กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ (ทีมวิจัย)	อ.เขียงคาน จ.เลย	Tel : -- E-mail: --
354	นางสาวภัทราภรณ์ ไพศุณย์ ทีมวิจัย	กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ (ทีมวิจัย)	อ.เขียงคาน จ.เลย	Tel : 084- 925- 0771 E-mail: --
355	นางกรวิกา ศรีนayang	กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ (ทีมวิจัย)	อ.เขียงคาน จ.เลย	Tel : 084- 953- 9927 E-mail: --
356	ด.ญ. ภควดี เทศนธรรม	กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ (ทีมวิจัย)	อ.เขียงคาน จ.เลย	Tel : -- E-mail: --

357	ด.ญ.สริตา อิมวานวน	กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ (ทิมวียัย)	อ.เชียงคาน จ.เลย	Tel : -- E-mail: --
358	นายจักริน แก้วโบราณ	กลุ่มชาติพันธุ์ขม	172/1 ม. 1 บ้านเวินบึก ต.โขงเจียม อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี	Tel : 085- 479- 0309 E-mail: jakkarin_6@chaiyo.com
359	นายพนัส พึ่งป่า	กลุ่มชาติพันธุ์ขม	5 ม. 8 บ้านเวินบึก ต.โขงเจียม อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี	Tel : 089- 505- 0903 E-mail: --
360	นายสีแพร พึ่งป่า	กลุ่มชาติพันธุ์ขม	7 ม. 8 บ้านเวินบึก ต.โขงเจียม อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี	Tel : -- E-mail: --
361	นายเวียงชัย พึ่งป่า	กลุ่มชาติพันธุ์ขม	85 ม. 8 บ้านเวินบึก ต.โขงเจียม อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี	Tel : -- E-mail: --
362	นายพรชัย พึ่งป่า	กลุ่มชาติพันธุ์ขม	69 ม. 8 บ้านเวินบึก ต.โขงเจียม อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี	Tel : -- E-mail: --
363	นายวิโรจน์ พรานแมน	กลุ่มชาติพันธุ์ขม	56 ม. 8 บ้านเวินบึก ต.โขงเจียม อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี	Tel : -- E-mail: --
364	นายเกียรติกมล พรานแมน	กลุ่มชาติพันธุ์ขม	29 ม. 8 บ้านเวินบึก ต.โขงเจียม อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี	Tel : -- E-mail: --
365	นายพิชิต คำเรืองบุญ	กลุ่มชาติพันธุ์ขม	54 ม. 8 บ้านเวินบึก ต.โขงเจียม อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี	Tel : -- E-mail: --
366	นายคำใบ พรานแมน	กลุ่มชาติพันธุ์ขม	48 ม. 8 บ้านเวินบึก ต.โขงเจียม อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี	Tel : -- E-mail: --
367	นางอุไร สันทอง	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	หมู่ 9 ต.คันทะยอม อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี	Tel : --

				E-mail: --
--	--	--	--	------------

368	นางวิไล ปรากฏ	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	---	Tel : -- E-mail: --
369	นางจำแลง ใจรักษ์	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	---	Tel : -- E-mail: --
370	นายฉลาด ผันเผาะ	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	---	
371	นางปรากการ สุดแน่น	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	---	Tel : -- E-mail: --
372	นายสืบสกุล สุดแน่น	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	---	Tel : -- E-mail: --
373	นางแพร ชุบคำ	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	---	Tel : -- E-mail: --
374	นางวรรณดี สันทอง	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	---	Tel : -- E-mail: --
375	นายอนุกุล สมวิจิยะพิบูลย์	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	---	Tel : -- E-mail: --
376	ด.ญ. วาสนา มุลอ่อน	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
377	ด.ญ.ดวงหทัย หมั่นมณี	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
378	ด.ญ. สายธาร พร้อมมูล	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --

379	ด.ญ.สุขสวัสดิ์ เกตุทอง	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
380	ด.ญ.ศิรินุช เรืองศรี	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
381	ด.ญ.สิริลักษณ์ อินทรยงค์	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
382	ด.ญ.ปภัสสร ศรีกำเนิด	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
383	ด.ญ. จารวี นาคตะบุตร	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
384	นางสาวมณีนรัตน์ เจตโพธิ์	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
385	ด.ญ.พิมพ์ นิลเลี่ยม	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
386	ด.ญ.วรรณภา นนทรี	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
387	ด.ญ.รัตนภรณ์ เกตุทอง	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
388	ด.ญ.ธิดารัตน์ เชื้อโตนด	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
389	ด.ญ.ณัฐฐา จันทร์ขำ	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 034-715- 822 E-mail: --

390	ด.ญ.ฐาติณี สุขเมือง	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
391	ด.ญ.สุริดา จันทรคง	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
392	ด.ญ.กาญจนา ธาราธร	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
393	ด.ญ.ประทุมพร กลิ่นประทุม	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 032- 849- 090 E-mail: --
394	ด.ญ.บุญยาพร จันทรแย้ม	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 034- 764- 206 E-mail: --
395	ด.ญ.นาคทิวา เริกเถื่อน	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 089- 910- 9458 E-mail: --
396	ด.ญ.นริศรา คงศรี	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 087- 157- 2824 E-mail: --
397	ด.ญ.ขวัญเงิน ทองสังข์	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 083- 308- 2684 E-mail: --
398	ด.ญ.กวิณนาน ทองสุข	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 085- 950- 5585 E-mail: --
399	ด.ญ.จันทกานต์ ชูแสง	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 086- 624- 7500 E-mail: --
400	ด.ญ.รัตนภรณ์ คงชีพ	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 086- 160- 9542 E-mail: --

401	ด.ญ.ณัฐจิรา คงยนต์	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 034- 764- 097 E-mail: --
402	ด.ญ.แก้วกมล กลิ่นละม้าย	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 084- 713- 454 E-mail: --
403	ด.ญ.ศศิวิมล อินทรยงค์	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
404	ด.ช.อนุพงศ์ แสงจันทร์	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
405	ด.ช.ชลวิต พวงจันทร์	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
406	ด.ญ.ปรางมณี ลือบางใหญ่	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 034- 764- 544 E-mail: --
407	ด.ญ.ศรัณย์พร เพียงเป็นนิจ	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 034- 764- 323 E-mail: --
408	ด.ช.สุชาติ พร้อมมูล	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
409	ด.ช.เจษฎา สิทธิขำ	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 087- 762- 2720 E-mail: --
410	ด.ช.เจษฎา โพคาประเสริฐ	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 089- 511- 9138 E-mail: --
411	ด.ช.ภาณุพันธ์ แสงจันทร์	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 087- 913- 3560 E-mail: --

412	ด.ช.จักรพงษ์ ดีรอง	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	โรงเรียนวัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 080- 659- 9114 E-mail: --
413	พระอนุศักดิ์ อนาลโย	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	วัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 081- 198- 5923 E-mail: --
414	พระไพรัตน์ พุทธสโร	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	วัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 085- 408- 5199 E-mail: --
415	พระถาวร นำวิจิตร	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	วัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 084- 623- 4075 E-mail: --
416	พระกฤษฎา จันทสุวณโณ	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	วัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 086- 882- 8300 E-mail: --
417	พระลำพอง มหาวีโร	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	วัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
418	พระอัมรินทร์ จันทรปุ๊ก	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	วัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
419	สามเณรฉัตรชัย บุกสาย	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	วัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
420	สามเณรสุธิยา พรหมณรักษา	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	วัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
421	สามเณรจรรุวัฒน์ สว่างแจ้ง	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	วัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
422	สามเณรสหรัฐ ทองสุข	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	วัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 080- 580- 9109 E-mail: --

423	สามเนรโซคอนันต์ เฮงสกุล	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	วัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
424	สามเนรณัฐพล โตบุญมี	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	วัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : 080- 428- 6501 E-mail: --
425	สามเนรสันติภาพ เกตุทอง	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	วัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --
426	สามเนรบัญชา กลิ่นประทุม	กลุ่มผู้สนใจทั่วไป	วัดลาดเป้ง ต.นางตะเคียน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	Tel : -- E-mail: --